

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

XVI. YÜZYILDA
KÖSTENDİL İLİCASI

Hazırlayan
Musa SEZER

Danışman
Prof. Dr. Özen TOK

Doktora Tezi

Ocak 2017

KAYSERİ

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

XVI. YÜZYILDA
KÖSTENDİL ILICASI

Hazırlayan
Musa SEZER

Danışman
Prof. Dr. Özen TOK

Doktora Tezi

Ocak 2017

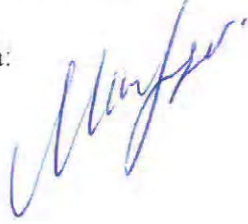
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-Soyadı *Musa SEZER*

İmza:

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

“XVI. Yüzyılda Köstendil İlıcası” adlı Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Musa SEZER

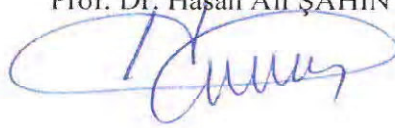
Danışman

Prof. Dr. Özen TOK

Tarih ABD Başkanı

Prof. Dr. Hasan Ali ŞAHİN

Prof. Dr. Özen TOK danışmanlığında Musa SEZER tarafından hazırlanan “XVI. Yüzyılda Köstendil İlıcası” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

04.1.01.2017

JÜRİ:

Danışman

Prof. Dr. Özen TOK

Üye

Prof. Dr. Mehmet İNBASI

Üye

Prof. Dr. Hamdi KILIÇ

Üye

Prof. Dr. Tunc ÇELİK

Üye

Yrd. Doç. Dr. Eyüp KUL

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 08/02/2017 tarih ve04..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

09.1.02.2017

Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Rumeli Beylerbeyliği'ne dâhil olan Köstendil, bazı kayıtlarda “*Ilıca-i Köstendil*” olarak da geçmektedir. Ilıca, Köstendil Sancağı'nın merkez kazasıdır. Bu çalışma XVI. yüzyılda Köstendil İlıcası ve nahiyelerinin idari, demografik, vakıf, sosyal hayat ve ekonomik yönlerine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bunların ortaya çıkarılmasında tahrir ve mühimme defterleriyle diğer arşiv malzemeleri, kronik eserler ve yapılmış çalışmalardan faydalanılmıştır. Çalışma bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı ve mahiyeti üzerinde durularak, çalışmanın temel arşiv malzemelerini oluşturan tahrir defterleri, diğer arşiv kaynakları ve yapılmış çalışmaların tanıtımı yapılmıştır. Sonrasında Köstendil'in tarih boyunca hangi isimlerle anıldığı, coğrafi konumu ve kısa tarihçesinden bahsedilmiştir.

Birinci bölümde, Köstendil Sancağı ve Ilıca Kazası'nın idari ve sosyal yapısı üzerinde durulmuştur. Burada Köstendil'de görevli sancakbeyi, alaybeyi, çeribaşı, subaşı ve asesbaşı gibi idari-askerî görevliler ve kadılar ile din görevlileri hakkında bilgiler verilmiştir. Sosyal yapı konusunda mevcut arşiv kaynaklarından elde edilen bilgilerin azlığı bu konuyu dar bir çerçeveye sığdırmıştır. Burada Ilıca'da yaşayan halkın yoğun olarak kullandığı isimler üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, Ilıca'da nüfus ve yerleşme konusu üzerinde durulmuştur. Buradaki nüfus, şehirde ve kırsalda yaşayan Müslüman, gayrimüslim ve muaf zümreler olarak ayrılmış ve her bir nahiyeye ayrı ayrı incelemeye tabi tutulmuştur. Ayrıca bölgede yoğun olarak bulunan yörük, voynuk ve martolosların Ilıca'daki durumları hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde, dinî ve sosyal kurumlar adı altında Ilıca'daki vakıflar ele alınmıştır. Buradaki vakıf eserleri tanıtılmış, vakıfların kurucuları, çalışanları ve gelir-giderleri hakkında bilgiler verilmiştir. Tespit edilen para vakıfları ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde, Ilıca'da toprak idaresi konusunda toprak işletim sistemleri olan miri, mülk ve vakıf araziler şeklinde tasarruf edilmesi anlatılmıştır. Ayrıca Ilıca'da elde edilen gelirler kapsamında tarım, hayvancılık ve küçük sanayi işletmelerinden elde

edilen gelirlerden bahsedilmiştir. Tarım alanında üretilen ürünler, üretim miktarları ve kullanılan ölçü birimleri; hayvancılık konusunda yetiştirilen hayvan çeşitleri, yıllara göre sayıları ve devletin bunlardan aldığı vergi miktarları mevcut arşiv kaynaklarına göre ortaya konulmuştur.

Bu çalışmada birçok kurum ve kişinin yardım ve desteği görülmüştür. Öncelikle büyük bir fedakârlıkla vaktini ayıran saygıdeğer hocam Prof. Dr. Özen TOK'a ve çalışmanın her aşamasında büyük katkılar sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI'ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmayı büyük bir titizlikle okuyan değerli arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Eyüp Kul'a, yerli ve yabancı bazı eserlerin temininde Hollanda Utrecht Üniversitesi emekli öğretim üyesi ve Balkanlar konusunda önemli bir saha araştırmacısı olan Prof. Dr. Machiel KİEL'e sonsuz şükranlarımı sunam. Sofya Arşivi'nden Doç. Dr. Rumen KOVACHEV'e, Sofya Balkan Araştırmaları Enstitüsü'nden Dr. Margarita DOBREVA'ya, Bulgarca tercümelere Mira MLADENOVA ve Mannheim Fatih Camii müezzini Hayreddin HATİN'e ve Almanca tercümelere katkılarından dolayı ağabeyim Yaşar SEZER'e teşekkür ederim.

Ayrıca araştırmanın temel kaynaklarını edindiğim İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Ankara TKGM. Kuyud-ı Kadime Arşivi görevlilerine, Heidelberg Ruprecht-Karls ve Erciyes Üniversitesi Kütüphaneleri çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım. Son olarak hayatını bizlere adayan annem ve rahmetli babama sonsuz saygı ve sevgilerimi bildiririm.

Musa SEZER

Kayseri, Ocak 2017

XVI. YÜZYILDA KÖSTENDİL ILICASI

Musa SEZER

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Doktora Tezi, Ocak 2017

Danışman: Prof. Dr. Özen TOK

KISA ÖZET

Bu çalışmada Köstendil Sancağı'nın merkez kazası Ilıca'nın XVI. yüzyıldaki idari, demografik, sosyal ve ekonomik yönlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Ilıca, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla günümüzde Sırbistan, Makedonya ve Bulgaristan sınırının kesiştiği bir bölgedir. Zengin maden yataklarına yakınlığı ve sıcak suları XVI. yüzyılda şehre canlılık katmıştır. Verimli toprakları sayesinde yetiştirilen çeşitli meyveler, Ilıca'ya Balkanların meyve bahçesi olma özelliğini kazandırmıştır.

Bir giriş ve dört bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde, Ilıca-i Köstendil şehrinin adı, coğrafi özellikleri ve tarihçesi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Birinci bölümde, idari yapı ve idareciler üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Ilıca şehri ve şehre bağlı yerleşim birimlerinin nüfusu, şehir ve kırsal nüfus olarak ayrıma tabi tutularak, Müslüman ve gayrimüslim reaya açısından tetkik edilmiştir. Üçüncü bölümde, Ilıca'da vakıf eserleri ve vakıfların işleyişi üzerinde durulmuştur. Arşiv kaynaklarının elverdiği ölçüde sosyal hayat üzerinde durularak, şehir hayatı hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Dördüncü bölümde ise toprak idaresi, ziraat, hayvancılık, ticaret ve küçük sanayi işletmeleri konuları incelenerek şehrin ekonomik yapısı ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak; Ilıca'nın XVI. yüzyılda giderek artan Müslüman nüfusu ve Türk-İslam şehirlerinin belirgin özellikleri olan mimarî eserleri bünyesinde barındırmasıyla, Osmanlı Devleti'nin Balkan şehirleri arasında yerini aldığını göstermektedir. Ayrıca ekonomik verilerin tahrirler arası yükselişi, şehrin iktisadi yönden sürekli bir hareketlilik hâlinde olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Balkanlar, Köstendil, Ilıca Kazası, İdari, Sosyal ve Demografik Yapı, Ekonomik Hayat.

İLİCA OF KYUSTENDİL IN THE XVIth CENTURY

Musa SEZER

Erciyes University, Institute of Social Sciences,

Ph.D. Thesis, January 2017

Advisor: Prof. Dr. Özen TOK

ABSTRACT

The purpose of this study is to analyze the administrative, demographic, social and economic aspects of the central district of the Kyustendil Sanjak İlica at 16th century.

Geographically, İlica is located at the place where today's Serbian, Macedonian and Bulgarian boundaries intersect. Being close to the rich mining reserves and hot (thermal) water had added vitality to the city. Because of its productive land, İlica has gained the characteristic of being the garden of the Balkans with the various fruits.

This study consists of one introduction and four chapters. At the introduction part, information about İlica's name, geographical characteristics and its history are given. At the first chapter, it has been focused to the administrative structure and to the administrators. At the second chapter, the city of İlica and the settlement units dependent upon the city have been examined in terms of population by dividing as urban and rural population with regard to Muslim and non-Muslim subjects. At the third chapter, foundational artefacts in İlica and the operation of the foundations have been elaborated. And at the fourth chapter, the economic structure of city has been put forth by analyzing the subjects of land administration, agriculture, livestock, trade and little industry businesses.

To sum up, İlica has shown that it took place among the Balkan cities of Ottoman Empire with its gradually increasing Muslim population and by having architectural work which is the typical characteristics of Turkish-Islamic cities in 16th century. Moreover, the increase at economic data between writings is a sign of city's dynamism regarding the financial aspect.

Key words: Ottoman Empire, Balkans, Kyustendil, İlica District, Administrative, Social and Demographic Structure, Economic Life.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI	ii
ONAY:.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISA ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER	xv
TABLolar LİSTESİ.....	xvii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xxiii
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE MAHİYETİ.....	1
II. KAYNAKLAR.....	3
II.I. Arşiv Kaynakları	3
II.I.I. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (İstanbul).....	3
II.I.II. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi (Ankara)	11
II.I.III. Kyril ve Methodiy Millî Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü (Sofya).....	12
II.II. Araştırma ve İnceleme Eserler.....	14
III. KÖSTENDİL'İN ADI, COĞRAFİ KONUMU VE TARİHİ	17
III.I. Köstendil'in Adı	17
III.II. Köstendil'in Coğrafi Konumu ve Yeryüzü Şekilleri.....	19
III.III. Köstendil'in Tarihi	23
III.III.I. Osmanlı Hâkimiyetinden Önce Köstendil	23
III.III.II. Köstendil'in Osmanlılar Tarafından Fethi ve İskânı	25

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARİ VE SOSYAL YAPI

1.1. RUMELİ BEYLERBEYLİĞİ.....	33
1.2. KÖSTENDİL SANCAĞI.....	37
1.2.1. İdari Taksimatı	37
1.2.2. İdareciler	41
1.2.2.1. Ehl-i Örf Taifesi	41
1.2.2.1.1. Sancakbeyi	42
1.2.2.2. Alaybeyi	56
1.3. ILICA KAZASI	59
1.3.1. İdari Taksimatı	59
1.3.2. Ehl-i Örf Taifesi	62
1.3.2.1. Çeribaşı (Ser-asker).....	62
1.3.2.2. Subaşı	65
1.3.2.3. Asesbaşı (Serasesan).....	68
1.3.3. Ehl-i Şer' Taifesi	69
1.3.3.1. Kadı.....	70
1.3.3.2. Din Görevlileri	86
1.3.4. Ilıca'daki Diğer Görevliler.....	89
1.4. SOSYAL YAPI.....	91
1.4.1. İsimler ve Unvanlar.....	92
1.4.1.1. Müslümanlar Tarafından Kullanılan İsim ve Unvanlar	92
1.4.1.2. Gayrimüslimler Tarafından Kullanılan İsim ve Unvanlar	93

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUS VE YERLEŞME

2.1. ILICA KAZASI, NAHİYELERİ VE NÜFUSU.....	94
2.1.1. Şehir	94
2.1.1.1. Müslüman Mahalleleri	94
2.1.1.2. Gayrimüslim Mahalleleri	104
2.1.1.3. Kır Nüfusu.....	107
2.1.2. İslavişte Nahiyesi	110
2.1.3. Dupniçe Nahiyesi	111
2.1.4. Cuma Nahiyesi	115
2.1.5. Pürtlü Nahiyesi.....	117
2.1.6. Radomir Nahiyesi.....	117
2.1.7. Piyaniçe Nahiyesi.....	119
2.1.8. Sirişnik ve Gorna Krayişte Nahiyeleri	120
2.2. ILICA KAZASI NÜFUS DURUMU	122
2.2.1. Şehir Nüfusu	122
2.2.2. Kırsal Nüfusu	124
2.2.3. Çeltikci Nüfusu	127
2.2.4. Kıpti Nüfusu.....	128
2.3. ILICA KAZASI MUAF VE AYRICALIKLI ZÜMRELERİ.....	130
2.3.1. Yörükler	132
2.3.2. Eşkınciler, Yamaklar (Elliciler) ve Haymanalar.....	134
2.3.3. Voynuklar ve Yamaklar	136
2.3.4. Martoloslar	139
2.3.5. Suyolcular	140
2.3.6. Köprücüler.....	142

2.3.7. Derbenciler	143
2.3.8. Manastırlar ve Görevlileri	146

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİNÎ VE SOSYAL KURUMLAR

3.1. VAKIFLAR VE VAKIF ESERLERİ	149
3.1.1. Ilıca Kazası Vakıfları	151
3.1.1.1. Haraççı Kara Mehmed Vakfı	151
3.1.1.2. Sultan II. Murad Han Vakfı	158
3.1.1.3. Halil Paşa İmareti ve Mescidi Vakfı	159
3.1.1.4. Ahmed Bey Cami (Feridun Ahmed Bey).....	162
3.1.1.5. Kaya Bey Mescidi Vakfı.....	163
3.1.1.6. Süleyman Paşa (Bey) ve İmareti Vakfı.....	165
3.1.1.7. Ahmed Fakih Mescidi Vakfı.....	168
3.1.1.8. Murad Çelebi Medrese ve Mescidi Vakıfları.....	169
3.1.1.9. Abdurrahman Çelebi Vakfı.....	171
3.1.1.10. Turabi Bey Vakfı.....	172
3.1.1.11. Hacı Ali b. Atmaca Mescid ve Mektebi Vakfı.....	172
3.1.1.12. Atmaca Bey Evlâdı Vakfı	173
3.1.1.13. Bayezid Ağa Mescidi Vakfı	173
3.1.1.14. Hacı İbrahim Mescidi Vakfı.....	174
3.1.1.15. Eymir Hoca Mektebi Vakfı.....	175
3.1.1.16. Muslihiddin Hoca Mescidi Vakfı.....	175
3.1.1.17. Yunus Mektebi Vakfı.....	176
3.1.1.18. Alaybeyi Mescidi Vakfı	176
3.1.1.19. Musa Paşa Vakfı	177

3.1.1.20. Salcan Hatun Vakfı	177
3.1.1.21. Hacı Harun Vakfı	178
3.1.1.22. Hacı Ömer Mescidleri ve Muallimhanesi Vakfı	178
3.1.1.23. Sakine binti Hüsrev Vakfı	181
3.1.1.24. Kaya Çelebi b. İbrahim Vakfı	181
3.1.1.25. Muzaffer Paşa Vakfı	182
3.1.1.26. Abdurrahman Kadı Muallimhanesi Vakfı.....	182
3.1.1.27. Hacı Karagöz Mescidi ve Muallimhanesi Vakfı.....	182
3.1.1.28. Mehmed Han Çeşmesi Vakfı	183
3.1.1.29. Kadı Ahmed Çelebi Muallimhanesi Vakfı.....	183
3.1.1.30. Kurd b. Yusuf Mescidi Vakfı.....	184
3.1.1.31. Musa Efendi Vakfı	184
3.1.1.32. Hacı Hasan b. Kurd Mescid ve Zaviyesi Vakfı	184
3.1.1.33. Hansure Hatun Vakfı	185
3.1.1.34. Hacı Bali Muallimhanesi ve Hacı İbrahim Mescidi Vakfı.....	185
3.1.1.35. Musa Çelebi Muallimhanesi ve Hacı İvaz Mescidi Vakfı	186
3.1.2. Ilıca Kazası Para Vakıfları	187
3.1.3. Ilıca Kazası Diğer Vakıfları	191
3.1.4. Ilıca Kazası'nda Vakıf Kaydına Rastlanmayan Mimari Eserler	191
3.1.5. Zaviyeler	193
3.1.5.1. Piri Dede Zaviyesi.....	193
3.1.5.2. Bektaşî Hızır Baba Zaviyesi	193
3.1.5.3. İbrahim Baba Zaviyesi	194
3.1.5.4. Hacı Hasan b. Kurd Zaviyesi	194
3.1.6. Ilıca ve Hamamlar	194

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TOPRAK İDARESİ VE GELİR DURUMU

4.1. TOPRAK İDARESİ.....	197
4.1.1. Mirî Araziler.....	198
4.1.1.1. Haslar	199
4.1.1.1.1. Padişah Hasları.....	200
4.1.1.1.2. Veziriazam, Vezir ve Defterdar Hasları.....	202
4.1.1.1.3. Sancakbeyi Hasları.....	203
4.1.1.2. Zeametler.....	205
4.1.1.3. Timarlar	207
4.1.2. Mülk ve Vakıf Araziler	209
4.2. VERGİLER.....	218
4.2.1. Reayadan Alınan Vergiler.....	219
4.2.1.1. Müslümanlardan Alınan Vergiler	219
4.2.1.2. Gayrimüslimlerden Alınan Vergiler	221
4.2.1.3. Arzi Vergiler	223
4.2.1.4. Olağanüstü Durumlarda Alınan Vergiler	227
4.2.2. Mukataalar.....	228
4.2.3. Zirai Ürünler ve Alınan Vergiler.....	233
4.2.3.1. Hububat Ürünleri	236
4.2.3.2. Bakliyat Ürünleri.....	244
4.2.3.3. Sebze ve Meyve Ürünleri.....	247
4.2.3.4. Bağcılık ve Bağ Ürünleri	250
4.2.3.5. Endüstriyel Ürünler.....	254
4.2.4. Hayvancılık ve Alınan Vergiler	257
4.2.4.1. Küçükbaş Hayvancılık.....	257

4.2.4.1.1. Resm-i Mandıra.....	261
4.2.4.2. Domuz Yetiştiriciliği.....	262
4.2.4.3. Arıcılık ve Bal Üretimi	263
4.2.4.4. Balıkçılık.....	264
4.2.4.5. Yaylak ve Kışlak	265
4.2.4.6. Çayır, Saman ve Ot Vergisi	267
4.2.5. Ticaret, Küçük Sanayi İşletmeleri ve Alınan Vergiler.....	268
4.2.5.1. Esnaf Teşkilatı ve Meslekler.....	268
4.2.5.2 Küçük Sanayi İşletmeleri	272
4.2.5.2.1. Değirmenler.....	272
4.2.5.2.2. Madencilik.....	280
SONUÇ.....	283
KAYNAKÇA	288
EKLER.....	309
Ek 1: ÇİZELGELER.....	309
Ek 2: VESİKALAR.....	437
Ek 3: HARİTALAR.....	446
Ek 4: KROKİ.....	452
Ek 5: RESİMLER	454
ÖZGEÇMİŞ.....	464

KISALTMALAR VE SİMGELER

A.DVNS. MHM.d.	: Dîvân-ı Hümâyûn Mühimme Defterleri
A.NŞT.d	: Bâb-1 Asafî Nişan ve Tahvil Defterleri
A.RSK.d	: Bâb-1 Asafî Ruus Defterleri
bkz.	: Bakınız
BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D	: Defter
Der.	: Derleyen (ler)
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DTCFD	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
Düz.	: Düzenleyen
Ed.	: Editör
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
İA.	: İslam Ansiklopedisi (MEB)
KK.d.	: Kamil Kepeci Defterleri
M.	: Miladi
MAD.d.	: Maliyeden Müdevver Defterler
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MHM.d.	: Mühimme Defteri
NBKM	: Narodna Biblioteka Kiril i Metodij
nd.	: nam-ı diğer
Nfs.	: Nefs
No	: Numara
OAK	: Oryantal Arşiv Koleksiyonu
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Sad.	: Sadeleştiren
TKG. KK. TT.d.	: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi Tapu Tahrir Defterleri

TS. MA.	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
TT.d.	: Tapu Tahrir Defteri
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vr.	: Varak
Yay.	: Yayınları
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1/1: XVI. Yüzyıl Tahrir Defterlerine Göre Köstendil Sancağı İdari Taksimatı ..	39
Tablo 1/2: XVI. Yüzyılda Köstendil Sancakbeyleri	47
Tablo 1/3: XVI. Yüzyılda Köstendil Sancakbeyleri Has Gelirleri.....	55
Tablo 1/4: XVI. Yüzyılda Ilıca Alaybeyleri ve Gelir Miktarı.....	58
Tablo 1/5: XVI. Yüzyılda Ilıca Kazası Nahiyeleri.....	60
Tablo 1/6: XVI. Yüzyılda Ilıca Kazası'ndaki Merkezler (Nefs).....	61
Tablo 1/7: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Köy ve Mezra Sayıları	62
Tablo 1/8: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Çeribaşılar ve Gelirleri	64
Tablo 1/9: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Görevli Subaşılar ve Gelirleri	66
Tablo 1/10: XVI. Yüzyılda Ilıca Asesbaşları	69
Tablo 1/11: XVI. Yüzyılda Ilıca Kadıları	79
Tablo 1/12: XVI. Yüzyılda Dupniçe, Radomir ve Sirişnik Kadıları.....	81
Tablo 1/13: XVI. Yüzyılda Ilıca'da İmam, Hatib ve Müezzin Sayıları	86
Tablo 1/14: Ilıca'daki Diğer Görevliler	89
Tablo 1/15: Tahrirlere Göre Ilıca'da Sık Kullanılan Müslüman İsimleri	92
Tablo 2/1: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Müslüman Mahalleleri.....	95
Tablo 2/2: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Müslüman Mahalle Sayıları ve Nüfusu	103
Tablo 2/3: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Gayrimüslim Mahalle Sayıları ve Nüfusu	105
Tablo 2/4: XVI. Yüzyılda Farklı Nahiyelere Kaydedilen Köyler.....	108
Tablo 2/5: 1550 ve 1572'de Dupniçe Nahiye Merkezi Müslüman Mahalleleri	111
Tablo 2/6: 1550 ve 1572'de Dupniçe Nahiye Merkezi Gayrimüslim Mahalleleri	112
Tablo 2/7: XVI. Yüzyılda Ilıca Kaza ve Nahiye Merkezlerinde Nüfus.....	123
Tablo 2/8: XVI. Yüzyılda Ilıca Kaza ve Nahiye Merkezlerinde Tahmini Nüfus	123
Tablo 2/9: XVI. Yüzyılda Ilıca Köy Sayıları ve Dinî Durumları.....	125
Tablo 2/10: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Kırsal Kesim Müslüman Nüfusu	126

Tablo 2/11: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Kırsal Kesim Gayrimüslim Nüfusu	126
Tablo 2/12: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Çeltik Tarımı Yapan Nüfus	127
Tablo 2/13: Tahrir Defterlerine Göre Ilıca'da Kıpti Nüfusu.....	129
Tablo 2/14: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Ferdî Muaf ve Ayrıcalıklı Zümreler	130
Tablo 2/15: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Yörük Nüfusu	133
Tablo 2/16: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Eşkinci, Yamak ve Haymana Sayıları	136
Tablo 2/17: Ilıca'da Voynuk ve Yamak Sayıları	137
Tablo 2/18: 1572'de Ilıca'da Voynuk Baştineleri Gelirleri	138
Tablo 2/19: XVI. Yüzyılda Ilıca Derbend Köylerinde Gayrimüslim Nüfusu ve İспенçesi	144
Tablo 3/1: 1519 ve 1530'da Haraççı Kara Mehmed Medresesi Vakfı Gelirleri	152
Tablo 3/2: 1546'da Haraççı Kara Mehmed Medresesi Vakfı Gelirleri.....	153
Tablo 3/3: 1572'de Haraççı Kara Mehmed Medresesi Vakfı Gelirleri.....	154
Tablo 3/4: 1572'de Haraççı Kara Mehmed Medresesi'nde Okutulan Ders Kitapları..	154
Tablo 3/5: 1519'da Fatih Camii ve Kara Mehmed Mescidi Vakfı Giderleri	157
Tablo 3/6: 1572'de Fatih Camii ve Kara Mehmed Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri	158
Tablo 3/7: 1519'da Halil Paşa İmareti ve Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri.....	160
Tablo 3/8: 1530'da Halil Paşa İmareti ve Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri.....	161
Tablo 3/9: 1572'de Halil Paşa İmareti ve Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri.....	162
Tablo 3/10: 1519'da Kaya Bey Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri	164
Tablo 3/11: 1530'da Süleyman Bey İmareti Vakfı Gelir-Giderleri	166
Tablo 3/12: 1572'de Süleyman Bey İmareti Vakfı Gelir-Giderleri	167
Tablo 3/13: 1519'da Ahmed Fakih Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri	168
Tablo 3/14: 1572'de Ahmed Fakih Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri	169
Tablo 3/15: 1530'da Murad Çelebi Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri	170
Tablo 3/16: 1572'de Murad Çelebi Medrese ve Mescidi Vakfı Gelirleri	170
Tablo 3/17: 1572'de Abdurrahman Çelebi Vakfı Gelir-Giderleri	171

Tablo 3/18: 1572’de Turabi Bey Vakfı Gelir-Giderleri	172
Tablo 3/19: 1572’de Hacı Ali b. Atmaca Mescid ve Mektebi Vakfı Gelir-Giderleri ..	173
Tablo 3/20: 1572’de Bayezid Ağa Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri	173
Tablo 3/21: 1572’de Hacı İbrahim Mescidi’ne Vakfedilen Gelir Kaynakları	174
Tablo 3/22: 1572’de Eymir Hoca Mektebi Vakfı Gelir-Giderleri	175
Tablo 3/23: 1572’de Muslihiddin Hoca Mescidi Vakfı Giderleri.....	176
Tablo 3/24: 1572’de Alaybeği Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri.....	177
Tablo 3/25: 1572’de Hacı Ömer Mescidi (Ahmed Fakih Mahallesi) ve Muallimhanesi Vakfı Gelir-Giderleri.....	179
Tablo 3/26: 1572’de Hacı Ömer Mescidi (Kara Mehmed Mahallesi) Vakfı Gelir-Giderleri	181
Tablo 3/27: 1572’de Hacı Hasan b. Kurd Mescidi ve Zaviyesi Vakfı Gelirleri	184
Tablo 3/28: 1572’de Hacı Hasan b. Kurd Mescid ve Zaviyesi Vakfı Satın Alınan Taşınmazlar ve Gelirleri.....	185
Tablo 3/29: 1572’de Musa Çelebi Muallimhanesi ve Hacı İvaz Mescidi Vakfı Gelirleri	186
Tablo 3/30: 1519 ve 1530’da Ilıca’da Vakıfların Nakit Kullanım Tutar ve Usulleri ..	189
Tablo 3/31: 1572’de Ilıca’da Vakıfların Nakit Kullanım Tutar ve Usulleri	189
Tablo 3/32: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Vakıf Kaydına Rastlanmayan Cami ve Mescitler.....	192
Tablo 3/33: Köstendil (Ilıca) Hamamları	195
Tablo 4/1: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Toprak Gelirlerinin Dağılımı.....	198
Tablo 4/2: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Has, Zeamet ve Timar Gelirlerinin Dağılımı (%).	199
Tablo 4/3: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Has Toprakları Dağılımı (%).	199
Tablo 4/4: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Padişah Hassı Olan Köy Sayısı ve Gelirleri	200
Tablo 4/5: Köstendil Sancağı’nda Padişah Hassı Olan Mukataalar ve Gelirleri	202
Tablo 4/6: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Veziriazam, Vezir ve Defterdar Hassı Olan Köy Sayısı ve Geliri	203
Tablo 4/7: XVI. Yüzyılda Köstendil Sancakbeylerinin Ilıca’daki Hasları	204

Tablo 4/8: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Zeamet Köy Sayısı ve Geliri.....	205
Tablo 4/9: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Timar Köy Sayısı ve Geliri.....	208
Tablo 4/10: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Mülk Olan Köyler ve Gelirleri	210
Tablo 4/11: 1599'da Ilıca'da Vakfa Uygun Olan Köylerin Hasılat Durumu.....	210
Tablo 4/12: XVI. Yüzyılda Boboşeva Köyleri Gelirleri	212
Tablo 4/13: XVI. Yüzyılda Ilıca Kazası'nda Gelir Kaynakları Dağılımı	219
Tablo 4/14: 1519'da Ilıca'da Kaydedilen Arızı Vergiler	224
Tablo 4/15: 1550'de Ilıca'da Kaydedilen Arızı Vergiler	225
Tablo 4/16: 1572'de Ilıca'da Kaydedilen Arızı Vergiler	226
Tablo 4/17: Ilıca'daki Mukataa Görevlileri	230
Tablo 4/18: XVI. Yüzyılda Ilıca Kazası Mukataaları ve Gelirleri.....	231
Tablo 4/19: 1572'de Ilıca'da Vakıflara Ait Mukataalar ve Gelirleri	232
Tablo 4/20: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Yetiştirilen Zirai Ürünlerin Dağılımı.....	234
Tablo 4/21: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Yetiştirilen Hububat Ürünlerinin Dağılımı.....	236
Tablo 4/22: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Hububat Birim Fiyatları.....	237
Tablo 4/23: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Buğday Üretimi	238
Tablo 4/24: 1550 ve 1572'de Ilıca'da Galle Üretimi	238
Tablo 4/25: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Mahlut Üretimi	239
Tablo 4/26: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Arpa Üretimi	240
Tablo 4/27: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Burçak Üretimi	241
Tablo 4/28: 1550'de Ilıca'da Yulaf Üretimi	242
Tablo 4/29: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Çeltik Üretimi	243
Tablo 4/30: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Bakliyat Ürünleri Geliri.....	244
Tablo 4/31: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Bakliyat Birim Fiyatları.....	244
Tablo 4/32: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Mercimek ve Merdümek Üretimi	245
Tablo 4/33: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Bakla Üretimi.....	246

Tablo 4/34: 1519 ve 1550'de Ilıca'da Bezelye Üretimi.....	247
Tablo 4/35: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Nohut Üretimi.....	247
Tablo 4/36: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Sebze ve Meyve Üretimi	248
Tablo 4/37: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Ceviz, Kiraz, Armut ve Elma Üretimi	249
Tablo 4/38: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Dönüm Vergisi.....	251
Tablo 4/39: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Şıra Üretimi	252
Tablo 4/40: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Bâc-ı Hamr ve Resm-i Fuçı Üretimi.....	253
Tablo 4/41: 1519 ve 1572'de Ilıca'da Harnup Şırası Üretimi.....	253
Tablo 4/42: 1550 ve 1572'de Ilıca'da Karadut Şırası Üretimi.....	254
Tablo 4/43: XVI. Yüzyılda Kendir, Kenevir ve Ketten Üretimi.....	255
Tablo 4/44: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Diğer Endüstriyel Ürünler	256
Tablo 4/45: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Koyun Yetiştiriciliği	258
Tablo 4/46: 1577 ve 1580 Tarihli Adet-i Ağnam Defterlerine Göre Ilıca'da Koyun Sayısı	259
Tablo 4/47: 1576 ve 1581 Tarihli Celepkeşan Defterlerine Göre Ilıca'da Koyun Sayısı	260
Tablo 4/48: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Domuz Yetiştiriciliğinden Elde Edilen Gelirler	262
Tablo 4/49: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Bal Üretiminden Elde Edilen Gelirler	263
Tablo 4/50: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Balıkçılıktan Elde Edilen Gelirler	264
Tablo 4/51: 1550 ve 1572'de Ilıca'da Yaylak ve Kışlaklar	265
Tablo 4/52: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Çayır, Saman ve Ot Gelirleri	267
Tablo 4/53: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Çayırın Kıt'a ve Araba Cinsinden Geliri	268
Tablo 4/54: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Meslekler	270
Tablo 4/55: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Değirmenlerin Yüzdelik Payları	274
Tablo 4/56: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Su Değirmenleri.....	275
Tablo 4/57: 1550 ve 1572'de Ilıca'da Yeni Su Değirmenleri.....	276
Tablo 4/58: 1550 ve 1572'de Ilıca'da Ding Değirmenleri	277

Tablo 4/59: 1550 ve 1572’de Ilıca’da Kebe Değirmenleri	278
Tablo 4/60: 1550 ve 1572’de Ilıca’da Samakov Değirmenleri	280
Tablo 4/61: Koşeva Madeni Çalışanlarının Köyleri ve Sayıları	281

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: XVI. Yüzyılda İlıca'da Müslüman, Hristiyan ve Yahudi Nüfusu.....	106
Grafik 2: XVI. Yüzyılda İlıca'da Mirî Arazinin Dağılımı.....	198
Grafik 3: 1519'da İlıca'da Zirai Ürünlerin %'lik Dağılımı	235
Grafik 4: 1550'de İlıca'da Zirai Ürünlerin %'lik Dağılımı	235
Grafik 5: 1572'de İlıca'da Zirai Ürünlerin %'lik Dağılımı	235

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE MAHİYETİ

Virginia Paskaleva, Köstendil ile ilgili olarak “*Türk saltanatı dönemi Köstendil şehri ve çevresi geçmişinin henüz araştırılmaması çok ilginçtir*” demektedir.¹ Paskaleva bu şekilde araştırmacıları adeta şehrin araştırılmasına teşvik ediyordu. Gerçekten de Köstendil ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunluğunu İlkçağ dönemiyle ilgili olanlar oluşturmakta ve Osmanlı dönemiyle ilgili kısıtlı sayıda çalışmalar bulunmaktadır. Kaleme alınan birkaç makale ve ortaya konulmuş bir kitap dışında Osmanlı dönemi Köstendil tarihi ile ilgili yapılmış çalışmalara rastlamak pek mümkün değildir. Bu kitap Khristo Matanov tarafından Bulgarca kaleme alınmıştır.²

Osmanlı dönemiyle ilgili çalışmalarda, Osmanlı arşiv kaynaklarının yeterince ele alınmadan ortaya konulduğu eserler, mutlaka birçok yönüyle eksiklik arz etmektedir. Bu açıdan bakıldığında konuyla alakalı eserlerin XVI. yüzyılda Köstendil İlicası'nın idari, demografik, vakıflar ve ekonomik yönlerine yeterince ışık tutamaması bir sorun olarak görülmektedir. Buradan hareketle çalışmanın amacı, zengin Osmanlı arşiv kaynakları üzerinde geniş bir tarama yapmak suretiyle, tahrir defterlerinin derinlemesine incelenmesi sonucu ulaşılan verilerin diğer arşiv malzemeleri, kronikler ve yapılmış eserlerle takviye edilerek Köstendil İlicası'nın XVI. yüzyıldaki idari, demografik, vakıflar ve ekonomik alanlarına katkı sağlamaktır. Balkan şehirleriyle ilgili çalışmaların artması ileride bölgeyle ilgili yapılacak yorum ve tespitlerin daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Bu açıdan bakıldığında ortaya konulan bu çalışma, Balkan tarihine katkı yapması düşünülen naçizane bir çalışmadır.

Köstendil bulunduğu konum itibariyle günümüz Sırbistan, Makedonya ve Bulgaristan'ın kesişme noktasında yer almaktadır. Diğer taraftan Osmanlı sefer

¹ Rumen Kowatshev, “Register aus dem Osmanischen Archiv in Istanbul für die Kaza ve Sancak von Küstendil während des 16.Jh.”, *Bulgarian Historical Review 1-2*, Institut za istoricheski izsledvaniya - Bŭlgarska akademiya na naukite, 2005, s.19. bkz. Virginia Paskaleva, “Kyustendil i Kyustendilsko v tsŭrkovno-natsionalnata borba prez 60-te i 70-te godini na XIX vek”, *Kyustendil i Kyustendilsko V*, Sofiya 1973, s.112.

² Khristo Matanov, *Vŭznikvane i Oblik Na Kyustendilski Sandzhak (XV-XVI. Vek)*, Sofiya 2000.

güzergâhında Orta kolun Üsküp'e giden ikinci yolu üzerinde bulunması Köstendil'e stratejik bir önem yüklemiştir. Coğrafi ve stratejik açılarından önemli bir konumda olduğu görülen şehir, ayrıca hayati öneme sahip birçok su kaynağını bünyesinde barındırmaktadır. Şehir, zengin su kaynakları ve verimli topraklarıyla çevresinde her zaman bir cazibe merkezi olmayı başarmıştır.

Çalışma konusunun bütün bir Köstendil Sancağı yerine “XVI. Yüzyılda Köstendil İlıcası”³ olarak sınırlandırılmasının birkaç nedeni vardır. Şehir tarihi alanındaki çalışmaların adeta bel kemiğini oluşturan kaynakların başında tahrir defterleri ve şer’iyye sicilleri gelmektedir. Yapılan inceleme sonucunda çalışılan zaman aralığı olan XVI. yüzyılda Köstendil’e ait şer’iyye siciline rastlanmamıştır. Diğer taraftan tahrir defterlerinin incelenmesiyle Köstendil Sancağı ve kazaları ile bunlara bağlı nahiye ve köylere dair birçok bilgiye ulaşılmıştır. Bu bilgi yoğunluğu içinde yüzeysel bir biçimde geniş bir coğrafyayı ifade eden sancak çalışması yerine, detaylı bir inceleme ile kaza çalışması daha uygun görülmüştür. Bu noktada “Neden diğer kazalar değil de, Ilıca Kazası?” sorusuna ise “ilk defa çalışılan bir şehrin merkezinden işe başlamanın daha yerinde olacağı düşünülmüştür” şeklinde cevap verilebilir.

Zaman aralığının XVI. yüzyıl olarak seçilmesi ise çalışmaya temel teşkil eden ve eksik olmadığı görülen tahrir defterlerinin bu yüzyılda yoğunluk kazanmasıyla olmuştur. 1372’de Osmanlı hâkimiyetine giren şehrin ilk zamanlarına ait yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bulgaristan Millî Kütüphanesi’nde üzerinde Safer 856/Şubat 1452 tarihi bulunan bir mufassal tahrir defteri parçası tespit edilmiştir. XV. yüzyıla ait olduğu anlaşılan bu defterin birçok sayfası eksik, hasarlı ve okunacak durumda değildir. Okunacak durumda olan kısıtlı sayfaların ise çalışmanın süre aralığının XV. yüzyıla kadar çekilmesi için yeterli olmayacağı anlaşılmıştır.⁴ Ayrıca 883/1478⁵ tarihli tahrir defteri ve tarihi tam olarak tespit edilemeyen ancak üzerinde 886/1481⁶ tarihi bulunan başka bir tahrir defterindeki bilgilerin, XVI. yüzyıl mufassal defterleriyle karşılaştırma yapılamayacak derecede yetersiz oldukları görülmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi eksik olmadığı görülen tahrir defterlerinin XVI. yüzyılda yoğunluk kazanması, çalışma aralığının bu tarih üzerinde karar kılınmasında etkili olmuştur.

³ XV-XVI. Yüzyıl Köstendil için bkz. Ek. Harita 2.

⁴ NBKM. OAK 265/26, vr.13a.

⁵ BOA. MAD.d. 7219, s.52.

⁶ BOA. TT.d. 975, s.65.

Okunamayan kısımlar için (...), okunmasından emin olunmayan kısımlar için (?) ve belgelerde boş bırakılan yerler için (yok) ibareleri ve işaretleri eklenmiştir. Özellikle yer isimlerinin yabancı olmasından dolayı tahrir defterleri arasında farklı yazımlara rastlanmıştır. Bunun için bazı yer isimleri yanına parantez () içinde o yerin diğer söylenişi de belirtilmiştir.

II. KAYNAKLAR

II.I. Arşiv Kaynakları

II.I.I. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (İstanbul)

Tahrir Defterleri

Sözlükte “kaydetme, yazma, deftere geçirme” anlamına gelen tahrir kelimesi terim olarak, Osmanlı maliyesinde vergilerin ve bu vergileri vermekle yükümlü kimselerin tespiti için değişik dönemlerde farklı yerlerde yapılan sayımları ve bu sayımların kaydedildiği defterleri ifade eder.⁷

Osmanlılar’dan önce Türk-İslam devletlerinde de büyük nüfus ve arazi tahrirleri yapılmıştı. Araplar, Mısır ve İspanya’da; Selçuklular İran’da; İlhanlılar, İran ve Hint’te nüfus ve arazi tahrirleri yapmışlardı. Anadolu Selçuklu Devleti sınırlarında sayıma tabi tutulmamış yer yoktu. Bu durumda Osmanlılar eski Türk-İslam devletlerinden kendilerine devredilmiş olan diğer devlet idaresi usul ve gelenekleri ile beraber sistemli nüfus ve arazi tahriri usullerini de devam ettirmişlerdi.⁸

Bilindiği gibi bir yerin fethedilmesi oranın tahririnin yapılmasını gerekli kılmaktaydı. Tahrir defterlerinin mukaddime sayfalarında tahririn gerekçeleri açıkça belirtilirdi. Saltanat değişikliği, zamanla meydana gelen değişiklikler, vergi gelirlerinin herhangi bir suretle artması veya eksilmesi ve ıslahat gibi nedenlerden ötürü ve en önemlisi de defter harici kalan gelirlerin deftere dâhil edilmesi gibi amaçlar güdülmüştü. Tahrirler, devlet gelirlerinde ve bunları tasarruf edenlerin durumlarında meydana gelen değişiklikleri teftiş mahiyetindeydi.⁹ Ana defterler olarak da adlandırılan mufassal

⁷ Mehmet Öz, “Tahrir”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.39, İstanbul 2010, s.425.

⁸ Ömer Lütfi Barkan ve Enver Meriçli, *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*, TTK Basımevi, Ankara 1988, s.7-8.

⁹ Halil İnalçık, *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, TTK Yayınları, Ankara 1987, s.XVIII.

defterler sayesinde belirli bir tarihte devlet içinde her hangi bir bölgede yaşayan yetişkin erkek nüfusu ve bunların ellerindeki toprak miktarını “çift”, “nim çift” ve nim çiftlikten az topraklı veya topraksız olarak gösteren işaretler bulunmaktadır. Ayrıca bu kimselerin tabi oldukları vergi yükümlülüğü veya muafiyetlerine ait bazı açıklama ve rakamlarla birlikte, kendi isimleri ve babalarının adları yer almaktadır. Sayım bölgelerinde yapılan ekimin çeşidi ve miktarı gibi bilgilerle, her yerin tarımsal örf ve adetleri ile vergi sistemlerini gösteren kanunnâmeler de bu defterlere kaydedilmişti.¹⁰ Ancak Köstendil Sancağı tahrir defterlerinde her hangi bir kanunnâme bulunmamaktadır. Mevcut olan tek kanunnâme, Köstendil kazalarından Kratova’ya ait maden ve bazı bâclarla ilgili kanunların bir düzenlemesi şeklinde olan kanunnâmedir.¹¹

Osmanlı Devleti’ndeki tahrirlerin, devlet teşkilâtlanmasında ve bu teşkilâtın bir düzen içinde işleyişinde büyük rolü vardı. Bu sistemin kurulmasında ve uzun süre başarı ile uygulanmasında mali, idari ve askerî zorunluluklar bulunmaktaydı. Dönemin şartları gereği vergilerin toplanması ve bunların nakli zor olduğundan, askerlerin önemli bir kısmı ile bazı memur maaşları ve devletin yapacağı bir kısım harcamaların merkezî hazineden ödenmesi zor olmaktaydı. Askerî ve idari görevliler maaşlarını buldukları yerlerdeki vergileri, kendi hesaplarına toplamalarını sağlayan dirlik beratları ile temin ederlerdi. Yine devletin yapacağı bazı işleri vergi muafiyeti ile o yer ahalisinin yapması, devlet hazinesinden doğrudan para çıkmamasını ve işlerin daha rahat yapılmasını sağlamıştır. Devletin vergi toplaması ve bunu gerekli yerlere harcaması böylece daha kolay olmuştur.¹² Konuyla ilgili tahrir defterlerinin incelenmesiyle Osmanlılar’ın devletin genelinde uyguladıkları tahrir sistemini Köstendil ve kazalarında da uyguladıkları görülmektedir.

Yapılan tahrir sonucu oluşturulan yeni defterlere “*defter-i cedîd*”, eskilerine ise “*defter-i atîk*” ya da “*defter-i köhne*” adı verilirdi. Tahriri yapacak kişiler genellikle, mûteber ve itimâd edilen ümerâ veya kadılardan seçilir; bunlara “*muharrir, muharrir-i*

¹⁰ Barkan ve Meriçli, s.3.

¹¹ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II- II. Bâyezid Devri Kanunânemeleri*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1990, s.443-454.

¹² Erhan Afyoncu, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Defterhâne-i Âmire (XVI-XVIII Yüzyıllar)*, TTK Yayınları, Ankara 2014, s.17-18.

vilâyet, vilâyet kâtibi, il yazıcısı” veya yaygın olarak “*tahrir emîni*” denirdi. Tahrir emînine kâtib, bölge kadıları ve güvenlik işiyle görevli timarlı sipahiler eşlik ederdi.¹³

Mufassal tahrir defterleri, her bir sancak ve kazadaki vergiyi mahalle mahalle, köy köy yazardı. Yani yerleşim birimlerindeki vergi mükellefleri ve vergiden muaf olanların isimleri, köyün arazisinin kimin dirliğinde ya da mülkünde olduğu veya mukataat ve vakıf olduğu kaydedilirdi. Tahriri yapılan yerin senevî hasılât çeşitleri ile her üründen neler yetiştigi, ne kadar vergi alındığı, kasaba ve şehirlerdeki ihtisab, gümrük, bâc ve transit vergiler gibi hiçbir şey hariç kalmamak üzere mufassal deftere yazılırdı.¹⁴ XVI. yüzyılın sonuna kadar olup, Köstendil Sancağı ve Ilıca Kazası ile ilgili Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde 4 tane mufassal defter tespit edilmiştir.

BOA. TT.d. 975: Başbakanlık Osmanlı Arşivi tapu tahrir defterleri kataloğunda kayıtlı mufassal tahrir defteridir ve 176 sayfadan oluşmaktadır. Defterde bazı sayfalar numaralı ve boş, bazı sayfalar da numaralandırılmamış ve boştur.¹⁵ Defterin baş tarafından eksik olduğu görülmektedir. Nahiyelerin karışık olarak kaydedildiği defter, 167 Numaralı Rumeli Muhasebe defteri arşiv yayınında tarihsiz olarak gösterilmiştir.¹⁶ Ancak defter incelendiğinde muhtelif sayfalarda timar altlarında; 24 Rebû’l-âhir sene 874/31 Ekim 1469¹⁷, Ramazan 877/Ocak-Şubat 1473¹⁸ ve 878/1473-74¹⁹ gibi birçok tarih vardır. Defterin birçok yerinde “... *der defter-i sâbık*” şeklinde geçen ibareden bu defterden daha önce de bir tahririn yapıldığı anlaşılmaktadır.²⁰

BOA. MAD.d. 7219: Maliyeden Müdevver Defterler kataloğunda kayıtlı bu defterin içeriğinden mufassal tahrir defteri olduğu anlaşılmaktadır. Defter 52 sayfadır ve birinci sayfası boştur.²¹ 128 Numaralı Maliyeden Müdevver kataloğunda bulunan bu defterin Sırbistan’da bulunan İvranya ve İştib kalelerinin dizdarları ve muhafızlarının adedi, köylerde meskûn çift sahipleri ve reayasının isimleri, hasılatı, muhtelif vergi

¹³ Feridun M. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, TTK. Yayınları, Ankara 2013, s.3.

¹⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, TTK. Yayınları, Ankara 1988, s.97.

¹⁵ BOA. TT.d. 975, s.1.

¹⁶ *167 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530) I* <Dizin ve Tıpkıbasım>, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 2003, s.5.

¹⁷ BOA. TT.d. 975, s.80. “... *fî tarihi râbi işrin ve şehir-i Rebû’l-âhir sene erbâ ve se’bîn ve semâne mie*”

¹⁸ BOA. TT.d. 975, s.8. “... *fî tarihi Ramazanü’l-mübârek sene seb’ â ve seb’in ve semâne mie ...*”

¹⁹ BOA. TT.d. 975, s.105.

²⁰ BOA. TT.d. 975, s.1, 2, 3, 8, muhtelif sayfalar.

²¹ BOA. MAD.d. 7219, s.53.

hasılatı ve aşar bedelleri, İvranya kalesindeki silah ve zahireyi ihtiva ettiği belirtilmektedir. Sonundan eksik olduğu alışılan bu defter için Muharrem 883/Nisan-Mayıs 1478 tarihlendirilmesi yapılsa da içeriğinde timar kayıtları altında birçok farklı tarihin olduğu görülmektedir. Örneğin; Şaban 873/Şubat-Mart 1469²², 877/1472-73²³, Muharrem 883/Nisan-Mayıs 1478²⁴ ve Ramazan 873/Mart-Nisan 1469²⁵ tarihleri bulunmaktadır.

BOA. MAD.d. 170: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maliyeden Müdevver Defterler kataloğunda kayıtlı mufassal tahrir defteridir. Defter varak usulüne göre numaralandırılmış olup 558 varaktır. Defterde 344 numaralı varak mükerrer olarak numaralandırılmıştır. Bundan dolayı 344(m)a ve 344(m)b şeklinde numaralandırma yapılmıştır. Bunun haricinde bazı varaklar ve defterin sonundaki sayfa boştur. Ayrıca defter içinde yanlışlıkla 491b'den 493b'ye geçildiği görülmektedir.

Katalogta belirtildiğine göre defterin Yavuz Sultan Selim devrinde Kâtip Mahmud tarafından yazılması tamamlanmış ve Siroz Kadısı Derviş tarafından tetkik edilmiştir. Ayrıca defter sonundaki 22 Rebû'l-âhir 925/23 Nisan 1519 tarihinde muhtelif kâtipler tarafından yazılmaya başlanmış ve 19 Cemâziye'l-evvel 925/19 Mayıs 1519 tarihinde bitirilmiştir. Defter, Köstendil Livası'na bağlı kazalardaki has, timar ve zeameti, emlâk, yaylak, evkâf, eşkinci, voynuk ve yamak kayıtlarının kaydedildiği Köstendil Livası mufassal tahrir defteridir. Tarihleri ve içerikleri karşılaştırıldığında bu defterin özet niteliğinde olan mücmel defterinin BOA. TT.d. 74 olduğu görülmektedir.

BOA. TT.d. 267: Tapu tahrir defterleri kataloğunda 267 numara ile kayıtlı mufassal tahrir defteridir. Toplam 864 sayfa olan defterde bazı sayfalar numaralı ve boş ve bazı sayfalar da numarasız ve boştur. Defterin 663. sayfasından 666. sayfasına geçilmiştir. Bu defter, Köstendil livası nahiyeleri ve köylerinin nüfusu, hasılatı ve timarları ile Kratova madeni ve darbhanesi hasılatı ve Koçana çeltiklerini içeren mufassal tahrir defteridir. Defterin ikinci sayfasına göre Şiş? b. İsa defter emini ve Süleyman b. Davud ise katip olarak tayin edilmiştir. Defter, 21 Safer 957/11 Mart 1550

²² BOA. MAD.d. 7219, s.33. "... *fi tarihi Şa'bânü'l-muazzam sene selâse ve seb'in ve semâne mie ...* "

²³ BOA. MAD.d. 7219, s.38. "... *fi tarihi sene seb'â ve seb'in ve semâne mie* "

²⁴ BOA. MAD.d. 7219, s.44. "... *fi tarihi şehrü'l-Muharremü'l-haram sene selâse ve semâ'in ve semâne mie* "

²⁵ BOA. MAD.d. 7219, s.52. "... *fi tarihi Ramazanü'l-mübârek sene selâse ve seb'in ve semâne mie ...* "

tarihinde padişah huzurunda sunulmuştur.²⁶ Bu defterin icmal defteri BOA. TT.d. 269 numaralı defter olarak görülmektedir.

Mufassal tahrir defterlerinden başka bir de bunların *defter-i icmal* veya *defter-i mücmel* denilen kısaltılmış ve özet niteliğinde olan defterler vardır. Bu defterlerde, köylerdeki mükellef reaya ve mükellef kasaba ve şehir halkı isimleriyle kalem kalem gösterilmeyerek her eyalet ve sancağın yine köy ve kasaba üzerine verecekleri vergi miktarıyla kimlere ne verildiği beyan edilmektedir.²⁷ Bu defterlerden Köstendil Sancağı ve Ilica'ya ait olan defterler şu şekildeydi.

BOA. TT.d. 74: Başbakanlık Arşivi'nde kayıtlı icmal tapu tahrir defteri, 222 sayfadan oluşmaktadır ve başından iki ve bazı sayfaları boştur. Mukaddimesinin sonundaki bir kayda göre 23 Rebû'l-âhir 925/26 Nisan 1519 tarihlidir.²⁸ Bu defter, bulunduğu katalogta Köstendil livasının has, zeamet ve timarlarının nüfus ve hasılatını, İştib, Ustrumca ve İvranya kaleleri muhafızlarına ait timarları ve evkâfı içeren icmal tapu tahrir defteri olarak tanımlanmaktadır. Defter, tarih ve içeriklerinin benzerliğiyle MAD.d. 170 numaralı mufassal defterin icmali olarak görülmektedir.

BOA. TT.d. 141: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde kayıtlı icmal tapu tahrir defteridir. Toplam 316 sayfa olan defterin muhtelif sayfalarının numaralı boş olduğu görülmektedir. Osmanlı Arşivi tarafından 934/1527-28 olarak tarihlendirilen bu defter, bulunduğu katalogta Köstendil livası nahiyelerinde bulunan has, zeamet ve timarların hasılatları ile İştib, İvranya ve Ustrumca kaleleri muhafızlarına ait timarları içeren icmal defteri olarak belirtilmektedir. Defter içerisinde ayrıca *gurre-i Şevval sene 933/1 Temmuz 1527* tarihine rastlanmaktadır.²⁹ Bu defterin hangi mufassal defterin özeti olduğu tespit edilememiştir, çünkü defterin tarihine yakın bir mufassalın varlığı bilinmemektedir.

BOA. TT.d. 167: Tapu tahrir defterleri katalogunda 167 numara ile kayıtlı icmal tapu tahrir defteridir. Toplam 613 sayfa olan defterin başından bir ve sonundan iki sayfa

²⁶ BOA. TT.d. 267, s.2. "... ve liva-i Köstendilin müceddeden kitâbetin emr idüb bu dai bendeleri kim Şiş(?) b. İsa der emin nasb idüb Süleyman b. Davud bendelerin kâtib tayin idüb bu fakirler dahi liva-i mezburede olan mahsulâtı tahrir idüb sene seb'a ve hamsin ve tis'a mie'de vaki olan Safer ayının yirmi birinde padişâh-ı âlem penah hazretlerinin huzur-ı şeriflerinde kıraat olundu ... "

²⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye ...*, s.97.

²⁸ BOA. TT.d. 74, s.2.

²⁹ BOA. TT.d. 141, s.24.

boştur ve sayfa numaralarında 456'dan 557'ye atlanmıştır. Bu defter 937/1530 tarihli olup, Başbakanlık Osmanlı Arşivi tarafından iki cilt hâlinde yayınlanmıştır. Yayınlanan "167 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri I" de Paşa Sancağı'nın birçok Sol kazası ile Köstendil livası yer almaktadır.³⁰ Köstendil ile ilgili kısmın "*Muhasebe-i icmâl mahsulât-ı defter vilâyet-i liva-i Köstendil ber muceb-i defter-vilâyet-i hizâne-i âmire ihrac şûd*" başlığıyla başladığı, Safer sene 937/8 Ekim 1530 tarihli olduğu ve buradan itibaren haslar ile vakıf kayıtlarının olduğu görülmektedir.³¹ Ilıca Kazası ve nahiyelerinin nüfus ve hasılatı ile ilgili bilgiler ise 217-244 sayfa aralığındadır.

BOA. TT.d. 269: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde kayıtlı icmal tapu tahrir defteridir. Toplam 510 sayfa olan defterin başından ve sonundan birer sayfa boştur. Sayfa numarası verilirken 175. sayfadan sonra 168'e geçilmiş dolayısıyla 168-175 arası numaralar mükerrer verilmiştir. Bu hatadan dolayı söz konusu sayfa aralıkları kullanılırken sayfalar dipnotta poz numaraları ile birlikte verilmiştir. Defterde fihrist ve mukaddime sayfaları bulunmaktadır. Mukaddimesinin sonundaki kayda göre defter, Evâhir-i Şaban 957/4-13 Eylül 1550 tarihlidir. Defterde Köstendil Livası'na bağlı Ilıca, Kratova, Ustrumca ve İvranya ve buralara tabi nahiyelerin hasılat miktarları bulunmaktadır.³² Ayrıca defterin yer aldığı katalogta Köstendil Livası kazalarının ve kalelerde görevli muhafızların timarlarını içeren icmal defteri olarak belirtilmektedir.

BOA. TT.d. 523: Osmanlı Arşivi'nde kayıtlı icmal tapu tahrir defteridir. 204 sayfa olan defterde fihrist sayfası bulunmaktadır. Yer aldığı katalogta mufassal tahrir defteri yazsa da içeriğinde "*Defter-i İcmâl der Liva-i Köstendil*" başlığı ve defterin genel özelliklerinden yola çıkarak icmâl tapu tahrir defteri olduğu anlaşılmaktadır.³³ Fihristinde adı geçen nahiyelerin has, zeamet ve timarlarını ve İştîp, İvranya ve Ustrumca kaleleri muhafızlarını içeren tahrir defteridir. 980/1572 tarihli olan bu defter, TKG. KK. TT.d. 88 numaralı mufassal defterin özeti olarak görülmektedir.

BOA. TT.d. 664: Tapu tahrir defterleri katalogunda kayıtlı bulunan bu icmal tapu tahrir defteri 87 sayfa olup, başında üç ve sonunda sekiz sayfa boştur. Bu defter bulunduğu katalogta mufassal olarak tanıtılsa da, icmâl defter özelliklerini taşımakta ve

³⁰ 167 Numaralı ... I, s.2.

³¹ BOA. TT.d. 167, s.191.

³² BOA. TT.d. 269, s.1, 2.

³³ BOA. TT.d. 523, s.2.

içerisinde de icmâl kelimesi geçmektedir.³⁴ Defterin 32-35 sayfaları arası Köstendil livası nahiyelerine ait bilgileri içermektedir.

Defterin tarihi tam olarak tespit edilememiş ve arşiv tarafından 981/1573 olarak tahmini tarih belirlenmiştir. Defterin 32-35 sayfa aralıkları ile BOA. TT.d. 523 numaralı icmal defterin 2-5 sayfalarının birebir aynı olduğu görülmektedir. Bu durum 664 numaralı defterin, 523 numaralı defterin tarihi (980) ile benzer olabileceğini düşündürmektedir.³⁵ Defterin 52. sayfasında ise 6 Safer 1008/28 Ağustos 1599 tarihi bulunmaktadır.³⁶

BOA. TT.d. 738: Osmanlı Arşivi'nde kayıtlı icmal tapu tahrir defteridir. 184 sayfa olan defterin başında iki sayfası olmak üzere toplam 48 sayfası boştur. Fihristinde belirtilen livalar arasında bulunan Köstendil'e ait haslar, 87-93. sayfalarda bulunmaktadır.³⁷

Defter, Rumeli'de padişah, vezir ve saireye ait hasları ihtiva etmektedir. Bu defter tasnif edildiği katalogta 1029/1620 tarihli olduğu görülmektedir. Ancak Arşiv tarafından yayınlanan 167 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri I'de 976/1568 olarak belirtilmektedir.³⁸ BOA. TT.d. 523, 664 ve 738 numaralı defterlerin Köstendil ile has tutarlarının aynı olduğu görülmektedir.³⁹ Bu durumda defter tarihinin 523 numaralı defter ile aynı 980/1572 tarihinde olabileceği düşünülebilir.

Diğer Defterler

Bu başlık altında, çalışmada faydalanılan mühimme, timar ruznamçe, ruus ve ahkâm defterleri bulunmaktadır. Mühimme defterleri Dîvân'da karara bağlanan konuların padişahın onayı alındıktan sonra bu kararların sûretlerinin kaydedildiği defterlerdir.⁴⁰ 1553-1905 yılları arasını ihtiva eden defter sayısı 266'dır. 1-74 numaralar arasındaki defterlerin XVI. yüzyıla ait olduğu tespit edilmiş ve incelenmiştir.⁴¹ Bunlar

³⁴ BOA. TT.d. 664, s.36, 52.

³⁵ BOA. TT.d. 664, s.32-35; BOA. TT.d. 523, s.2-5.

³⁶ BOA. TT.d. 664, s.52.

³⁷ BOA. TT.d. 738, s.1.

³⁸ *167 Numaralı ... I*, s.12.

³⁹ BOA. TT.d. 738, s.88-93; BOA. TT.d. 664, s.32-35; BOA. TT.d. 523, s.2-5.

⁴⁰ Mübahat S. Kütükoğlu, "Mühimme Defteri", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, s.520.

⁴¹ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 2010, s.10.

içinde Ilıca Kazası ve nahiyeleri ile ilgili olan hükümler alınmış ve çalışmanın ilgili kısımlarına eklenmiştir.

Resmî bir defter türü olan *ruznâmçe*, hazinedeki işlemlerin gelir ve harcamalarının kaydedildiği defterlerdir. Timar ruznâmçe defterleri ise timar almaya hak kazanan kişilerin berat alması için defterhane tarafından tanzim edilip verilen tezkire sûretlerini ihtiva eden defterler idi.⁴² Osmanlı Arşivi'nde Timar ve Zeamet Tevcîhi ve Yoklama Defterleri kataloğunda kayıtlı 2.231 defter bulunmaktadır.⁴³ Bu defterler içerisinde incelenen dönemde Köstendil Livası ile ilgili bilgilerin bulunduğu 24 adet defter tespit edilmiştir.

Vezer, beylerbeyi, mevali, timar ve zeamet sahipleri haricindeki hizmetliler ile hazine, evkâf ve gümrüğe bağlı her türlü devlet memurunun tayin işlemlerinin gerçekleştirildiği ve bunlara dair kayıtların yer aldığı deftere *ruus defteri* denmektedir. Bu defterler Bab-ı Asafî, Kamil Kepeci ve Dîvân-ı Hümâyün Defterleri kataloğunda bulunmaktadır.⁴⁴ Köstendil Livası ile alakalı bu defterlerin ilgili sayfaları Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden alınmış ve bu defterler sayesinde Köstendil'de görev yapan sancakbeyi, kadı, alaybeyi ve subaşı gibi devlet görevlilerinin atama ve azilleriyle ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Ahkâm defterleri eyaletlere ait işler hakkında sancakbeyi, kadı ve diğer bazı görevlilere hitaben gönderilen hükümleri içermektedir.⁴⁵ İncelenen dönemde Köstendil Sancağı hakkında bilgiler ihtiva eden ahkâm defterleri Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kamil Kepeci ve Maliyeden Müdevver Defterler kataloğunda bulunmaktadır.⁴⁶ Köstendil ve Ilıca ile ilgili önemli bilgiler ihtiva eden bu defterlerin ilgili kısımları tespit edilmiş ve çalışmanın ilgili bölümlerine eklenmiştir.

⁴² Erhan Afyoncu, "Rûznâmçe", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.35, İstanbul 2008, s.276-277.

⁴³ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, s.139.

⁴⁴ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, s.77-81.

⁴⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye ...*, s.83.

⁴⁶ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, s.22, 41.

II.I.II. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi (Ankara)

Tahrir Defterleri

TKG. KK. TT.d. 88: Köstendil Livası Mufassal Defteri olup 298 varaktan oluşmaktadır. Çalışmanın temel kaynaklarından olan defterin kapak sayfasında “*Defteri Mufassal Liva-i Köstendil Cild-i Evvel*” ibaresiyle birinci cilt olduğu görülmektedir.⁴⁷ Ömer Lütfi Barkan tarafından da transkribe edilen mukaddime sayfasında 19 Cemâziye'l-âhir 978/18 Kasım 1570 tarihi defterin tutulmaya başlandığı tarihtir.⁴⁸ Tahriri yapan kişi Rumeli tezkire emini Ali b. Kasım idi.⁴⁹ Ayrıca yapılan tahririn 20 Şaban 978/17 Ocak 1571⁵⁰ ve 6 Rebîü'l-evvel 979/29 Temmuz 1571'de dahi sürdüğü, bu tarihlerde Ali Çelebi ile merkez arasında geçen yazışmalardan anlaşılmaktadır.⁵¹ Mukaddimenin sonunda defterin 980/1572'de son bulduğu ve tahririn iki yıl sürdüğü görülmektedir. Defterde Ilıca Kazası'na tabi Ilıca, İslavişte, Piyanıçe, Dupniçe, Radomir, Sirişnik ve Gorna Krayişte nahiyelerinin timar, zeamet, has, nüfus, yetiştirilen ürünler ve vergi tutarı gibi önemli bilgiler bulunmaktadır.

Deftere sayfa numarası verilirken bazı hataların yapıldığı tespit edilmiştir. 124a'dan itibaren 124b dâhil olmak üzere Dupniçe nahiyesi merkez mahallelerinden bazıları kaydedilmiştir. Ancak devamında olması gereken mahallelerin 144a ve 144b sayfalarında olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle 143a'dan itibaren kaydedilen Gorna Logodaz köyüne ait gayrimüslim mahalleleri arasında Dupniçe merkezine ait Müslüman mahalleleri vardır. Bu iki durumda da sayfa sıralaması muhtemelen ciltleme esnasında sehven yapılmıştır. Bunun haricinde defterde 192b'den 194a'ya geçilmiş olup, 193a ve 193b sayfaları bulunmamaktadır. Bu durum 192b sonunda “*193 atlanmıştır*” şeklinde belirtilmiştir.

⁴⁷ Bu defter haricinde 85 ve 90 numaraları ile kayıtlı iki defter daha vardır. Köstendil Sancağı'nın Ilıca haricindeki kazalarını ihtiva etmektedirler. TKG. KK. TT.d. 85 numaralı ikinci cilt, Köstendil'e bağlı Kratova, İştib, Koçana ve Nökriç, diğeri ise TKG. KK. TT.d. 90 numara ile Ustrumca Kazası tahrir bilgilerini ihtiva etmektedir.

⁴⁸ TKG. KK. TT.d. 88. “... *sene semâne ve seb'in ve tis'a mie Cumâdelâhiresinin ondokuzuncu günü 'arz-ı şer'ir-i izzet masîre 'arzolunub me'âric-i kabule vusul müyesserü'l-husul oldu ...*”; Ömer Lütfi Barkan, “Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri I”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, S.I, İstanbul 1941, s.50.

⁴⁹ TKG. KK. TT.d. 88; BOA. KK.d. 78, s.50, 278; BOA. A. DVNS. MHM.d. 10, s.46.

⁵⁰ BOA. KK.d. 222, s.160.

⁵¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 15, s.68.

TKG. KK. TT.d. 89: Araştırmanın temel arşiv kaynaklarından biri olan bu defter 1572 tarihlidir. Köstendil Sancağı tahrir defteri serisindeki bu defterin kapağına bulunan “*Defter-i Mufassal Liva-i Köstendil Cild-i Rabî maa Evkâf*” ibaresinden dördüncü cilt olduğu görülmektedir. Defterde Köstendil Livası emlak ve vakıflarıyla ilgili birçok önemli bilgi bulunmaktadır. Ilıca Kazasıyla alâkalı önemli verilerin elde edildiği defterin ilgili kısımları çalışmaya eklenmiştir.

313 varaktan oluşan defterin içeriğinde Köstendil kazalarına bağlı nahiyelerin nüfus ve vakıflarıyla ilgili bilgiler bulunmaktadır.⁵² Bu defterin Menlik ve İvranya’yı ihtiva eden kısmı 1985’de Üsküp’te⁵³ ve diğer nahiyelerin nüfus ve vakıflarıyla ilgili kısmı ise 1995’de yine Üsküp’te Makedonca olarak yayınlanmıştır.⁵⁴

TKG. KK. TT.d. 248: Kuyûd-ı Kadime Arşivi’nde kayıtlı Köstendil Livası icmal defteridir. 126 varak olan defterde fihrist sayfası bulunmaktadır.⁵⁵ Kapağında bulunan “*Defter-i İcmâl Köstendil*” başlığından ve defterin genel özelliklerinden icmâl tapu tahrir defteri olduğu görülmektedir. Defterde adı geçen nahiyelerin has, zeamet ve timarlarını ve İştîp, İvranya ve Ustrumca kaleleri muhafızlarını içeren tahrir defteridir.⁵⁶ Kuyûd-ı Kadime Arşiv kataloğunda tarihi 1099/1687 olarak gösterilen bu defter,⁵⁷ 980/1572 tarihli (TKG. KK. TT.d. 88) mufassal defterdeki bilgilerin ve sayısal verilerin çoğu yerde aynı olduğu görülmektedir. TKG. KK. TT.d. 248 numaralı defterde birçok derkenar bulunmakta ve XVIII. yüzyıla ait birçok farklı tarih bulunmaktadır. Defterin BOA. TTD. 523 numaralı defter ile de benzerlik gösterdiği görülmektedir.

II.I.III. Kyril ve Methodiy Millî Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü (Sofya)

Bu arşiv Bulgaristan’ın başkenti Sofya’da olup Kiril ve Metodiy Millî Kütüphanesi (Narodna Biblioteka Kiril i Metodij) ismi ile anılmaktadır.⁵⁸ Arşivdeki

⁵² Sevgi Işık, Songül Kadioğlu ve Mehmet Yıldırım, *Kuyûd-ı Kadime Arşiv Kataloğu*, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2012, s.68.

⁵³ Aleksandar Stojanovski, *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opširni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kústendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga IV, Skopje 1985.

⁵⁴ Aleksandar Stojanovski, *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opširni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kústendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga V, Skopje 1995.

⁵⁵ Işık, Kadioğlu ve Yıldırım, s.125.

⁵⁶ TKG. KK. TT.d. 248, s. Kapak, 2b (fihrist).

⁵⁷ Işık, Kadioğlu ve Yıldırım, s.125.

⁵⁸ Çalışmada kullanılacak Bulgaristan’daki Osmanlı belgeleri “NBKM” (Narodna Biblioteka Kiril i Metodij) kodu ile başlatılacaktır. Sonrasında defterler üzerinde verilen kodlamalara sadık kalınarak OAK (Oryantal Arşiv Koleksiyonu), “D” (Defter) ve “Ф” (F) sembolleri ile kodlama yapılacaktır.

birçok Osmanlı evrakı 1931’de ehil olmayan sorumsuz bazı kimseler tarafından hurda kâğıt olarak Bulgaristan’a satılan evraklardan oluşmaktadır. Bunların sayısı tam olarak bilinmemekte, ancak miktarının 30-50 ton arasında olduğu tahmin edilmektedir.⁵⁹

Çalışılan konu ve dönemle ilgili birçok defter yerinde yapılan araştırmalar sonucu elde edilmiştir. Ayrıca burada Köstendil ile ilgili 10 adet belge kataloğu incelenmiş ve bunların çoğunluğunun XVIII. ve XIX. yüzyıllara ait belgeler olduğu görülmüştür.

NBKM. OAK. 214/5: Bu defter 25 Ramazan 896-3 Cemâziye’l-âhir 897/1 Ağustos 1491-2 Nisan 1492 olarak tarihlendirilmiş ve cizye bilgilerini ihtiva etmektedir. Defter 68 varak olup bazı sayfaları boştur. Defterde rakamlar siyakat yazısı ile yazılmıştır. Anadolu ve Rumeli eyaletlerinden birçok sancak, kaza ve nahiye isimleri bulunmaktadır.⁶⁰ Bu defterde Köstendil ve kazalarında cizye veren nüfus ile ilgili bilgilere ulaşmak mümkündür.⁶¹

NBKM. OAK. 265/26: Kapağı, fihristi, mukaddimesi olmayan bu defter için herhangi bir tarihlendirme yapılmamıştır.⁶² Ancak defter içinde Safer 856/Şubat 1452 tarihi geçmektedir.⁶³ 40 varaktan oluşan defter yıpranmış, yırtık ve okunamaz bir hâldedir. İncelendiğinde sayfalarının eksik olduğu ve bir mufassal tahrir defteri parçası olduğu anlaşılmaktadır. İçeriğinde Ilıca, Piyaniçe, Radomir ve Sirişnik nahiyelerine ait bazı köylerde sakin nüfus ve buralarda yetiştirilen ürünler ile miktarları kaydedilmiştir.

NBKM. D. 649: Bu defter 132 varaktan oluşmakta ve 884/1479 tarihlidir.⁶⁴ Ancak defter Bulgar arşivi tarafından 1 Rebû’l-evvel 889/29 Mart 1484 olarak tarihlendirilmiştir.⁶⁵ Defter, Rumeli İcmâl defteridir ve Rumeli Sancaklarına ait kaza ve nahiyelere bağlı köylerde yaşayan nüfusun hane ve hasılları kaydedilmiştir. Rumeli’ye ait yerleşimler kaydedilmiş olsa da yer yer İstanbul, Gelibolu, Tekfurdağı, Üsküdar,

⁵⁹ İsmet Binark (Proje Yöneticisi), *Bulgaristan’daki Osmanlı Evrakı*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara, 1994, s.xiii.

⁶⁰ NBKM. OAK. 214/5, vr.1a-68b.

⁶¹ NBKM. OAK. 214/5, vr.6a, 8a-9a, 16a-18b.

⁶² NBKM. OAK 265/26, s.1a-35a.

⁶³ NBKM. OAK 265/26, s.13a.

⁶⁴ Binark, s.125. Bu defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınında “mufassal” olarak tanıtılsa da “icmâl” dir.; Halil İnalçık, Evgeni Radushev ve Uğur Altuğ (Yay. Haz.), *1445 Tarihli Paşa Livâsı İcmâl Defteri*, TTK, Ankara 2013, s.xi.

⁶⁵ NBKM. D. 649.

Keşan, Silivri, Kırkkilise ve Çorlu gibi günümüz Türkiye sınırları içinde kalan şehirler de geçmektedir.⁶⁶ İncelenen dönemle ilgili Köstendil Sancağı dâhilinde bulunan kaza ve nahiyelerin de kaydedildiği görülmektedir.⁶⁷

NBKM. Φ95/23: Rumeliye bağlı kaza ve nahiyelere ait celepkeşan defteri olup Şaban 984/Aralık 1576 olarak tarihlendirilmiştir. Defterde sayfa usulüne göre numaralandırma yapılmış ve sayfa numaraları her bir yerleşimde birden başlatılmıştır. Bu yerler sırasıyla Ilıca, Dupniçe, Priznik, İhtiman, Filibe, Radomir, Sofya, İznibol, Berkofça, Samakov, Şehirköy, Razlog ve Tatarpazarı'dır. İçeriğinde köylerde sakin olan kişi isimleri ve altlarında koyun adetleri yazılmıştır.⁶⁸

II.II. Araştırma ve İnceleme Eserler

Osmanlı şehir tarihi çalışmaları alanında başvurulacak bazı temel kaynaklar bulunmaktadır. Bunların başında seyahatnâmeler, özel tarihler olmak üzere kütüphane malzemesi, mimari eserler ve arşivlerdeki belge koleksiyonları gelmektedir.⁶⁹ Bunlardan arşiv belgeleri bazı araştırmacılar tarafından transkribe edilmiş, kitap ve makale türünden bilimsel eserler ortaya konulmuştur.

Köstendil ve kazaları ile ilgili Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde bulunan Köstendil Sancağı ile ilgili mufassal tahrir defterinin dört cildi Makedonca'ya transkribe edilmiştir. 88 numaralı ve serinin birinci cildi olan defter, Metodija Sokoloski tarafından Makedonca'ya çevrilerek 1983 yılında Üsküp'te yayınlanmıştır.⁷⁰ 89 numaralı defter serinin dördüncü cildir ve Menlik ile İvranya'yı ihtiva eden kısmı 1985'de⁷¹ ve Morova, Eyneguşte, Epşine, Ilıca, Nögric, Dupniçe, Ustrumca, Tikveş, Gorna Krayişte, Sırışnik, Radomir ve Piyaniçe nahiyelerinin nüfus ve vakıflarıyla ilgili kısmı ise Aleksandar Stojanovski tarafından 1995'de Üsküp'te Makedonca'ya tercüme edilmiştir.⁷² Köstendil'in diğer kaza ve nahiyelerini ihtiva eden 85 numaralı ikinci cilt Metodija Sokoloski tarafından 1980'de

⁶⁶ NBKM. D. 649, s.1-136.

⁶⁷ NBKM. D. 649, s.32-38.

⁶⁸ NBKM. Φ95/23.

⁶⁹ Özer Ergenç, "Şehir Tarihi Araştırmaları Hakkında Bazı Düşünceler", *Bellekten*, TTK., C.LII, S.203, 1988, s.677.

⁷⁰ Metodija Sokoloski, *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opşirni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kústendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga I, Skopje 1983.

⁷¹ Stojanovski, *Turski Dokumenti Za Istorijata ...*, Tom V, Kniga IV.

⁷² Stojanovski, *Turski Dokumenti Za Istorijata ...*, Tom V, Kniga V.

Üsküp'te⁷³ ve 90 numaralı üçüncü cilt ise Aleksandar Stojanovski tarafından 1982'de Üsküp'te Makedonca'ya çevrilmiştir.⁷⁴

Daha önce ifade edildiği üzere tahrir defterlerinde konuyla ilgili kanunnâmeyle rastlanmamış olup, mevcut tek kanunnâme II. Bâyezid dönemine ait 2 Safer 893/17 Ocak 1488 tarihli Kratova Maden Kanunnâmesi'dir. 28 maddeden oluşan bu kanunnâme daha önce yazılmış olan Kratova Maden Kanununu açıklayan defterin yeniden kaleme alınmış şeklidir. Kanunnâme, padişah fermanıyla Köstendil sancakbeyi Kemal ve merkezden görevlendirilen sipahiler tarafından hazırlanmıştır. Bu hukuki düzenlemenin ilk 17 maddesi Kratova madenleri ile sonraki maddeleri ise bazı bâc ve öşürleri kapsamaktadır. Kanunnâmenin tek nüshası Paris'te bulunmaktadır.⁷⁵ Kratova'nın Köstendil Sancağı'nın bir kazası olması ve Ilıca'ya yakınlığı nedeniyle çalışma içerisinde bu kanunnâmeden zaman zaman istifade edilmiştir.

Sofya Millî Kütüphanesi'nde OAK. 214/5 Numarası ile kayıtlı defter 1490-1491 yılları arasında bütün Balkanlarda gayrimüslim halkın ödediği cizye vergisi gösteren bir defterdir. Bu defter, alınan cizye için 61 kaydı içerir; bunlardan 45'i 1489-1490 döneminde ve 16'sı da 1490-1491 dönemini ihtiva etmektedir. Balkan Tarihçisi Nikolaj Todorov ve Asparuh Velkov bu deftere göre bir çalışma yayımlamışlardır.⁷⁶

Khristo Matanov, "*Vŭznikvane i Oblik Na Kyustendilski Sandzhak (XV-XVI. Vek)*" adlı eserinde Osmanlı Arşivi'nde bulunan 74 ve 167 numaralı defterler ile Sofya Arşivi'ndeki OAK. NBKM. 265/26 numaralı defterden faydalanmıştır.⁷⁷ Daha önce ifade edildiği gibi bu son defterin harap bir hâlde ve eksik olduğu görülmüştür. İki bölümden oluşan kitapta Köstendil'in kökeni, demografik ve ekonomik durumu anlatılmıştır. Araştırmacıların Köstendil ile ilgili eserlerinde genelde yayınlanmış 167 numaralı defterden faydalandıkları anlaşılmaktadır.

⁷³ Metodija Sokoloski, *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opširni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kŭstendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga II, Skopje 1980.

⁷⁴ Aleksandar Stojanovski, *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opširni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kŭstendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga III, Skopje 1982.

⁷⁵ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II-* ..., s.443-454.

⁷⁶ M. Türker Acaroğlu, *Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar II*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s.335-336; Nikolaj Todorov ve Asparuh Velkov, *Situation demographique de la Péninsule Balkanique (fin du XV.e s.-début du XVI.e s.)*, Editions, de L'academie Bulgare des Sciences, Sofia 1988, s.312.

⁷⁷ Matanov, s.187.

Machiel Kiel, değişik yıllarda kaleme aldığı bilimsel yazılarını topladığı bir kitabına “*Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries*” isimli makalesini de eklemiştir. Türk ve Bulgar kaynaklarından istifade edilerek İngilizce kaleme alınan bu makale üç bölümden oluşmaktadır. Kiel’in bu eserinde Osmanlı Arşiv belgelerinden faydalandığı görülmektedir.⁷⁸ Ayrıca yazarın Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi’nde “Köstendil”⁷⁹ ve The Encyclopaedia of Islam’da “*Küstendil*” isimli maddeleri de şehirle ilgili diğer çalışmalarıdır.⁸⁰

Köstendil Tarih Müzesi yayınları arasında özellikle arkeolojik buluntulara dair yazılmış eserlerden oluşan ve *Izvestiya na Istoricheski Muzei* □ *Kyustendil* adıyla birçok cildi bulunan kitaplar yayınlanmıştır.⁸¹ Arkeolojik kazı malzemeleri üzerine yazılan bir diğer eser İngilizce olarak yayınlanmış “*The Old School in Kyustendil*” isimli eserdir.⁸²

Balkanlardaki Osmanlı mimari eserleri üzerine araştırma yapan Ekrem Hakkı Ayverdi, Köstendil merkezinde bulunan bazı Osmanlı dönemi eserleri hakkında bir makale kaleme almıştır.⁸³

Arşiv belgelerinin okunmasında yaşanan güçlükleri gidermek amacıyla, yayınlanmış tahrir defterleri ve yayınlardan istifade edilmiştir. Özellikle okunamayan yer isimleri ve diğer bazı kelimeler üzerinde çalışılırken Kuyûd-ı Kadîme Arşivinde bulunan 88 ve 89 numaralı defterlerin yukarıda bahsedilen Makedonca tercümelerinden faydalanılmıştır. Bunun yanında Osmanlı Arşivi tarafından yayınlanan “*167 Numaralı Rumeli Muhasebe Defteri*” ile “*Yer Adları Klavuzu*” ve M. Türker Acaroğlu’nun yayınlamış olduğu “*Bulgaristan’da Türkçe Yer Adları Klavuzu*” isimli eserler kullanılmıştır.⁸⁴

İsmail Erünsal tarafından kaleme alınan bir makaleden İstanbul’da Nuruosmaniye Kütüphanesi’nde kazasker ruznamçelerinin varlığından haberdar

⁷⁸ Machiel Kiel, “Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries”, *Turco-Bulgarica Studies On The History Settlement And Historical Demography Of Ottoman Bulgaria*, The Isis Press, İstanbul 2013, 193-234; Machiel Kiel, “Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries”, *Izvestiya Na Istoricheski Muzei* □ *Kyustendil*, Tom V, Istoricheski Muzei □ *Kyustendil*, Kyustendil, 1993, 141-169.

⁷⁹ Machiel Kiel, “Köstendil”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.26, Ankara 2002.

⁸⁰ Machiel Kiel, “Küstendil”, *The Encyclopaedia of Islam*, V, Leiden 1979.

⁸¹ www.kyustendilmuseum.primasoft.bg (04.06.2016)

⁸² Stamen Mikhailov ve Maria Sestrimiska, *The Old School in Kyustendil (Materials from Archaeological Excavations)*, Bulgarski Houdozhnik Publishing House, Sofia 1981.

⁸³ Ekrem Hakkı Ayverdi, “Köstendil”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Yıl 5/1, İstanbul 1976, 54-63.

⁸⁴ *167 Numaralı ... I; Osmanlı Yer Adları: I-Rumeli Eyaleti (1514-1550)*, Ankara 2013.

olunmuştur. Kadı atamaları ve müderris tayinleriyle ilgili önemli bilgiler ihtiva eden bu ruznamçeler, 5193 mükerrer numarası ile kayıtlı ve 52 adettir.⁸⁵ Çalışma dönemini içeren defterler incelenmiş ve Ilıca ile ilgili kısımlar alınarak çalışmaya eklenmiştir.

III. KÖSTENDİL'İN ADI, COĞRAFİ KONUMU VE TARİHİ

III.1. Köstendil'in Adı

Antikçağda Latince Ulpia Pautalia ve Pautalia olarak geçen şehrin adı, Ortaçağda Slavca Velbujd ve Velbujd Ilıcası, daha sonra Konstantin Ilıcası, Konstantin, Kolassia (bu isim hâlâ şehrin Kolusha bölgesinde kullanılmaktadır) ve Köstendil olarak geçmiştir.⁸⁶ Bu isimlerin, kullanıldığı yüzyıllar içinde değişik şekilde söylemleriyle karşılaşılmaktadır.

Şehir, VI. yüzyılda Avar-Slav istilası sırasında yıkıma uğrayan Roma şehri Pautalia'nın dolaylı şekilde devamıdır. Bu dönemlerde Pautalia olarak zikredilen şehrin ismi, 553'ten sonra "Pautalia" olarak kaynaklarda geçmemektedir.⁸⁷

Ortaçağ kayıtlarında geçen Velbujd isminin değişik şekillerde söylendiği görülmektedir. XI. yüzyılda Velevujdion, Velevujda ve Velblujd; XII. yüzyılda Velvlujd ve Velevujdion; XIII. yüzyılda Velevdium ve Velevujdium; XIV. yüzyılda Velblujd ve Velbujd Ilıcası şekillerinde geçmiştir.⁸⁸ Velbujd adının kökeni konusunda farklı görüşler vardır. Yordan İvanov, Konstantin Jirecek'in, Slavca Velbud isminden geldiği ve bunun da Slav kabilelerinin istilaları sonrasında verildiği görüşüne katılmaktadır. Ortaçağ kayıtları Velbujd hakkında bizlere yetersiz bilgi vermektedir. Günümüze kadar gelen kaynaklara göre Balkan yarımadası, Morava Vadisi'ne sızmış Slavlar tarafından işgal edilmiştir. Bölgede günümüzde kullanılan yer adlarının dilsel özellikleri Slav kabilelerine ait olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde Velbujd'da, Slavların varlığına tanıklık eden kazılar sonucu elde edilmiş maddi buluntular da vardır.⁸⁹

⁸⁵ İsmail Erünsal, "Nuruosmaniye Kütüphanesinde Bulunan Bazı Kazasker Ruznamçeleri", *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, C.IV, S.3(Haziran 1990), İstanbul 1990, s.20-21.

⁸⁶ Mikhailov ve Sestrimska, s.5-6.

⁸⁷ Kiel, "Köstendil", s.277.

⁸⁸ XIV. yüzyılda Balkan devletleri ve Velbujd sınırları için bkz. Ek. Harita 1.

⁸⁹ Mikhailov ve Sestrimska, s.5-6.

Osmanlı hâkimiyeti döneminde Köstendil ismi, Türkçe “*Kostadin-ili*”nin zamanla değişmiş şekline dayanır. Bu şehirde bulunan çok sayıdaki kaplıca hamamı nedeniyle kaynaklarda “*Ilca-i Köstendil*” ya da “*Ilca*” adıyla anılır. Köstendil isminin, şehrin 1372’de Osmanlı idaresine geçmesiyle I. Murad’a tabi olan idarecisi Sırp Konstantin Dejanoviç’e⁹⁰ ithafen “*Konstantin’in şehri*” anlamında Kostadin-ili’nden geldiği düşünülebilir. Osmanlı Devleti’nin Köstendil’de hâkimiyet kurmasının üzerinden yıllar geçmesine rağmen şehrin isminin 849-859/1445-1455 tarihli timar defterinde “*Kostadin İli*” olarak kullanıldığı 10-19 Şubat 1455 tarihli derkenardan anlaşılmaktadır.⁹¹ 882/1477 tarihli bir mukataa defterinde bu sancağın adı hem “*Liva-i Kostadin*” ve hem de “*Liva-i Ilca*” şeklinde geçmektedir. Aynı zamanda Ilca kaza şeklinde kaydedilmiştir.⁹² Buradan Ilca ve Köstendil isimlerinin birbiri yerine kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yine 1 Kasım 1491 tarihli cizye defterinde “*Vilâyet-i Ilca-i Kostadin*” ve “*Vilâyet-i Kostadin*” şeklinde de geçmektedir.⁹³ 1519 yılına ait Köstendil mufassal defterinde “*Ilca-i Köstendil*”⁹⁴ ve 1559 tarihli bir İtalyan Seyahatnamesinde “*Konstantin Banja*” yani *Konstantin Ilcası* olarak kaydedilmiştir.⁹⁵ Köstendil kadısı Muhyiddin’e 31 Mayıs 1572’de yazılan bir hükümde “*Banya-i Köstendil*” şeklinde geçmektedir.⁹⁶ Burada geçen *Banya*, ılıca ve kaplıca anlamlarındadır.

Köstendil şehri ile ilgili bilgiler ve adıyla ilgili değişiklikler bir vesile ile bölgede bulunmuş olan seyyahların eserlerinde geçmektedir. Köstendil’in eski adı Pautalia’ya pek rastlanılmamakla birlikte genellikle Bulgarca ismi olan Velbujd yazılmıştır. Bu isim bazı yazarlar tarafından tahrife uğratılarak kaydedilmiştir. 1499’da Arnold von Harff, “*güzel bir şehir*” dediği Köstendil’i “*Wruskabalna*”, 1501’de Petancic, “*Balneo Beobusci*” ve 1560’da Cavalli “*Buscobagno*” formlarında kaydetmişlerdir. Diğer bazı seyyahlar da geç Türk vassalı olan Konstantin’e (14. yüzyıl sonu) ithaf edilen şekliyle kullanmışlardır. 1530’da Benedict Curipeschitz, “*Konstamitza Wanna (Khostanska Wana)*”, 1559’da bilinmeyen İtalyan bir seyyah ve

⁹⁰ Kiel, “Köstendil”, s.277-279.; BOA. MAD.d. 170, vr.490a, 491a; Kiel, “Küstendil”, s.534.

⁹¹ NBKM. D. 707, vr. 5b.

⁹² BOA. MAD.d. 149, vr.1b, 2a.

⁹³ NBKM. OAK. 214/5, vr. 16a-17a.

⁹⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.490a, 491a.

⁹⁵ Constantin Josef Jirecek, *Geschichte der Bulgaren*, Prag 1876, s.334.

⁹⁶ BOA. KK.d. 67, s.32. “*Banya-i Köstendil Kadısı Mevlana Muhyiddin’e hüküm yazıla ki; Kaza-i Banya’dan ...*”

1560'da Cavalli "*Constantinbago*" şeklinde kaydetmiştir.⁹⁷ 1499 senesinde bölgede bulunan Könlü Arnold von Harff, Ilıca'ya tabi Dubniçe için "*Topinitza (Dupniçe) güzel bir şehir ve şehir boyunca Strumonach (Struma) Nehri uzanmaktadır. Buradan Wrushkabalna (Velbujd Banyası) arası bir günlük mesafedir, büyük ve güzel bir şehirdir.*" demiştir.⁹⁸

XVII. yüzyıl'da Üsküp üzerinden Köstendil'e geçen Evliya Çelebi bu şehir için şunları söylemiştir: "*Be-kavl-i müverrihân-ı Latin bu şehir-i kadîm tâ Hazret-i Yahyâ Nebî asrında Sırp kralları binasıdır. Lisân-ı Latin'de ismi (...) ndır, ammâ sene 773 târihinde bâ-sulh Gazi Hüdâvendigâr feth ederken ılıca ve kavzalarını görüp "Kösten imiş", ya' nî lisân-ı Yörükân'da kösten ılıcaya derler, ya' nî "Köstendil", "Gönül ılıca"sı demektir. Ba' dehû efvâh-ı nâsda ol nutk-ı dürer-bâr ile efvâh-ı nâsda Köstendil derler.*"⁹⁹ Evliya Çelebi burada *kösten* kelimesinin Yörük dilinde ılıca anlamına geldiğini ve ılıcalarının çokluğu nedeniyle şehre bu ismin verildiğini söylemiş daha sonra halk arasında Köstendil dendiğini eklemiştir. *Kösten* kelimesinin ılıca anlamına geldiği Evliya Çelebi'den başka kaynaklarda bulunmamaktadır. Yukarıda bilgilerden şehrin adının yöneticisi Sırp asıllı Konstantin'e ithâfen "Konstantin'in şehri" anlamına gelen "*Kostadin ili*"nden geldiği fikri ağır basmaktadır.

III.II. Köstendil'in Coğrafi Konumu ve Yeryüzü Şekilleri

Köstendil, 42° kuzey enlemi ve 22° doğu boylamında yer almaktadır.¹⁰⁰ Şehir, güneybatı Bulgaristan'da deniz seviyesinden 525 m. yükseklikte bulunmaktadır.¹⁰¹ Kuzeyde Krayişte bölgesi, doğuda Konyavo (Konyavska), güneyde Osogo (Osogovski) ve batıda Lisets Dağı ile sınırlıdır. Köstendil, Sofya'ya 86 km, Makedonya'ya 23 km ve

⁹⁷ Hana Hynkova, *Europäische Reiseberichte aus dem 15. und 16. Jahrhundert als Quellen für die Historische Geographie Bulgariens*, Verlag der Bulgarischen Akademie der Wissenschaften, Sofya 1973, s.87; Stephane Yerasimos, *Les Voyageurs Dans L'empire Ottoman (XIVe-XVe siècles) Bibliographie, Itinéraires Et Inventaire Des Lieux Habités*, Imprimerie de la Société Turque D'histoire, Ankara 1991, s.122-123, 171-172; Benedict Curipeschitz, *Yolculuk Günlüğü 1530*, (Çev. Özdemir Nutku), TTK., Ankara 1989, s.49.

⁹⁸ Arnold von Harff, *Die Pilgerfahrt (1496-1499)*, (Yay. Haz. E. von Groote), J. M. Heberle Verlag, Cöln 1860, s.211-212.

⁹⁹ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (Haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin), Yapı Kredi Yayınları, 5. Kitap, İstanbul 2001, s.303.

¹⁰⁰ <http://woliegt.biz/called.php?qcity=Kyustendil> (30.09.2015)

¹⁰¹ Günümüzde Bulgaristan şehirleri ve Köstendil için bkz. Ek. Harita 5 ve 6.

Sırbistan'a 30 km mesafededir.¹⁰² Günümüzde zengin bir tarım merkezi olan şehirde üzüm, elma, armut ve erik gibi birçok meyve yetiştirilmektedir ve ılıcalarıyla tanınmış bir yerdir.¹⁰³ Osmanlı döneminde Köstendil Sancağı'nın sınırları içinde Bulgaristan, kuzeydoğu Makedonya ve Sırbistan toprakları bulunmaktaydı.¹⁰⁴

Köstendil, çoğunlukla karasal iklime sahiptir ve şehirde Struma Nehri'nin etkisiyle Akdeniz iklimi de görülmektedir. Yıllık ortalama sıcaklığın 12 °C olduğu şehirde, en yüksek sıcaklık temmuz ve ağustos aylarında 22-23 °C ve en düşük sıcaklık ise ocak ayında 0-1 °C olmaktadır. Yazlar sıcak ve uzun, kışlar kısa ve serin geçer.¹⁰⁵

Osmanlı gezginlerinden Âşık Mehmed b. Ömer, Kınalızâde Ali Efendi'nin oğlu Kratova kadısı Kınalızâde Hüseyin Efendi ile Âhır-ı Ramazan 997/12 Ağustos 1589'da Dupniçe'den Köstendil'e gelmiş¹⁰⁶ ve şehrin coğrafi durumuyla ilgili şu izlenimlerde bulunmuştur: "*Yirmi sekizinci iklim-i 'örfi olan cânib-i şimâli'dedir. Köstendil Kratova'nın cânib-i şimâli-i garbisindedir. Beynehümâ iki merhale-i kaviyyedir ve Köstendil arz-ı müsteviyededir ve belde-i nezihedir ve sûrı yokdur ve medîne-i mütevassıttadır ve enhâr-ı sagîresi vardur ve halkımın şirbi kanavattandır ve Köstendil'ün salât-ı cum' a ikâmet olunur cevâmi' i ve esvâk-ı 'âmiresi vardur ve on iki mevzi' da germâbları vardur.*"¹⁰⁷ Âşık Mehmed, burada Köstendil'in Kratova'nın kuzeybatısında olduğunu söylese de, harita üzerinde incelendiğinde şehrin, Kratova'nın kuzeydoğusuna düştüğü görülmektedir.¹⁰⁸ Burada dikkati çeken diğer bir husus, Kratova ve Köstendil arasının iki merhale¹⁰⁹ mesafede olduğudur. Âşık Mehmed, ayrıca şehrin düzlük, geniş bir alana yayılmış, suru olmayan, küçük nehirleri olan, halkın içme

¹⁰² www.kyustendilmuseum.primasoft.bg (04.06.2016); Marco Merlini ve Asen Velichkov (Ed.), *Routes and Itineraries-From the Virtual Museum of the European Roots*, Sofya 2009, s.195. Günümüzde Köstendil'den bir görünüm için bkz. Ek. Resim 10.

¹⁰³ Yılmaz Öztuna (Başredaktör), "Köstendil", *Türk Ansiklopedisi*, C.22, MEB Basımevi, Ankara 1975, s.300.

¹⁰⁴ Aleksandar Stoyanovski, "Makedonya'nın İdari Taksimatı", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.IV-V (Ağustos 1973-1974), İstanbul 1974, s.223.

¹⁰⁵ <https://en.wikipedia.org/wiki/Kyustendil#Geography> (26.06.2016)

¹⁰⁶ Âşık Mehmed, *Menâzirü'l-Avâlim*, I (Tahlil ve Dizin), (Haz. Mahmut Ak), TTK. Yayınları, Ankara 2007, s.LI-LII, C.

¹⁰⁷ Âşık Mehmed, *Menâzirü'l-Avâlim*, III (Metin), (Haz. Mahmut Ak), TTK. Yayınları, Ankara 2007, s.1007.

¹⁰⁸ bkz. Ek. Harita 3.

¹⁰⁹ **Merhale:** Bir yolcunun orta yürüyüşle bir günde (8 saat) gidebileceği mesafe, bir konaklık uzaklık için kullanılan bir tabirdir. Yaklaşık olarak 45.480 metrelik bir uzunluğu ifade ediyordu. Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011, s.465.

suyu yerden gelen, camileri, çarşı-pazarı olan ve 12 yerde kaplıcaları bulunan nezih bir yer olduğundan bahsetmektedir.

XVII. yüzyılda bölgeye gelen Evliya Çelebi de eserinde Köstendil'in fizikî yapısına değinerek şehrin kuzey ve batı tarafından Karasu Nehri'nin doğduğunu ve bu nehrin ovadan geçerek Boboşeva'da, Dupniçe'den gelen Cermata (Cermen) Nehri'ne karıştığını söylemiştir. Köstendil ovasına rağmen şehrin o kadar güzel olmadığını kaydetmiştir.¹¹⁰ Evliya Çelebi'nin bahsettiği Karasu (Struma) Nehri, Köstendil'i kuzey-güney istikâmetinde ikiye bölmektedir.¹¹¹

Kâtip Çelebi, ünlü eseri Cihânnümâ'da Köstendil'in su ve ağaç yönünden zengin, surları olmayan, etrafı dağlarla çevrili orta büyüklükte bir şehir olduğunu kaydetmiştir. Etraftaki idari yerleşim bölgeleri Dupniçe, Radomir, Kratova ve İvranya'dır. Köstendil Dağı, şehrin doğu tarafında bulunmaktadır. Diğer tarafta sıradağları ikiye ayıran ve ırmağa da adını veren Eğrisu Dağı bulunur. Buralarda altın ve gümüş yatakları mevcuttu ve elde edilen metallere sikkeler yapılmaktaydı.¹¹²

Ünlü gezginlerin, Dupniçe ve Cuma gibi Köstendil İlçesi'ne bağlı yerlere de gittikleri ve eserlerine buralardaki izlenimlerini de aktardıkları görülmektedir. Menâzirü'l-Avâlim yazarı Âşık Mehmed, Kınalızâde Hüseyin Efendi ile Dupniçe'ye ilk gelişlerinde beş gün kalmışlar ve 997/1589 tarihinde Köstendil'e geçmişlerdi.¹¹³ 998/1589-1590 yılında yine Hüseyin Efendi ile ikinci gelişinde Dupniçe'de iki aydan fazla kalmış ve burayla ilgili izlenimlerini “*Yirmi sekizinci iklim-i örfi olan cânib-i şimâlinedür. Dobniçe, Sofya'nun cânib-i şarkî-i şimâlisindedür. Beynehümâ iki merhaledür ve Dobniçe, Köstendil'ün cânib-i garbisindedür. Beynehümâ bir merhale-i kaviyyedür ve Dobniçe belde-i sagîredür. Sûrı yokdur ve sük-ı muhtasarı vardur ve*

¹¹⁰ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.304.

¹¹¹ Karasu Nehri için bkz. Ek. Harita 3 ve 4; Nehir Antikçağda Trakyalılar hâkimiyetinde “Stru”, “akmak” anlamına gelen Strimon şeklinde ve Osmanlılar hâkimiyetinde ise Karasu olarak anılmıştır. Sofya'nın güneyinde Vitoşa Dağı'nın Karatepe'sinden doğup Radomir Vadisi'ne ulaşarak buradan Köstendil Vadisi'ne girer. Köstendil'in güneyinde bulunan Skirne (İskirne) ve sonrasında birçok vadiden geçerek Strimon adıyla Yunan toprağına girer. Yaklaşık olarak 30 kaynaktan beslenen ve toplam 415 km olan nehrin 290 km'si Bulgaristan'dan geçmektedir. Bulgaristan'ın İskir, Meriç ve Tunca'dan sonra en büyük dördüncü nehridir. Osmanlı hâkimiyetinin ilk yıllarında Selânik Yörüklerinin yoğun olarak yerleştirildikleri bölgelerden biri olmuştur. M. Türker Acaroğlu, *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Klavuzu*, TTK. Yayınları, Ankara 2006, s.532-533.

¹¹² Mustafa Ben Abdalla Hadschi Chalfa, *Rumeli und Bosna Geographisch Beschrieben*, (Türkçeden Çev. Joseph von Hammer), Im Verlage Kunst- und Industrie Compotite, Wien 1812, s.87-88.

¹¹³ Âşık Mehmed, *Menâzirü'l-Avâlim*, I, s.LI, LII, LIV, C.

*salât-ı cum' a ikamet olunur, cami' i ve bir hammâmı vardır ve râkımü'l-hurûf Dobniçe'de ârâm itdüğüm eyyâmında erbâb-ı servetden birisi Dobniçe'de bir hammâm dahi bina itmek üzere idi ve Dobniçe'nin âbı enhârdandır ve vast-ı Dobniçe'den bir nehr cârîdür ve Dobniçe arzdan mekân-ı müstevîdedür ...*¹¹⁴ şeklinde kaydetmiştir. Âşık Mehmed burada Dupniçe'nin konumundan bahsederken Sofya'nın kuzeydoğusunda (şarkî-şimâlî) ve Köstendil'in batısında (garbisinde) olduğunu söylemiştir. Oysaki Dupniçe, Sofya'nın güneyinde ve Köstendil'in doğusunda görülmektedir.¹¹⁵ Dupniçe'yi suru olmayan, çarşı-pazarı, cuma kılınan bir camisi ve bir hamamı olan yer olarak kaydeden Âşık Mehmed, ayrıca düz bir alana sahip, suyu nehirden gelen bir yer olduğu ve orada bulunduğu sırada zenginlerden birinin bir hamam yaptırmak üzere olduğunu bildirmektedir.

Evliya Çelebi, Dupniçe Kalesi'nin Murad Hüdâvendigâr veziri Gazi Lala Şahin Paşa tarafından Sırp, Bulgar ve Latinler'den alındığını ve kalesinin yıkıldığını kaydetmektedir. Şehrin kuzeyindeki dağlar üzerinde binalar olduğuna dair izler vardır. Şehrin kurulduğu yerde Cermat (Cermen) Nehri'nin sağ ve sol tarafında Evliya Çelebi'nin XVII. yüzyılda bölgede bulunduğu sıralarda bostanlı 2.000 adet (hane) altlı-üstlü kiremitli evler bulunmaktaydı. Cermat (Cermen) Nehri, Niş ve Şarköy dağlarından çıkıp Dupniçe'nin ortasından eski bir ağaç köprü altından kıble tarafına doğru Vetirne şehri ve Demirhisâr'dan geçerek Vardar Nehri'ne dökülmektedir. Evliya Çelebi, Dupniçe halkının bu sudan içmesiyle zinde olduğunu eklemektedir.¹¹⁶

Dupniçe, Evliya Çelebi'nin orayı ziyaretinde vezir hassı ve voyvodalıktır. Yüz elli akçe pâyesiyle âlâ kazadır. Dupniçe'yi bazı yerde kaza olarak belirten Evliya Çelebi, kaza olarak belirttiği Dupniçe'nin nahiye adedini boş bırakmıştır. Buraya ait sipah kethüdayeri, yeniçeri serdarı, muhtesibi ve bacdârı vardır. Haraç ağasıyla ayanı çok olan Dupniçe'de, Hüsam Dede Tekkesi'nden çıkıp şehrin ortasındaki ağaç

¹¹⁴ Âşık Mehmed, *Menâzirü'l-Avâlim*, III, s.1006-1007.

¹¹⁵ bkz. Ek. Harita 3.

¹¹⁶ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.305; Cermen Nehri, kuzeybatı Rila dağlarındaki Musalla tepesinin yedi gölünden kaynaklanır. Adının Slavlaştırılmış şekli *Germanşitsa*'dır. Bu da antik Trak kenti *Germanya*'dan kaynaklanır. Ortaçağda da anılan bu kent, dere kıyısında ve bugün Sofya'nın Dubniçe (Stanke Dimitrov) ilçesine bağlı Banya köyü yakınında bulunurdu. Akıntısının büyük bir bölümünde yatağı geçilmez olur ve Struma Irmağı'na önemli bir sol kol olarak karışır. Acaroğlu, *Bulgaristan'da Türkçe ...*, s.179.

köprüden geçerek şehir pazarına gelirdi. Dupniçe arkasındaki dağlarda o dönemde mükemmel bağlar vardı. Havası iyi olduğundan insanları muhabbetli ve dostaneydi.¹¹⁷

Dupniçe'ye giden bir diğer gezgin olan Kâtip Çelebi, Dupniçe'nin Sofya'nın güneyinde olduğunu yazmıştır. Çevredeki yerleşim yerlerini sırasıyla Samakov, Köstendil ve Radomir olarak kaydeden Kâtip Çelebi, şehrin bir tarafında hamam, cami ve küçük bir pazar yeri olduğunu ve şehrin tam ortasından bir ırmağın geçtiğini bildirmiştir. Dupniçe Dağı güneybatıda bulunan sıradağlardan olup, kenar ve köşe bölgelerinde birçok köy bulunmaktaydı. Bu dağların yamaçları dik ve zirveleri genellikle karlarla kaplıydı.¹¹⁸

Dupniçe yakınlarındaki Cuma'da da bulunmuş olan Evliya Çelebi, burasını Dupniçe nahiyesinde bir kasaba olarak tarif etmekte ve buraya "Kasaba-i Ortacum' a" demektedir. Onun burayı ziyaret ettiği dönemde 200 kiremit örtülü ev (hane) ve 4 cami bulunmaktaydı. Büyük cami, kiremitliydi ve cemaati çoktu, ancak derviş tekkesi yoktu. Cuma'nın leziz suları, faydalı ılıcaları bulunup, bu ılıcalar etraflarında çok sayıda bağ ve bahçeler yer almaktaydı. Ayrıca Cuma elması, Köstendil elması gibi leziz idi.¹¹⁹

III.III. Köstendil'in Tarihi

III.III.I. Osmanlı Hâkimiyetinden Önce Köstendil

Roma İmparatorluğu'nun Trakya Eyaleti sınırları içinde olan Pautalia, Trajan döneminde (98-117) kentleşmeye başlamıştır. Marcus Aurelius (161-180) zamanında antik kent içinde taş duvarlar ve güçlü kuleler yapılmıştır. II-IV. yüzyıllar arasında taş duvarlardan oluşan kapalı alan yaklaşık 30 hektarlık bir alanı kapsıyordu. Su buraya birkaç kaynaktan getirilmiş ve bu kaynaklardan en büyüğü Hisarlık yakınlarındaki ile Osogovo (Osogovski) Dağları'nın güneyindeki kaynak idi.¹²⁰

V. Yüzyılda kadar Pautalia olarak adlandırılan şehir, 30 hektarlık kapalı alana sahipti ve duvarlarla çevrili idi. Bu çevrili alanda tahmini 4000 ila 5000 civarında nüfus yaşamaktaydı. Pautalia şehrinde 400-450 yılları arasında meydana gelen çöküş ve

¹¹⁷ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.305. Dupniçe'de ağaç köprü ve Eski Camii için bkz. Ek. Resim 8.

¹¹⁸ Mustafa Ben Abdalla Hadschi Chalfa, s.89.

¹¹⁹ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı), Yapı Kredi Yayınları, 6. Kitap, İstanbul 2002, s.65-66.

¹²⁰ Rumen İvanov, *Roman Cities in Bulgaria*, Sofya 2006, s.47-48.

istilâlar sonucu yerleşim alanını ikiye ayıran bir sur inşa edilmiştir. Böylece yerleşim alanı 12 hektara kadar küçülmüş ve şehrin doğu kısmı boşaltılmıştır. Küçülen yerleşim alanı X. yüzyılda büyük oranda terkedilmiştir. Yerleşme tepe üzerinde inşa edilen ve sonradan “Hisarlık” diye adlandırılan Velbujd Hisarı’na kaymıştır. Geç Roma döneminde yapılan bu hisar, VI. yüzyılda İmparator Justinianus döneminde güçlendirilmiştir. Arkeolojik araştırmaların gösterdiğine göre tepe üstünde kurulan bu güçlü kale, barbar kavimlerin istilâlarına dâhi dayanmış ve varlığını sürdürmüştür. Yine yapılan arkeolojik kazılar sonucunda kalenin eteklerinde bulunan St. Nicolas Manastırı etrafında X. yüzyıldan XIV. yüzyıla kadar küçük bir yerleşim yerinin olduğu anlaşılmıştır.¹²¹

Ortaçağ’da Velbujd olarak isimlendirilen şehir, 1018’de Bulgaristan’ın Bizans İmparatorluğu hâkimiyeti altına girmesiyle Bizans sınırları içinde kalmıştır. Bu dönemde neredeyse şehir ve civarında olumlu hiçbir şey yaşanmamıştır. Sadece bilinen bir gerçek, XI. yüzyılda Peçeneklerin Sredeç ve Niş arasında yerleşmeleri ile etnik ve demografik değişikliklere neden olmalarıdır. Popan, Batan, Balchor gibi Peçenek beylerinin isimlerinin ya da Kragujevaç, Leskovaç, Pecheneviçe, Peçenoge gibi yer isimlerinin kullanılması bu bölgenin Peçenek yerleşimi olduğunun bir kanıtıdır. Ayrıca XI. ve XII. yüzyıllarda Bogomil ve Pavlikanlar¹²² Velbujd bölgesine ve diğer bölgelere de yayılmıştır. Bunların Velbujd bölgesindeki varlıkları Kutugerçi (Koutougertsı), Bogoslov, Yeremia ve Nedokuruştiniçe (Nedokrushtenitsa) gibi köy isimlerinin toponimik yapılarından anlaşılmaktadır.¹²³

Bulgar tarihçileri Velbujd’u, XIV. yüzyılda muhteşem bir şehir olarak tasvir etmiştir. Ancak bu bilgi arkeolojik çalışmalar tarafından desteklenmemektedir. Bulgar Çarı Mihail’in 28 Haziran 1330’da Sırp Kralı Stephan Duşan ile çarpışarak hayatını kaybettiği Velbujd Savaşı şehrin civarında gerçekleşmiştir. Bu tarihten itibaren Osmanlı

¹²¹ Kiel, “Köstendil”, s.277; Hisarlık için bkz. Ek. Harita 8 ve Ek. Resim 2 ve 3.

¹²² **Pavlikanlar:** Bizans kaynaklarında Paulician ve İslam kaynaklarında Bayalika olarak tanımlanan Pavlikanlar Hristiyan öğretilerinden uzaklaşmış ve bundan dolayı kilise otoritelerince reddedilmiş Hristiyanlığın bir mezhebidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Çoğ, “İslam-Bizans İlişkileri Bağlamında Pavlikanlar Üzerine bir Değerlendirme” *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13/2, Elazığ 2008, s.74.

¹²³ Mikhaïlov ve Sestrimska, s.5-6.

hâkimiyet döneminin başlangıcına kadar şehir ve çevresi Sırp hâkimiyetinde kalmış olmalıdır.¹²⁴

III.III.II. Köstendil'in Osmanlılar Tarafından Fethi ve İskânı

Osmanlılar, ilk defa 1321'de Mudanya'nın alınmasıyla Marmara Denizi kıyılarına ulaşmışlar ve Rumeli ile karşı karşıya gelmişlerdir. Zaman zaman Bizans'ı tazyik amacıyla küçük gruplar hâlinde Rumeli'ye geçmeleri, Türklerin bu bölgeyi görmelerine ve tanımlarına olanak sağlamıştır.¹²⁵ Rumeli'ye Türk fetihlerinin yapılmasında büyük yararlılığı görülen ve bu fetihlerin adeta kapısı konumundaki Çimpi Kalesi, Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa tarafından Bizans'tan elde edilmiştir. Bu kale Dimetoka'da Sırp ve Bulgarlara karşı Bizans İmparatoru Kantakuzenos'a yardım edilmesine karşılık 1352 yılında Osmanlılara verilmiştir.¹²⁶

Rumeli fetihlerinde önemli bir üs olan bir başka yer Gelibolu idi. Osmanlılar burada yerleştikten sonra, burası Trakya ve Balkanlara yönelik akınlarda önemli bir harekât üssü olmuş ve hatta ilk Paşa sancağı burada teşkil edilmiştir.¹²⁷ Gelibolu'nun alınmasından sonra Rumeli'ye geçen Osmanlı kuvvetleri batı, kuzeybatı ve kuzeydoğu istikâmetinde ilerlerken Romalıların yaptırdığı ve daha sonra da Bizans'ın kullandığı yollardan yararlanmışlardır.¹²⁸ Bu üç istikamette yapılan fetihler daha sonra Rumeli'nin Sol kol, Orta kol ve Sağ kol sancaklarını teşkil etmiştir.¹²⁹

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'ye geçtiği sıralarda, Bulgarların başında İvan Aleksandır Asen bulunuyordu. Çar'ın 1365'de ölümünden sonra Bulgar Devleti parçalanmış ve bu durum Osmanlılar açısından Bulgaristan'ın fethini kolaylaştırmıştır. Aleksandır'ın yerine devlet merkezi Tırnova ve Silistre olmak üzere küçük oğlu Şişman geçmiştir. Büyük oğlu İvan Stratişimir merkez Vidin, Bulgar despotlarından Dobrotiç merkez Varna ve Sırp hanedanından Konstantin ise merkez Velbujd (Köstendil) olmak üzere küçük prenslik hâline dönüşmüşlerdir. Bulgar ülkesi böylece dört ayrı prensliğe

¹²⁴ Kiel, "Köstendil", s.277; William Miller, *Balkans-Roumania, Bulgaria, Servia and Montenegro*, Londra 1896, s.184.

¹²⁵ Mehmet İnbaşı, "Balkanlar'da Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti", *Türkler*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.155.

¹²⁶ Münir Aktepe, "Çimbi", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, s.317.

¹²⁷ Feridun Emecen, "Gelibolu", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.14, İstanbul 1996, s.1.

¹²⁸ Halime Doğru, "Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Fetih ve İskân Siyaseti", *Türkler*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.165-166.

¹²⁹ Halil İnalçık, "Rumeli", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.35, İstanbul 2008, s.233.

bölünmüştü.¹³⁰ Diğer taraftan ayrılıkların sadece siyasi yönden değil, sosyal ve ekonomik bakımlardan da derin bir hâl aldığı anlaşılmaktadır. Bizans ve Balkanlar'da merkezî otorite yokluğu ve meydana gelen iç savaşlar, eyaletlerde senyörlerin köylü üzerinde çok sıkı ve keyfi tasarruf ve tahakkümünün yerleşmesine neden olmuştu. Toprağa bağlı köylü topraktan elde ettiği mahsulünün vergisini vermek haricinde birtakım angarya hizmetleri de yerine getirmek zorundaydı. Çiftçinin toprağından kaçması ve senyörler arasındaki mücadeleler bu siyasi otoritesizliğin doğurduğu bir sonuçtu.¹³¹

Bulgar topraklarında siyasi istikrarsızlığın olduğu bir dönemde Balkanlara göz diken Macar Kralı Layoş 1365'de Vidin'i Stratişimir'den almıştı ve burada bulunan 200.000 Ortodoks Bulgarı zorla Katolik yaptırmıştı. Katolik rahiplerin zulümlerine karşı Batı Bulgarları, 1369'da Kral Şişman ve Eflâk prensinden yardım istemişlerdi. Bu yardımla Macarlar Vidin'den atılmış ve Katolik rahipler de katledilmişlerdi. Ancak Kral Layoş, bu olayın intikamını 1370'de Vidin'e girip büyük bir katliam yaparak almıştı.¹³²

Görüldüğü gibi Bulgaristan'ın durumu dinî açıdan da pek iç açıcı değildi. Hristiyanlığın birbirine düşman iki mezhebi olan Katolik ve Ortodoks mezhebi arasındaki çatışmalar burada da kendini göstermiştir. Böylesi karışıklık ve huzursuzluk ortamının olduğu bir anda Osmanlılar bölge halkının yaşamında birleştirici ve âdil uygulamaları hayata geçirmişlerdir. Bu durumun ağır vergiler ve angarya altında ezilmekte olan insanlar açısından büyük bir kurtuluş olarak karşılanması fikri yanlış olmasa gerektir. Zaten bu durum bölge halkının Osmanlıları benimsemesine ve Rumeli fetihlerinin de hızlanmasında etkili olmuştur.

Balkanların fethi sonrasında bir tarafta doğu Müslüman ve Grek Ortodoks dünyası, diğer tarafta ise batı Katolik dünyası arasında güçlü bir rekabet vardı. Bu şartlara göre Balkan Hristiyanları Osmanlılarla yakınlaşmış ve bu durum Osmanlıların Avrupa'daki ilerleyişine olumlu etki etmiştir. Bu politika Fatih'in kendisini Ortodoksların hamisi ilan etmesi ile daha da güç kazanmıştır.¹³³ Bütün bunlar göz önüne

¹³⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, TTK. Yayınları, Ankara 2011, s.189-190.

¹³¹ Yaşar Yücel, "Balkanlarda Türk Yerleşmesi ve Sonuçları", *Bulgaristanda Türk Varlığı Bildiriler 7 Haziran 1985*, TTK, Ankara 1992, s.70.

¹³² Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, s.191.

¹³³ Mehmet İnbaşı, "Balkanlarda Osmanlılar: Fetih ve İskân", Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Der.), *Balkanlar El Kitabı*, KaraM & Vadi Yayınevi, Çorum/Ankara 2006, s.294.

alındığında Fatih ve sonrası dönemlerde Osmanlı Devleti'nde uygulanan, Batı'da oluşabilecek Haçlı koalisyonuna karşı Avrupa Hristiyan birliğini bozma siyasetinin temellerinin bu dönemde atıldığını söylemek yerinde olsa gerektir.

Bölge halkının yukarıda bahsedilen sıkıntılardan başka bir de doğal felaketlere maruz kalması insanları göçe zorlamıştır. Doğu Trakya'da depremler, sel baskınları ve fırtınalar sonucu yaşanan sefalet, hastalıkları beraberinde getirmişti. Bilhassa Gelibolu yarımadasında birçok yer boş kalmış ve buralarda yaşayan halk daha kuzeye harap olmayan bölgelere göç etmişlerdi. Bundan sonra Osmanlı Devleti Anadolu'nun bazı yerlerinden halkı boş kalan yerlere yerleştirmişlerdi. Buralarda büyük bir imar faaliyeti başlamıştı ve köprü, derbend ve menzil bölgelerinin korunması için yeni köyler kurulmuştu.¹³⁴

Sultan I. Murad, beş yıl Rumeli'de kaldıktan sonra 1370'de Bursa'ya dönmüştür. Bu esnada Lala Şahin Paşa'ya Filibe'yi ordu yeri olarak göstermiş ve burayı kendisine timar olarak vererek onu İhtiman ve Samakov'un fethiyle görevlendirmişti.¹³⁵ Lala Şahin, Konstantin-ili (Köstendil) taraflarında olan bu yerleri fethetmişti. I. Murad, 1372'de Lala Şahin'in fetihlerini tamamlamak üzere Rumeli'ye geçmiş ve Velbujd tekfurunu Konstantin'in üzerine yürümüşü.¹³⁶ Konstantin Joannes Dragaş, topraklarını genişliği ve askerlerinin çokluğu ile tanınan ve bir kişiydi. Ancak I. Murad'ın geldiği haberini alınca karşılık gösterdiği takdirde yenilgiye uğrayacağını anladığı için Osmanlı padişahını birçok hediye ile karşılamış ve padişaha bağlılığını bildirmiştir. Burada cizye ve haraç tayin olunmuş ve bağlılık şartlarını kabul etmesiyle padişahın övgülerine nâil olan Konstantin'in yeniden şehrin yöneticisi olarak kalması kararlaştırılmıştır.¹³⁷ Köstendil'in alınması ve sonrasında I. Murad'ın Bursa'ya dönmesi Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârîh'inde "... *Rûmili cânibine ubûr idüb, Köstendil Kal'asını ve*

¹³⁴ M. Münir Aktepe, "XIV. ve XV. Asırlarda Rumeli'nin Türkler Tarafından İskânına Dair", *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, X, İstanbul 1953, s.299-300.

¹³⁵ Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşri Tarihi*, C.I, (Yay. Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen), TTK., Ankara 1995, s.197.

¹³⁶ Halil İnalçık, "Murad I", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, s.159.

¹³⁷ Mehmed Hemdemi Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, I, (Haz. Vahid Çabuk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s.47-48; Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Camiü'd-Düvel Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, (Haz. Ahmet Ağırakça), İnsan Yay., İstanbul 1995, s.111; *Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman (Kuruluştan 892/1487'ye kadar)*, (Haz. Cihan Çimen), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006, s.27 "773 târihinde ümerâ-yı Rûm-ili istir'âsiyla pâd-şâh-ı cihân, Rûm-ili cânibine mürûr buyurup diyâr-ı Bulgar hâkimi Köstendil tekfuri Kostantin üzerine asker çekildikde ita'at idüp mahallinde takrîr olundu."; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.I (1258-1512), Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971, s.52-53.

havâlisinde olan nevâhîsini zabt ve riâyâ vü ehâlîsini gerden-i itâ'atına rişte-i bâc ü harâcî bend ü rabt idüb, pâ-yı taht-ı kadîm-i Bursa'î yine teşrîf ile felek-fersâ kıldılar."¹³⁸ sözleriyle anlatılmaktadır.

I. Murad, Konstantin'in samimiyet ve sadakatine güvendiği için 1382'de ona yönetmesi için Radomir, Dupniçe ve Rila'yı da vermişti. Bu samimiyet ve sadakat onun I. Murad'ın ölümüne kadar sultana bağlı kalmasıyla ve gerektiğinde askerleriyle birlikte Osmanlı ordusuna katılmasıyla görülmüştür.¹³⁹ Bu durum, I. Murad'ın Karamaoğulları'na karşı yaptığı seferde Kostantin'in askerleriyle birlikte destek sağlamasında görülmektedir.¹⁴⁰

I. Murad 1389'da Sırbistan ile yapılan Kosova Savaşı için ordusu ile Filibe'den İhtiman'a geçmiş ve burada üç gün kaldıktan sonra Ilıca üzerinden de geçen sol kola giden yolu tercih etmişti. Sultan I. Murad yol üzerinde bulunan Alaeddin Ovası'nda iki gün konaklamıştı. Ertesi gün askerleriyle gelip hünkâra yetişen Konstantin, bölgeyi iyi tanıdığı için orduya klavuz seçilmişti. Ordu birkaç gün içinde Ilıca'ya ulaşmıştı ve Konstantin, hünkârın kendi iline uğrayacağını bildiği için hesapsız nüzül hazırlatarak orduya sunmuştu.¹⁴¹

1389'da Kosova Savaşı'na ordusuyla katılan Konstantin'in devlete olan sadakati bir *Anonim Osmanlı Tarihi*'nde "Köstendil hâkimi Kostantin sâ'ir küffâra mütâba'at itmeyüp itâ'atde olmagla ol cânibe azimet olundukda edâ-yi merâsim-i istikbâle kıyâm tevâbi'yle âverd-i hümayûnda bulunmagla ikdâm eyledi. Ümerâ-yı küffâr ahvâl-i asâkir-i İslâm'ı istihbâr mülâhazasıyla "Mahall-i muhârebeye gelmegi niçün te'hîr idersiz" deyü irsâl-i peyâm itmelerinden nâşî âteş-i gayret ve gazab-ı şehriyârî işti'âl

¹³⁸ Mustafa Sâfi, *Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i*, C.I, Haz. İbrahim Hakkı Çuhadar, TTK., Ankara 2003, s.180.

¹³⁹ Aleksandar Atanasovski, "Konstantin Deyanov ile Osmanlılar Arasında Derebeylik İlişkileri", *İstanbul Üniversitesi Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.12 (1982-1998), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1998, s.38,40; Sultan I. Murad, Köstendil'i ziyaret etmiş ve Konstantin'in üç kızından birisini kendisine ve diğer ikisini de oğulları Bayezid ve Yakub'a almıştır. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, s.172.

¹⁴⁰ Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşri Tarihi*, C.I, Yay. Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen, TTK., Ankara 1995, s.227.

¹⁴¹ Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşri ...*, s.263, 265, 267.

bulup mev'id-i harb u kitâl olan Kos-ova sahrâsına vusûla isti'câl buyurdılar."¹⁴² şeklinde ifade edilmiştir.

Konstantin'in, I. Kosova Savaşı'na katılması haricinde birçok savaşta Osmanlı ordusu saflarında yer almıştı. Yıldırım Bayezid, 1395'de Macaristan üzerine sefere çıkmış ve yol üzerindeki Slankamen, Titel, Beckerek, Tameşvar, Kraşova ve Mehadiye kalelerine hücum ederek Eflak'a yönelmişti. Osmanlılar, 17 Mayıs 1395'de Argeş Nehri civarında Rovine'de Eflaklarla karşılaşmıştı. Bu savaşa Osmanlılar safında Makedonya Sırp vasallarından Stephan Lazareviç, Kral Marko ve Köstendil yöneticisi Konstantin katılmıştı. Ancak bu savaşta Marko ve Konstantin hayatını kaybetmişti.¹⁴³ Görüldüğü üzere Konstantin'in Osmanlı padişahlarna bağlılığı ölümüne kadar devam etmiştir.

Konstantin'in bu sadakati ve nasıl bir yönetici olduğu *Kemalpaşazâde*'nin *Tevârih-i Âli Osman*'ında şu sözlerle anlatılmıştır: "*Küffâr serdârlarından Kostandil – ki tâ' at biline hizmet kemerin kuşanan serverlerden ve sultân-ı cihana baş indirüb âsitân-ı sa' âdet-âşiyânda taş yastanub toprak döşenen çâkerlerdendi, şimdi dilde Köstendil-ili ' unvânıyla iştiâr bulan diyârün şehriyârıydı, eyyâm-ı harb ü dâr u gîrde peleng-i ceng-i dilîrlerden ve hengâm-ı darb-ı şemşîrde şîr-gîr dil-âverlerdendi– ol uğraşda cenâb-ı âfitâb-menziletün rikâb-ı kâmyâbında mülâzim-i hâs bulunub meydân-ı sadâkatde merdâne turdı ve savaş itdi. Şi' âr-ı ihlâs u ihtisâsı izhâr idüb ölince çalışdı. Hasm-ı bed-kirdârla bâzâr-ı gîr ü dârda virişdi alışdı. Şâbâş yolında başı gitdi.*

Urdı ihlâs topına çevgân

İtdi meydânda başımı galtân"¹⁴⁴

Konstantin'in 1395'de ölümünden sonra Osmanlılar, şehri Köstendil Sancağı hâline getirip doğrudan kendilerine bağladılar.¹⁴⁵ Bundan sonra Osmanlılar'ın Köstendil'i bir Türk-İslam şehri hâline getirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu amaçla Köstendil'e ilk olarak Konya'dan 60 Türk ailesi getirilmiştir. Bunlar şehre gelen ilk

¹⁴² Anonim *Tevârih-i Âli Osman (Kuruluştan 892/1487'ye kadar)*, s.36.

¹⁴³ Hatice Oruç, *Makedonya'da Osmanlı Egemenliğinin Kurulması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1997, s.99.

¹⁴⁴ İbn Kemal (Kemalpaşazâde), *Tevârih-i Âli Osmân IV. Defter (Transkripsiyon)*, Haz. Koji Imazava, TTK., Ankara 2000, s.125.

¹⁴⁵ Kiel, "Köstendil", s.277.

Müslüman grubu oluşturmuştur.¹⁴⁶ Diğer taraftan Batı Anadolu'da özellikle Yörük askerlerden Rumeli'ye yapılan fetihlerde önemli ölçüde faydalandığı bilinmektedir. Bunların batıya doğru yeni ele geçirilen topraklara yerleştirilerek kısmen yerleşik hayata geçirilmeleri sağlanmıştır. Rumeli'nin iskân edilmesi ve Türkleştirilmesinde Yörüklerden geniş ölçüde faydalanılmıştır. Bu şekilde Rumeli'deki Yörükler gittikçe artmış ve Bulgaristan'ın hemen tamamından Makedonya'ya kadar olan bölgelerde dağ, tepe, yaylak ve akarsu civarlarında yayılarak irili-ufaklı cemaatler halinde zamanla yerleşik hayata geçmişlerdir.¹⁴⁷

Vakayinamelerden de anlaşıldığı üzere Rumeli'de yapılan ilk fetihten sonra Süleyman Paşa, Orhan Gazi'den yeni fethedilen şehirlerin imar ve iskânı için birçok Müslümana ihtiyaç olduğunu bildirmişti. Sonraki süreçte özellikle I. Murad döneminde yeni fethedilen şehirlere imar ve iskân için bir hayli Müslüman göçebe unsurun sevk edildiği görülmektedir. Başka bir iskân ise Yıldırım Bayezid'in Bulgar Kralı Markos ile yaptığı savaş sonucu Bulgarların dağılması üzerine boşalan yerlere Edirne dönüşünde Anadolu'dan birçok Türk aileyi Üsküp ve Bulgaristan'a yerleştirmesiyle olmuştur.¹⁴⁸

Rumeli'ye yapılan seferler esnasında gelen askerî Yörük gruplar ve yapılan fetihler sonrası yerleştirilen Türk gruplar zamanla yerleşik hayata geçerek, tahrir defterlerinden de anlaşıldığı üzere birçok yeni köy kurmuşlardır. Kurulan bu köyler Türk isimlerinde olup, Köstendil'de özellikle Dupniçe ve Cuma nahiyeleri bölgelerinde yoğunluk kazanmıştır.¹⁴⁹

Müslüman nüfusun hızla arttığı Köstendil için özellikle 1400 sonrasında bir dönüm noktası olduğu ve böylece şehrin bir Türk-Müslüman şehri olarak gelişme gösterdiği arkeolojik bulgular ve Osmanlı defterlerindeki verilerden anlaşılmaktadır. Özellikle XV-XVI. yüzyıllarda Köstendil büyük bir imara sahne olmuş ve gelişmiştir.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Dimana Trankova, Anthony Georgieff ve Hristo Matanov, *A Guide to Ottoman Bulgaria*, Sofia 2011, s.155.

¹⁴⁷ Mehmet İbbaşı, "XVI-XVII. Yüzyıllarda Bulgaristan'daki Yörük Yerleşmeleri", *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu (11-13 Mayıs 2005) Bildiriler*, Eskişehir 2005, s.171-172.

¹⁴⁸ Hava Selçuk, *Rumeli'de Osmanlı İskan Siyaseti (1299-1481)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kayseri 2002, s.66-69.

¹⁴⁹ Dupniçe ve Cuma'daki Türk-Müslüman köyleri için bkz. Ek. Çizelge 4/3 ve 4/4.

¹⁵⁰ Kiel, "Köstendil", s.277-278.

Bahsedildiği üzere Ilıca'da Hisarlık diye adlandırılan kale yıkık bir durumdaydı ve Ilıca'nın bir savunma sistemi bulunmamaktaydı. Uzun yıllar bu savunma sisteminden yoksun Ilıca'nın bu yüzden dış saldırılara ve eşkiya baskınlarına karşı savunmasız bir durumda olduğu çıkarılmaktadır. Buna rağmen tahrir defterlerinden elde edilen bilgilerden yola hareketle az da olsa kendini korumaya yönelik değişik mühimmatlara sahip olduğu anlaşılmaktadır. 1550 ve 1572 tarihli defterlerde isimleri ve adetleri aynı olan mühimmatların kayıtlı olduğu görülmektedir. Bunlar; "8.000 adet yaslama gönder (mızrak), 400 adet top taşı, 1.000 adet birancı taşı, 20 adet köhne boğlama ve 4 adet güherçile kızağanı" idi.¹⁵¹ 1550 ve 1572 tahrirlerinde mühimmat sayılarında azalmanın olmaması bu tarihler arası Ilıca'nın herhangi bir saldırıya maruz kalmadığı şeklinde yorumlanabilir.

XVII. yüzyılda Köstendil'in gelişmesi yavaşlamış, nitekim 1051/1641'de büyük bir deprem şehrin üçte ikisini tahrip etmişti. 1661'de Köstendil'i ziyaret eden Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi'nde sancakbeyi haslarını 442.400 akçe olarak bildirmekteydi. Ayrıca burada 48 zeamet ve 1.017 timar bulunmaktaydı.¹⁵² Evliya Çelebi, bu şehrin çeribaşısı, yüzbaşısı, alaybeyi, timar ve zeamet erbâbı olduğunu, burada 3.000 akçeye bir cebelü yetiştirilip, beyinin askerleriyle birlikte 3.000 askerinin memur oldukları her sefere katıldıklarını kaydetmiştir.¹⁵³

1683 II. Viyana Kuşatması sonrası Hristiyan ittifakı ile yapılan savaşta Köstendil büyük ölçüde zarar görmüştü. 4.000 Alman ve Macar askerinden oluşan birliğe Bulgar haydutlarının da destek verdiği âni bir baskın yapılmıştı. Bu baskında çok sayıda Müslüman katledilerek büyük maddi zararlar açılmıştı.¹⁵⁴ Bu esnada Fatih Sultan Mehmed Camii'ndeki cemaat de katledilmişti. Cemaat arasında Mollazâde Ahmed Efendi de bulunmaktaydı. Köstendil mutasarrıfı Ahmed Paşa ve Canik Mehmed Bey bu olaya engel olmadıkları için padişah fermanı ile idam edilmişlerdi.¹⁵⁵ Avusturyalılar, 1688'de Niş'i ele geçirdikten sonra kandırdıkları halkın da katılımıyla Köstendil ile birlikte Üsküp ve Priştine'yi ele geçirerek buraları talan ettiler. Sofya'ya gelen Kırım

¹⁵¹ BOA. TT.d. 267, s.25; TKG. KK. TT.d. 89, vr.14b.

¹⁵² Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (Haz. Robert Dankoff, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin), Yapı Kredi Yayınları, 1. Kitap, İstanbul 2006, s.87, 90.

¹⁵³ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.303.

¹⁵⁴ Kiel, "Köstendil", s.278.

¹⁵⁵ Yulii Fûrkov, "Ukrepitelnata Sistema Na Kyustendil XVII-XIX Vek", *Izvestiya Na Istoricheski Muzei* Kyustendil, Tom V, Istoricheski Muzei Kyustendil, Kyustendil, 1993, s.175.

Hanı Selim Giray Han, Koca Halil Paşa ile birlikte Üsküp, Köstendil ve Eğridere yakınlarında bulunan düşmanı yenilgiye uğrattı.¹⁵⁶ Meydana gelen bu olay sonrası Rumeli'den ümidini kesen halk daha doğuya ve Anadolu'ya göç etmeye başladı.¹⁵⁷ Diğer bir felaket ise çok geçmeden 20 Mart 1690'da 2.000 kişilik bir Sırp ordusunun Köstendil'i zaptederek yağmalaması ve geri çekilmeden önce Müslümanların bir kısmını katletmesi şeklinde yaşandı.¹⁵⁸

1738 Haziran'ında Sofya civarında bir Bulgar ayaklanması meydana gelmiş ve İznebol'da Bulgar köylüleri büyük bir kıyım gerçekleştirmişlerdi. Bu nedenle aralarında Köstendil ve Dupniçe halkının da bulunduğu Şehirköyü, Berkofça ve Priznik ahalilerinin bir kısmı yerlerini ve yurtlarını terketmişlerdi. Bu isyan ve kıyımdan Bulgaristan'a dair yazılmış tarihlerde bahsedilmemektedir.¹⁵⁹

1864'te Tuna Vilayeti'ne bağlı Sofya Sancağı'na dâhil edilen Köstendil Kazası,¹⁶⁰ 1874'de 3.290 Müslüman nüfusa sahipti.¹⁶¹ Müslüman nüfus, isyanlar ve zulümlerden bıkip yerlerini terketme gibi nedenlerle ve özellikle de 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası hızla azalarak 1880/1884 yıllarında 3.028'e; 1892'de 2.116'ya ve 1910'da ise 769'a gerilemişti.¹⁶²

¹⁵⁶ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül Vukuat*, C.III-IV, Sad. Neşet Çağatay, TTK., Ankara 1992, s.5.

¹⁵⁷ Hüdai Şentürk, *Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi (1850-1875)*, TTK., Ankara 1992, s.105.

¹⁵⁸ Kiel, "Köstendil", s.278-279.

¹⁵⁹ Halil İnalçık, *Tanzimat ve Bulgar Meselesi (Doktora Tezi'nin 50. Yılı 1942-1992)*, TTK., Ankara 1992, s.25; Şentürk, *Osmanlı Devleti'nde Bulgar ...*, s.105.

¹⁶⁰ Slavka Draganova, "Tuna Vilâyeti'ndeki (Köstendil Kazası) Ağalık Topraklarının Tabi Tutuldukları Vergiler", *Türkler*, C.14, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.364; Slavka Draganova, *Tuna Vilayeti'nin Köy Nüfusu*, TTK., Ankara 2006, s.113.

¹⁶¹ Draganova, *Tuna Vilayeti'nin Köy ...*, s.17.

¹⁶² Ömer Turan, *The Turkish Minority in Bulgaria (1878-1908)*, TTK., Ankara 1998, s.107, 116; Kiel, "Köstendil", s.278-279.

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARİ VE SOSYAL YAPI

1.1. RUMELİ BEYLERBEYLİĞİ

Genellikle Rumeli olarak kullanılan bu adın doğru şekli, “Roma ülkesi” anlamında olan “*Rum-ili*”dir. Osmanlılar, Avrupa kıtasında bulunan bu ülkelere verdikleri Rumeli adını genellikle Avrupa anlamında da kullanırdı. Rumeli adının kökenine gelince, İstanbul ve dolayları, İstanbul’un fethinden önce de “Romania” adını taşıyordu. Rumeli doğudan Karadeniz ve Akdeniz, güneyden Akdeniz, batıdan da Adriyatik denizleriyle çevrili olup, bir yarımada durumundadır. Kara sınırları, batıda Dubrovnik, Dalmaçya ve Hırvatistan; kuzeyde Slovenya, Macaristan, Transilvanya ve Lehistan; doğuda ise önce Azak Denizi’ne kadar, III. Mustafa zamanında Dinyeper’e kadar uzanıyordu.¹

Üç tarafı denizlerle çevrili olan Balkanların özelliğini dağları oluşturur. Esasen Balkan sözcüğünün anlamı da Türkçe “*dağ*” demektir. Adriyatik Denizi’ne paralel olarak inen Dinarik Alpler, Pindos, Mora, Rodop, Balkan Dağları ve Tuna’nın kuzeyinde sınır oluşturan Karpatlar iklimi belirlediği gibi insanların yaşam ve üretim tarzlarına da etki etmiştir.²

Rumeli tabiri, başlangıçtan itibaren coğrafi bir bölgenin adı olarak kullanıldığı gibi, idari taksimatta da gittikçe büyüyen bir idari birliği ifade etmiştir.³ 1352’de Rumeli’ye geçen Süleyman Paşa, Osmanlı kuvvetlerinin başkumandanı sıfatıyla beylerbeyi durumundaydı. I. Murad, Edirne’yi fethedince Lalası Şahin’i Eski Zağra ve Filibe istikâmetinde fütuhatta bulunmak üzere orta uca tayin etti. Sonra kendisi payitahtı olan Bursa’da bulunurken, onu deniz aşırı yerlere beylerbeyi görevine getirdi. Böylece Rumeli, beylerbeyi idaresinde ayrı bir askerî ve idari bölge olarak ortaya çıkmıştır. Bu

¹ P. L. İnciçyan-H. D. Andreasyan, “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası”, *İstanbul Üniversitesi Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.2/3, İstanbul 1973-1974, s.13-14.

² Orhan Koloğlu, “Osmanlı Döneminde Balkanlar (1391-1918)”, *Balkanlar*, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı (OBİV) Yayınları, İstanbul 1993, s.41.

³ M. Tayyip Gökbilgin, “Kanunî Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyaleti, Livaları, Şehir ve Kasabaları”, *Bulleten*, XX, S.78, Ankara 1956, s.247.

idari yapının ilk merkezi ise Edirne idi. Rumeli Beylerbeyliği Osmanlı Devleti'nin ilk beylerbeyliği olarak bu şekilde teşekkül etmiş oldu.⁴ Kullanımı XVI. yüzyılın sonlarında olan eyalet tabiri ise beylerbeyliği ile aynı anlamı taşımakta olup, Arapça “*idare etmek, icra*” anlamındaki *iyâle* kelimesinden gelmiştir.⁵

Kurulan ilk beylerbeyliği olan Rumeli, Osmanlı Devleti'nin diğer beylerbeyliklerinin teşekkülünden sonra da özel yerini korumuştur. Rumeli beylerbeyleri XIV-XV. yüzyıllarda genellikle merkezde bulunurdu. Vezirler gibi paşa unvanı taşır ve divan üyesi olarak toplantılara katılırdı. Rumeli beylerbeyi devletin tımarlı sipahilerinden oluşan en önemli ordusuna kumanda ederdi. Bunun için Fatih Sultan Mehmed'in vezîriâzamı Mahmud Paşa ve Kanuni Sultan Süleyman'ın vezîriâzamı Makbul İbrahim Paşa aynı zamanda Rumeli beylerbeyi idiler.⁶

Osmanlı Devleti'nde en büyük idari birimi beylerbeylikleri idi. Burada en üst seviyede askerî ve idari âmir olan beylerbeyinin tasarrufu altındaki sancağa “Paşa Sancağı” denilirdi. Osmanlılar'ın Rumeli'ye geçişi ve fetihlerin ilerlemesiyle bu bölgede idari teşkilat kurulmaya başlanmış ve ilk dönemlerde paşa sancağı Edirne olmuştu.⁷ Bunu takiben Gelibolu, Manastır, Filibe ve XVI. yüzyıldan itibaren de Sofya paşa sancağı idi. Rumeli beylerbeyliği, XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren mîr-liva da denilen sancakbeyleri tarafından idare edilen ve daha küçük mülki, askerî ve idari bir birim olan sancaklara ayrıldı. Balkanlardaki fütihat genişledikçe sancak sayısı da arttı ve bu artışa paralel olarak XVI. yüzyılın ikinci yarısında yeni eyaletler kuruldu.⁸

1475'te Promontorio de Campis'in verdiği listeye göre Rumeli Eyaleti: “İstanbul, Gelibolu, Edirne, Niğbolu ve Zagora, Vidin, Sofya, Sırbıya (Laz-ili), Sırbıya (Despot-ili), Vardar (Evrenesoğulları), Üsküp, Arnavut-ili (İskender Bey'e ait),

⁴ Mehmet İnbaşı, *Osmanlı İdaresinde Üsküb Kazası (1455-1569)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 1995, s.21.

⁵ Halil İnalcık, “Eyalet”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.11, İstanbul 1995, s.548.

⁶ İnalcık, “Rumeli”, s.234; Gökbilgin, “Kanunî Sultan Süleyman ...”, s.248.

⁷ İbrahim Sezgin, “Paşa Livâsı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.34, İstanbul 2007, s.183.

⁸ İnbaşı, *Osmanlı İdaresinde Üsküb ...*, s.22.

Arnavut-ili (Araniti'ye ait), Bosna (Krala ait), Bosna (Stefan'a ait); Arta-Zituni ve Atina; Mora ve Manastır” olmak üzere 17 sancaktan meydana gelmişti.⁹

1490-1491 tarihli Cizye Defteri'ne göre, Rumeli Eyaleti'nde 26 sancak bulunmaktaydı. Bunlar; “Paşa, Gelibolu, Vize, Silistre, Niğbolu, Vidin, Sofya, Köstendil, Alacahisar, Vulçitrin, Prizrin, Bosna, Hersek, Semendire, İşkodra, Dukakin, Ohri, Elbasan, Avlonya, Yanya, Tırhala, Argiri Kasrı, Mora, Preveze, Midilli ve Kefe” sancakları idi.¹⁰

1522 yılında Rumeli Beylerbeyliği 29 sancaktan oluşmaktaydı. Bunlar: “Vize, Gelibolu, Silistre, Paşa, Filibe, Sofya, Çirmen, Niğbolu, Vidin, Alacahisar, Semendire, İzvornik, Hersek, Bosna, Vulçitrin, Köstendil, Prizren, İskenderiye, Elbasan, Avlonya, Ohri, Yanya, Florine, Tırhala, İnebahtı, Ağrıboz, Karlı, Mora ve Kefe” idi.¹¹

Kanuni Sultan Süleyman'ın ilk dönemlerinde ve Pargalı İbrahim Paşa döneminde tanzim edildiği anlaşılan tarihsiz bir defterde, sancakbeylerine ait has miktarlarının verildiği bir listede Rumeli'ye ait 30 sancak ismi kaydedilmiştir. Bunlar: “Paşa, Semendire, Bosna, Gelibolu, Niğbolu, Mora, Hersek, Ohri, İskenderiye, Silistre, Avlonya, Vulçitrin, Alacahisar, Vidin, Yanya, Tırhala, Prizrin, Ağrıboz, İlbasan, Vize, Köstendil, İzvornik, Karlı-ili, Çirmen, Kızılca Müsellem, Voynuk, Çingâne, Karadağ, Kefe ve Selanik” idi.¹²

Beylerbeyi ve sancakbeylerinin isimleri ile tasarruf etikleri sancağa ait gelir tutarının yazılı olduğu 1527 tarihli bir defterde 31 sancak ismi kaydedilmiştir. Bunlar: “Paşa, Semendire, Bosna, Gelibolu, Niğbolu, Mora, Hersek, Ohri, İskenderiye, Silistre, Avlonya, Vulçitrin, Alacahisar, Vidin, Yanya, Tırhala, Prizrin, Ağrıboz, İlbasan, Vize,

⁹ İnalcık, “Rumeli”, s.234; Franz Babinger, “Die Aufzeichnungen des Genuesen Iacopo de Promontorio - de Campis über den Osmanenstaat um 1475”, *Bayerische Akademie der Wissenschaften*, München 1957, s.49-54.

¹⁰ İnbaşı, “Balkanlar'da Osmanlı Hâkimiyeti ...”, s.161.

¹¹ Enver Çakar, “Kanuni Sultan Süleyman Kanun-nâmesine Göre 1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), Elazığ 2002, s.268-271.

¹² Gökbilgin, “Kanunî Sultan Süleyman ...”, s.249, 251-253; Todorov ve Velkov, *Situation demographique de la Péninsule ...*, s.9.

Köstendil, İzvornik, Karlı İli, Çirmân, Kızılca Müsellem, Voynuk, Çingâne, Karadağ, Kefe, Rodos ve Cezair, Selanik” idi.¹³

937/1530 tarihli Rumeli muhasebe defterinde “Paşa, Vize, Çirmen, Müselleman-ı Çingane, Müselleman-ı Kızılca, Voynugan-ı Istabl-ı Âmire, Silistre, Kefe, Niğbolu, Vidin, Köstendil, Vulçitrin, Prizrin, Alacahisar, Hersek, İzvornik, Bosna, Karlı İli, Ağrıboz, Mora, Rodos, Tırhala, Yanya, İskenderiyye, Dukakin, Ohri ve İlbasan” olmak üzere 27 sancak kaydedilmiştir.¹⁴

Kanuni Sultan Süleyman’ın son dönemlerinde Rumeli Eyaleti’ne bağlı sancaklar ise şu şekilde sıralanabilir: “Paşa, Bosna, Niğbolu, Mora, Hersek, Ohri, İskenderiyye, Silistre, Avlonya, Vidin, Yanya, Tırhala, Prizrin, İlbasan, Vize, Köstendil, Çirmen, Selanik, Kefe, Çingene, Kırk Kilise, Kilis, Akkirman, Voynuk, Mezistre, Dukakin ve Azak.” Bu şekilde Kanuni’nin son dönemlerinde Rumeli Eyaleti’ndeki sancak sayısı 27 idi.¹⁵

976/1568 yılına ait hasları ihtiva eden icmal defterde; Sofya, Gümülcine, Filorine, Edirne, Görice, Tırhala, Selanik, Köstendil, Mora, Niğbolu, Çirmen, Alacahisar, Vidin, Silistre, İskenderiye, Üsküp, Delvine, İlbasan, Ohri, Dukakin, Prizrin, Vulçitrin, Avlonya, Vize ve Yanya olarak sayıları 25 görülmektedir.¹⁶

1574-1584 tarihleri arasında Rumeli Beylerbeyliği’ne bağlı 32 sancak vardı. Bunlar; “Paşa, Bosna, Mora, Niğbolu, Hersek, Ohri, İskenderiye, Silistre, Avlonya, Delvine, Yanya, Prizrin, Tırhala, İlbasan, Vize, Köstendil, Çirmen, Selanik, Kefe, Kilis, Üsküp, Azak, Vulçitrin, Semendire, Dukakin, Kırkkilise, Voynuk, Çingane, Akkirman, Zacesne, Kurupa ve Mizistre” idi.¹⁷

Ayn Ali tarafından 1018/1609’da kaleme alınan kayda göre Rumeli Beylerbeyliği’nde sancak sayısı 24 idi. Bunlar: “Paşa Sancağı (Sofya ve Manastır),

¹³ İ. Metin Kunt, *Sancaktan Eyalete 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1978, s.125-127.

¹⁴ *370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530) I* <Dizin ve Tıpkıbasım>, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 2001, s.4-6.

¹⁵ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri VI- Kanunî Sultân Süleyman Devri Kanunnâmeleri*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s.310-311.

¹⁶ BOA. TT.d. 738, s.1. (Defterin bulunduğu katalogta tarihi 1029 olarak verilse de *167 Numaralı ... I*, s.12 ve 14’de “976” olarak verilmiştir. Bundan dolayı defterde geçen sancaklar buradaki listeye dâhil edilmiştir.)

¹⁷ İnbaşı, *Osmanlı İdaresinde Üsküb ...*, s.24-25.

İskenderiye, Yanya, Tırhala, Köstendil, Ohri, Dukakin, Avlonya, İlbasan, Selanik, Delvine, Üsküp, Vidin, Alacahisar, Prizrin, Vılçıtrın, Priştine, Silistre, Niğbolu, Çirmen, Vize, Kırkkilisa, Bender ve Akkirman” olarak kayıtlıdır.¹⁸

1395’den sonra Osmanlılar’ın sancak hâline getirdiği Köstendil, yukarıda verilen listelerde de görüldüğü üzere XV. ve XVI. yüzyılda idari durumu Rumeli Beylerbeyiliği’ne bağlı bir sancak olarak devam etmiştir.

Köstendil’in sancak olması durumu 1864’de yapılan Vilayet Nizamnamesi ile Tuna Vilayeti Sofya Sancağı’na kaza statüsünde dâhil edilmesine kadar sürmüştür.¹⁹ Köstendil kendi tarihi boyunca 469 yıl Osmanlı’nın Rumeli Eyâleti’ne bağlı bir sancağı olarak idari hayatını devam ettirmiştir.

1.2. KÖSTENDİL SANCAĞI

1.2.1. İdari Taksimatı

Osmanlı arşiv kayıtlarında XVI. yüzyılda Köstendil’in idari yapılanması ile ilgili bilgiler olmasına karşın, erken dönemde Köstendil’in sancak olmasına dair yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak 1395’de sancak hâline getirilen Köstendil’de Osmanlı idari sisteminin uygulanmaya başladığı bilinmektedir.²⁰

Köstendil’in sancak haline getirilmesi kronolojik olarak Niğbolu ile aynı zamanda olmuş ve Rovine Savaşı’nda hayatını kaybeden Konstantin kontrolündeki toprakları kapsamıştır. Onun ölümü üzerine prensliği Osmanlı hâkimiyetine girmiş ve kısa bir süre belirsiz bir statüde kaldıktan sonra tam anlamıyla bir sancak hâline getirilmiştir. 1488/1489 ve 1491 tarihli cizye defterlerinde Köstendil Sancağı’nda bulunan idari birimlerin kayıtlarda rastlanan bazı belirsizlikleri, küçük vilayetlerin daha önemli merkezler etrafında gruplandırıldıklarını düşünmeye sevk eder. XVI. yüzyılın başlarına doğru Köstendil Sancağı bugünkü güneybatı Bulgaristan topraklarını (Köstendil, Petriç, Radomir, Pernik, Dupniçe) ve Makedonya’yı (Kratovo, İştip, Ustrumca, Tikveş ve diğerleri) içeriyordu.²¹ Bundan başka, XVI. yüzyılın ilk

¹⁸ Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Âli Osman Der-Hülâsa-i Mezâmin-i Defter-i Dîvân*, İstanbul 1280, 11-12.

¹⁹ Draganova, “Tuna Vilâyeti’ndeki ...”, s.364; Draganova, *Tuna Vilayeti’nin Köy ...* s.113.

²⁰ Matanov, s.94-95.

²¹ Rossitsa Gradeva, “Orta Balkanlar’da Osmanlı İdari Sistemi ve Taşra İdaresi (XV. Yüzyıl)”, *Türkler*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.919. (Rovine Savaşı’ndan sonra Kral Marko’nun ölümünü takiben kurulan diğer bir sancak da Ohri sancağıdır.)

çeyreğinde Eğri Palanka civarında bulunan küçük bir bölge ve Piyanıçe nahiyesi, Ilıca (Köstendil) kadılığına dâhildi. İştib kadılığının sınırları içinde ise, aynı adı taşıyan nahiyeden başka Koçana, Nökriç ve İslavişte nahiyeleri bulunuyordu. Ustrumca kadılığı ise Ustrumca, Petriç, Doyran (veya Doyran Gölü), Tikveş, Boyimye, Maleşova, Koniçe ve Melnik nahiyelerinden oluşuyordu.²²

Burada yerleşim birimlerinin ne şekilde kullanıldığına geçmeden önce Osmanlı idari yapılanması hakkında bilgi vermek daha uygun olacaktır. Osmanlı Devleti'nde taşra idaresi, aşağıdan yukarıya doğru köy (karye), nahiyeye, kaza, sancak (liva) ve eyalet şeklinde idi. Kendisine bağlı köylerden nahiyeler ve nahiyelerin birleşmesiyle de kazalar meydana gelmişti. Kazaların birleşmesinden sancaklar, sancakların birleşmesinden ise eyaletler ortaya çıkmıştı. Ancak şurası belirtilmelidir ki, Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında eyalet, vilâyet, livaya, kaza ve nahiyeye tabirlerinin birbirinin yerine kullanıldıkları görülmektedir.²³ Bu durumun Köstendil Sancağı'nda bulunan yerleşim birimleri için de geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

1 Rebîü'l-evvel 889/29 Mart 1484 tarihli Rumeli Beylerbeyliği sancaklarına tabi nahiyelerin bulunduğu icmal defterde, Köstendil'e bağlı olduğu sonraki defterlerde anlaşılan *Nahiye-i İştib*,²⁴ *Nahiye-i Ustrumca*,²⁵ *Nahiye-i Ilıca* ve *Nahiye-i İvranya*²⁶ kaydedilmiştir.

25 Ramazan 896-3 Cemâziye'l-âhir 897/1 Ağustos 1491-2 Nisan 1492 tarihleri arasında yazılmış cizye defterinde Köstendil'e bağlı yerleşim birimleri "*Vilâyet-i İvranya maa Praşova*,²⁷ *Vilâyet-i İştib*, *Vilâyet-i Nökriç* ve *Vilâyet-i Kratova*,²⁸ *Vilâyet-i Ilıca-i Kostadin*, *Vilâyet-i İslavişte*, *Vilâyet-i Kamanıçe*, *Vilâyet-i Gorna-Kraşte*,²⁹ *Vilâyet-i Piyanıçe*, *Vilâyet-i Koçana*, *Vilâyet-i Dupniçe*, *Vilâyet-i Sırışnik*,³⁰ *Vilâyet-i Radomir*"³¹ *Vilâyet-i Ustrumca*, *Vilâyet-i Petriç*, *Vilâyet-i Maleşova*, *Vilâyet-i Koniçe*,³²

²² Stoyanovski, "Makedonya'nın İdari ...", s.224.

²³ Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK Yayınları, Ankara 1998, s.83.

²⁴ NBKM. D. 649, s.32.

²⁵ NBKM. D. 649, s.34.

²⁶ NBKM. D. 649, s.35.

²⁷ NBKM. OAK. 214/5, vr.6a.

²⁸ NBKM. OAK. 214/5, vr.8a.

²⁹ NBKM. OAK. 214/5, vr.16a.

³⁰ NBKM. OAK. 214/5, vr.16b.

³¹ NBKM. OAK. 214/5, vr.17a.

Vilâyet-i Tikveş,³³ *Vilâyet-i Morihova*,³⁴ *Vilâyet-i Menlik*³⁵ şeklinde geçmektedir. Vilayet olarak kaydedilen bu yerleşimler sonraki yıllara ait defterlerde liva, kaza ve nahiye olarak kaydedilmişlerdir. XVI. Yüzyılda ise Köstendil Sancağı'na bağlı olduğu tespit edilen kazalar ve bu kazalara tabi olan nahiyeler şu şekildeydi.

Tablo 1/1: XVI. Yüzyıl Tahrir Defterlerine Göre Köstendil Sancağı İdari Taksimatı

Kazalar	Nahiyeler		
	1519 ³⁶	1550 ³⁷	1572
İlca (İlca-i Köstendil)	İlca	İlca	İlca ³⁸
	Dupniçe	Dupniçe	Dupniçe
	Gorna Kravişte	Gorna Kravişte	Gorna Kravişte
	İslavişte	İslavişte	İslavişte
	-	Kamanıçe ³⁹	-
	Piyaniçe	Piyaniçe	Piyaniçe
	Pürtlü ⁴⁰	-	-
	Radomir	Radomir	Radomir
İştib	Sirişnik	Sirişnik	Sirişnik
	İştib	-	İştib ⁴¹
	Koçana	-	Koçana
Ustrumca	Nökriç	-	Nökriç
	Ustrumca	Ustrumca	Ustrumca ⁴²
	Bedriç	Bedriç	Bedriç
	Boyimye	Boyimye	Boyimye
	Doyrangölü	Doyrangölü	Doyrangölü
	Koniçe	Koniçe	Koniçe
	Maleşova	Maleşova	Maleşova
	Menlik	-	Menlik
	Morihova	-	Morihova
Polaniye	-	-	
İvranya	Tikveş	Tikveş	Tikveş
	İvranya	İvranya	İvranya ⁴³
	-	-	Eyneğuşte
	-	-	İpsine
	-	-	Morava
Kratova	Praşova	Praşova	Praşova
	Kratova ⁴⁴	Kratova	Kratova ⁴⁵
	-	İştib ⁴⁶	-
	-	Koçana ⁴⁷	-
Toplam	-	Nökriç ⁴⁸	-
	24	21	25

³² NBKM. OAK. 214/5, vr.18a, 38a.

³³ NBKM. OAK. 214/5, vr.18b.

³⁴ NBKM. OAK. 214/5, vr.39a.

³⁵ NBKM. OAK. 214/5, vr.65b.

³⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.3a “*Fihrist ed-defter-i el-mufassal Liva-i Köstendil*”

³⁷ BOA. TT.d. 267, s.1-864; 1550 tarihli mufassal defterde Ustrumca Kazası'na bağlı nahiyeler yoktur, ancak aynı tarihli icmal defterde tabloda belirtilen nahiyeler kaydedilmiştir. Bunlardan Tikveş'in kadılık olduğu ve Menlik'in Timurhisar Kazası'na bağlandığıyla ilgili ibareler yazılmıştır. Tikveş kadılık olmasına rağmen defter içinde nahiye olarak kaydedilmiştir. BOA. TT.d. 269, s.1, 6, 7.

³⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

³⁹ BOA. TT.d. 267, s.35.

⁴⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.26a; BOA. TD.74, s.5.

⁴¹ TKG. KK. TT.d. 85, vr.318a-465b.

⁴² TKG. KK. TT.d. 90, vr.2b-176b.

⁴³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.456b.

⁴⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.3b. Kratova, fihristte kaydedilmezken burada nahiye ve nefis olarak kaydedilmiştir.

⁴⁵ TKG. KK. TT.d. 85, vr.300a.

⁴⁶ BOA. TT.d. 267, s.491. “*Nahiye-i İştib tabi Kratova*”

⁴⁷ BOA. TT.d. 267, s.642. “*Nahiye-i Koçana tabi Kratova*”

⁴⁸ BOA. TT.d. 267, s.728. “*Nahiye-i Nökriç tabi Kratova*”

Tabloda da görüldüğü üzere Köstendil Sancağı 1519'da Ilıca, İştib, Ustrumca ve İvranya⁴⁹ olarak dört kazaya ayrılmıştır. 25 Receb 932/7 Mayıs 1526 tarihli nüzü bedellerinin gösterildiği defterde de dört kadılık yer olarak bahsedilmiştir.⁵⁰ 1530 tarihli Rumeli Muhasebe defterinde Köstendil Livası'nın yine dört kadılık yer olduğu ifade edilmiştir.⁵¹ 1550'de sadece “*Nahiye-i İştib*”⁵² ve “*Nahiye-i Ilıca*”⁵³ kayıtları yer almıştır. Bu tarihte İştib, Kratova'ya bağlı bir nahiye ve daha önce İştib'e bağlı Koçana ve Nökriç ise yine Kratova'ya bağlı birer nahiye olarak kaydedilmiştir. 1572'de ise Ilıca,⁵⁴ İştib,⁵⁵ Ustrumca⁵⁶ ve İvranya”⁵⁷ sancağa bağlı kazalar olarak görülmektedir.

Köstendil kazalarından Ilıca'nın, sancağın merkez kazası olduğu anlaşılmaktadır. Ilıca'da nahiye olarak kaydedilen Pürtlü, 1519 tarihli mufassal defterde sadece bir yerde nahiye olarak geçmektedir.⁵⁸ 1550 tarihinde Kamaniçe, sadece bir yerde “*hissesi Kamaniçe nahiyesindedir*” şeklinde kaydedilmiş ve daha önce Ilıca ve İslavişte'ye bağlı olan bazı köyler buraya tabi olarak gösterilmiştir.⁵⁹

1572'ye gelindiğinde Ilıca Kazası'na bağlı nahiye sayısı yedi idi. Bunlardan Dupniçe, 1572 tarihli defterin çoğu yerinde nahiye, birkaç yerinde ise kaza olarak kaydedilmiştir.⁶⁰ 1550 tarihli defterde nahiye olarak kaydedilen Dupniçe, bu tarihten sonraki bazı belgelerde kaza olarak gösterilmiştir. Nitekim 1556'da Dupniçe'de bir kadının görev yaptığı tespit edilmiştir.⁶¹ Dolayısıyla 1550'den sonra kaza olduğu fikri ortaya çıkmaktadır. Ilıca nahiyeleri arasında kaydedilen Radomir'de de aynı durum söz konusudur. XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde nahiye olarak kaydedilen Radomir'de

⁴⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.1.

⁵⁰ BOA. MAD.d. 499, s.175 “*ve Köstendil Sancağı'ndan dört pare kadılığın ...*”, 202 “*Kaza-i Ilıca, Kaza-i Kratova maa İştib, Kaza-i İvranya, Kaza-i Ustrumca*”.

⁵¹ 167 Numaralı ..., s1. “*Livâ-i Köstendil, Dört kadılık yerdir.*”

⁵² BOA. TT.d. 267, s.491. İştib nahiyesi burada Kratova'ya bağlı gösterilmiştir. “*Nahiye-i İştib tâbi Kaza-i Kratova*”

⁵³ BOA. TT.d. 267, s.3.

⁵⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a.

⁵⁵ TKG. KK. TT.d. 85, vr.318a-465b.

⁵⁶ TKG. KK. TT.d. 90, vr.2b-176b.

⁵⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.456b.

⁵⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.26a. “*Nahiye-i Pürtlü, tâbi-i Kaza-i Ilıca der Liva-i Köstendil*”

⁵⁹ BOA. TT.d. 267, s.35 “*hissesi Kamaniçe nahiyesindedir.*”

⁶⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.121b, 126a, 130b, 181a.

⁶¹ BOA. MAD.d. 55, s.580; Kiel, “*Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries*”, *Turco-Bulgarica ...*, s.229.

1559'da bir kadı kaydına rastlanmaktadır.⁶² Yine buradan da Radomir'in kaza olması durumunun 1550 tarihinden sonraya rastladığı anlaşılmaktadır.

Radomir'in bazı arşiv kayıtlarında kaza olarak gösterilmesine rağmen tahrir defterlerinde nahiye olarak kaydedilmesi ve Dupniçe'nin de bazı kayıtlarda kaza olarak belirtilmesine rağmen, 1572 tarihli defterin birkaç yeri hariç olmak üzere tahrirlerde nahiye olarak kaydedilmesi, nahiye-kaza tabirlerinin birbirinin yerine kullanılmasından kaynaklanmış olmalıdır. Bir yerde kadının bulunması o yerin kaza statüsüne sahip olduğunu gösterir bilgisi ışığında, bu iki yerin kaza statüsü aldığı ortaya çıkmaktadır. Fakat konu bütünlüğünün bozulmaması adına tahrir defterlerindeki bilgiler esas alındığı için Dupniçe ve Radomir bu çalışmada değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Yapılan incelemede Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde bulunan Rumeli Kazasker Ruznamçeleri'nde⁶³ Dupniçe ve Radomir haricinde Sirişnik'te de kadı olduğu tespit edilmiştir. XVI. yüzyılda Ilıca ile ilgili tahrir defterlerinde nahiye olduğu görülen Sirişnik'in ruznamçe defterlerinde kadı atanmasıyla kaza statüsüne kavuştuğu anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki üç yerleşimle ilgili bahsedilen bu durum, çoğunlukla Osmanlı idari birimlerinin birbiri yerine kullanılmasından kaynaklandığı gibi tahrir defterlerinin tutulma amacıyla da alakalı olmaktadır. Timar sistemini ortaya koymak için hazırlanan tahrir defterlerinde kaza birimi değil nahiye esas alınıyordu, dolayısıyla kaza birimi bazan nahiye olarak gösteriliyordu.⁶⁴ Tahrir defterlerinde Radomir, Sirişnik ve 1572 tarihli defterin birkaç yeri hariç olmak üzere Dupniçe'nin nahiye olarak kaydedilmesi durumu da bununla alakalı olmalıdır.

1.2.2. İdareciler

1.2.2.1. Ehl-i Örf Taifesi

Klasik dönemde Osmanlı toplumu, askerî (yönetenler) ve reâyâ (yönetilenler) şeklinde iki gruptan meydana geliyordu. Askerîler menşeleri, yetişme tarzları ve üstlendikleri sorumluluk açısından ehl-i örf ve ehl-i şer olmak üzere ikiye ayrılıyordu. "Seyfiye ricâli" de denilen ehl-i örf daha çok kul kökenli olup, Enderun veya Acemi

⁶² BOA. MAD.d. 255, s.31.

⁶³ Erünsal, s.20-21.

⁶⁴ İlhan Şahin, "Nahiye", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006, s.307.

Oğlanları Ocağı'nda yetişerek sipahilikten asesbaşılığa, kethüdâlığa ve sadrazamlığa kadar yükselen yönetici sınıfı teşkil ediyordu. Bunlar padişahın icra, idari ve askerî yetkilerini temsil eden, ulema haricinde kalan görevliler idi.⁶⁵ Sancakbeyi ehl-i örf taifesi içinde sancak görevlileri içinde en üst düzeyde idi.

1.2.2.1.1. Sancakbeyi

Eyaletleri meydana getiren sancakların en yüksek idarecisi sancakbeyi (mîr-i livâ) idi. Sancakbeyleri sancak merkezindeki kazada bulunurdu. Sancakbeyini sancağa bağlı diğer kaza ve nahiyelerde zaîm, subaşı veya voyvoda denilen ve daha çok asayişten sorumlu olan bir kişi temsil ederdi. Sancakbeyine ait vergiler bu görevlilerce toplanırdı. Sancakbeyi ehl-i örf adı verilen zümre içinde bulunup, genelde Enderun'da yetiştikten ve taşrada değişik hizmetlerde görevlendirildikten sonra sancakbeyi olarak tayin edilirdi.⁶⁶

Sancağın en büyük idarecisi olan sancakbeyi askerî ve idari olmak üzere geniş yetki ve sorumluluklara sahipti. Bir savaş esnasında sancağındaki tımarlı sipahilerle bağlı bulunduğu beylerbeyi komutasındaki savaşa katılmak, sancak asayiş ve emniyetini sağlamak, kalpazanlıkla mücadele etmek ve özel görev için sancağına gelen devlet memurlarına yardımcı olmak gibi çeşitli görevleri bulunmaktaydı. Sancaklarında suçluların cezalandırılmasından da sorumlu olan sancakbeyleri buna karşılık, işlenen cürümlerin vergilerinin tamamını ya da yarısını kendileri alırdı.⁶⁷

İdari açıdan en önemli görevi asayiş ve halkın huzurunu sağlamak olan sancakbeyine asayiş konusunda gönderilen çeşitli hükümler yer almaktadır. 23 Muharrem 972/31 Ağustos 1564 tarihli Köstendil Beyi ve Ustrumca kadısına gönderilen bir hükümde şarap içerek asayiş bozan Ustrumca müsellimlerinden bazı kimselerin Kavala gemilerine bindirilerek gönderilmeleri istenmişti.⁶⁸ 20 Safer 981/21 Haziran

⁶⁵ Mehmet İpşirli, "Ehl-i Örf", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.10, İstanbul 1994, s.519-520.

⁶⁶ İlhan Şahin, "Sancak", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.36, İstanbul 2009, s.99.

⁶⁷ Halaçoğlu, s.84.

⁶⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 6, s.43; 6 *Numaralı Mühimme Defteri 972/1564-1565*, <Özet-Transkripsiyon ve İndeks> I, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1995, s.70, 71. "... Kaza-i mezbûre müsellemlerinden ba' zı kimesneler müdmin-i hamr olmağla şenâ' at ü şekâvet üzere olup ve kefere mâ-beyninde niçe şakîler dahı şirret ü fesâd idüp sâyir re' âyâyı zalemeye gamzitmek ile niçe mâlların gidermişlerdür ve eyledükleri cerâyim bi-hasebi's-şer-' i şerif salb ü siyâset icâb itmeyüp mücerred ta' zîr ve cerîme virmekle islâh olunmadukları ecilden ahâlî-i vilâyet mâ-beyninde niçe fetret vâkı' olmuşdur. Sâyir deryâyâ karib yirlerde bu makûle kimesneler kapudân gemilerine teslim olmağıçün hükm-i hümâyûn virilmeğle ahâlî-i memleket âsûde-hâl olduğı gibi bu diyârda dahı bu makûle

1573 tarihli bir başka hükümde Ilıca kadılığı nâibliğinden azledilmesine rağmen nâiblik yapmaya devam edip, halktan kürekçi akçesi toplayıp, halka zulmeden Abdi Hoca'nın yakalanarak hapsedilmesinden bahsedilmektedir.⁶⁹ Bu hükümler sancakbeylerinin asayiş bozanlarla da alakadar olduğunu göstermektedir.

Suçlulara verilen bazı cezaların tatbik edilmesi de sancakbeyinin görevleri arasındaydı. 12 Cemâziye'l-âhir 976/2 Aralık 1568'de Köstendil Beyi'ne gönderilen hükümde, Manastır'da Sefer adlı kişiyi katlettikleri sabit olan Hamza Çavuş isimli sipahi ile hizmetkârı Arap Yusuf'un siyaset edilmeleri istenmekteydi.⁷⁰

Sancakbeylerinin gerektiğinde askerleri ile birlikte ordu birliklerine katılmaları onların temel görevlerindendi. Arşiv belgelerinde bununla ilgili birçok örneğe rastlamak mümkündür. Köstendil Beyi Yunus Bey'e 27 Receb 978/25 Aralık 1570'de yazılan bir hükümde, İskenderiye (İşkodra) Kazası kâfirleri ile Venediklilerin Leş Kalesi üzerine yürüyerek bir isyan çıkardıkları bildirilmiştir. Yunus Bey'in de sipahileriyle birlikte Dukakin Beyi Mustafa Bey ve Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya katılarak yardıma gitmesi emredilmiştir.⁷¹ Yaklaşık iki yıl sonra 29 Ramazan 979/14 Şubat 1572'de Karlheli Beyi Ali Bey, düşmanın Ayamavra Kalesi'ni muhasara ettiğini haber etmiştir. Önceden emrolunduğu üzere Köstendil Beyi'nin sancağında bulunan sipahilerin yarısıyla Ağrıboz tarafına, diğer yarısıyla da alaybeyinin İnebahtı tarafına hareket ederek yardım etmeleri istenmiştir.⁷²

kimesnelerin cerîmeleri vâkı' oldukda Ustrumca hisâr-erenleri ile Kavala gemilerine gönderilmeğiçün

...
⁶⁹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 22, s.87; Rahman Şahin, *22 Numaralı Mühimme Defterinin (H.981/M.1573) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi (s.1-107)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2014, s.150. "... mahkeme nâibi olan Abdi Hoca min-bâd niyabet etmemek için sâbıkâ hüküm vârid olmuş iken emr-i şerife itâ'at etmeyip andan nice karye halkı zulm ü teaddisinden firar edip ve hâlâ mirî kebe ve kürekçi cem'i ferman olundukda iki bin yetmiş hane iken dört bin hane üzere cem' edip ziyadesin kendi ketm edip ve bazı karye zimmilerin kendi bağ ve bahçesine istihdâm edip muttasıl tezvîr ü telbîsden ve zulm ü teaddiden hâli olmaduğun arz edip tazallüm eyledikleri ecilden ..."

⁷⁰ BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.932; *7 Numaralı Mühimme Defteri 975-976/1567-1569*, <Özet-Transkripsiyon-İndeks> III, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1999, s.301.

⁷¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 14/2, s.835, 838; Bugün "Leş" adıyla da anılan Leş şehri Arnavutluk'un kuzeyinde, İşkodra'nın 36 km güneydoğusunda yer almaktadır. Machiel Kiel, "Leş", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.27, Ankara 2003, s.141.

⁷² BOA. A. DVNS. MHM.d. 18, s.21, 47; Kazım Kürşât Yücel, "*18 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996, s.38. "... sancağına tâbi olan sipahilerin nısfı ile Ağrıboz'a ve nısf-ı aharı ile alaybeği İnebahtı'ya varup muhafazada olmak emrim olmuş idi. Hâlâ Karlheli beği Ali -dâme izzühü- südde-i sa'âdetüme

Köstendil Beyi, 982/1574'de isyan üzere olan Boğdan eski voyvodası Yovan (İvan) üzerine yürümeyle görevli beylere, Han Hazretleri (Kırım Hanı) gelene kadar başbuğ (serdar) olmakla görevlendirilmişti. İsyanın bastırılmasında görevlendirilen bu beyler Köstendil, Çirmen, Silistre, Alacahisar, Vılçıtrın, Niğbolu ve Vidin beyleridir. Ayrıca Eflak askeri, yeni voyvoda Petro ve kapıcıbaşı Sinan Ağa görevlendirilmiştir. Bu beylerden başka 1500 yeniçeri ve 25 *darbzen*⁷³ gönderilmiştir. Boğdan'a girildiğinde isyan eden voyvoda Yovan'ın ele geçirilmesi ve isyana iştirak edenlerin katl edilip isyana katılmayan halka ise dokunulmaması emredilmiştir. Köstendil, Vidin, Çirmen, Vılçıtrın ve Alacahisar beylerine sancaklarındaki askerler ile vakit geçirmeden Boğdan'a hareket etmeleri hakkında hüküm gönderilmiştir.⁷⁴ İsyan eden Yovan'ın ilk zamanlardaki başarısı devleti telaşa düşürse de, İstanbul'dan gelen yeniçeri kuvvetleri ile 1574'de Silistre Beyi tarafından yakalanarak öldürülmüştür.⁷⁵ Köstendil Beyi'ne 1 Rebû'l-evvel 982/21 Haziran 1574 tarihinde gönderilen hükümde İsakçı'dan geçip Boğdan asisinin üzerine varması ve bu görevden sonra Kili muhafazasına gitmesi emredilmişse de isyan bertaraf edildiğinden iki görevi de bırakıp İsakçı İskelesi'nin muhafazasında kalması emredilmiştir.⁷⁶

Emir geldiğinde sefere iştiraki zorunlu olan sancakbeyinin bu görevine bir diğer örnek de, 30 Şevval 983/ 1 Şubat 1576'da Üsküp Beyi'ne hitaben ve birer sureti de Köstendil Beyi Mehmed Bey'e yazılan hükümde görülmektedir. Bu hükümde baharda Budin tarafına sefere karar verildiğinden sancakbeylerinin sipahileriyle birlikte hazır bulunmaları istenmiştir.⁷⁷

Sancakbeylerinin savaş zamanlarında askerleriyle birlikte sefere iştirak etmeleri istendiği gibi, sancaklarının muhafazasında kalmaları da istenebiliyordu. 4 Zilkade 985/13 Ocak 1578'de Köstendil Beyi'ne gönderilen hükümde Köstendil beyinin, İran

mektûb gönderüp küffâr-ı hâksârın bir mikdâr gemileri Ayamavra Kal'âsi'na gelüp kal'âyı muhasara eyledüğün i 'lâm eylemeğün ..."

⁷³ **Darbzen:** Darbzen topları, Osmanlı ordusunda piyâde ve dağ topu vazifesi gören hafif toplardandır. Genellikle 1 okkadan küçük mermiler atan darbzenlerin ikisi bir at, katır veya deveye yüklenebilir toplardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Salim Aydüz, *Tophane-i Âmire ve Top Döküm Teknolojisi*, TTK Yayınları, Ankara 2006, s.373-392.

⁷⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 24, s.177, 193, 210, 238, 335.

⁷⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 24, s.186, 206, 209, 212, 259, 312, 336; BOA. A. DVNS. MHM.d. 26, s.23, 34, 40, 52, 53, 54, 55, 56; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.III, 2.Kısım, TTK. Yayınları, Ankara 2011, s.89-91.

⁷⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 26, s.36.

⁷⁷ BOA. A. DVNS. MHM.d. 27, s.233.

seferi için serdar tayin edilen vezir Mustafa Paşa'ya nevruda askerleri ile katılması emredilmiş,⁷⁸ fakat daha sonra 8 Cemâziye'l-evvel 986/13 Temmuz 1578'de eşkiyalara karşı sancağını muhafaza etmesi istenmiştir.⁷⁹ 987/1579 yılı başlarında tekrar Mustafa Paşa'ya katılması için ferman gönderilmiştir.⁸⁰

Sancakbeyi kendisine tabi olan sancak dâhilindeki toprakların tevcîhinden de sorumluydu. Timarların tevcîh edilmesinde yararlılık esasının uygulandığı bilinen bir gerçektir. 20 Ramazan 981/13 Ocak 1574 tarihli bir hükümde Köstendil sancakbeyi Mehmed Bey'in, kendisi İskenderiye muhafazasında iken sancakta evler ve yollar basıp türlü eşkiyalık yapan ve halka zulmedenlerden üç kişiyi yakalayan timar erbabı Ali'ye 1.500 akçe timar vermesi bu durumla alakalıdır.⁸¹ Burada huzurun sağlanmasında yararlılığı olanların ödüllendirildiği, bu tür hizmetlerin teşvik edildiği ve bu vesileyle de toprağın değerlendirildiği görülmektedir.

Sancakbeyleri emri altında bulunan görevlilerin tayin işlemleriyle de ilgilenmekteydi. 20 Zilhicce 981/12 Nisan 1574'de Köstendil Beyi'nin arzı olmadan başkalarının arzıyla dizdar, kethüda ve hisar erlerinin değiştirilmemesi ile ilgili Rumeli beylerbeyine hitaben bir hüküm gönderilmişti.⁸²

Köstendil sancakbeyinin bölgede yapılan imar faaliyetlerine katkısından da söz edilebilir. 10 Rebîü'l-evvel 982/30 Haziran 1574 tarihli bir hükümde Leh sınırında Çapçaklu'da yapılacak kale inşaatında, Silistre Beyi'nin emrinde hizmet etmek üzere Ilıca, Dupniçe, İvranya, Radomir, Sirişnik ve Gorna Krayişte ve Koçana nahiyelerinden zaim ve sipahi olarak toplam 524 kişinin alaybeyleriyle göndermesi istenmiştir.⁸³ Ancak daha sonra yazılan hükümde kalenin inşası tehir edilmişti.⁸⁴

Köstendil Sancakbeyleri

Köstendil sancakbeylerinden görev başlangıç ve bitiş tarihleri tespit edilenlerin tarih aralıkları ileride tabloya eklenmiştir. Ancak bazı sancakbeylerinin görevde

⁷⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 32, s.48.

⁷⁹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 32, s.210.

⁸⁰ BOA. A. DVNS. MHM.d. 38, s.6.

⁸¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 25, s.40.

⁸² BOA. A. DVNS. MHM.d. 24, s.108.

⁸³ BOA. A. DVNS. MHM.d. 26, s.57.

⁸⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 26, s.104.

kaldıkları aralıklar tam olarak tespit edilememiştir. Bunların da bir vesile ile bazı hükümlerde adları geçtiği için, adının geçtiği hüküm tarihleri yazılmıştır. Örneğin 14 Rebû'l-evvel 1001/19 Aralık 1592 tarihinde İshak b. Mustafa isimli bir kimseye⁸⁵ ve 11 Rebû'l-âhir 1001/15 Ocak 1593 tarihinde de Mustafa Hüsam isimli bir kişiye Köstendil Beyi Davudhan (Davud) arzıyla 3000'er akçelik timar yazılmıştı.⁸⁶ Bu vesileyle bu tarihlerde Köstendil Beyi'nin "*Davudhan Bey*" olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu verilerden Davudhan Bey'in görev başlangıç ve bitiş tarihleri tam olarak belirlenememektedir. Bazı sancakbeylerinin ise görev bitiş tarihi tespit edilmiş, başlangıç tarihi tespit edilememiştir. Mesela 16 Zilkade 961/13 Ekim 1554 tarihli bir hükümde Ulema Bey'in Köstendil sancakbeyi görevinde olduğu, Tercan kadısına gönderilen bir hükümden çıkarılabilmektedir.⁸⁷ Görev bitiş tarihi ise 15 Cemâziye'l-âhir 963/26 Nisan 1556 tarihi olup kesin olarak bilinmektedir.⁸⁸

Tarihi hiçbir şekilde tespit edilemeyenler yerine üç nokta (...) konulmuştur. Yine görev tarihleri tam olarak tespit edilemeyen ancak bir vesileyle belirtilen tarihte görevde olduğu anlaşılan sancakbeylerine "*öncesi*" ve "*sonrası*" ibareleri eklenmiştir. Mesela Abdurrezzak Bey'in, Köstendil Beyi olduğu tarih tam olarak belli olmayıp, 24 Ağustos 1516 tarihinde Osmanlılara karşı giriştiği muharebede yenilmesi ve Yavuz Sultan Selim tarafından affedilmesinden sonra Köstendil beyi olduğu için "*sonrası*" ibaresi eklenmiştir. 21 Şevval 948/7 Şubat 1542 tarihli olup Hıdır Bey'e ait olan hasların belirtildiği belgede ise, 5 Cemâziye'l-evvel 948/4 Aralık 1541 tarihinde Hıdır Beyin Köstendil Beyi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu tarihten ne kadar önce ve ne kadar sonra sancakbeyliği yapmış olduğu tespit edilememektedir.⁸⁹ Bu yüzden elde edilen tarih yanına "*sonrası*" ibaresini ekleme yoluna gidilmiştir. Bahsedilen Hıdır Bey'in adının geçtiği belgede "*Hasha-i fahrü'l-ümerai'l-kiram Hıdır Beg mirliva-i Köstendil, an tahvil-i Mehmed Beg*" şeklindeki kayıttan Hıdır Bey'in elinde olan hasların Mehmed Bey'den geçtiği anlaşılmaktadır. Yine buradan Hıdır Bey'den önceki Köstendil Beyi'nin Mehmed Bey olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da uygulanan başka bir yöntem olarak sayılabilir.

⁸⁵ BOA. KK.d. 253, s.16.

⁸⁶ BOA. KK.d. 253, s.31.

⁸⁷ BOA. A. DVNS. MHM.d. 1, s.105.

⁸⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 2, s.65.

⁸⁹ BOA. MAD.d. 34, vr.253b.

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere çoğu sancakbeyinden birinin görev bitiş tarihi, bir başkasının başlangıç tarihi olmuştur. Çünkü atama kayıtlarında sancakbeyi ataması yapılan sancaklar yanyana verilmiştir. Örneğin Ulema Bey'in Köstendil Beyi görevi 15 Cemâziye'l-âhir 963/26 Nisan 1556 tarihinde sona ererek İskenderiye Sancağı verilmiş, aynı tarihte Mesih Bey Avlonya Sancağı'ndan gelerek Köstendil Beyi olmuştur.

Tablo 1/2: XVI. Yüzyılda Köstendil Sancakbeyleri

Sancakbeyi	Görev Tarihi	Eski Görevi	Sonraki Görevi
Ayaz Bey ⁹⁰	1480	----	----
Ahmed Ağa ⁹¹	Evâil-i Şevval 892/20-29 Eylül 1487	----	----
Kemal Bey ⁹²	1488	----	----
Yakub Bey ⁹³	895-Gurre-i Cemâziye'l-âhir 896/1489-90-11 Nisan 1491	----	----
Sinan Bey ⁹⁴	893/1487	----	----
Mahmud Bey ⁹⁵	909/1503-04	----	----
Abdurrezzak Bey ⁹⁶	24 Ağustos 1516 sonrası	Dulkadirli Beyi Alâuddevle'nin kardeşi	----
Mehmed Bey ⁹⁷	22 Rebîû'l-âhir 925/23 Nisan 1519	----	----
Toygun Bey ⁹⁸	17 Şevval 926/30 Eylül 1520	----	----
Hayri Bey ⁹⁹	927/1520-930/1523	----	----
Mehmed Bey b. Ahmed Ağa ¹⁰⁰	934/1527-937/1530	----	----

⁹⁰ Matanov, s.99.

⁹¹ BOA. TT.d. 21, s.173; Yavuz Ercan, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulgarlar ve Voynuklar*, TTK., Ankara 1989, s.54.

⁹² Matanov, s.99.

⁹³ NBKM. OAK. 214/5, vr.16a; M. Tayyib Gökbiçgin, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*, İşaret Yayınları, İstanbul 2007, s.156. "Cizye-i gebrân, Vilâyet-i Ilıca-i Kostandin, Ahmed Hoca Kethüdâ-i Yakub Bey ...".

⁹⁴ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, Haz. Ahmet Uğur, TTK., Ankara 1997, s.112, 113.

⁹⁵ Gökbiçgin, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa ...*, s.482; Gökbiçgin, "Kanunî Sultan Süleyman ...", s.271.

⁹⁶ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.II (1513-1573), Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971, s.19, 28; İsmail Altınöz, *Dulkadir Eyaletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, (Ed. Yaşar Alparslan ve Serdar Yakar), Ukde Kitaplığı Maraş Tarihi Serisi, Kahramanmaraş 2009, s.39-44; H. Basri Karadeniz, "Osmanlı Devleti'nin Beylikleri İlhak Siyaseti ve Dulkadirli Beyliği'nin İlhamı", *Türkler*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.490.

⁹⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.61b; BOA. TT.d. 74, s.10; Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri III- Yavuz Devri Kanunâmeleri*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, s.369-370; Çakar, "Kanuni Sultan Süleyman Kanun-nâmesine ...", s.279.

⁹⁸ BOA. TS. MA.d. 2204, s.155b.

⁹⁹ Ömer Lütfi Barkan, "H.933-934 (M.1527-1528) Mali Yılma Ait Bir Bütçe Örneği", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XV/1-4, İstanbul 1953, s.303.

¹⁰⁰ BOA. TT.d. 141, s.10; 167 Numaralı ... I, s.4; İnbaşı, *Osmanlı İdaresinde Üsküb ...*, s.23, 24; Gökbiçgin, "Kanunî Sultan Süleyman ...", s.252; Nejat Göyünç, "XVI. Yüzyılda Türk Askerî Tarihi İle İlgili Yeni Kaynaklar", *Birinci Askerî Tarih Semineri*, Vol I, Ankara 1984, s.125.

Mehmed Bey ¹⁰¹	2 Cemâziye'l-evvel 948 öncesi/24 Ağustos 1541 öncesi-...	----	----
Hızır Bey ¹⁰²	2 Cemâziye'l-evvel 948/24 Ağustos 1541 sonrası-1543'de hâlâ sancakbeyidir. ¹⁰³	Yanya Sb.	----
Mehmed Paşa (Han) ¹⁰⁴	950/1543/44 öncesi	Niğbolu Sb.	Bosna Valisi (Bb.)
Hızır Paşa ¹⁰⁵	956/1549	----	----
Mesih Bey ¹⁰⁶	21 Safer 957/11 Mart 1550	----	----
Cafer Bey ¹⁰⁷	Gurre-i Rebîü'l-evvel 959/26 Şubat 1552	----	----
Ulema Bey ¹⁰⁸	16 Zilkade 961/13 Ekim 1554-15 Cemâziye'l-âhir 963/26 Nisan 1556 (bitiş tarihi)	----	İskenderiye Sb.
Mesih Bey ¹⁰⁹	15 Cemâziye'l-âhir 963/26 Nisan 1556 (başlama tarihi)- 21 Receb 968/7 Nisan 1561 (bitiş tarihi)	Avlonya Sb.	Avlonya Sb.
Ali Bey ¹¹⁰	21 Receb 968/7 Nisan 1561 (başlama tarihi)- 20 Cemâziye'l-âhir 970/14 Şubat 1563	Ohri Sb.	----
Ahmed Bey (Küçük Ahmed Ağa) ¹¹¹	Sel-hi (30. gün) Muharrem 971/19 Eylül 1563- 23 Ramazan 975/22 Mart 1568	Kapıcıbaşı ¹¹²	----
Mehmed Han ¹¹³	Gurre-i Rebîü'l-evvel 976/24 Ağustos 1568-...	----	----
Yunus Beg ¹¹⁴	20 Safer 978/24 Temmuz 1570 - 9 Rebîü'l-evvel-1 Cemâziye'l-evvel 979 (1 Ağustos-21	----	Vefat etmiştir.

¹⁰¹ BOA. MAD.d. 34, vr.253b. "Hasha-i Fahrü'l-ümerai'l-kiram Hızır Beg mirliva-i Köstendil, an tahvil-i Mehmed Beg"

¹⁰² BOA. MAD.d. 34, vr.253b; İbrahim Peçevi, *Peçevî Tarihi (80b -114a Metin, Edisyon Kritik, Dizin, Özel Adlar Sözlüğü)*, Haz. Mustafa Özbal, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2005, s.40, 42, 52; Danişmend, *İzahlı Osmanlı ...*, C.II, s.233; Mehmed Zâ'ım, *Câmi'ü't-Tevârih (202a-327b Giriş-Tenkîli Metin-Sözlük-Dizin)*, C.I, Haz. Ayşe Nur Sır, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2007, s.364-365, 367.

¹⁰³ Mehmet İpçioğlu, "Kanunî Süleyman'ın Estergon (Esztergom) Seferi 1543", *Osmanlı Araştırmaları*, X, İstanbul 1990, s.146, 149.

¹⁰⁴ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî Osmanlı Ünlüleri 4*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s.1055; Danişmend, *İzahlı Osmanlı ...*, C.II, s.349-350.

¹⁰⁵ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî Osmanlı Ünlüleri 2*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s.669-670; Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976, s.81.

¹⁰⁶ BOA. TT.d. 267, s.21, 322; BOA. TT.d. 269, s.16; BOA. KK.d. 209, s.48.

¹⁰⁷ Abid Yaşaroğlu, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Koğuşlar 888 Numaralı Mühimme Defteri (1a 260a, Tahlil ve Transkrip)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995, s.161.

¹⁰⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 1, s.105; BOA. MAD.d. 68, s.80; BOA. A. DVNS. MHM.d. 2, s.65.

¹⁰⁹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 2, s.65; BOA. KK.d. 216/A, s.122; BOA. A. DVNS. MHM.d. 4, s.1, 156, 202.

¹¹⁰ BOA. A. DVNS. MHM.d. 4, s.202; BOA. KK.d. 219, s.123; BOA. KK.d. 74, s.167.

¹¹¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.390; *7 Numaralı Mühimme Defteri 975-976/1567-1569*, <Özet-Transkripsiyon-İndeks> I, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1998, s.558; BOA. KK.d. 74, s.52; BOA. KK.d. 218, s.166; Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595) I*, (Haz. Mehmet İpşirli), TTK. Yayınları, Ankara 1999, s.24, 30, 31.

¹¹² Köstendil Sancağı'nda kapıcıbaşı gibi alt rütbelere mensup kimselerin de sancakbeyliğine atandığı görülmektedir. Kul Sisteminden çıkıp idare ve ordu hizmetlerine geçiş için bkz. Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Klasik Çağ (1300-1600)*, (Çev. Ruşen Sezer), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009, s.89'da Tablo 1.

¹¹³ BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.715, 843; *7 Numaralı Mühimme Defteri 975-976/1567-1569*, <Özet-Transkripsiyon-İndeks> II, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1999, s.392; *7 Numaralı Mühimme ... III*, s.175,176.

¹¹⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 14/1, s.244, 288; BOA. A. DVNS. MHM.d. 14/2, s.622, 835, 838; TKG. KK. TT.d. 88, vr.10a, 197a, 238a; BOA. TT.d. 523, s.6; BOA. KK.d. 78, s.161.

	Eylül 1571)		
Mehmed Bey ¹¹⁵	9 Cemâziye'l-âhir 979/29 Ekim 1571-8 Zilhicce 983/9 Mart 1576	----	----
Hüseyin Bey ¹¹⁶	17 Zilkade 985/26 Ocak 1578-8 Cemâziye'l- evvel 986/13 Temmuz 1578 (azledilmiştir)	----	Sirem Sb.
Mustafa Bey ¹¹⁷	18 Cemâziye'l-âhir 986 /22 Ağustos 1578-24 Rebîü'l-âhir 987/20 Haziran 1579 (bitiş tarihi)	----	Semendire Sb.
Feridun Ahmed Bey ¹¹⁸	24 Rebîü'l-âhir 987/20 Haziran 1579 (başlama tarihi)-24 Muharrem 989/28 Şubat 1581 (bitiş tarihi)	Semendire Sb.	Nişancı
Hamza Bey ¹¹⁹	24 Muharrem 989/28 Şubat 1581 (başlama tarihi)- Gurre-i Safer 989/7 Mart 1581 (bitiş tarihi)	Nişancı	Korsanlık
Mustafa Bey ¹²⁰	Gurre-i Safer 989/7 Mart 1581 (başlama tarihi)-23 Safer 990/19 Mart 1582 (bitiş tarihi)	Yanya Sb.	----
Mustafa Bey ¹²¹	23 Safer 990/19 Mart 1582 (başlama tarihi)- 22 Cemâziye'l-evvel 994/11 Mayıs 1586	Tırhala Sb.	----
Mahmud Bey ¹²²	5 Rebîü'l-âhir 993/6 Nisan 1585-26 Cemâziye'l-evvel 993/26 Mayıs 1585 (bitiş tarihi)	----	Pojega Sb.
Mehmed Bey ¹²³	26 Cemâziye'l-evvel 993/26 Mayıs 1585 (başlama tarihi)-...	Pojega Sb.	----
Hasan ¹²⁴	3 Safer 994/24 Ocak 1586	----	----
Mustafa Bey (Piyale Paşa oğlu) ¹²⁵	22 Rebîü'l-âhir 994/12 Nisan 1586-14 Zilkade 995/16 Ekim 1587 (bitiş tarihi)	----	Kilis Sb.

¹¹⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 16, s.366; BOA. A. DVNS. MHM.d. 10, s.290; İbrahim Ethem Çakır, *10 Numaralı Mühimme Defteri'nin (s.179-356) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2006, s.137; BOA. KK.d. 224, s.39; BOA. A. DVNS. MHM.d. 12, s.559; *12 Numaralı Mühimme Defteri 978-979/1570-1572, <Özet-Transkripsiyon ve İndeks> II*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1996, s.199; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b, 402a; BOA. A. DVNS. MHM.d. 22, s.128; Teslime Yüksel, *22 Numaralı Mühimme Defteri'nin (H.981/M.1573) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (s.108-214)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2014, s.56; BOA. A. DVNS. MHM.d. 25, s.40; BOA. A. NŞT.d. 1072, s.62; BOA. A. RSK.d. 1460, s.134, 212; BOA. A. DVNS. MHM.d. 27, s.233; BOA. KK.d. 230, s.169.

¹¹⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 32, s.367; Şuayib İzgi, *986 (1578) Tarihli 32 Numaralı Mühimme Defteri [s.201-403] Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006, s.187; BOA. A. DVNS. MHM.d. 32, s.210; BOA. A. RSK.d. 1461, s.218; BOA. KK.d. 238, s.276. "Liva-i Sirem, Köstendil'den mazul Hüseyin Beg'e buyuruldu."

¹¹⁷ BOA. KK.d. 233, s.197; BOA. A. DVNS. MHM.d. 35, s.229; BOA. A. DVNS. MHM.d. 37, s.253; BOA. KK.d. 236, s.236; BOA. MAD.d. 17945, s.21.

¹¹⁸ BOA. KK.d. 236, s.236; BOA. A. DVNS. MHM.d. 39, s.245; BOA. A. DVNS. MHM.d. 35, s.218; BOA. A. DVNS. MHM.d. 43, s.244; Mehmed Hemdemi Solakzâde, *Solakzâde Tarihi, II*, Haz. Vahid Çabuk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s.338; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî ... 2*, s.521; BOA. KK.d. 238, s.276.

¹¹⁹ BOA. KK.d. 238, s.276, 283.

¹²⁰ BOA. KK.d. 238, s.283; BOA. A. DVNS. MHM.d. 44, s.9; Mehmet Ali Ünal (Yay. Haz.), *44 Numaralı Mühimme Defteri*, Akademi Kitabevi, İzmir 1995, s.5, 41, 42.

¹²¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 44, s.56, 58; Ünal, *44 Numaralı Mühimme ...*, s.42, 44; BOA. A. NŞT.d. 1107, s.1; BOA. KK.d. 242, s.121, 362, 363, 374; BOA. KK.d. 242, s.3,28,32,33,37; BOA. A. RSK.d. 1464, s.24, 59, 78; BOA. KK.d. 239, s.323; BOA. KK.d. 245, s.74; BOA. MAD.d. 17932, s.6, 7.

¹²² BOA. KK.d. 245, s.115; BOA. KK.d. 244, s.193.

¹²³ BOA. KK.d. 244, s.193; BOA. A. DVNS. MHM.d. 58, s.197.

¹²⁴ BOA. KK.d. 245, s.272.

¹²⁵ BOA. A. RSK.d. 1466, s.32, 41, 49, 59, 89; BOA. A. NŞT.d. 1117, s.12, 18; BOA. KK.d. 249, s.204.

Mehmed Bey ¹²⁶	14 Zilkade 995/16 Ekim 1587 (başlama tarihi)-16 Ramazan 997/29 Temmuz 1589 (bitiş tarihi)	Kilis Sb.	Kavala? Sb.
Mehmed Paşa ¹²⁷	18 Ramazan 997/31 Temmuz 1589 (başlama tarihi)-...	Karaman Bb.	----
Katip Ahmed Bey ¹²⁸	14 Zilhicce 998/14 Ekim 1590-6 Zilkade 999/26 Ağustos 1591 (bitiş tarihi)	Yeniçeri A.	Prizrin Sb.
Mehmed Bey ¹²⁹	6 Zilkade 999/26 Ağustos 1591 (başlama tarihi)- 21 Rebû'l-evvel 1000/6 Ocak 1592	Prizrin Sb.	----
Davudhan Bey ¹³⁰	14 Rebû'l-evvel 1001/19 Aralık 1592-11 Rebû'l-âhir 1001/15 Ocak 1593	----	----
İsmail Bey ¹³¹	...-24 Cemâziye'l-evvel 1003/26 Şubat 1593 (bitiş tarihi)	----	Bosna Bb.
Mustafa Bey ¹³²	...-23 Cemâziye'l-âhir 1001/27 Mart 1593 (bitiş tarihi)	----	Hersek Sb.
Ahmed Bey ¹³³	23 Cemâziye'l-âhir 1001/27 Mart 1593 (başlama tarihi)-...	Hersek Sb.	----
Ahmed Ağa ¹³⁴	5 Zilkade 1003/12 Temmuz 1595 (başlama tarihi)-...	Yeniçeri A.	----
Pervane Bey ¹³⁵	Cemâziye'l-âhir 1006/Ocak 1598-4 Rebû'l-evvel 1008/24 Eylül 1599	----	----
Hasan Bey (Paşa) (Arnavud) ¹³⁶	24 Cemâziye'l-âhir 1009/31 Aralık 1600	----	Kanije Bb. ¹³⁷

A.: Ağa, Bb.: Beylerbeyi, Sb.: Sancakbeyi

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere XVI. yüzyılda tespit edilen ilk Köstendil sancakbeyi 1480'de görevde olan Ayaz Bey'dir. Köstendil Sancağı'nın XVI. yüzyıldaki son sancakbeyi ise Hasan Bey'dir. Bazı sancakbeyleri arasında uzun bir süre görülmektedir. Bu uzun süre aralığında başka bir sancakbeyi ya da beylerinin olmadığı anlamına gelmemektedir.

24 Ağustos 1516 sonrası Yavuz Sultan Selim tarafından göreve atanan Abdurrezzak Bey, Dulkadir Beyi Alâüddeve'nin kardeşidir. Yavuz Sultan Selim döneminde 13 Haziran 1515'de Dulkadiroğulları Beyliği ile Osmanlılar arasında

¹²⁶ BOA. KK.d. 249, s.204; BOA. A. NŞT.d. 1126, s.1, 6, 7; BOA. A. RSK.d. 1469, s.6, 17, 20; BOA. A. RSK.d. 1471, s.10; BOA. KK.d. 252, s.27.

¹²⁷ BOA. KK.d. 252, s.29.

¹²⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 73, s.342; BOA. A. RSK.d. 1472, s.249; BOA. A. RSK.d. 1473, s.121.

¹²⁹ BOA. A. RSK.d. 1473, s.121, 136, 252, 269; BOA. A. NŞT.d. 1132 s.18.

¹³⁰ BOA. KK.d. 253, s.16, 31.

¹³¹ BOA. A. NŞT.d. 1141, s.62; BOA. A. NŞT.d. 1140, s.64.

¹³² BOA. A. NŞT.d. 1140, s.27; BOA. A. NŞT.d. 1141, s.27.

¹³³ BOA. A. NŞT.d. 1140, s.27; BOA. A. NŞT.d. 1141, s.27.

¹³⁴ BOA. A. NŞT.d. 1140, s.103.

¹³⁵ BOA. A. NŞT.d. 1155, s.2, 3; BOA. A. NŞT.d. 1163, s.4.

¹³⁶ BOA. A. NŞT.d. 1169, s.12, 14, 17, 45, 51; Naîmâ Mustafa Efendi, *Naîmâ Tarihi*, C.I, Çev. Zuhuri Danışman, Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul 1967, s.251, 253.

¹³⁷ Sadık Müfit Bilge, "Macaristan'da Osmanlı Hâkimiyetinin ve İdari Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişmesi", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S.11, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2000, s.72.

meydana gelen Ördekli Savaşı'nda Alâüddevle hayatını kaybetmiş ve Abdurrezzak da esir alınmış ve buradan kaçarak Mısır'a gitmiştir. Abdurrezzak Bey bir süre sonra 24 Ağustos 1516'da Memlûkler ile Osmanlı Devleti arasında yapılan Mercidabık Savaşı'nda Memlûkler safında bulunmuş ve esir düşmüş, buna rağmen affedilerek Osmanlı himayesine alınmış ve Köstendil Sancağı kendisine verilmişti.

Köstendil Beyi Yunus Bey, 27 Receb 978/25 Aralık 1570 tarihli iki ayrı hükümden anlaşıldığı kadarıyla İskenderiye (İşkodra) Kazası gayrimüslimleri ile Venediklilerin Leş Kalesi üzerine yürüyerek çıkardıkları isyanı bastırmakla görevlendirilmişti.¹³⁸ Bu savaş, Osmanlı donanması ile müttefik Haçlı donanmaları arasında 17 Cemâziye'l-evvel 979 /7 Ekim 1571 meydana gelen İnebahtı Deniz Savaşı'dır.¹³⁹ Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa emrindeki askerler ile sonradan katılan sancakbeyi askerleri, 4 Zilhicce 978/29 Nisan 1571'de karadan Dalmaçya sahillerine yapılan seferin idaresini üstlenen Osmanlı Vezîriâzamı Semiz Ahmed Paşa komutasındaki birliğe katıldılar. Ahmed Paşa, emrindeki askerlerle Venedik kıyılarında Arnavutlarla mücadele etti ve donanmanın kıyılardaki harekâtına paralel şekilde Karadağ sahilinde kuzeyden güneye doğru sıralanan ve Venedikliler'in kontrolünde bulunan Budua /Budva, Bar ve Ülgün (Dulcino /Ulcinj) kalelerinin fethine katıldı.¹⁴⁰ Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya katılması emredilen Yunus Bey, Köstendil Beyi iken Ülgün seferinde vefat etmiştir.¹⁴¹ Yunus Bey'in Köstendil Beyi iken vefat etmesi, onun kapı kethüdası Hasan'a 24 Safer 979/18 Temmuz 1571 tarihinde beylerbeyi müteferrikalığı verilmesi için gönderilen hükümden de öğrenilmektedir.¹⁴²

24 Rebîü'l-âhir 987/20 Haziran 1579 tarihinde Feridun Ahmed Bey'e Köstendil sancakbeyi görevi verilmiştir. Sonradan paşalığa yükseltildiği için Feridun Ahmed Paşa diye de bilinen Feridun Ahmed Bey (ö. 991/1583), başdefterdar Çivizâde Abdullah Çelebi'nin yanında yetişmiştir. 960/1553'de Divân-ı Hümâyûn kâtipliğine getirilmiş ve Sokollu Mehmed Paşa'nın yakınlarından olmuştur. Zigetvar seferinde Celâlzâde'nin

¹³⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 14/2, s.835, 838.

¹³⁹ İdris Bostan, "İnebahtı Deniz Savaşı", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.22, İstanbul 2000, s.287.

¹⁴⁰ Feridun Emecen, "Semiz Ahmed Paşa", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.36, İstanbul 2009, s.494.

¹⁴¹ BOA. KK.d. 66, s.5. "... Köstendil Sancağı Beyi iken Ülgün seferinde fevt olan Yunus Bey'in ... "

¹⁴² BOA. A. DVNS. MHM.d. 15, s.55. "Köstendil Beyi iken fevt olan Yunus Bey'in kapu kethüdası olan Hasan kethüdaya düşenden Beylerbeyi müteferrikalığı verilmek"; BOA. KK.d. 78, s.264.

yanından ayrılmayan Feridun Ahmed Bey, 8 Muharrem 978/1570'de Reisülküttâb ve 3 Ramazan 981/27 Aralık 1573'de de nişancılığa kadar yükselmiştir.¹⁴³

Feridun Ahmed Bey, *Münşeâtü's-Selâtin* adlı eseriyle tanınan Osmanlı devlet adamıdır.¹⁴⁴ 9 Şevval 982/22 Ocak 1575'de Münşeâtü's-Selâtin'i III. Murad'a sunmuş ve bir yıl sonra 10 Haziran 1576'da nişancılıktan azledilmiştir. 1577'de Semendire'ye oradan da Köstendil'e sancakbeyi olarak tayin edilmiştir. Kanunî Sultan Süleyman'ın birçok seferine katılmıştır. 1554 Nahçıvan ve 1566 Zigetvar seferleri bunlardan bir kaçıdır.¹⁴⁵

Feridun Ahmed Bey Anadolu'da seferden dönüşte kış yüzünden Akhisar Kadılığında Bekece çiftliğinde kışlamak zorunda kalmıştır. 18 Ocak 1582'de 2000 kile arpa tedarik edilmesi için Akhisar ve Geyve kadılıklarına hüküm yazılmıştır.¹⁴⁶ Tarih-i Selânikî'de Feridun Ahmed Bey'in burada kışlarken kendisine hattı-ı hümâyûn ile tezkire ulaştığı, sancağının bir başka kişiye tevcih olduğu ve gelip nişancılık hizmetinde bulunmasının ferman olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca Rüstem Paşa'nın kızı Ayşe Sultan ile evlenmesi de emredilmiş ve bu nikâh akdi 12 Rebû'l-evvel 990/6 Nisan 1582'de gerçekleşmiştir.¹⁴⁷ 24 Muharrem 989/28 Şubat 1581 tarihli belgede Feridun Ahmed Bey'in Nişancı olarak atandığı ve kendisinden boşalan Köstendil sancakbeyliği görevine ise Nişancı Hamza Bey'in getirildiği görülmektedir.¹⁴⁸

Köstendil Sancakbeyi Hamza Bey, Nişancı Hamza Paşa olarak da bilinmekte ve Celâlzâde'den sonra Osmanlı Kanunnâmeleri'nin tedvininde en çok hizmeti geçen

¹⁴³ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri VIII/I- III. Murad Devri Kanunnâmeleri*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s.17. İstanbul Kütüphanelerinde Feridun Paşa Kanunnâmesi adı altında Kanunnâme nüshaları mevcuttur.; Machiel Kiel, "Two little - known monuments of Early and Classical Ottoman Architecture in Greek Thrace: Historical and Arthistorical Notes on the Hamams of Timurtaş Paşazade Oruç Pasha (1398) and Feridun Ahmed Beg (1571)", *Balkan Studies*, 22/1 (1981), s.145-146.

¹⁴⁴ Feridun Ahmed Bey için bkz. Abdülkadir Özcan, "Feridun Ahmed Bey", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.12, İstanbul 1995, s.396; Münşeâtü's-Selâtin için bkz. Abdülkadir Özcan, "Münşeâtü's-Selâtin", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006.

¹⁴⁵ Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çev. Coşkun Üçok), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982, s.118.

¹⁴⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 42, s.170.

¹⁴⁷ Selânikî Mustafa Efendi, ... I, s.130, 131.

¹⁴⁸ BOA. KK.d. 238, s.276; Hasan Beyzâde Ahmed Paşa, *Hasan Beyzâde Tarihi, Metin (926-1003/1520-1595)*, C.II, Haz. Şevki Nezihî Aykut, TTK., Ankara 2004, s.285; Mehmed Hemdemi Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, II, s.338.

nişancılarından biridir.¹⁴⁹ Ancak Hamza Bey, 24 Muharrem 989/28 Şubat 1581'de Köstendil Beyi olarak atandıktan¹⁵⁰ yaklaşık bir hafta sonra 1 Safer 989/7 Mart 1581'de bu görevden feragat ettiğini bildirmiştir.¹⁵¹ Tarih-i Selânikî'de, Nişancılıktan feragat eden Hamza Bey'den “... *Ve Nişâncı Hamza Beğ dahi Köstendil sancağın kabûl itmeyüp azl ihtiyâr idüp, rüzgâr gözleyüp korsanlık idüp lenger bıraktı. Fırsat ile eyyâm ider diyüp pusulaya değerdi. Fi sene 989.*” şeklinde bahsedilmektedir.¹⁵² Selânikî Mustafa Efendi Tarihi'nde bu şekilde bahsedilmekle birlikte sonraki sayfalarda Hamza Bey'in, III. Murad emriyle şehzade Mehmed'e düzenlenen sünnet töreninde “*sûr-ı hümayun Nâzırı*” olduğu bildirilmektedir.¹⁵³ Bu görevden sonra Hamza Bey, yine reisülküttab olmuştur. Bir süre sonra bu görevden ayrılan fakat tekrar getirilen Hamza Bey, Temmuz 1592'de Nişancı olmuştur. Hamza Bey'in şöhret bulması da bu görevi esnasında olmuştur. 2 Ağustos 1593'de Ankara'nın Yeğen Mahallesi'nde bir evi olduğu öğrenilen Hamza Bey'in Ankara ile sıkı münasebetinin olduğu, hatta Ankaralı olabileceği söylenmektedir.¹⁵⁴

İncelenen belgelerde sancakbeylerinin eski ve sonraki görevleriyle ilgili bilgilere de ulaşmak mümkündür. Köstendil sancakbeylerinden birinin eski görevi nişancı, biri beylerbeyi, 10'u sancakbeyi, 2'si yeniçeri ağası ve biri kapıcıbaşıdır. Yeni görevlerde ise biri nişancı, biri beylerbeyi, 9'u sancakbeyi ve biri korsandır.

Göreve başlama ve bitiş tarihleri tam olarak tespit edilen sancakbeylerinden Nişancı Hamza Bey, 24 Muharrem 989/28 Şubat 1581- Gurre-i Safer 989/7 Mart 1581 arasında yaklaşık bir hafta ile görevi en kısa süren sancakbeyi olmuştur. Sancakbeylerinden yaklaşık beş yıl görevde kalarak görevini en uzun süre icra eden sancakbeyi Mesih Bey, 15 Cemâziye'l-âhîr 963/26 Nisan 1556-21 Receb 968/7 Nisan 1561 arasında görev yapmıştır.

¹⁴⁹ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri VIII/I-...*, s.18.

¹⁵⁰ BOA. KK.d. 238, s.276.

¹⁵¹ BOA. KK.d. 238, s.283.

¹⁵² Selânikî Mustafa Efendi, ... I, s.130; Burada geçen korsanlığın bilinen kötü imajlı korsanlıkla ilgisi yoktur. Daha çok haydutluk olarak anlaşılacak istenen korsanlığın, aslında İslam hukukunun prensiplerine göre hareket eden, İslam'ın cihad ve gaza anlayışının bir gereği olarak, karada sınır boylarında öncü kuvvet göreviyle mücadele veren akıncıların, denizlerdeki benzeri olduğunu hatırlatmak gerekir. Bu sebeple Osmanlı korsanları devlet hizmetinde veya kendi adlarına savaştıkları zamanlarda dahi İslam hukukuna göre inanç savaşı yapmışlardır. İdris Bostan, *Osmanlılar ve Deniz*, Küre Yayınları, İstanbul 2007, s.12.

¹⁵³ Selânikî Mustafa Efendi, ... I, s.131-133.

¹⁵⁴ Özer Ergenç, “Nişancı Hamza Paşa'ya İlişkin Yeni Bilgiler”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 13/24, Ankara 1980, s.32-35.

Köstendil'e yapılan sancakbeyi atamalarında mübadele usulünün çoğu zaman uygulandığı görülmektedir. Mesela, 26 Cemâziye'l-evvel 993/26 Mayıs 1585 tarihli belgede “*Liva-i Pojega, Vezir Mehmed Paşa hazretlerinin iltimasıyla bi'l-fil Köstendil sancakbeyi olan Mahmud Bey'e virilmeğin buyuruldu*” ve “*Liva-i Köstendil, Pojega sancakbeyi olan (boş) Bey'e ber-vech-i mübadele virilmeğin buyuruldu*”¹⁵⁵ şeklinde ardarda olan iki kayıta görülmektedir. İncelenen belgelerde bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.¹⁵⁶

Köstendil Sancakbeyi Gelirleri

Ehl-i örf taifesinden olan sancakbeyine devlet otoritesinin temsilcisi olarak sahip bulunduğu nüfuzun yanında, görevi ve yükümlülüğü karşılığında kendilerine devlet gelirlerinden önemli meblağlar has olarak tahsis edilmiştir. Böylece özel servet yapma imkânına kavuşan sancakbeyleri ekonomik açıdan da toplumun üst katlarında yer almışlardır.¹⁵⁷ Sancaklarda sancakbeyine ayrılan has miktarı, aynı sancağın değişik sancakbeylerine her zaman aynı miktarda verilmiyordu. Bir sancak, oraya tayin olunan beyin kendi hakettiği miktarlarda has ile tevcih ediliyordu.¹⁵⁸ Sancakbeyinin hakettiği miktar sancakbeyinin kıdem ve istihkâkına göre belirlenmekteydi. Sancakbeyi tasarrufuna sunulan haslar en az 200.000 akçeden başlamak üzere değişik oranlarda idi. Teşrifatta da hasları yüksek olan sancakbeyi diğerlerinin üstünde yer almaktaydı.¹⁵⁹ Konuyla ilgili belgelerden anlaşıldığına göre Köstendil sancakbeyleri 300.000 ile 500.000 akçe arasında tasarrufa sahiptiler.

¹⁵⁵ BOA. KK.d. 244, s.193; BOA. A. DVNS. MHM.d. 58, s.197.

¹⁵⁶ BOA. KK.d. 249, s.204; BOA. A. RSK.d. 1473, s.121; BOA. A. NŞT.d. 1140, s.27; BOA. A. NŞT.d. 1141, s.27.

¹⁵⁷ Yaşar Yücel, “Osmanlı İmparatorluğunda Desantralizasyona (Adem-i Merkeziyet) Dair Genel Gözlemler”, *Belleten*, XXXVIII, S.152, TTK Yayınları, Ankara Ekim 1974, s.662-663.

¹⁵⁸ Metin Kunt, “Sancakbeyi Haslarının Ögeleri (1480-1540)”, *Türkler*, C.10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.709.

¹⁵⁹ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2010, s.218.

Tablo 1/3: XVI. Yüzyılda Köstendil Sancakbeyleri Has Gelirleri

Sancakbeyi	Tarih	Tutar
Mehmed Bey ¹⁶⁰	22 Rebû'l-âhir 925/23 Nisan 1519	351.970
Toygun Bey ¹⁶¹	17 Şevval 926/30 Eylül 1520	350.000
Hayri Bey ¹⁶²	927/1520-930/1523	500.000
Mehmed Bey b. Ahmed Ağa	934/1527	319.487 ¹⁶³
	937/1530	313.183 ¹⁶⁴
Mesih Bey ¹⁶⁵	21 Safer 957/11 Mart 1550	420.288
Yunus Bey ¹⁶⁶	9 Muharrem 979/3 Haziran 1571	460.000

1520-1523 arasında görevde bulunan Hayri Bey'in tasarrufta bulunduğu has miktarı 500.000 akçeydi. Bu tutar Hayri Bey'in kıdemli olduğunu göstermektedir. Öyleki 1521-1522 tarihinde Rumeli sancakbeyleri has miktarları arasında en fazla 739.000 ve en az 100.000 akçe has miktarları arasında Hayri Bey'in 500.000 akçe ile iyi bir konumda olduğu görülmektedir.¹⁶⁷ Köstendil sancakbeyi Mehmed Bey b. Ahmed Ağa'nın 934/1527 tarihinde has toplamı 319.487 akçe iken, bu tutarın 937/1530'da 313.183 akçeye gerilediği görülmektedir. Bu miktarda bir has tutarına sahip olmasıyla Mehmed Bey'in kıdemce diğerlerinden düşük olduğu anlaşılmaktadır. 1541 yılında Köstendil sancakbeyi görevinde bulunan Hıdır Bey için “*ziyade 654 buyuruldu*” şeklinde bir ibare düşülmüştür. Bu ibare ile Hıdır Bey'e verilen has tutarından hariç 654 akçe fazla miktarda has verildiği anlaşılmaktadır.

Yunus Bey tasarrufunda olan has tutarı, 980/1572 tarihli icmâl defterde 431.200 olarak kayıtlıdır. Ancak tekrar toplandığında 428.310 akçe olarak çıkmaktadır. Diğer bir husus, burada toplam 30.800 akçe tutarında olan bir tasarrufun iptalidir.¹⁶⁸ Başka bir belgede ise 460.000 akçe olarak kaydedilmiştir.¹⁶⁹ Bu miktar ile Yunus Bey'in çoğu Köstendil beyinden teşrifatta yüksek olduğu görülmektedir.

¹⁶⁰ BOA. TT.d. 74, s.10.

¹⁶¹ BOA. TS. MA.d. 2204, s.155b.

¹⁶² Barkan, “H.933-934 (M.1527-1528) Mali Yılına Ait ...”, s.303; Nikolai Todorov, *The Balkan City 1400-1900*, University of Washington Press, Seattle and London 1983, s.85.

¹⁶³ BOA. TT.d. 141, s.12; Gökbilgin, “Kanunî Sultan Süleyman ...”, s.261 (not.16).

¹⁶⁴ *167 Numaralı ... I*, s.4; Gökbilgin, “Kanunî Sultan Süleyman ...”, s.252 “*Livâ-i Köstendil benâm-i Mehmed Bey veled-i Ahmed Ağa, hâsıl üç yüz on dört bin*”; Kunt, *Sancaktan Eyalete 1550-1650 ...*, s.126 “*Köstendil, Mehmed Bey veled-i Ahmed Ağa, 314.000*”.

¹⁶⁵ BOA. TT.d. 269, s.16.

¹⁶⁶ BOA. KK.d. 66, s.5.

¹⁶⁷ Barkan, “H.933-934 (M.1527-1528) Mali Yılına Ait ...”, s.303-304; Todorov, *The Balkan City ...*, s.85.

¹⁶⁸ BOA. TT.d. 523, s.6.

¹⁶⁹ BOA. KK.d. 66, s.5. “... dört yüz altmış bin haslarıyla Köstendil Sancağı Beyi iken Ülgün seferinde fevt olan Yunus Bey ...”

1.2.2.2.2. Alaybeyi

Alaybeyi timarlı sipahi kumandanlarından biriydi ve terfi hâlinde sancakbeyi de olabilirdi. “Kalabalık, cemaat, guruh” anlamındaki Grekçe *allagion*dan gelen *alay* kelimesi daha Bizans’la temastan önce Selçuklu Devleti’nde kullanılmakta ve Osmanlı teşrifatında da yaygın bir kullanım alanı bulunmaktaydı.¹⁷⁰ XIII. yüzyılda ordudaki bir birliğe bu ismin verildiği düşünülürse, Ernst Stein’in Türkçedeki *alay* kelimesini bundan alınmış addetmesi doğru görünmektedir.¹⁷¹ *Mir-alay* şeklinde de geçen alaybeyi, timarlı sipahilerin sancakbeyinden sonraki en büyük subayı idi. Alaybeyi timarlı ve bazen de zeametli olurlardı. Bir kazalık bölgedeki çeribaşılar alaybeyine tabi idiler.¹⁷² Sefer emirleri beylerbeyi tarafından sancakbeyine ve sancakbeyi tarafından da alaybeyine bildirilirdi. Bu suretle alaybeyi sipahilerin noksansız olarak hazırlanması ve belirlenen yerde toplanmasını sağlardı. Her bölük bir çeribaşı ve 10 bölük bir alaybeyinin kumandası altında idi. Savaşlarda alaybeyleri bağlı bulunduğu sancakbeyinin kumandası altında sefere giderdi.¹⁷³

Alaybeyleri, sancakbeylerinin sancak muhafazasında kaldıkları durumlarda sipahilere komutanlık eder ve askerlerin orduya katılmalarını sağlardı. 1576’da Köstendil Beyi’ne gönderilen üç hükümde sancak askerinin alaybeyi komutası altında Ejderhan (Astrahan) seferi için Kefe Beylerbeyliği’ne, Kefe Beyi Kasım Bey’in yanına silahlarıyla gitmeleri ve Köstendil Beyi’nin ise kendi sancağının muhafazasında kalması emredilmişti.¹⁷⁴ Yine 13 Rebîü’l-evvel 986/20 Mayıs 1578 tarihli bir hükümde sipahilerin tasarruf ettiği miktara göre alaybeyi kumandasında Şark seferine katılmaları bildirilmişti. 4.000 akçeden yukarı olan sipahilerin alaybeyi kumandasında Şark seferine gitmeleri, 4000’den aşağı olanların ise Köstendil Beyi kumandasında sancak muhafazasında olmaları emredilmişti.¹⁷⁵ Benzer bir hüküm 994/1585 yılında Tebriz seferi hazırlıkları esnasında gönderilmiştir. Bu savaşa 10.000’den yukarı timar sahiplerinin alaybeyi kumandasında, daha aşağı timar sahiplerinin ise sancakbeyi ile

¹⁷⁰ Ziya Kazıcı, “Alay”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.2, İstanbul 1989, s.347.

¹⁷¹ M. Fuad Köprülü, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1986, s.191.

¹⁷² Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.32.

¹⁷³ Özen Tok, “Osmanlı Askerî Teşkilatı”, *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı*, (Ed. Tufan Gündüz), Grafiker Yayınları, Ankara 2012, s.162-163.

¹⁷⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.4, 843, 973.

¹⁷⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 32, s.170.

sancakta kalmaları ve sancak muhafazasında bulunmaları istenmişti.¹⁷⁶ Yine bir başka hüküm, düşman gemilerinin Ayamavra Kalesi üzerine gelmelerinin haber alınmasıyla 3 Şevval 979/18 Şubat 1572’de Köstendil Beyi’ne yazılmıştır. 80 düşman gemisinin Ayamavra Kalesi’ne geldiği haberi üzerine Köstendil Beyi’nden sancak sipahilerinin yarısını alıp Ağrıboz’a yardıma gitmesi ve diğer yarısını alaybeyi ile acele İnebahtı tarafına göndermesi emredilmiştir.¹⁷⁷

Alaybeyleriyle ilgili bir başka husus toprak tevcihi ile ilgilidir. Timar tevcih edileceği zaman, ilgili sipahinin *yarar* olup olmadığı hususunda, alaybeyinin hazırlayacağı rapor önem taşırdı. Bu rapor doğrultusunda sipahiye timar tevcihi yapılırdı.¹⁷⁸ İncelenen belgelerde alaybeyinin, bir sipahinin *çelebi oğlu ve babasının berathı halkından* olduğunu bildirmesi sipahilere dirlik tevcihinde etkili olmaktadır. Nitekim 20 Safer 949/5 Haziran 1542 tarihli belgede Paşa Sancağı’nda 2.840 akçelik timarı olan Burak’ın altı yıl önce öldüğü ve oğlu Nasuh’un timar tasarruf edemediği bildirilmiştir. Alaybeyinin, Nasuh’un *çelebi oğlu* olduğunu ve *babasının berata sahip kişilerden olduğunu* bildirmesi üzerine bu timarın Nasuh’a verildiği görülmektedir.¹⁷⁹ Yine 2 Ramazan 990/20 Eylül 1582’de Köstendil alaybeyi arzıyla Hamza oğlu Çeribaşı Pîri’ye 3.000 akçelik timar¹⁸⁰ ve 3 Cemâziye’l-evvel 1009/10 Kasım 1600’de Köstendil alaybeyi İbrahim arzıyla Mehmed’e 3.000 akçe timar verilmişti.¹⁸¹ Alaybeyinin arz göndererek halkın toprak tasarruf etmesini sağladığına dair birçok kanıt rastlamak mümkündür.¹⁸² Bu durum alaybeylerinin sipahilere timar verilmesinde etkin rol oynadıklarını göstermektedir.

Arşiv kayıtları alaybeylerinin, İstanbul’un iâşesinin temini yönünde katkı sağladıklarını ortaya koymaktadır. Evâil-i Cemâziye’l-evvel 996/29 Mart-7 Nisan 1588 tarihinde gönderilen bir hükümde, İstanbul’a sürülecek koyunları, bazı kimselerin

¹⁷⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 60, s.4.

¹⁷⁷ BOA. A. DVNS. MHM.d. 10, s.126; BOA. A. DVNS. MHM.d. 18, s.21, 47; BOA. A. DVNS. MHM.d. 12, s.526; BOA. A. DVNS. MHM.d. 16, s.197.

¹⁷⁸ İbrahim Solak, “Osmanlı Devleti’nde Taşra Teşkilatı”, *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı*, (Ed. Tufan Gündüz), Grafiker Yayınları, Ankara 2012, s.86.

¹⁷⁹ BOA. MAD.d. 34, vr.261b. “*Nahiye-i Piyaniçe der Liva-i Köstendil, Timar-ı Nasuh veled-i Burak an tahvili Hacı, Karye-i Suşiçe tabi mim. Mezkûr için fevt oldu deyu Paşa Sancağı’nda 2.840 akçelik timara mutasarrıf olup altı yıldan berü fevt olan Burak’ın timar tasarruf etmeyen Nasuh için alaybeği çelebi oğludur ve babası berathı halkıdır deyu ilam etmeğin virildi.*”

¹⁸⁰ BOA. KK.d. 241, s.72.

¹⁸¹ BOA. A. NŞT.d. 1169, s.3.

¹⁸² BOA. A. NŞT.d. 1169, s.5, 12, 15, 24, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 48, 58.

vermek istememesi üzerine gerekirse sancakbeyi voyvodaları, alaybeyi, zuama ve timar erbabının da yardım ederek sürücülere teslim etmeleri istenmiştir.¹⁸³

I. Selim Kanunnâmesi'nde alaybeyi, subaşı, çeribaşı, emir-i âlem (mehterhâne bölük amiri), dizdar ve çavuşların timarlarının serbest timar olduğu belirtilmektedir.¹⁸⁴ Bunlar içinde alaybeyleri toprak tasarruf biçimlerinden zeamet de tasarruf etmekteydiler.¹⁸⁵ Tespit edilen Köstendil alaybeyleri ile tasarruf miktarları şu şekilde idi.

Tablo 1/4: XVI. Yüzyılda Ilıca Alaybeyleri ve Gelir Miktarı

Alaybeyi	Tarih	Tutar
İsa Bey ¹⁸⁶	22 Rebîü'l-âhir 925/23 Nisan 1519	26.950
Kara Hıdır ¹⁸⁷	17 Şevval 926/30 Eylül 1520	21.050
Hezani? ¹⁸⁸	934/1527-1528	30.524
Mesûd ¹⁸⁹	17 Ramazan 948/4 Ocak 1542	26.896
Yusuf b. Hamdi? ¹⁹⁰	21 Safer 957/11 Mart 1550	----
Mehmed Bey ¹⁹¹	8 Şaban 972/11 Mart 1565-26 Safer 974/12 Eylül 1566	----
Zaim İsa ¹⁹²	8 Zilkade 978 öncesi/3 Nisan 1571 öncesi	----
Hasan Çavuş (İlcalı) ¹⁹³	8 Zilkade 978 sonrası/3 Nisan 1571 sonrası-25 Cemâziye'l-âhir 984/19 Eylül 1576	28.500
Hasan? ¹⁹⁴	2 Ramazan 990/20 Eylül 1582	----
Hasan ¹⁹⁵	16 Muharrem 994/7 Ocak 1586	----
İbrahim ¹⁹⁶	3 Cemâziye'l-evvel 1009/10 Kasım 1600	----

Elde edilen arşiv belgelerinden tespit edilen 11 alaybeyinin tasarruf miktarları 21.050 ile 30.524 akçe arasında değişmekteydi. Buradan Köstendil alaybeylerinin zeamet tasarruf ettikleri anlaşılmaktadır.

¹⁸³ BOA. A. DVNS. MHM.d. 64, s.231.

¹⁸⁴ Yaşar Yücel ve Selami Pulaha, *I. Selim Kanunnâmeleri (1512-1520)*, TTK Yayınları, Ankara 1995, s.52.

¹⁸⁵ Halaçoğlu, s.93.

¹⁸⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.93a; BOA. TT.d. 74, s.13.

¹⁸⁷ BOA. TS. MA.d. 2204, s.158a.

¹⁸⁸ BOA. TT.d. 141, s.25.

¹⁸⁹ BOA. MAD.d. 34, vr.249a.

¹⁹⁰ BOA. TT.d. 267, s.146; BOA. TT.d. 269, s.26.

¹⁹¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 6, s.298; 6 *Numaralı Mühimme Defteri 972/1564-1565*, <Özet-Transkripsiyon ve İndeks> II, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1995, s.20; BOA. KK.d. 75, s.172b; BOA. KK.d. 220, s.120.

¹⁹² BOA. KK.d. 78, s.167; BOA. KK.d. 222, s.241.

¹⁹³ BOA. KK.d. 78, s.167; BOA. KK.d. 222, s.241; TKG. KK. TT.d. 88, s.22a; BOA. TT.d. 523, s.20; Osman Karataş, *3 Numaralı Mühimme Zeyli Rebîü'l-evvel-Cemâziyelevvel 984 /Haziran-Ağustos 1576 (s.176-351)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010, s.164.

¹⁹⁴ BOA. KK.d. 241, s.72.

¹⁹⁵ BOA. KK.d. 245, s.264.

¹⁹⁶ BOA. A. NŞT.d. 1169, s.3, 5, 12, 15, 24, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 48, 58.

Görevi kötüye kullanan alaybeyinin ya kendi istekleriyle istifa ettiği ya da şikâyet üzerine görevden alındığı anlaşılmaktadır. 8 Zilkade 978/3 Nisan 1571'de Köstendil Alaybeyi Zaim İsa, zuama ve sipahilerin şikâyeti üzerine alaybeyiliğinden feragat etmiş ve yerine Köstendil Sancağı'nda 28.500 akçe zeamet tasarruf eden Hasan tayin edilmişti.¹⁹⁷

1.3. ILICA KAZASI

1.3.1. İdari Taksimatı

Osmanlı Devleti'nde kaza, kadının yetkili olduğu sınırları ifade etmekteydi. Günümüzde ilçenin karşılığı olan kaza, Osmanlı idari sisteminde hem kadının idari bölgesini hem de bu bölgeyi tanımlayan coğrafi bir terim özelliğindedir. Kazanın coğrafi olarak idari bir bölgeyi ifade etmesi XVII. yüzyıldan itibaren tam olarak belirginleşmiştir.¹⁹⁸

Osmanlı Devleti'nde her kaza, ticari ve kültürel açılarından üstünlüğü ile çevresinin merkezi olmuş bir şehri ifade etmekteydi. Böyle bir topluluk merkezi ise etrafında çevrelenen köylerden müteşekkil idi. Teşkil edilen bu idari birlik kaza olarak ifade edilmekteydi.¹⁹⁹ Yani birçok köyden meydana gelmiş nahiyelerin birleşmesi ile kaza meydana gelmekteydi. Köstendil Sancağı'nın merkezi olan Ilıca da birçok nahiyeden oluşmuş ve Ilıca bu nahiyeler üzerinde ticari, sosyal ve kültürel alanlarda bir çekim merkezi olmayı başarmıştı.

Osmanlı'da idari bakımdan bir kadı idaresinde bulunan kazalar, idari ve coğrafi açıdan içinde değişik sayıda köy, mezraa ve aşiret gruplarının bulunduğu bölgelere ayrılmakta ve bu bölgeler genelde nahiye olarak adlandırılmaktaydı. Nahiyeler, esasında timar sistemi çerçevesinde ortaya çıkan ve coğrafi bir bütünlük arzeden bölgelerdi.²⁰⁰ XVI. yüzyılda bünyesinde birçok köy ve mezraa bulunduran Köstendil Ilıcası nahiyeleri şu şekildeydi.

¹⁹⁷ BOA. KK.d. 78, s.167; BOA. KK.d. 222, s.241.

¹⁹⁸ Tuncer Baykara, "Kaza", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.25, Ankara 2002, s.119.

¹⁹⁹ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi 2 (1453-1559)*, Barış Yayınevi, Ankara 1999, s.60.

²⁰⁰ İlhan Şahin, "Nahiye", s.307.

Tablo 1/5: XVI. Yüzyılda İlıca Kazası Nahiyeleri

1519 ²⁰¹	1550 ²⁰²	1572 ²⁰³
İlıca	İlıca	İlıca
Dupniçe	Dupniçe	Dupniçe
Gorna Krayište	Gorna Krayište	Gorna Krayište
İslavište	İslavište	İslavište
-	Kamaniçe	-
Piyaniçe	Piyaniçe	Piyaniçe
Pürtlü	-	-
Radomir	Radomir	Radomir
Sirişnik	Sirişnik	Sirişnik
8	8	7

Çalışmanın konusunu oluşturan “İlıca Kazası”, Köstendil Sancağı’nın merkez kazasıdır. Dupniçe ise İlıca Kazası’nın en büyük nahiyelerinden biri olarak görölmektedir.

Tahrir defterlerinde Cuma ya da Cumabazarı şeklinde geçen yerleşim birimi nahiyeye olarak geçmemektedir. 1550’de Cuma’nın nahiyeye olduğu açıkça kaydedilmeyip, “... *tabi Cuma*”²⁰⁴ şeklinde geçerek birçok köyün buraya bağlı olduğu görölmektedir. Ayrıca “... *der Nahiyeye-i Dupniçe tabi Cuma*”²⁰⁵ şeklindeki kayıtlardan burasının Dupniçe’ye yakın olan bir yer olduğu görölmektedir. Nitekim, daha önce 1519 ve 1530’da Dupniçe nahiyesine tabi olan birçok köyün 1550’de Cuma’ya ve 1572’de tekrar Dupniçe’ye bağlı olduğu görölmektedir. 1572’de “... *tabi Cuma*”²⁰⁶, “... *tabi Cuma der Kaza-i Dubniçe*”²⁰⁷ ve “... *tabi Cumabazarı*”²⁰⁸ şeklinde geçmektedir. Yine bu tarihte bazı köylerin Cuma’ya tabi olmasına rağmen nahiyeye şeklinde kaydedilmemiştir.

Kamaniçe, 1519 ve 1572 tarihli mufassal defterlerde nahiyeye olarak belirtilmemiřtir. Ancak İlıca ve İslavište nahiyelerine tabi olan bazı köylerin Kamaniçe’ye tabi olduđu tespit edilmiřtir. Tahrir defterleri içinde sadece 1550 tarihli

²⁰¹ BOA. MAD.d. 170, s.1.

²⁰² BOA. TT.d. 267, s 3, 11, 12, 26, 35, 138, 188, 198, 224, 375.

²⁰³ TKG. KK. TT.d. 88, s.Poz Numarası: 4/a.

²⁰⁴ BOA. TT.d. 267, s.198, 213, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 236, 237, 238, 244, 248, 250.

²⁰⁵ BOA. TT.d. 267, s.297, 451.

²⁰⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr. 134b, 138b.

²⁰⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr. 121b.

²⁰⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr. 134b, 135b, 136a.

defterde “... *hissesi Kamaniçe nahiyesinde*”²⁰⁹ şeklinde geçen ibarede ile nahiyeye olarak kaydedilmiştir.

Pürtlü, 1519’da Ilıca Kazası’na bağlı bir nahiyeye olarak kaydedilmiş, Yavuzca ve Pürtlü Nehirleri buraya tabi olarak gösterilmiştir.²¹⁰ 1530 yılına ait defterde de Ilıca Kazası nahiyeleri arasında yazılmıştır.²¹¹ 1550’de sadece Marulova köyü Pürtlü’ye tabi kaydedilmiş,²¹² fakat nahiyeye olarak gösterilmemiştir.

Nefs tabiri, Osmanlı Devleti’nde şehir ve kasaba merkezlerine denirdi.²¹³ Konuyla ilgili tahrir defterlerinde Ilıca’ya tabi çoğu nahiyeye merkezinin “*nefs*” olarak ifade edildiği görülmektedir.

Tablo 1/6: XVI. Yüzyılda Ilıca Kazası’ndaki Merkezler (Nefs)

1519 ²¹⁴	1550 ²¹⁵	1572 ²¹⁶
Ilıca	Ilıca	Ilıca
Dupniçe	Dupniçe	Dupniçe
Radomir	Radomir	Radomir
Sirişnik	Sirişnik	Sirişnik

Yukarıdaki tabloda bulunan nefisler haricinde İslavişte, Kamaniçe, Pürtlü ve Gorna Krayişte nahiyeleri için nefis tabirinin kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı Devleti idari yapılanması içinde köyden küçük yerleşimlere mezra denilmektedir. Arapça’da *ekilen yer, tarla* anlamına gelen mezra Osmanlılar’da sürekli bir yerleşim yeri olmayan ve ekinlik olarak kullanılan toprak parçasını ifade eden mali bir terim idi.²¹⁷ Başka bir ifadeyle mezra genellikle ahalisi dağılmış eski iskân yerlerine denmekteydi. Bir yerin müstakil mezra olduğunun tespiti için, suyu, harabesi veya mezarlığı olup olmadığına bakılmalıdır. Mezraların bir diğer adı ise “*ekinlik*” dir.²¹⁸ Tahrir defterlerinde köylerin sonuna eklenen mezralar, “*Mezra-i ... mezkûr karyenin*

²⁰⁹ BOA. TT.d. 267, s.35.

²¹⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.26a. “*Nahiye-i Pürtlü tabi Kaza-i Ilıca der Liva-i Köstendil*”

²¹¹ *167 Numaralı ... I*, s.192.

²¹² BOA. TT.d. 267, s.224.

²¹³ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.514.

²¹⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.71a, 86a, 98b, 420a.

²¹⁵ BOA. TT.d. 267, s.21, 205, 208, 322, 399.

²¹⁶ TKG. KK. TT.d. 88, s.10a, 123a, 124a, 197a, 238a.

²¹⁷ İlhan Şahin, “*Mezraa*”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.29, Ankara 2004, s.546.

²¹⁸ İnalçık, *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i ...*, s.XXIX.

ekinliğidir” şeklinde kaydedilmişlerdir.²¹⁹ Buradan da anlaşıldığı üzere mezralar köylere ait olup halkın ziraat ettiği, ekip biçtiği ekinlik yerleridir. Ilıca Kazası genelindeki köy ve mezraların nahiyelere göre dağılımı şu şekilde idi.

Tablo 1/7: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Köy ve Mezra Sayıları

Nahiyeler	1519		1550		1572	
	k.	mz.	k.	mz.	k.	mz.
Ilıca	79	32	85	33	87	36
İslavişte	51	12	54	14	55	15
Dupniçe	82	45	70	41	131	50
Cuma/Cumabazarı	-	-	66	13	7	-
Radomir	67	2	54	8	55	11
Piyaniçe	44	10	45	9	46	11
Sirişnik ve Gorna Krayişte	114	19	114	22	118	24
Toplam	437	120	488	140	499	147

k.: karye/köy, mz.: mezra

Görüldüğü üzere Ilıca’da köy ve mezra sayılarında her tahrirde bir artış yaşanmıştır. Bu artış köy sayılarında 1519-1550 arası % 10,45 ve 1550-1572 arası % 2,50 idi. Mezralardaki artış ise 1519-1550 arası % 14,28 ve 1550-1572 arası % 4,76 idi. Yukarıdaki tabloya göre Ilıca’da mezra sayıları her bir tahrirde artış gösterse de köy sayılarına kıyasla az idi.

Mezra sayılarında meydana gelen değişiklikler, muayyen bir bölgenin nüfus ve ekonomi açısından gelişmekte ya da gerilemekte olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.²²⁰

1.3.2. Ehl-i Örf Taifesi

1.3.2.1. Çeribaşı (Ser-asker)

Osmanlı’da müsellemler, tımarlı sipahi, çingene, yörük, tatar, evlâd-ı fatihan, voyruk ve akıncı gibi askeri kuruluşların zabitlerinden birisine verilen unvandır. XV. yüzyılda başbuğ, serdar, ser-asker, sipehsâlâr, sipehbed, sipehdâr, serheng ve çeribeyi gibi değişik şekillerde görülen bu tabir, çeribaşı şeklinde Memlûkler’de, çerici, çericiyân olarak da Dulkadiroğulları’nda kullanılmış ve Osmanlılar’a da bunlardan geçmiş olmalıdır. Daha küçük rütbelilerine “*çeri sürücüsü*” denirdi. Tımarlı sipahilerin

²¹⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.51b, 99a, 102b, muhtelif varaklar; BOA. TT.d. 267, s.35, 42, 51, muhtelif sayfalar; TKG. KK. TT.d. 88, s.9b, 27b, 35b, muhtelif varaklar.

²²⁰ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I (1300-1600)*, (Çev. Halil Berktaş), Eren Yayıncılık, İstanbul 2000, s.213.

çeribaşısı idari statü açısından alaybeyinden sonra gelirdi. Çeribaşılar sancağın bir nahiyelik bölgesinde âmirdiler. Sipahi çeribaşılarının başlıca görevi bulunduğu yerde güvenliği sağlamak, sefer zamanında gerekli askerleri hazırlamak ve bunları emrindeki çeri sürücüleri vasıtasıyla istenilen yere göndermekti. Savaştan sonra ise gerekli muafiyetleri tahsil etmekte. Bölgesinin asayişinden sorumlu olan çeribaşı, suçluları yakalar ve kadı tarafından takdir edilen hafif cezaları uygulardı. Genellikle timar, nadiren de zeamet tasarruf eden çeribaşılar serbest timar tasarruf ederler ve arazi sahiplerinden resim, koyun resmi ve bâd-ı hevâlardan da hisse alırlardı. Timarlarında bulunan göçebelerin vergileri de çeribaşılara aitti. Sefer olsun olmasın subaşılar gibi çeribaşılardan da yamaklarından elde ettikleri belirli gelirleri vardı. Çeribaşı timar gelirlerinin bazısından sancakbeyi de pay alırdı. Mesela cürüm ve arûs resimlerinin yarısı kendilerinin, diğer yarısı ise sancakbeylerininindi.²²¹

Ilıca Kazası'nda görev yaptığı tespit edilen çeribaşılar aşağıdaki tabloda verilmiştir. Burada çeribaşılardan isimleri yanında tasarruf ettikleri timar toprağının akçe cinsinden tutarı, gelir elde edilen köy ve bağlı bulunduğu nahiye yazılmıştır. Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi çeribaşısına *ser-asker* de denildiği için arşiv kayıtlarında ser-asker olarak geçen kimseler de tabloya eklenmiştir. Tespit edilen bu isimlerin yanında çeribaşının bağlı bulunduğu birim veya görevi de yazılmıştır.

²²¹ Abdülkadir Özcan, "Çeribaşı", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, s.270; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, MEB Basımevi, İstanbul 1983, s.353-354.

Tablo 1/8: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Çeribaşılar ve Gelirleri

Çeribaşı Adı	Bağlı Bulunduğu Birim/Görevi	Tarih	Gelir Elde Edilen Yer	Tutar
Kara Ahmed ²²²	Istabl-ı Âmire Voynukları Ser-askeri	22 Rebîü'l-âhir 925/23 Nisan 1519	Pelatik (Ilıca n.)	12.007
Murad ²²³	Ilıca ve Maleşova Voynukları Ser-askeri	22 Rebîü'l-âhir 925/23 Nisan 1519	Radolofça (Ilıca n.)	7.803
Devlethan oğlu Rüstem (Ilıca) ²²⁴	Çeribaşı	22 Rebîü'l-âhir 925/23 Nisan 1519	Konova k. (Ilıca n.)	12.212
Korkmaz el-Cüнді ²²⁵	Ilıca Vilâyeti Sipahileri Ser-askeri	22 Rebîü'l-âhir 925/23 Nisan 1519	Piribotnik k. (Radomir n.)	8.126
Sipahi Ahmed ²²⁶	Sipahi Voynukları Ser-askeri	22 Rebîü'l-âhir 925/23 Nisan 1519	Dolna Çeste k. (Radomir n.)	----
Hızır (Radomir) ²²⁷	Solak Ser-asker	21 Safer 957/11 Mart 1550	Gorna Dikaniye k. (Radomir n.)	7.995
Mehmed (Ilıca) ²²⁸	Çeribaşı	22 Safer 968 öncesi/12 Kasım 1560 öncesi	Kalimañçe k. (Piyanıçe n.)	9.120
Musa (Ilıca) ²²⁹	Çeribaşı	22 Safer 968 sonrası/12 Kasım 1560 sonrası (başlama tarihi)	Dyakova ve gayri karye (Dupniçe n.)	7.553
İbrahim ²³⁰	Ser-asker	9 Cemâziye'l-âhir 979/29 Ekim 1571	Dolna Katrişte k. (Ilıca) (3000 hs.)	5.999
Süleyman (İştib) ²³¹	Çeribaşı	9 Cemâziye'l-âhir 979/29 Ekim 1571	Sernik mz. (İstimmik k. Piyanıçe n.)	200 hs.
Sinan ²³²	Ser-asker	23 Şevval 987/13 Aralık 1579	Ilıca n.	----
Hamza oğlu Piri ²³³	Çeribaşı	2 Ramazan 990/20 Eylül 1582	----	3.000 hs.

n.: nahiye, k.: karye/köy, mz.: mezra, hs.: hisse

Tablodaki verilerden hareketle çeribaşı dirliklerinin 1519-1582 yılları arasında tam olarak tasarruf ettikleri tımar miktarları üzerinden 5.999 ile 12.212 akçe arasında değişmekte olduğu söylenebilir. 1519 yılında Ilıca Çeribaşısı Devlethan oğlu Rüstem 12.212 akçe ile tespit edilebilen en yüksek tutarda çeribaşı dirliğini elde etmekteydi. En düşük dirlik tutarı ise 5.999 akçe ile İbrahim isimli ser-askere aitti. Yine aynı tabloda görüldüğü üzere çeribaşılar bir köyde tımar tasarrufunda buldukları gibi birden fazla

²²² BOA. MAD.d. 170, vr.320b-321a.

²²³ BOA. MAD.d. 170, vr.353b-354a.

²²⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.358a-359a.

²²⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.398a-398b.

²²⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.520a.

²²⁷ BOA. TT.d. 267, s.347-348.

²²⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 4, s.156.

²²⁹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 4, s.156.

²³⁰ TKG. KK. TT.d. 88, s.50b; BOA. TT.d. 523, s.35.

²³¹ TKG. KK. TT.d. 88, s.115a; BOA. TT.d. 523, s.89.

²³² BOA. A. DVNS. MHM.d. 39, s.33; Erhan Akçelik, *39 Numaralı Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s.1-118)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2013, s.130.

²³³ BOA. KK.d. 241, s.72.

köyde de bulunup hisse alabiliyorlardı. 1571’de İştib çeribaşılığı yapan Süleyman Ilıca Kazası Piyanıçe nahiyesine bağlı İstimnik köyünün Sernik mezrasında 200 akçe dirlik hissesine sahipti. Bu hissenin İştib nahiyesi Hranınçe köyündeki dirliklere ek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir örnek ise Ilıca’da 1571 yılında Seasker olan İbrahim, toplamda 5.999 akçe timar tasarruf etmekteydi ve bu tutarın 3.000 akçesi Ilıca nahiyesine bağlı Dolna Katrişte köyünün 6.000 akçelik gelirinden olan hisse idi.

Çeribaşı değişiminde ölümden dolayı da atama yapıldığı görülmektedir. 12 Kasım 1560 öncesi görevde bulunan Ilıca Çeribaşısı Mehmed’in vefatı nedeniyle çeribaşılık görevi Musa’ya verilmişti.

1.3.2.2. Subaşı

Osmanlılarda şehir güvenliğini sağlayan görevlidir. Bir şehrin fethedilmesinden sonra kadı ve dizdar tayin edildiği gibi subaşı da görevlendirilirdi. Mahallî konularda, kanun ve nizamların uygulanmasında söz sahibiydi. Subaşı suçluyu arar bulur ve adalet huzuruna götürürdü. Gerektiği durumlarda teftiş görevini yerine getiriren subaşılar, devşirme tespitinde de bulunarak bunların defterini tutardı.²³⁴ Bir anlamda adli zabıta, diğer anlamda en yüksek emniyet görevlilerinden biri ve infaz memuru olarak Osmanlı kadısının en başta gelen yardımcısı idi. Cürmü cinayet, niyâbet ve arusâne gibi bâd-ı hevâ vergilerini toplar ve bu tarz mali görevlerde kolluk görevini ifa ederdi.²³⁵

Dîvân tarafından kadıların emrine büyük şehirlerde asayiş amiri olarak atanan subaşılar,²³⁶ serbest dirlik tasarruf ederler ve sefere cebelüleriyle katılırlardı.²³⁷ İdari ve mali bazı ayrıcalıklara sahip oldukları için *serbest timarlar* olarak da isimlendirilirdi.²³⁸ Serbest olmayan timar sahipleri, *rüsûm-ı serbestiye* denilen bir kısım vergileri timarlı subaşılar ile paylaşmak zorunda idiler.²³⁹ İncelenen arşiv kayıtlarında Ilıca Kazası dâhilindeki yerlerde subaşılardan timar tasarrufunda buldukları görülmektedir.

²³⁴ Mücteba İlgürel, “Subaşı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.37, İstanbul 2009, s.447.

²³⁵ İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994, s.34-35.

²³⁶ Akdağ, s.63.

²³⁷ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri ...*, s.231.

²³⁸ Halaçoğlu, s.96.

²³⁹ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.624.

Tablo 1/9: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Görevli Subaşılar ve Gelirleri

Subaşı Adı	Görev Yeri	Tarih	Gelir Elde Edilen Yer	Tutar
Abdi ²⁴⁰	----	22 Rebû'l-âhir 925/23 Nisan 1519	----	----
Hasan ²⁴¹	İslavişte	22 Rebû'l-âhir 925/23 Nisan 1519	Apsaç k. (İslavişte n.)	7.740
İbrahim ²⁴²	Dupniçe	22 Rebû'l-âhir 925/23 Nisan 1519	Selişte k. (Dupniçe n.) Glaviçe?(Piyanıçe n.)	5.347
(yok) ²⁴³	Radomir	1526-1528	Nefs-i Radomir	30.060
Mehmed ²⁴⁴	Ilıca	934/1527-1528	Bersin k. (Ilıca n.) Tırnovlog k. (Ilıca n.) Borindol k. (Ilıca n.)	12.002
İbrahim ²⁴⁵	----	934/1527-1528	Selişte k. (Dupniçe n.) Kırcılar k. (Dupniçe n.) ve Dîvâne Hamza k. (Dupniçe n.) Glagofça k. (Piyanıçe n.)	6.615
Mustafa ²⁴⁶	Radomir	6 Ramazan 948 öncesi/24 Aralık 1541 öncesi	Çoklova k. (Radomir n.) ... k. (Tikveş n.)	5.999
Seyyid Hasan ²⁴⁷	Radomir	6 Ramazan 948 sonrası/24 Aralık 1541 sonrası	Çoklova k. (Radomir n.) ... k. (Tikveş n.)	6.065
Abdi ²⁴⁸	Ilıca	21 Safer 957/11 Mart 1550	----	----
Mustafa ²⁴⁹	Ilıca	21 Safer 957/11 Mart 1550	----	----
Nasuh Subaşı ²⁵⁰	Piyanıçe	21 Safer 957/11 Mart 1550	----	----
Mahmud ²⁵¹	Cuma	21 Safer 957/11 Mart 1550	----	----
İsa ²⁵²	Cuma	21 Safer 957/11 Mart 1550	----	----
Evrenos ²⁵³	Dupniçe	21 Safer 957/11 Mart 1550	----	----
Süleyman ²⁵⁴	Dupniçe	21 Safer 957/11 Mart 1550	----	----
Mustafa ²⁵⁵	Radomir	21 Safer 957/11 Mart 1550	----	----
Ahmed ²⁵⁶	Köstendil (Ilıca)	18 Rebû'l-âhir 978/19 Eylül 1570	----	----

n.: nahiye, k.: karye/köy, mz.: mezra, hs.: hisse

²⁴⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.335a, 335b.

²⁴¹ BOA. MAD.d. 170, vr.344a-344b; BOA. TT.d. 74, s.134.

²⁴² BOA. MAD.d. 170, vr.379a-380a; BOA. TT.d. 74, s.152.

²⁴³ BOA. TS. MA.d. 9578, s.3b. Subaşı ismi yazılmayıp "bir subaşı elindedir" şeklinde kaydedilmiştir; Gökbilgin, "Kanunî Sultan Süleyman ...", s.250, 256.

²⁴⁴ BOA. TT.d. 141, s.30.

²⁴⁵ BOA. TT.d. 141, s.76.

²⁴⁶ BOA. MAD.d. 34, vr.248b. "Nahiye-i Radomir der Liva-i Köstendil, Timar-ı Mustafa subaşı mezkur beratın virüb feragat itmeğın, yine bu sancakda 5.999 akçelik timardan mazul olan Seydi Hasan'a ziyadesiyle virildi. eşer."

²⁴⁷ BOA. MAD.d. 34, vr.248b.

²⁴⁸ BOA. TT.d. 267, s.30.

²⁴⁹ BOA. TT.d. 267, s.35.

²⁵⁰ BOA. TT.d. 267, s.161, 178.

²⁵¹ BOA. TT.d. 267, s.216.

²⁵² BOA. TT.d. 267, s.226.

²⁵³ BOA. TT.d. 267, s.221.

²⁵⁴ BOA. TT.d. 267, s.222.

²⁵⁵ BOA. TT.d. 267, s.325.

²⁵⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 8, s.133.

Tablodan da anlaşılacağı üzere subaşılar tek bir köyden olduğu gibi birden fazla köyden de gelir elde etmekteydi. 1519'da görevde olan Hasan Subaşı, İslavişte nahiyesine bağlı Apsaça köyündeki 21.447 akçelik timar gelirinin 7.740 akçesini hisse olarak almıştı. Yine 1519'da görevde olan İbrahim Subaşı, Dupniçe nahiyesine bağlı Selişte ve Piyaniçe nahiyesi Glaviçe? köylerindeki toplam 12.817 akçe timar gelirinden 5.347 akçe hisse almaktaydı. Belgelerde buna benzer kayıtlar bol miktarda olduğu için bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

6 Ramazan 948/24 Aralık 1541 tarihli timar kaydında Mustafa Subaşı beratını verip feragat etmişti ve yerine ise Köstendil Sancağı'nda 5.999 akçelik timardan mazul olan Seyyid Hasan'a verilmişti. Seyyid Hasan aynı tarihten itibaren Radomir nahiyesi Çoklova köyü ve Ustrumca Kazası Tikveş nahiyesine bağlı bir köyün gelirinden 5.999 akçe hisse elde etmişti. Bu kaydın yukarısında bulunan "*ziyâde 66 buyuruldu*" ibaresinden Seyyid Hasan'a 66 akçe fazla verildiği ve bununla toplam hissesinin 6.065 akçe olarak kaydedildiği görülmektedir.

Görüldüğü üzere dirlik verilen subaşılar bu dirlikleri birden fazla köyden hisseler yoluyla sağlamaktaydı. 6 Ramazan 948 sonrası/24 Aralık 1541 sonrası görevde olan Seyyid Hasan örneğinde olduğu gibi dirlik sahiplerine fazla akçe miktarı da verilmekteydi.

1550 tarihli mufassal defterde *Abdi Subaşı, Mustafa Subaşı, Nasuh Subaşı, Mahmud Subaşı, İsa Subaşı, Evrenos Subaşı, Süleyman Subaşı ve Mustafa Subaşı* isimleri defterde Müslüman isimleri arasında, mahsulat kısmında ve değirmen sahipleri arasında tespit edilmiştir. Bu isimlere ait bir dirliğin olduğuna dair her hangi bir ibare bulunmamaktadır. Bu yüzden bu isimlerin görevli subaşılar olduğu kesinlik kazanmamaktadır. Ancak isimleri yanında subaşı geçmesi bu isimlerin tabloya eklenmesini gerektirmiştir.

Tespit edilen son subaşı ismi Ahmed'tir. 18 Rebîü'l-âhir 978/19 Eylül 1570 tarihli kayıta Ahmed Subaşı'nın Köstendil'de 15.000 akçelik timarına 5.000 akçe terekenin verildiği görülmektedir. Bu vesileyle öğrenilen Ahmed Subaşı'nın hangi kaza ya da nahiyede olduğu belirtilmese de "*Köstendil*" yazılarak merkez kaza yani Ilıca kastedilmiştir.

1.3.2.3. Asesbaşı (Serasesan)

Yeniçeri ağa bölüklerinden birini teşkil eden aseslerin âmiridir. Osmanlılar'da muhtemelen Fatih zamanında kurulan asesbaşılık, daha sonra ağa bölüklerinden birini teşkil etmiştir. Bu askerî görevi dışında, şehrin özellikle geceleri asayişinden sorumlu idi. Ayrıca asesbaşı, Ağakapısı'nda bir kapı kethüdası (emir eri) bulundurarak, yeniçeri ağası ile iletişimi bu kethüda vasıtasıyla sağlardı. Asesbaşının ocak içinde ve dışında sorumlulukları vardı. Ocak içindeki idamları yerine getirir ve aseslerle idam mahallindeki düzenle ilgilenirdi. Ocak dışı görevlerinden en önemlisi nöbetleşe çarşı ve pazarlarda ve mahallelerde geceleri dolaşmaktı. Kadının denetiminde olan asesbaşının tayini kadı teklifi üzerine padişah tarafından yapılırdı.²⁵⁷ Asesbaşılar da subaşılar gibi ulufelerini hazineden peşin akçe şeklinde alırlardı. Rütbe sıralamasında subaşının altında asesbaşı ve onun altında asesler bulunurdu.²⁵⁸

Subaşı yanında, sancakbeyi tarafından ataması yapılan yeterince ases olurdu. Şehirde nerede kaç sayıda ases bekleyeceği kanunnâmelerde belirtilmişti. Asesler görevleri karşılığında dükkân sahiplerinden belirli bir ücret alırdı.²⁵⁹

Asesbaşı, 1519 yılında “*Serases*” olarak kaydedilmiş ve İlica merkezde senelik 3.000 akçe gelir elde etmekteydi.²⁶⁰ Bu tutar 934/1527-1528²⁶¹ ve 1550 yılında senelik 1.500 akçeye gerilerken,²⁶² 1572 yılında 2.274 akçeye yükselmişti.²⁶³ 1550 yılında Dupniçe'de senelik 1.000²⁶⁴ ve 1572 yılında 500 akçe idi.²⁶⁵ 1550 yılında Radomir'de 500²⁶⁶ ve 1572'de 1500 akçe idi.²⁶⁷ 21 Safer 980/3 Temmuz 1572'de Köstendil Beyi ve Ustrumca kadısına gönderilen bir hükme göre Receb isimli bir kimse 5.000 akçe timar ile Köstendil asesbaşısı olmuştu.²⁶⁸

²⁵⁷ Abdülkadir Özcan, “Asesbaşı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.3, İstanbul 1991, s.464.

²⁵⁸ Akdağ, s.28, 262.

²⁵⁹ Ortaylı, s.35.

²⁶⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.360b; BOA. TT.d. 74, s.143.

²⁶¹ BOA. TT.d. 141, s.50.

²⁶² BOA. TT.d. 267, s.94.

²⁶³ TKG. KK. TT.d. 88, Poz No: 6/2, s.58b; BOA. TT.d. 523, s.36.

²⁶⁴ BOA. TT.d. 267, s.320.

²⁶⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.125b. “*ihtisab ve ihzariye ve ser-asesan nefsi-i Dubniçe el-mezbur 500*”

²⁶⁶ BOA. TT.d. 267, s.325. “*asesbaşılık hariç ez defter 500*”

²⁶⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.199a. “*Mahsul asesbaşılık 1500*”

²⁶⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 19, s.174; H. Muharrem Bostancı, *19 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2002, s.267.

Tablo 1/10: XVI. Yüzyılda İlıca Asesbaşıları

Görevi	Asesbaşı Adı	Tarih
İlıca	Muslihiddin b. Hasan ²⁶⁹	21 Safer 957/11 Mart 1550
İlıca Asesbaşı	Ahmed ²⁷⁰	23 Safer 968 öncesi/13 Kasım 1560 öncesi (bitiş tarihi)
İlıca Asesbaşı	Ahmed (diğer Ahmed) ²⁷¹	23 Safer 968 sonrası/13 Kasım 1560 sonrası (başlama tarihi)
Köstendil Livası (İlıca)	Receb ²⁷²	21 Safer 980/3 Temmuz 1572

1550 tarihli defterde tespit edilen asesbaşı Muslihiddin b. Hasan, Hacı İbrahim Mescidi Mahallesi'nde ikâmet etmekteydi. 23 Safer 968/13 Kasım 1560 tarihinde İlıca kadısı, asesbaşı Ahmed'in değiştirilmesiyle yerine diğer Ahmed'in getirildiğini bildirmektedir. 21 Safer 980/3 Temmuz 1572 tarihli bir hükümde asesbaşı Receb ismine, bir emirle Eğriboz muhafazasına gönderildiği ve oradan sipahi göndermesi emrolduğunda geciktirmiş olması vesilesiyle karşılaşılmaktadır.

1.3.3. Ehl-i Şer' Taifesi

Ehl-i Şer' taifesi Osmanlı Devleti'nde medrese menşeli ulema sınıfıdır. "İlmiye" de denilen bu sınıf medrese tahsilinden sonra icazetle mezun olup eğitim, hukuk, fetva, başlıca dinî hizmetler ve merkezî bürokrasinin kendi alanlarıyla ilgili önemli makamlarda bulunan Müslüman ve genellikle de Türkler'den oluşan bir meslek grubudur. Osmanlılarda çeşitli ayrıcalıklara sahip olan yönetici zümre arasında yer alan ehl-i şer' taifesi bu sınıf içinde en geniş imtiyazlarla donatılmıştır. Askerî sınıfa bazı vergi muafiyetleri tanınmış, ancak bu muafiyet sınırları ilmiye sınıfı için daha çok genişletilmiştir. Ehl-i örf kesimine idam dâhil her türlü ceza verilirken ilmiye mensuplarına verilen en ağır ceza görevden azil veya sürgüne göndermedir. İdam ise çok nadir verilmiştir.²⁷³ Bunlar şeriati temsil etmelerinden dolayı ehl-i örften daha çok itibar görmüşlerdir. Görevleri gereği toplumu yönetmek, eğitmek ve aydınlatmakla yükümlüdürler. Bu açıdan bakıldığında toplumsal piramidin en üstüne yerleştirilmişlerdir. Ayrıca ekonomik yönden de seviyelerinin ehl-i örften hiç de aşağı

²⁶⁹ BOA. TT.d. 267, s.25.

²⁷⁰ BOA. A. DVNS. MHM.d. 4, s.156.

²⁷¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 4, s.156.

²⁷² BOA. A. DVNS. MHM.d. 19, s.174; Bostancı, s.267.

²⁷³ Mehmet İpşirli, "İlmiye", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.22, İstanbul 2000, s.141-142.

olmadıkları anlaşılmaktadır. Müftü, kadı, müderris, nâib, mülazim, imam ve hatibler bu sınıf mensubuydular.²⁷⁴

1.3.3.1. Kadı

Arapça'da kaza (kadâ) kökünden gelen kadî, fıkıh terimi olarak insanlardaki çekişme ve davaları şer'îata göre çözümlmek için yetkili makamca tayin edilen kişidir.²⁷⁵ Şer'î ve hukuki hükümleri tatbik eden bir makamda bulunan²⁷⁶ kadı, hür, müslim, bâlig, âdil ve Mecelle'ye göre hakîm, fehîm (zekî), müstakîm (doğru, namuslu) ve emîn, mekîn (temkinli) ve metîn (dayanıklı) olma gibi ehliyetlere haiz olmalıydı.²⁷⁷

Arşiv malzemelerinden kadının idari, mali, hukuki, sosyal ve beledi birçok alanda görevlerinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Mali görevlerinin başında avâız hanelerinin kayıt ve muhafazası ve bu verginin toplanması gelmekteydi. Bir diğer mali görevi para rayicine dikkat etmek olan kadı, rayiçden fazlaya sikke değişimini önlemek zorundaydı. Piyasada kalp veya kırkık sikke bulundurulmasına engel olmak ve suçluları cezalandırmakla görevliydi.²⁷⁸ Nitekim 972/1564'de bir sureti de Köstendil beyine ve kadılarına gönderilen hükümde Alacahisar sancağında ortaya çıkan kalpazanların (kallâb) yoklanarak yakalanması istenmişti.²⁷⁹ Bir başka hükümde 8 Ramazan 972/9 Nisan 1565'de Üsküp ve Köstendil kadılıklarında bulunan kallâbların yakalanmaları ve yakalanan kalpazanların sicil suretleriyle Südde-i Saâdet'e gönderilmeleri emredilmişti.²⁸⁰ Özellikle XVI. yüzyılın ikinci yarısında Ilıca ve çevresinde kalpazanlıkla yoğun bir şekilde mücadele edilmekteydi. Bunun yanında merkezden kadılar aracılığıyla eşkiyalık, cinayet, yağma ve türlü asayiş bozan olaylarda suçluların yakalanmaları istenmişti.²⁸¹

²⁷⁴ Yaşar Yücel, "Osmanlı İmparatorluğunda Desantralizasyona ...", s.663-664.

²⁷⁵ Fahrettin Atar, "Kadı", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.24, İstanbul 2001, s.66.

²⁷⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilatı*, TTK. Basımevi, Ankara 1988, s.84.

²⁷⁷ Ebül'ulâ Mardin, "Kadı", *İA*, MEB, C.6, İstanbul 1979, s.43.

²⁷⁸ Ortaylı, s.41.

²⁷⁹ 6 Numaralı Mühimme ... I, s.113, 114, 115; **Kalpazan (Kallâb)**: Kalp para yapan hakkında kullanılır bir tabirdir. Yalancı ve güvenilmez yerinde de kullanılır. Kalp akça ise paranın taklidi olarak yapılan para için kullanılan tabirdir. Sahte paradır. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II*, MEB Basımevi, İstanbul 1983, s.153.

²⁸⁰ *Defteri ... II*, s.97.

²⁸¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.637; 5 Numaralı Mühimme Defteri 973/1565-1566, <Özet ve İndeks>, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1994, s.280. "... bazı kallâblar tutulup anda hıfz olunduğu ilam olunup şimdi sefer esnası olmağın buyurdum ki varıcak mezbur tutsakları muhkem hıfz ediği inşaalah-ül-eaz sefer-i zafer eserden avdet olundukta hususi kaziyeleri görüle amma mezburları

İncelenen dönemde eşkiyalık olaylarının Köstendil ve çevresinde yoğun bir şekilde yaşandığı kadınlara gönderilen hükümlerden anlaşılmaktadır. Nitekim 972/1564 yılında Dupniçe ve Radomir çevresinde baş gösteren eşkiyalık olaylarının teftişi için bazı devlet görevlileri memur edilmişti.²⁸² 25 Cemâziye'l-âhir 993/24 Haziran 1585'de 200-300 gayrimüslim eşkiyasının evleri basıp insanları katlettiği bildirilmiş, muhafazada kalan sipahiler ve il-erleri ile gerekli işlemin icra edilmesi istenmişti.²⁸³ Artan eşkiyalık olayları neticesinde Köstendil sancakbeyine bir uyarı niteliğinde sancağını muhafaza etmesi istenmişti.²⁸⁴

Kadılar kendilerine maliye tarafından gönderilen hükümlerin karşılığında temessük vermekteydiler.²⁸⁵ Temessük, senet, hüccet; borç için alınıp verilen kâğıttır. Osmanlı diplomatiğinde bir borcun ödenmesinin kabul edilmesi, bir şeyin teslim alındığının gösterilmesi gibi hususlarda karşı tarafa verilen bir nevi senet ya da makbuz idi.²⁸⁶

İncelenen dönemle ilgili bir mukataanın iltizama verilmesinde kadının merkeze arz göndermesinin etkisinin olduğu görülmektedir. Bu işlem sonrasında mukataa sahibine iltizam tezkiresi vermek ve mukataa beratının sicile kaydedilmesi de kadının devam eden mali görevleri arasında bulunmaktaydı.²⁸⁷ Nitekim Sofya mukataaları müfettişi ve Dupniçe kadısı Muhyiddin ile nazırı Hızır Çavuş'un arzı neticesinde Sofya'da mukataa süresi biten bazı yerler 1581'e kadar üç yıllığına Yasif veled-i Podol? isimli Yahudiye verilmişti.²⁸⁸ Yine aynı kadının arzı ile başka mukataaların da talep edenlere tevcih edildiği görülmektedir.²⁸⁹

muhkem hüfz edesinki gıybet etmek ihtimali olmaya ...”; 6 Numaralı Mühimme ... I, s.194, 195; BOA. A. DVNS. MHM.d. 29, s.178; Gülay Kahveci, *29 Numaralı Mühimme Defteri (984/1576) (Tahlil-Özet-Transkripsiyon)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1998, s.224; BOA. A. DVNS. MHM.d. 48, s.281, 288; BOA. A. DVNS. MHM.d. 58, s.301; BOA. A. DVNS. MHM.d. 60, s.37.

²⁸² BOA. A. DVNS. MHM.d. 6, s.64; BOA. A. DVNS. MHM.d. 12, s.559; BOA. A. DVNS. MHM.d. 24, s.261; BOA. A. DVNS. MHM.d. 25, s.40; BOA. A. DVNS. MHM.d. 32, s.210; BOA. A. DVNS. MHM.d. 43, s.244, 259; BOA. A. DVNS. MHM.d. 53, s.8; BOA. A. DVNS. MHM.d. 58, s.163, 301; BOA. A. DVNS. MHM.d. 70, s.130.

²⁸³ BOA. A. DVNS. MHM.d. 58, s.163.

²⁸⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 58, s.197.

²⁸⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.501; 5 Numaralı Mühimme ..., s.215.

²⁸⁶ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.677.

²⁸⁷ Ortaylı, s.41.

²⁸⁸ BOA. MAD.d. 2768, s.16.

²⁸⁹ BOA. MAD.d. 2768, s.98-99.

Timarın durumu kadı tarafından merkeze bildirildikten sonra bir başka kişiye tevcihi gerçekleşmekteydi. 27 Rebü'l-âhir 967/26 Ocak 1560'da Sirişnik nahiyesi Treklene köyünde Yeniçeri Ayas isimli sipahinin ölümüyle boş kalan 9.000 akçelik timar, Ilıca kadısının arzı üzerine Ali Paşa adamlarından Mehmed'e devredilmişti.²⁹⁰

Kadıların en önemli görevleri arasında adaletin tecelli ettirilmesi ve kanunların uygulanması gelmekteydi. Dupniçe ve Samakov kadılarına yazılan bir hükümde Vezir Mehmed Paşa haslarından Bana sınırında Azarnofça keşişliğindeki iki ruhbanı katleden çobanlar Şirut Arnavut ve Süleyman'ın gerekli cezaya çarptırılmaları istenmişti.²⁹¹ 2 Zilhicce 927/3 Kasım 1521 tarihinde Özi kadısına yazılan hükümde ise bir eminin Ustrumca ve Ilıca'da piskoposluk yapan rahip Danyel'den fazla miktarda para aldığı ve durumun araştırılarak piskoposun fazla parasının iade edilmesi gerektiği bildirilmişti.²⁹²

Yukarıdaki kadılar gibi görevini hakkıyla icra edenler haricinde görevi kötüye kullanan, rüşvet alan ve davaları görmeyen kadılar da bulunmaktaydı. Nitekim 2 Safer 973/29 Ağustos 1565 tarihinde Ilıca ve Dupniçe kadılarına yazılan bir hükümden anlaşıldığına göre Samakov tüccarlarından İstanbullu Ahmed, Samakov civarında aralarında bir papazın da bulunduğu bazı kişiler tarafından gasbedilerek öldürülmüş ve papazın demir fırınında yakılmıştı. Ancak katillerin Samakov kadısına rüşvet verdikleri ve Çavuş Malkoç ile bir oldukları için davanın görülemediği iddia edilmişti. Bu minval üzere zanlıların teftiş edilmesi, katil olduğu sabit olanların gerekli cezalara çarptırılmaları istenmekteydi. Ayrıca rüşvet aldığı ve katillerle işbirliği yaptığı iddia edilen Samakov kadısı ile Çavuş Malkoç'un da teftiş edilerek üzerlerine sabit olan suçların ayrıntılı olarak bildirilmesi emredilmişti.²⁹³ Ilıca ve Dupniçe kadılarından Samakov kadısını soruşturmalarının istenmesi gibi kadılar, merkezden gelen bir emirle meslektaşlarını da teftiş edebiliyordu. Yine bu örnekte olduğu gibi vukua gelen bir cinayet olayını soruşturma görevi de kadılara verilebilmekteydi. Cinayetle ilgili 8 Şaban 972/11 Mart 1565'de gönderilen bir başka hükümden de bu görevin kadıya ait olduğu

²⁹⁰ BOA. A. DVNS. MHM.d. 4, s.15. "Ilıca kadısı mektub gönderüb Köstendil Sancağı'nda Sirişnik nahiyesinde Treklene nam karyeden dokuz bin akçe timarı olan Yeniçeri Ayas nam sipahi Ilıca Kazası'nda olan erbâb-ı timarın haraçlığın cem' itmeğe geldiğinde fevt olduğun bildürmeğin zikr olunan timarı Rum-ili'nde on bir bin dört yüz kırk altı akçelik timara emr virilen müteveffa Ali Paşa ademlerinden Mehmed'e ..."

²⁹¹ Yaşar Yücel, "Balkanlarda Türk Yerleşmesi ve ...", s.79.

²⁹² BOA. KK.d. 61, s.410.

²⁹³ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.77.

anlaşılmaktadır. Nitekim Ilıca'da Cami-i Şerif Mahallesi'nde İbrahim adlı kişinin evini basarak harp aletleriyle öldüren, Sipâhi Tura, Zamân ve Hâşim ile sipahi hizmetkârı Sefer'in hapsolunarak davalarının görülmesi istenmişti.²⁹⁴

Aynı tarihte 8 Şaban 972/11 Mart 1565'de başka bir belgede Ilıca kadısı Abdürrahim ile ilgili ilginç bir olay gerçekleşmiştir. Adı geçen kadı, iddia edildiği üzere bayanlara mahsus Vakıf Ilıca Hammâmı'nı haftada iki gün aile efrâdı için kapatarak herkesi dışarı çıkartmıştı. Ayrıca kadı, artık haftada bir kere bile mahkemeye çıkmayıp devlet işleriyle meşgul olmak yerine ava çıkıyordu. Kadı ise mektup gönderip hamamdan sürekli giysilerin çalındığı, oraya gelen kadınların fitne ve fesad peşinde oldukları, kendi kızlarının olduğunu ve bu nedenlerle haftada 1-2 saat hamam kapatmanın zararının olmayacağını ve ayrıca Ilıca'da dokuz tane daha hamam olduğunu söyleyerek kendini savunmuştur. Olayın soruşturulması için Filibe ve Varna kadıları görevlendirilmişti.²⁹⁵

Kadılar cizye vergilerinin toplanmasında da görevli idiler. Zira fethedilen topraklar bir Osmanlı eyaleti hâline getirildiğinde cizye vermekle mükellef gayrimüslim reayanın tahriri bölge kadısı tarafından yapılırdı.²⁹⁶ 28 Zilkade 981/21 Mart 1574'de eski Kilis Beyi Hüsrev Bey ve Sofya kadısına gönderilen bir hükümde, metruk kalan 25 köyün toplanan cizyelerinin Radomir'in eski kadısı Muhittin'den alınması istenmişti.²⁹⁷

Osmanlı Devleti iktisat politikasının en önemli ilkesi iâşe ilkesi idi. Bu ilkeyi gerçekleştirmek için devlet, üretim ve ticaret üzerinde sıkı bir müdahaleciliği

²⁹⁴ 6 Numaralı Mühimme ... II, s.22.

²⁹⁵ 6 Numaralı Mühimme ... II, s.20. "... Ilıca Kazası'nda mütemekkin zü'amâ ve sipâhîler ve a'yânları kendüye geliüp; "Avretlere mahsus vakıf Ilıca Hammâmı'nı haftada iki gün kâdimuz olan Abdürrahîm kapadup kapusunda değneklü âdemlerin koyup kendü hâtûnları içerü girüp haberi olmadan varan hâtûnlarımıza değnek ile urup ve kiminün başından makremesin düşürüp şer'a muhâlif nâ-ma'kûl fi'ller ider." diyü şekvâ itdükde; "Müslimânlara ıztırâb virmenün aslı yokdur." diyü a'yândan niçe kimesne gönderilüp memnû' olmayup ale's-seher hammâmı tekrâr kapayup âdemleri alet-i harble kapuda turup varan hâtûnların esbâbın alup yabana atup bundan gayri mevlânâ-yı mezbûr kendü hevâsında gâh avda olup haftada bir kerre mahkemeye çıkmayıp çıktığı vakit dahi levend vaz'ında şer' icra olunmaz. "Te'addisinin nihâyeti yokdur." diyü haber virdüklerin bildürüp ve kâdi-i mezbûr dahi mektûb gönderüp; "kaza-i mezbûrun hammâmı harâbî(?) olmağın hâtûnlar hammâmından dâyimâ esbâb sirka olunup ve tebdil-i sûretle ricâl dühûl itmekle müttehem olup müşârûn-ileyhün kızları olup zamâne halkınun şerr u fitnesinden havfidüp ve hammâmı birer halvet olup ancak kendü tâyifesine vefâ idüp şehirde tokuz hammâm olup muzâyaka olmamağın haftada bir kaç sâ'at kaza-i hâcet olunca hammâm kapusun uğrı ve harâm-zâde ile ihtilâtdan kaçup kapayup ..."

²⁹⁶ Halil İnalçık, "Osmanlılar'da Cizye", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, Ankara 1993, s.45-46.

²⁹⁷ BOA. A. DVNS. MHM.d. 23, s.308.

benimsemişti.²⁹⁸ Bu müdahale özellikle et konusunda kendini göstermekteydi. XVI. yüzyılın ikinci yarısında, İstanbul'un et gereksiniminin karşılanmasındaki sorunlar oldukça ağır idi. Merkezî idare bu duruma başkente hayvan getirmekle sorumlu celepler üzerindeki denetimin artırılmasıyla çare bulmaya çalıştı. Balkan şehirlerinin birçoğunda koyun kesilmesi yasaklanarak halkın keçi etiyle yetinmesi istenmişti.²⁹⁹ Mesela 2 Cemâziye'l-evvel 985/18 Temmuz 1577'de Rumeli'nin sağ ve sol kolundaki kadılıklardan, kasaba ve köylerde yalnız keçi kestirilip, altı ay 350 ve altı ay 300 dirhem et sattırılması istenmişti. Bunun yanında erkek koyunların madrabazlara³⁰⁰ sattırılmaması ve bunların İstanbul zahiresi için varan sürücülere narh üzerinden sattırılması bildirilmişti.³⁰¹

Osmanlı Devleti, deri ve donyağı gibi yan ürünleri de etkileyen bu sorunu bütünüyle idari bir sorun olarak değerlendirmekteydi ve sıkıntının kaynağında, celeplerin, yerel kadıların da göz yummasıyla, kendilerini ölü, iflas etmiş ya da kaçmış göstermelerinin yattığını varsayıyordu.³⁰² Merkezî idarenin taşradaki celepler ve kadılara bu güvensizliğinden olsa gerek 27 Muharrem 973/24 Ağustos 1565'de aralarında Ilica, Radomir ve Dupniçe kadılarının da bulunduğu birçok kadıdan İstanbul'da et sıkıntısı başgösterdiğinden celeplerin göndermesi gereken koyunları bunlardan alıp, nâibler vasıtasıyla göndermeleri istenmişti.³⁰³ Celeplerin göndermesi gereken koyunların gönderilmesiyle ve bunların yollarda kestirilmemesiyle ilgili Köstendil Sancağı ve Ilica Kazası dâhilindeki kadılıklara hitaben ya da suret şeklinde birçok hüküm yazılmıştı.³⁰⁴ Bu hükümler İstanbul'un iaşesine verilen önemin açık bir örneğini oluşturmaktaydı. Ayrıca 15 Rebü'l-âhir 982/4 Ağustos 1574'de bildirildiğine göre bazı madrabazlar Eflak, Köstendil ve sair taraflardan İstanbul için gelen koyunları

²⁹⁸ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010, s.48.

²⁹⁹ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler-Kent Mekânında Ticaret Zanaat ve Gıda Üretimi (1550-1650)*, (Çev. Neyyir Berktaş), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011, s.271.

³⁰⁰ **Madrabaz:** Hayvan, balık, sebze ve meyve gibi gıda maddelerini yerinden alarak toptancılara satan kimse. Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.436.

³⁰¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 31, s.49.

³⁰² Faroqhi, s.271.

³⁰³ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.68, 69. Fener, Ağrafa, Çatalca, Yenişehir, Serfice, Alasonya, Siroz, Selânik, Avrethisarı, Yenice-i Karasu, İştib, Salina, Tatarpazarı, Üsküp, Manastır, Filorina, Gümülcine, Drama, Kratova, Köstendil İlcası, Sofya, Radomir, Dupniçe, Samakov, Şehirköy, İzladi, İvranya ve Berkofça kazalarıdır.; 5 Numaralı Mühimme ... , s.27, 30.

³⁰⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.47; BOA. A. DVNS. MHM.d. 12, s.412; BOA. A. DVNS. MHM.d. 14/1, s.282; BOA. A. DVNS. MHM.d. 22, s.141; BOA. A. DVNS. MHM.d. 24, s.229; BOA. A. DVNS. MHM.d. 30, s.137; BOA. A. DVNS. MHM.d. 36, s.12; BOA. A. DVNS. MHM.d. 42, s.223; BOA. A. DVNS. MHM.d. 46, s.347; BOA. A. DVNS. MHM.d. 62, s.239, 240; BOA. A. DVNS. MHM.d. 70, s.135, 245; BOA. A. DVNS. MHM.d. 71, s.4; BOA. A. DVNS. MHM.d. 73, s.81; Karataş, s.79.

köy ve kasabalarda kestirerek şehrin sıkıntıya düşmesine sebep olmuşlardı. Bu nedenle tayin edilen 150 dirhemden eksik et sattırılmaması ve koyunların İstanbul'a gönderilmesi istenmişti.³⁰⁵ Bahsedilen bu örneklerden İstanbul'un et ihtiyacının karşılanmasında kadıların önemli görevler üstlendiği anlaşılmaktadır.

Celep kayıtlarının bazen usulsüz bir şekilde yapıldığı ve bu durumun kadılar tarafından merkeze bildirildiği görülmekteydi. 23 Muharrem 973/20 Ağustos 1565'de Dupniçe kadısının şikâyetiyle, Dolna Kozniçe derbend köyünden bazı gayrimüslimlerin kendini celep olarak kaydettirdiği ortaya çıkmıştı.³⁰⁶ Buna benzer merkezden Rumeli'deki celeplerle ilgili birçok hüküm gönderilmiş ve bu hükümlerde celeplerin uyması gereken hususlar açıkça belirtirmişti. Bunun eksiksiz bir biçimde gerçekleşmesinin sağlanması görevi de kadılara verilmişti.³⁰⁷

Kadılar merkezden gelen her türlü emri yerine getirmek zorundaydı. 5 Receb 973/26 Ocak 1566'da Sofya, Radomir, Ilıca ve Dupniçe kadılarından, Samakov'dan gönderilecek ham demir, mismar (çivi, mih) vs. aletin nakli için 3.000 kira hayvanının tedarik olunup Samakov'a gönderilmesi istenmişti.³⁰⁸

Bazı köylerin hangi nahiyelere tabi olduğuyla ilgili kadılıklar arasında sorunlar yaşandığı ve bunun Dersaadet'e yansıdığına ilişkin örneklere rastlanmaktadır. 13 Muharrem 972/21 Ağustos 1564'de gönderilen hükümde, Bana ve Saparova köylerinin öteden beri Dupniçe'ye bağlı olduğu ancak Samakov kadısının mirî işlerin aksayacağı bahanesiyle bu köyleri Samakov'a bağlattığı bildirilmiştir. Ilıca ve Radomir kadılarından olayın soruşturulması istenmişti.³⁰⁹ Bu sorunun Evâhir-i Receb 1009/26 Ocak-4 Şubat 1601 tarihinde³¹⁰ yine gündemde olduğu görülmektedir. Bu köylere Ofçar ve bir köy daha eklenerek toplam dört köyün öteden beri Dupniçe'ye bağlı iken Samakov kazası tarafından ilhak edildiği belirtilmiş ve belgenin sonunda ise bunların Dupniçe'ye ait olduğu teyit edilmiştir. Konuyla ilgili 1519, 1550 ve 1572 tarihli

³⁰⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 26, s.130.

³⁰⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.46; 5 *Numaralı Mühimme* ..., s.20, 21.

³⁰⁷ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.302, 303, 633; 5 *Numaralı Mühimme* ..., s.134, 278; BOA. A. DVNS. MHM.d. 67, s.198.

³⁰⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.328, 329; 5 *Numaralı Mühimme* ..., s.144.

³⁰⁹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 6, s.22; 6 *Numaralı Mühimme* ... I, s.48, 49.

³¹⁰ NOK. RKR. 5193/5, vr.25b.

mufassal defterlerde³¹¹ de görüldüğü üzere bu köylerin öteden beri Dupniçe'ye bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

Kadı'nın bir görevi de ordunun ihtiyaçlarını temin, yol ve konaklama tesislerini önceden kontrol ve bilhassa toplanan verginin orduya yetiştirilmesi idi.³¹² İncelenen belgelerde kadıların sefer hazırlıklarında üzerine düşen görevleri icra etmeleri emredilmişti. 10 Şaban 973/2 Mart 1566 tarihli bir hükümde aralarında Ilıca kadılığının da bulunduğu birçok kadılıktan daha önce kadırga kerestesi temin edip getirmek için görevlendirilen çavuşların sefere katılmak üzere İstanbul'a gönderilmesi ve kereste tedariki işinin kadılar tarafından takip edilerek acilen yetiştirilmesi istenmişti.³¹³

Eski devirlerde seferlerde, ticarete ve günlük hayatta at, eşek, katır, öküz ve deve gibi hayvanlardan faydalandığı bilinen bir gerçektir. Bunlar arasında seferlerde ağır yükleri taşımada kullanılan develerin büyük faydaları görülmekteydi. Develer bakıma alınarak yağlanır, ondan sonra sefere çıkılırdı. Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi, eserinde “...Ordu-yı Hümâyun'da sârvânlar (deve bakıcısı) kethüdası davet olunur. Göç ferman oldukça üstürler (develer) revganları (rügen, deri) âdet üzere yağlanmayınca yükler çekilmez”³¹⁴ demekte ve develerin derilerinin yağlanmasının yükleri rahat taşıyabilmelerinde önemli olduğunu belirtmektedir. Nitekim bu duruma 14 Zilkade 973/2 Haziran 1566 tarihli bir hükümde rastlanmaktadır. Ilıca kadısına gönderilen bu hükümde, develerin yağlatılması için bir iki gün Ilıca'da kalınması gerekeceğinden 1.200 mud arpa, yulaf ve ona göre ekmek vesair zahire tedarik edilmesi istenmişti.³¹⁵

Sefer zamanlarında ordunun geçeceği yol ve üzerinde konaklama yapılan tesislerin hazır edilmesi de kadının görevleri arasında bulunmaktaydı. 21 Şevval 973/11 Mayıs 1566'da Zigetvar seferinde ordunun geçeceği ve konaklayacağı yerlerdeki kadılara hükümler gönderilmiş, bu hükümlerde ihtiyaç olan yiyecek ve konaklama

³¹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.99b, 100a, 376a; BOA. TT.d. 267, s.188, 239, 256; TKG. KK. TT.d. 88, vr.115b, 116a, 116b, 141a, 186b.

³¹² Ortaylı, s.41.

³¹³ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.413; 5 Numaralı Mühimme ..., s.175.

³¹⁴ Ahmet Önkal ve Nebi Bozkurt, “Deve”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.9, İstanbul 1994, s.225. bkz. Topçular Kâtibi Abdülkâdir Efendi, *Topçular Kâtibi Abdülkâdir (Kadri) Efendi Tarihi (Metin ve Tahlil) I*, (Yay. Haz. Ziya Yılmaz), TTK. Yayınları, Ankara 2003.

³¹⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.634; 5 Numaralı Mühimme ..., s.278.

yerlerinin temin edilmesine dikkat edilmesi bildirilmişti.³¹⁶ Bu sefer hazırlıkları için Ilıca ve bağlı bulunan kadılıklara ve diğer Rumeli kadılıklarına birçok hüküm gönderilmişti.³¹⁷ Buna benzer birçok hükmün, 1578 ve 1579 tarihlerinde İran seferi hazırlıkları için de gönderildiği anlaşılmaktadır.³¹⁸

Devletin alacaklarının tahsili konusunda çok titiz davrandığı görülmekteydi. Keza 17 Zilhicce 986/14 Şubat 1579 tarihli bir hükümde, Rumeli'nin sol kolundaki ve Köstendil Sancağı dâhilindeki kadılardan haraç toplanmasına memur edilen kimselere yardım edilmesi buyrulmuştu.³¹⁹ Tabiki haraç toplamaya memur kişilerin bu görevi suistimal ettikleri de görülmekteydi. 19 Zilhicce 986/16 Şubat 1579'da İştîp haraçcısı Katıroğlu Mehmet'in halktan kanun harici fazla para aldığı bildirilmiş ve tahkik edilmesi istenmişti.³²⁰

Kadılar bir kaza idarecisi olarak doğal afetlerde halka yardım etmekteydi. 999/1590 yılı sonlarında meydana gelen sel baskımında hasar gören Devebağırda ve Eğridere mahallerine civarda bulunan derbend köyleri ve civar köylerin halkı ile yardım etmeleri için Kratova ve Ilıca kadılarına hüküm gönderilmişti.³²¹

Kaçan kölelerin yakalatılması da kadılardan istenmekteydi. Şevval 999/Temmuz 1591'de Vezir Mehmed Paşa'nın Macar asıllı kölesi Hüseyin'in, Ilıca'da Keçi Osman adında bir kişinin yanında olduğu bildirilerek bu kölenin gönderilen görevliye teslim edilmesi istenmişti.³²²

Tespit edilen kadı isimlerinin başında “*Mevlânâ*” tabiri bulunmaktaydı. Sahibimiz, efendimiz anlamına gelen mevlânâ tabiri, kadılar ve benzeri ulema sınıfından olanlar için kullanılırdı.³²³ Kadı, zamanın akışı içinde önceleri halife ve sonra valiler ve daha sonra da merkezdeki Kadıyu'l-kudat tarafından tayin edilirdi.³²⁴ Rumeli

³¹⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.575. Zağra Yenicesi ve Eskisi ile Çırpan ve İzladı'den Sofya'ya kadar olan kazaların kadıları ile Uzuncaova, Samakov, Radomir, Ürgüp, İsfelikbanası ve Parakin'e kadar olan yerlerin kadılarına.; 5 Numaralı Mühimme ..., s.249, 250.

³¹⁷ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.586, 603, 604, 609, 691; 5 Numaralı Mühimme ..., s.253, 262, 265, 306.

³¹⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 32, s.48; BOA. A. DVNS. MHM.d. 38, s.134.

³¹⁹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 36, s.60.

³²⁰ BOA. A. DVNS. MHM.d. 36, s.64.

³²¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 67, s.117.

³²² BOA. A. DVNS. MHM.d. 68, s.25.

³²³ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.470.

³²⁴ Ortaylı, s.9.

kadıları Rumeli kazaskerleri defterinde kayıtlı olduğundan Anadolu kadılığına geçemezlerdi. Kazaskerlerin kadıların derecelerini gösteren defterlerine göre Rumeli'deki kaza kadılıkları dokuz sınıfa ayrılıyordu. Rumeli kadıları en aşağı derece olan *çinad* derecesinden başlayarak *Eğri*, *İnebahtı*, *Salise*, *Saniye*, *Karib-i âlâ* ve en son yüksek derece olan *Sitte-i Rumeli*'ye kadar çıkar ve oradan emekli olurlardı. Sâniye, sâlise, râbia, hâmise... ilâ. Bu tabirler kadılıkların rütbe ve maaşlarına işaret ederdi. Ilıca'ya bağlı Dupniçe nahiyesi *rütbe-i sitte* idi. Yine Köstendil kazalarından İştib, Kratova, Ustrumca ve Ustrumca Kazası'na bağlı Tikveş *arpalık* idi.³²⁵

XVI. yüzyıl kadıasker ruznamçelerine göre Rumeli kadılarının maaş durumları atanma rütbelerine göre tasnif edilmişti. Bu ruznamçelere göre XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde nahiyeye olarak belirtilen Dupniçe, Sirişnik ve Radomir de bulunmaktaydı. Buna göre Ilıca 200, 150, 130 akçe; Dupniçe 150, 130, 50 akçe; Sirişnik 80, 70, 60, 35 akçe ve Radomir 70, 60, 50 akçe paye ile ataması yapılan kadılıklar arasında zikredilmiştir.³²⁶

Kadılar ilk kuruluş yıllarında süresiz olarak görev yapmışlardı. Ancak daha sonra tâliplerin çoğalması ile herkese yetecek sayıda kadılık bulunmaması sonucu bu usulden vazgeçilmiştir. Kadılarda görev süresi XVI. yüzyılın sonlarında üç yıl, XVII. yüzyıl içinde iki yıl ve daha sonra bu süre büyük kadılıklarda bir yıl, diğerlerinde ise 20 ay olarak belirlenmişti.³²⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nda şer'î mahkemeler, ilk zamandan itibaren, medeni hukuk ve ceza davalarına bakmak yetkisine sahipti. Her kaza merkezinde bir şeri'at mahkemesi bulunur ve bunların başında bir kadı görev yapardı.³²⁸ İncelenen belgelerde Ilıca Kazası kadıları şu şekildeydi.

³²⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye ...*, s.91-92. "Çinad ve Eğri Macaristan'da bulunup buralar elimizden çıktığı hâlde kadılık derecesi muhafaza edilmiş kadılar, Rumeli'de Çinad ve Eğri dereceleri itibar edilen kadılıklara tayin olunurlardı."; *Arpalık*, kadıların geçinmeleri için tahsis olunan muvakkat maaşıdır. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye ...*, s.118.

³²⁶ Yasemin Beyazıt, *Osmanlı İlmiyye Mesleğinde İstihdam (XVI. Yüzyıl)*, TTK, Ankara 2014, s.183-187.

³²⁷ M. Akif Aydın, "Osmanlı Devleti'nde Mahkeme", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.27, Ankara 2003, s.343.

³²⁸ Halil İnalcık, "Mahkeme", *İA*, MEB, C.7, İstanbul 1993, s.147.

Tablo 1/11: XVI. Yüzyılda İlıca Kadıları

Kadı Adı	Görev Yeri	Tarih
Mehmed Çelebi ³²⁹	İlıca	Evâil-i Şevval 892/20-29 Eylül 1487
Muslihiddin ³³⁰	İlıca	22 Rebîü'l-âhir 925/23 Nisan 1519
Hasan ³³¹	İlıca	26 Cemâziye'l-evvel 930/1 Nisan 1524
Mirşah? ³³²	İlıca	Gurre-i Muharrem 942/2 Temmuz 1535
Muslihiddin ³³³	İlıca	13 Cemâziye'l-âhir 943/27 Kasım 1536
Ahmed Çelebi ³³⁴	İlıca	15 Rebîü'l-evvel 971 öncesi/2 Kasım 1563 öncesi
Abdurrahim ³³⁵	İlıca	8 Şaban 972/11 Mart 1565
Abdurrahman ³³⁶	İlıca	980 öncesi/1572 öncesi
Musa Efendi ³³⁷	İlıca	980 öncesi/1572 öncesi
Muhyiddin ³³⁸	İlıca	980/1572
Mehmed b. Hüseyin ³³⁹	İlıca	25 Zilkâde 982/8 Mart 1575
Mahmud ³⁴⁰	İlıca	13 Rebîü'l-âhir 984/10 Temmuz 1576
Yusuf ³⁴¹	İlıca	13 Muharrem 985/2 Nisan 1577
Müfettiş Molla Ali ³⁴²	İlıca	988/1580
Alaaddin ³⁴³	İlıca	15 Rebîü'l-evvel 990/9 Nisan 1582
Muhiddin? Mesih Bey ³⁴⁴	İlıca	2 Receb 990/23 Temmuz 1582
İbrahim bin Ahmed ³⁴⁵	İlıca	Evâil-i Muharrem 996/2-12 Aralık 1587
Muhyiddin ³⁴⁶	İlıca	16 Cemâziye'l-evvel 1000 öncesi/29 Şubat 1592 öncesi
Abdurrahim ³⁴⁷	İlıca	Selh-i Zilkade 1000/7 Eylül 1592
Abdurrahman ³⁴⁸	İlıca	Gurre-i Şevval 1004/29 Mayıs 1596
Kemalzâde Mehmed ³⁴⁹	İlıca	24 Cemâziye'l-âhir 1008/11 Ocak 1600
Seyyid Mehmed Efendi ³⁵⁰	İlıca	Gurre-i Şaban 1009/ 5 Şubat 1601
Kadri Efendi ³⁵¹	İlıca	1009/1600-1601

³²⁹ BOA. TT.d. 21, s.173; Ercan, s.54.

³³⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.73b.

³³¹ BOA. D.HSK.AAG.d. 25935, s.3.

³³² BOA. MAD.d. 149, s.31.

³³³ BOA. MAD.d. 149, s.31.

³³⁴ BOA. A. RSK.d. 1458, s.2; TKG. KK. TT.d. 89, vr.402b.

³³⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 6, s.298; 6 Numaralı Mühimme ... II, s.20. Abdurrahim'in İlıca kadısı olduğu İlıca'da aile fertleri için kadın hamamını kapattığına dair şikâyetler üzerine 8 Şaban 972/11 Mart 1565 tarihinde gönderilen hükümden anlaşılmaktadır.

³³⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402a. "Vakf-ı Merhum Abdurrahman Kadı be-muallimhane-i hod der İlıca"

³³⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402b. "Vakf-ı Merhum Musa Efendi Kadı-i İlıca"

³³⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b. "ber muceb-i defter Mevlana Muhyiddin kadı-i İlıca"

³³⁹ Mehmet Akman (Haz.), İstanbul Kadı Sicilleri-Galata Mahkemesi-5 Numaralı Sicil (H.983-984/ M.1575-1576), C.32, İSAM Yayınları, İstanbul 2011, s.45.

³⁴⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.58b.

³⁴¹ BOA. MAD.d. 1411, s.16.

³⁴² BOA. MAD.d. 3327, s.59.

³⁴³ BOA. MAD.d. 5359, s.21.

³⁴⁴ BOA. KK.d. 241, s.8.

³⁴⁵ NOK. RKR. 5193/3, vr.17b.

³⁴⁶ NOK. RKR. 5193/4, vr.30a.

³⁴⁷ BOA. A. DVNS. MHM.d. 69, s.244.

³⁴⁸ BOA. A. RSK.d. 1474, s.111.

³⁴⁹ NOK. RKR. 5193/5, vr.2a, 8a, 12b.

³⁵⁰ NOK. RKR. 5193/5, vr.26a.

³⁵¹ Naîmâ Mustafa Efendi, *Naîmâ Tarihi*, C.I, s.251, 253.

Ilıca Kazası'nın tespit edilen ilk kadısı Evâil-i Şevval 892/20-29 Eylül 1487 tarihinde görevde olduğu anlaşılan Mehmed Çelebi ve son kadı ise 1600-1601'de Kadri Efendi idi.

1572 tarihli defterde Kadı Ahmed Çelebi ismiyle “*Vakf-ı Muallimhane-i merhum Ahmed Çelebi el-Kadı*” şeklinde karşılaşılmaktadır.³⁵² Ilıca'da vakfı olduğu bilinen Ahmed Çelebi'nin Ilıca eski kadılarından olması kuvvetle muhtemeldir.

25 Zilkâde 982/8 Mart 1575 tarihinde Ilıca kadısı olduğu anlaşılan Mehmed b. Hüseyin ismine Galata kadı defterindeki 21 Şaban 983/25 Kasım 1575 tarihli hükümde rastlanmaktadır. Bu kadının Manisa'ya bağlı Ilıca kazası kadısı olması ihtimali de gözönünde bulundurulmuş, fakat Rumeli kazalarından Kesriye ve Köprülü'nün hükümde geçmesi kadının Köstendil Ilıcası kadısı olduğu fikrine ağırlık kazandırmıştır.

Daha önce ifade edildiği üzere 1550'den sonraki bazı belgelerde Dupniçe, Radomir ve Sırışnik'ten kaza olarak bahsedilmekte ve buralara ait kadı isimlerine rastlanmaktadır. Dupniçe, Radomir ve Sırışnik'te görev yaptığı tespit edilen kadılar şu şekildeydi.

³⁵² TKG. KK. TT.d. 89, vr.402b.

Tablo 1/12: XVI. Yüzyılda Dupniçe, Radomir ve Sirişnik Kadıları

Kadı Adı	Görev Yeri	Tarih
Abdurrahman ³⁵³	Dupniçe	17 Cemâziye'l-âhir 963/28 Nisan 1556
Muhyiddin ³⁵⁴	Dupniçe	15 Zilkade 973/3 Haziran 1566
Muslihiddin ³⁵⁵	Dupniçe	Evâsıt-ı (11-20. gün) Şevval 976/29 Mart 1569
Osman ³⁵⁶	Dupniçe	980/1572
Muhyiddin ³⁵⁷	Dupniçe	Gurre-i Şevval 986/1 Aralık 1578
Abdülğaffar b. Yusuf ³⁵⁸	Dupniçe	13 Muharrem 985/2 Nisan 1577-988/1581
Muhyiddin ³⁵⁹	Dupniçe	29 Receb 989/29 Ağustos 1581
Musa ³⁶⁰	Dupniçe	20 Zilkade 1003/27 Temmuz 1595
Muslihiddin ³⁶¹	Radomir	25 Ramazan 966/1 Temmuz 1559
Abdurrahman ³⁶²	Radomir	6 Şevval 975 öncesi/4 Nisan 1568 öncesi
Hayreddin ³⁶³	Radomir	6 Şevval 975/4 Nisan 1568
Muhiddin ³⁶⁴	Radomir	28 Zilkade 981 öncesi/21 Mart 1574 öncesi
Alaaddin ³⁶⁵	Radomir	13 Muharrem 985/2 Nisan 1577
Abdülkadir ³⁶⁶	Radomir	2 Cemâziye'l-âhir 993/1 Haziran 1585
Abdullâtil ³⁶⁷	Radomir	29 Rebiü'l-evvel 1000/14 Ocak 1592 öncesi
Ali ³⁶⁸	Radomir	29 Rebiü'l-evvel 1000/14 Ocak 1592 sonrası
Hüsâm ³⁶⁹	Radomir	24 Cemâziye'l-âhir 1008/11 Ocak 1600 öncesi
Muhyiddin ³⁷⁰	Radomir	24 Cemâziye'l-âhir 1008/11 Ocak 1600 sonrası
Mustafa ³⁷¹	Radomir	Gurre-i Muharrem 1009/13 Temmuz 1600 öncesi
diğer Mustafa ³⁷²	Radomir	Gurre-i Muharrem 1009/13 Temmuz 1600 sonrası
Hoca Efendi ³⁷³	Sirişnik	5 Cemâziye'l-evvel 989/7 Haziran 1581 öncesi
Cabir bin Şeyh Mehmed ³⁷⁴	Sirişnik	5 Cemâziye'l-evvel 989/7 Haziran 1581-7 Zilhicce 989/2 Ocak 1582
Mehmed ³⁷⁵	Sirişnik	7 Zilhicce 989/2 Ocak 1582 sonrası
Muhyiddin ³⁷⁶	Sirişnik	24 Cemâziye'l-âhir 1008/11 Ocak 1600 öncesi
Hüsâm ³⁷⁷	Sirişnik	24 Cemâziye'l-âhir 1008/11 Ocak 1600 sonrası
Abdi Efendi ³⁷⁸	Sirişnik	24 Zilhicce 1008/6 Temmuz 1600

³⁵³ BOA. MAD.d. 55, s.580; Kiel, "Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries", *Turco-Bulgarica* ... , s.229.

³⁵⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.633; 5 Numaralı Mühimme ... , s.278.

³⁵⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.424b. "... sene 976 Şevval evâsıtı tarihi ile müverrah Dubniçe Kadısı Mevlana Muslihiddin ... "

³⁵⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.153a. "ber muceb-i hüccet-i Mevlana Osman Kadı-i Dubniçe"

³⁵⁷ BOA. MAD.d. 2768, s.16, 98, 286. "Sofya mukataatı müfettişi olup, sabıka Dupniçe Kadısı olan Mevlana Muhyiddin"

³⁵⁸ BOA. MAD.d. 1411, s.58; BOA. MAD.d. 4075, s.87, 96, 104, 115, 124, 147, 150, 152. Dupniçe kadısı Abdülğaffar bu iki defterden anlaşıldığı kadarıyla yaklaşık dört yıl görevde kalmıştır.

³⁵⁹ NOK. RKR. 5193/2, vr.13b.

³⁶⁰ BOA. A. DVNS. MHM.d. 73, s.255.

³⁶¹ BOA. MAD.d. 255, s.31.

³⁶² BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.416; 7 Numaralı Mühimme ... II, s.12. "Radomir Kadısına hüküm ki: Sâbıkâ Radomir Kadısı olan Mevlânâ Abdurrahman ... "

³⁶³ BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.416, 427, 428; 7 Numaralı Mühimme ... II, s.12, 27.

³⁶⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 23, s.148 "bi'l-fil kaza-i mezburede kadı olan Muhiddin", 308 "sabıka kadı olan Muhiddin".

³⁶⁵ BOA. MAD.d. 1411, s.73.

³⁶⁶ NBKM. OAK. 207/15, s.1.

³⁶⁷ NOK. RKR. 5193/4, vr.23b.

³⁶⁸ NOK. RKR. 5193/4, vr.23b.

³⁶⁹ NOK. RKR. 5193/5, vr.2a.

³⁷⁰ NOK. RKR. 5193/5, vr.2a.

³⁷¹ NOK. RKR. 5193/5, vr.14b.

³⁷² NOK. RKR. 5193/5, vr.14b.

³⁷³ NOK. RKR. 5193/2, vr.4a.

³⁷⁴ NOK. RKR. 5193/2, vr.4a.

³⁷⁵ NOK. RKR. 5193/2, vr.26a.

³⁷⁶ NOK. RKR. 5193/5, vr.2a.

³⁷⁷ NOK. RKR. 5193/5, vr.2a.

³⁷⁸ NOK. RKR. 5193/5, vr.14a.

Tabloda görüldüğü üzere Dupniçe’de tespit edilen ilk kadı 1556’da Abdurrahman ve son kadı ise 1595’de Musa’dır. Radomir’de tespit edilen ilk kadı 1559’da Muslihiddin ve son kadı 1600’de Mustafa’dır. Sirişnik’in ise tespit edilebilen üç kadısı vardır.

29 Rebiü’l-evvel 1000/14 Ocak 1592 tarihine kadar Radomir kadısı olan Abdullatif, bu tarihte 70 akçe yevmiye ile Radomir’den ayrılarak, 80 akçe ile Rahoviçe kadısı olmuştur. Rahoviçe kadısı olan Ali ise belirtilen tarihte 50 akçe yevmiye aldığı görevinden 60 akçe ile Radomir kadısı olarak tayin edilmiştir.³⁷⁹

24 Cemâziye’l-âhir 1008/11 Ocak 1600’e kadar Radomir kadısı olan Hüsam bu tarihten sonra 45 akçe ile Sirişnik kadısı olmuştur. Kadı Hüsam’ın yerine ise 40 akçe yevmiye ile Sirişnik kazasından munfasıl olan Mevlana Muhyiddin Radomir kadısı olmuştur.³⁸⁰

Mahkemedeki Diğer Görevliler

İncelenen dönemle ilgili belgelerde, Ilıca’da kadıların dışında mahkemede görev yapan başka görevlilerin de olduğu görülmektedir. Bunlar nâib ve muhızır (mübaşir) idi.

Nâib

Sözlükte “birini temsil etmek ve birine vekâlet etmek” anlamındaki nevb (niyâbe) masdarından türeyen nâib (çoğulu nüvvâb), bir makamın sorumluluğunu o makamda bulunan asıl görevli yerine geçici bir süreyle yüklenen görevliye denir. Kaynaklarda bazı anlam farklılıkları olmakla beraber nâib yerine halîfe ve vekil kelimeleri de kullanılmaktaydı.³⁸¹ Şer’î mahkemelerde nâib, kadı yerine adlî işleri yürüten kişiydi. Nâibler gördükleri dava başına kadılar gibi harç alırlar ve bu harçlardan kazaskerlere de hisse verirlerdi. İlk zamanlar değerli ve namuslu kimselerden meydana gelen nâiblerin yerine sonraları aralarında yine değerli kimseler bulunmakla beraber cahillerinin de seçilmeye başlandığı ve bu yüzden hakların kaybolduğu görülmüştür.³⁸²

³⁷⁹ NOK. RKR. 5193/4, vr.23b “Kaza-i tebdil-i Rahoviçe maa Radomir, Yevmi elli akçe ile Rahoviçe kadısı olan Mevlana Ali dailerinin semtine Radomir kazası ve yevmi yetmiş akçe ile Radomir kadısı olan Mevlana Abdullatif dailerinin semtine Rahoviçe kazası münasib görülmeğin yevmi altmış akçe ile Mevlana Ali dailerine Radomir kazası ve yevmi seksen akçe ile Mevlana Abdullatif dailerine Rahoviçe kazası sadaka buyurulmak ...”.

³⁸⁰ NOK. RKR. 5193/5, vr.2a.

³⁸¹ Casim Avcı, “Nâib”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006, s.311.

³⁸² Pakalın, *Osmanlı Tarih ... II*, s.644-645, 701.

Nâiblik Osmanlılar'da başlangıçtan beri vardı. Fethedilen yerlere idareyi temsilen sancakbeyi veya subaşı, hukuku temsilen kadı yahut nâib tayin edilmesi bir fetih geleneğiydi. Osmanlı adli teşkilatında nâib kadı tarafından belirlenmekteydi. Belirlenen nâib ise Anadolu veya Rumeli kazaskerince onaylanırdı. Nâib tayini genelde süresiz olarak tayin edilirdi. Görevini kötüye kullanan nâibler hakkında Dîvân-ı Hümâyün'a gelen şikâyetlerle kazasker ilgilenirdi. Kazasker veya mevleviyet derecesindeki kadılar arpalık olarak verilen kazalarına bizzat gitmeyip yerlerine nâib gönderirlerdi. Mahkemelerdeki harçlar nâiblerin temel geçim kaynağı idi. Baktıkları davalardan ve gördükleri muamelelerden sicil, hüccet, mürâsele, nikâh, talâk, itâk vb. adı altında ücret alırlardı. Bütün bu resimlerde nâibe ait kısım kadıya nisbetle beşte veya altıda bir civarında idi. Ancak nâiblerin bu harçları toplamada aşırılıkları halkı çok rahatsız etmekteydi.³⁸³

Nâibler, kadı tarafından görevden alınamayacağı gibi nâibi olduğu kadının azli veya ölümüyle de görevleri sona ermezdi. Yetersiz, bilgisiz, bir yolsuzluğa karışma, ehl-i örf ile iş birliği yapma gibi durumlarda azledilebilirlerdi.³⁸⁴ Nitekim Nâib Kara Mahmud, Radomir nahiyesi Musabeyle köyünde sakin olup, Radomir kadısı Hayreddin'in nâibi olarak görev yapmıştı. 6 Şevval 975/4 Nisan 1568'de yazılan bir hükümde Radomir'den nüzül ve celep ihracında nâib olduğu sırada nüzül arabaları kirasından zimmetine para geçirdiği, bu paranın tahsili için mahkemeye çağrıldığında ortadan kaybolduğu bildirilmişti.³⁸⁵ Bu olayla ilgili gönderilen birkaç hükmün olduğu görülmekte ve Kara Mahmud'un nâiblikten alındığı anlaşılmaktadır.

11 Muharrem 981/13 Mayıs 1573 tarihinde Köstendil Beyi'ne ve Ilıca kadısına gönderilen hükümde Ilıca kadısı nâibi Abdi Hoca'nın halktan fazla miktarda kürekçi akçesi aldığı için azledildiği ve niyâbet etmemesi bildirilmesine rağmen görevine devam ettiği bildirilmişti.³⁸⁶ Abdi Hoca'nın yaklaşık 11 Muharrem 981/13 Mayıs 1573 tarihine kadar görev yaptığı anlaşılmaktadır.

³⁸³ Mehmet İpşirli, "Nâiblik (Osmanlılar'da)", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006, s.312-313.

³⁸⁴ İpşirli, "Nâiblik (Osmanlılar'da)", s.312.

³⁸⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.416, 427; 7 Numaralı Mühimme ... II, s.12-13, 27.

³⁸⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 22, s.87; Rahman Şahin, 22 Numaralı Mühimme ... (s.1-107), s.150. "... bi'l-fi'l mahkeme nâibi olan Abdi hoca min-bâd niyâbet etmemek için sâbıkâ hüküm vârid olmuş iken emr-i şerife itâ'at etmeyip andan nice karye halkı zulm ü teaddisinden firar edip ve hâlâ mirî kebe ve kürekçi cem'i ferman olundukda iki bin yetmiş hane iken dört bin hane üzere cem' edip ziyadesin kendi

Adı usulsüzlüğe karışan nâibler olduğu gibi görevini hakkıyla icra eden nâiblerin de olduğu görülmektedir. 19 Rebû'l-evvel 981/19 Temmuz 1573 tarihinde bazı Rumeli kadılıklarıyla Dupniçe, Radomir ve Ilıca kadılarına gönderilen hükümde celeplerin zimmetlerinde kalan koyunların yarar sürücüler tarafından toplatılıp, yarar nâibler tarafından gönderilmeleri istenmişti.³⁸⁷

İncelenen belgeler ışığında tespit edilen Nâib Merdan Hoca isimli zatın, 21 Safer 957/11 Mart 1550 tarihli mufassal defterde Ilıca kadısı nâibi olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır.³⁸⁸

Muhzır

Sözlükte “*huzura getiren, hazır bulunduran*” anlamına gelen ve şer’î mahkemelerde kullanılan muhzır tabirine karşılık hukuk ve ceza mahkemelerinde *mübaşir* denilir. Muhzır, mahkemelerde davalı ve davacıyı mahkemeye çağırın görevlidir.³⁸⁹ Muhzır, *ihzar* kelimesinden gelmekte ve adli polis demektir. Her türlü götürüp getirmeler mahkemenin kendi bünyesinde bulunan muhzırlık örgütü tarafından yapılırdı. Başlarında bir *muhzırbaşı* bulunur ve muhzırbaşı olan kimse yanına birkaç *muhzır* alırdı.³⁹⁰

Mahkemede olması istenen kişiye kadı bir celb kâğıdı çıkarır, muhzır da ilgili şahsı mahkemeye çağırırdı. Muhzır zor kullanma yetkisine sahip değilse de bazı durumlarda kadı talebiyle yanına asker alabilirdi. Dava esnasında mahkeme asayişinin temini de muhzırın görevleri arasındaydı. Muhzırların tayin ve azledilmesi yetkisi kadılardaydı. Kadı bunun için uygun gördüğü kişiyi merkeze bildirir ve tayin merkezden beratla yapılırdı. Dava konusuna göre mahkeme tarafından alınan harçlar değişmekle birlikte sonuçlanmış davadan muhzırların XVI ve XVII. yüzyıllarda yüzde

ketm edip ve bazı karye zimmilerin kendi bağ ve bahçesine istihdâm edip muttasıl tezvîr ü telbîsden ve zulm ü teaddîden hâli olmaduğın arz edip tazallüm eyledikleri ecilden buyurdum ki vusûl buldukda mezkûru ihzâr edip dahi davayı hak eden kimesneler ile beraber edip bir def’a şer’ ile fasl olunmuş olmayıp on beş yıl terk olunmuş davaların ber müceb-i şer’-i kavim teftiş eyleyip göresin anun gibi mezkûrun üzerine şer’ ile sabit olan hukuku ahabına aliverip kendinü habs edip ...”

³⁸⁷ BOA. A. DVNS. MHM.d. 22, s.141; Teslime Yüksel, 22 Numaralı Mühimme ... (s.108-214), s.68.

³⁸⁸ BOA. TT.d. 267, s.23.

³⁸⁹ Pakalın, *Osmanlı Tarih ... II*, s.572, 592; Recep Ahıskalı, “Muhzır”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, s.85.

³⁹⁰ Akdağ, s.71-72.

iki akçe *ihzariye*³⁹¹ aldıkları tespit edilmiş olup, bu miktar kanunnâme ile belirlenmişti.³⁹²

İhzariye ya da *muhzariye*, aleyhe açılan dava münasebetiyle “muhzır” veya “mübaşir” gönderilmek suretiyle getirilenlerden alınan paraya denirdi. Bu tabir yerine *hademe harcı* da kullanılırdı. Bu para mübaşir veya muhzırın at ve araba masrafından başka yeme ve içme gibi zaruri ihtiyaçlarına harcanırdı.³⁹³

957/1550 yılında Ilıca merkezde “*ihtisab*³⁹⁴ ve *ihzar*” adıyla senelik 4.000 akçe,³⁹⁵ Radomir nahiyesi Musabeylü köyünde aynı adla 1.500 akçe alındığı kaydedilmiş ve bu kayıt yanına “*hümâyûn beratı gereğince*” alındığına ilişkin bir ibare eklenmişti.³⁹⁶ Yine aynı sene ve aynı isimle Radomir merkezde 600 akçe alınmıştı. Yine buraya da aynı ibare eklenmişti.³⁹⁷ Alınan bu para 980/1572 senesinde Ilıca merkezde 6.100 akçeydi. Bu tutarın 4.000 akçesinin ihtisab ve kalan 2.100 akçenin de ihzar olduğu anlaşılmaktadır.³⁹⁸ Aynı tarihte Piyaniçe nahiyesi Çareva Sele köyünde “*ihtisab ve ihzar*” 400³⁹⁹ ve Dupniçe merkezde “*ihtisab, ihzariye ve ser-asesan*” ücretleri toplamı 500 akçe idi.⁴⁰⁰ Radomir merkezde ise ihtisab 600 ve ihzar 300 akçe idi.⁴⁰¹

Bir çeşit adli polis eri olarak tarif edilen muhzır, incelenen belgelerde genelde *muhzır* ve sadece bir yerde *mübaşir* olarak geçmekteydi. 1550 tarihli mufassal defterde Ilıca kadılığında görevli Muhzır Murad, Ilıca merkezde Kara Mehmed Mescidi Mahallesi’nde oturmaktaydı.⁴⁰² 15 Zilkade 973/3 Haziran 1566 tarihinde Köstendil kadısına, kallâblarla ilgili bir hükmün üzerinde bulunan “*Köstendil kadısı*

³⁹¹ **İhzariye:** Şer’î mahkemelere kendiliğinden gelmeyip muhzırlar vasıtasıyla getirilmesi hâlinde alınan paraya denilmekteydi. Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.343.

³⁹² Ahıskalı, “Muhzır”, s.85.

³⁹³ Pakalın, *Osmanlı Tarih ... II*, s.45, 573.

³⁹⁴ **İhtisab resmi:** Eskiden belediye geliri olarak damga, tartı, ölçü, panayır ve pazar resmi adı altında alınan vergi ile hile yapan esnaftan alınan para cezalarının genel adıdır. Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.342.

³⁹⁵ BOA. TT.d. 267, s.94.

³⁹⁶ BOA. TT.d. 267, s.344-345. “*İhtisab ve ihzar der karye-i mezbur, ber muceb-i berât-ı hümâyûn 1500*”

³⁹⁷ BOA. TT.d. 267, s.373.

³⁹⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.58b.

³⁹⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.100b-101a.

⁴⁰⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.125b. “*İhtisab ve ihzariye ve ser-asesan nefsi-Dubniçe el-mezbur 500*”

⁴⁰¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.234b.

⁴⁰² BOA. TT.d. 267, s.22.

*muhzırlarından, haber getiren Ali'ye virildi*⁴⁰³ ibaresinden Ali isimli zatın bu tarihte Köstendil (Ilıca) kadılığı muhızrlarından olduğu anlaşılmaktadır.

Belgelerde genelde muhızr olarak kaydedilen bu adli görevli, 12 Zilkade 988/19 Aralık 1580 tarihli bir hükümde mübaşir olarak kaydedilmiştir. Bu hükümden mübaşir Mustafa Çavuş'un Dupniçe kadılığında görev yaptığı anlaşılmaktadır.⁴⁰⁴

1.3.3.2. Din Görevlileri

İmam, Hatib ve Müezzinler

İmam, hatib gibi din görevlilerinin durumları diğer din görevlilerine göre daha farklıdır. Ekonomik yönden orta halli seviyede, fakat bilgi ve prestijleri ile resmî devlet memurundan çok mahallî lider ve yönetici durumundaydılar. Genellikle gelirleri mahalle ve dinî müessese vakıfları yolu ile sağlandığından reyadan ayrıcalıkları pek yoktu.⁴⁰⁵ Mesleki gelirleri haricinde imamların başka işlerle de uğraştıkları ve vergi verdikleri görülmektedir. Örneğin 1572'de diğer adı Bistriçe olan Hamzabeylü köyü imamı Davud Hoca'nın, iki taşlı değirmenin olduğu görülmektedir. Bu değirmen için senelik 45 akçe vergi kaydedilmiştir.⁴⁰⁶

XVI. yüzyılda Köstendil İlıcası'na bağlı nahiye ve köylerde birçok cami ve mescidin olduğu görülmektedir. Buralarda birçok imam, müezzin ve hatib görev yapmaktaydı.⁴⁰⁷ Bu din adamlarının sayıları tahrirlere göre şu şekilde gelişme göstermiştir.

Tablo 1/13: XVI. Yüzyılda İlıca'da İmam, Hatib ve Müezzin Sayıları

	1519	Değişim	1550	Değişim	1572
İmam	14	% 492 artış	69	% 7,25 azalma	64
Hatib	1	% 800 artış	8	% 50 azalma	4
Müezzin	14	% 221 artış	31	-	31
İmam ve Hatib	1	% 100 azalma	-	% 300 artış	3
İmam ve Müezzin	-	-	1	-	-
Toplam	30	-	109	-	102

⁴⁰³ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.637.

⁴⁰⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 42, s.306.

⁴⁰⁵ Yaşar Yücel, "Osmanlı İmparatorluğunda Desantralizasyona ...", s.664.

⁴⁰⁵ Atar, s.66.

⁴⁰⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.177b-178a.

⁴⁰⁷ İlıca Kazası imam, hatib ve müezzin isimleri için bkz. Ek. Çizelge 1, 2 ve 3.

1550’de imam, hatib ve müezzin sayısında üç kattan fazla artış yaşanmıştır. Ancak bu sayının 1572’de düştüğü görülmektedir. Ilıca’da Müslüman din adamlarının sayısındaki artış şehirde kurulan cami ve mescid sayılarının artışı da göstermektedir. 1519’da Ilıca, nahiyeleri ve bağlı köylerinde toplam 16 cami ve mescid bulunmaktaydı. Bunun altısı şehir merkezindeydi. 1550’de 65 olan cami ve mescidin 16’sı Ilıca merkezdeydi. 1572’de ise toplam 61 olup, 19’u şehir merkezinde idi. Bu durum Ilıca’da XVI. yüzyıl boyunca imar faaliyetlerini gösterdiği gibi Ilıca’nın Türk-İslam şehri olduğunu da açıkça göstermektedir.

Tahrir defterlerinde bazı yerlerde Müslüman din adamları aynı mahalle ve cami ya da mescidde birden fazla görülmektedir. Cami (Cami Kebir) Mahallesi’nde 1519’da bir imam kaydedilmişken, 1550’de aynı mahallede iki imam görülmektedir. Bu sayı 1572’de bir imam olarak kaydedilmiştir.⁴⁰⁸ Ayrıca bazı din adamı isimlerinin altında “Anatoli” yazılarak Anadolu’dan geldiği anlaşılmaktadır. 1550 tarihli defterde Alaybeği Mescidi Mahallesi’nde “İmam Talib”, Hacı İbrahim Mescidi Mahallesi’nde “İmam Şemseddin” ve Süleyman Bey Vakfı Mescidi Mahallesi’nde “İmam Hamza” bunlardandır.⁴⁰⁹

Papaz ve Keşişler

İncelenen dönemle ilgili Ilıca Kazası dâhilinde yaşayan Hristiyan din adamlarının arşiv belgelerinde çoğunlukla “Keşiş, Keşişan, Ruhban, Kalu-ger” şeklinde kaydedildikleri görülmektedir.⁴¹⁰ Bu kelimelerin hepsi papaz ya da papazlar anlamını taşımaktadır. Kaluger ise papazın Bulgarcasıdır. Arşiv kaynaklarına göre Ilıca ve çevresinde birçok manastırın olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu manastırlara ait birçok keşiş ismine rastlanmaktadır. Bu manastırlardan en ünlüleri Rila ve Arhangel (Baş Melek) Manastırları idi.

883/1478 tarihli defterde İskirne manastırının keşişi İsveti Draç (Aziz Draç) idi.⁴¹¹ 2 Zilhicce 927/3 Kasım 1521 tarihinde Özi kadısına yazılan bir hükümden ise Ustrumca ve Ilıca’da piskoposluk yapan Danyel isimli rahipten bahsedilmektedir.⁴¹²

⁴⁰⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.71a; BOA. TT.d. 267, s.21; TKG. KK. TT.d. 88, vr.10a.

⁴⁰⁹ BOA. TT.d. 267, s.24, 25.

⁴¹⁰ Ilıca Kazası manastır ve keşiş isimleri için bkz. Ek. Çizelge 5/1, 5/2, 5/3.

⁴¹¹ BOA. MAD.d. 7219, s.51.

⁴¹² BOA. KK.d. 61, s.410.

1519 Tarihli mufassal defterde Sirişnik nahiyesi Boroviçe köyünde bulunan Bogoslafçe manastırı keşişi olarak, keşiş Bogdan İsançe? kaydedilmiş ve 50 akçe vergi alınmıştır.⁴¹³ Yine aynı defterde Bogorodiçe manastırında bulunan 16 keşişin eski deftere göre muaf olduğu ve bu muafiyetin 1519'da da devam ettiği görülmektedir.⁴¹⁴ Ilıca nahiyesi Preobrajen manastırında iki keşiş bulunmakta ve bunlara 150 akçe vergi kaydedilmişti.⁴¹⁵ Yine Ilıca nahiyesi İstramaş köyünde şıra üretimi yapıp değirmencilikle uğraşan keşişlere toplam 910 akçe vergi yazılmıştı.⁴¹⁶

Keşişlerin de dinî görevleri haricinde imamlar gibi başka işlerle uğraştıkları anlaşılmaktadır. 1519'da İsa timarına dâhil olan İslavişte nahiyesi Dubrovtniça köyünde üç bablı (taşlı) değirmenin Eğridere keşişlerine ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu değirmenden “*resm-i asiya*” adı altında 90 akçe vergi alınmaktaydı.⁴¹⁷ Yine Eğridere keşişleri tarafından işletilen sekiz bablı değirmenden 220 akçe vergi alınmıştır.⁴¹⁸ Bunun haricinde 1519'da keşişler tarla, bağ ve bahçe işleriyle de uğraşmaktaydılar. Ilıca nahiyesinde Banya mezrasında olup Mustafa timarına dâhil olan ve bir keşiş tarafından işlenen yedi kıt'a⁴¹⁹ tarla, birer kıt'a çayır ve bağ ile 32 adet meyve ağacından toplam 270 akçe vergi alınmıştır.⁴²⁰ Bu miktar 1550'de 312 akçe⁴²¹ ve 1572'de 400 akçe olmuştur.⁴²²

1519 tarihli defterde kaydedilmeyen Arhangel manastırı 1550 ve 1572'de kaydedilmiştir. 1550'de Yaven, Milko, Yovan, Bako, Mirkov ve Mares isimli keşişler, Arhangel manastırı keşişleri idi.⁴²³ 1572'de ise aynı manastırda Mackuari, İstefan, Bakoci, Mladen ve Yakob adında keşişler bulunmakta idi.⁴²⁴ 1519'da rastlanan keşişlerin mülk edinmeleri 1550'de de görülmektedir. Nitekim Dupniçe nahiyesine tabi İstaridol nd. İstarçova köyündeki dört bablı ve 120 akçe vergisi alınan değirmenin Rilye

⁴¹³ BOA. MAD.d. 170, vr.418b.

⁴¹⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.557a. “*Mezkûrlar defter-i atikde muaf ve müsellemler oldukları mukayyed bulunub bir ikrar-ı sâbık kayd olundular.*”

⁴¹⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.353a.

⁴¹⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.423b.

⁴¹⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.335a.

⁴¹⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.344b.

⁴¹⁹ **Kıt'a:** Bir dönümden eksik arazi parçası. Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.403.

⁴²⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.329a.

⁴²¹ BOA. TT.d. 267, s.91.

⁴²² TKG. KK. TT.d. 88, vr.15b.

⁴²³ BOA. TT.d. 267, s.250.

⁴²⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr.149a.

(Manastır) keşişlerine ait olduğu belirtilmişti.⁴²⁵ 1572’de Arhangel manastırı rahibi İstale Priselec⁴²⁶ ve Dupniçe nahiyesi Bana köyündeki Azlapads? manastırı rahibi Dodonik idi.⁴²⁷

Hristiyan din adamlarının dinî görevleri haricinde başka işlerle uğraştıkları 1572 tarihli defterde de görülmektedir. Ilıca nahiyesi Goranofça köyünde bulunan bir taşlı ve 30 akçe verginin alındığı değirmen bir keşişe aitti.⁴²⁸ Dupniçe nahiyesine bağlı Padeş ve Krupnik köylerinde bulunan toplam üç taşlı ve 90 akçe vergili iki değirmen Arhangel manastırı keşişlerine aitti.⁴²⁹

1.3.4. Ilıca’daki Diğer Görevliler

İncelenen dönemle ilgili belgelerde kethüda, kapıcıbaşı (ser-bevvabin), tahrir emini, kâtip ve mültezim gibi görevli isimleri de geçmektedir.

Tablo 1/14: Ilıca’daki Diğer Görevliler

Görevi	İsmi	Tarih
Ilıca Beyi Yakub Bey’in kethüdası	Ahmed Hoca ⁴³⁰	895-Gurre-i Cemâziye’l-âhir 896/1489-90-11 Nisan 1491
Köstendil Beyi (Mehmed Han) kethüdası	Mustafa ⁴³¹	5 Şevval 977/13 Mart 1570
Sâbık Çakırcıyan ⁴³² kethüdası	Mustafa	980/1572
Cezayir Vilâyeti tımarları kethüdası ⁴³³	Süleyman	980/1572
Köstendil Beyi (Mehmed Bey) kethüdası	Hüseyin ⁴³⁴	4 Safer 980/16 Haziran 1572
Köstendil Beyi (Mehmed Bey) kapıcıbaşısı	Fethi ⁴³⁵	17 Şaban 979/4 Ocak 1572
Kâtip	Süleyman b. Davud	957/1550
Tahrir Emını (Muharrir)	Emin Şiş? b. İsa	957/1550
Tahrir Emını (Muharrir)	Rumeli Tezkire Emını Ali b. Kasım	980/1572
Köstendil Mültezimi	Hasan ⁴³⁶	23 Zilkade 988/30 Aralık 1580

⁴²⁵ BOA. TT.d. 267, s.296.

⁴²⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.33.

⁴²⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.117b.

⁴²⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1b.

⁴²⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.148b, 168b.

⁴³⁰ NBKM, OAK. 214/5, vr.16a; Gökbilgin, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa ...*, s.156. “Cizye-i gebrân Vilâyet-i Ilıca-i Kostandin, Ahmed Hoca Kethüdâ-i Yakub Bey, hane maa bive 15.101”

⁴³¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 9, s.50; Orhan Paşazade, *9 Numaralı Mühimme Defteri (977-978/1569-1570) (Özet ve Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006, s.59. “... Köstendil Beyi’nin Kethüdası Mustafa’ya. 5 Şevval sene 977”

⁴³² TKG. KK. TT.d. 88, vr.209b-211b, 247b-248a; **Çakırcı**: Osmanlılarda padişah ava gittiğinde ellerinde ava alıştırılmış doğan türünden büyük, yırtıcı çakır kuşlarını tutanlara denirdi. Başlarındaki kişiye de “Çakırcıbaşı” denilmiştir. Taşradaki çakırcılar dağlarda çakır yavrularını toplayıp av için yetiştirirler, vergiden muaf tutulurlar ve tımar tasarruf ederlerdi. Abdülkadir Özcan, “Çakırcıbaşı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, s.189.

⁴³³ TKG. KK. TT.d. 88, vr.88a-89a, 140b-141a. “*Zeamet-i be nâm Süleyman, Kethüda-i Timarhâ-i Vilâyet-i Cezayir*”; Cezayir’de tımar için bkz. Ferhat Köreken, *731 Numaralı Cezayir Eyaleti Tımar Defterinin Değerlendirilmesi (I. Ahmed Dönemi)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya 1997.

⁴³⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 19, s.116; Bostancı, s.188.

⁴³⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 18, s.101.

⁴³⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 42, s.336.

Üst devlet adamları ve zengin kişilerin işlerini gören görevliye *kethüda*, halk arasında ise *kâhya* denilirdi.⁴³⁷ Diğer anlamda ise askerî, mesleki ve sosyal bir gruptaki yönetici ekibin, o grup tarafından seçilmiş ve yerel kadı ya da padişah tarafından onaylanmış başıydı.⁴³⁸

4 Safer 980/16 Haziran 1572 tarihinde Köstendil Beyi'ne, İştib ve Tikveş kadılarına hitaben yazılan bir hükmün üzerinde "*Kethüdası Hüseyin'e virildi*" ibaresi geçmektedir.⁴³⁹ Tarih karşılaştırması yapıldığında Kethüda Hüseyin'in bu tarihte Köstendil sancakbeyi olan Mehmed Bey'in kethüdası olduğu anlaşılmaktadır.

Arşiv belgelerinde Köstendil ile ilgili görevlilerden biri de bevvab/ser-bevvabtır. Arapça bir kelime olan *bevvab*'ın sözlük anlamı kapıcı veya kapı bekçisi demektir.⁴⁴⁰ Bazı İslam-Türk devletlerinde ve özellikle Osmanlılar'da hükümdar sarayının kapılarını bekleyen görevli idi. Ser-bevvabın ya da kapıcıbaşı ise kapıcıların amiri konumundaydı.⁴⁴¹ 17 Şaban 979/4 Ocak 1572 tarihinde Köstendil sancakbeyine yazılan hükmün başında "*Mezkûrın Kapıcıbaşısı Fethi'ye virildi*" ibaresinde⁴⁴² geçen Fethi'nin hükmün tarihi de gözönüne alınarak Köstendil sancakbeyi Mehmed Bey'in kapıcıbaşı olduğu söylenebilir.

Tahrir defterlerinde çokça geçen kâtipe devletin her kademesinde ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Kâtip Mehmed, 1519 tarihli mufassal tahrir defterinin tamamlayıcı olan kâtip idi.⁴⁴³ Süleyman b. Davud, 1550'de meydana getirilen mufassal tahrir defterinin kâtibi olup, defter emini ise Şiş? b. İsa idi.⁴⁴⁴ 1572 tarihli tahriri yapan kişi Rumeli tezkire emini Ali b. Kasım idi.⁴⁴⁵ Arşiv kaynaklarından tezkire emini Muharrir Ali'nin Dersaadet ile ilgili birçok yazışma gerçekleştirdiği görülmektedir.⁴⁴⁶

⁴³⁷ Pakalın, *Osmanlı Tarih ... II*, s.251.

⁴³⁸ İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve ... I*, s.453.

⁴³⁹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 19, s.116; Bostancı, s.188.

⁴⁴⁰ Pakalın, *Osmanlı Tarih ... I*, s.212.

⁴⁴¹ Abdülkadir Özcan, "Kapıcı", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.24, İstanbul 2001, s.345, 346.

⁴⁴² BOA. A. DVNS. MHM.d. 18, s.101.

⁴⁴³ BOA. MAD.d. 170, s.557b.

⁴⁴⁴ BOA. TT.d. 267, s.2. "... Şiş(?) b. İsa (Defter Emini) der emin nasb idüb Süleyman b. Davud bendelerin kâtip tayin idüb bu fakirler dahi livâ-i mezburede olan mahsulâtı tahrir idüb sene seb'â ve hamsin ve tis'â ...de vâki olan Safer ayının yirmi birinde padişâh-ı âlem penah hazretlerinin huzûr-ı şeriflerinde kiraat olundu budur."

⁴⁴⁵ TKG. KK. TT.d. 88, s.Mukaddime Sayfası; Barkan, "Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin ... I", s.50.

⁴⁴⁶ BOA. KK.d. 78, s.50, 278; BOA. A. DVNS. MHM.d. 10, s.46; BOA. A. DVNS. MHM.d. 14/1, s.19, 303; BOA. A. DVNS. MHM.d. 15, s.68; BOA. A. DVNS. MHM.d. 16, s.217.

Mültezim, bir köy veya kasabanın devlet gelirini üstlenen ve iltizam edip buna mukabil hazineye nakit para veren kişiydi.⁴⁴⁷ Mültezim Hasan ismine zimmetinde baki kalan meblağın tahsili hususunda Köstendil kadısına gönderilen bir hükümde rastlanmaktadır. Rumeli zuamasından olan Hasan, Köstendil’de haraç ve koyun iltizamıyla uğraşmaktaydı.⁴⁴⁸ Bu kişinin Köstendil’de geçici süreyle mültezimlik amacıyla bulunduğu anlaşılmaktadır.

1.4. SOSYAL YAPI

Osmanlılar, yeni fethettikleri yerlerde halka daima hoşgörüyle (istimalet) yaklaşmışlar ve onların dinlerine dokunmamışlardı. Osmanlıların mücadelesinin muhatabı daha çok krallar, dükalıklar ve esasta da Bizans İmparatoru idi. Türkler, fethettikleri bölgelerde kurdukları hizmet binalarıyla o güne dek mülk edinmemiş ve hizmet binası görmemiş Rumeli’nin yerli Hristiyan halkına yaptıkları hizmetlerle onların insan olduklarını ve önemsendiklerini farketmişlerdi. Kralların, derebeylerin, dükaların ellerindeki arazi, halkın kullanımına ve mülk edinmesine açılmış, halk bölgesel beylerin kölesi olmaktan kurtulmuştu. Bimârthane yani hastanelerde ve hamamlarda tedavi olup, aşevlerinde fakirler karınlarını doyurabildiler.⁴⁴⁹ Vakıflar kısmında değinileceği üzere Rumeli’de, Bulgaristan’da ve bölgesel olarak Köstendil’de birçok mimari yapının varlığı görülmekteydi. Bu yapılar ve kurumlar bölge halkının eğitim, sağlık, adli ve dinî açıdan ihtiyaçlarını karşılamış ve Ilıca halkının sosyal hayata dâhil olmasını sağlamıştı.

Köstendil askerini heybetli ve azametli bir asker olarak tanımlayan Evliya Çelebi, Sirem, Semendire ve Köstendil askerlerinin hiçbir savaşta düşmandan yüz çevirmediğini bildirmiştir. Bu durum, Osmanlı Devleti’nin Köstendil’i kendi hâkimiyetine kattığı 1372’den itibaren daha önce değinildiği gibi askerleriyle birlikte çağrıldıkları her savaşa katılmalarından da anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi, Köstendil havasının övülecek bir yanının olmadığını buna karşın insanların gayet dost olduklarını da eklemiştir. Hatta bu şehirde bir kimsenin kapısını kapatıp evinde

⁴⁴⁷ Pakalın, *Osmanlı Tarih ... II*, s.613-614.

⁴⁴⁸ BOA. A. DVNS. MHM.d. 42, s.336. “Köstendil kadısına hüküm ki, haliya vilâyet-i Rum-ili zuâmasından Köstendil’i haraç ve koyun hakkında iltizam iden Hasan nam zaimin zimmetinde ...”

⁴⁴⁹ Sezai Sevim, “Türklerin Rumeli’ye İlk Geçişleri ve İskân Faaliyetleri”, *Balkanlar’daki Türk Kültürü’nün Dünü-Bugünü-Yarını, Uluslararası Sempozyum (26-28 Ekim 2001) Bildiri Kitabı*, (Yay. Haz. Hasan Basri Öcalan), Bursa 2002, s.46.

oturması gayet ayıptı. Bir kişi atıyla gelse ve bir handa bir ay kalsa kimse ona bir şey demezmiş.⁴⁵⁰

1.4.1. İsimler ve Unvanlar

1.4.1.1. Müslümanlar Tarafından Kullanılan İsim ve Unvanlar

XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde Ilıca şehrinde birçok Müslüman ismi kaydedilmiştir. Bunlar arasında çoğunlukla Ahmed, Ali, Hamza, Hasan, Hıdır, Hüseyin, İbrahim, İlyas, İsa, Mehmed, Musa, Mustafa, Ramazan, Receb, Şaban, Süleyman ve Yusuf isimleri bulunmaktaydı. Az da olsa Abdi, Abdurrahman, Abdülkerim, Alaaddin, Bayram, Bedir, Bekir, Cafer, Davud, Ferhad, Firoz, Halil, Hüsam, Hüsrev, İsmail, Kasım, Mahmud, Mesih, Muharrem, Muhyiddin, Muslihiddin, Osman, Ömer, Resul, Rıdvan, Rüstem, Şemseddin, Tur Ali, Veli, Yahya, Yakub ve Yunus isimlerine de rastlanmaktadır.

Reaya arasında tamamen Türk isimlerine sahip olanların da bir hayli çok olduğu görülmektedir. Bunlar arasında Alagöz, Armağan, Arslan, Bali, Bayezid, Behram, Budak, Celebverdi, Doğan, Durmuş, Evrenos, Eymir, Eyneddin, Eynebeg, Eynehan, Hüdaverdi, Hürrem, İskender, İshak, İvaz, Karaca, Karagöz, Karaman, Kaya, Kivan, Koçi, Korkud, Kurt, Malkoç, Murad, Nasuh, Pervane, Piri, Sefer, Sinan, Şirmerd, Tur Bali, Turgud, Tursun, Umur, Yahşi ve Zağonos isimleri bulunmaktaydı.

Tahrir defterlerine göre Ilıca'da sık kullanılan Müslüman isimleri ve sayıları şu şekilde sıralanmaktadır.

Tablo 1/15: Tahrirlere Göre Ilıca'da Sık Kullanılan Müslüman İsimleri

İsim	1519	1550	1572
Ahmed	9	21	55
Ali	28	29	44
Hamza	18	25	12
Hasan	13	20	29
Hıdır	15	5	10
Hüseyin	9	28	29
İbrahim	8	10	20
Mehmed	18	32	86
Musa	9	2	9
Mustafa	24	38	76
Receb	8	13	13
Süleyman	5	2	14
Yusuf	15	12	14

⁴⁵⁰ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.303, 304.

Tespit edilen bu isimler haricinde Ilıca'da baba adı “*Abdullah*” olan birçok kişi ismi vardır. Müslüman olmak suretiyle hidâyete eren kişilerin isimleri, Müslüman ismiyle değiştirilirdi. İslâmiyeti seçmiş bir kişinin isminden bahsedilirken kendi adından sonra babasının isminin yerine “Allah’ın kulu” anlamına gelen *Abdullah* kullanılırdı.⁴⁵¹ Bunlar arasında baba adı gerçekten Abdullah olan ve muhtedi olmayan kimselerin de olma ihtimalini düşünmek gerekir. Yine de baba adı Abdullah olan 1519’da 44; 1550’de 94 ve 1572’de ise 188 kişi bulunmaktaydı.

Bazı Müslüman isimlerinin önünde Dede, Derviş, Fakih, Hacı, Pir ve Şeyh gibi unvanların olduğu görülmektedir. Yine bazı kişi isimleri altındaki “*Anadolu*” ibaresiyle adı geçen kişinin Anadolu’dan geldiği belirtilmekteydi.

1.4.1.2. Gayrimüslimler Tarafından Kullanılan İsim ve Unvanlar

Araştırmanın ana kaynaklarını oluşturan tahrir defterlerinde Ilıca şehir merkezinde gayrimüslimler, Müslümanlardan ayrı bir şekilde Müslüman mahalleleri sonunda “Mahalle-i Gebran” şeklinde kaydedilmişlerdi. Buralarda birçok gayrimüslim ismi bulunmaktaydı. Tespit edilebildiği kadarıyla yoğun bir şekilde geçen gayrimüslim isimleri Bogdan, Boyo (Bojo), Dabreno, Damyan, Dejan, Dimitri, İstamir, İstefan, İstoyan, İvan, Marko, Mihail, Milko, Miloş, Nikola, Petko, Petri, Rale, Rayko, Todor, Vladislav ve Yovan (İvan) idi. Gayrimüslim isimlerinin başında *Pop* unvanına çoğunlukla rastlanmaktaydı. Rahip ve papaz anlamına gelen bu kelimenin defterlerde birçok yerde de *keşiş* olarak da geçtiği görülmekteydi. Ayrıca keşiş, rahip ve papaz anlamına gelen “*Kalu-ger*” unvanı da yoğun olarak kullanılmıştı. 1572 tarihli defterde geçen Mrdha, Abraham ve Aled isimleri ise Yahudilere ait isimlerdi.

⁴⁵¹ Ahmet Yiğit, “İzmir Şer’iyye Sicillerine Yansıyan İhtida Vakaları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, Volume 3/11 Spring 2010, s.639.

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUS VE YERLEŞME

2.1. ILICA KAZASI, NAHİYELERİ VE NÜFUSU

2.1.1. Şehir

2.1.1.1. Müslüman Mahalleleri

Genellikle bir kadının ve mülki-askerî idarecilerin bulunduğu Osmanlı şehri, tahrirlerde, “*nefs*”, “*kasaba*” ve “*şehir*” gibi isimlerle açıklanmaktadır. Tahrir defterlerindeki “*nefs*” tabiri, ne o yerin nüfus durumunun fazla veya az olmasına ne de iktisadi-zirai ve ticari fonksiyonunun müsait olup olmamasına bağlıdır. Gerçekte “*nefs*”, Manisa örneğinde olduğu gibi, Osmanlı tahrir defterlerinde hem nüfus ve hem de iktisadi kapasitesi büyük şehirler için kullanıldığı gibi, nüfusu az, ziraatle uğraşan küçük merkezler için de kullanılmakta, ayrıca bir yerde kadı'nın bulunması da oranın *nefs* olarak zikredilmesini gerektirmemektedir.¹ Nitekim aynı durumlar Köstendil Sancağı için de geçerli idi. İktisadi kapasitesi büyük olan ve sancak merkezi konumundaki Ilıca nahiyesi için *nefs* tabiri kullanılırken,² iktisadi yönden zayıf bir durumda olan Sırışnik³ nahiyesi için de *nefs* tabiri kullanılmıştı. Ayrıca bir yerde kadı bulunması da o yerin *nefs* olup olmamasında belirleyici olmamaktadır. Nitekim Ilıca'da kadı bulunurken, Sırışnik'te kadı bulunmuyordu.

Mahalleler, önemli işlevleri olan şehir kesimlerindedir. Toplumsal ilişkilerin düzenlenişi ve biçimlenişinde, kişilerin bir arada yaşadıkları bu alanın etkisi büyüktür. Osmanlı şehirlerinde mahalle, birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerin oluşturduğu bir topluluğun yaşadığı yerdir. Bir diğer tanımla, aynı mescitte ibâdet eden cemâ'atin aileleriyle birlikte yerleştikleri şehir kesimidir.⁴ Osmanlı şehir anlayışında mahalle aynı zamanda şehrin

¹ Emecen, *XVI. Asırda Manisa ...*, s.46-47.

² BOA. MAD.d. 170, vr.71a.

³ BOA. MAD.d. 170, vr.418b, 420a.

⁴ Özer Ergenç, “Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, S.4, İstanbul 1984, s.69.

temel sosyal ve fiziki birimi idi. Şehrin kuruluşu hem sosyal, hem fiziki bakımdan mahallenin teşkil edilmesi ile başlar, mahalleler kurulunca buralarda oturan nüfusun ihtiyaçlarına göre diğer yapılar tesis edilir ve bu suretle şehir genişlerdi.⁵ Eski Osmanlı idaresinde mülki, beledi ve adli teşkilatın ilk basamağında mahalleler bulunurdu. Kazaları kadılar, nahiyeleri naipler idare ettikleri gibi mahalleleri de imamlar idare ederdi. Arapçada *öne düşen, yol gösteren ve başa geçen* manalarına gelen imam, Türk ve İslam toplumunda önemli roller oynamış bir memurdu. Cami ise mahallenin idare merkezi ve imamın karargâhı konumundaydı.⁶

XVI. yüzyılda cami, mescid, medrese, zaviye, ılıca, han ve hamam gibi yapılarıyla Türk-İslam şehri görünümünde olan Ilıca, artan nüfusu gereğince birçok mahalleye ayrılmıştı. Ilıca Kazası'nda Müslüman ve gayrimüslim nüfus ayrı mahallelerde ikâmet etmekteydi. XVI. yüzyılda tutulan tahrir defterlerinden sadece 1572 tarihli defterde kaydedilen küçük bir Yahudi azınlık, Müslüman mahallelerinde ikâmet ediyordu. 1572 öncesi kayıtlarında rastlanmayan bu azınlığın bu tarihe yakın bir zamanda gelip yerleştiği anlaşılmaktadır. Ilıca'da Müslüman mahalleler şu şekilde kaydedilmişti.

Tablo 2/1: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Müslüman Mahalleleri

1519 ⁷	1530 ⁸	1550 ⁹	1572 ¹⁰
Cami	Cami-i Kebir	Cami-i Kebir/Cami-i Şerif	Cami-i Kebir/Cami-i Şerif
Hacı İbrahim	Hacı İbrahim	Hacı İbrahim Mescidi	Hacı İbrahim Mescidi
Ahmed Fakih	Ahmed Fakih	Ahmed Fakih	Ahmed Fakih
Hacı Dündar	Hacı Dündar	Hacı Dündar	Hacı Dündar
Kara Mehmed	Kara Mehmed	Kara Mehmed Mescidi	Kara Mehmed Mescidi
----	----	Murad Çelebi Mescidi	Murad Çelebi Mescidi
----	----	Hacı Alagöz Mescidi	Hacı Alagöz Mescidi
----	----	Kara Hasan Mescidi	Kara Hasan Mescidi
----	----	Hacı Ömer Mescidi	Hacı Ömer Mescidi
----	----	Bayezid Ağa Mescidi	Bayezid Ağa Mescidi
----	----	Muslihiddin Hoca Mescidi	Muslihiddin Hoca Mescidi
----	----	Muslihiddin Mescidi	Muslihiddin Mescidi
----	----	Halil Paşa İmareti Mescidi	Halil Paşa İmareti Mescidi
----	----	Hacı Ömer	Hacı Ömer
----	----	Hacı Ali Mescidi	Hacı Ali Mescidi

⁵ Yücel Öztürk, *Osmanlı Hâkimiyetinde Keefe (1475–1600)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.202.

⁶ Osman Ergin, *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İktisadiyat Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul 1936, s.103.

⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.71a-73a.

⁸ *167 Numaralı ... I*, s.217.

⁹ BOA. TT.d. 267, s.21-25.

¹⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.10a-13b.

----	----	Alaybeği Mescidi	Alaybeği Mescidi
----	----	Süleyman Bey Vakfı Mescidi	Süleyman Bey Vakfı Mescidi
----	----	Kaya Bey Mescidi	Kaya Bey Mescidi
----	----	----	Abdurrahim Efendi Mescidi
----	----	----	Osman Çelebi
----	----	----	Hacı İvaz Mescidi
----	----	----	Kurd Çelebi ¹¹
5	5	18	22

Mahalle sayılarının özellikle 1550 ve 1572’de büyük bir artış göstermesi mahallelerdeki Müslüman nüfus artışıyla alakalıdır. Nitekim ileride merkez mahalleler sonunda değinildiği üzere Müslüman nüfus 1519-1530 arası % 7,74; 1530-1550 arası % 21,05 ve 1550-1572 arası % 62,44 oranında artmıştır.

Yukarıdaki tabloda sıralanan mahalleler 1519’da Köstendil sancakbeyi Mehmed Bey’e, 1530’da sancakbeyi Mehmed Bey b. Ahmed Ağa’ya, 1550’de sancakbeyi Mesih Bey’e ve 1572’de sancakbeyi Yunus Bey’e ait haslar arasındaydı. 1519 ve 1530 tarihlerinde beş olan mahalle sayısı büyük bir artışla 1550’de 18 ve 1572’de 21’e yükselmişti. 1550 ve 1572 yıllarında kaydedilen Hacı Ömer Mescidi ile Hacı Ömer Mahallesi ve Muslihiddin Hoca Mescidi ile Muslihiddin Mescidi Mahallesi isimlerinin benzerliği nedeniyle aynı mahalleler gibi görünse de farklı mahalleler olarak kaydedilmişlerdir. Mahalle isimlerinin bu bölgede yaşamış önemli zatlar adına yapılan mescitlerden ileri geldiği anlaşılmaktadır.

1519 ve 1550 tarihli defterlerde Müslüman mahallelerinde isim altlarına o kişinin hangi vergi mükellefi olduğuna dair yazılan rumuzların her isim altına düzenli olarak eklenmediği ve eklenenlerin ise toplandığında yekün ile çeliştiği görülmektedir. Bu sebeple 1519 ve 1550’de mahallelerin nüfus durumları tek tek tespit edilememektedir, ancak toplam olarak bir değer çıkarılabilmektedir. 1572’de ise bu durum ortadan kalkmakta ve tek tek mahalle nüfus durumları tespit edilebilmektedir.

Evliya Çelebi, XVII. yüzyıl başlarında Köstendil mahallelerinden bahsederek sayılarının 11 olduğunu söylemiştir. Ne yazıkki mahalle isimlerinden sadece Durhanzâde (Turhanzâde), Eski (Âtik-Cami) ve Bana Mahalleleri’nin ismini zikretmiştir. Daha sonra Köstendil’de toplam 1.100 adet kiremitli tahtânî ve fevkânî

¹¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402a.

evin olduğunu kaydetmiştir.¹² Bu sayıda evin olduğu bir yerde 11'den daha fazla mahalle olmalıdır.

XVI. yüzyılda Köstendil şehir merkezinde Müslüman mahalleleri şu şekildeydi:

Cami Mahallesi

Bu mahalle 1519'da *Cami*,¹³ 1530'da *Cami '-i Kebir*,¹⁴ 1550 ve 1572'de *Cami ' -i Kebir* ve *Cami ' -i Şerif*,¹⁵ 1576¹⁶ ve 1581 tarihli celepkeşan defterlerinde ise *Cami ' -i Atik* olarak geçmektedir.¹⁷ 1550 tarihli defterde ilk sırada "*Nefs-i İlca*" diye başlanmış ve altına mahalle ismi kaydedilmemiş, direk olarak reaya isimleri verilmiştir. İkinci mahallenin "*Mahalle-i Mescid-i Murad Çelebi tabi Cami-i Kebir*"¹⁸ olarak kaydedilmesinden ilk mahalle isminin "*Cami-i Kebir Mahallesi*" olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹ 1519'da bu caminin imamı Muhiddin b. Muslihiddin ve müezzini Hıdır b. Ali idi. 1530'da mahallede 1 hatib vardı. 1550'de imam Ahmed Fakih ve imam Kasım b. Abdullah, müezzin İbrahim b. Hasan ve hatib Hüsam Halife b. Eymir kaydedilmişti. 1572'de ise imam Hacı Ömer b. Hasan ve hatib Hüsam Halife b. Eymir idi. 1572'de 1 hatib, 1 imam, 1 müezzin, 2 akıncı, 2 celep, 1 madenci, 52 hane ve 13 mücerred bulunmaktaydı.

Hacı İbrahim Mahallesi²⁰

Tahrir defterlerinde 1519 ve 1530'da *Hacı İbrahim*, 1550 ve 1572'de ise *Hacı İbrahim Mescidi Mahallesi* ismiyle kaydedilmiştir. 1519'da mahalle imamı ... b. Halil idi. 1530'da mahallede 3 imam vardı. 1550'de imam Şemseddin ve imam Receb b. Şemseddin bulunmaktaydı. Burada yine Mustafa b. Yahya ve Hasan b. Mürvet? olarak iki müezzin ismi kaydedilmiştir. 1572'de imam Şemseddin b. Yusuf ve müezzin Nasuh

¹² Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.304.

¹³ BOA. MAD.d. 170, vr.71a.

¹⁴ *167 Numaralı ... I*, s.217.

¹⁵ BOA. TT.d. 267, s.21; TKG. KK. TT.d. 88, vr.10a-10b.

¹⁶ NBKM. Φ95/23, s.4.

¹⁷ BOA. MAD.d. 4075, s.10; Dragan Amedoski ve Tatyana Katiç, "Köstendil Kazasının 1581 Tarihli Celepkeşan Defteri (5 belge ile birlikte)", *Belgeler*, Cilt XXXIII, Sayı 37, Ankara 2012, s.4.

¹⁸ BOA. TT.d. 267, s.21.

¹⁹ Bu düşüncenin TKG. KK. TT.d. 88 numaralı defterin 10a. sayfasında desteklendiği görülmektedir.

²⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.71b-72a; *167 Numaralı ... I*, s.217; BOA. TT.d. 267, s.24-25; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13a; NBKM. Φ95/23, s.4.

b. Yahya idi. 1572’de 1 imam, 1 müezzin, 1 muhassıl, 3 akıncı, 3 celep, 32 hane ve 8 mücerred vardı.

Ahmed Fakih Mahallesi²¹

Bu mahallede 1519’da imam Muhiddin b. Yusuf olup müezzin belirtilmemiştir. 1530’da mahallede 2 imam bulunmaktaydı. 1550’de imam Receb b. Bali Hoca ve müezzin Hacı Bali b. Abdullah idi. 1572 yılında ise imam Hüsam Halife ve müezzin Eymir Halife idi. 1572’de 1 imam, 1 müezzin, 1 akıncı, 1 celep, 36 hane ve 5 mücerred kaydedilmişti.

Hacı Dünder Mahallesi

Arşiv kayıtlarında Hacı Dünder ismine, ilk defa 30 Muharrem 883/3 Mayıs 1478’de rastlanmaktadır. Bu tarihte Hacı Dünder’in Ilıca kethüdası olduğu ve daha sonraki kayıtlardan köy hâline gelen Gırlani mezrasında timar sahibi olduğu görülmektedir.²² 1478’de yaşadığı görülen Ilıca kethüdası Hacı Dünder’in ismi bu mahalleye verilmiş olmalıdır.

Mahalle XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde “*Mahalle-i Hacı Dünder*”, 1576²³ ve 1581 tarihli celepkeşan defterinde “*Mahalle-i Hacı Dindar*” olarak görülmektedir.²⁴ 1519’da Hacı Dünder Camisi imam ve hatibi Şaban b. Mahmud, müezzini ise Mehmed b. Bedreddin idi.²⁵ 1530’da mahallede 1 imam vardı.²⁶ 1550 yılında imam Ahmed Halife, müezzin Piri b. Mustafa ve hatib Ahmed Hoca idi.²⁷ 1572’de ise imam olarak Süleyman Halife ve müezzin olarak Ahmed b. Karamani’nin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu tarihte mahallede 1 imam, 1 müezzin, 2 muhassıl, 3 akıncı, 3 celep, 61 hane ve 7 mücerred kaydedilmişti.²⁸

²¹ BOA. MAD.d. 170, vr.72a; *167 Numaralı ... I*, s.217; BOA. TT.d. 267, s.23; TKG. KK. TT.d. 88, vr.12b; NBKM. Φ95/23, s.4.

²² BOA. MAD.d. 7219, s.52.

²³ NBKM. Φ95/23, s.2.

²⁴ BOA. MAD.d. 4075, s.10; Amedoski ve Katiç, s.4.

²⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.72b.

²⁶ *167 Numaralı ... I*, s.217.

²⁷ BOA. TT.d. 267, s.22-23.

²⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.11b-12a.

Kara Mehmed Mahallesi²⁹

1519 ve 1530 yıllarında “*Mahalle-i Kara Mehmed*” şeklinde kaydedilen mahalle 1550 ve 1572’de “*Mahalle-i Mescid-i Kara Mehmed*” olarak geçmektedir. 1519’da Cami imamı Hacı Muslihiddin, 1550’de İbrahim b. Davud ve müezzin Mustafa b. Mehmed ve 1572’de ise imam Sinan Halife ve müezzin Pir? Mehmed idi. 1572’de 1 imam ve 26 hane bulunmaktaydı.

Halil Paşa İmareti Mescidi Mahallesi³⁰

Bu mahalle, 1519 ve 1530 yıllarında mahalle olarak geçmemekle birlikte, “*Cemaat-i hüddâm imâret-i merhum Halil Paşa*” şeklinde Hacı Dünder Mahallesi’nden sonra kaydedilmişti. 1519’da imam Muhiddin ve müezzin Mustafa idi ve bunlar haricinde 3 diğer kişi ismi bulunmaktaydı. 1530’da ise 1 imam ve 10 hane kayıtlıydı. 1550’de mahalle mescidi imamı Seydi ve müezzini Ali, 1572’de ise imamı Alaaddin Halife idi. Mahallede 1550’de “*Cemaât-i Hüddâm İmareti-i merhum Halil Paşa ...*” başlığı altında 7 görevli ismi bulunmaktadır. Bu görevliler Şeyh İskender b. Abdullah, nâib Merdan Hoca, Şeyh Muhiddin b. Hıdır, nekkâri (değirmenci) İskender b. Abdullah, vekilharç Mehmed b. Aydın, Kâtib Mahmud b. Çekik Nasuh ve debbağ (derici) Şaban b. Abdullah olup bunların Merhum Halil Paşa İmareti Mescidi’nde hizmet eden kimseler olduğu anlaşılmaktadır. 1572’de mahallede 1 imam ve 36 hane kaydedilmişti.

Murad Çelebi Mescidi Mahallesi³¹

1550 ve 1572 yılında Cami Kebir Mahallesi’ne tabi olarak gösterilen bu mahalle her iki tarihte de aynı isimle kaydedilmiştir. 1550’de mahallede müderris olarak Şemseddin ve Cafer b. Yusuf kayıtlarına rastlanmaktadır. 1572’de mahallede 9 hane, 7 mücerred, 1 akıncı, 1 celep ve 2 madenci bulunmaktaydı.

²⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.72b-73a; *167 Numaralı ... I*, s.217; BOA. TT.d. 267, s.22; TKG. KK. TT.d. 88, vr.11a; NBKM. Φ95/23, s.5.

³⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.72b; *167 Numaralı ... I*, s.217; BOA. TT.d. 267, s.23; TKG. KK. TT.d. 88, vr.12a.

³¹ BOA. TT.d. 267, s.21; TKG. KK. TT.d. 88, vr.10b.

Hacı Alagöz Mescidi Mahallesi³²

1550 ve 1572’de aynı isimle kaydedilmiş olan bu mahalle, Cami Kebir Mahallesi’ne tabi olarak kaydedilmiştir. Mahallede 1550’de imam Yusuf b. Süleyman ve müezzin Atullah b. Kurd idi. Bunun haricinde 1 mütevellî³³ ve 1 farraş vardı. Toplam 22 ismin kaydedildiği mahallede 7 kişi “*Ahali-i Maden-i Koşeva*” başlığı altında verilmiştir. Bu kişilerin Koşeva köyündeki madende çalışanlar olduğu düşünülebilir. Bunun haricinde “*Akıncıyan*” başlığıyla 4 akıncı bulunmaktaydı. 1572’de adı geçen mescidin imamı Sinan Halife idi. Bu tarihte 1 imam, 15 hane ve 2 mücerred vardı. Mahallede Müslümanlardan başka 2 hane Yahudi yaşamaktaydı.

Kara Hasan Mescidi Mahallesi³⁴

1550 ve 1572’de Cami Şerif Mahallesi’ne tabi olarak gösterilen bu mahallenin 1550’de imamı Şeyh Salih ve müezzini Receb idi. 1572’de imam ve müezzin kaydedilmeyen mahallede 42 hane, 5 mücerred, 2 akıncı ve 2 celep bulunmaktaydı.

Hacı Ömer Mescidi Mahallesi³⁵

Bu mahallenin 1550 tarihli defterde isminden sonra “*tabi mim*” ibaresinin gelmesiyle bir önceki mahalle olan “Kara Mehmed Mescidi Mahallesi” ne tabi olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum 1572 tarihli defterde belirtilmemiştir. Mahalle mescidinin 1550’de imamı Eşrefzâde ve müezzini Mehmed, 1572’de ise imamı Hacı Rıdvan ve müezzini Ahmed b. Mahmud idi. Mahallede yine bu tarihte 7 hane, 1 imam, 1 müezzin, 1 muhassıl ve 1 celep vardı.

Bayezid Ağa Mescidi Mahallesi³⁶

Mahalle mescidinin 1550’deki imamı İbrahim Hoca ve müezzini Salih Hoca, 1572’de ise imamı Muslihiddin ve müezzini Süleyman idi. Bu tarihte 1 imam, 1 müezzin, 1 muhassıl ve 20 hane kaydedilmişti.

³² BOA. TT.d. 267, s.21; TKG. KK. TT.d. 88, vr.10b.

³³ **Mütevellî:** Vakfiye şartlarının yerine getirilmesi ve vakıf tesislerinin gözetimi için vakfın arzusu ile görevlendirilen kimseydi. Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s.115.

³⁴ BOA. TT.d. 267, s.21-22; TKG. KK. TT.d. 88, vr.10b-11a.

³⁵ BOA. TT.d. 267, s.22; TKG. KK. TT.d. 88, vr.11a.

³⁶ BOA. TT.d. 267, s.22; TKG. KK. TT.d. 88, vr.11a.

Muslihiddin Hoca Mescidi Mahallesi³⁷

Muslihiddin Mescidi'nde 1550'de imam bulunmamakta ve müezzin Hasan b. Hüseyin görev yapmaktaydı. 1572'de ise imam Mehmed b. Yusuf ve müezzin Mahmud b. Ahmed idi. 1572'de mahallede 1 imam, 1 müezzin, 14 hane ve 6 mücerred bulunmaktaydı.

Muslihiddin Mescidi Mahallesi³⁸

Bu mahalle 1550 ve 1572 tarihlerinde "*Hacı DüNDAR Mahallesi*" ne tabi olarak gösterilmiştir. Mahalle mescidinde 1550'de imam İbrahim ve müezzin Mahmud, 1572'de ise imam Hüsam Halife görev yapmaktaydı. Mahallede 1572'de 1 imam 4 akıncı, 1 celep, 1 haraççı, 16 hane ve 5 mücerred bulunmaktaydı.

Hacı Ömer Mahallesi³⁹

Mahalle 1550 ve 1572 tarihlerinde "*Ahmed Fakih Mahallesi*" ne tabi olarak gösterilmiştir. Bu mahalle mescidinde 1550'de imam Cafer b. Yusuf ve müezzin Mehmed b. Hamza görev yapmaktaydı. 1572'de ise imam Muhyiddin Halife ve müezzin Mehmed Halife idi. Mahallede 1572'de 1 imam, 1 müezzin, 1 akıncı, 24 hane ve 4 mücerred bulunmaktaydı.

Hacı Ali Mescidi Mahallesi⁴⁰

Bu mahalle 1550 ve 1572 tarihlerinde "*Ahmed Fakih Mahallesi*" ne tabi olarak gösterilmiştir. Mahalle mescidinde 1550'de müezzin Bekir b. Karagöz bulunmaktaydı. 1572'de müezzin ismi verilmemiş 1 müezzin kaydedilmişti. Bunun haricinde aynı tarihte 1 akıncı, 1 celep, 9 hane ve 3 mücerred vardı.

Alaybeği Mescidi Mahallesi⁴¹

Yine bu mahalle de 1550 ve 1572'de "*Ahmed Fakih Mahallesi*" ne tabi olarak gösterilmiştir. Mescid müezzini 1550'de Hasan Şeyh ve imamı Talib idi. 1572'de ise

³⁷ BOA. TT.d. 267, s.22; TKG. KK. TT.d. 88, vr.11b.

³⁸ BOA. TT.d. 267, s.23; TKG. KK. TT.d. 88, vr.12a.

³⁹ BOA. TT.d. 267, s.23-24; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13a.

⁴⁰ BOA. TT.d. 267, s.24; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13a.

⁴¹ BOA. TT.d. 267, s.24; TKG. KK. TT.d. 88, vr.12b.

imam Musa Halife ve müezzin Mehmed b. Hasan olarak kaydedilmişti. Mahallede 1572’de 1 imam, 1 müezzin, 1 akıncı, 1 celep, 1 muhassıl, 31 hane ve 7 mücerred bulunmaktaydı.

Süleyman Bey Vakfı Mescidi Mahallesi⁴²

Mahalle 1550 ve 1572’de “*Hacı İbrahim Mahallesi*” ne tabi olarak gösterilmiştir. Mescidin imamı 1550’de Hamza ve müezzini Abdullah b. Mustafa, 1572’de ise imam Muhyiddin b. Hıdır ve müezzin Hacı b. Alişan kaydedilmişti. Mahallede 1572’de 1 imam, 1 müezzin, 1 muhassıl, 11 hane, 2 mücerred ve 1 sipahi vardı.

Kaya Bey Mescidi Mahallesi⁴³

Bu mahalle de yukarıdaki mahalle gibi 1550 ve 1572’de “*Hacı İbrahim Mahallesi*” ne tabi olarak gösterilmiştir. Buradaki imam 1550’de Alaaddin Hoca ve müezzin Hacı Hamza b. Hüseyin, 1572’de ise imam Şemseddin Halife b. Hacı Kasım ve müezzin Receb b. Şemseddin idi. Bu tarihte ayrıca Hacı Kasım adında bir müezzin daha kaydedilmişti. Ancak toplamda da sayısı belirtilmeyen bu kişinin adı geçen mescidde görev yaptığı bilinmemektedir. 1572’de toplam olarak 1 imam, 1 müezzin, 1 akıncı, 3 madenci, 8 hane, 5 mücerred ve 1 diğer görevli kaydedilmişti.

Abdurrahim Efendi Mescidi Mahallesi⁴⁴

Sadece 1572 tarihli defterde kaydedilen Abdurrahim Efendi Mescidi Mahallesi, bu defterde “*Kara Mehmed Mahallesi*” ne tabi olarak görülmektedir. Mahallede 1572’de imam Seydi Ali ve müezzin Hasan b. Hacı Mahmud idi. Bu tarihte 1 imam, 1 müezzin, 1 muallim, 1 muhassıl, 9 hane, 3 mücerred ve 1 sipahizâde vardı.

Osman Çelebi Mescidi Mahallesi⁴⁵

Kaydına 1572’de rastlanan bu mahalle, “*Ahmed Fakih Mahallesi*” ne tabi olarak gösterilmiştir. Mahalle imamı İbrahim b. Musa ve müezzini Mehmed b. Yusuf idi.

⁴² BOA. TT.d. 267, s.25; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13b.

⁴³ BOA. TT.d. 267, s.25; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13b.

⁴⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr.11a-11b.

⁴⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.12a-12b.

1572’de mahallede 1 imam, 1 müezzin, 1 akıncı, 2 celep, 25 hane ve 6 mücerred bulunmaktaydı.

Hacı İvaz Mescidi Mahallesi⁴⁶

Adına 1572 tarihli defterde rastlanan bu mahallenin imamı İbrahim b. Mehmed ve müezzini Musa b. Nasuh idi. Mahallede 1 imam, 1 müezzin, 1 akıncı, 1 celep, 38 hane ve 3 mücerred bulunmaktaydı. Ayrıca bu defterde mahalle kaydı sonunda 2 Yahudi hane görülmektedir. Bu Yahudi nüfusun Müslümanlarla birlikte aynı mahallede yaşadığı anlaşılmaktadır.

Kurd Çelebi Mahallesi⁴⁷

Bu mahalle ismi sadece 1572 tarihli tahrir defterlerinin vakıf kayıtları cildinde kaydedilmiştir. Mahalle ismine mahallede Köstendil sancakbeylerinden olan Mehmed Han Vakfı’na ait 2 çeşmeden bahsedilmesi vesilesiyle rastlanmaktadır. Bu çeşme mahallenin suyunun yeterli olmaması üzerine yine Ilıca’nın gelen su kaynağından olmak üzere yapılmıştı.

Mahmud Çelebi Mahallesi

Tahrir defterlerinde herhangi bir kaydı bulunmayan bu mahalle 1581 tarihli celepkeşan defterinde geçmektedir. Mahalle ile ilgili isminden başka bir bilgi bulunmamaktadır.⁴⁸

Ilıca merkez mahallelerinde Müslüman reyanın nüfus durumu şu şekildedir.

Tablo 2/2: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Müslüman Mahalle Sayıları ve Nüfusu

	1519 ⁴⁹		1530 ⁵⁰		1550 ⁵¹		1572 ⁵²	
Mahalle Sayısı	5		5		18		21	
Nüfus Durumu	h.	m.	h.	m.	h.	m.	h.	m.
	293	60	317	58	385	64	628	91
Tahmini Nüfus	1.525		1.643		1.989		3.231	

h.: hane, m.: mücerred

⁴⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.13b.

⁴⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402a.

⁴⁸ BOA. MAD.d. 4075, s.10; Amedoski ve Katiç, s.5.

⁴⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.73a.

⁵⁰ *167 Numaralı ... I*, s.217; Kiel, “Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries”, *Turco-Bulgarica ...*, s.208.

⁵¹ BOA. TT.d. 267, s.21-26.

⁵² TKG. KK. TT.d. 88, vr.10a-14b.

Ilıca merkezdeki Müslüman mahalle sayıları ve nüfusunda önemli bir artış yaşanmıştır. Bu verilere yaygın formülün ($hx5+m$ =tahmini nüfus)⁵³ uygulanmasıyla 1519'da 1.525; 1530'da 1.643; 1550'de 1.989 ve 1572'de 3.231 tahmini Müslüman sayısı elde edilmektedir. Bu sayısal verilerden nüfusun 1519-1530 arası % 7,74; 1530-1550 arası % 21,05 ve 1550-1572 arası % 62,44 oranında arttığı anlaşılmaktadır. Merkezde bir hayli yüksek olan Müslüman nüfus artışı, XVI. yüzyıl boyunca süren refaha bağlanmakta ve bu refahın bir sonucu olarak Ilıca hızla gelişmekteydi.⁵⁴ Refahın artmasına kanıt olarak Ilıca Kazası merkezinde elde edilen gelir toplamları da gösterilebilir. 1519'da 42.423 akçe olan gelir⁵⁵ 1550'de 52.509⁵⁶ ve 1572'de 81.100 akçe⁵⁷ olarak gelişme göstermiştir. Bu gelirlerin 1519'dan 1550'ye kadar % 23,77 ve 1550'den 1572'ye kadar % 54,44 arttığı görülmektedir. Üretimin artmasıyla refah düzeyi yükselmiş ve bu durum XVI. yüzyılda Ilıca'nın nüfusunda yükselişlere neden olmuştur.

2.1.1.2. Gayrimüslim Mahalleleri

Ilıca'da gayrimüslimler 1519'da "*Cemaat-i Gebran*",⁵⁸ 1530'da "*Mahalle-i Gebran*",⁵⁹ 1550⁶⁰ ve 1572'de ise "*Mahalle-i Gebran an nefsi-i Ilıca*" şeklinde belirtilmişlerdir.⁶¹ 1550'de gayrimüslimlerin yaşadığı mahalle kethüdasının "*Kasım b. Abdullah*" olduğu "*Kethüda-i Varoş*" şeklinde geçen ibareden anlaşılmaktadır.⁶² Buradaki "*Varoş*" kelimesinin anlamından dolayı gayrimüslimlerin Müslüman mahallelerine göre biraz dış bölgelerde yaşadıkları anlaşılmaktadır.⁶³

⁵³ Hanenin genellikle beş kişiden oluştuğu kabul edilmektedir. Her hanenin 5 ile çarpılıp üzerine mücerredlerin eklenmesiyle elde edilen sayı, şehrin tahmini nüfusunu göstermektedir. Ömer Lütfi Barkan, "Tarihî Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, C.X, İstanbul 1953, s.11-12.

⁵⁴ Kiel, "Köstendil", s.278.

⁵⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.73a.

⁵⁶ BOA. TT.D.267, s.26-27.

⁵⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.14b.

⁵⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.73a.

⁵⁹ *167 Numaralı ... I*, s.217.

⁶⁰ BOA. TT.d. 267, s.25-26.

⁶¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.14a-14b.

⁶² BOA. TT.d. 267, s.25.

⁶³ Macarca "*Varoş*" tan dilimize giren bu kelime şehrin kale dışında olan kısmı, şehrin kenar mahallesi anlamına gelmektedir. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*, MEB Basımevi, İstanbul 1983, s.584.

Ayrıca kaydedilen gayrimüslim reaya haricinde yukarıda Müslüman mahallelerinde değinildiği üzere 1572’de Hacı Alagöz Mescidi Mahallesi’nde iki⁶⁴ ve Hacı İvaz Mescidi Mahallesi’nde iki hane⁶⁵ olmak üzere toplam dört Yahudi hane bulunmaktaydı. Bu Yahudiler kendilerine ait bir mahallede değil, belirtilen Müslüman mahallelerinde yerleşmişlerdi.

Nüfusun sürekli bir artış gösterdiği Ilıca’da gayrimüslim halkın nüfusu durumu şu şekildeydi.

Tablo 2/3: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Gayrimüslim Mahalle Sayıları ve Nüfusu

	1519			1530			1550			1572				
Mahalle Sayısı	1			1			1			1				
Nüfus Durumu	h.	m.	b.	h.	m.	b.	h.	m.	b.	h.	m.	b.	Yh.	
	47	6	8	47	4	1	64	9	10	82	28	14	4	
Tahmini Nüfus	249			240			339			452				20

h.: hane, m.: mücerred, b.: bive, Yh.: Yahudi hane

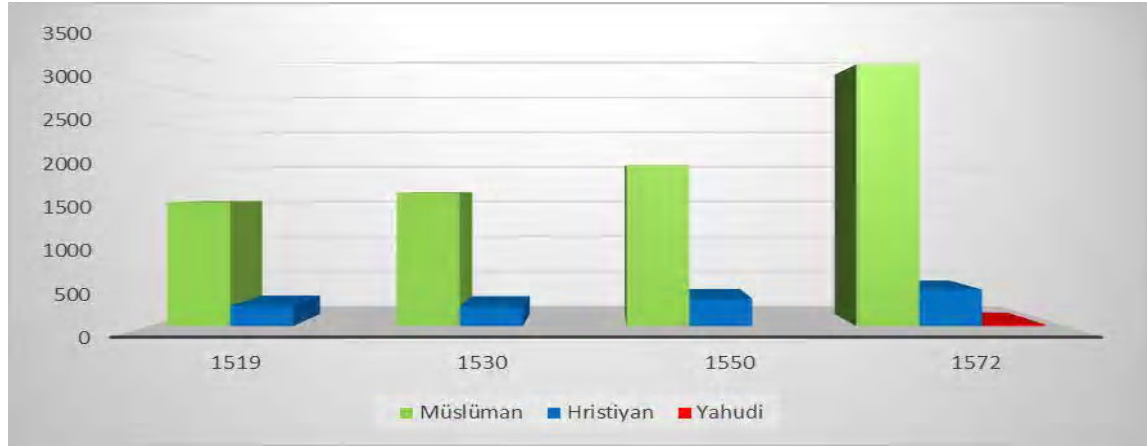
Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere merkezde yaşayan gayrimüslim reaya nüfusunda genelde bir artış söz konusudur. Sadece 1530’da küçük bir düşüş yaşanmıştır. Müslüman nüfusu üzerinde uygulanan formülün burada da uygulanmasıyla gayrimüslim mahalleleri 1519’da 249, 1530’da 240, 1550’de 339 ve 1572’de ise 452 yaklaşık bir nüfusa sahipti. 1519-1530 arası % 3,6’lık bir düşüş yaşanmıştır. 1530-1550 arası yaklaşık % 41 artan gayrimüslim nüfus, 1550-1572 arası % 33 oranında artmıştı. 1572’de dört olan Yahudi nüfus ise 20 olarak tahmin edilebilmektedir.⁶⁶

Tahmini olarak ifade edilen nüfus verilerinden hareketle Ilıca mahallelerinde yaşayan halkın karşılaştırmalı nüfus durumu şu şekildeydi.

⁶⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr.10b.

⁶⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.13b.

⁶⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.73a; 167 Numaralı ... I, s.217; BOA. TT.d. 267, s.26; TKG. KK. TT.d. 88, vr.14b.

Grafik 1: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Müslüman, Hristiyan ve Yahudi Nüfusu

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere 1519-1572 yılları arasında Ilıca'da Müslüman nüfusunda yaklaşık iki kat artış yaşanmıştır. Burada Hristiyan nüfusta da bir artış gözlenmektedir, ancak Müslüman nüfusla karşılaştırıldığında Hristiyan nüfus artışının çok düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. 1572'de kaydedilen Yahudiler ise küçük bir unsuru teşkil etmekteydi.

Ilıca merkez nüfusunun 1519'da % 87'si Müslümanlardan ve % 13'ü ise gayrimüslimlerden oluşmaktaydı. 1530'da Müslümanlar % 86 ve gayrimüslimler % 14 idi. 1550'de ise Müslüman nüfus % 85 ve gayrimüslim nüfus % 15 olarak gelişme göstermişti. 1572'ye gelindiğinde Ilıca'da nüfusun % 87'si Müslümanlardan, % 12'si Hristiyanlardan ve yüzde biri ise Yahudilerden oluşmaktaydı. 1572'de 1550'ye kıyasla Müslüman nüfusta yüzde ikilik bir artış ve Hristiyan nüfusta yüzde üçlük bir gerileme söz konusuydu.

XV. yüzyılda Rumeli'de 44 şehirden 38'inde gayrimüslim, altı şehirde ise Müslüman nüfus hâkimdi. Bu altı şehirden sadece Köstendil'de %70'in üzerinde bir Müslüman nüfus hâkimiyeti bulunmaktaydı.⁶⁷ XVI. yüzyılda ise artan nüfus ile bu oran yukarıda da görüldüğü üzere % 80'in üzerine çıkmıştır.

⁶⁷ Todorov, *The Balkan City ...*, s.54.

2.1.1.3. Kır Nüfusu⁶⁸

Arşiv belgelerinde yabancı yer adlarının yazılışında kaydı tutan kâtiplerin hata yapabilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Yapılan hatalar yer isimlerinin duyulduğu şekliyle yazılmasından kaynaklanmış olmalıdır. Bundan olsa gerek bir belgede geçen yer adının başka bir belgede farklı yazıldığı görülmektedir. Örneğin 1530 tarihli Muhasebe defterinde “*Hırsova nd. Maçkanova*” şeklinde kaydedilen köy,⁶⁹ 1550 tarihli mufassal defterde “*Hırsova nd. Çakanova*”⁷⁰ ve 1572 tarihli mufassal defterde ise “*Kreşeva nd. Çakanova*”⁷¹ şeklinde kaydedilmiştir.

Mufassal defterlere göre Ilıca nahiyesinde 1519’da 79 köy bulunmaktaydı. Bunlardan üç köyde Müslümanlar, 41 köyde gayrimüslimler ve 35 köyde ise Müslim-gayrimüslim birlikte yaşamaktaydı. 1550’de 85 köyden birinde Müslümanlar, 43’ünde gayrimüslimler ve 41’inde ise Müslim-gayrimüslim bulunmaktaydı. 1572’de 87 köyün 42’sinde gayrimüslimler ve 45’inde ise Müslim-gayrimüslim vardı.⁷²

1519’da Ilıca’ya tabi köylerde Müslüman nüfusu 206 hane, 87 çift, 28 nim çift, 14 mücerred ve 42 baştineyken,⁷³ gayrimüslimler 2.672 hane, 523 mücerred, 18 muaf hane ve 132 biveydi. 1550’de Müslümanlar 336 hane, 194 çift, 12 nim çift, 58 mücerred, 48 bennak ve 14 baştine ve gayrimüslimler 2804 hane, 1.130 mücerred, 122 bive ve 454 baştine olarak tespit edilmektedir. 1572’de Müslüman nüfus 280 çift, 39 nim çift, 61 mücerred, 70 bennak ve altı baştineyken gayrimüslimler ise 4.294 hane, 2.894 mücerred, 1.388 bive ve 579 baştine idi.

1572’deki gayrimüslim verileri haricinde aynı tarihli cizye-i gebran defterinde Ilıca’da cizye vermekle mükellef 9.422 kişi bulunmaktaydı.⁷⁴

Ilıca’da 1519’da köylere bağlı olan hiçbir mahalle ismine rastlanmamaktadır. Müslümanlar bu köylerde “*Cemaat-i Müslimanan*”⁷⁵ ve gayrimüslimler “*Gebran an*

⁶⁸ Ilıca Kazası nahiye ve tâbi köyler için bkz. Ek. Harita 4.

⁶⁹ *167 Numaralı ... I*, s.219.

⁷⁰ BOA. TT.d. 267, s.8.

⁷¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a, 41a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.25, 40 “*Çreşeva nd. Kalkanova*”.

⁷² bkz. Ek. Çizelge 4/1.

⁷³ **Baştine:** Osmanlı raiyyet çiftliğine denk düşen Balkan köylü aile çiftliği. Osmanlı öncesi statü ve hizmet yükümlülükleri Osmanlı döneminde de devam eden bu gruplar için bu Slav terimi kullanılırdı. Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.95.

⁷⁴ BOA. MAD.d. 6874, s.20.

karye-i mezbure”⁷⁶ şeklinde kaydedilmişlerdi. Ancak 1530 tarihli defterde Bersin köyüne tabi “*Pop Nikola*” ve “*Nikola Dušan*” mahalleleri bulunmaktaydı.⁷⁷

1550 tarihli mufassal defterde köylerde yaşayan Müslümanlar bir mahalle ismiyle değil, “*Müslimanan*” başlığı altında verilmiştir. Diğer taraftan Gayrimüslim reyanın yaşadığı mahalleler bir isimle kaydedildiği gibi “*Mahalle-i Gebran*” şeklinde de kaydedilmiştir. 1550 ve 1572’de Bersin, Konyov ve Pelatik köylerinde ikişer mahalle bulunmaktaydı.

Mufassal tahrir defterlerinde dikkati çeken bir husus bazı köylerin Ilıca, İslavişte ve Sırışnik nahiyesine bağlı iken Kamanıçe’ye bağlı olarak kaydedilmesidir. Bu durum aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmektedir.

Tablo 2/4: XVI. Yüzyılda Farklı Nahiyelere Kaydedilen Köyler

Köyler	Köylerin Bağlı Olduğu Nahiyeler				
	1519 ⁷⁸	1519 ⁷⁹	1530 ⁸⁰	1550 ⁸¹	1572 ⁸²
İvanofça nd. Lumniçe ⁸³	Kamanıçe	İslavişte	İslavişte	İslavişte	İslavişte
Çereşnova ⁸⁴	Kamanıçe	İslavişte	İslavişte	İslavişte	İslavişte
Pokolniçe-i Bala ⁸⁵	Kamanıçe	Kamanıçe	Ilıca	Kamanıçe	Ilıca
Leska ⁸⁶	Kamanıçe	Kamanıçe	Ilıca	Kamanıçe	Ilıca
Dolna Pekolna ⁸⁷	Kamanıçe	Kamanıçe	İslavişte	İslavişte	İslavişte
İskakaviçe ⁸⁸	Kamanıçe /Ilıca	Kamanıçe/ Ilıca	Ilıca	Kamanıçe/ Ilıca	Ilıca/ Kamanıçe
Dolna Sela ⁸⁹	Kamanıçe	Kamanıçe	Ilıca	Kamanıçe	Kamanıçe/ Ilıca
Gurubanofça ⁹⁰	Kamanıçe	İslavişte	Ilıca	Kamanıçe	Ilıca

⁷⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.20b, 21b, 48a.

⁷⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.20b.

⁷⁷ 167 Numaralı ... I, s.221.

⁷⁸ BOA. MAD.d. 170.

⁷⁹ BOA. TT.d. 74.

⁸⁰ BOA. TT.d. 167.

⁸¹ BOA. TT.d. 267.

⁸² TKG. KK. TT.d. 88.

⁸³ BOA. MAD.d. 170, vr.87b; BOA. TT.d. 74, s.12, 138; BOA. TT.d. 167, s.224; BOA. TT.d. 267, s.135; TKG. KK. TT.d. 88, vr. 60a, 64b.

⁸⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.88a; BOA. TT.d. 74, s.12; BOA. TT.d. 167, s.226; BOA. TT.d. 267, s.120; TKG. KK. TT.d. 88, vr. 60a, 76a.

⁸⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.333b; BOA. TT.d. 74, s.130; BOA. TT.d. 167, s.225; BOA. TT.d. 267, s.77; TKG. KK. TT.d. 88, vr.41a.

⁸⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.336b; BOA. TT.d. 74, s.131; BOA. TT.d. 167, s.223; BOA. TT.d. 267, s.88, 128 “*Karye-i Gorna Leska*”; TKG. KK. TT.d. 88, vr.41a “*Karye-i Gorna Leska*”.

⁸⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.347b; BOA. TT.d. 74, s.137; BOA. TT.d. 167, s.223; BOA. TT.d. 267, s.129 “*Karye-i Dolna Pekolniçe*”; TKG. KK. TT.d. 88, vr.60a, 82b “*Karye-i Dolna Pekolniçe*”.

⁸⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.351a, 352b; BOA. TT.d. 74, s.138, 139; BOA. TT.d. 167, s.225; BOA. TT.d. 267, s.9, 74; TKG. KK. TT.d. 88, vr.4b, 39a.

⁸⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.353b; BOA. TT.d. 74, s.140; BOA. TT.d. 167, s.219; BOA. TT.d. 267, s.7; TKG. KK. TT.d. 88, vr.3b.

İstarıdol ⁹¹	Kamaniçe	Gorna Krayište	İlıca	Kamaniçe	İlıca/İslavište
Hraniçe ⁹²	Kamaniçe	Sirişnik	Sirişnik	Kamaniçe	İlıca/Kamaniçe
Kreşeva nd. Çakanova ⁹³	----	----	İlıca	Kamaniçe	İlıca/Kamaniçe
Tırnofça nd. Drenofça ⁹⁴	----	----	İlıca	Kamaniçe	İlıca/Kamaniçe
İstramaş ⁹⁵	İslavište	Gorna Krayište	İslavište	Kamaniçe	İlıca

Sadece bir yerde 1550’de “...*hissesi Kamaniçe nahiyesinde*dir.” şeklinde geçmesiyle ⁹⁶ Kamaniçe’nin nahiye olduğu görülmektedir. 1572’de ise kaydedilen bazı köylerin “... *tabi Kamaniçe tabi İlıca*” şeklinde kaydedilmesiyle, buradan Kamaniçe’nin İlıca’ya yakın bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır. Bazı köyler mufassal defterde Kamaniçe’ye tabi iken, aynı defterin icmal defterinde İslavište nahiyesine tabi idiler. 1519’da *İvanofça nd. Lumniçe ve Çereşnova* köyleri bu duruma örnektir. Başka bir örnek ise aynı tarihte *İstramaş* köyünün mufassal defterde İslavište’ye, aynı defterin icmalinde ise Gorna Krayište nahiyesine kaydedilmesidir.

Yukarıdaki tabloda köylerin aynı defter içinde dahi bağlı olduğu nahiyelerin değiştiği görülmektedir. Bu durum söz konusu köylerin adı geçen nahiyelere yakın mesafede olması dolayısıyla, tahrir yazıcıların hangi köyün nereye bağlı olduğunu karıştırmalarından kaynaklanmış olmalıdır. Örneğin 1530’da İskakaviçe ve Dolna Sela köyleri İlıca ve İslavište arasında görülmektedir.⁹⁷ Özellikle 1572 tarihli defterde İlıca nahiyesi fihristinde İlıca’ya tabi olan bazı köyler defter içerisinde Kamaniçe’ye tabi olarak kaydedilmiştir. Bunlar İskakaviçe, Dolna Sela ve Hraniçe köyleridir.

⁹⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.356b; BOA. TT.d. 74, s.140; BOA. TT.d. 167, s.224; BOA. TT.d. 267, s.72; TKG. KK. TT.d. 88, vr.27b.

⁹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.404b; BOA. TT.d. 74, s.168; BOA. TT.d. 167, s.224; BOA. TT.d. 267, s.93; TKG. KK. TT.d. 88, vr.57b.

⁹² BOA. MAD.d. 170, vr.409b; BOA. TT.d. 74, s.172; BOA. TT.d. 167, s.241; BOA. TT.d. 267, s.7, 75; TKG. KK. TT.d. 88, vr.3a, 53b.

⁹³ BOA. TT.d. 167, s.219; BOA. TT.d. 267, s.8; TKG. KK. TT.d. 88, vr.4a.

⁹⁴ BOA. TT.d. 167, s.219; BOA. TT.d. 267, s.10, 79; TKG. KK. TT.d. 88, vr.5a.

⁹⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.423b; BOA. TT.d. 74, s.180; BOA. TT.d. 167, s.227; BOA. TT.d. 267, s.93; TKG. KK. TT.d. 88, vr.57a.

⁹⁶ BOA. TT.d. 267, s.35.

⁹⁷ bkz. Ek. Harita 4.

Benzer durumlar Dupniçe nahiyesine tabi olan bazı köylerin Pürtlü'ye tabi olarak kaydedilmesinde de görülmektedir. “*Uzunca-ini*” köyü 1519’da Pürtlü’ye; 1550 ve 1572’de Dupniçe’ye tabi olarak kaydedilmişti.⁹⁸

2.1.2. İslavişte Nahiyesi

XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde İslavişte nahiyesinden *nefs* olarak bahsedilmemektedir. Bunun yanı sıra İslavişte’ye tabi olarak her hangi bir mahalle de kaydedilmemiştir. Tahrir defterlerinde geçen kayıtlar İslavişte nahiyesinin köylerini içermektedir. İslavişte’nin bir nefse sahip olmaması durumu, bu nahiyenin Ilıca’ya yakın olması ve Ilıca’nın daha canlı olmasıyla alakalı olmalıdır.

1519 yılında İslavişte’de 51 köy tespit edilmiştir. Bunun 43’ü sadece gayrimüslimlerin, yedisi ise Müslüman ve gayrimüslimlerin birlikte yaşadığı köylerdi. Soçidol Mali İzragit? isimli köye ait reaya ismi yazılmadığı için Müslüman ya da gayrimüslim yaşadığı belirlenememektedir. 1550’de toplam köy sayısı 54 idi. Bu köylerden 50’sinde gayrimüslim ve üçünde Müslim-gayrimüslim yaşamaktaydı. 1550’de sadece Bukoyani köyünde yaşayanların dinî yapısı tespit edilememiştir. 1572’de nahiyedeki köy sayısı 55 idi ve bunun 49’unda gayrimüslim ve beşinde ise Müslim-gayrimüslim reaya yaşamaktaydı.⁹⁹ 1550’de olduğu gibi 1572’de de *Bukoyani* köyünün dinî yapısı tespit edilememiştir. Bu köy 1572 tarihli mufassal defterin fihristinde İslavişte’ye tabi gösterilmiş iken defter içinde Köstendil Sancağı’nın bir diğer kazası olan Kratova’ya kaydedilmişti.¹⁰⁰

1519’da İslavişte nahiyesi köylerinde yaşayan Müslüman sayısı toplam 28 hane, 8 çift, 1 nim çift ve 2 baştine idi. Gayrimüslim reaya ise 1.648 hane, 178 mücerred, 70 bive ve 27 baştineden oluşmaktaydı. 1550’de Müslümanlar 13 hane, 10 çift, 3 mücerred ve 2 bennak iken, gayrimüslimler 1.670 hane, 726 mücerred, 79 bive ve 140 baştine idi. 1572 tarihli deftere göre İslavişte’de Müslüman nüfus 16 hane, 14 çift, 2 mücerred ve 1 bennaktı. Gayrimüslümler ise 1.949 hane, 1.233 mücerred, 27 bive ve 121 baştine olarak tespit edilmektedir.

⁹⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.161b; BOA. TT.d. 267, s.204; TKG. KK. TT.d. 88, vr.123a.

⁹⁹ bkz. Ek. Çizelge 4/2.

¹⁰⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.60a. “*Karye-i Bukoyani tabi Kratova der İslavişte*”

1550 yılı tahririne göre Vopila, Petraliçe, Tlamina-i Gorna ve Gorna Odrine köylerinde gayrimüslim mahalle isimlerine rastlanmaktadır.¹⁰¹ 1550’de Vopila köyünde bulunan “*Mahalle-i Dabreno Nikola*” şeklinde geçen mahalle daha önce 1530’da “*Mahalle-i Nikola*” ve “*Mahalle-i Dabreno*” şeklinde iki farklı mahalle olarak kaydedilmişti.¹⁰²

2.1.3. Dupniçe Nahiyesi

1519 yılına ait mufassal defterde Dupniçe merkezde Müslüman reaya “*Nefs-i Dupniçe tabi Ilıca*” başlığı altında “*Cemaat-i Müsilmanan*” ve “*Cemaat-i Akıncıyan*” şeklinde kaydedilmişlerdi. Bu tarihte 10’u akıncı olmak üzere toplam 42 Müslüman hane bulunmaktaydı.¹⁰³

1519 yılında kayıtlı olmayan mahalle isimlerinin 1550 ve 1572’de kaydedildiği görülmektedir. Bu defterlerde Dupniçe nahiyesi merkez mahalleleri şu şekilde idi.

Tablo 2/5: 1550 ve 1572’de Dupniçe Nahiye Merkezi Müslüman Mahalleleri

1550 ¹⁰⁴	1572 ¹⁰⁵
Ahmed Bey Cami (Şufa Ahmed) Mahallesi	Ahmed Beg Cami (Şufa Ahmed) Mahallesi ¹⁰⁶
Ali Şar Mahallesi	Ali Şar Mahallesi
Hacı Sinan Mahallesi	Hacı Sinan Mahallesi
----	Hasan Voyvoda Mescidi Mahallesi
Menteşe Hoca Mescidi Mahallesi	Menteşe Hoca Mescidi Mahallesi
Sinan Hoca Mahallesi	Sinan Hoca Mahallesi
Şeyh Mevlana Bali Halife Cami Mahallesi	Şeyh Mevlana Bali Halife Cami Mahallesi
Veli Hoca Mahallesi	Veli Hoca Mahallesi
7	8

Görüldüğü gibi 1550’de yedi olan mahalle sayısı, 1572 tarihli defterde *Hasan Voyvoda Mescidi Mahallesi*’nin eklenmesiyle sekize yükselmişti. Müslüman mahallelerinde nüfus 1550’de 82 hane ve 10 mücerred,¹⁰⁷ 1572’de ise 179 hane dükkân ehli, 24 çift hane ve 44 mücerredten oluşmaktaydı.¹⁰⁸

¹⁰¹ BOA. TT.d. 267, s.99, 103, 104, 115, 117.

¹⁰² *167 Numarah ... I*, s.222.

¹⁰³ BOA. MAD.d. 170, vr.98b, 99a.

¹⁰⁴ BOA. TT.d. 267, s.208, 209, 210.

¹⁰⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.124a, 124b, 144a, 144b.

¹⁰⁶ Sokoloski, *Turski Dokumenti ...*, Tom V, Kniga I, s.360. Ahmed Bey, “*Şufa Ahmed*” olarak şöhret bulmuştur.

¹⁰⁷ BOA. TT.d. 267, s.212.

¹⁰⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.125b.

1519'da Dupniçe'de ayrı başlıklar altında gayrimüslim mahalle isimleri bulunmamaktaydı. Burada yaşayan Müslüman ahaliden sonra gayrimüslim halk eklenmişti. Gayrimüslimler 141 hane, 9 mücerred ve 11 bive olarak kaydedilmişti. 141 gayrimüslim hanenin içinde 15 tane baştine bulunmaktaydı.¹⁰⁹ Dupniçe'de gayrimüslim mahalleleri 1550 ve 1572 yıllarında şu şekildeydi.

Tablo 2/6: 1550 ve 1572'de Dupniçe Nahiye Merkezi Gayrimüslim Mahalleleri

1550	1572
Rale Peyo	Rale Peyo/İsvetke Dubrovnik
Brolho Yovan	Brocho Yovan/Koyo Dabijiv
Peyo veled-i Kovaç	Peyo veled-i Kovaç
İspas	İspas/Nikle İspas
Nikola	----
5	4

1550'de kaydedilen mahallelerin 1572'de birçoğunun yanına kişi isimlerinin eklendiği görülmektedir. Dupniçe'ye bağlı gayrimüslim mahallelerinde 1550'de 150 hane, 41 mücerred ve 5 bive,¹¹⁰ 1572'de ise 160 hane ve 41 mücerred yaşamaktaydı. 1572'de baştineler mahalle içlerinde belirtilmiş, ancak son kısımda sayıları verilmemişti. Bu tarihte baştine sayıları toplam 11 olarak çıkmaktadır.¹¹¹

1550 tarihli defterde gayrimüslim mahallelerinde öne çıkan bir durum “*nev yaftekan*” başlığıyla gayrimüslim reayanın isimlerinin kaydedilmesi idi. Nev yaftekan başlığı altında oluşturulan liste, ölümler kayıttan düşüldükten ve herhangi bir sebeple gözden kaçıp deftere işlenmeyenlerle cizye mükellefi durumuna gelenler (bâliğ) belirlendikten sonra oluşturuldu. Cizye için düzenli olarak her üç yılda bir nev yafte yılı adıyla genel bir teftiş yapılırdı. Bu teftişler sırasında önceden tespit edilmiş olan cizye mükellefi sayısının düşürülmemesine hükümetin tâlimatı çerçevesinde dikkat edilirdi.¹¹² Köstendil'e ait 1550 tarihli mufassal defterde cizye için oluşturulan bu kayıtların titizlikle tutulduğu görülmektedir. Buna göre Dupniçe merkezde yaşayan gayrimüslimlerden toplam 30 hane, 3 mücerred ve 2 baştine nüfus nev yafte olarak kaydedilmişti.

¹⁰⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.98b-99a.

¹¹⁰ BOA. TT.d. 267, s.212.

¹¹¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.125b.

¹¹² İnalçık, “Osmanlılar'da Cizye”, s.46.

Dupniçe nahiyesinde bulunan köyler, nahiyeye ait kır nüfusunu meydana getirmekte idi.¹¹³ 1519'da Dupniçe'de toplam 82 köy bulunmakta idi. Bu köylerden 7'sinde Müslüman, 44'ünde gayrimüslim ve 31'inde ise Müslim-gayrimüslim birarada yaşamaktaydı. Aynı tarihte İstob, İsmoçeva, Dragodan, Pokrovnik, Dilboçiçe ve Toroskova köyleri Karasu'ya tabi olarak kaydedilmişti.¹¹⁴ 1519 tarihli icmal defterde¹¹⁵ ve 1530'da bu köyler Dupniçe nahiyesine bağlıydı.¹¹⁶ Tahrir defterlerinde nahiyeye olarak kaydedilmeyen ve adını Karasu (Struma) Irmağı'ndan alan bu yerin, köyden büyük bir bölge olabileceği akla gelmektedir.

Dupniçe'de 1550'de 70 köy kaydedilmişti. Bunun 14'ünde Müslüman, 30'unda gayrimüslim ve 26'sında Müslim-gayrimüslim reaya bulunmaktaydı. 1519'dan 1550'ye kadar köy sayısında büyük bir gerilemenin olduğu görülmektedir. Bunun nedeni 1519'da Dupniçe'ye kaydedilen birçok köyün Cuma'ya tabi olmasıdır. Yukarıda değinildiği gibi yer yer Ilıca, İslavişte ve Kamaniçe'ye tabi olarak gösterilen köylerde olduğu gibi, Dupniçe'ye bağlı köyler de yer yer Dupniçe ve Cuma'ya tabi olarak gösterilmekteydi.

1572'de 131 köyün 50'sinde Müslüman, 36'sında gayrimüslim ve 45'inde Müslim-gayrimüslim birlikte yaşamaktaydı. Anlaşıldığı üzere 1572'ye gelindiğinde köy sayısında büyük bir artış olmuştur. Bunun nedeni 1550 tarihli defterde Cuma'ya kaydedilen çoğu köyün, 1572'de tekrar Dupniçe'ye kaydedilmesi idi. Diğer bir nedeni ise bu tarihte yeni köylerin kaydedilmesidir. Yeni kaydedilen bu köylerin büyük bir çoğunluğunu yörüklerin yaşadığı köyler oluşturmaktaydı. Eyerci Ali, Karacalar, Karaca Ahmedlü, Ömer Obası, Sendel Obası, Koca Halid, Kızılcalar, Kırklar ve Topal Ali nd. Göklemezli köylerinde “Yörük” ibaresi yazılmamıştı. Buna rağmen bu köylerin yörük olduğu, ibarenin bulunduğu köylerdeki kişi isimleri altında belirtilen ve yörüklerden çift başına alınan 12 akçelik vergi miktarından anlaşılmaktadır.¹¹⁷

Dupniçe sınırlarında olup 1572 tarihli defterde Yörük nüfusun ikâmet ettiği mezralar da bulunmaktaydı. Doğancılar köyünden sonra kaydedilen Belçin mezrası

¹¹³ Dupniçe köyleri ve dinî yapıları için bkz. Ek. Çizelge 4/3.

¹¹⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.102b, 370b, 373a, 383a, 390a, 392a.

¹¹⁵ BOA. TT.d. 74, s.14, 149, 150, 154, 160, 161.

¹¹⁶ 167 Numaralı ... I, s.230, 234, 231, 232, 235.

¹¹⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.136b, 138b, 139b.

kaydında “*Mezra-i Belçin üzerinde Yörükler otururlar*”¹¹⁸ şeklindeki ibareyle buranın yörüklerin yaşadığı bir mezra olduğu anlaşılmaktadır.

Dupniçe nahiyesi köylerinin nüfus durumuna gelince 1519’da Müslüman sayısı 387 hane, 115 çift, 76 nim çift, 77 mücerred, 1 muaf hane ve 2 baştine idi. Gayrimüslimler ise 4.900 hane, 668 mücerred, 1 muaf hane, 268 bive ve 92 baştine olarak görülmekteydi. 1550’de Müslüman nüfus durumu 243 çift, 98 nim çift, 113 mücerred, 98 bennak, 9 baştine, 2 muaf, 9 eşkinci ve 53 yamak şeklinde idi. Bunlar haricinde bu tarihte Yörükler de kaydedilmişti. Toplam sayıları 125 çift, 3 nim çift, 42 mücerred, 22 bennak, 9 eşkinci ve 42 yamaktan oluşmaktaydı. 1550’de gayrimüslim halk ise 3.500 hane, 802 mücerred, 1 muaf, 2.235 bive ve 185 baştineydi.¹¹⁹ 1572’de Müslüman reaya 533 çift, 106 nim çift, 242 mücerred, 235 bennak ve 15 baştine şeklinde idi. Bu tarihte kaydedilen Yörük nüfusu 531 çift hane, 13 nim çift, 107 mücerred ve 46 bennaktı. 1572’de gayrimüslim nüfus 4.965 hane, 2.775 mücerred, 125 bive ve 199 baştine olarak gelişme göstermişti. 1572’de bunlar haricinde Arhangel manastırına 5 keşiş¹²⁰ ve Boboşeva köyünde yaşadığı tespit edilen Kıbtî Cemaati’ne mensup 11 gayrimüslim ve 1 Müslüman hane bulunmaktaydı.¹²¹ 1572 tarihli cizye-i cebran defterinde ise Dupniçe’de yaşayan cizye mükellefi hane sayısı 5.993 olarak kaydedilmişti.¹²²

1519’da Dupniçe köylerinden olan Yazıkofça köyü sonunda “... *tabi Bana*” ibaresi bulunmaktadır.¹²³ Burada geçen Bana, başka bir sayfada Dupniçe’ye bağlı bir köy olarak kaydedilmiştir.¹²⁴ Bu ibareden Bana’nın köyden büyük bir yerleşim olabileceği düşünülebilir. Ya da Yazıkofça köyünün kendinden önce kaydedilen Saparova köyüne bağlı küçük bir köy olabileceği de ihtimal dâhilindedir. Zira Saparova köyü, bulunduğu hamamdan dolayı Saparova Banya (Bana) şeklinde anılmaktaydı. Bana ise ılıca, kaplıca ve hamam gibi anlamlara gelmekteydi.¹²⁵

¹¹⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.168a.

¹¹⁹ Yörük nüfusu için bkz. Ek. Çizelge 7/1, 8/1.

¹²⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.149a.

¹²¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.423a.

¹²² BOA. MAD.d. 6874, s.20.

¹²³ BOA. MAD.d. 170, vr.101a. “*Karye-i Yazıkofça tabi Bana*”

¹²⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.99b.

¹²⁵ Acaroğlu, *Bulgaristan’da Türkçe ...*, s.854; Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.304.

Tahrir defterlerinde Dupniçe nahiyesine tabi olan köylerde mahalle isimlerine rastlanmaktadır. 1550’de dört köyde toplam beş gayrimüslim mahallesi tespit edilmiştir. Bunlardan Boboşeva köyünde iki mahalle bulunmaktaydı. 1572’de ise 12 köyde mahalle kaydedilmişti. Bunlar arasında en çok mahalle kaydedilen köylerden Balanova’da dört,¹²⁶ Marulova’da altı,¹²⁷ Gorna Logodaz¹²⁸ ve Gradeva’da beşer¹²⁹ ve İsmihan Sultan Vakfı’na ait olan Boboşeva köyünde ise 14¹³⁰ mahalle vardı.

2.1.4. Cuma Nahiyesi

Kaplıcalarıyla ünlü Cuma, Skaptopara adlı Trak yerleşim yerinde XV. yüzyılda Osmanlılar tarafından kuruldu.¹³¹ Şimdiki adıyla Blagoevgrad olan Cuma, Dupniçe’ye tabi olmakla beraber önemli bir kasabadır. Dupniçe’nin 27 km güneyinde ve Mesta Karasu’ya yakın mevkidedir.¹³² Çoğunlukla yörüklerin yerleştiği Bistriçe Vadisi’nde yer alır ve küçük bir Türk kasabasıdır. Burası 1395’den beri Köstendil Sancağı’nın bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Bazı arşiv kaynaklarında Cumabazarı şeklinde adlandırılan kasaba, fetihten itibaren Dupniçe’nin güneyinde pazar yeri olarak kurulmuştur.¹³³

1519 tarihli defterde adına rastlanılmayan Cuma’nın, Dupniçe nahiyesinin bir parçası olduğu 1550 tarihli defterde Tekye köyü sonunda bulunan “... *tabi Dupniçe Cuma*” ibaresinden anlaşılmaktadır.¹³⁴ Aynı ibare bir başka sayfada yine geçmektedir.¹³⁵ Bu yerleşim yeri 1572’de Cuma isminden başka Cumabazarı şeklinde de kaydedilmiştir.¹³⁶

1550’de Cuma’ya tabi 66 köy kaydedilmiştir. Bu köylerden 42’sinde Müslüman, 10’unda gayrimüslim ve 14’ünde ise Müslim-gayrimüslim birarada yaşıyordu.

¹²⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.119a-119b.

¹²⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.133b-134b.

¹²⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.143a-143b, 145a.

¹²⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.149b-151a.

¹³⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.421a-423b.

¹³¹ Acaroğlu, *Bulgaristan’da Türkçe ...*, s.183.

¹³² Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri Bulgaristan-Yunanistan-Arnavudluk*, C.IV (4., 5., 6. Kitap), İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2000, s.24

¹³³ Machiel Kiel, “Cuma – 3. Cum’ a-i Bâlâ”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, s.89; Machiel Kiel, “Ottoman Pious Foundations in Western Bulgaria-Berkofça, Cum’a-i Bâlâ, Dupnica” *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Sempozyumu, (İstanbul-Edirne 9-10-11 Mayıs 2012)*, Ankara 2012, s.120-121.

¹³⁴ BOA. TT.d. 267, s.297.

¹³⁵ BOA. TT.d. 267, s.451. “... *Nahiye-i Dubniçe tabi Cuma*”

¹³⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.135a, 135b, 136a, 167b.

Müslüman köylerinin çoğunda yörüklerin de yaşadığı anlaşılmaktadır. Ilıca Kazası'na tabi nahiyeler arasında en çok Dupniçe nahiyesi ve Cuma çevrelerinde yörüklerin yoğun olarak yaşadığı tespit edilmektedir. 1572'de 7 köyün kayıtlı olduğu Cuma'da 6 köy tamamen Müslümanlardan oluşuyordu. 1550'de gayrimüslim ahalinin yaşadığı bilinen Jelejniçe köyünde 1572'de reaya ismi yazılmadığı için dinî durum tespiti yapılamamaktadır.¹³⁷ Cuma'da 1572 tarihinde 1550'ye göre köy sayılarında azalma olduğu görülmekte ve bunun nedeninin köylerin birçoğunun tekrar Dupniçe üzerine kaydedilmesi olduğu anlaşılmaktadır.

1550'de Cuma'da Müslüman nüfus 239 çift, 15 nim çift, 70 mücerred, 50 bennak, 58 eşkinci ve 257 yamak idi. Yörük nüfusu 241 çift hane, 12 nim çift, 56 mücerred ve 58 bennak olmaktadır. Gayrimüslimlerin ise 2.180 hane, 359 mücerred, 4 muaf, 1.462 bive ve 74 baştine olduğu görülmektedir. Bütün bu rakamlar içinde nev yafte kayıtları da bulunmaktaydı. Bu tarihte Cuma'ya tabi olarak gösterilen köylerden Jelejniçe'de 43¹³⁸ ve Gorna Logodaz'da 74 adet nev yafte kaydedilmişti.¹³⁹ 1572'de Cuma'ya tabi köylerin toplam nüfusu 56 çift, 13 nim çift, 15 mücerred ve 15 bive idi. Bu veriler içinde 49 çift, 13 nim çift, 10 mücerred ve 6 bennak yörük yaşadığı tespit edilmektedir.

1550'de Cuma'ya tabi köylerden Jelezniçe'de 5,¹⁴⁰ Gorna Logodaz'da 4,¹⁴¹ Froloj'da 2,¹⁴² Padeş'de 4,¹⁴³ Gradeva'da 5¹⁴⁴ ve Leskova'da 2¹⁴⁵ gayrimüslim mahallesi ve diğer adı Ömeroğulları olan Aydın Obası'nda ise 1¹⁴⁶ Müslüman mahallesi bulunmaktaydı.

Evliya Çelebi'nin Cuma'yı ziyaret ettiği XVII. yüzyılda burada 200 kiremit örtülü ev ve 4 cami vardı.¹⁴⁷

¹³⁷ bkz. Ek. Çizelge 4/4.

¹³⁸ BOA. TT.d. 267, s.200.

¹³⁹ BOA. TT.d. 267, s.214-216.

¹⁴⁰ BOA. TT.d. 267, s.198-200.

¹⁴¹ BOA. TT.d. 267, s.213-215.

¹⁴² BOA. TT.d. 267, s.244.

¹⁴³ BOA. TT.d. 267, s.248-250.

¹⁴⁴ BOA. TT.d. 267, s.252-255.

¹⁴⁵ BOA. TT.d. 267, s.272.

¹⁴⁶ BOA. TT.d. 267, s.310.

¹⁴⁷ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 6. Kitap, s.65.

2.1.5. Pürtlü Nahiyesi

Pürtlü adına 1519'da Ilıca Kazası'na bağlı bir nahiye olarak rastlanılmaktadır. Aynı defterde ve belirtilen sayfada aynı zamanda Pürtlü adında bir de nehir olduğu görülmektedir.¹⁴⁸

1519'da Pürtlü nahiyesinde Yörük cemaatine ait 52 nefer¹⁴⁹ ve Uzunca ini köyünde 1 ve Hacı Ali Cemaatinde 1 olmak üzere 2 nefer kaydedilmişti.¹⁵⁰ Yine 1519'da Pürtlü nahiyesinde Yörük cemaatlerinden oluşan 80 eşkinci ve 320 yamak bulunmaktaydı.¹⁵¹

1519'da Pürtlü'de gösterilen Hacı Ali Cemaati, 1530'da Dupniçe'ye tabi "*Karye-i Hacı Ali Obası*" şeklinde geçmekteydi.¹⁵² Buradan hareketle Pürtlü'nün Dupniçe nahiyesinin bir parçası olduğu söylenebilir. Zira 1530'da bir evkâf kaydında "... tabi Pürtlü der Nahiyeye-i Dupniçe" ibaresiyle bu açıkça görülmektedir.¹⁵³

2.1.6. Radomir Nahiyesi

1519 yılına ait tahrir defterinde Radomir merkezde kaydedilen Müslüman nüfus "*Cemaat-i Müslimanan*" başlığı altında verilmişti. Belirtilen tarihte burada yaşayan Müslüman cemaatin imamı Ahmed b. Seydi ve hatibi Alaaddin idi. Burada 50 Müslüman hane ve 10 mücerred yaşamaktaydı.¹⁵⁴ Bu rakamlara dâhil olmak üzere "*Sipahizadegân*" başlığı altında 5 sipahioğlu ismi tespit edilmiştir.¹⁵⁵ Radomir merkezinin 1519'da *zeamet* olarak tasarruf edildiği, 1550 ve 1572'de ise sancakbeyi hassı olduğu görülmektedir.

1519'da mahalle ismi kaydedilmeyen Radomir merkezde, 1550 ve 1572'de *Sultan Mehmed Camii*¹⁵⁶ ve *Mehmed Bey Mescidi*¹⁵⁷ adıyla iki mahalle vardı. Bu mahallelerden ilki 1550'de "*Mahalle-i Camii Sultan Mehmed*" ve 1572'de "*Mahalle-i*

¹⁴⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.26a. "*Nahiye-i Pürtlü tabi Kaza-i Ilıca der Liva-i Köstendil*", "*Nehr-i der âb-i Pürtlü*"

¹⁴⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.122b-123a.

¹⁵⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.161b-162a.

¹⁵¹ BOA. MAD.d. 170, vr.493b-496a. "*Defter-i Cemaat-i Eşkinciyan-ı Yörükân Nahiyeye-i Pürtlü ...*"

¹⁵² *167 Numaralı ... I*, s.101, 235.

¹⁵³ *167 Numaralı ... I*, s.208.

¹⁵⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.86a-87a.

¹⁵⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.86b.

¹⁵⁶ BOA. TT.d. 267, s.322; TKG. KK. TT.d. 88, vr.197a.

¹⁵⁷ BOA. TT.d. 267, s.322; TKG. KK. TT.d. 88, vr.197b.

Camii Sultan Mehmed Han maa Mahalle-i Bazar” şeklinde geçmektedir. Mahallenin 1550’de imamı Hasan b. Hüseyin, hatibi Mehmed b. İskender ve müezzini Piri b. Mehmed idi. 1572 yılında imam Yahya Halife, hatib Mehmed b. Hasan ve müezzini Mustafa b. Kasım idi. Mahallede 1550’de 29 hane, 5 mücerred ve birer tane hatib, imam, müezzini ve muhassıl yaşıyordu. 1572’de ise 43 hane, 19 mücerred ve birer tane hatib, imam ile müezzini kaydedilmiştir.

Diğer mahalle ise 1550 ve 1572 tarihli defterlerde “*Mahalle-i Mescid-i Mehmed Bey*” şeklinde idi. Burada 1550 tarihli deftere göre 13 hane, 12 mücerred, 4 doğancı ve 1 muhazır; 1572’de ise 16 hane, 7 mücerred, 2 doğancı ve 1 tane de tespit edilemeyen kişi yaşıyordu.

1550 yılında mahallelerden sonra “*Çiftlik-i Sipahiyan*” başlığı altında 49¹⁵⁸ ve 1572’de aynı başlık altında 52 isim yazılmıştı.¹⁵⁹ Buna göre 1519’da 5 olan çiftlik, 1550’de 49 ve 1572’de 52 idi.

XVI. yüzyıl tahrir defterinde Radomir merkezde yaşayan gayrimüslimlere ait müstakil bir mahalle ismi geçmemektedir. Gayrimüslimler 1519’da Müslüman isimlerinden sonra kaydedilmişlerdir. Bu tarihte 120 hane, 19 mücerred, 10 bive ve 9 baştine şeklindeydi.¹⁶⁰ 1550’de “*Gebzan an nefsi-i Radomir*” başlığı altındaki gayrimüslimler 150 hane, 59 mücerred, 14 bive ve 29 baştine olarak tespit edilmektedir.¹⁶¹ 1572’de ise 154 hane, 87 mücerred, 28 baştine ve 1 bive gayrimüslim ikâmet etmekteydi.¹⁶²

1 Şevval 1006/7 Mayıs 1598 tarihli bir cizye defterinde ise Radomir merkezde cizye mükellefi hane sayısı 60 idi.¹⁶³

1519’da Radomir’de kır nüfusunu oluşturan köy sayısı 67 idi ve bu köylerden 2’sinde Müslüman, 61’inde gayrimüslim ve 4’ünde Müslim-gayrimüslim ahali yaşamaktaydı. 1550’de 54 köyden 42’sinde gayrimüslim ve 12’sinde Müslim-

¹⁵⁸ BOA. TT.d. 267, s.322-323.

¹⁵⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.197b.

¹⁶⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.86b-87a.

¹⁶¹ BOA. TT.d. 267, s.323-325.

¹⁶² TKG. KK. TT.d. 88, vr.198a-199a.

¹⁶³ BOA. MAD.d. 1436, s.2.

gayrimüslim bulunmaktaydı. 1572’de ise 55 köyden 42’sinde gayrimüslim ve 13’ünde Müslim-gayrimüslim mevcut idi.¹⁶⁴

1519’da Radomir nahiyesi kırsal kesiminde 83 hane, 15 çift, 8 nim çift, 23 mücerred ve 2 bennak Müslüman nüfus yaşıyordu. Gayrimüslim nüfus ise 2.594 hane, 482 mücerred, 207 bive ve 109 adet baştine idi. 1550’de Müslümanların sayısı 75 çift, 20 nim çift, 49 mücerred ve 35 bennaktı. Gayrimüslimler ise 2.855 hane, 855 mücerred, 161 bive ve 257 baştine olmaktadır. 1572’de 112 çift, 13 nim çift, 66 mücerred ve 56 bennak Müslümanın bulunduğu köylerde gayrimüslim nüfus ise 3.244 gebr hane, 2108 mücerred, 128 bive ve 250 baştine idi.

1572 tarihli cizye defterinde Radomir’de yaşayan cizye hanesi 6.930 olarak kaydedilmişti.¹⁶⁵ 1 Şevval 1006/7 Mayıs 1598’de ise Radomir’e ait köylerde 1.777 idi.¹⁶⁶

Radomir nahiyesine tabi köylerden Yağılınçe’de 1530’da *Nedelko Petri, Rabino Yovan* ve *Yovan veled-i Peyo* olmak üzere üç mahalle vardı.¹⁶⁷ Yine 1530’da Çerven Mogile köyünde “*Mahalle 3*” kaydı düşülmüş ve mahalle isimleri kaydedilmemişti.¹⁶⁸ 1572’de Dolna Dikan köyünde *Mahalle-i Pop* (Popsko Maalo),¹⁶⁹ *Mahalle-i Dolço Bobo* (Jovço Boyo),¹⁷⁰ *Mahalle-i İstoyo* ve *Mahalle-i Dono Velo* olmak üzere 4 mahalle bulunmaktaydı.

2.1.7. Piyaniçe Nahiyesi

1519’da Piyaniçe’de 44 köy tespit edilmekte olup bunlardan 36’sı gayrimüslim ve 8’i Müslim-gayrimüslim köyleriydi. 1550’de 45 köyden 30’unda gayrimüslim ve 15’inde Müslim-gayrimüslim bulunmaktaydı. 1572’de ise 46 köyden, 29’unda gayrimüslim ve 17’sinde Müslim-gayrimüslim yaşamaktaydı.¹⁷¹

¹⁶⁴ bkz. Ek. Çizelge 4/5.

¹⁶⁵ BOA. MAD.d. 6874, s.21.

¹⁶⁶ BOA. MAD.d. 1436, s.3-33.

¹⁶⁷ *167 Numaralı ... I*, s.236.

¹⁶⁸ *167 Numaralı ... I*, s.238.

¹⁶⁹ Sokoloski, *Turski Dokumenti ...*, Tom V, Kniga I, s.587. Popsko Maalo (ПОПСКО МААЛЮ) olarak transkribe edilmiştir.

¹⁷⁰ Sokoloski, *Turski Dokumenti ...*, Tom V, Kniga I, s.589. Jovčo Bojo (JOBÇO BOJO) olarak transkribe edilmiştir.

¹⁷¹ bkz. Ek. Çizelge 4/6.

Piyaniçe nahiyesinde 1519'da Müslüman nüfus 30 hane, 7 çift, 7 nim çift, 1 mücerred ve 2 bennak şeklindeydi. Gayrimüslimler ise 2.724 hane, 243 mücerred, 123 bive ve 83 baştine idi. 1550'de Müslüman halk 36 çift, 1 nim çift, 22 mücerred ve 15 bennak iken, gayrimüslimler 2.582 hane, 851 mücerred, 161 bive ve 182 baştine şeklinde kaydedilmişti. 1572'de Müslüman nüfus 46 çift, 21 mücerred, 25 bennak ve 1 baştine ve gayrimüslimler ise 2.391 hane, 1.571 mücerred, 37 bive ve 135 baştine idi.

1550 ve 1572'de Piyaniçe köylerinden Çermnik'de "*İstanimir, Rale Todor ve Rayko Dano nd. Gorna*"¹⁷² mahalleleri ve 1550'de Koşofça köyünde "*Bazdaran*"¹⁷³ isminde mahalleler vardı.

2.1.8. Sirişnik ve Gorna Krayişte Nahiyeleri

1519'da Sirişnik nahiyesi¹⁷⁴ ve Gorna Krayişte nahiyesi¹⁷⁵ olarak ayrı ayrı kaydedilmişlerdir. Bu ayrılığa rağmen, iki nahiyeye köylerinin birbirlerine tabi oldukları görülmektedir. Bu nahiyelere 1530 tarihli muhasebe defterinde "*Sirişnik maa Gorna Krayişte*" şeklinde rastlanmaktadır.¹⁷⁶

1550'de yine "*Nahiye-i Sirişnik maa Gorna-Krayişte an Kaza-i Ilıca*"¹⁷⁷ ve 1572'de "*Nahiye-i Sirişnik maa Gorna Krayişte der liva-i Köstendil*" şeklinde geçmektedirler.¹⁷⁸ Çoğu köyün Sirişnik ve Gorna Krayişte arasında zaman zaman birbirleri üzerine kaydedildikleri anlaşılmaktadır. Bu karışıklıktan dolayı bu nahiyelerin birlikte yazılması ve değerlendirilmesi daha uygun görülmektedir.

1519'da "*Nefs-i Sirişnik tabi Kaza-i Ilıca*" başlığı altında 2 nim çift hane ve 1 mücerred Müslüman ile 55 hane ve 7 mücerred gayrimüslim mevcut idi.¹⁷⁹ 1519'da

¹⁷² BOA. TT.d. 267, s.138, 139; TKG. KK. TT.d. 88, vr.88a, 88b.

¹⁷³ BOA. TT.d. 267, s.176.

¹⁷⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.22a, 546b.

¹⁷⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.73a, 402a, 547a.

¹⁷⁶ *167 Numaralı ... I*, s.239; BOA. TT.d. 267, s.375; TKG. KK. TT.d. 88, vr.236a, 237a, 238a.

¹⁷⁷ BOA. TT.d. 267, s.375.

¹⁷⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.236a.

¹⁷⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.420a.

“*Nefs*” olarak gösterilen yer, 1530,¹⁸⁰ 1550¹⁸¹ ve 1572’de “*Karye-i Nefs-i Sırışnik*” olarak kaydedilmiştir.¹⁸²

Mufassal defterlerde Gorna Krayişte nahiyesine ait bir “*nefs*” in olduğuna dair her hangi bir kayda rastlanmamıştır. Gorna Krayişte üzerine kaydedilen yerleşim birimleri sadece kırsal kesimde bulunan köylerden ibarettir. Dolayısıyla nüfus da buralardaki halktan oluşmaktaydı.

1519’da Sırışnik merkezde gayrimüslim mahallesi ismi kaydedilmemişti. Gayrimüslim nüfus 55 hane, 7 mücerred ve 4 baştine şeklindeydi.¹⁸³ 1550 ve 1572’de ise *Nefs-i Sırışnik*’in köy olarak kaydedildiğinden yukarıda bahsedilmiştir. Dolayısıyla burada bulunan mahalleler kır nüfusu içinde değerlendirilmelidir.

Diğer taraftan 1 Şevval 1006/7 Mayıs 1598’de Sırışnik merkezde cizye mükellefi 39 hane idi.¹⁸⁴ 1598’de Sırışnik nefis olarak gösterilen bu yerin daha önce 1550 ve 1572’de merkez olma özelliğini yitirerek köy olarak kaydedildiği ve 1598’de tekrar merkez olarak kaydedildiği anlaşılmaktadır.

Sırışnik ve Gorna Krayişte nahiyelerinde 1519’da toplam 114 köy vardı. Bu köylerden sadece Müslümanların yaşadığı *İsko Kayaniçe* köyünde 2 hane yaşıyordu. 107 köyde gayrimüslim ve 6 köyde Müslim-gayrimüslim birlikte ikâmet etmekteydi. 1550’de toplam 114 köyden Müslümanların yaşadığı tek köy *İsko Kayaniçe* idi. Bunun haricinde 99 köyde gayrimüslim ve 14 köyde Müslüman ve gayrimüslim reaya mevcut idi. 1572’de toplam 118 köy bulunmaktaydı. Bu köylerden sadece *İsko Kayaniçe* köyünde tamamen Müslümanlar yaşamaktaydı. Bunu haricinde 97 köyde gayrimüslim ve 15 köyde Müslim-gayrimüslim nüfus vardı. Debela Glava, Dobroniçe, Dolna Çeste, Hinkofça ve İzlidol nd. Arkaçova olmak üzere toplam 5 köyde reaya ismi kaydedilmediği için bu tarihteki dinî durumları belirlenememiştir.¹⁸⁵

Sırışnik ve Gorna Krayişte köylerinde 1519’da Müslüman nüfus 12 hane, 7 çift, 1 nim çift, 2 mücerred ve 2 baştine idi. Gayrimüslim nüfus 4.069 hane, 724 mücerred,

¹⁸⁰ 167 Numaralı ... I, s.241.

¹⁸¹ BOA. TT.d. 267, s.399.

¹⁸² TKG. KK. TT.d. 88, vr.238a.

¹⁸³ BOA. MAD.d. 170, vr.420a.

¹⁸⁴ BOA. MAD.d. 1436, s.34.

¹⁸⁵ bkz. Ek. Çizelge 4/7.

169 bive ve 120 baştine olarak kaydedilmişti. 1550’de Müslümanlar 29 çift, 12 mücerred, 17 bennak ve 3 baştine ve gayrimüslümler ise 2.815 hane, 1.204 mücerred, 146 bive ve 313 baştine idi. 1572’de Müslüman nüfus 36 çift, 2 nim çift, 32 mücerred, 23 bennak ve 3 baştine ve gayrimüslim 4.232 hane, 3.216 mücerred, 135 bive ve 288 baştine şeklindeydi.

1 Şevval 1006/7 Mayıs 1598 tarihli cizye defterinde Sirişnik nahiyesi köylerinde cizye vermekle mükellef hane sayısı 1.320¹⁸⁶ ve Gorna Krayişte köylerinde ise 1.472 idi.¹⁸⁷

1550 ve 1572 yıllarına ait defterlere göre Sirişnik’te *Kostandin Nikola*,¹⁸⁸ *Nefs-i Sirişnik*¹⁸⁹ ve *Arbanas*¹⁹⁰ adıyla üç mahalle bulunmaktaydı. Bu mahallelerden her iki tarihte en çok nüfusa sahip mahalle Nefs-i Sirişnik Mahallesi idi. 1550’de Sirişnik Koseva köyünde Radivi Yovan ve Bogoslav İstoyan, İzlogoşt köyünde¹⁹¹ ise Yovan mahalleleri bulunmaktaydı. 1572’de İzlogoşt-ı diğer olarak kaydedilen köyde Yovan, İpçilne İstene’de Dolna ve Koşeva’da Radiboy Yovan mahalleleri vardı.

İncelenen dönemle ilgili defterlerde Gorna Krayişte köyelerine bağlı bir mahalle sadece 1530 tarihli muhasebe defterinde İzlogoşt köyünde Marko Bogdan Mahallesi idi.

2.2. ILICA KAZASI NÜFUS DURUMU

2.2.1. Şehir Nüfusu

Nefs tabirinin bir yerin merkezi anlamına gelmesinden yola çıkarak, nefis olarak kaydedilen Ilıca, Dupniçe, Radomir ve Sirişnik’te tespit edilen nüfus şehirde yaşayan nüfus olarak belirlenmiştir. Diğer nahiyelerde *nefs* bulunmadığı için bu nahiyeler sadece kırsal nüfus başlığı altında değerlendirilebilmiştir. Ilıca Kazası ve nahiye merkezlerinde tespit edilen reaya nüfusu şu şekildeydi.

¹⁸⁶ BOA. MAD.d. 1436, s.34-57.

¹⁸⁷ BOA. MAD.d. 1436, s.57-80.

¹⁸⁸ BOA. TT.d. 267, s.399; TKG. KK. TT.d. 88, vr.238a.

¹⁸⁹ BOA. TT.d. 267, s.400; TKG. KK. TT.d. 88, vr.238a-238b.

¹⁹⁰ BOA. TT.d. 267, s.400; TKG. KK. TT.d. 88, vr.238b.

¹⁹¹ *167 Numaralı ... I*, s.242. 1530’da İzlogoşt köyüne bağlı olan mahalle “İstoyan” olarak kayıtlıdır.

Tablo 2/7: XVI. Yüzyılda Ilıca Kaza ve Nahiye Merkezlerinde Nüfus

Nahiye	Dinî Yapı	1519				1550				1572				
		Hane	Mücerred	Bennak	Bive	Hane	Mücerred	Bennak	Bive	Hane	Mücerred	Bennak	Bive	Yahudi Hane
Ilıca	Müslim	293	60	-	-	385	64	-	-	628	91	-	-	-
	G.Müslim	47	6	-	8	64	9	-	10	82	28	-	14	4
Dupniçe	Müslim	42 ¹⁹²	-	-	-	82	10	-	-	200	44	-	-	-
	G.Müslim	141	9	-	11	150	41	-	5	160	41	-	-	-
Radomir	Müslim	50	10	-	-	91	17	-	-	111	26	-	-	-
	G.Müslim	120	19	-	10	150	59	-	14	154	87	-	1	-
Sirişnik	Müslim	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	G.Müslim	55	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	Müslim	387	71	-	-	558	91	-	-	939	161	-	-	-
Toplam	G.Müslim	363	41	-	29	364	109	-	29	396	156	-	15	4
Gen.Top.	----	750	112	-	29	922	200	-	29	1.335	317	-	15	4

Yukarıdaki tabloda bulunan sayısal verilerden Ilıca şehri ve nahiye merkezleri için yaklaşık bir nüfus tahmini yapmak mümkündür. Ilıca ve nahiyelerinde 1519-1572 arası tahmini nüfus, hane sayısının beş ile çarpımı ve üzerine diğer birim elemanlarının eklenmesiye aşağıda tabloda gösterildiği şekilde çıkmaktadır.

Tablo 2/8: XVI. Yüzyılda Ilıca Kaza ve Nahiye Merkezlerinde Tahmini Nüfus

Merkezler	Dinî Yapı	1519		1550		1572	
		Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%
Ilıca	Müslim	1.525	86	1.989	85,4	3.231	87,2
	G.Müslim	249	14	339	14,6	472	12,8
Dupniçe	Müslim	210	22,5	420	34,5	1.044	55,3
	G.Müslim	725	77,5	796	65,5	841	44,7
Radomir	Müslim	260	29,2	472	36,4	581	40,3
	G.Müslim	629	70,8	823	63,6	858	59,7
Sirişnik	Müslim	11	3,8	-	-	-	-
	G.Müslim	282	96,2	-	-	-	-
Toplam	Müslim	2.006	51,5	2.881	59,5	4.856	69,1
	G.Müslim	1.885	48,5	1.958	40,5	2.171	30,9
Gen.Top.	----	3.891		4.839		7.027	

Ilıca ve nahiye merkezlerindeki Müslüman nüfus 1519'dan 1550'ye kadar yaklaşık % 44 ve 1550'den 1572'ye kadar % 68,5 oranında artış göstermiştir. Gayrimüslimler çoğunluğu Hristiyanlardan ve 1572'de kaydedilen küçük bir Yahudi azınlıktan oluşmaktaydı. 1519'dan 1550'ye kadar gayrimüslim nüfus % 3,8 oranında ve 1550'den 1572'ye kadar % 10,8 oranında artış göstermiştir. Ilıca ve nahiye merkezlerinde Müslüman nüfus artışının her üç tahrirde de gayrimüslim nüfus

¹⁹² 10'u akıncı.

artışından fazla olduğu görülmektedir. Gayrimüslim nüfus artış hızı 1550’de gerilemiş ve 1572’de tekrar yükselmişti.

Son tahrirde yani 1572’de Müslüman nüfusun gayrimüslimlerden iki katı geçen bir fazlalıkta olduğu görülmektedir. Bu sayısal verilerden yola çıkılarak Ilıca’nın Türk-Müslüman şehri hâline olduğu söylenebilir.

Ilıca şehir merkezinde Müslümanlar ve gayrimüslimlerden oluşan toplam tahmini nüfus 1519’da 1.774; 1550’de 2.328 ve 1572’de 3.703 çıkmaktadır. Bu rakamlar içinde Müslümanların nüfusa oranı bu yıllarda % 86; 85,4 ve 87,2 idi. Köstendil nüfusu, aşağı yukarı aynı tarihlerde 140 km batıda bulunan Üsküp’e göre daha az idi.¹⁹³ Ancak Müslümanların oranı Köstendil’de Üsküp’ten daha fazlaydı. Niğbolu’yla kıyaslandığında aynı şekilde nüfusu az, fakat nüfus içindeki Müslüman oranı yüksekti.¹⁹⁴ Köstendil nüfusunun, Niğbolu’dan sonra Bulgaristan sahasının en büyük şehri olan Filibe’ye göre ise hemen hemen yakın tarihlerde oldukça az olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹⁵ Ancak Filibe’de XVI. yüzyıl boyunca Hristiyan nüfusu gittikçe artmış, buna karşın Müslüman nüfusta artış yaşanmamıştı. Köstendil’de ise Müslüman nüfusun sürekli bir artışta olduğu görülmektedir.¹⁹⁶ Köstendil şehri, Rumeli şehirlerinden olan Gümülcine ile hemen hemen aynı tarihlerde Müslüman nüfus açısından yakın oranlara sahip görünmektedir.¹⁹⁷

2.2.2. Kırsal Nüfusu

1519’da Ilıca ve nahiyelerine tabi 437 köy mevcut idi. Bu köylerin 13’ünde Müslümanlar, 332’sinde gayrimüslimler ve 91’inde Müslim-gayrimüslim nüfus birlikte yaşamaktaydı. Bu tarihte İslavişte’ye tabi Soçidol Mali İzragit? köyünde reaya ismi kaydedilmediği için dinî yapıları tespit edilememiştir. 1550 tarihli defterde 488 köy

¹⁹³ İnbaşı, *Osmanlı İdaresinde Üsküb ...*, s.63. Üsküp 1529’da 4.045; 1544’de 6.061 ve 1569’da 10.525 nüfusa sahip idi. Müslümanların oranı ise belirtilen tarihlerde % 72,8; 79,5 ve 76,7 idi.

¹⁹⁴ Selçuk Demir, *XVI. Yüzyılda Niğbolu Sancağı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2014, s.132-135. Niğbolu şehir merkezinde toplam nüfus, yakın tarihlerde 1516’da 6.902; 1538’de 5.788 ve 1579’da 8.392 idi. Müslüman nüfus oranı % 33,7; 45,8 ve 48,8 olarak gerçekleşmiştir.

¹⁹⁵ Turan Gökçe, “XVII. Yüzyılda Filibe Şehrinin Demografik Yapısı”, *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu (11-13 Mayıs 2005) Bildiriler*, Eskişehir 2005, s.51.

¹⁹⁶ Machiel Kiel, “Filibe”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.13, İstanbul 1996, s.80.

¹⁹⁷ Turan Gökçe, “Gümülcine Kasabası Nüfusu Üzerine Bazı Tespitler (XV-XIX. Yüzyıllar)” *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.XX, S.2, Aralık 2005, s.88, 91, 93.

bulunmaktaydı. Bunlardan 58'inde Müslümanlar, 304'ünde gayrimüslimler ve 125 köyde ise Müslüman ve gayrimüslim halk bir arada yaşamaktaydı. Bu tarihte İslavişte köylerinden Bukoyani halkının dinî durumu aynı sebepten dolayı bilinmemektedir. 1572'de 499 köy kaydedilmişti. Bunların 57'sinde Müslüman, 295'inde gayrimüslim ve 140'ında da Müslim-gayrimüslim nüfus bulunuyordu. Bu tarihte de yine İslavişte'ye tabi Bukoyani ve Cuma'ya bağlı Jelejniçe köylerinde dinî durum bilinmemektedir. Sirişnik ve Gorna Krayişte nahiyelerinde ise 5 köyde yaşayan halkın dinî durumu tespit edilememiştir.¹⁹⁸ İncelenen dönemde Ilıca kırsalında yaşayan halkın dinî durumu şu şekildeydi.

Tablo 2/9: XVI. Yüzyılda Ilıca Köy Sayıları ve Dinî Durumları

Nahiyeler	1519					1550					1572				
	Müslim	Gayrimüslim	Müslim-Gayrimüslim	Belirlenemeyen	Toplam	Müslim	Gayrimüslim	Müslim-Gayrimüslim	Belirlenemeyen	Toplam	Müslim	Gayrimüslim	Müslim-Gayrimüslim	Belirlenemeyen	Toplam
Ilıca	3	41	35	-	79	1	43	41	-	85	-	42	45	-	87
İslavişte	-	43	7	1	51	-	50	3	1	54	-	49	5	1	55
Dubniçe	7	44	31	-	82	14	30	26	-	70	50	36	45	-	131
Cuma	-	-	-	-	-	42	10	14	-	66	6	-	-	1	7
Radomir	2	61	4	-	67	-	42	12	-	54	-	42	13	-	55
Piyaniçe	-	36	8	-	44	-	30	15	-	45	-	29	17	-	46
Sirişnik ve G. Krayişte	1	107	6	-	114	1	99	14	-	114	1	97	15	5	118
Toplam	13	332	91	1	437	58	304	125	1	488	57	295	140	7	499

Tahrirlere göre kırsal kesimde yaşayan Müslüman reayanın nüfus durumu sonuç olarak aşağıdaki tabloda ifade edilmiştir.

¹⁹⁸ Ilıca ve nahiyelerine bağlı köylerin dinî yapıları için bkz. Ek. Çizelge 4/1-4/7.

Tablo 2/10: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Kırsal Kesim Müslüman Nüfusu

Nahiye	1519						1550						1572					
	Hane	Çift	Nim Çift	Mücerred	Bennak	Muaf Hane	Hane	Çift	Nim Çift	Mücerred	Bennak	Muaf Hane	Hane	Çift	Nim Çift	Mücerred	Bennak	Muaf Hane
Ilıca	206	87	28	14	-	-	336	194	12	58	48	-	-	280	39	61	70	-
İslavişte	28	8	1	-	-	-	13	10	-	3	2	-	16	14	-	2	1	-
Dupniçe	387	115	76	77	-	1	-	243	98	113	98	2	-	533	106	242	235	-
Cuma	-	-	-	-	-	-	-	239	15	70	50	-	-	56	13	15	15	-
Radomir	83	15	8	23	-	-	-	75	20	49	35	-	-	112	13	66	56	-
Piyanıçe	30	7	7	1	-	-	-	36	1	22	15	-	-	46	-	21	25	-
Sirişnik ve G. Krayişte	12	7	1	2	-	-	-	29	-	12	17	-	-	36	2	32	23	-
Toplam	746	239	121	117	-	1	349	826	146	327	265	2	16	1.077	173	439	425	-

Görüldüğü üzere her tahrirde kırsal kesimde yaşayan Müslümanların sayısında artış görülmektedir. Ilıca'da kırsal kesimde yaşayan gayrimüslim reayanın tahrir defterlerine göre nüfus durumları ise aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 2/11: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Kırsal Kesim Gayrimüslim Nüfusu

Nahiyeler	1519				1550				1572			
	Gayrimüslim Hane	Mücerred	Bive	Muaf Hane	Gayrimüslim Hane	Mücerred	Bive	Muaf Hane	Gayrimüslim Hane	Mücerred	Bive	Muaf Hane
Ilıca	2.672	523	132	18	2.804	1.130	122	-	4.294	2.894	1.388	-
İslavişte	1.648	178	70	-	1.670	726	79	-	1.949	1.233	27	-
Dupniçe	4.900	668	268	1	3.500	802	2.235	1	4.965	2.775	125	-
Cuma	-	-	-	-	2.180	359	1.462	4	-	-	-	-
Radomir	2.594	482	207	-	2.855	855	161	-	3.244	2.108	128	-
Piyanıçe	2.724	243	123	-	2.582	851	161	-	2.391	1.571	37	-
Sirişnik ve G. Krayişte	4.029	724	169	-	2.815	1.204	146	-	4.232	3.216	135	-
Toplam	18.567	2.818	969	19	18.406	5.927	4.366	5	21.075	13.797	1.840	-

Sayısal verilere göre gayrimüslim nüfusu tahmini olarak 1519'da 96.641; 1550'de 102.328 ve 1572'de ise 121.012 çıkmaktadır. Anlaşıldığı üzere kırsal kesimde gayrimüslim nüfusu 1519'dan 1550'ye % 5,8 ve 1550'den 1572'ye kadar % 18 oranında artış göstermiştir.

Genel olarak tahrir defterlerine göre Müslüman nüfus daha çok Ilıca'da ve nahiye merkezlerinde yaşamaktaydı. Kırsal kesimlerde ise Müslümanlar da bulunmakla beraber nüfusun çoğunluğunu gayrimüslimler oluşturmaktaydı.

2.2.3. Çeltikçi Nüfusu

Pirinç üretiminde çeltik tarlasının bol suya ihtiyaç göstermesi sebebiyle düzenli su akışının sağlanması büyük önem taşıyordu. Dolayısıyla esas mülkiyet veya belirleme işi araziye sahip olmada değil, suyun kullanımına dayanıyordu. Hark ve nehir gibi sulama kanalının kullanımı veya tahsisi şahıslara mülk yahut timar şeklinde devlet tarafından verilmekteydi.¹⁹⁹ Ilıca halkının çeltik tarımı yaptığı mahaller ise padişaha ait haslar arasındaydı.

Tahrir defterlerinde Ilıca'da meskûn olan nüfusun bir kısmının Ilıca'daki önemli su kaynakları olan nehirlerden faydalanarak çeltik (pirinç) tarımıyla uğraştığı anlaşılmaktadır. Bu gibi kimselere 1519'da "*Cemaat-i Kürekçiyan*" denilmekteydi.²⁰⁰ Bunlar kanalları temizleyen ve arıtan "çeltük kürekçileri" idi ve çeltik eminine tabi idiler.²⁰¹ 1550 ve 1572 tarihli defterlerde ise "*Çeltükciyan*" şeklinde kaydedilmişlerdi.²⁰² Bu şekilde kaydedilen halkın nüfus durumu aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2/12: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Çeltik Tarımı Yapan Nüfus

Nehirler	1519 ²⁰³			1550 ²⁰⁴			1572 ²⁰⁵		
	Reis	Çeltikçi/ Kürekçi	Çeltikçi Evladı	Reis	Çeltikçi/ Kürekçi	Çeltikçi Evladı	Reis	Çeltikçi/ Kürekçi	Çeltikçi Evladı
Pürtlü (Bistriçe)	1	21	-	1	22	10	1	23	13
Yavuzca	1	25	-	1	26	15	1	28	12
Toplam	2	46	-	2	48	25	2	51	25

R: Reis, Ç/K: Çeltikçi/Kürekçi, ÇE: Çeltikçi Evladı

1519'da Pürtlü nahiyesine tabi olan Pürtlü ve Yavuzca Suyu nehirlerinde Kürekçiyan cemaati çeltik tarımı ile uğraşıyordu. Bu tarihte toplam 46 nefer ve başlarında her nehirde birer reis vardı.²⁰⁶

¹⁹⁹ Halil İnalçık, "Su-Osmanlılar'da", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.37, İstanbul 2009, s.437.

²⁰⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.26a, 26b.

²⁰¹ Feridun Emecen, "Çeltik", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, s.265.

²⁰² BOA. TT.d. 267, s.204-205; TKG. KK. TT.d. 88, vr.122b.

²⁰³ BOA. MAD.d. 170, vr.26a-26b.

²⁰⁴ BOA. TT.d. 267, s.204-205.

²⁰⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.122b-123b.

1550’de Cuma’ya tabi birçok köy halkının çeltik işiyle uğraştığı anlaşılmaktadır. Bunlar arasında Yavuzca Nehri’nde Poromin, Ustob, Baraklı (Beratlı) nd. Çavlı, İrilye köyleri, Dupniçe Nefs ve Dupniçe’ye bağlı Uzuncalı köyü bulunuyordu. Bistriçe Nehri’nde ise Cumabazarı merkezi, Bekirler Cemaati nd. Mindol, Kurd Bali Cemaati ve Eyerciler Cemaati ile Pürtlü’ye tabi olarak gösterilen Marulova köyü halkı çeltik işi ile uğraşmaktaydı. Bu halktan çeltikçilikle uğraşan iki reis, toplam 73 kişi bulunmaktaydı.²⁰⁷

1572 tarihli defterde de çeltik tarımı ile uğraşan köyler kaydedilmişti. Dupniçe nahiyesine tabi Poromin, Ustob, diğer adı Çavlı olan Baraklı ve Uzunca köyleri halkı Yavuzca Nehri’nde (*Nehr-i Âb-ı Yavuzca*) çeltik işiyle uğraşmaktaydı. Burada reislik görevini *Hürrem b. Bayezid* yapmaktaydı.²⁰⁸ Yine aynı tarihte Nefs-i Cumabazarı, Marulova, diğer adı Mindol olan Bekirler Cemaati (köy), Kurd Bali Cemaati (köy) ve Dupniçe merkezde bir kısım halk da Bistriçe Nehri’nde çeltik tarımı ile uğraşmaktaydı. Rahmanlı köyünde sakin olan *Sinan b. Mehmed* Bistriçe Nehri’nde reislik yapıyordu. Burada çeltikçi, çeltikçi evladı ve kürekçi olmak üzere toplam 37 kişi bulunuyordu.²⁰⁹ Bu tarihte her iki nehirde toplam 76 kişi çeltikçi ve iki kişi ise reis olarak çalışıyordu.

2.2.4. Kıpti Nüfusu

Bünyesinde birçok farklı etnik ve dinî unsuru barındıran Osmanlı Devleti’nde yaşayan bir unsur da çingenelerdi. “Çingene” çoğunlukla gezici kavme verilen bir isimdi. Mısır ile bağlantılarından dolayı “Kıpti” diye de adlandırılmaktadırlar. Çingenelerin Miladi V. yüzyıldan itibaren kendi anayurtları olan Hindistan’dan kopmaya başlamış oldukları tahmin edilmektedir. Çingeneler arşiv belgelerinde “Çingâne” veya çoğul şekliyle “Çingeniyân” yahut “Kıpti” veya çoğul hâliyle “Kıptiyan” ve “Çingâne Taifesi” olarak geçmekteydi.²¹⁰ Tahrir defterlerinde Ilıca’da yaşayan Kıptilerin nüfus durumu şu şekildeydi.

²⁰⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.26a-26b.

²⁰⁷ BOA. TT.d. 267, s.204-205.

²⁰⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.122b-123a.

²⁰⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.123a-123b.

²¹⁰ İsmail Altınöz, *Osmanlı Toplumunda Çingeneler*, TTK., Ankara 2013, s.17, 27, 37.

Tablo 2/13: Tahrir Defterlerine Göre Ilıca'da Kıpti Nüfusu

	1522/23 ²¹¹	1530 ²¹²	1540/41 ²¹³
Müslüman Hane	15	8	10
Gayrimüslim Hane	292	299	156
Bive	9	9	3
Tahmini Nüfus²¹⁴	1.544	1.544	833
Hasıl	9.020	9.020	5.006

Ilıca Kazası'nda gayrimüslim kıptiler olduğu gibi, Müslüman kıptiler de bulunmaktaydı. Ilıca'da 1522 ve 1530 yıllarında sayılarında fazla bir değişiklik olmayan Kıptiler, 1540 yılında neredeyse yarı yarıya azalmışlar ve buna bağlı olarak devlete ödenen vergi hasılı da 9.020 akçeden 5.006 akçeye düşmüştü.

1572 tarihli tahrir defterinde Dupniçe nahiyesi Boboşeva köyünde *Kıptiyan Cemaati*'ne mensup 11 hane gayrimüslim ve 1 hane Müslüman olmak üzere 12 hane Kıpti kaydedilmiştir.²¹⁵ Yaygın formülün burada uygulanmasıyla yaklaşık 60 Kıpti yaşadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde Çingenerler, Müslüman ve gayrimüslim olarak iki gruba ayrılmalarına rağmen bunlar hukuki bakımdan denk sayılmıştı. Çingenerler, Osmanlı Devleti'nde hiçbir zaman ayrı bir cemaat olma vasfını taşıyamamışlardı. Mesela Osmanlı Devleti'nde sadece gayrimüslimlerden cizye alınırken, Kıptî tebaanın hem zimmî hem de Müslüman olanlarından cizye alınmaktaydı.²¹⁶ Nitekim yukarıda geçen Dupniçe nahiyesi Boboşeva köyündeki 1 Müslüman hane olmak üzere toplam 12 hane kıptiden de cizye alındığı anlaşılmaktadır.²¹⁷

XVI. yüzyılın başlarından itibaren Rumeli çingenerleri, askerî amaçlarla meydana getirilen bazı teşekküller gibi bir teşkilata bağlı görülmektedir. Çingenerler vaktiyle Anadolu'da meydana getirilen ve sonradan Rumeli'ye nakledilen müsellemler teşkilatına sokulmuşlardı. Çingene müsellemleri de diğer müsellemler gibi seferlerde

²¹¹ BOA. TT.d. 120, s.116-122; Altınöz, *Osmanlı Toplumunda Çingenerler*, s.195.

²¹² 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530) II <Dizin ve Tıpkibasım>, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 2002, s.375; Altınöz, *Osmanlı Toplumunda Çingenerler*, s.199.

²¹³ BOA. TT.d. 202, s.147-150.

²¹⁴ Bu değerler "hane×5+bive=kişi sayısı" formülü ile hesaplanmıştır.

²¹⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.423a.

²¹⁶ Mehmet Öz, "Osmanlılar - F) Sosyal Hayat", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.33, İstanbul 2007, s.536.

²¹⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.423a. "*Cemaat-i Kıptiyan mezkûrlar müşârünileyh Sultan hazretlerinin emlâkından karye-i mezbure sınırında mütemekkin olup resm-i çiftleri ve cizyeleri ve ispençeleri mûmâileyhâ Sultan hazretleri için zabt olunur.*"

yamaklarından avâz-ı dîvâniye karşılığı olarak 50'şer akçe harçlık alıp, seferlere nöbetle iştirak ederlerdi.²¹⁸

2.3. ILICA KAZASI MUAF VE AYRICALIKLI ZÜMRELERİ

Çağdaş maliye literatüründe vergi mükellefi olması gereken kişi, grup veya sosyal tabakaların kanunla verginin dışında tutulmasına, vergiden affedilmesine vergi muafiyeti denilmektedir. Vergiden muaf olma uygulamasını kendinden önceki Türk ve İslam devletlerinden alan Osmanlılar, bazı kişi ve zümreleri çeşitli sebeplerle vergiden muaf tutmuşlardı. Devlete hizmeti geçen ve hükümdarın teveccühünü kazanan kimselere, memurlara, kumandanlara, ulema ve şeyhlere, hatta tacirlere verilen bu imtiyazlar, fermanla tayin edilir ve muaf olanların nelerden muaf oldukları, maddi ve manevi ne gibi imtiyazlardan faydalanacakları belirtilirdi.²¹⁹ Keza arşiv belgelerinde Ilıca'da bu muaf zümrelere rastlanmaktaydı. Ilıca'daki muafiyet ve ayrıcalıkların sadece bir kişi ya da kişilere ferdî olarak verildiği gibi, önemli hizmetlerinden dolayı bir köye ya da topluluğa da verildiği anlaşılmaktadır. Tahrir defterlerine göre Ilıca'da ferdî muaf zümreler aşağıdaki şekildedir.

Tablo 2/14: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Ferdî Muaf ve Ayrıcalıklı Zümreler²²⁰

	1519	1550	1572
İmam	14	69	64
İmam ve Hatip	2	-	6
İmam ve müezzin	-	2	-
Müezzin	4	31	31
Hatib	1	8	4
Ehl-i berat	5	1	1
Muaf	-	2	2
Muhassıl	-	30	25
Halil Paşa İmaretî hizmetlileri (Ilıca Nfs.)	5	7	-
Sancakbeyi hüddâmı	-	-	1
Ma'lûl	-	1	4
Divâne (Mecnûn)	4	10	8
Pîr	4	9	10
Şeyh	-	5	2
Abdal (Dede)	3	9	14
Derviş	4	5	16
Sipahi	5	6	14
Ser-asker sipahi	2	-	-

²¹⁸ M. Tayyip Gökbilgin, "Çingeneler", *İA*, MEB, C.3, İstanbul 1993, s.423.

²¹⁹ Sadık Müfit Bilge, "Bir Toplumsal Sınıf İmtiyazı Olarak Osmanlı Devleti'nde Vergi Muafiyeti", *Düşünen Siyaset*, S.28, Lotus Yayınları, Ankara 2012, s.388, 391.

²²⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

Sipahizâde	5	1	2
Müderris	3	3	2
Talebe	1	-	1
Muallim	1	1	14
Kadı	1	1	1
Muhzır	-	2	2
Hamamcı	1 ²²¹	-	-
Toplam	65	203	224

Ilıca'da her üç tahrir defterinde de imamların, imamlığı yanında müezzin ya da hatib olarak kaydedildikleri görülmektedir. İmam, müezzin ve hatibler bu unvanlar haricinde mevlana, şeyh, fakih, pir, hoca, dede, hacı ve halife gibi unvanlarla birlikte de anılırdı.²²² Daha önce ifade edildiği gibi imamlar mahallerde toplumun ileri gelenlerinden sayılmakta idiler. Dinî vazifeleri yanında, mahallenin adeta tek idarecisi oldukları, ahali arasında ahenk ve tesanüdü sağladıkları, inzibatı temin ettikleri ve bu bakımdan mahallelerde Kadı'nın bir nevi temsilcisi durumunda buldukları bilinmektedir.²²³

Yukarıda belirtildiği gibi muaf kişi ya da zümrelerin muaf olma nedenleri ve hangi tür vergilerden muaf oldukları açıklanırdı. Nitekim incelenen dönemle ilgili arşiv belgelerinde her muafiyet belirtilmese de bazıları açık açık belirtilmişti. 1519 tarihli defterde Dupniçe nahiyesine bağlı Bana köyünde iki banya (hamam) kurduğu için bir gayrimüslimin haraç, ispençe gibi bazı vergilerden ve avarız-ı dîvâniye vergisinden muaf olduğu kaydedilmişti.²²⁴ 1550'de muafiyet nedenleri belirtilmese de Dubniçe nahiyesi Sarular köyünde bulunan iki kişi eski defterde de belirtildiği üzere avarız-ı divâniyeden muafı.²²⁵

Ilıca Kazası'nda ferdî olarak muaf olanların olduğu gibi toplu hâlde muafiyet kazanan köy ve topluluklar da vardı. 1572'de Ilıca nahiyesine bağlı ve Petre adıyla ünlenen Pareşnik köyü halkı avarız-ı dîvâniye ve tekâlif-i örfiyeden muafı. Köy için yazılan muafiyet metninde buranın eski defterde mezra olduğu ve yol üzerinde tehlikeli bir yerde olduğu belirtilmişti.²²⁶ 1572'de İslavişte nahiyesine tabi Petraliçe²²⁷ ve

²²¹ BOA. MAD.d. 170, vr.100a. "Mezkûr, kurbda olan iki banalı kurb? kurub haraçdan ve ispençeden ve sair rüsumdan ve avarız-ı dîvâniyeden muaf ola"

²²² Ilıca Kazası imam, hatib ve müezzin isimleri için bkz. Ek. Çizelge 1, 2 ve 3.

²²³ Emecen, *XVI. Asırda Manisa ...*, s.58.

²²⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.100a.

²²⁵ BOA. TT.d. 267, s.274.

²²⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.20a. "Karye-i mezbure, sâbika defter-i atikde mevrâ olub yol üzerinde mahuf yerde olmağın haliya üzerine bir mikdar kâfirler gelüb temlik idüb ve mevzi-i mezburenin mükâlemesi

Konopniçe köyleri Eğridere yolu üzerinde olup, bu köyler ahalisi devlete hizmetlerinden dolayı ulak, yeniçeri, cerahor, sekban, hisar yapımı, salgun ve bütün avarız-ı dîvâniyeden muaf tutulmuştu.²²⁸ Yine aynı tarihte Mehmed Paşa haslarından olan Dupniçe nahiyesine bağlı diğer adı Çervene Breg olan Saruyar köyü halkı avarız-ı dîvâniye ve tekâlif-i örfiyyeden muaftı.²²⁹ Bahsedilen bu köyler, tam olarak ne olduğu tespit edilemeyen bir hizmet karşılığı devletten muafiyet kazanmışlardı.

Tahrir defterlerinde toplu muafiyeti olan zümreler arasında çift vergisini diğer reayadan düşük miktarda ödemesiyle yörükler ve onlardan oluşan eşkinciler ile yamaklar, haymanalar, voynuklar, martoloslar ve manastırlar ile keşişler bulunmaktadır. Ayrıca yapım ve onarım hizmetleri karşılığında muaf olan su yolcular ve köprücüler ile derbend köyleri de muaf olan topluluğa girmektedir.

2.3.1. Yörükler

Yörük, Anadolu ve Rumeli’de yaşayan büyük Türkmen topluluklarının ortak adıdır. Yörük “yörü-mek” filinden -k ekiyle yapılmış bir ad olup “yürüyen” demektir; sözlükte “göçebe, göçerev, göçer” manasına gelir. Anadolu dışında Rumeli’de de yörükler özellikle yerleşme tarihi açısından önemli rol oynamıştı. Osmanlı Devleti’nin Rumeli’ye sürdüğü yörük toplulukları yardımcı askerî birlikler hâlinde teşkilatlandırılmıştı.²³⁰ Ancak yörük taifesi her ne kadar askerî sınıftan sayılırsa da büsbütün raiyetlik hukukunun dışında değildi. Bu taifenin Kanunî döneminde yazılan Kanunnâmede “*Konup göçgeldikleri itibariyle kimesneye raiyet olmayup her kanda gider olsa cemaati ile yazdıkları karye sipahisine resmi raiyetlerini verüp toprak sahipleri dahledemez.*” şeklinde geçen yörük faslı ile yörüklerin bir nevi serbestlik

lazım olmağın sahib-i ademine öşr ve rüsumların kemâ-kân eda eddikden sonra tarik-i mezburu hıfz ve hırsat idüb ... üzerine mürür idüb mukabelesinde avarız-ı divâniye ve tekâlif-i örfiyyeden muaf olalar

²²⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.62a. “*Mezkur karye Eğridere’de olan yol üstünde olup ahalisinin elinde ... den ziyade zahmetleri olduğu sebebden ulakdan ve yeniçeriden ve cerahordan ve sekban ve hisar yapımından ve salgundan ve bi’l-cümle avarız-ı divaniyeden muaf olalar deyu ...*”

²²⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.65a. “*... ziyade zahmetleri olduğu sebebden ulakdan ve seferden ve cerahor ve sekban ve hisar yapmasından ve salgundan ve bi’l-cümle avarız-ı divaniyeden muaf olalar deyu ...*”

²²⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.127b. “*Karye-i mezburede avarız-ı divaniye ve tekâlif-i örfiyeden muaf olalar*

²³⁰ Faruk Sümer, “Yörükler”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.43, İstanbul 2013, s.570, 572.

içinde oldukları ve aynı zamanda da raiyyetlik hukukuna dâhil oldukları görülmektedir.²³¹

Savaş zamanları dışında Osmanlı Devleti, Yörükleri kontrol altında tutabilmek için, onların yaşayış tarzlarını da gözönüne alarak, hususi ve mali bir teşkilat kurmuş, yerleşik ahaliden olduğu gibi bunlardan da çeşitli şekillerde istifade yoluna gitmişti. Kurulan bu teşkilatta, konar-göçer halk, üzerinde yaşadığı toprağın ayrıldığı şekle göre yani timar, zeamet, has veya bir vakıf toprağında, raiyyet olarak mülkiyet altına girmiş ve böylece hukuki bir nizama bağlanmıştı.²³² Konuyla ilgili tahrir defterlerinde ziraatle uğraşan birçok yörük nüfusu kaydına rastlanmaktadır. Bunlar tahrir defterlerinde kaydedildikleri köylerde “Yörük” olarak adlandırılmıştı. Yörükler haricindeki diğer halk ise “*reaya*” olarak belirtilmekteydi. Tahrir defterlerinde Ilıca dâhilinde kayıtlı olan yörükler arasında “*Ofçabolı Yörükleri*” nin sakin olduğu görülmektedir.

Ofçabolı Yörükleri Üsküp’le İştîp arasındaki yörenin adından dolayı bu şekilde anılmışlardır. Bu yörük grubu Rumeli yörüklerinin yedi yardımcı askerî birliğinden biriydi.²³³

Tahrir defterlerine göre Ilıca nahiyelerindeki yörük nüfusu şu şekildeydi.

Tablo 2/15: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Yörük Nüfusu

Nahiye	1519 ²³⁴						1550 ²³⁵						1572 ²³⁶					
	Çift	Nim Çift	Mücerred	Bennak	Eşkinici	Yamak	Çift	Nim Çift	Mücerred	Bennak	Eşkinici	Yamak	Çift	Nim Çift	Mücerred	Bennak	Eşkinici	Yamak
Dupniçe	-	-	-	-	-	-	125	3	42	22	9	42	531	13	107	46	-	-
Cuma	-	-	-	-	-	-	241	12	56	58	-	-	49	13	10	6	-	-
Pürtlü	52 nf.	-	-	-	80	320	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	52 nf.	-	-	-	80	320	366	15	98	80	9	42	580	26	117	52	-	-

nf.: Nefer

²³¹ Selahaddin Çetintürk, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri,” *DTCFD*, S.XX/II, Ankara 1943, s.113-114.

²³² İnbaşı, “XVI-XVII. Yüzyıllarda Bulgaristan’daki ...”, s.171.

²³³ Bunlar: Kocacık, Naldöken, Ofçabolı, Selânik, Tanrıdağı, Vize ve Yanbolu Yörükleridir. Sümer, s.572-573.

²³⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.122a-123b, 493b-496a.

²³⁵ BOA. TT.d. 267, s.1-462.

²³⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.396b-456b.

1519'da Ofçabolu Yörükleri yardımcı kuvvetlerine dâhil olan yörüklerin kaydedildiği Ilıca Kazası Pürtlü nahiyesinde 52 nefer vardı ve devlet bunlardan nefer başına 50 akçe tahsil etmekteydi. Bu yörükler zeamet tasarrufunda bulunmaktaydı.²³⁷ Aynı tarihli defterde Pürtlü'de Ofçabolu yörüklerinden 80 eşkinci ve 320 yamak kaydedilmişti.²³⁸ 1550 ve 1572 yıllarında Ilıca'daki yörük kayıtlarının daha belirgin bir hâl aldığı ve birçok köyün yörük köyü olarak kaydedildiği görülmektedir. Bu iki tarih arasında yörük nüfusunun arttığı anlaşılmaktadır. Yörük nüfusunun 1519'da Pürtlü'de, 1550 ve 1572'de ise Dupniçe ve Cuma'da yoğunlaştığı görülmektedir.

1550 ve 1572 tarihli defterlerden anlaşıldığı üzere normal reaya çift vergisi 22, mücerred 6 ve bennak 11 akçe ödemekteydi. 1550'de Cuma'ya tabi Kurd Bali, Divane Hamza, Tekyeköyü, Dilküler ve Kulağuzlu köyleri çift vergisi 12, mücerred 3 ve bennak 6 akçe ödeyen sadece birkaç yörük köyü idi. Aynı yere bağlı Hasanobası köyü 11 akçe çift vergisi ödemekteydi.²³⁹ Diğer reaya göre yörüklere vergi indirimi uygulanması onları ayrıcalıklı bir statüye kavuşturmuştur.

2.3.2. Eşkinciler, Yamaklar (Elliciler) ve Haymanalar

Eşmek fiilinden yapılan, *eşkinci* tabiri daha ziyade reâyâ statüsündeki bazı kişiler arasından seçilip yetiştirilerek teçhiz edilen ve sefere çıkan askerler için kullanılırdı. Bunlar timarlı sipahilerin sefere götürdüğü cebelüleri oluştururdu. Böyle bir yükümlülüğü olan kişiler bazı vergilerden kısmen veya tamamen muaf tutulurdu. Osmanlı taşra teşkilatının önemli unsurlarından olan ve askerî statüde sayılan yörük, tatar, canbâz, garîb, yaya, müselleme vb. kuruluşlar bu ocak altında birleşirdi.²⁴⁰ Yamak ise Osmanlı askerî teşkilatında özellikle askerî sınıfların yardımcıları veya adaylarını ifade ederdi. Bunlar ocak denilen çiftliklerde bulunurlar ve aralarından birini eşkinci olarak sefere göndererek onun ihtiyaçlarını karşılardı.²⁴¹ Bu kişilere Rumeli'de eşkincilere 50 akçe vermeleri dolayısıyla "*Elliciler*" de denilirdi.²⁴² Haymana (Haymane) ise sipahi timarına hariçten gelen ve kimsenin yazılı raiyyeti olmayan kişilere denir. Sipahi bunlara sahip çıkamamaktadır. *Haymana* adı verilen bu gibi

²³⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.122a-123b. "*Zeamet-i Yörükân Ofçabolu ve Pürtlü, be nâm Karaman Ağa merdüm Davud Paşa eşer*", "*Nahiye-i Pürtlü, der Liva-i Köstendil an zeamet-i mezkûr*"

²³⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.493b-496a.

²³⁹ BOA. TT.d. 267, s.228, 236, 291, 292, 297.

²⁴⁰ Abdülkadir Özcan, "Eşkinci", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.11, İstanbul 1995, s.469.

²⁴¹ Feridun Emecen, "Yamak", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.43, İstanbul 2013, s.310-311.

²⁴² Emecen, *XVI. Asırda Manisa ...*, s.132 (not.69).

kimselerden alınacak vergilerin aidiyeti meselesi, çok tartışılmış kesin bir karara varılamamıştır.²⁴³

Görev yapamayacak duruma gelen voynuğun oğlu olması durumunda haymanadan voynuk yazılması yasaklanmıştır. Ölen, hastalanan veya müflis olan yani görev yapamayacak duruma gelen voynuğun yerine bunların oğullarından, yoksa kardeşlerinden, yoksa diğer akrabalarından birinin voynuk yazılması, bunlar varken başkalarından voynuk yazılmaması bildirilmektedir. Ancak 1487 tarihli “Köstendil Livası ve Alacahisar Livası Voynuk Defteri”ndeki bir kayıta bir kimse öldüğü ve kimsesi kalmadığı için yerine haymanadan voynuk yazıldığı görülmektedir. Yasaların kesin yasakları karşısında haymanadan voynuk yazılmasının tek geçerli nedeni, voynukluk görevini yerine getiremeyecek kişinin hiç kimsesinin olmaması durumudur.²⁴⁴

Osmanlı teşkilatlanması içinde her şeyden önce askerî bir karakter taşıyan yürüklerin durumları Fatih’in 893/1487-1488’deki kanunnâmesi ile karara bağlanmıştır. Bu kanunnâme yürükleri 24’er kişilik gruplara ayırmıştır. 24 kişi içinde 1’i eşkinci, 3’ü çatal ve 20’si ise yamak olarak kaydedilmiştir. XV. yüzyıl sonlarında her birlikte 1 tane görülen eşkinci sayısı daha sonra 5’e çıkmış ve sefere gitmek nöbete konmuştur. Eşkinci sayısının 5’e çıkmasıyla, yamakların sayısı da 20 olmuştur. 1584 tarihinde bir fermanla her bir birlikte yürük sayısı 30’a çıkmış, bunun 5’i eşkinci ve 25’i ise yamak olarak tanzim edilmiştir.²⁴⁵

Yürüklerden oluşan eşkinci ve yamaklar, 1519 tarihli tahrir defterinde *Defter-i Cemaât-i Eşkinciyan-ı Yörükân* şeklinde idi. Bu defterde yürükler yukarıda bahsedildiği gibi 5 eşkinci ve 20 yamak şeklinde kaydedilmişlerdi. Ilıca ile ilgili olan eşkinci ve yamaklar Ilıca Kazası Pürtlü nahiyesinde görülmekteydi. XVI. yüzyılda Ilıca’da eşkinci, yamak ve haymana sayıları şu şekildeydi.

²⁴³ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.310.

²⁴⁴ Ercan, s.14-15, 19.

²⁴⁵ M. Tayyib Gökbilgin, *Rumeli’de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fatihan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1957, s.29-31, 42.

Tablo 2/16: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Eşkinci, Yamak ve Haymana Sayıları

	1519 ²⁴⁶	1543/44 ²⁴⁷	1550 ²⁴⁸	1565/1566 ²⁴⁹	1572 ²⁵⁰
Eşkinci	80	95	77	125	86
Yamak	320	360	363	480	381
Haymana	42	----	----	----	----

1519'da sadece Pürtlü'de 16 eşkinci cemaâti, 80 nefer eşkinci ve 320 nefer yamak mevcuttu. 1543/1544 tarihinde Ilıca Kazası Pürtlü nahiyesi eşkinci ve yamaklarından oluşan her bir grupta 5 eşkinci ve 20 yamak kaydedilmişti. Burada bulunan her bir yamağın verdiği 50 akçe toplam 1.000 akçe yapmaktaydı. Bu tarihte 27 eşkinci ve yamak grubu tespit edilmiş olup bu durumda verilen miktar toplamı 27.000 akçe idi. 1565/1566 tarihinde kaydedilen eşkinci ve yamaklar gruplarının aynı sayısal değerlerden oluştuğu görülüyor. Yine bu tarihte de yamak başı 50 akçeden her grup 1.000 akçe vermekteydi. Toplam tutar ise 24.000 akçe yapmaktaydı. 1572 tarihli deftere göre Ilıca'da 86 eşkinci ve 381 yamak yörük vardı.

2.3.3. Voynuklar ve Yamaklar

Voynuk, Osmanlı döneminde Rumeli'de Hristiyanlardan oluşturulan askerî teşkilata verilen isimdir. Voynuklar, Osmanlılar'ın Rumelide'ki fetihleri sırasında kendi bünyelerine kattıkları filorici ve martolos gibi Hristiyan askerî gruplardan biri olup Slavca "asker" anlamındaki *voynik* kelimesinden gelmiştir. Voynuk defterlerinde görüldüğü kadarıyla voynukların çoğunlukla Bulgar topraklarından elde edilmesi voynukları Bulgarlar'la özdeşleştirmiştir.²⁵¹ Köstendil, çoğunlukla cebelü voynuklarının bulunduğu bir bölgeydi ve bu cebelü voynukları filî muharip grupları oluşturmaktaydı.²⁵²

Voynuklar arasında bu teşkilatın bir birimi olan *gönder*ler bulunmaktaydı. *Gönder*, Rumca bir kelime olup "kargı, mızrak" anlamına gelir. Bazen bunun yerine

²⁴⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.493b-496a, 503a. "*Defter-i Cemaât-i Eşkinciyan-ı Yörükân, Nahiye-i Pürtlü der Zeamet-i Ofçabolu*" Aynı tarihte Köstendil, Siroz, Sofya ve Ofçabolu yörükleri toplamı 60 eşkinci cemaâti, 300 nefer eşkinci ve 1.200 nefer yamak kaydedilmişti.

²⁴⁷ BOA. TT.d. 224, s.40-51.

²⁴⁸ BOA. TT.d. 267, s.216-319.

²⁴⁹ BOA. TT.d. 354, s.54-66.

²⁵⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.53a-192a.

²⁵¹ Ayşe Kayapınar, "Voynuk", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.43, İstanbul 2013, s.126; Ayrıca bkz. Aydın Taneri, *Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetleri*, Kültür Bakanlığı Yayını: 423, Tarsus, 1998.

²⁵² Halil İnalçık, "Stefan Duşan'dan Osmanlı İmparatorluğuna-XV. Asırda Rumeli'de Hristiyan Sipahiler ve Menşeleri", *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, TTK., Ankara 2007, s.157.

Farsça karşılığı olan “nîze, neyze” kelimesi de kullanılırdı. Gönder voynuk teşkilatının en küçük birimiydi. Gönder içindeki voynuklardan her yıl sırayla birisi göreve giderdi ve buna nöbetli voynuk denirdi.²⁵³ Muhtemelen gönderlere bu ismin verilmesinin nedeni kullandıkları savaş aletidir. Mızrak elle tutulup gönderilen bir silah olduğu için bunları kullananlara da *gönder* denilmiştir.²⁵⁴ Bir diğer voynuk birimi ise *zevâid voynuk* idi ve aday voynuk anlamına gelmekteydi. Bu adaylardan voynuk alımları ise belirli şartlara bağlı olmaktaydı. Bunlardan biri de, iş göremeyecek hâldeki voynuğun yerine önce oğlu, yoksa kardeşi, yoksa akrabalarından birinin geçebilmesiydi. Bu kimseler voynuğun bir sonraki adayını oluşturduğuna göre, “*zevâid-i voynugân*”ı oluşturmaktaydılar.²⁵⁵

1519 tarihli defterde voynuklar *İstâbl-ı Âmire Voynukları, Cebelü Voynukları* şeklinde, aday voynuklar ise *Zevâid-i Voynugân ve Zevâid-i Voynugân-ı Cebelüyân* şeklinde kaydedilmiştir.²⁵⁶ Ilıca’da bulunan voynuk ve yamak sayıları şu şekildeydi.

Tablo 2/17: Ilıca’da Voynuk ve Yamak Sayıları

	1487 ²⁵⁷	1519 ²⁵⁸	1572 ²⁵⁹
Voynuk	145	196	----
Yamak	399	607	----
Zevâid-i Voynuk	----	578	5.113

1487’de kaydedilen 145 voynukun 31’i voynuk, 50’si cebelü voynuk ve 64’ü gönder idi. 1519’da görülen 196 voynuktan 105’i ıstâbl-ı âmire, 91’i ise cebelü voynukları idi. 607 yamak içinde 227’si ıstabl-ı âmire voynuklarının ve 380’i de cebelü voynuklarının yamaklarıydı. 578 olan aday voynuk sayısının 469’u voynuk adayı, 109’u ise cebelü voynuk adayı olarak kaydedilmişti.²⁶⁰ 1572 tarihli cizye defterinde Köstendil’de bulunan “*Zevâid-i Voynuklar*” toplam 5.113 idi.

²⁵³ Ercan, s.70-71.

²⁵⁴ 1550 ve 1572 tarihli tahrir defterlerinde savaş aletleri arasında “*Yaslama Gönder*” bulunmaktadır. BOA. TT.d. 267, s.25; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13b.

²⁵⁵ Ercan, s.19.

²⁵⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.503b, 524b, 539b, 552b, 554a, 555b.

²⁵⁷ BOA. TT.d. 21, s.1-210.

²⁵⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.503b-549b.

²⁵⁹ BOA. MAD.d. 6874, s.22.

²⁶⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.520a-555b.

1550’de Ilıca’da voynuklar, baştine denilen çiftliklerde ziraat yaptıkları gibi başka reayaya ait yerlerde de ziraatle uğraşmaktaydılar.²⁶¹ Ancak başka yerde yapılan ziraat için oranın sipahisine öşür vermek zorundaydılar.²⁶² Voynukların ziraatle uğraşmaları bir yana aday voynuk olan zevâid voynuklarının da ziraatle uğraştığı görülmekteydi. Örneğin 1550’de Sirişnik nahiyesine tabi Gorna Brest köyündeki zevâid voynukları senelik 200 akçe zahire (gallat) vergisi ödemekteydi.²⁶³ 1572 tarihli mufassal tahrir defterinden her bir voynuğun “*baştine*” denilen çiftliklerde tarımla uğraştığı anlaşılmaktadır. Bu baştinelerde bağ, bahçe, bostan, harman, tarla, çayır vs. gibi taşınmazlar kaydedilmişti. Belirtilen tarihte voynuk baştinelerinde gelir durumu şu şekildeydi.

Tablo 2/18: 1572’de Ilıca’da Voynuk Baştineleri Gelirleri²⁶⁴

Nahiye	Baştine Sayısı	Tarla (Kit’a)	Bağ (Kit’a)	Bostan	Çayır	Harman	Bostanlı Tarla	Baltalık	Değirmen Taş Sayısı	Vlaviçe	Armut Ağacı	Bahçe	Hasıl (İspençe hariç)
Ilıca	23	135	65	29	12	32	7	5	1	-	-	-	12.712
İslavişte	8	73	6	6	5	9	-	-	2	-	-	-	3.069
G. Krayişte	79	788	11	84	186	84	-	-	2	-	-	2	25.380
Sirişnik	130	836	88	124	200	111	-	-	4	-	-	-	29.079
Radomir	127	961	84	105	118	131	-	-	-	-	-	-	25.546
Piyaniçe	12	27	7	2	-	7	-	-	-	-	-	-	4.125
Dubniçe	49	329	124	27	13,5	39	-	21	1	1	2	3	16.202
Toplam	428	3.149	385	377	534,5	413	7	26	10	1	2	5	116.113

Yukarıdaki tablodan voynukların askerî yükümlülükleri dışında her türlü tarım işiyle meşgul oldukları, hatta değirmencilikle de uğraştıkları anlaşılmaktadır. 1572’de Ilıca’da voynuklar devlet ekonomisine ispençe tutarları hariç 116.113 akçe katkı sağlamışlardı.

²⁶¹ BOA. TT.d. 267, s.129. “*öşr-i gallat voynugan ki kendü baştinelerinden hariç reâyâ yerlerinde ziraat iderler.*”, 261, 267, 338, 339.

²⁶² BOA. TT.d. 267, s.393 “*Öşr-i Voynugan ki kendü yerlerinden gayri raiyyet yerine ve palenleriyle açtukları yerlerde ziraat idüb öşrün karye-i mezbur sipahisine virürler.*”, 422.

²⁶³ BOA. TT.d. 267, s.389.

²⁶⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.456b-437b.

2.3.4. Martoloslar

Osmanlı Devleti'nin teşekkülü sıralarında ve yeniçeri teşkilatı kurulmadan önce Hristiyanlardan oluşan ve orduda geri hizmetlerde çalışmış olan teşekküllerden birinin adıydı.²⁶⁵ Rumeli'de yaygın bir teşkilat olarak teşekkül etmiş olan martoloslar, gayrimüslim tebaanın en kalabalık zümrelerinden biriydi. Osmanlı Devleti'nde martolos teşkilatından iki şekilde faydalanılmaktaydı. Birincisi askerî hizmet olarak sınır boylarındaki kalelerde görev yapanlardı. Bunlar ordu hizmetinde kalelerde hizmet ederler üniformalı, kendilerine mahsus harp sancakları olan, muvazzaf ulûfeli asker bölüklerine tevzî ve taksim edilmişlerdi. Bu martoloslar yaya olarak ve nadiren atlı olarak hizmet görürdü. Diğeri ise iç hizmetlerde derbendlerde ve iç güvenliği sağlamada görevli martoloslardı. XVI. yüzyılda sınırlar daha ileri gidince, eski martolosların görev mahiyeti değişmişti. Sınırların içerisinde, düşman olmadığı için martoloslar emniyet kuvveti olarak hizmet görmüşlerdi.²⁶⁶

Hepsi ulûfeli olan ordu hizmetindeki martolosların maaşları buldukları yerin vergisinden ödenirse de martolosbaşının denetiminde bazen *martolos akçası* adıyla halktan para toplama yoluna da gidilirdi. Bazı martoloslar ve aileleri cizye ve âşâr dışındaki avâriz türü vergilerden muaf tutulurdu. Ancak bu uygulama zamana ve yere göre farklı olur ve bazen cizyeden de muaf olabilirlerdi. Sürekli tehlike altındaki yerlerin martolosları ulûfeli değil muaf statüsündeydi.²⁶⁷ Yukarıda martolos akçesinden bahisle bunun toplanmasında bazı şikâyetlerin olduğu görülmektedir. Rila Manastırı sakinlerinden martolos akçesi istenmiş ve manastır sakinlerinin Mustafa Paşa Vakfı'na ait olup, bundan dolayı muaf olduklarını bildirmeleri üzerine Sultan II. Selim tarafından Rumeli Beylerbeyliği ve Dupniçe kadısına gönderilen fermanla *şemhane akçesi* ve *martolos akçesi* gibi rüsûmu vermeye mecbur olmadıkları tebâruz ettirilmişti.²⁶⁸

1519 ve 1550 tarihli defterlerde Ilıca Kazası'nda yaşayan martoloslarla ilgili herhangi bir kayda rastlanmamıştır. 1572 tarihli defterde Ilıca'da meskûn 19 adet martolos bulunmaktaydı.²⁶⁹ Bunlar haraçdan, ispençeden, öşrden ve bazı tekâlif-i

²⁶⁵ Pakalın, *Osmanlı Tarih ... II*, s.409.

²⁶⁶ Bilge Keser, "Osmanlı Devletinde Martolos Teşkilatı", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.12, Erzurum 1999, s.267, 271, 272.

²⁶⁷ Abdülkadir Özcan, "Martolos", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.28, Ankara 2003, s.65.

²⁶⁸ Robert Anhegger, "Martoloslar Hakkında", *Türkiyat Mecmuası*, C.VII, İstanbul 1942, s.294.

²⁶⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.31b-83a.

örfiyyeden muaf tutulmuşlardı. Bu muafiyet karşılığında Kratova maden emini olanlara ellişer akçe vermeleri gerektiği belirtilmişti. Martolosun kendisi bu muafiyetlere sahip olurken, çocukları bu muafiyetlerden faydalanamayıp ispençelerini ve öşürlerini vermek zorundaydı.²⁷⁰ Bu muafiyetlerden başka martolosların cizyeden de muaf olduğu görülmektedir.²⁷¹

2.3.5. Suyolcular

Suyollarının yapımı, bakım ve onarımı, korunması, suların ölçülmesi ve dağıtılmasıyla ilgili bütün işler “suyolcu” mesleğinin çalışma alanını meydana getirir. Osmanlılarda suyolculuk işinin inşaat işleriyle uğraşan gruplar arasında bir meslek olarak yer almaya başlaması Fatih Sultan Mehmed dönemine rastlar. Suyolculuk işine bir Müslüman veya Hristiyan tayin edilebileceği gibi bir köy halkı da topluca suyollarının bakım ve onarımı için görevlendirilebilirdi. Bu işte görevli olanlar, su künkleri ve sarnıçları inşa etmek, kanalları temiz tutmak ve gereken onarımı yapmakla yükümlü idiler.²⁷²

Suyolcular bunun karşılığında, şer’î, örfî ve diğer tekâlif-i divânî gibi vergilerden muaf tutulurlardı. Söz konusu vergilerden, bazı bölgelerde bir köyde sadece suyolcu görevi verilenler muaf olurken, bazı bölgelerde ise tüm köy halkı muaf olabiliyordu.²⁷³ 1519’da 18 hane ve 1530’da 20 hane kaydedilen, Ilıca’ya tabi diğer adı Pınarbaşı olan Bogoslavçe köyündeki zımmîler suyollarına hizmetleri karşılığında haraçtan, avârizdan ve diğer örfî vergilerden muaf tutulmuşlardı. Bu zımmîler, adı geçen köyde suyollarına ve Sultan II. Murad Han Vakfı’na ait olduğu görülen dört lüle²⁷⁴ suyoluna ve 18 lüle çeşmeye hizmet etmekteydi. Ilıca’ya getirilen dört lüle

²⁷⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.31b, 64a, 61b “... martoloslar haraçdan ve ispençe ve öşrden vesair tekalif-i örfiyyeden muaf olup bu mukabelede her sene de Kratova madenine emin olanlara ellişer akçe virüb ama evladları sipahi ademine ispençelerin virürler”.

²⁷¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.64a, 66a, 72b, 74a, 75a, 75b, 79b, 83a. “Mezkûr cizyeden ve ispençeden ve öşrden muaf olup her sene de Kratova madeni emini olanlara ellişer akçe virir evladları ispençelerin virirler”.

²⁷² Abdullah Martal, “Suyolcu”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.38, İstanbul 2010, s.1.

²⁷³ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Şehircilik ve Ulaşım Üzerine Araştırmalar*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 1984, s.79-80.

²⁷⁴ **Lüle:** Osmanlı debi ölçüm birimidir. Bir lüle 2.60 cm çapında pirinç borunun geçirdiği debidir. Bunun geçirdiği debi 36lt/dak=0.60 lt/sn olarak çıkmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Bildirici, “Eski Su Temin Sistemlerinde Debi Ölçümü”, *DSİ Teknik Bülteni*, S.85, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1996, s.25.

suyolunu, kazaya sonradan geldiği belirtilen Haraççı Mehmed ve diğer 18 lüle çeşmeyi ise Süleyman Paşa getirmişti.²⁷⁵

1572 tarihli defterde, Bogoslavçe'deki mevcut suyollarının ihtiyacı karşılamamasından dolayı ilâveten bir lüle suyolunu Köstendil'de daha önceki yıllarda sancakbeyliği yaptığı anlaşılan Mehmed Han getirmişti. Yine bu tarihte de köy halkının suyollarına hizmetlerinden dolayı birçok vergi ve hizmetten muaf sayıldıkları anlaşılmaktadır.²⁷⁶ Su üç saatlik mesafede bulunan, ahâlisinin XIX. yüzyıl gibi geç bir dönemde bile hâlâ suyolcu olarak hizmet ettiği Bogoslavçe köyünden gelmekteydi.²⁷⁷

Bir su ölçüğü olarak bilinen lüle, suların debilerini ölçmek için kullanılan su ölçüğü birimidir. İstanbul'da Kanunî devrine kadar yapılan suyollarının 1925'deki debilerine göre 1 lüle 8 masuraya o da 36 lt/dk'ya eşit gelmektedir.²⁷⁸ Buradan yola çıkarak tahmini bir rakamda bulunmak gerekirse, 1572'ye kadar Ilıca'da bulunan toplam 23 lüle suyun debisi 184 masura o da toplam 828 lt/dk olarak çıkmaktadır. Bu da 1572'de nüfusu 3.703 olan Ilıca için yeterli miktarda bir su olarak görülmektedir.

Yine 1572'de Bogoslavçe köyüne bağlı "*Kurd Çelebi Mahallesi*" nde su sıkıntısı çekilmesi nedeniyle iki çeşme yaptırılmıştı. Mehmed Han Vakfı'na ait olan bu iki çeşmenin de onarım, bakım ve muhafaza gibi hizmetleri Bogoslavçe köyü ahâlisinin sorumluluğundaydı.²⁷⁹

²⁷⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.485a. "... Şehr-i Ilıca'ya gelen Haraççı Mehmed'in getirdüğü dört lüle suyollarını ve Süleyman Paşa'nın Nefs-i Ilıca'ya getirdüğü on sekiz lüle çeşmelerine hizmet iderler. Haraçdan ve avârizdan ve sair rüsûm-ı örfiyyeden muaf ve müsellemler olalar."; 167 Numaralı ... I, s.193.

²⁷⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b. "Mezkûr karye keferesi Şehr-i Ilıca'ya gelen Haraççı Mehmed'in getirdüğü dört lüle su yollarını ve Süleyman Paşa'nın getirdüğü su yolunun on sekiz lüle çeşmelerin ki mahallinde vaki olmuştur, hizmet ideler ..."; "... haraçdan ve ispençeden ve avârizdan ve yeniçeriden ve istübiden ve çuldan ve yeleden ve adet-i ağnamdan ve kürekçiden vesair rüsûm-ı örfiyyeden muaf ve müsellemler olup zikrolan suyun Kaza-i Ilıca mâişetine kadir olmayub ve suyun şerd akıb hâlleri olduğu takrîr olup ve zikrolan karye sâkini oldukları mevzi ziraya kâbil yer olmayub merkû'ül-kalem maktû'ül-kidem olalar ..."; "... livâ-i mezbûr sancağı begi olan Mehmed Han -dâme ulüvvühu- hazretleri zikrolan on sekiz lüleden mâ-adâ bir lüle dahi ihdâs eyleyüb sâbikü'z-zikrolan kefere ber karâr-ı sâbık hizmet etmek ..."

²⁷⁷ Kiel, "Köstendil", s.278.

²⁷⁸ Kazım Çeçen, "Sinan'ın Yaptığı Su Tesisleri", *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, C.I, Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Türkiye Vakıflar Bankası, Ankara, 1988, s.439-440.

²⁷⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402a.

Sultan II. Murad Han Vakfı'na ait Bogoslavçe köyü 26 Cemâziyü'l-âhir 1003/8 Mart 1595'de 25 hanesiyle yine suyollarında hizmet ederek haraçdan ve vergilerden muaf tutulmuştu.²⁸⁰

2.3.6. Köprücüler

Köprücü, köprülerin muhafaza, bakım ve onarımı ile ilgilenen kimselere denirdi. Kelime köprüyü inşa eden teknisyen izlenimini verse de genel olarak bu anlamda kullanılmamıştı.²⁸¹

Ilıca nahiyesine tabi, diğer adı Nevestindol olan Köprü köyünde İshak Paşa tarafından yaptırılmış bir köprü bulunmaktadır.²⁸² Bu köprü yöre halkı tarafından Kadın Köprüsü (Kadın Most) olarak da bilinir ve bu köprüyle ilgili bazı rivayetlere inanılırdı.²⁸³

Fatih Sultan Mehmed'in veziriazamı İshak Paşa tarafından 874/1469-1470'de Karasu (Struma) Nehri üzerinde yaptırılan bu köprü, 100 m. uzunluğa ve 21.6 m. genişliğe sahiptir. Bu köprü İstanbul'dan Üsküp ve Batı Balkanlara geçişleri kolaylaştırmaktaydı.²⁸⁴

Köprünün korunması, bakım ve onarımının yapılması görevi 1550²⁸⁵ ve 1572²⁸⁶ tarihli defterlerden anlaşıldığına göre Nevestindol köyü halkına verilmişti. Bu köy halkı köprüye olan hizmetleri karşılığında bütün avarız-ı dîvâniye vergilerinden muaf

²⁸⁰ BOA. MAD.d. 6029, s.9.

²⁸¹ Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Şehircilik ...*, s.72.

²⁸² BOA. TT.d. 267, s.40. "Merhum İshak Paşa bina etdüğü köprü ..."; TKG. KK. TT.d. 88, vr.55b. Bu köy, ikinci adı olan "Köprü" adını, İshak Paşa Köprüsü'nün yapımından sonra almış görünmektedir. İshak Paşa Köprüsü için bkz. Ek. Resim 9.

²⁸³ Kadınlar kitabeyi kazıyarak tozunu içiyorlar ve bunun sütsüz kadınlara şifâ olduğuna inanıyorlardı. Kitabe keserlerle kazına kazına epeyce bozulmuştu. Osman Nuri Peremeci, *Tuna Boyu Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1942, s.149-150; Halk rivayeti olarak köprünün taşlarının kendiliğinden geldiğini, fakat kemer tutturulamayıp ancak mimarının karısı kargire gömülerek kurban edildikten sonra yapılabildiğini Konstantin Jirecek yazmaktadır. Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârisinde Fâtih Devri 855-886(1451-1481)*, C.IV, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1989, s.807.

²⁸⁴ Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârisinde Fâtih ...*, C.IV, s.806-807; Cevdet Çulpan, *Türk Taş Köprüleri-Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, TTK., Ankara 2002, s.123,125; Trankova, Georgieff ve Matanov, *A Guide to Ottoman ...*, s.140, 141.

²⁸⁵ BOA. TT.d. 267, s.40. "Merhum İshak Paşa bina etdüğü köprü başında oturub köprüyi hfz iderler cem'-i avarız-ı dîvâniyeden muaflardır ellerinde merhuman ve mağfuran Sultan Selim Han ve Sultan Bayezid Han aliyü' r-rahmetü'l-gufrândan hükm-i hümayunları vardır."

²⁸⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.55b. "Mezkur karye merhum İshak Paşa bina ettiği Köprü başında oturub Köprüyü hfz iderler cem'-i avarız-ı divaniyeden muaflardır ellerinde selatin-i maziyyeden hükm-i hümayunları olub ..."

tutulmuştu. İshak Paşa Köprüsü'nün muhafaza, bakım ve onarımı için Köprü köyü halkından belirli kişilerin değil, köy halkının tamamının seçildiği 1550 ve 1572 tarihli defterlerde bulunan muafiyet metinlerinden de anlaşılmaktadır.

Köy halkının köprücü olarak devam ettiği 1577 tarihli bir başka defterde de görülmektedir.²⁸⁷

2.3.7. Derbenciler

Türkçeye Farsça'dan giren “*derbend*” kelimesi, der (geçit) ve bend (tutmak) gibi iki kısımdan meydana gelmektedir. Derbendler önemli geçit noktalarında bulunurdu ve bugünkü anlamda polis ve jandarma kuvveti olmadığı için yolların ve geçitlerin emniyeti derbenciler tarafından sağlanırdı. Derbendler daha ziyade iskân noktalarının az olduğu ıssız yerlerde tesis ediliyordu. Etrafı kontrol edebilecek yerlerde buldukları için aynı zamanda askerî bir önemi de hâizdi. Derbend olmaya uygun yerin civarında bulunan bir köy, derbend hizmetine tayin edilirdi. Bir yerin ya da köyün derbend olabilmesi için o yerin resmî vesikalarda geçen şekliyle *mahûf* ve *muhâtara olan* ya da *kutta-ı tarik* ve *haramîden hâli olmayan* yerler olması gerekirdi.²⁸⁸ 1572'de Ilıca'ya tabi *Zeravine*²⁸⁹ ve Radomir'e tabi *Dragovin-i Kladiçe* köyleri²⁹⁰ tehlikeli, korkunç ve korkulu yer anlamına gelen *mahûf* ve *muhâtara*²⁹¹ olarak kaydedilmişti.

Derbend olarak kaydedilen köyler buldukları bölgeyi korumakla görevli idiler. Köylere ait muafiyet metinlerinde mal emininin kimsenin malına ve canına bir kötülük getirtmemesi vurgulanarak, karşılığında derbencilerin avâriz-ı divâniye ve tekâlif-i örfiyyeden muaf tutulduğu belirtilmekteydi.²⁹² Bu muafiyetler haricinde kürekçiden, yeniçeri oğlanından ve cerahordan muaf olduğu da görülmekteydi.²⁹³

²⁸⁷ BOA. MAD.d. 7534, vr.1620; Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Şehircilik ...*, s.71.

²⁸⁸ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilatı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1990, s.9-11.

²⁸⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.49a. “... mahûf yer olmağın ...”

²⁹⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.216a. “... zikrolan karye mahûf ve muhâtara yerde olmağın ...”

²⁹¹ Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2001, s.571, 670.

²⁹² BOA. TT.d. 267, s.11, 90, 91, 131, 230, 266, 420; TKG. KK. TT.d. 88, vr.15a “... Sofya'ya giden yolu hıfz eyleyeler, mal emini kimesnenin malına ve canına hazer getürmeyeler avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf olalar.”, 49a, 57a, 66b, 74b, 140b, 161a, 216a.

²⁹³ BOA. TT.d. 267, s.90, 230; TKG. KK. TT.d. 88, vr.52b, 158a.

Derbendci tayin edilmiş olan bir köyün ziraatçıları kanunnâme ve emirnâmelerde “*derbend âdeti*” şeklinde ifade edilen bir vergi nizamına tabi idiler.²⁹⁴ Derbend âdetince Ilıca’da derbendci köylerden 10 akçe ispençe ve halkın durumuna göre buğday ve arpa alınırdı.²⁹⁵ Bunlar haricinde derbentçilerin bâc-ı hamr, resm-i arus,²⁹⁶ resm-i bostan, resm-i deştani,²⁹⁷ niyabet, öşr-i kovan²⁹⁸ ve bidât²⁹⁹ gibi vergileri de verdikleri görülmektedir. Ilıca Kazası’nda tespit edilen derbend köyleri yaptıkları hizmetten dolayı genelde indirimli şekilde 10 akçe ispençe verirdi. Ancak bu miktarın bazı köy halkından normalde alınan 25 akçe miktarında da olduğu görülmektedir. Ilıca’da derbendci köylerde meskûn gayrimüslim reyanın nüfusu ve ispençesi şu şekildeydi.

Tablo 2/19: XVI. Yüzyılda Ilıca Derbend Köylerinde Gayrimüslim Nüfusu ve İспенçesi³⁰⁰

Nahiyeler	Köyler	1519				1550				1572			
		Hane	Mücerred	Bive	İспенçe	Hane	Mücerred	Bive	İспенçe	Hane	Mücerred	Bive	İспенçe
Ilıca	İstraçın	74	-	1	10	138	64	-	10	168	54	-	10
	Uzem	29	-	1	10	20	2	-	10	30	16	-	10
	Kırkıra	35	-	2	10	40	4	-	10	40	28	-	10
	Zeravine	-	-	-	-	-	-	-	-	20	15	-	25
	İvrança	33	9	3	10	14	7	-	10	35	19	-	10
	Novasil nd. Dobreşniçe	-	-	-	-	22	16	-	10	37	26	-	10 ve 25 ³⁰¹
	Vetoniçe	-	-	-	-	15	2	-	10	-	-	-	-
	İstramaş	-	-	-	-	15	-	-	10	12	3	-	10
Dubniçe	Devebağırdan	26	-	2	10	18	20	-	10	28	20	-	10
	İsvetol nd. Hacı Lala	26	-	-	10	20	2	-	10	10	10	-	10
	Dolna Kozniçe	43	22	-	10	57	30	-	10	66	26	-	10
	Suşiçe ³⁰²	-	-	-	-	-	-	-	-	72	12	-	25
	Gabrova ³⁰³	-	-	-	-	-	-	-	-	50	26	-	25
G.Krayište	Pojiçe	65	15	2	25	85	44	-	10	105	67	-	10
İslavište	Krlatiçe (<i>der Egridere</i>)	20	-	-	10	40	15	-	10	52	35	1	10
	Proşçani (<i>der</i>)	7	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-

²⁹⁴ Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend ...*, s.51.

²⁹⁵ BOA. TT.d. 267, s.91. “*Derbend adetince müzevvecinden müzevveci bir denk buğday ve bir denk arpa ve neferden neferine onar akçe ispençe vireler ...*”;

²⁹⁶ BOA. TT.d. 267, s.96. “*... beher nefer onar akçe ispençe ve her müzevvec birer denk buğday ve birer denk arpa ve bâc-ı hamr ve resm-i arus virürler ...*”

²⁹⁷ BOA. TT.d. 267, s.131. “*... resm-i arus ve resm-i bostan ve resm-i deştani virürler ...*”

²⁹⁸ BOA. TT.d. 267, s.420.

²⁹⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.66b.

³⁰⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a.

³⁰¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.15a. 1572 tarihinde hane başı 10 akçe, mücerred başı 25 akçe alınmıştır.

³⁰² TKG. KK. TT.d. 88, vr.140b-141a. 1572’de 2 çift ve 2 mücerred Müslüman yaşıyordu.

³⁰³ TKG. KK. TT.d. 88, vr.165a-165b. 1572’de 2 çift, 1 bennak ve 1 mücerred Müslüman yaşıyordu.

	<i>Eğridere)</i>												
	İskirlava	12	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	
	Metijova	29	-	-	10	40	5		10	42	21	-	10
	Poderjikon	38	-	-	10	40	7		10	50	13	2	10
	Hrankofça	-	-	-	-	51	24	3	25	49	33	-	25
	Tesnidol nd. İzglova	-	-	-	-	10	8		10	-	-	-	-
	Başteva	-	-	-	-	12	3	1	10	14	10	1	10
Radomir	Lipatiç nd. Dragovin-i Kladiçe	8	-	-	10	-	-	-	-	28	14	-	25
Sirişnik	Altumaniçe	4	4	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	449	50	11	-	637	253	4	-	908	448	4	-

1519'da 15 olan derbend köy sayısının 1550'de 17 ve 1572'de 19'a yükselmesi asayiş olaylarının artmasıyla güvenliğe duyulan ihtiyacın doğal bir sonucu olarak görülebilir. Mühimme defterlerinde yapılan inceleme sonucu XVI. yüzyılın sonlarına doğru Köstendil ve çevresinde eşkiyâlık, hırsızlık ve cinayet gibi olaylarda artış yaşanmıştı.³⁰⁴

Tabloda da görüleceği üzere XVI. yüzyılda bazı köyler sürekli derbend olurken, bazı köylerde ise derbendlik durumu tarihler arasında farklılık göstermekteydi. Örneğin Ilıca nahiyesi İstraçin köyü, 1519, 1550 ve 1572 tarihlerinde sürekli derbend köyü idi.³⁰⁵ Radomir nahiyesine bağlı Lipatiç köyü ise 1519'da "*derbend cedid*" ibaresiyle derbend köyleri arasında kaydedilmiştir. Bu köy 1550 tarihli defterde derbend değil iken, 1572'de tekrar derbend yazılmıştır.³⁰⁶ Ilıca'ya tabi Vetoniçe köyü daha önce derbend iken, 1572'de "*mensuh*" ibaresiyle bu hükmün kaldırıldığı belirtilmiştir.³⁰⁷

Tahrir defterlerinde köylerin derbend olduğu isimleri yanındaki "*derbend*" ibaresiyle veya muafiyetnamelerinde derbend olduğunun belirtilmesiyle anlaşılmaktadır. Bazı köylerde ise hiçbir ibare bulunmamaktadır. Bu köylerin derbend olduğunu halkının ödediği ispençe miktarlarından da anlamak mümkündür. 1550'de İstramaş köyündeki 15 haneden 150 akçe ispençe alınmıştı.³⁰⁸ Aynı tarihte Metajova köyünde bulunan 40 hane ve 5 mücerred için ise 450 akçe kaydedilmişti.³⁰⁹ Bu şekilde

³⁰⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 12, s.559; BOA. A. DVNS. MHM.d. 24, s.261; BOA. A. DVNS. MHM.d. 25, s.40; BOA. A. DVNS. MHM.d. 32, s.210; BOA. A. DVNS. MHM.d. 43, s.244, 259; BOA. A. DVNS. MHM.d. 53, s.8; BOA. A. DVNS. MHM.d. 58, s.163, 301; BOA. A. DVNS. MHM.d. 70, s.130.

³⁰⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.324a; BOA. TT.d. 267, s.96; TKG. KK. TT.d. 88, vr.84a.

³⁰⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.360b; BOA. TT.d. 267, s.371; TKG. KK. TT.d. 88, vr.216a.

³⁰⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.18b.

³⁰⁸ BOA. TT.d. 267, s.93.

³⁰⁹ BOA. TT.d. 267, s.98. Hane başı 10 akçe alınan bu derbend köyünde mücerred başına da aynı miktarın alındığı görülmektedir.

derbend olduğu anlaşılan köylerin önceki ya da sonraki kayıtlardan yine derbend olarak yazıldığı görülmektedir.

Derbend olan köylerden alınagelen 10 akçe ispençe miktarı³¹⁰ Ilıca Kazası'nda da aynı miktarda alınmaktaydı. Ancak 1519 tarihli defterde Gorna Krayište'ye tabi Pojiçe köyü sonundaki bir kayıttan 25 akçe alındığı belirtilmiş ve hasıl kısmında da bu miktar kaydedilmişti.³¹¹ Aynı köyden 1550³¹² ve 1572'de 10 akçe ispençe alınıyordu.³¹³ Derbend olup ispençesi 25 akçe olarak kaydedilen bir diğer köy 1550 ve 1572 tarihli defterlerde kaydedilen İslavište'ye tabi *Hrankofça* köyü idi.³¹⁴ Aynı durum önceki tarihlerde derbend olmayan ve 1572'de derbend olarak kaydedilen *Suşiçe* köyü için de geçerliydi. Bu köyün muafiyetinin açıklandığı metinde ispençe ve diğer vergilerin tamam şekilde ödenmesi gerektiği belirtilmişti.³¹⁵

2.3.8. Manastırlar³¹⁶ ve Görevlileri

Tahrir defterlerinde Ilıca Kazası'nda birçok manastırın olduğu tespit edilmektedir. Bu manastırlar ve keşişler buldukları yerlerde tarımla ve değirmencilikle uğraşıp gelir elde etmekteydiler.³¹⁷ Gelir elde eden ve vergi veren manastırlar olduğu gibi bazılarının ise öteden beri Osmanlı padişahları tarafından verilen, dokunulmazlık ve muafiyetler söz konusuydu.

Rila manastırını Bulgaristan'daki manastırlar arasında en ünlüsü ve en eskisidir. M.876-880 yılları arasında Aziz İvan Rilski adına Skrino köyünde inşa edilmiştir.³¹⁸ Bu manastır kütüphanesinde bulunan ve 805/1403 yılına ait olan bir belge Bulgaristan'daki belgeler içinde en eskisi olma özelliğini taşımaktadır. Bu belge, 805/1403 yılında Fetret

³¹⁰ Halil İnalçık, "Osmanlılar'da Raiyyet Rüsûmu", *Bellekten*, TTK., XXIII/92, Ankara 1959, s.608.

³¹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.87a-87b. "Yirmi beşer akçe ispençe ve bağ mahsulâtıların derbend âdeti üzere virürlermiş ber karar kalmaları üzere kaydolundu."

³¹² BOA. TT.d. 267, s.419-420.

³¹³ TKG. KK. TT.d. 88, vr.243a-244a.

³¹⁴ BOA. TT.d. 267, s.11-12; TKG. KK. TT.d. 88, vr.63b.

³¹⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.140b. "... derbendci kayd olup lâkin ispençelerin ve gayri rüsûmların kemakân sipahi âdemine bi't-tamâm vireler ..."

³¹⁶ Bulgaristan'daki manastırlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sabit Salihov Topchiyski, *Bulgar Ortodoks Kilisesi'ne Bağlı Önemli Manastırlar*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2011; <http://www.bulgarianmonastery.com/bg> (08.04.2016)

³¹⁷ Ilıca Kazası manastırları ve tasarruf durumu için bkz. Ek. Çizelge 5/1, 5/2, 5/3; Keşiş tasarruf durumu için bkz. Ek. Çizelge 5/4.

³¹⁸ Julia Mineva-Milcheva ve Elisaveta Alexandrova-Koeva, *Companion Guide to Religious Architecture in Bulgaria-Christian, Jewish, Muslim Monuments, Part One: West Bulgaria*, Sofia 2006, s.121, 126. Rila manastırını için bkz. Ek. Resim 1.

devrinde Yıldırım Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi tarafından Rila Manastırı'nın korunması için verilmişti.³¹⁹ Manastırın hakları Süleyman Çelebi'nin çıkardığı ferman haricinde birçok Osmanlı padişahı fermanıyla da tescillenmişti. 1389 yılında Sultan I. Murad, I. Mehmed, II. Murad, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman ve daha birçok Osmanlı padişahı manastırın mülkiyetlerini savunan, onların can ve mal güvenliğini garanti altına alan fermanlar vermişlerdi. Ancak buna rağmen XV. yüzyılın ilk yarısında Sultan II. Murad döneminde manastır belirsiz bir eşkiya grubu tarafından soyulmuş ve yıkılmıştı. Fatih Sultan Mehmed döneminde, manastır tekrar eski haklarını elde etmiş ve yeniden inşa edilmişti. Yenilenmiş manastırın baş keşişi olarak en büyük kardeş Yoasaf seçilmişti.³²⁰

Muafiyet kazandığı tespit edilen bir diğer manastır, 1519'da Eğridere'de bulunan *İsveti Otaç Kostandin Manastırı* idi. Burada bulunan keşişler cerahordan, hisar yapımından, ulakdan vesair avarız-ı dîvâniye ve tekâlif-i örfiyyeden muafıydı. Ancak mezra, bağ ve çayırları konusunda hükm-i hümâyûnları olmayan keşişlerin bundan dolayı muaf olmadıkları belirtilerek, kimin sınırında ziraat ederlerse öşürlerini vermeleri gerektiği bildirilmişti.³²¹ Benzer bir durum aynı tarihli defterde Ilıca Kazası'nda Rilye yakınlarında bulunan ve yine aynı adı taşıyan *İsveti Otaç Manastırı* için de söz konusu olmuştur.³²² Evliya Çelebi Eğridere'de bulunan manastır papazlarının 150 akçe payeli Eğridere kadısına her sene 500'er kuruş ve değişik hediyeler verdiklerini kaydetmiştir.³²³ Ayrıca Dubniçe nahiyesine bağlı Boboşeva kasabasında Arbina isimli ünlü bir manastır bulunmaktaydı ve burada gayrimüslimler ayin ve ibadetlerini yapmaktaydılar.³²⁴

³¹⁹ Binark, s.26-27. (Rila manastırında 18 tanesi ferman ve berat olmak üzere 78 adet Osmanlı vesikası mevcuttur. Bu malzemeye ait bilgi ve belgeler *Diamendi İhçiev* tarafından "*Turските Документи на Rilskia Monastir*" adıyla 1910 yılında Sofya'da, Bulgarca olarak yayımlanmıştır.)

³²⁰ Topchiyski, s.46-48.

³²¹ BOA. MAD.d. 170, vr.556b. "... hükm-i hümâyûn bulunub cerahordan ve hisar yapmaktan ve ulakdan vesair avarız ve tekâlif-i dîvâniyeden muaf ve müsellemler olalar ... ", "... amma mezraa ve bağları ve çayırları hususunda ellerinde hükm-i hümâyûn bulunmadığı sebepten öşürlerinden muafiyetleri olmayub her kimin sınırında ziraat ve hirâset iderler ise öşürlerin vireler nizâ etmeyeler."

³²² BOA. MAD.d. 170, vr.556b. "... manastır-ı mezbure müteallik keşişlerin bağlarından ve değirmenlerinden ve tarlalarından ve çayırlarından ve kendiler muaf ve müsellemler oldukları sebepten kimesneye nesne vermeyeler bâde Sultan Sultan-ı cihan sahib-kıran-ı devran Sultan Selim Han eyyadal'lâhu tealâ ilâ gayeti'd-dühûr ve 'l-ezman hazretleri müsellemler olup manastır-ı mezbure müteallik olanları kemakân muaf olup hadis ve cedid mezraa'larından ve çayırlarından ve bağlarından her kimün sınırında vaki olursa öşürlerin sipahilerine vireler."

³²³ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.303.

³²⁴ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 6. Kitap, s.66.

Görüldüğü üzere Ilıca'da bulunan manastırlar maddi muafiyetler elde ettikleri gibi ibadet ve inanç konularında da haklarını belgelerle kalıcı hâle getirip, bunları her padişah zamanında yenileyip tescil ettirerek haklarını garanti altına almış oluyorlardı. Bu örnekler, etnik ve dinî birçok unsuru yüzyıllardır barış içinde bünyesinde barındıran Osmanlı Devleti'nin başka inançlara olan saygısını göstermesi bakımından önem teşkil etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİNİ VE SOSYAL KURUMLAR

3.1. VAKIFLAR VE VAKIF ESERLERİ

Kelime anlamı “*durmak; durdurmak, alıkoymak*” olan *vakıf (vakf)* kelimesi terim olarak “bir malın mâliki tarafından dinî, içtimai ve hayrî bir gayeye ebediyen tahsisi” şeklinde özetlenebilecek hukuki bir işlemle kurulan ve İslam medeniyetinin önemli unsurlarından birini teşkil eden hayır müessesesini ifade eder.¹ Klasik kaynaklarda ise bir malı şahsi mülkiyetten çıkarmak suretiyle, alım-satıma ve mülkiyete konu olmayacak şekilde insanların istifadesine sunmaktır.²

Kur’an, *vakıf* kelimesini ihtiva etmemesine rağmen, hukukçular ve islamologlar, vakfin İslami prensiplerden doğduğu düşüncesine İslam’ın mü’minlerin zihinlerinde birlik, dayanışma ve yardımlaşma duygusunu uyandıran ilkeler koyduğunu nazarı dikkate alarak ulaşmaktadırlar. Bu konuda, çok defa vakfiyelerde zikredilmiş olan “... *Allah’a karz-ı hasenle (gönül hoşmutluğuyla) ödünç vermek ...*”, “*Hayır işlerinde yarışmak*”, “*Allah yolunda harcamak*”, “*yoksulu doyurmak*”, “*ondan (maldan) akrabalara, yetimlere, yoksullara, vs. ye vermek*”³ gibi Kur’an ayetlerine dikkat çekilmektedir.

Temel amacı “Allah rızasını kazanmak” anlayışından hareketle Osmanlı toplumunda; cami, tekke, zaviye, kalenderhane, türbe, kabristan, namazgâh, medrese, mektep, kütüphane, imaret, kervansaray, tabhane, misafir evi, dur evi, gölgelik, sığınak, hastahane, tıp medresesi, ayakta tedavi yeri, hamam, kuyu, suyolları, çeşme, aşevi, kaldırım, köprü ve muvakkithane gibi vakıflar meydana getirilmiştir.⁴

¹ Hacı Mehmet Günay, “Vakıf”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.42, İstanbul 2012, s.475.

² Tahsin Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları-Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği*, TTK., Ankara 2003, s.1.

³ Bahaeddin Yediyıldız, *XVIII. Yüzyılda Türkiye’de Vakıf Müessesesi-Bir Sosyal Tarih İncelemesi*, TTK., Ankara 2003, s.25-26.

⁴ Mehmet Bayartan, “Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, C.X, S.1, İstanbul 2008, s.168.

Bulgaristan'da Osmanlı döneminde toplam 3.340 Türk-İslam eseri meydana getirilmiştir. Bu eserler içinde 2.356 cami ve mescid, 420 medrese ve mekteb, 42 imaret, 174 tekke, 116 han, 113 hamam ve ılıca, 27 türbe, 24 köprü, 75 çeşme ve 26 kervansaray bulunmaktadır. Diğer eserlerden kale, saat kulesi, bedesten, çarşı ve diğer mimari eserler bu sayılara dâhil değildir. Sayılan bu eserlerden Köstendil'de 91 yapı bulunmakta olup bunlardan 31'i camidir. Fatih Cami ve günümüzde müze olarak kullanılan Ahmed Bey Cami bunlar arasındadır. Ayrıca 874/1469 tarihli Vezir İshak Paşa Köprüsü de bu abidevî eserlerdendir. Şehirde şimdi mevcut olmayan Eski Sultan I. Murad, İmaret, Sûfi Mehmed Paşa ve Gazi Süleyman Paşa camileri vardı.⁵ Tarihî çalışmalar Köstendil'de II. Murad döneminde Hacı Dünder adına yapılan caminin XV. yüzyılın ilk 40-50 yılı içinde yapıldığını göstermektedir.⁶ Köstendil, I. Murad zamanında Müslüman şehri hâlini almaya başlamış ve o tarihten itibaren şehirde 17 cami, 15 mektep ve medrese, 5 tekke ve 6 han vardı. Bunlardan II. Murad Hanı her gelen geçen halka açtı.⁷

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ne göre Bulgaristan sınırları dâhilinde bulunan 402 adet vakıf kaydı bulunmaktadır.⁸ Bunlar içinde Ilıca'da 10 ve Cumabazarı'nda iki vakıf kaydı vardır.⁹ Mimari eserler açısından Ilıca'ya bağlı Dupniçe nahiyesi de oldukça önemli bir yerdir. Evliya Çelebi'nin naklettiğine göre Dubniçe'de birçok cami, mescit, medrese, sıbyan mektepleri, iki han ve iki hamam bulunmaktaydı. Hamamın biri köprübaşında olup küçüktü ve Cermat (Cermen) Nehri'nden hamama dolap¹⁰ ile su çekilmekteydi. Dupniçe'de 100 adet dükkân ve birçok kahvehane vardı.¹¹

⁵ İ. Aydın Yüksel, "Bulgaristan'da Türk Mimari Eserleri", *Vakıflar Dergisi*, S.XX, Ankara 1988, s.468, 469.

⁶ Matanov, s.46.

⁷ Osman Keskiöğlü ve A. Taha Özyayın, "Bulgaristan'da Türk-İslam Eserleri", *Vakıflar Dergisi*, S.XVII, Ankara 1983, s.116.

⁸ Sadi Bayram, "Bulgaristan'daki Türk Vakıfları ve Vakıf Abideleri", *Vakıflar Dergisi*, S.XX, Ankara 1988, s.475.

⁹ Hüseyin Memişoğlu, *Bulgaristan'da Türk Kültürü*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1995, s.47.

¹⁰ **Dolap:** Nehirlerde sulama amacıyla kullanılan alet. Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.205.

¹¹ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.305.

3.1.1. Ilıca Kazası Vakıfları¹²

3.1.1.1. Haraççı Kara Mehmed Vakfı

953/1546 tarihli deftere göre Haraççı Kara Mehmed'in künyesi *Hoca Kara Mehmed Muhyiddin b. Ali Bey el-Haracî* idi. Fatih Sultan Mehmed dönemi devlet görevlilerinden olduğu anlaşılan bu zatın mescit ve medresesine ait geniş vakıflarını içeren vakfiyesi *Mustafa b.Yusuf* tarafından tasdiklenmiş ve 879/1474-1475 tarihlidir. Bu vakfa ait Köstendil İlıcası'nda Haraççı Kara Mehmed Medresesi bulunmaktaydı.¹³ Medrese haricinde bir cami ve bir de mescit vardı. Haraççı Kara Mehmed'in Ilıca'ya sonradan geldiği anlaşılmakla birlikte şehrin su ihtiyacının karşılanması konusunda büyük hizmetleri olmuştu.¹⁴ İnşa faaliyetleri dikkate alındığında kasabanın kurucusu bir bakıma Haraççı Kara Mehmed Bey olmuştur ve onun İstanbul'da da eserler yaptırdığı bilinmektedir.¹⁵

Haraççı Kara Mehmed Medresesi

XV. yüzyılda yapılmış olan bu medrese, öğrencilerin barınması için 12 küçük odadan oluşmakta idi.¹⁶ Medrese kaydına 1519, 1530 ve 1572 tarihli Köstendil ile ilgili defterlerde ve 1546 tarihli İstanbul vakıfları tahrir defterinde rastlanmaktadır. 1519 ve 1530'da medreseye ait gelirler şu şekilde idi.

¹² XIII-XIX. Yüzyıllarda Köstendil Şehir Merkezi'ndeki Mimarî Eserler için bkz. Ek. Kroki.

¹³ Ömer Lütfi Barkan ve Ekrem Hakkı Ayverdi, *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546) Tarihli*, Baha Matbaası, İstanbul 1970, s.186. İstanbul'da bu vakfa ait bir de harap hâlde bir mescit bulunmaktadır. Haraççı Kara Mehmed Mahallesi Unkapanı köprüsünün batı ucundan başlayıp sahil tarafını işgal eder. Vakfiye tarihi 879 olup, o zamandan beri aynı isimle anılmaktadır; Baltacı, s.567.

¹⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.485a. "... *şehr-i Ilıca'ya gelen Haraççı Mehmed'in getirdüğü dört lüle su yollarını ...*"

¹⁵ Kiel, "Köstendil", s.278. (İstanbul'da Unkapanı civarındaki cami)

¹⁶ Orlin Sabev, "Bulgaristan'da Osmanlı Medreseleri", *Türkler*, C.11, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.468. **Hücre:** Öğrencilerin barındığı küçük odalar.

Tablo 3/1: 1519 ve 1530'da Haraççı Kara Mehmed Medresesi Vakfı Gelirleri¹⁷

Bulunduğu Yer	Türü/ Miktarı	1519	1530
		Senelik	Senelik
İstanbul	Odalar	3.000	3.000
Üsküp	Hamam hissesi	2.440	2.740
İlca	4 taşlı değirmen	1.200	1.200
İlca	Çayır ve harap değirmen mukataası	100	100
İlca	Dükkânlar	240	240
----	10 (kıt'a) tarla ve 2 (kıt'a) çayır	300	300
İlca (değirmenin üst tarafında)	1 kıt'a bostan mahsulü	40	40
----	2 taşlı değirmen	650	1.110
----	1 kıt'a bağ	200	230
----	Çayır/ zemin mukataası	200	200
----	Dükkânlar	----	134
----	Nakit 9.000	1.800	1.800
----	Nakit 1.100	220	220
Toplam		10.390	11.314

Tabloda görülen nakit 9.000 akçe için 1519'da *muamele-i şer'iyye*¹⁸ belirtilmemiş ancak senelik 1.800 akçe kullanım öngörülmesiyle “onu on iki akçe” hesabı üzerinden işlem yapıldığı ve ayrı şekilde kaydedilen 1.100 akçede de aynı usulün uygulandığı anlaşılmaktadır. 1519 ve 1530'da 100'er akçe gelir elde edilen çayır ve harap değirmen mukataasının İlca kadısı Muslihiddin Halife uhdesinde¹⁹ olduğu anlaşılmaktadır. 1519'da gider olarak sadece 12'şer akçeden müderris ve talebe yevmiyeleri kaydedilmişti.²⁰

1530'da bir önceki döneme göre Üsküp'deki hamamdan alınan hisse 300 akçe artmıştı. 1530'da gider olarak önce 12'şer akçeden müderris ve talebe yevmiyeleri ve daha sonra 20 akçeden kaydedilen müderris yevmiyesi senelik 7.200 akçe olarak belirtilmişti.²¹ Aynı defterde sonraki kayıttan müderris maaşının senelik 360 gün üzerinden hesaplandığı anlaşılmaktadır.

¹⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.489b; 167 Numaralı ... I, s.195.

¹⁸ **Muamele-i Şer'iyye:** Borç alacak bir kimsenin bir eşyasını, borç alacağı para karşılığında satın alıp, alınacak kâr (gelir, ribh) miktarını da ekleyerek tekrar o kişiye vadeli olarak satmasıdır. Ya da borç alacak kimseye istediği borcu verdikten sonra vakfa ait bir eşyayı alınacak kâr karşılığı olan bir para kadar bedelle, bir sene vade ile satması, sattığı malı üçüncü bir kimseye hibe etmesi, üçüncü kişinin de aynı vakfa hibe etmesi şeklinde uygulanan işlemdir. Özen Tok, *Kadı Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Kayseri Para Vakıfları*, Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi, Kayseri 2008, s.9; Bilal Aybakan, “Muamele”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.30, İstanbul 2005, s.320.

¹⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.73b. İlca Kadısı Muslihiddin Halife sorumluluğunda olan başka bir değirmen İlca nahiyesi Koluşa köyünde olup, 1 taşlı ve 30 akçe olarak kaydedilmişti. Bu değirmenin medrese vakfına ait olduğu görülmektedir. Ancak defterin vakıflar kısmında gelirlere dâhil edilmemiştir.

²⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.489b.

²¹ 167 Numaralı ... I, s.195.

1546 yılına ait aşağıdaki gelirler, Haraççı Kara Mehmed Medresesi'ne İstanbul'dan aktarılan gelirlerdir.

Tablo 3/2: 1546'da Haraççı Kara Mehmed Medresesi Vakfı Gelirleri²²

Bulunduğu Yer	Ait Olduğu Kimse	Türü/Miktarı	Senelik
Kırk Çeşme Mahallesi/İstanbul Fatih	Şahihûban Mülkü ve Kara Bâli ve Paşa mülkü	Altı üstlü 9 oda ve odalar (hücerât)	1.200
Hâce Üveys Mahallesi	Abdüsselâm Bey Vakfı ve Yola'l-Yahudî mülkü	2 aşağıda 2 yukarıda olmak üzere 4 oda, bi'r-i mâ (su kuyusu) ve kenîf ve muhavvata (avlu)	1.440
Haraççı Mehmed Mescidi Mahallesi/İstanbul Unkapamı	----	5 aşağıda 5 yukarıda olmak üzere 10 oda ve ahır ve kenîf ve bi'r-i mâ ve bağçe ve muhavvata	1.380
Toplam			4.020

1546 tarihinde İstanbul'da altı-üstlü 5'er odası, ahır, bahçesi ve kuyusu olan büyük bir ev bulunmaktaydı. Bu evde sahibinin evlâdları ve evlâd nesli münkariz olduktan sonra azatlı kölelerin oturması şart koşulmuştu.²³ Aynı tarihte bu vakfa ait gelirlerin kullanımıyla ilgili kayıt bulunmamaktadır.

Vakıfların kaydedilmediği 1550 tarihli defterde Ilıca'ya tabi Koluşa köyünde ve *Mustafa Hoca* uhdesinde bulunan 2 taşlı değirmenin Haraççı Kara Mehmed Vakfı'na ait olduğu görülmektedir. Bu değirmen için 60 akçe vergi yazılmıştı.²⁴ Ayrıca Kara Mehmed Mescidi Mahallesi'nde mütevellî *Hamza Hoca* ve müderris *Mehmed Efendi* bulunmaktaydı.²⁵ 1572'de yine *Mustafa Hoca* uhdesinde 2 taşlı değirmen için 60 akçe kaydedilmişti.²⁶ 1550'de Ilıca merkezde Haraççı Kara Mehmed Medresesi'ne ait 8 taşlı değirmen için 240 akçe vergi yazılmıştı.²⁷ 1572'de aynı değirmen için bu miktar 280 akçeye yükselmişti.²⁸

²² Barkan ve Ayverdi, s.186; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârisinde Fâtih ...*, C.IV, s.806.

²³ Barkan ve Ayverdi, s.XXI.

²⁴ BOA. TT.d. 267, s.20.

²⁵ BOA. TT.d. 267, s.22.

²⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.7b.

²⁷ BOA. TT.d. 267, s.27.

²⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.14b.

Tablo 3/3: 1572’de Haraççı Kara Mehmed Medresesi Vakfı Gelirleri²⁹

Bulunduğu Yer	Vakfeden/Tasarruf Eden/Şart edilen	Türü/Miktarı	Aylık	Senelik
----	müderrise meşruttur	1 hane (ev) ve bahçe	----	----
Kırk Çeşme/İstanbul	----	Kiralık 19 oda	200	2.400
Kırk Çeşme/İstanbul	----	Kiralık 9 oda	115	1.380
Hamam yakınında	----	Kiralık 4 oda	120	1.440
Yahudi Boyahane Mahallesi/İstanbul	----	Kiralık 1 hane	120	1.440
Ilıca	----	Dükkanlar mukataası	----	240
----	----	3 kıt’a çayır mahsulü	----	100
----	Ahmed Bey uhdesinde	Çayır ve değirmen mukataası	----	100
Ilıca	----	2 taşlı değirmen	----	600
Ilıca	----	2 taşlı diğer değirmen	----	600
Ilıca (değirmenin üst tarafında)	----	1 kıt’a bostan mahsulü	----	40
----	müderrise meşruttur	Diğer değirmen	----	----
----	müderrise meşruttur	Çayır mahsulü	----	100
----	müderrise meşruttur	1 kıt’a bağ	----	50
----	müderrise meşruttur	Zemin mukataası	----	200
----	Muslihiddin b. Abdülmuin	Nakit 10.000	----	1.000
Toplam			555	9.690

Yukarıdaki tabloda görülen 10.000 akçe nakit miktarın, “onu on bir akçe” muamele-i şer’iyye ile kullanımı öngörülmüştü. 1572’de vakfın gelirleri 9.690 akçe idi. Gider olarak 12’şer akçeden müderris ve talebe yevmiyesi ile 5 akçe mütevellî yevmiyesi bulunmaktaydı. Bu tarihte *Muslihiddin b. Abdülmuin*’in medrese müderrisi olduğu anlaşılmaktadır.

1572 tarihli Köstendil vakıflarını ihtivâ eden defterde “*Evkâf-ı Medrese-i merhum Haraççı Mehmed Kara, Kitabân*” başlığı altında bazı kitap isimleri kaydedilmişti. Burada kaydedilen kitapların bu medresede okutulan ders kitapları olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3/4: 1572’de Haraççı Kara Mehmed Medresesi’nde Okutulan Ders Kitapları³⁰

Kitabın Adı	Adedi	Kitabın Adı	Adedi
Cild-i Muhtâr	1	Cild-i Mesâbih	1
Cild-i Kenz	1	Cild-i Sadrü’ş-Şeria	1
Cild-i Vikâye	1	Cild-i Metn-i Keyne?	1
Cild-i Hidâye	1	Cild-i Hasan Paşa Şerh-i Merah	1
Cild-i Zühretü’r-riyaz	1	Cild-i Metn-i Mecma’	1
Cild-i Metn-i Muğnî	1	Cild-i Metâlî’ Metni maa Hâşiye-i Metâlî’	1
Cild-i Müstâfi	1	Toplam	13

²⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397b.

³⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397b.

Kitap isimlerinin altında kaydedilen “1” rakamı kitapların cild adedini belirtmekteydi. Son kısımda ise “*Yekün Cildhâ 13*” kaydı ile bütün kitapların toplamı 13 olarak gösterilmişti. Ancak isim ve sayıları verilen kitapların yazarları belirtilmemişti.³¹

Osmanlı’da medreseler, derecesine göre (Hâriç, Dâhil, Mûsıla, Sahn, Altmışlı, Süleymâniye vb.) veya okutulan derse göre (Hâşiye-i Tecrîd, Miftâh, Telvîh, Mevâkîf, Hidâye, Keşşâf vb.) yahut müderrisinin tahsisatına göre (Yirmi akçalı, Yirmibeş akçalı, Otuz akçalı vb.) üç açıdan adlandırılırdı.³² Haraççı Kara Mehmed Medresesi’nde okutulan ders kitapları arasında “*Hidâye*” bulunmaktaydı.³³ Müderris yevmiyelerine göre ise Kemal Özergin tarafından yayınlanan eski bir rûznâmede Köstendil’de iki medresenin de “*yirmili*” medreseler arasına girdiği görülmektedir. Bunun biri Haraççı Kara Mehmed diğeri Murad Bey Medresesi idi.³⁴ 1519 ve 1572 tarihli defterlere göre Haraççı Kara Mehmed Medresesi müderrisleri 12 akçe yevmiye almaktaydı.³⁵ 1530 tarihli defterin medrese ile ilgili kayıtlarının son kısmında ise müderrisin yevmî 20 akçe aldığı kaydedilmişti.³⁶

Larende’de İsmail Çavuş Medresesi’nden Rebû’l-âhir 996/Şubat-Mart 1588’de 25 akçeyle ayrılan Muslihiddin Mustafa 30 akçe ile Haraççı Kara Mehmed Medresesi’nde göreve başlamıştı. Rebû’l-evvel 998/Ocak-Şubat 1590’da Rumeli kadiaskeri iken vefat eden İvaz Efendi’den mülâzım olan Muhyiddin ise yevmî 20 akçe ile atanmıştı.³⁷

Haraççı Kara Mehmed Camii (Fatih Camii) ve Mescidi

Günümüzde Fâtiḥ Camii³⁸ olarak bilinen caminin adı ile ilgili birçok tartışma yapılmıştır. Fatih Camisi’ni Ekrem Hakkı Ayverdi okuduğu bir mecmuadan nakille

³¹ Medreselerde okutulan kitaplar ve yazarları için bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlimiye ...*, s.19-31; Mefail Hızlı, “Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/1, 2008; Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de Vakıf Kütüphaneleri ve Matbah Emni Hacı Halil Efendi Kütüphanesi”, *Vakıflar Dergisi*, 20, Ankara 1988, 265-288.

³² M. Kemal Özergin, “Eski Bir Rûznâme’ye Göre İstanbul ve Rumeli Medreseleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, IV-V, İstanbul 1974, s.265-266.

³³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397b.

³⁴ Özergin, s.266, 286.

³⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.489b; TKG. KK. TT.d. 89, vr.397b.

³⁶ *167 Numaralı ... I*, s.195.

³⁷ Beyazıt, s.191.

³⁸ Fatih Camii için bkz. Ek. Resim 5/1, 5/2, 5/3.

“Kanuni devrinin ilk yıllarına ait olduğunu ve bunun hiçbir kaynağa dayandırılmadığını” söylemiştir. Diğer taraftan Henry Minetti bu camiyi Fatih Camii olarak kaydetmiştir. Osman Nuri Peremeci de Ayverdi gibi bu caminin Kanuni’nin ilk zamanlarında 937/1531 tarihinde yapıldığını ve bu camiye orada yanlışlıkla Fatih Camii dendiğini bildirmektedir. Ayverdi araştırmasında vakıf kayıtlarında Fâtih Camii olmadığını söylemektedir.³⁹

Tahrir defterlerinde görüldüğü üzere bu cami Haraççı Kara Mehmed tarafından yaptırılıp Fatih Sultan Mehmed’e hediye edilmişti. Bu durum 1519 tarihli tahrir defterinde “*Vezâif-i Cami-i Kebir der nefsi-şehr-i Ilıca ki, mezkûr Mehmed-i siyah bina idüb, merkûm Hüdavendigâr’a hibe etmiş.*” şeklinde kaydedilmişti. Defterin tarihinin 1519 olduğu gözönünde bulundurularak caminin bu tarihten önce yapıldığı ve Kanuni dönemi eseri olmadığı görülmektedir. Bundan dolayı adının Fatih Camii olması ihtimali daha kuvvetlidir.⁴⁰ Buradaki diğer bir husus, I. Murad ile özdeşleşen ama aslında padişahlar için kullanılan “*Hüdavendigâr*” ünvanıdır. Yani belgede bu ünvanın geçmesi I. Murad olduğu yanlışlığına düşürmemelidir. Nihayet 1572 tarihli tahrir defterinde caminin adının Fatih Camii olduğunun belirgin bir hâl aldığı ve “*Cami-i Sultan Mehmed Han*” olarak kaydedildiği görülmektedir.⁴¹ Yine buradan caminin Kara Mehmed tarafından yaptırılarak Fatih Sultan Mehmed’e ithaf edildiği anlaşılmaktadır.

1519’da bu cami “*Haraççı Kara Mehmed Camii*” ve “*Cami-i Kebir*” şeklinde kaydedilmişti.⁴² Defterin başka bir sayfasından bu caminin mahalle ile o kadar bütünleştiği ve mahalleye *Camii Mahallesi* denildiği görülmektedir.⁴³ Cami, 1550 ve

³⁹ Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari ...*, C.IV (4., 5., 6. Kitap), s.63-65; Peremeci, s.148.

⁴⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.490a; Kiel, “Köstendil”, s.278. 1463’te Fâtih Sultan Mehmed Bosna seferine giderken Filibe, Samakov ve Köstendil üzerinden Üsküp ve daha ileride kuzeyde Kosova yolunu takip etmişti. Bu sefer esnasında bölgenin vergi tahsildarı ve Köstendil’de bir mescidle medresenin bânisi olan Haraççı Kara Mehmed Bey yaptırmış olduğu, ancak yeteri kadar vakıf mal sağlayamadığı geniş ve kubbeli bir camiyi Fâtih Sultan Mehmed’e atfetmişti. Cami o tarihten bu yana “*Fâtih Camii*” adıyla anılmıştır.

⁴¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398a. “*Evkâf-ı Cami-i Sultan Mehmed Han-tâbe serâhu-ki, Kara Mehmed eş-şehir be Haraççı bina-gerde ve be Sultan el-merhuma temlik-gerde*”; Mineva-Milcheva ve Alexanrova-Koeva, s.163.

⁴² BOA. MAD.d. 170, vr.489b “*Vakf-ı Cami-i mezkur Kara Mehmed der nefsi-şehr-i mezbur*”, 490a “*Vezâif-i Cami-i Kebir der nefsi-şehr-i Ilıca ki, mezkûr Mehmed-i Siyah bina idüb, merkûm Hüdavendigâr’a hibe etmiş*”.

⁴³ BOA. MAD.d. 170, vr.490a, 71a.

1572’de “*Cami-i Kebir ve Cami-i Şerif*” şeklinde,⁴⁴ 1576⁴⁵ ve 1581 tarihli bir celepkeşan defterlerinde ise *Cami’ -i Atik* olarak kaydedilmişti.⁴⁶

Fatih Sultan Mehmed döneminde ilk olarak ahşaptan inşa edilen cami, Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1565 yılında bugünkü yapı hâlini almıştı.⁴⁷ Doğrudan eski Roma şehri Pautalia’nın duvarlarının temelleri üzerine inşa edilen cami bugün hâlâ ayakta. Yapılan araştırmalarda genellikle kasnak kısmındaki küçük tuğla mozaik parçada yer alan 938/1531-1532 tarihi inşa yılı olarak gösterilir. Hâlbuki bu tarih caminin geçirdiği çok sayıdaki tamirattan birine aittir.⁴⁸ 1531’de geçirdiği tamirattan başka, cami 1556’da bir tamirat daha geçirmiştir.⁴⁹

1519⁵⁰ ve 1572’de İlica merkezde bulunan cami haricinde Kara Mehmed Mahallesi’nde bulunan ve aynı adı taşıyan bir de mescit bulunmaktaydı.⁵¹

1519’da caminin gelirleri şehir merkezinde bulunan 56 dükkândan, 1 kervansaray hissesinden 500 akçe ve 7 adet odadan 150 akçe idi.⁵² Cami ve mescid vakfının giderleri ise şu şekildeydi.

Tablo 3/5: 1519’da Fatih Camii ve Kara Mehmed Mescidi Vakfı Giderleri⁵³

Görevli/Sair Giderler	Yevmiye	Senelik
Cami hatibi	3	----
Cami imamı	2,5	----
Cami müezzini	1,5	----
Cami kayyumu	1	----
Cami ve Kara Mehmed’in diğer vakıfları için cüzhan	2	----
Müezzin için cüzhan	1	----
Cami ve Kara Mehmed diğer vakıfları kapıcılığı için	2	----
Kara Mehmed vakıfları nazırlığı için	1	----
Cami için şem (mum) ve hasır	----	96
Mescid imamı	2	----
Mescid müezzini	1	----
Mescid için cüzhan	1	----
Toplam	18	

⁴⁴ BOA. TT.d. 267, s.21; TKG. KK. TT.d. 88, vr.10a-10b.

⁴⁵ NBKM. Φ95/23, s.4.

⁴⁶ BOA. MAD.d. 4075, s.10; Amedoski ve Katiç, s.4.

⁴⁷ Mehmet Z. İbrahimgil, “Balkanlar’daki Fatih Sultan Mehmed Camileri”, *Balkanlarda İslam Medeniyeti II. Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri (Tiran, Arnavutluk, 4-7 Aralık 2003)*, İstanbul 2006, s.151.

⁴⁸ Kiel, “Köstendil”, s.278.

⁴⁹ BOA. MAD.d. 55, s.580; Kiel, “Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries”, *Turco-Bulgarica ...*, s.228-229; Trankova, Georgieff ve Matanov, *A Guide to Ottoman ...*, s.152.

⁵⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.490a.

⁵¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.11a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.398a.

⁵² BOA. MAD.d. 170, vr.489b.

⁵³ BOA. MAD.d. 170, vr.490a; Kiel, “Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries”, *Turco-Bulgarica ...*, s.221.

1550’de vakıf kayıtlarına rastlanmayan vakfın, aynı tarihte mahalle kaydında mescid imamı *İbrahim b. Davud* ve müezzini *Mustafa b. Mehmed* idi.⁵⁴

1572 tarihli defterde ise vakfın gelir-gider durumu şu şekildeydi.

Tablo 3/6: 1572’de Fatih Camii ve Kara Mehmed Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri⁵⁵

GELİR			GİDER		
Ait Olduğu Kimse	Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
----	Kervansaray geliri	1.000	İmama cüz okuması için	2	720
----	Kervansaray dükkânları 30 tanesinin kirası	3.456	Müezzine cüz okuması için	1	360
----	8 tane dükkân için zemin mukataası	360	Mescid imamlığı ve cüz okunması için	3	1.080
İbrahim	Zemin mukataası	30	Mescid müezzine	1	360
Mustafa Yeniçeri-i Kasab	Zemin mukataası	12	Tevliyet	3	1.080
Cafer Kasab	Zemin mukataası	12	Cami imamına	2,5	----
----	Zemin mukataası	12	Hitabet	3	----
----	1 Selh-hane (Salhane-Mezbaha) fi yevm 2	720	Müezzin	1,5	----
----	----	----	Tevliyet	2	----
----	----	----	Kayyum	1	----
----	----	----	Şem ve hasır	1	----
Toplam		5.962 (5.602 hesaplanan)	Toplam	21	3.600

1572’de cüz okuma ve personel maaş giderleri ayrı ayrı kaydedilmişti. Bu veriler yukarıdaki tabloda birleştirilmiştir. Defterde 5.962 olarak kaydedilen gelirler toplandığında 5.602 akçe olarak çıkmaktadır. Vakfın bakiyesi ise 2.362 akçe kaydedilmişti.

3.1.1.2. Sultan II. Murad Han Vakfı

Köstendil’de en erken tarihli vakıf, Sultan II. Murad Han Vakfı idi. Bu vakfa ait gelirler kentsel ihtiyaç için, cami ve diğer dinî kurum masrafları için harcanmaktaydı.⁵⁶ 1519 tarihli deftere göre Ilıca şehrine Haraççı Mehmed tarafından getirilen suyolları ve Süleyman Paşa tarafından getirilen çeşmeler Sultan II. Murad Han Vakfı’na kaydedilmişti. Bu yapıların bakım ve onarım hizmeti için Ilıca’ya bağlı diğer adı Pınarbaşı olan Bogoslavçe köyü halkı görevlendirilmişti. Elllerinde padişah hükmi-

⁵⁴ BOA. TT.d. 267, s.22.

⁵⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398a.

⁵⁶ Matanov, s.45.

hümâyûnu bulunup, bahsedilen suyolları ve çeşmelere hizmet etmekteydiler. Karşılığında da haraç, avarız ve örfi vergilerden muaf olmuşlardı.⁵⁷ Bu kayıt 1527-1528'de,⁵⁸ 1530'da⁵⁹ ve 1572'de de kaydedilmişti.⁶⁰

3.1.1.3. Halil Paşa İmaretı ve Mescidi Vakfı

Halil Paşa, saraydan beylikle çıkıp terfi ederek 892/1487'de Rumeli beylerbeyi oldu ve 894/1489'da bu görevden ayrıldı.⁶¹ II. Bayezid döneminde kapıcılarbaşı olan Halil Bey, Dimetoka'da Hoca-beğlü (Yund-oğlanı, Çakmak-dede), Hacı Musa, Azadlu, Koçak köyleri ile Kıvırcık (Yiğit) mezrasını mülk olarak tasarruf ediyordu. 890/1485 sıralarındaki kayda göre, toplam gelirleri Hoca-beğlü ile birlikte yazılan ve boş olarak görülen köylerden müteşekkil bu mülkü, Halil Bey sonradan, Köstendil civarında yaptırdığı zaviyeye vakfetmişti. Yukarıda bahsedilen dört köy ve bir mezranın 925-935/1519-1528 arası geliri 11.797 akçe idi.⁶²

Halil Paşa Köstendil'de birer cami, zaviye ve imaret yaptırmıştır. İnşaa ettirdiği İmaret Camii 1953'e kadar varlığını sürdürmüştür.⁶³ 894/1488 yılına ait Vezir Halil Paşa Vakfı, Bulgaristan'da bulunan Osmanlı vakıfları arasında en eskilerdendir.⁶⁴

1519 tarihli defterde Hacı Dünder Mahallesi'nde kaydedilen "*Cemaat-i hüddam İmaret-i merhum Halil Paşa*" şeklindeki kayıttan Halil Paşa imaretinde hizmetli kimselerin adı geçen mahallede olduğu anlaşılmaktadır. Mahallede Halil Paşa İmaretı'ne hizmet eden beş kişi arasında birer imam ve müezzin ile üç diğer kişi bulunmaktaydı.⁶⁵ 1550'de *Halil Paşa İmaretı Mescidi Mahallesi* olduğu ve burasının Hacı Dünder Mahallesi'ne tabi olarak kaydedildiği görülmektedir. Yine bu tarihte de vakıf hizmetlilerinden iki şeyh, bir kâtib ve nâib bulunmaktaydı.⁶⁶ 1572'de mahalle aynı isimle kaydedilmiş ve nüfusu 36 haneye yükselmişti.⁶⁷

⁵⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.485a.

⁵⁸ BOA. TT.d. 141, s.314.

⁵⁹ *167 Numaralı ... I*, s.193.

⁶⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b.

⁶¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî ... 2*, s.581; Kiel, "Köstendil", s.278.

⁶² *370 Numaralı ... I*, s.36; Gökbilgin, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa ...*, s.414-415.

⁶³ Kiel, "Köstendil", s.278.

⁶⁴ Keskiöğlü ve Özaydın, s.112; Memişoğlu, s.47.

⁶⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.72b.

⁶⁶ BOA. TT.d. 267, s.23.

⁶⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.12a.

Vakfın 1519 tarihli mufassal deftere göre gelir-gider durumu şu şekildeydi.

Tablo 3/7: 1519’da Halil Paşa İmaretı ve Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri⁶⁸

GELİR		GİDER		
Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Vakıfnamesine göre Dimetoka’daki emlaklar, Selanik’deki hamam, hücerat ve değirmen gelirleri	38.382	Tevliyet (mütevellilik)	8	----
----	----	Meşihat (şeyhlik)	4	----
----	----	Hitabet (hatiplik)	2	----
----	----	İmamet (imamlık)	4	----
----	----	Nazır	2,5	----
----	----	Farraş (temizlikçi)	2	----
----	----	... ve kayyum	2,5	----
----	----	Kilârî (kilerci) ve anbarî (anbarcı)	2	----
----	----	Tabbâh (aşçı)	3	----
----	----	Habbaz (ekmekçi)	2	----
----	----	Vekilharç	1	----
----	----	Kitâbet	2	----
----	----	Ahur-...	1	----
----	----	Guşt (et)	24	----
----	----	Nan (ekmek)	14	----
----	----	Erz (pirinç)	9	----
----	----	Gendum ta’am	4	----
----	----	Revgân-ı sade (tereyağ)	4	----
----	----	Nemek (tuz) ve piyaz (soğan)	1	----
----	----	Nohud fodla maa ...	1	----
----	----	Şem	2,5	----
----	----	Dakiye (fasulye)	10	----
Toplam	38.382	Toplam	105,5	38.340 (37.980 hesaplanan)

1519’da vakfın köy ve mezra gelirleri ve vakıfnamede yazılı taşınmazlardan elde edilen gelirlerin toplamı 38.382 akçe idi. Aynı defterde daha önceki bir kayıta ise “*Evkâf-ı merhum Halil Paşa der nefş-i Ilıca-i Köstendil*” başlığı altında Ilıca nahiyesi *Hocabeyli köyü* ve bazı mezralardan elde edilen mahsullerin toplamı olarak 9.500 akçe idi. Ancak daha sonra vakıf gelirlerine bu kayıt eklenmemiştir. Vakfa ait gider günlük 105,5 ve senelik 38.340 akçe yapmakta idi. Ancak tekrar hesaplandığında bu tutarın 37.980 akçe olduğu görülüyor. Personel giderlerinde günlük 8 akçe ile en fazla mütevelliye verilmiştir ve gıdada ise günlük 24 akçe ile en fazla ete harcanmıştır. Vakfın bakiyesi olan 42 akçe ile ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

⁶⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.490a, 491a.

1527/1528 tarihli icmal defter ile 1530 tarihli muhasebe defterinde vakfın gelir durumu aynı şekilde kaydedilmişti. 1530'da vakfın gelir-gider durumu şu şekildeydi.

Tablo 3/8: 1530'da Halil Paşa İmaretı ve Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri⁶⁹

GELİR			GİDER			
Bulunduğu Yer	Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye	Aylık	Senelik
Ilıca/Hocabeylü köyü sınırında bulunan yağcı köyleri	Hocabeylü köyü ve yağcı köyleri gelirleri	6.760	İmamet	4	----	----
Selanik	Hamam taksitinden	11.332	Nazır	2	----	----
Selanik	Odaların kira geliri	8.741	Mütevelli	3	----	----
Selanik'de Lankaza yakınında	Değirmen mahsulleri	2.429	Şeyh	4	----	----
----	----	----	Hatib	2	----	----
----	----	----	Kilârî	2	----	----
----	----	----	Habbaz (fırıncı)	2	----	----
----	----	----	Tabbâh (aşçı)	3	----	----
----	----	----	Kâşesuy (bulaşıkçı)	1	----	----
----	----	----	Vekilharç	1	----	----
----	----	----	Bevvab (kapıcı)	1	----	----
----	----	----	Câbi (muhasıl, tahsildar)	2	----	----
----	----	----	Nakib (yardımcı görevli)	2	----	----
----	----	----	Guşt (et)	----	480	5.760
----	----	----	Gendum berây-ı nan (ekmeklik buğday)	----	330	3.960
----	----	----	Erz (pirinç)	----	210	2.520
----	----	----	Gendum berây-ı şorba (çorbalık buğday)	----	90	1.080
----	----	----	Nemek (tuz)	----	45	500
----	----	----	Meyzem (odun) ⁷⁰	----	60	980
Toplam		29.262	Toplam	29	1.215	14.800

1530'da ayrı bir şekilde kaydedilen personel giderleri ve gıda harcamaları yukarıdaki tabloda birleştirilmiştir. Görevli personel arasında günlük 4 akçe yemiye ile en çok ücret alan imam ve şeyh idi. Vakfın günlük personel giderleri günlük 29, aylık 1.215 ve senelik 14.800 akçe yapmaktaydı. 1572'deki gelir-gider durumu ise şu şekildeydi.

⁶⁹ BOA. TT.d. 141, s.315; 167 Numaralı ... I, s.194.

⁷⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397b; Stojanovski, *Turski Dokumenti Za Istorijata ...*, Tom V, Kniga V, s.33.

Tablo 3/9: 1572’de Halil Paşa İmaretı ve Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri⁷¹

GELİR			GİDER		
Bulunduğu Yer	Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
İlica	Hocabeylü köyü ve sınırındaki yağcılar mahsulleri	22.591	Guşt (et)	16	5.760
Selanik	Hamam taksiti	8.350	Gendum berây-ı nan (ekmeklik buğday)	11	3.960
Selanik	Odalarm kira geliri	10.162	Erz	7	2.520
Selanik’de Lankaza yakınında	Değirmen mahsulleri (Eski deftere göre senelik 3.840 akçedir.) Durumu haraptır	----	Gendum berây-ı şorba (çorbalık buğday)	4	1.440
İlica (İmaret yanında)	Dükkânların gelirleri (Eski deftere göre senelik 300 akçe)	60	Nemek (tuz)	1	360
----	Hariçten değirmenler ve bazı dükkânlar	----	Meyzem (odun)	2	720
----	----	----	Hasır	1	360
----	----	----	Şem	1	360
----	----	----	Dakiye (fasulye)	10	3600
----	----	----	Mevacib-i ...	1	360
Toplam		41.163	Toplam	54	19.440

Görüldüğü üzere Selanik’de Lankaza yakınında bulunan değirmen eski defterde senelik 3.840 akçe gelir getirmekteydi. 1572’de ise harap bir hâlde olduğundan gelir miktarının yazılmadığı görülmektedir. 1530 tarihli muhasebe defterinde ise aynı değirmenin senelik 2.429 akçe geliri bulunmaktaydı. Bunun haricinde eski defterde 300 akçe gelir getiren İlica merkezdeki dükkânların kira bedeli 60 akçeye düşmüştü. 1572’de vakfın çoğu giderlerini gıda harcamaları oluşturmakta idi. Toplam giderler günlük 54 akçe ve senelik 19.440 akçe yapmaktaydı. 21.723 akçe olarak görülen bakiyesinin ise ne şekilde tasarruf edileceği konusunda herhangi bir bilgi kaydedilmemiştir.

3.1.1.4. Ahmed Bey Cami (Feridun Ahmed Bey)

983-985/1575-1577 yılları arasında inşa edilen âbidevî bir cuma camisi olan Ahmed Bey Camii,⁷² kısa bir dönem Köstendil sancakbeyi olarak hizmet eden Feridun Ahmed Bey’in emriyle yapılmıştır. Bulgar kaynakları bu caminin tahrip edilen Saint Paraskevi Kilisesi’nin yıkıntıları üzerine inşa edildiğini ileri sürer. Arkeolojik araştırmalar ise sadece bir geç dönem Roma bazilikasının temellerini ortaya çıkarmış,

⁷¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397b.

⁷² Ahmed Bey Camii için bkz. Ek. Resim 4/1, 4/2, 4/3, 4/4.

bunun dışında bir şey bulunamamıştır. Caminin bulunduğu yer, Pautalia'nın 450 sonrasında terkedilen doğu yarısında yer almaktadır.⁷³ Günümüzde Köstendil Arkeoloji Müzesi olarak kullanılan cami, İnceli Camii (İnce ve zarif camii) olarak bilinmektedir. Köstendil Sancağı'nın ikinci cuma camisi olan Ahmed Bey Camisi inşaatına, sancağın 1572'de son bulan tahririnin bitmesinden birkaç yıl sonra başlamıştır.⁷⁴ Bundan dolayı elde mevcut bulunan tahrir defterlerinde cami ile ilgili bir kayıt bulunmamaktadır. Cami'nin 1071/1660 tarihli kitabesi batı tarafında olup, mermer üzerine yazılmış ve pencere altındadır.⁷⁵

3.1.1.5. Kaya Bey Mescidi Vakfı

1519 ve 1572 tarihli mufassal defterlerden anlaşıldığına göre Kaya Bey, Ilıca'nın önemli şahsiyetlerinden olan Mamak Bey'in torunu idi.⁷⁶ Bu mescidin Yahya Bey tarafından yaptırıldığı bilgisi 1530 tarihli Rumeli muhasebe defterinde geçmekte,⁷⁷ ancak başka bir yerde Yakub Bey adına rastlanmamaktadır. 1519 ve 1550'de mescid adının "*Kaya Bey*" olduğu görülmektedir.⁷⁸ 1572'de ise Kaya Bey'in, banisi Mamak Bey'in oğlu Hızır Bey'in oğlu olduğu ve mescidi de kendisinin yaptırdığı açıkça görülmektedir.⁷⁹ 1530'daki kayıttan başka bir yerde rastlanılmayan Yahya Bey isminin yanlışlıkla kaydetmiş olabileceği ya da mescidi yaptıran kişinin hem Yakub hem de Kaya isimleriyle anıldığı ihtimal dâhilindedir.

XVI. yüzyıl başlarındaki tahrirde Jabokut köyünde üç nefer Müslümanın gelirleri ile köyde bulunan gayrimüslim gelirlerinin yarısı, Kaya Bey Mescidi'ne vakf

⁷³ Kiel, "Köstendil", s.278; Yordan İvanov, *Severna Makedoniya Istoricheski Izdirvaniya*, Sofia 1906, s.170.

⁷⁴ Mineva-Milcheva ve Alexandrova-Koeva, s.163; Kiel, "Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries", *Turco-Bulgarica ...*, s.224.

⁷⁵ Fűrkov, s.171. Camii kitabesi için bkz. Ek. Resim 5/5.

⁷⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.488b. "... kaza-i nefsi İlica'da Mamak Beg merhum evlâdından Kaya Beg Mescidine ..."; TKG. KK. TT.d. 89, vr.397a. "*Zikrolan Jabokird nam karyede merhum Sultan Mehmed Han aleyhi'r-râhme ve'r-rıdvan Mamak Beg baniye temlik idüb mülkiyet üzere tasarruf iderken fevt olup ırsle oğulları Şâdi Beg ile Hızır Bege intikal idüb anlar dahi fevt olucak ırsle Hızır Beg oğulları Kaya Beg ile Abdurrahman Bege intikal idüb ve mezkûr Kaya Beg bir mescid bina idüb kendü hissesinden iki akçe mescid-i mezburun imamına ve bir akçe müezzine ve bir akçe mütevellisine tayin ve tescil olunub bâki hisseyi evlâdi elinde bulunduğu defter-i âtikde mestûr ve mukâyyed bulunub ve selâtin-i maziyyeden ve padişahımız Sultan Selim Han eazallahu ensaruhu hazretlerinden mülknâme-i hümayunları olmağın defter-i cedid-i hakâniyeye kayd olundu.*"

⁷⁷ 167 Numaralı ... I, s.193. "... mezkûr Yahya Beg bir mescid bina idüb ..."

⁷⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.488b, 490a; BOA. TT.d. 267, s.25.

⁷⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397a.

edilmişti. Kalan kısmı ise Mamak Bey'in diğer evlâd-ı ıyâli tarafından tasarruf edilmekteydi.⁸⁰

1519'da geçen Kaya Bey Mescidi henüz mahalle olarak kaydedilmemişti. 1550 ve 1572'de ise mescidin bulunduğu mahalle Ilıca şehir merkezinde olup "*Mahalle-i Mescid-i Kaya Bey*" şeklinde anılmaktaydı. Bu mahalle aynı tarihlerde Hacı İbrahim Mahallesi'ne tabi olarak kaydedilmişti.⁸¹ Mescidin 1519'da kaydedilmiş gelir-gider durumu şu şekildeydi.

Tablo 3/10: 1519'da Kaya Bey Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri⁸²

GELİR		GİDER		
Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Ilıca'da 10 dükkân (fi yevm 10)	----	İmamet	2	----
2 kıt'a bağ	220 (hasıl)	Ezan (müezzin)	1	----
Çayırda hisselere	30	Tevliyet (mütevellilik)	1	----
1 değirmen	24	Nazır (Ilıca kadısı)	4	----
Ilıca Jabokut köyü ⁸³ Müslümanlarından 3 kişinin hasılı ve gayrimüslim hasıllarının yarısı	----	Revgan (yağ) ve şem	----	20
----	----	Misafir	----	15
Toplam		Toplam	8	

Tabloda görüldüğü üzere Ilıca'da bulunan 10 adet dükkândan elde edilen senelik gelir kaydedilmemiş, günlük 10 akçelik geliri belirtilmiştir. Buradan dükkânların senede 3.600 akçe gelir getirdiği çıkarılabilir.

1519'da Jabokut köyünün geliri 1.445 akçe idi.⁸⁴ Köydeki üç Müslümanın ve gayrimüslim gelirlerinin yarısının vakfa ait olduğu belirtilmiş, ancak hasılatı 1.445 akçe olan tutardan hesaplanarak bu miktar kaydedilmemiştir.

⁸⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.488b. "... karyenin üç neferi Müslim ve keferenin nısf-ı hasıl kaza-i nefsi-i Ilıca'da Mamak Beg merhum evlâdından Kaya Beg Mescidine vakf olunub, maadası evlad-ı inas mülkiyet üzere mutasarrıflardır. "; BOA. TT.d. 74, s.221. "Mülk-i Mamak Beg, Nefs-i Ilıca'da mescide vakıfdır ve bazı evlad-ı inas mülkiyet üzere tasarruf olunur."

⁸¹ BOA. TT.d. 267, s.25; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13b.

⁸² BOA. MAD.d. 170, vr.490a.

⁸³ BOA. MAD.d. 170, vr.490a. "Karye-i Jabokut Müslimanlarından üç nefer ve keferesinin nısf-ı hasılı vakf-ı mezbureye nasib olunmuş imiş." Köydeki Müslümanlardan üç kişinin ve gayrimüslimlerin hasılının yarısı hesaplanamadığı için tabloya dâhil edilememiş, dolayısıyla gelirleri toplam ücrete tam olarak yansıtılamamıştır.

⁸⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.488b; BOA. TT.d. 74, s.221.

Kaya Bey Mescidi Vakfı'na ait olan nakit 5.000 akçenin vakfın bir mütevellisi tarafından zayi edildiği 1519 tarihli defterdeki “*Vakıfnâmesi zâyi’ olmuş ve beş bin nakd akçe ve nakden var imiş, sâbika bir mütevellisi zâyi’ idüb kendi dahi almış imiş.*”⁸⁵ ibaresinden anlaşılmaktadır.

1527/1528 tarihli icmal defterde Jabokut köyü hasılatı 2.547 akçe idi. Bu tutarın 1.440 akçesi Kaya Bey Mescidi Vakfı'na bağışlanmış ve 1.107 akçesi ise “*evlâd-ı mezkur*” olarak kaydedilerek çocuklarına bırakılmıştı.⁸⁶ 1530’da Jabokut köyünün 2.831 akçelik geliri, Kaya Bey Mescidi Vakfı'na aktarılmıştı. Bu tutardan imama 2 ve müezzin ile mütevelliyeye birer akçe yevmiye verilmekteydi. Kalan 1.391 akçe ise evlatlarının hissesi olarak kaydedilmişti.⁸⁷ Aynı köyün 1572 tarihli defterde 2.533 akçe olan gelirden İmam Ahmed’e 2, müezzin Ahmed ve müteveli Derviş’e birer akçe yevmiye verilmekteydi. Kalan miktar ise “*el-bâki hisse-i evlad*” şeklinde yazılarak Kaya Bey’in evlatlarına devredilmişti.⁸⁸

3.1.1.6. Süleyman Paşa (Bey) ve İmareti Vakfı

İlca’ya katkıları olan önemli şahsiyetlerden Süleyman Paşa, büyük bir ihtimalle Hadım Süleyman Paşa’dır ve 1494’de Hersek valisi iken hayatını kaybetmiştir.⁸⁹

879/1474 yılında Rumeli beylerbeyi olmuş ve Rumeli ordusuyla Venediklilerin elinde bulunan İşkodra, 880/1475’de Kara-Boğdan ve 882/1477’de İnebahtı seferlerine çıkmıştır. 882/1477’de Rumeli Beylerbeyliğinden azledilmiş ve 883/1478’de Anadolu beylerbeyi olarak ikinci İşkodra seferine çıkmıştır. 886/1481’de Arnavutluk’ta Frenklere esir düşmüş ve daha sonra diğer esirlerle birlikte serbest bırakılmıştır. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmeyen Süleyman Paşa’nın, Edirne’deki Süleyman Paşa Camii vakfiyesine yapılan 905/1500 tarihli bir eklemeye öldüğünden bahsedilmektedir. Yine bu vakfiyede tam adı ile Emir Süleyman b. Abdullah olduğu görülmektedir.⁹⁰

⁸⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.490a.

⁸⁶ BOA. TT.d. 141, s.314. “*Karye-i Jabokut tabi Kaza-i İlca, hasıl 2.547, Minhâ Vakf-ı Mescid-i Kaya Bey evlâd-ı mezkur 1.440, evlâd-ı mezkur 1.107.*”

⁸⁷ 167 Numaralı ... I, s.193. “*Mülk-i Mamak Bey, Karye-i Jabokut, hasıl 2.831, Minha ...*”

⁸⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397a.

⁸⁹ Kiel, “Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries”, *Turco-Bulgarica ...*, s.219.

⁹⁰ Abdulkadir Şener, “Edirne’de Süleyman Paşa Camii Vakfiyesi”, *Vakıflar Dergisi*, S.XI, Ankara 1976, s.9-11; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî Osmanlı Ünlüleri 5*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s.1541. Sicill-i Osmanî’de 896/1491’de vefat ettiği yazmaktadır.

Süleyman Paşa, Köstendil’de İslami hayat tarzına göre inşa faaliyetlerinde bulunan ve şehrin ilk kuruculardan olup önem arzeden bir Osmanlı devlet adamıdır. Tahrir defterlerinden anlaşıldığına göre Süleyman Paşa, Ilıca’ya tabi diğer adı Bogoslavçe olan Pınarbaşı köyündeki suyu, yaptığı dağıtım sistemiye Ilıca getirmiş ve şehrin su ihtiyacını gidermişti. 1519, 1527/1528, 1530 ve 1572 tarihli arşiv kayıtlarında Süleyman Paşa’nın Ilıca’ya getirdiği 18 lüle çeşmelerden bahsedilmekte ve bu çeşmelerin Sultan II. Murad Han Vakfı’na ait olduğu görülmektedir.⁹¹ Pınarbaşı köyü halkı bu suyollarına hizmetleri karşılığında 1519’da haraç, avarız ve diğer öşri vergilerden muaf tutulmuştu.⁹² 1519 tarihli tahrir defterine göre Ilıca’ya tabi Bağrençe köyü Süleyman Paşa mülküydü ve gelirleri Süleyman Paşa Vakfı’na aktarılmaktaydı.⁹³ Eldeki mevcut defterlerden vakfın ulaşılan ilk gelir-gider durumu 1530’da şu şekildeydi.

Tablo 3/11: 1530’da Süleyman Bey İmaret-i Vakfı Gelir-Giderleri⁹⁴

GELİR		GİDER		
Türü	Senelik	Türü	Yevmiye	Aylık
Ilıca Bağrençe köyü mahsulâtı	9.241	İmam	2	----
Ilıca’daki dükkânların mahsulâtı	504	Müezzin	1	----
Ilıca’da zemin kirası	135	Tabbâh (aşçı), farraş (temizlikçi) ve kâşesuy (bulaşıkçı)	2	----
----	----	Tevliyet (mütevellilik)	----	----
----	----	Habbaz (ekmekçi)	----	----
----	----	Gendum	4	----
----	----	Guşt (et)	4	----
----	----	Hime (odun)	----	20
----	----	Nemek (tuz)	----	10
----	----	Şem	----	2
----	----	(yok)	2	----
Toplam	9.880	Toplam	11	32

Toplamda 9.880 akçe olan gelirin Süleyman Bey imaretine sarf olunduğu bildirilmişti. 1530’da tevliyet ve habbaz miktarları kaydedilmemişti. Ayrıca günlüğü iki akçe olan ve türü belirtilmemiş bir harcama bulunmaktaydı.

⁹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.485a; BOA. TT.d. 141, s.314; *167 Numaralı ... I*, s.193; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b. “... Süleyman Paşa’nın nefsi-i Ilıca’ya getirdiği on sekiz lüle çeşmelerine ...”

⁹² BOA. MAD.d. 170, vr.485a.

⁹³ BOA. MAD.d. 170, vr.487b.

⁹⁴ *167 Numaralı ... I*, s.194. “Vakf-ı İmaret-i merhum Süleyman Bey Nefsi-i Ilıca’da olan imaretine sarf olunur.”; BOA. TT.d. 141, s.314. “Vakf-ı İmaret-i Süleyman Beg el-merhûm, der Nefsi-i Ilıca”

1550 ve 1572’de *Süleyman Bey Mescidi Vakfı* adıyla bir mahalle bulunmaktaydı. Süleyman Bey Mescidi, aynı ismi taşıyan bu mahalledeydi. Mahalle belirtilen tarihlerde *Hacı İbrahim Mahallesi*’ne tabi olarak kaydedilmişti.⁹⁵

1572’de Bağrençe köyü gelirleri yine Süleyman Bey İmareti Vakfı’nda tasarruf edilmişti. Köy halkı öteden beri avarız-ı divâniyeden, ulakdan, cerahordan, hisar yapımından, sekbandan, salgundan, azebden, celebden, nüzülden ve sair avarız-ı divâniyeden muafı ve padişahlar tarafından verilen mülknameler 1572’de yenilenmişti.⁹⁶ Bu tarihte Süleyman Bey İmareti Vakfı gelir ve giderleri şu şekildeydi.

Tablo 3/12: 1572’de Süleyman Bey İmareti Vakfı Gelir-Giderleri⁹⁷

GELİR		GİDER		
Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Ilıca Bağrençe köyü mahsulâtı	22.858	İmamet	3,5	----
Ilıca’daki dükkânların mahsulâtı	790	Müezzin	2	----
Ilıca’da zemin kirası	162	Tevliyet	5	----
----	----	Kitâbet	2 ⁹⁸	----
----	----	Nezaret (Ilıca kadısı)	----	100
----	----	Mu’temed	1	----
----	----	Habbaz (ekmekçi)	0,5	----
----	----	Tabbâh (aşçı)	1	----
----	----	Hamam-ı Banya (Çifte Banya)	2	----
----	----	Meremmatı (tâmir)	1	----
----	----	Mescid imareti	1	----
----	----	Farraş	2	----
			21	7.660
----	----	Nan (ekmek)	7	----
----	----	Guşt (et)	12	----
----	----	Gendum (buğday) ve erz (pirinç)	8	----
----	----	Nemek (tuz)	----	400
----	----	Mezzen (odun)	2	----
----	----	Şem mescid	----	24
----	----	Şem hamam	----	72
----	----	Çıra	----	24
			29	10.960
Toplam	23.810	Toplam⁹⁹	50	18.620

⁹⁵ BOA. TT.d. 267, s.25; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13b.

⁹⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b. “Karye-i Bağrençe tabi Ilıca, Zikrolan karye avârız-ı divâniyeden ve ulakdan ve cerahordan ve hisar yapısından ve sekbandan ve salgundan ve azebden ve celebden ve nüzülden ve sair avârız-ı divâniyeden muaf olmak için selatin-i maziyyeden ve padişahımız eazallahu ensaruhu hazretlerinden ellerinde sene 976 Şabanın evâili ile mevzî muafnâmeleri olmağın ...”

⁹⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.396b, 397a.

⁹⁸ Normalde bir akçe verilirken daha sonra bir akçe daha verilmiştir.

⁹⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.396b. “Yekün, gayri ez nezaret, fi yevm 21, fi sene, maa nezaret 7.660”

1572’de elde edilen 23.810 akçelik gelir vakıf tarafından tasarruf edilmekteydi. Senelik 100 akçe olan nezaret görevi Ilıca kadısı tarafından icra ediliyordu. Vakıf görevlilerine maaş olarak senelik 7.660 akçe; gıda, mum, odun ve çıra için ise senelik 10.960 akçe olmak üzere toplam 18.620 akçe harcanmaktaydı. Vakıf bakiyesi olan 5.190 akçenin mütevellide bulunduğu belirtilerek, bu miktardan lazım oldukça her sene imaret, hamam ve mescidin tamir ve vesair giderlerine sarf olunmaktaydı.¹⁰⁰ Buraya kadar anlatılan Süleyman Paşa’ya ait vakıf eserlerinden imaret, hamam ve mescidin olduğu görülmektedir. Süleyman Paşa tarafından yaptırılan hamam, günümüzde Çifte Banya (Hamam) olarak anılmakta ve hâlen varlığını sürdürmektedir.¹⁰¹

3.1.1.7. Ahmed Fakih Mescidi Vakfı

XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde Ilıca şehir merkezinde mescidin bulunduğu mahalle “*Mahalle-i Ahmed Fakih*” şeklinde kaydedilmiş ve burada yine kendi adına bir mescit vardı.¹⁰² 1519’da mescid vakfına ait gelir-giderler şu şekildeydi.

Tablo 3/13: 1519’da Ahmed Fakih Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri¹⁰³

GELİR				GİDER		
Vakfeden	Türü/Miktarı	Yevmiye	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
----	Nakit 14.600	----	----	İmamet	3	----
Mustafa Çelebi	Drenova köyünde Mirko bağı yakınlarında 2 adet armut ağacı	2 akçe imama	----	...	1	----
Bazergan Süleyman	Ilıca’da 1 taşlı değirmenden 18 gödüh gendum, senede 3 gödüh gendum	---- imam ve müezzine	21 gödüh gendum	Müezzin	2	----
Ahmed	Birer kıt’a bağ ve çayır	---- imama	----	Tevliyet	2	----
----	----	----	----	Nezaret	----	100
----	----	----	----	Revgan ve şem	----	10
----	----	----	----	Hasır mescid	----	10
Toplam				Toplam	8	120

Yukarıda görülen nakit 14.600 akçenin kaç oranda bir muamele-i şe’iyye ile işletileceği ve ne miktarda tasarruf edileceği belirtilmemiştir. Mustafa Çelebi tarafından

¹⁰⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397a.

¹⁰¹ Çifte Banya için bkz. Ek. Resim 7/1, 7/2, 7/3.

¹⁰² BOA. MAD.d. 170, vr.72a; 167 Numaralı ... I, s.194; BOA. TT.d. 267, s.23; TKG. KK. TT.d. 88, vr.12b; NBKM. Φ95/23, s.4; BOA. MAD.d. 4075, s.10; Amedoski ve Katiç, s.4.

¹⁰³ BOA. MAD.d. 170, vr.490a.

belirtilen yerdeki bağdan, iki adet armut ağacının günlük iki akçe geliri imama verilmekteydi. Ilıca’da bulunan bir taşlı değirmenden toplam 21 gödüh buğday mescidin imam ve müezzinine vakf edilmişti. Ahmed isminde bir kişi ise birer kıt’a bağ ve çayırın hasılatını mescide imam olan kişiye bağışlamıştı. Ancak burada vakfedilen malların senelik tutarı belirtilmediği için vakfin toplam geliri tespit edilememektedir.

1530’da vakfin nakit parasının yine 14.600 akçe olduğu görülmektedir. Bu paradan her sene 1.460 akçe muamele-i şer’iyye öngörülmüştür. Başka bir geliri kaydedilmeyen vakfin gideri, günlük imama dört, müezzin ve mütevelliyeye ikişer akçe idi.¹⁰⁴

1572’de vakfin normalde nakit 16.000 akçesi olması gerekirken, bu miktar Ahmed Fakih evlâdından olan müteveli tarafından zayi edilmişti. Vakfin o an için nakit 2.500 akçesi bulunmaktaydı ve “*onu on bir akçe*” esasına göre her sene 250 akçe kullanılması öngörülmüştü.¹⁰⁵ Bu vakfin 1572’de kaydedilen gelir-gider durumu şu şekildeydi.

Tablo 3/14: 1572’de Ahmed Fakih Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri¹⁰⁶

GELİR		GİDER		
Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Nakit 2.500 akçe	250	İmamet	2	720
1 bağ	100	Müezzin	1	360
1 kıt’a çayır	10	Şem	----	24
Değirmen ve bostan	125	----	----	----
Mustafa Subaşı tarafından vakfedilen 13 adet dükkân kirası	1.200	----	----	----
Toplam	1.685	Toplam	3	1.104

Vakfin bütün harcamaları yapıldıktan sonra kalan 581 akçenin lazım olduğunda mescidin tamirine kullanılacağı belirtilmişti.

3.1.1.8. Murad Çelebi Medrese ve Mescidi Vakıfları

Ilıca’da Murad Çelebi adının verildiği bir mahalle bulunmaktaydı. Bu mahalle 1550’de “*Mahalle-i Mescid-i Murad Çelebi*” şeklinde kaydedilmiştir. Murad Çelebi

¹⁰⁴ 167 Numaralı ... I, s.194.

¹⁰⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398a. “*Meblağ-ı mezburu(n), müteveli olan evlâdı ellerinde zayi olmağla iki bin beşyüz akçe mevcudu olduğu defter-i atikte mukayyed bulunmağın üslub-ı sâbık üzere onu on bir akçeye mukâbil virilmek şartıyla ...*”

¹⁰⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398a.

Mescidi Mahallesi, tahrir kayıtlarında *Cami Kebir Mahallesi* olarak geçen ve günümüzde Fatih Camisi'nin olduğu mahalleye tabi olarak gösterilmişti. 1550'de mahallede müteveli *Mahmud b. Nasuh* ile müderrisler *Şemseddin ve Câfer b. Yusuf* ikâmet etmekteydiler.¹⁰⁷ Bu mahalle 1572'de yine Camii Kebir Mahallesi'ne tabi olarak gösterilmişti.¹⁰⁸ Ayrıca 27 Receb 992/4 Ağustos 1584 tarihli bir belge vasıtasıyla *Murad Çelebi* isminde bir ılıcanın olduğu öğrenilmektedir.¹⁰⁹ Ancak bu ılıcanın, adı geçen mahallede olup olmadığı bilinmemektedir. 1530'da sadece mescid kaydının bulunduğu vakfın gelir-gider durumu şu şekildeydi.

Tablo 3/15: 1530'da Murad Çelebi Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri¹¹⁰

GELİR		GİDER	
Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye
35 adet dükkân	35	İmam	2
Zemin kirası ve zahire pazarı	1.200	Nazır	2
Dükkânların kirası	80	Müteveli	1
Evlerin mukataası	25	Revgan	----
Toplam	1.340	Toplam	

1572'de mescitten başka bir de medrese olduğu görülmektedir.¹¹¹ Bu tarihte vakfın gelirleri şu şekildeydi.

Tablo 3/16: 1572'de Murad Çelebi Medrese ve Mescidi Vakfı Gelirleri¹¹²

Türü/Miktarı	Aylık	Senelik
1 adet Ser-hâne ¹¹³ dükkânı kirası	60	720
9 adet ... hane dükkânı kirası	73	876
2 Nalin dükkânı kirası	18	210
Muhtelif 48 adet dükkân	312	3.744
7 adet ev kirası	----	120
Zahire pazarı mukataası	----	1.300
Kapan pazarı mukataası (eski defterde senelik 20 akçe) (<i>haliya beş hane olup yılda yüz on akçe hasıl olur.</i>)	----	110
Zemin mukataası (Mescid yanında)	----	12
Zemin mukataası (Hamam yanında)	----	5
2 kıt'a çayır ¹¹⁴	----	360
1 kıt'a çayır ¹¹⁵	----	360
Toplam	463	7.817

¹⁰⁷ BOA. TT.d. 267, s.21.

¹⁰⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.10b.

¹⁰⁹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 53, s.116. "... eyledüklerinden gayri Murad Çelebi Ilcası dimekle mâruf ilcaya ..."

¹¹⁰ *167 Numaralı ... I*, s.194-195.

¹¹¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b. "*Evkâf-ı Medrese ve Mescid-i Murad Çelebi maa cüzhânân*"

¹¹² TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b.

¹¹³ **Serhâne:** Mezbah, hayvan kesilen yer, sâlhane, kanara. Devellioğlu, s.640, 942.

¹¹⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b. "*Vakf Abdulvahhab, bir cüz' tilaveti için müderrise meşrutdur.*"

¹¹⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b. "*Vakf Murad Çelebi, bir cüz' tilâvet için müderrise meşrutdur deyu ehl-i vukuf şehadetiyle kayd olundu.*"

Tabloda görülen iki kıt'a çayırın senelik 360 akçe olan geliri Abdulvahhab tarafından *bir cüz tilaveti için* müderrise vakfedilmişti. Bir kıt'a çayırın ise 360 akçe olan geliri Murad Çelebi tarafından *bir cüz' tilavet etmek üzere* müderrise şart edilmişti. 1572'de bu vakfın giderleri konusunda bir kayıt bulunmamaktadır.

3.1.1.9. Abdurrahman Çelebi Vakfı

Abdurrahman Çelebi Vakfı kaydına 1572 tarihli defterde rastlanmaktadır. Vakfa ait nakit 2.000 akçeden ayda 30 akçe olmak üzere senede 360 akçe kullanılması öngörülmüştü. Nakit akçe ile birlikte vakfa diğer başka kanallardan da gelir sağlanmaktaydı.

Tablo 3/17: 1572'de Abdurrahman Çelebi Vakfı Gelir-Giderleri¹¹⁶

GELİR				GİDER	
Bulunduğu Yer	Türü/Miktarı	Aylık	Senelik	Türü	Yevmiye
----	Nakit 2.000 akçe	30	360	Müderris	6
----	Pazar yeri mukataası	50	600	İmamet	2
Senekus? mevzisi	1 kıt'a çayır ¹¹⁷	----	80	Tilâvet-i cüz' Aşr	2
----	3 adet oda	8	96	Tilâvet-i cüz'	1
Mahalle-i Kayarlova? (Kaynarca?) ¹¹⁸	7 adet ev	6	72	Tilâvet-i cüz'	1
----	22 kıt'a tarla	30	360	Müezzin	1
Kaya Çelebi Vakfı/ Jabokut köyü	1 kıt'a çayır	----	360	Kıraat-ı cüz	1
----	----	----	----	Mütevelli	1,5
----	----	----	----	Şem ve hasır	0,5
Toplam			1.928	Toplam	16

Vakfa ait 2.000 akçe nakit paranın senelik 360 akçe miktarında tasarruf edilmesinin öngörülmesi, ribh (kâr) miktarının % 18 olduğunu göstermektedir. Çoğunlukla personel ücretlerinden oluşan Abdurrahman Çelebi Vakfı'nın giderleri yevmiye usulü ile kaydedilmişti. Vakfın gelirlerinden en fazla altı akçe ile müderrise ve en az ise mum ve hasır masraflarına harcama yapılmıştı.

¹¹⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b.

¹¹⁷ "Senekus? nam mevziden İskender nam kimesne bir kıt'a çayır vakfı idüb akçesin vakfa zabt oluna deyu şart eylemiştir."

¹¹⁸ Stojanovski, *Turski Dokumenti Za Istorijata ...*, Tom V, Kniga V, s.38.

3.1.1.10. Turabi Bey Vakfı

Turabi Bey Vakfına 1572 tarihli kayıttan rastlanmaktadır. Bu kayıttan Ilıca kadısı Muhyiddin defterine göre vakfa ait nakit 17.600 akçenin olduğu anlaşılmaktadır. Bu miktardan senede 1.760 akçe muamele-i şer'iyeye ile işletilmesi öngörülmüştü. 1572'de vakfin gelir-gider durumu şu şekildeydi.

Tablo 3/18: 1572'de Turabi Bey Vakfı Gelir-Giderleri¹¹⁹

GELİR		GİDER		
Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Nakit 17.600 akçe	1.760	Mütevelli-i Bane-i Cedid (Yeni ilıca mütevellisi)	2	720
4 kıt'a dükkân	----	Hamamcı	1	360
1 kıt'a çayır (Ilıca yakınlarında)	----	Hasır ve şem	----	680
Toplam	1.760	Toplam	3	1.760

Üç tarafı yol ile ve bir tarafı Hacı Ilıca dükkânıyla sınırlı olan dört kıt'a dükkânın kira geliri eski imaret önünde yaptırılan abdestliğin tamirine bağışlanmıştı.¹²⁰ Şehir yakınlarında bulunan ve Hasan Paşa çayırıyla bitişik bir kıt'a çayırın geliri ise Murad Çelebi ve Kaya Bey Mescidi imamlarına birer cüz okumaları şartıyla verilmişti.¹²¹ Tablodan da anlaşılacağı üzere 1572'de Ilıca'da yeni bir ılıcamın (*Bane-i Cedid*) olduğu görülmektedir. Her sene 1.760 akçe kullanılması öngörülen miktardan 1.080 akçe mütevelli ve hamamcı yevmiyelerine, kalan 680 akçe ile de hamamın hasır ve mumuna ve sair ihtiyaçlarına harcanacağı belirtilmişti. Nakit akçeden kalan miktarın (15.840) ise zevâdı yani gıda harcamaları için korunacağı kaydedilmişti.¹²²

3.1.1.11. Hacı Ali b. Atmaca Mescid ve Mektebi Vakfı

1550 ve 1572 tarihli defterdeki "*Mahalle-i Mescid-i Hacı Ali tabi mahalle-i Ahmed Fakih*" şeklindeki kayıttan bu mahallenin Ahmed Fakih Mahallesi'ne tabi

¹¹⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b.

¹²⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b. "Üç tarafı târik-i âm ile ve bir tarafı Hacı Ilıca dükkânıyla mahdûd olunub vâki' olan icaresi eski imaret önünde bina ettiği abdestlik termîmine vakf eylemiştir."

¹²¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b. "Mezbur çayır büyük çayır dimekle maruf olub Hasan Paşa çayırı (na) muttasıldır. Murad Çelebi mescidinde ve Kaya Bey mescidinde imam olanlara birer cüz tilâvet etmekle çayır-ı mezburun hasılını şart etmiştir ..."

¹²² TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b. "Meblağ-ı mezburdan beher sene mütevellisine ve hamamcısına bin seksen akçesin virilüb bakî kalan altı yüz seksen akçesin zikrolan Banenin hasırına ve şem'ine vesair meremmetine harç olunur, bakî kalanı zevâid için hıfz olunur."

olduğu anlaşılmaktadır.¹²³ 1572’de senelik geliri 1.820 akçe olan vakıf mescidinden başka bir de mektebin olduğu görülmektedir.

Tablo 3/19: 1572’de Hacı Ali b. Atmaca Mescid ve Mektebi Vakfı Gelir-Giderleri¹²⁴

GELİR		GİDER	
Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye
18 adet dükkân kirası	1.400	İmamet ve muallim	4
5 adet diğer dükkân kirası	300	Müezzin	1,5
2 adet ev kirası	120	----	----
Toplam	1.820	Toplam	5,5

Görüldüğü üzere vakfın 1572’deki gelirleri dükkân ve ev kiralardan, giderleri ise personel maaşlarından oluşmaktaydı.

3.1.1.12. Atmaca Bey Evlâdı Vakfı

Hakkında fazla bir bilgi bulunmayan bu vakfa, 1572’de bazı taşınmaz malların Atmaca Bey’in çocuklarının tasarrufuna sunulmak üzere bağışlandığı görülmektedir. Bu mallar Kara Mehmed Mahallesi’nde bulunan dört ev, mahzen, ahır, anbar, bostan, bahçe, boş arsa ve buğday mahzeni ile Sovolyani köyünde bahçesiyle birlikte üç taşlı değirmenden oluşuyordu.¹²⁵

3.1.1.13. Bayezid Ağa Mescidi Vakfı

Bu mescid, 1550 ve 1572’de kendi adıyla “*Mahalle-i Mescid-i Bayezid Ağa*” şeklinde kaydedilen mahalledeydi.¹²⁶ 1550’de gelir ve giderleri kaydedilmeyen vakfın 1572 senesi gelir ve giderleri şu şekildeydi.

Tablo 3/20: 1572’de Bayezid Ağa Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri¹²⁷

GELİR			GİDER		
Türü/Miktarı	Aylık	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Nakit 9.510 akçe	----	1.475	İmamet	3	1.080
8 adet dükkân kirası	67	804	Müezzin	2,5	900
1 kıt’a çayır	----	140	Tevliyet	1	360
Budak Çelebi tarafından vakfedilen nakit 3.500 akçe	----	525	Şem ve hasır	0,5	180
İsa Çelebi tarafından vakfedilen nakit 3.000 akçe	----	450	----	----	----
Toplam		3.394	Toplam		2.520

¹²³ BOA. TT.d. 267, s.24; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13a.

¹²⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.399a.

¹²⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.399a.

¹²⁶ BOA. TT.d. 267, s.22; TKG. KK. TT.d. 88, vr.11a.

¹²⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.399a.

Eski defterde vakfın nakit 15.000 akçe parası vardı, fakat daha sonra bu tutarın 5.661 akçesi zayi olmuştu. Eski defterde son kalan meblağın 9.339 akçe olduğu ve en son tahrirde ise 9.510 akçe bulunduğu kaydedilmişti. Bu miktardan üslûb-ı sâbık “*omu on bir buçuk*” akçe üzere senede 1.475 akçe kullanılması öngörülmüştü. Bu ve diğer gelirlerle toplam 2.419 akçeye sahip olunmaktaydı. Bunlara ek olarak mescidin imam ve müezzine cüz tilaveti için Budak ve İsa çelebiler tarafından nakit akçe vakfedilmişti.¹²⁸ Kayıtlarda belirtilmese de verilen nakit akçelerin muamele-i şer’iyye usullerinin “*omu on bir buçuk*” akçe, yani % 15 olarak kullanılmasının öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Sonuç olarak gelirler toplandığında bu vakfın 3.394 akçe gelire sahip olduğu görülmektedir. Gelir-gider üzerinden ortaya çıkan bakiyenin ne şekilde tasarruf edileceği konusunda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

3.1.1.14. Hacı İbrahim Mescidi Vakfı

1519’da Ilıca merkezde “*Hacı İbrahim*” şeklinde bir mahalle bulunmaktaydı.¹²⁹ 1550 ve 1572’de ise “*Mescid-i Hacı İbrahim*” şeklinde kaydedilmesinden¹³⁰ mescidin muhtemelen 1550 yılından önceki bir tarihte yapıldığı anlaşılmaktadır. 1572’de vakfa ait nakit 40.000 akçe bulunmaktaydı. Bu miktarın Hacı Bali Muâllimhanesi’nde ayrıntılı olarak yazıldığı belirtilmiş, ancak miktarın nasıl ve ne şekilde tasarruf edileceği kaydedilmemişti.¹³¹ Bu mescide vakfedilen gelirlerin hepsinin cüz tilaveti için vakfedildiği görülmektedir.

Tablo 3/21: 1572’de Hacı İbrahim Mescidi’ne Vakfedilen Gelir Kaynakları¹³²

Vakfeden	Vakfedilme Şartı	Türü/Miktarı	Aylık	Senelik
Mazlum Hatun	1 cüz tilaveti için imama	Nakit 2.000 akçe	----	300
Ziyne Hatun	1 cüz tilaveti için imama	Nakit 2.000 akçe	----	200
Tursun Burak	Cüz tilaveti için imama	3 adet dükkân	18	216
Ali Çelebi	Cüz tilaveti için imama	2 adet dükkân	13	156
Hacı Ömer	Cüz tilaveti için imama	Zemin mukataası	3	36
----	İmam ve müezzine münâsafa (yarı yarıya bölüşme)	3 adet zemin-i hane	1	36
Lozne köyünden	İmam ve müezzine münâsafa	Zemin mukataası	----	40
Toplam				984

¹²⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.399a. “*Sahib-i vakf kendü hayatında iken meblağ mezburdan bazı zimem nasb idüb kendü fevt olup medyunlar dahi fevt olup evladı tahsil eylemeye kâdir olmamağın beş bin altı yüz atmış bir akçesini zayi olup dokuz bin üç yüz otuz dokuz akçesin mevcut olduğu defter-i âtikde mukayyed olunmağın hin-i tahrirde teftiş olundukta dokuz bin beş yüz on akçe mevcut bulunmağın üslûb-ı sâbık üzere onu on bir buçuk üzere muameleye virile deyu ...*”

¹²⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.71b.

¹³⁰ BOA. TT.d. 267, s.24; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13a.

¹³¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.399b. “*Nakden 40000, Meblağ-ı mezbur tafsîlen Hacı Bali Muallimhanesi mahallinde kayd olunmuştur.*”

¹³² TKG. KK. TT.d. 89, vr.399b.

Mazlum Hatun, 2.000 akçe nakti, “*onu on bir buçuk*” üzerinden senede 300 akçe olarak bir cüz okuması karşılığında imamın tasarrufuna sunmuştu. Ziyne Hatun da 2.000 akçe nakti, “*onu on bir*” akçe üzerinden senede 200 akçe olmak üzere bir cüz okuması karşılığında mescit imamına bağışlamıştı. Bunlar haricinde bazı taşınmaz mallardan elde edilen gelirlerin de cüz tilaveti için bağışlandığı görülmektedir. Cüz tilaveti için verilen bu miktarlar senelik 984 akçe yapmaktaydı.

3.1.1.15. Eymir Hoca Mektebi Vakfı

Eymir Hoca Mektebi’ne ilk defa 1572 tarihli defterin vakıflar cildinde rastlanmaktadır. Bu tarihte vakfın gelir-gider durumu şu şekildeydi.

Tablo 3/22: 1572’de Eymir Hoca Mektebi Vakfı Gelir-Giderleri¹³³

GELİR			GİDER		
Türü/Miktarı	Aylık	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Dükkân kirası (11 adet)	69	828	Muallim	2	720
Kârhane kirası (1 adet)	15	180	Tevliyet	1	360
Ekmek fırını (1 adet)	20	240	Kara Mehmed Camii’nde bir Aşr okunmasına ¹³⁴	1	360
Ev kirası (1 adet)	30	360	Kara Mehmed Camii kayyum	4	48
Zemin mukataası	9	108	Kara Mehmed Camii hasır ve tâmirine	5	60
2 ev ve 1 ahır (şart edilmiştir.)	----	----	----	----	----
Toplam		1.716	Toplam	16	1.548

Giderler çıktıktan sonra kalan 168 akçelik bakiyenin mescidin tamir ve diğer giderlerine kullanılması öngörülmüştü.

3.1.1.16. Muslihiddin Hoca Mescidi Vakfı

Bu mescidin bulunduğu mahalle 1550 ve 1572 tarihli defterlerde “*Mescid-i Muslihiddin Hoca*” şeklinde geçmektedir.¹³⁵ Mescidin 1572’de nakit 6.000 akçesinin “*onu on iki akçe*” üzerinden senede 1.200 akçe kullanılması öngörülmüştü.¹³⁶ Senelik bu tutar ise aşağıda gösterildiği şekilde tasarruf edilmişti.

¹³³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.399b.

¹³⁴ “*Camii Kara Mehmed’de vakt-i zuhûrda bir aşr okunur.*”

¹³⁵ BOA. TT.d. 267, s.22; TKG. KK. TT.d. 88, vr.11b.

¹³⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.399b.

Tablo 3/23: 1572’de Muslihiddin Hoca Mescidi Vakfi Giderleri¹³⁷

Türü	Yevmiye	Senelik
İmamet	2	720
Müezzin	1	360
Şem	----	20
Hasır	----	20
Toplam	3	1.120

Artan 80 akçenin mescidin tamir ve sair harcamalarında kullanılması belirtilmişti.

3.1.1.17. Yunus Mektebi Vakfı

Yunus Mektebi Vakfı kaydına 1572 tarihli tahrir defterinde “*Vakf-ı Mekteb-i Yunus biraderi Muslihiddin el-mezbûr*” şeklinde rastlanmaktadır. Bu vakıf dokuz adet dükkân kirasından elde edilen aylık 70 akçeden yıllık 840 akçe gelir elde etmekteydi. Bu tutardan günlük muallime ve müteveliye birer akçe olmak üzere senede 720 akçe harcama yapılmaktaydı. Buradan arta kalan 120 akçenin ise dükkânların tâmir masraflarına harcanması öngörülmüştü.¹³⁸

3.1.1.18. Alaybeyi Mescidi Vakfı

Bu mescidin bulunduğu mahalle 1550 ve 1572 tarihli defterlerde “*Mahalle-i Mescid-i Alaybeği tabi Ahmed Fakih*” şeklinde geçmektedir.¹³⁹ Mescidin vakıf kayıtlarına ise 1572 tarihli defterin vakıflar cildinde rastlanmaktadır. Bu deftere göre geçen yıldan 6.185 akçe kalmıştır.¹⁴⁰

¹³⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.399b.

¹³⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.400a. “*Vakf-ı mekteb-i Yunus biraderi Muslihiddin el-mezbur*”

¹³⁹ BOA. TT.d. 267, s.24; TKG. KK. TT.d. 88, vr.12b.

¹⁴⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.400a. “*an zevâid der sene-i sabık 6.185*”

Tablo 3/24: 1572’de Alaybeği Mescidi Vakfı Gelir-Giderleri¹⁴¹

GELİR			GİDER		
Türü/Miktarı	Aylık	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Dükkânlar (Radomir)	----	1.600	İmamet ve muallim	5	1.800
Hamam (Radomir)	----	1.000	Te’zîn	2	720
1 kıt’a çayır mahsulü (Ilıca yakınında)	----	280	Tevliyet	2	720
1 kıt’a çayır mahsulü (Değirmenderesi k. yakınında)	----	200	----	----	----
8 adet kiralık oda ve ahır	her biri aylık 4 akçeden= 32	384	----	----	----
6 adet kiralık dükkân	her biri aylık 7 akçeden= 42	504	----	----	----
1 adet ekmek fırını	17	204	----	----	----
1 adet dükkânı kirası	10	120	----	----	----
Kârhane kirası	8	96	----	----	----
Zemin mukataası	----	80	----	----	----
Zemin mukataası	----	40	----	----	----
Tarla mahsulü	----	20	----	----	----
Değirmenlerin mahsulü (Mile Komiñçe k.)	----	1.733	----	----	----
Toplam		6.261	Toplam	9	3.240

Gelir toplamı 6.261 akçe olan vakfin giderleri personel harcamalarından oluşmaktaydı. Vakfın 3.021 akçe olan bakiyesinin ise mescidin tamir, mum ve hasırına ve bina edilen hamamın tamir, hasır ve bütün gerekli harcamalarına sarf edileceği belirtilmişti.¹⁴²

3.1.1.19. Musa Paşa Vakfı

Musa Paşa, 1572’de Momiçeva mevziinde bulunan 1 kıt’a çayırdan çıkan 3 araba hasılatı, her biri 20 akçeden toplam 60 akçeyi meydan yerinde kendi inşa ettiği pınarın tamirine vakf eylemiştir.¹⁴³

3.1.1.20. Salcan Hatun Vakfı

Salcan Hatun, 1572’de Momiçeva mevziinde bulunan 2 kıt’a çayır ve 1 kıt’a tarladan elde edilen 80 akçelik hasılatı, Jabokırd köyüne giden yol üzerinde inşa ettiği pınarın tamirine vakf eylemiştir.¹⁴⁴

¹⁴¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.400a.

¹⁴² TKG. KK. TT.d. 89, vr.400a. “*El-Baki 3021, Meblağ-ı mezbur mescid meremmetine ve şem’ine ve hasırına ve bina eylediği banenin (hamamın) meremmetine ve hasırlarına ve cem’-i levazımına meşrutdur.*”

¹⁴³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.400a. “*Meydan yerinde kendü bina eylediği pınarın termimine vakf eylemiştir.*”

3.1.1.21. Hacı Harun Vakfı

Hacı Harun, 1572’de Reis Deresi mevziinde bulunan 1 kıt’a çayırdan elde edilen 60 akçelik hasılatı, Bokaniçe köyüne giden yol üzerinde inşa ettiği pınarın tamirine vakf eylemiştir.¹⁴⁵

3.1.1.22. Hacı Ömer Mescidleri ve Muallimhanesi Vakfı

Hacı Ömer Mescidi (Ahmed Fakih Mahallesi’nde) ve Muallimhanesi Vakfı

1550 ve 1572 tarihli defterlerde “*Mahalle-i Hacı Ömer tabi mahalle-i Ahmed Fakih*” şeklinde kaydedilmişti.¹⁴⁶ Buradan mahallenin, Ahmed Fakih Mahallesi’ne tabi olduğu görülmektedir.

1572 tarihli defterin vakıflar cildinde “*Vakf-ı Mescidan Hacı Ömer ve Muallimhane der nefsi Ilıca*”¹⁴⁷ şeklindeki kayıttan aynı isimle birden fazla mescidin ve bir tane de mektebin olduğu anlaşılmaktadır. Önce yapılan Hacı Ömer Mescidi’nin, Ahmed Fakih Mahallesi’ndeki mescit olduğu görülmektedir.

1572’de vakfa ait 40.000 akçe nakit bulunmaktaydı. Bu miktardan “*onu on bir akçe iki pula*” usulü ile senelik 5.000 akçenin kullanılması öngörülmüştü. Bundan başka vakfin mülküyle çevrili bir otlak ve Ahmed Fakih Mahallesi’ndeki Hacı Ömer mescidi imamının tasarrufuna sunulacak 1 kıt’a çayır bulunmaktaydı.¹⁴⁸

¹⁴⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.400b. “*Jabokırd nam karyeye giden târik-i âm üzerine kendü bina eylediği pınarın termimine vakf eylemiştir.*”

¹⁴⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.400b. “*Bokaniçe nam karyeye gider târik-i âm üzerinde kendü bina eylediği pınarın termimine vakf eylemiştir.*”

¹⁴⁶ BOA. TT.d. 267, s.23; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13a.

¹⁴⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.400b.

¹⁴⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.400b. “*Ahmed Fakih Mahallesinde olan mescidine kim imam olursa anda olur deyu şart eylemiştir.*”

Tablo 3/25: 1572’de Hacı Ömer Mescidi (Ahmed Fakih Mahallesi) ve Muallimhanesi Vakfı Gelir-Giderleri¹⁴⁹

GELİR		GİDER		
Türü/Miktarı	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Nakit 40.000 akçe	5.000	Tevliyet	2	720
Bresniçe köyünde 1 kıt’a çayırdan 42 araba (her biri 25 akçe)	1.050	Nezaret	2	720
2 kıt’a çayırdan 5 araba (her biri 25 akçe)	125	İmamet	2	720
Virteşova köyünde 1 kıt’a çayırdan, 4 araba (her biri 25 akçe)	100	Te’zîn	1	360
----	----	Diğer imamet	2	720
----	----	Müezzîn	1	360
----	----	Muallim	2	720
----	----	Hasır	----	60
----	----	Mescid ve muallimhane tâmirine	----	60
----	----	...	3	1.080
Toplam	6.275	Toplam		5.520

Tabloda görülen gelirler haricinde altı adet dükkânın kirası ayda 49 akçeden 588 akçe yapmaktaydı. Buradan artan bakiyenin bina edilen mescidin tamir giderlerine kullanılması öngörülmüştü. Dükkânlardan elde edilen 588 akçelik tutar yeküne dâhil edilmemiş, hariç 6.275 akçe olarak gösterilmişti. Bu tutardan kalan 755 akçe bakiyeden Mahmud veled-i Osman adında bir kişiye yevmiyesi 1,5 akçeden senede 540 akçe kaydedilmişti. Ancak bu kişinin yaptığı iş ya da göreviyle ilgili bir kayıt düşülmemiştir. Vakfın en son 215 akçe bakiyesinin çayırdan her sene vesair ihtiyaçlarına kullanılacağı belirtilmişti.¹⁵⁰

Bu vakıf kaydından Ahmed Fakih Mahallesi’nde bir köprü ve Kara Mehmed Mahallesi’nde ise bir su kuyusunun olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda geçen maaş sahiplerinden kalan bakiyenin bu köprü ve su kuyusunun tamirine sarf olunacağı bildirilmişti.¹⁵¹

¹⁴⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.400b-401a.

¹⁵⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401a. “*El-baki 215, Meblağ-ı mezbur çayırdan her sene vesair levazımına sarf olunur.*”

¹⁵¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401a. “*... cem-i mürtezikadan baki kalan Ahmed Fakih Mahallesi’nde bina ettiği köprüünün meremmetine tayin eyledi ve Kara Mehmed Mahallesi’nde su kuyusuna tayin eylemiştir* ...”

Vakfın nezareti Hacı Ömer'in oğullarına şart koşulmuştu. Ancak oğullarından kimsenin kalmaması hâlinde vakıftan kimselere verilmesinin şarta bağlandığı eski deftere göre de kaydedilmişti.

Bu vakfa ait “... *Kara Mehmed Mahallesinde bina eylediği mescidin imamına bir cüzü, farraşına ve müezzini dahi bir cüzü okumasına, bir akçe mekteb yanında olan mescidin müezzini olana ...*” şeklindeki kayıttan¹⁵² Hacı Ömer Vakfı'na ait olan diğer mescidin Kara Mehmed Mahallesi'nde olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu kayıttan bir mektebin olduğu görülmektedir. Ancak bu mektebin yukarıda bahsedilen diğer vakıflara ait mekteplerden mi, yoksa başka bir mektep mi olduğu belli değildir. Ayrıca bu kayıttan bahsedilen mektebin yanında bir başka mescitten de bahsedilmektedir. Bu mescidin ise Haraççı Kara Mehmed Mescidi olması muhtemeldir.

1572 tarihli defterde Hacı Ömer Vakfı'ndan kalan 4.000 akçeyle bir mescit yaptırılmıştı.¹⁵³ Sonradan yapılan bu mescit, Kara Mehmed Mahallesi'ndeki Hacı Ömer Mescidi idi.

Hacı Ömer Mescidi (Kara Mehmed Mahallesi'nde) Vakfı

1550 tarihli defterde Kara Mehmed Mescidi Mahallesi'ne tabi olarak kaydedildiği görülmektedir.¹⁵⁴ 1572'de bu mescit, Kara Mehmed Mahallesi'nde yeni yapılan Hacı Ömer Mescidi idi.¹⁵⁵

Mescit vakfının 14.000 akçe nakti bulunmaktaydı. Bu nakitten 4.860 akçe mescit binasına harcanmıştı. Geriye kalan 9.140 akçenin ise “*onu on bir buçuk*” üzerinden senede 1.372 akçe kullanılması öngörülmüştü.¹⁵⁶

¹⁵² TKG. KK. TT.d. 89, vr.401a.

¹⁵³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401a. “... *hâliya zevâidinden bir mescid bina olunub meremmâtı ile mufassalan defter-i cedîd-i hakâniyeye kayd olundu, sahîh zikr olunur. ... el zevâid 4.000 ber mucceb-i defter-i âtik.*”

¹⁵⁴ BOA. TT.d. 267, s.22.

¹⁵⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401a. “*Vakf-ı Mescid-i Hacı Ömer el-mezbur ki, haliya nev bina-gerde*”

¹⁵⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401a.

Tablo 3/26: 1572’de Hacı Ömer Mescidi (Kara Mehmed Mahallesi) Vakfı Gelir-Giderleri¹⁵⁷

GELİR			GİDER		
Türü/Miktarı	Aylık	Senelik	Türü	Yevmiye	Senelik
Nakit 9.140 akçe	----	1.372	İmamet	2	720
Dükkân kirası (6 adet)	49	588	Te`zîn	1	360
----	----	----	Tevliyet	2	720
----	----	----	Mukataa dükkânlar	----	72
Toplam		1.960	Toplam	4	1.872

Tabloda görülen altı adet dükkânın, Kara Mehmed dükkânlarıyla bitişik, Murad Çelebi dükkânlarına ve eski yola ise yakın olduğu belirtilmekteydi.¹⁵⁸

Vakfın 88 akçe bakiyesi mescidin hasırına, mum ve tamirine ayrılmıştı. Vakıfnamesine göre tevliyet görevi Hacı Ömer hayattayken kendisi tarafından, vefatından sonra ise evlatları tarafından ifa edilecekti.¹⁵⁹

3.1.1.23. Sakine binti Hüsrev Vakfı

1572’de bu vakfa ait 6.000 akçe nakit kaydedilmiştir. Bu miktardan “*onu on bir akçe iki pula*” usulüyle senede 750 akçe kullanılması öngörülmüştü. Bu miktardan günlüğü 1 akçeden senede 360 akçe Hacı Ömer Mescidi imamına Aşr okuması için kaydedilmiştir. Günlüğü 1 akçeden senede 360 akçe Hacı Hasan Mescidi imamına Kur’ân okuması için ve senelik 30 akçe ise tevliyet için kullanılmıştı.¹⁶⁰

3.1.1.24. Kaya Çelebi b. İbrahim Vakfı

Kaya Çelebi b. İbrahim Vakfı’na 1572’de rastlanmaktadır. Bu tarihte vakfa ait 3.000 akçe nakit kaydedilmiştir. Bu nakitten “*onu on bir akçe iki (pula)*” üslubuyla senede 375 akçe kullanılması öngörülmüştü. Bu miktardan günlüğü bir akçeden senede 360 akçe Hacı Ömer Mescidi imamına Aşr okuması için verilmiştir. Tevliyet için ise senelik 15 akçe öngörülmüş ve cemaatten birinin karşılıksız olarak, bedava nazır olması şart koşulmuştur.¹⁶¹

¹⁵⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401a.

¹⁵⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401a. “*ber cânib-i Kara Mehmed dükkânlarına muttasıldır ve ber cânib-i Murad Çelebi dükkânlarına ve eski cânib-i tarik-i âm ile mahdûddur.*”

¹⁵⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401a. “*Kayd-ı hayatta iken kendü nefisine, bâde’l-vefât evlâdına meşruddur.*”

¹⁶⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401b.

¹⁶¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401b. “*... ve cemaat hasbi (karşılıksız, bedava) nazır olmak şart etmiştir.*”

3.1.1.25. Muzaffer Paşa Vakfı

1572’de Ilıca’da Demirciler Çarşısı’nın (Sûki Haddadan) bulunduğu bir han ve üç adet dükkân vakfın tasarrufu altında idi. Bu dükkânlardan senede 360 akçe gelir elde edilmekteydi. Ayrıca vakfın 4.000 akçe nakit parasını müteveli Mehmed b. Saruca “*omu on bir akçe*” hesabına göre bu tutardan başka birine vermişti. Bu miktar hesaplandığında 400 akçe yapmaktadır. Bu müteveli günlüğü bir akçeden senede 360 akçe tevliyet ücreti almaktaydı. Vakfın nazırı Hasan b. Mustafa isimli sipahi ise bu görevi karşılık beklemeden yapmaktaydı.¹⁶²

Ilıca’ya tabi Koşareva köyünden Nikol oğulları Aho? Petko ve Marko yukarıda geçen üç dükkânı ve hanı kiralamışlar ve dükkânlar için günlüğü bir akçeden kira bedelini adı geçen müteveliye vermişlerdi. Ancak han için bedel kaydedilmemiştir. “*Omı on bir akçe*” hesabı üzerinden başkasına verilen miktardan elde edilen gelir ve dükkânlardan elde edilen gelirin müteveli tarafından hanın tamir ve onarımına sarf edileceği belirtilmişti.¹⁶³

3.1.1.26. Abdurrahman Kadı Muallimhanesi Vakfı

1572’de vakfa ait 15.000 akçe nakit bulunmaktaydı. Bu miktar “*omu on bir buçuk akçe*” hesabı üzerinden senede 2.250 akçe yapmaktaydı. Bu tutardan ise muallime iki, halifeye bir, müteveli ve nazıra ise kişi başı bir buçuk akçe olmak üzere toplam altı akçe yevmiye verilmekteydi. Bu ise senelik 2.160 akçe yapmaktaydı. Kalan 90 akçenin muallimhanenin tamir ve hasır masraflarına harcanması belirtilmişti.¹⁶⁴

3.1.1.27. Hacı Karagöz Mescidi ve Muallimhanesi Vakfı

1572 tarihli mufassal deftere göre bu vakfa ait 13.000 akçelik meblağın “*omu on bir akçe*” hesabı üzerinden senede 1.300 akçe kullanılması öngörülmüştü. Kiraya verilen 13 adet dükkânın her biri aylık 80 akçeden senelik 1.040 akçe gelir getirmekteydi. Bunlardan başka vakıf tasarrufunda bulunan üç ev bulunmaktaydı. Bu evlerden biri imama, biri müezzine ve diğerinin kirası ise tamir, onarım ve bakım harcamalarına ayrılmıştı. Toplam 2.260 akçe gelirden imam, müezzin, müteveli, şem,

¹⁶² TKG. KK. TT.d. 89, vr.401b. “... Hasan bin Mustafa nam sipahi dahi hasbi nazır olub ...”

¹⁶³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401b.

¹⁶⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402a.

hasır ve iki cüz tilaveti için senelik 2.260 akçe harcanmaktaydı.¹⁶⁵ Bu durumda vakfın bakiyesi kalmamaktaydı.

3.1.1.28. Mehmed Han Çeşmesi Vakfı

Mehmed Han, 976/1568'de Köstendil sancakbeyliği yapmış devlet adamlarındandır.¹⁶⁶ 1572 tarihli defterlerin vakıflar cildine göre, Kurd Çelebi Mahallesi'nde Mehmed Han Vakfı'na ait iki çeşme bulunmaktaydı. Bu çeşme mahallenin suyunun yeterli olmaması üzerine yine Ilıca'nın beslendiği su kaynağından olmak üzere yapılmıştı. Çeşmelerin bakım, onarım ve muhafaza gibi hizmetleri öteden beri Pınarbaşı köyü gayrimüslim halkı yerine getirmekteydi.¹⁶⁷

Vakfın 1572'de 2.000 akçe nakdi olduğu görülmektedir. Bu meblağdan “*onu on bir akçe*” hesabı üzerinden senede 200 akçe kullanılması öngörülmüş ve bu miktar haraççıya verilmekteydi. Kurd Çelebi Mahallesi'nde bulunan iki kıt'â hissenin bir kısmı lazım olduğunda sarf olunabilecekti ve 50 akçesi mütevelliyeye vakfedilmekteydi.¹⁶⁸

3.1.1.29. Kadı Ahmed Çelebi Muallimhanesi Vakfı

Daha önceki defterlerde kaydına rastlanılmayan vakfın 1572'de 49.249 olan nakit akçesinden “*onu on bir buçuk*” üzere senede 7.387 akçe işletilmesi öngörülmüştü. Ayrıca dört adet dükkândan elde edilen senelik 276 akçe ile toplam 7.663 akçe gelire sahipti. Vakıf muallim, halife, üç eczahan, mütevellî ve nezaret gibi görevlilerine günlük 15 akçeden senede 5.400 akçe harcama yapmaktaydı. Vakfın diğer masraflarının lazım oldukça 2.263 akçe olan bakiyeden karşılanacağı ve kalanının korunacağı belirtilmişti.¹⁶⁹

15 Rebîü'l-evvel 971/2 Kasım 1563 tarihli bir belgede Nefs-i Ilıca'da bulunan Ahmed Çelebi Vakfı'na iki defa *mütevellî* olup ayrılmış olan *Ahmed b. Receb* ismi

¹⁶⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402a.

¹⁶⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.715, 843; 7 Numaralı Mühimme ... II, s.392; 7 Numaralı Mühimme ... III, s.175, 176.

¹⁶⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402a “*Vakf-ı Çeşme, fahrü'l-ümerai'l-kiram Hazreti Mehmed Han - dame uluvvuhu - Mirliva-i Köstendil der Mahalle-i Kurd Çelebi kut'a 2*”; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b. “... *cenâb-ı emaret-meâb emânet nisâb livâ-i mezbûr sancağı begi olan Mehmed Han -dâme ulüvvühu-hazretleri zikrolan on sekiz lüleden mâ-adâ bir lüle dahi ihdâs eyleyüb sâbıkü'z-zikrolan kefere ber karâr-ı sâbık hizmet etmek üzere ...*”

¹⁶⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402a.

¹⁶⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402b.

geçmektedir.¹⁷⁰ Bu kişinin önceki yıllarda Kadı Ahmed Çelebi Muallimhanesi Vakfı mütevellilerinden olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.1.30. Kurd b. Yusuf Mescidi Vakfı

Hakkında fazla bir bilgi bulunmayan bu vakfın kaydı sadece 1572 yılında geçmektedir. Burada bir kıt'a ve altı dönüm olan bir bağın senelik mahsulatı mescidin imamına şart edilmişti.¹⁷¹

3.1.1.31. Musa Efendi Vakfı

Kaydına 1572'de rastlanılan Musa Efendi'nin Ilıca'da görev yapmış eski kadılardan olduğu anlaşılmaktadır. 1572'de vakfa ait nakit 5.000 akçe bulunmaktaydı. Bu miktardan belirtilmemiş olsa da “*onu on bir akçe*” usulüyle senede 500 akçe kullanıldığı tespit edilmektedir. Bu tutardan ise cüzün okunması için senelik 300 akçe ve tevliyet ücreti senelik 130 akçe harcanmıştı. Cüzün okunması Cami-i Kebir imamına, onun vefatından sonra da Hacı Dünder Mescidi imamına şart edilmişti. Geliri 500 akçe ve gideri 430 akçe olan vakfın kalan 70 akçesi ise vakfın lazım olan ihtiyacı için sarf olunmuştu.¹⁷²

3.1.1.32. Hacı Hasan b. Kurd Mescid ve Zaviyesi Vakfı

Mescid ve zaviye vakfı kaydına 1572 tarihli defterde rastlanmaktadır. Bu tarihte mescid ve zaviye vakfının gelirleri aşağıdaki kalemlerden oluşmaktaydı.

Tablo 3/27: 1572'de Hacı Hasan b. Kurd Mescidi ve Zaviyesi Vakfı Gelirleri¹⁷³

Türü/Miktarı	Senelik
1 kıt'a çayırdan 20 araba 25 akçeden	500
Başka bir çayırdan 2 araba 25 akçeden	50
1 değirmenden 15 gödüh buğday ve 15 gödüh mahlut	200
Toplam	750

Gelirlerinin 750 akçe olarak kaydedildiği vakfın, giderlerinde ise vakıf şartına göre üçte ikisi imama ve üçte ikisi müezzine verildiği kaydedilmişti.

¹⁷⁰ BOA. A. RSK.d. 1458, s.2.

¹⁷¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.402b.

¹⁷² TKG. KK. TT.d. 89, vr.402b.

¹⁷³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403a.

Veziriazam olup vefat etmiş olan Ali Paşa, Rumeli beylerbeyi iken bu vakfa 3.000 akçe bağışlamıştı. Zaviyenin şeyhi olan Sayacı Halife ise bu miktarın 1.000 akçesiyle Bresniçe köyü sınıрыyla bitişik olan bir kıt'a çayır,¹⁷⁴ 220 akçesiyle Toptaşları civarında bir bağ ve yine Bresniçe köyü sınırında 1.100 akçeye bir kıt'a olan başka bir çayır satın almıştı. Bu alınan taşınmaz mallardan elde edilen senelik hasılat ise şu şekildeydi.

Tablo 3/28: 1572'de Hacı Hasan b. Kurd Mescid ve Zaviyesi Vakfı Satın Alınan Taşınmazlar ve Gelirleri¹⁷⁵

Taşınmazın Cinsi/Miktarı	Satın Alındığı Meblağ	Hasılatı	Senelik
1 kıt'a çayır (Bresniçe köyü sınırında)	1.000	1 kıt'a çayırdan 20 araba 25 akçeden	500
1 kıt'a diğer çayır (Bresniçe köyü sınırında)	1.100	Başka bir çayırdan 15 araba 25 akçeden	375
bağ (Toptaşları civarı)	220	----	100
Harcanan	2.320	Toplam	975

Alınan taşınmazlar arasında en çok gelir, 1.000 akçeye Bresniçe köyü sınırında satın alınan 1 kıt'a çayırdan en az ise Toptaşları civarındaki bağdan elde edilmişti.

3.1.1.33. Hansure Hatun Vakfı

Kaydına 1572 tarihli defterde rastlanan Hansure Hatun, Müderris Şemseddin Halife'ye günde bir cüz' tilavet etmek şartıyla bir ev ve 1.000 akçe nakit vakf eylemişti. Nakit olan bu miktardan “*onu on bir buçuk akçe*” ile senede 150 akçe kullanılması öngörülmüştü. Bu minval üzere müderris, bahsedilen evde oturup günde bir cüz tilavet edecekti. Ribhden hasil olanı kendisi alacak ve vefatından sonra aynı görev Ahmed veled-i İlyas Halife tarafından ifa edilecekti. Kendi soyundan kimsenin kalmaması hâlinde ise ilim sahibi kimselerden birine verileceği bildirilmişti.¹⁷⁶

3.1.1.34. Hacı Bali Muallimhanesi ve Hacı İbrahim Mescidi Vakfı

1572'de bu vakfa ait 40.000 akçe nakit bulunmaktaydı. Ancak bu paranın 33.300 akçesi mütevellî elinde zayi olmuş ve bakiyesinin 6.700 akçe olduğu eski defterde

¹⁷⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403a. “*Vezir-i âzam olup fevt olan merhum Ali Paşa Rum-ili begler begisi iken sabıkan mezkureye üç bin akçe sadaka idüb ve zaviye-i mezburda şeyh olan merhûm Sayacı Halife meblağ-ı mezkûrun Bresniçe nam karye sınırında, cihetinde mestur olan hududıyla bir kıt'a çayırı ise bin akçeye iştirâ' eylemiştir.*”

¹⁷⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403a.

¹⁷⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403a.

kaydedilmişti. 977/1569 senesine kadar bu bakiye 26.882 akçeye yükselmişti. Bu miktarın “onu on bir buçuk” hesabı üzerinden kullanılması öngörülmüştü. Ribh miktarı hesaplandığında 4.032 akçe olarak çıkmaktadır. Bu tutardan muallim, halife, imam, müezzin, mütevellî ve baninin iki evlâdı ile imama cüz tilaveti için günlük toplam 15 akçe ve nazır ile şem ve hasır giderleri için ise senelik 380 akçe verilmekteydi.¹⁷⁷ Vakfın kalan bakiyesinin çeşme ve köprü tamirine, muallimhane ve mescidin bakım ve onarımına harcanacağı kaydedilmişti.¹⁷⁸

3.1.1.35. Musa Çelebi Muallimhanesi ve Hacı İvaz Mescidi Vakfı

İki ayrı kişi adına bulunan muallimhane ve mescid 1572 tarihli defterde birlikte kaydedilmiştir. Bunlardan Hacı İvaz Mescidi adıyla bulunan mahalle, Hacı İbrahim Mahallesi’ne tabi idi.¹⁷⁹

Tablo 3/29: 1572’de Musa Çelebi Muallimhanesi ve Hacı İvaz Mescidi Vakfı Gelirleri¹⁸⁰

GELİR			GİDER	
Türü/Miktarı	Aylık	Senelik	Türü	Yevmiye
1 adet Ser-hâne	60	720	İmamet ve muallimhane	4
6 adet dükkân	51	612	Müezzin	1
30 adet dükkân	30	360	----	----
Nakit 3.000	----	375	----	----
Toplam		2.067	Toplam	5

Görüldüğü üzere 1572’de bir adet ser-hâne ve altı adet dükkânın geliri şart edilmeden vakfa bağışlanmıştı. 30 adet dükkânın Hacı Karamanlı? tarafından mescide bağışlanan aylık 30 akçe geliri, Yasin-i Şerif okunması şartıyla imama verilmişti. Ayrıca Ahmed Çelebi tarafından bağışlanan 3.000 akçe nakit paranın, senede 375 akçe kullanılması öngörülmüştü. Bu miktarın 360 akçesi mescit imamına Yasin-i Şerif tilaveti için ve kalan 15 akçesi ise Muslihiddin Halife’ye verilmişti.¹⁸¹

¹⁷⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403a.

¹⁷⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403a. “Meblağ-ı mezburun zevâidi iki çeşme ve köprü ve müteallik meremmetine ve muallimhane ve mescid-i mezbur tamir ve termimine harç olmak üzere ...”

¹⁷⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403b. “Vakf-ı Muallimhane-i Musa Çelebi ve Mescid-i Hacı İvaz”; TKG. KK. TT.d. 88, vr.13b. “Mahalle-i Mescid-i Hacı İvaz tabi Mahalle-i Hacı İbrahim”

¹⁸⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403b.

¹⁸¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403b. “Üç yüz atmış akçesi medrese-i mezbur imamına Yâsin tilâveti için meşruttur, ve on beş akçesi Muslihiddin Halife mescid-i mezbura ... için virilir.”

3.1.2. Ilıca Kazası Para Vakıfları

İslam dininin faizi yasaklamış olması, para vakıfları uygulamasında elde edilen kazançların faiz kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusu tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Yüzyılı aşan tartışmaların ardından, Şeyhülislam Ebussuud Efendi tarafından verilen bir fetva ile kurulmalarına izin verilmiştir. Kuruldukları ilk dönemlerde para vakıflarının genel olarak amacı; mahalle, köy ya da bölgede ahalinin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması olmuştur. Ancak, XVI. yy da kurulan para vakıfları ile halkın avarız türü vergilerinin ödenmesi, dinî ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır.¹⁸²

Osmanlı öncesi dönemlerde teorik düzeyde bazı tartışmalar görülmekle beraber, araştırmacılar tarafından para vakıflarının Osmanlılara özgü bir icat olduğu belirtilmektedir. Para vakıflarının ayırt edici özelliği asl-ı malın, yani vakfin mal varlığının tamamının veya bir kısmının nakit para olarak vakfedilmiş olmasıdır.¹⁸³ Burada vakfin mal varlığını paranın kendisi oluşturmaktadır. Bu şekilde tesis edilen para vakıflarının, ya tek bir kişi tarafından ya da müştereken daha ziyade çeşme, mescid, mektep vb. yerlere tahsis edilmesiyle kurulduğu görülmektedir.¹⁸⁴ Ilıca Kazası'nda sadece nakit paradan gelir elde eden vakıflar arasında Sakine binti Hüsrev, Kaya Çelebi b. İbrahim, Abdurrahman Kadı Muallimhanesi, Musa Efendi, Hansure Hatun, Hacı Bali Muallimhanesi ve Hacı İbrahim Mescidi gibi vakıflar bulunmaktaydı. Bu vakıflar haricinde sermayesi hem nakit paraya hemde taşınmaz mallardan elde edilen gelirlere dayanan vakıflar da vardı. Bunlar ise Haraççı Kara Mehmed Medresesi, Ahmed Fakih Mescidi, Abdurrahman Çelebi, Turabi Bey ve Bayezid Ağa Mescidi Vakfı idi.

Para vakıflarında nakit paraların hangi şartlarla vakfedildiği önemli bir meseledir. Bir vakfin, vakıf tarafından vakfiyesi yazılıp lüzum ifade ettikten sonra, vakfiyedeki şartlardan İslam'a zıt olmayanlarına riayet şarttır. "*Vâkıfların şartları Şâri' in nassı gibidir*" kaidesine istinaden İslam hukukunda, vakfiyedeki şartlara son

¹⁸² Değer Alper ve Canan Erdoğan, "16. ve 18. yy. Arasında Bursa Para Vakıfları ve Bursa Ekonomisine Etkileri", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.XXVIII, S.1, 2009, s.88-89; Riba (Ribh) için bkz. Neşet Çağatay, "Osmanlı İmparatorluğunda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık", *Vakıflar Dergisi*, S.IX, Ankara 2006.

¹⁸³ Tahsin Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları ...*, s.10.

¹⁸⁴ Tok, *Kadı Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın ...*, s.157.

derece sadakat ve itina gösterilmiştir. Göstermeyenlere de birçok vakfiyede örneklerine rastlanılan beddualar edilmiştir.¹⁸⁵ Ilıca Kazası'nda vakfedilen nakit paraların ya da taşınmaz mallardan elde edilecek parasal gelirin belirli şartlarla vakfedildiği görülmektedir. Bu taşınmaz mallar arasında bağ, bahçe, bostan, otlak, çayır, tarla, değirmen, hamam, hücerat (talebe odaları), evler, han ve muhtelif dükkânlardan elde edilen gelirler vardı. Bunların vakfedilmesi Kur'ân'dan belirli surelerin ya da cüz ve ezan okunması gibi koşullarla olduğu gibi tevliyet görevine, tamir masraflarına, mescid levazımına ve köprü tamirine harcanması şartıyla da olabilmekteydi. Şart koşulan kişiler imam, müezzin, müteveli, hamamcı ve farraş gibi görevlilerdi.

Gerek vakfiyelerde ve gerekse vakıf tahrir defterlerindeki vakıf şartlarında nemâ nisbeti genelde % 10'dur ve vakıfların kendi ifadeleriyle "*onu on bir*"dir. Bazı kayıtlarda bundan eksikçe ve fazlaya verilmemesi de ayrıca zikredilmiştir.¹⁸⁶ Ilıca Kazası'ndaki vakıflarda genelde "muamele-i şer'iyye" ya da "üslub-ı sâbık" şeklinde ifade edilen istirbah (kâr) değerlerinin "onu on bir akçe (% 10), onu on bir akçe iki pul (% 12,5), onu on bir buçuk akçe (% 15) ve onu on iki akçe (% 20)" oranlarında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bazı vakıflarda muamele-i şer'iyye belirtilirken bazılarında ise belirtilmemiştir. Bu usulün tespit edilebilmesi belirtilen nakit akçe üzerinden kullanılması öngörülen ribh değeri sayesinde mümkün olabilmektedir. Örneğin 1519 ve 1530 tarihli kayıtlarda Haraççı Kara Mehmed Medresesi Vakfi gelirleri arasında 9.000 akçe nakitten senede 1.800 akçe ribh değeri yazılmıştır.¹⁸⁷ Burada kaydedilen ribh değerinin nakit akçenin % 20'si olduğu anlaşılmaktadır. Bu da "*onu on iki akçe*" ile ifade edilmektedir.

Ilıca para vakıflarında dikkat çeken bir husus, ribh oranlarında "*onu on bir akçe iki pul*" şeklinde geçen *pul* kavramıdır. XVI. yüzyıla kadar Balkanlar ve Anadolu'da *altın sultani* ve *gümüş akçeye* dayalı bir para düzeni vardı. Hiyerarşinin en alt basamağında ise günlük küçük işlemlerde kullanılan ve itibari değerlerle tedavül eden *bakır mangır* ya da *pul* yer almaktaydı.¹⁸⁸ İncelenen belgelerde "*onu on bir akçe iki pul*" şeklinde geçen ribh oranı % 12,5'e denk gelmektedir. Burada geçen 2 pul

¹⁸⁵ İsmail Kurt, *Para Vakıfları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996, s.53.

¹⁸⁶ Kurt, s.101.

¹⁸⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.489b; *167 Numaralı ... I*, s.195.

¹⁸⁸ Şevket Pamuk, *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s.11. Mangır için bkz. Oğuz Tekin, "Mangır", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.27, Ankara 2003, 568.

anaparanın % 2,5'ini, 1 pul ise % 1,25'ini oluşturmaktadır. Tahrir defterlerine göre 1519 ve 1530 yıllarında Ilıca'daki vakıfların nakit paraları ne şekilde kullandığına dair usuller aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3/30: 1519 ve 1530'da Ilıca'da Vakıfların Nakit Kullanım Tutar ve Usulleri¹⁸⁹

Vakfın Adı	1519			1530		
	Nakit	Ribh	Öngörülen	Nakit	Ribh	Öngörülen
Haraççı Kara Mehmed Medresesi	9.000	% 20	1.800	9.000	% 20	1.800
Haraççı Kara Mehmed Medresesi	1.100	% 20	220	1.100	% 20	220
Ahmed Fakih Mescidi	14.600	----	----	14.600	% 10	1.460
Toplam	24.700	----	----	24.700	----	----

Görüldüğü üzere XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde Ilıca'da vakıfların nakit paradan kazanç elde etmesi pek yaygın değildi. 1519 ve 1530 kayıtlarında Ilıca vakıflarının nakit akçe tutarları ve ribh oranlarında bir değişiklik olmamıştı. Ribh oranları bu tarihlerde en az % 10 ve en çok % 20 olarak tespit edilmektedir.

1572'ye gelindiğinde Ilıca'da nakit akçeye sahip vakıf kayıtlarında artış görülmektedir. Belirtilen tarihte Ilıca'daki vakıfların toplam 300.081 akçe nakit paraya sahip oldukları tespit edilmektedir. Bu tarihte vakıfların nakit kullanım tutar ve usulleri şu şekildedir.

Tablo 3/31: 1572'de Ilıca'da Vakıfların Nakit Kullanım Tutar ve Usulleri

Vakfın Adı	Nakit	Ribh Oranı	Öngörülen (Ribh Tutarı)
Mustafa Paşa	60.000	% 10	6.000 ¹⁹⁰
Mehmed Han Çeşmesi	2.000	% 10	200
Ahmed Fakih Mescidi	2.500	% 10	250
Muzaffer Paşa	4.000	% 10	400
Musa Efendi	5.000	% 10	500
Haraççı Kara Mehmed Medresesi	10.000	% 10	1.000
Hacı Karagöz Mescidi ve Muallimhanes	13.000	% 10	1.300
Turabi Bey	17.600	% 10	1.760
Ziyne Hatun tarafından Hacı İbrahim Mescidi Vakfına	2.000	% 10	200
Kaya Çelebi b. İbrahim	3.000	% 12,5	375
Musa Çelebi Muallimhanesi ve Hacı İvaz Mescidi	3.000	% 12,5	375
Sakine binti Hüsrev	6.000	% 12,5	750
Hacı Ömer Mescidi (Ahmed Fakih Mahallesi'nde) ve Muallimhanesi	40.000	% 12,5	5.000
Hansure Hatun	1.000	% 15	150
Mazlum Hatun tarafından Hacı İbrahim Mescidi Vakfına	2.000	% 15	300
Bazı Müslümanların Gorna Krebeştice köyü halkının inşa ettiği	2.160	% 15	324 ¹⁹¹

¹⁸⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.489b, 490a; 167 Numaralı ... I, s.194, 195.

¹⁹⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.396b. "Meblağ 60000, Ribh 6000" şeklinde kaydedilmesiyle "onu on bir akçe" üslubu olduğu görülüyor.

mescidin imamına vakfetmeleri			
İsa Çelebi tarafından Bayezid Ağa Mescidi Vakfına	3.000	% 15	450
Budak Çelebi tarafından Bayezid Ağa Mescidi Vakfına	3.500	% 15	525
Hacı Ömer Mescidi (Kara Mehmed Mahallesi'nde)	9.140	% 15	1.372
Bayezid Ağa Mescidi	9.510	% 15	1.475
Abdurrahman Kadı Muallimhanesi	15.000	% 15	2.250
Hacı Bali Muallimhanesi ve Hacı İbrahim Mescidi	26.882	% 15	4.032
Kadı Ahmed Çelebi Muallimhanesi	49.249	% 15	7.387
Abdurrahman Çelebi	2.000 ¹⁹²	% 18	360
Muslihiddin Hoca Mescidi	6.000	% 20	1.200
Hacı İbrahim Mescidi	40.000	----	----
Toplam	300.081		

Vakıflara ait olan ya da bağış yoluyla elde edilen naktin en az 1.000 akçe ve en fazla 60.000 akçe olduğu görülmektedir. 1572 yılında Ilıca'da ribh değerleri % 10'un altına düşmemiş ve ayrıca % 12,5, % 15, % 18 ve % 20 olarak gerçekleşmişti. Bu oranlara bağlı olarak kullanılması öngörülen değerler ise 150 akçe ile 7.387 akçe arasında değişmekteydi. Yukarıda tablo sonunda bulunan Hacı İbrahim Mescidi Vakfı'na ait olan 40.000 akçe nakit paranın kullanılmasına ilişkin herhangi bir kayıt bulunmamaktaydı.

Yukarıda görülen oranlar arasında % 18 oranı bir istisna oluşturmaktadır. 1572 tarihli defterde kaydedilen Abdurrahman Çelebi Vakfı'na ait 2.000 akçe nakit paranın ayda 30 akçeden senede kullanılması öngörülen miktarı 360 akçe idi. Bu tutar ise asl-ı mâl'ın % 18'ini teşkil etmekteydi.

Ilıca'da vakıflardaki ribh değerlerinin % 20'ye kadar yükseldiği görülmektedir. Vakfın kuruluşundan sonraki tarihlerde, mağuş akçe çıkarılması (para değerinin düşürülmesi) dolayısıyla, vakıf mütevellilerinin müracaatı hâlinde, şer'î mahkemeler, vakfın tespit etmiş olduğu eski ribh oranını % 20 ye kadar yükseltmişlerdir. Yine bu mahkemeler, anaparadan zarar eden vakıfların ribhlerini de zararın telafisine kadar devam etmek üzere arttırmışlardır.¹⁹³

¹⁹¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401b. Nakit 2.160 akçe, onu on bir buçuk akçe hesabıyla 324 akçe yapmaktadır.

¹⁹² TKG. KK. TT.d. 89, vr.398b. Bu miktardan ayda 30 akçeden senede 360 akçe harcanması öngörülmüştür. Bu da ribh oranının % 18'e tekâbül ettiğini göstermektedir.

¹⁹³ İsmail Otur, "Osmanlı Devleti'nde Faiz", *Yönetim*, S.33, 1999, s.55.

3.1.3. Ilıca Kazası Diğer Vakıfları

Tahrir defterlerinde görüldüğü üzere halktan bazı kimseler mallarından vakıflara bağışta bulunmaktaydılar. Ancak bazı yerlerde bu vakıfların hangi vakıf olduğu bilinmemektedir. Örneğin 1572’de Ali Bali isimli bir kimse, Ilıca şehri sınırında bulunan bir kıt’a çayırın gelirini Ilıca merkezde bulunan musallada (namâz-gâh) hutbe okuyana ve buranın tamirlerine harcanması şartıyla vakfetmişti. Aynı tarihte bazı Müslümanlar ise kendi istekleri ile Gorna Krebeştiçe halkının inşa ettiği mescidin imamına nakit 2.160 akçeyi “*onu on bir buçuk akçe*” üzerinden olmak üzere vakfetmişlerdi.¹⁹⁴

3.1.4. Ilıca Kazası’nda Vakıf Kaydına Rastlanmayan Mimari Eserler

Buraya kadar bahsedilen ve vakıf kaydı bulunan cami ve mescidler haricinde tahrir defterlerinde bir vesileyle geçen ve tespit edilen bazı cami ve mescidler de bulunmaktaydı. Vakıflarıyla ilgili bilgi bulunmayan bu eserlerin var olduğu, mahalle içinde kaydedilen isimlerinden ve/veya din görevlilerinin isimlerinden anlaşılmaktadır. Örneğin 1519 tarihli tahrir defterinde Hacı Dünder Mahallesi’nde Şaban b. Mahmud ismi altında “*el-imam ve hatib Cami-i Hacı Dünder*” şeklinde bir kayıt mevcuttur.¹⁹⁵ Bu kayıttan Hacı Dünder Mahallesi’nde aynı mahalle adıyla anılan bir caminin olduğu anlaşılmaktadır. 1550’de bu mahallede *cami* yazılmamış ancak “*Hatib Ahmed Hoca, İmam Ahmed Halife, Müezzın Piri b. Mustafa*” kayıtları bulunmaktadır.¹⁹⁶ 1572’de ise “*Süleyman Halife el-imam, Ahmed b. Karamanı Müezzın-i Camii*” kayıtları vardır.¹⁹⁷ XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde kayıtlı olup vakıf kaydına rastlanmayan bazı cami ve mescidler bulunmaktadır. Bunların adı, mevkisi ve hangi tarihli tahrir defterinde kaydının bulunduğu şu şekilde gösterilebilmektedir.

¹⁹⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401b.

¹⁹⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.72b.

¹⁹⁶ BOA. TT.d. 267, s.22.

¹⁹⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.11b.

Tablo 3/32: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Vakıf Kaydına Rastlanmayan Cami ve Mescitler¹⁹⁸

Cami/Mescit Adı	Bulunduğu yer	1519	1550	1572
Hacı Dünder C. ¹⁹⁹	Ilıca/Hacı Dünder M.	X	X	X
Hacı Alagöz Ms. ²⁰⁰	Ilıca/Hacı Alagöz Ms. M. tabi Camii Kebir M.	----	X	X
Kara Hasan Ms. ²⁰¹	Ilıca/Kara Hasan Ms. M. tabi Camii Şerif M.	----	X	X
Muslihiddin Ms. ²⁰²	Ilıca/Muslihiddin Ms. M. tabi Hacı Dünder	----	X	X
Abdurrahim Efendi Ms. ²⁰³	Ilıca/Abdurrahim Efendi Ms. M. tabi Kara Mehmed M.	----	----	X
Osman Çelebi ²⁰⁴	Ilıca/Osman Çelebi M. tabi Ahmed Fakih M.	----	----	X
Ahmed Bey C. ²⁰⁵	Dupniçe/Ahmed Bey (Şufa Ahmed) C. M.	----	X	X
Mehmed Çelebi Ms. ²⁰⁶	Dupniçe/Hacı Sinan M.	----	X	X
Turhan Çelebi Ms. ²⁰⁷	Dupniçe/Sinan Hoca M.	----	X	X
Turhan Çelebi Ms. ²⁰⁸	Dupniçe/Veli Hoca M.	----	X	X
Hacı Karaman C. ²⁰⁹	Dupniçe/Alışar M.	----	X	X
Şeyh Mevlana Bali Halife C. ²¹⁰	Dupniçe/Şeyh Mevlana Bali Halife C. M.	----	X	X
Menteşe Hoca Ms. ²¹¹	Dupniçe/Menteşe Hoca Ms. M.	----	X	X
Hasan Voyvoda Ms. ²¹²	Dupniçe/Hasan Voyvoda Ms. M.	----	----	X
Cami ²¹³	Cumabazarı/Kurd Bali köyü	----	X	X
Cami ²¹⁴	Dupniçe/Kırklar köyü	----	X	X
Sultan Mehmed C. ²¹⁵	Radomir/Sultan Mehmed C. M.	X	X	X
Mehmed Bey Ms. ²¹⁶	Radomir/Mehmed Bey Ms. M.	----	X	X

C.: Cami, Ms.: Mescid, M.: Mahalle

Tabloda geçen mimari eserler haricinde 1530 tarihli defterde Dupniçe nahiyesinde Pürtlü Camisi'nin olduğu görülmektedir.²¹⁷

¹⁹⁸ Tabloda bulunan "X" işareti, tahrir defterinde adı geçen, ancak vakıf kaydı bulunmayan cami ya da mescitleri belirtmektedir.

¹⁹⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.72b; BOA. TT.d. 267, s.22; TKG. KK. TT.d. 88, vr.11b.

²⁰⁰ BOA. TT.d. 267, s.21; TKG. KK. TT.d. 88, vr.10b.

²⁰¹ BOA. TT.d. 267, s.21; TKG. KK. TT.d. 88, vr.10b.

²⁰² BOA. TT.d. 267, s.23; TKG. KK. TT.d. 88, vr.12a.

²⁰³ TKG. KK. TT.d. 88, vr.11a.

²⁰⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr.12a.

²⁰⁵ BOA. TT.d. 267, s.208; TKG. KK. TT.d. 88, vr.124a.

²⁰⁶ BOA. TT.d. 267, s.208; TKG. KK. TT.d. 88, vr.124a.

²⁰⁷ BOA. TT.d. 267, s.209; TKG. KK. TT.d. 88, vr.124b.

²⁰⁸ BOA. TT.d. 267, s.209; TKG. KK. TT.d. 88, vr.144a.

²⁰⁹ BOA. TT.d. 267, s.209; TKG. KK. TT.d. 88, vr.144a.

²¹⁰ BOA. TT.d. 267, s.209; TKG. KK. TT.d. 88, vr.144a.

²¹¹ BOA. TT.d. 267, s.210; TKG. KK. TT.d. 88, vr.144b.

²¹² TKG. KK. TT.d. 88, vr.124b.

²¹³ BOA. TT.d. 267, s.228; TKG. KK. TT.d. 88, vr.136a.

²¹⁴ BOA. TT.d. 267, s.312; TKG. KK. TT.d. 88, vr.140a.

²¹⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.86a; BOA. TT.d. 267, s.322; TKG. KK. TT.d. 88, vr.197a.

²¹⁶ BOA. TT.d. 267, s.322; TKG. KK. TT.d. 88, vr.197b.

²¹⁷ 167 Numaralı ... I, s.5, 210.

3.1.5. Zaviyeler

Zaviye, her hangi bir tarikata mensup dervişlerin, bir şeyhin idaresinde topluca yaşadıkları ve gelip geçen yolculara yiyecek, içecek ve yatacak yer sağlayan, yerleşme merkezlerinde veya yol üzerindeki bina yahut bina topluluğunu ifade etmektedir.²¹⁸

Genellikle şehirlerde görülen türbe ve mezarlar, sahiplerinin ölümden sonraki hayatlarının temini için birtakım hayır işleri ve umumi hizmetlere tahsis edilen gelirler sayesinde vakfa dönüştürülmüşlerdi. Türbeler ve bazen o türbelerin etrafında teşekkül eden zaviyeler, daha başka mahiyette ve daha manalı müesseselerdi. Çok defa zaviyede yatan ölümler, o zaviyenin tesisinde bir gaye değil ancak bir vesile ve timsal hizmetini görmekteydiler. Zaviyeler, içtimai ve dinî önemli cereyanların doğurduğu önemli propaganda ve kültür müesseseleriydiler. Fethedilen yeni memleketlerde Türk muhacirlerinin yerleşme ve teşkilatlanma merkeziydiler. Zaviyelerin müessisleri veyahut namına kuruldukları şeyhler ve dervişler de genellikle oralarda yerleşen muhacirlerin o mıntıkadaki öncüleri ve kabile şefleri veya büyük babalarıydı.²¹⁹ İncelenen arşiv belgelerinde Ilıca Kazası'nda adına zaviye tesis edilmiş olan kimselerin, buldukları bölgelerin manevi ve sosyal hayatında etkin rol oynamış kimseler olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.5.1. Piri Dede Zaviyesi

Hakkında fazla bilgi bulunmayan ve adına 1550 tarihli defterde rastlanan Piri Dede Zaviyesi, Dupniçe nahiyesine tabi Hamzabeyli köyündeydi. Bu zaviye vakfının bahçe ve kirazlardan elde edilen senelik 100 akçe geliri kaydedilmişti.²²⁰

3.1.5.2. Bektaşî Hızır Baba Zaviyesi

1572'deki kayda göre Dupniçe nahiyesi Küçük Ahi Obası köyündeki iki taşlı ve Plajeva köyündeki üç taşlı değirmen bu zaviyeye ait idi.²²¹ 1572'de Dupniçe nahiyesi

²¹⁸ Ahmet Yaşar Ocak ve Suraiya Faroqi, "Zâviye", *İA.*, MEB, C.13, İstanbul 1986, s.468.

²¹⁹ Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I-II", *Vakıflar Dergisi*, S.II, Ankara 1942, s.294-295.

²²⁰ BOA. TT.d. 267, s.297-298.

²²¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.130a-130b, 180b-181a.

Boboşeva köyündeki dört taşlı değirmen yine Bektaşî Hızır Baba Zaviyesi değirmeniydi.²²² Bu zaviye büyük bir ihtimalle Dubniçe sınırları içinde bulunmaktaydı.

3.1.5.3. İbrahim Baba Zaviyesi

İbrahim Baba Zaviyesi ismi, 1550 ve 1572’de “*Karye-i Mehmedli Zaviye-i İbrahim Baba*” şeklinde kaydedilmiştir.²²³ Bu zaviyenin Dupniçe nahiyesine tabi Mehmedli köyünde bulunduğu anlaşılmakta ve hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır.

3.1.5.4. Hacı Hasan b. Kurd Zaviyesi

Bu zaviye 1572 yılına ait tahrir defterinde kaydedilmiştir. Zaviyenin şeyhlerinden olan Sayacı Halife’nin zaviye vakfına önemli hizmetleri olmuştu. Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa tarafından vakfedilen 3.000 akçeyi yerinde kullanmış ve vakfa çayır ve bağ gibi gelir getiren taşınmazlar satın almıştı. Harcadığı miktar karşılığında vakfa senelik 975 akçe gelir sağlamıştı.²²⁴

3.1.6. Ilıca ve Hamamlar

Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi’nde Köstendil’de bulunan ılıca ve hamamlara da değinmiş ve ılıcaya yörüklerin “*kösten*”, Sofya halkının “*bana*” dediğini belirtmiştir.²²⁵ Ancak daha önce değinildiği gibi “*kösten*”in ılıca anlamına gelmesi Evliya Çelebi’den başka yerde olmadığı için şüpheli görünmektedir. “*Bana*” ise arşiv belgelerinde “*banya*” şeklinde de geçmekte olup ılıca ve hamam anlamına gelmektedir.

Evliya Çelebi, bildirdiğine göre Ilıca’da 12 adet kârgîr, yüksek kubbeli, havuzu, kurnası ve halveti (sauna) olan ılıcalar bulunmaktaydı. Bu ılıcalardan Bey Ilıcası, Alaybeyi Ilıcası ve Koca Murad Han Kavzası (ılıca) isimlerini zikretmiştir. Bunların her birinde camekânlar²²⁶ ve gusül için kurnalar vardı. Tertemiz futa (peştemal) ve havlular ile dellâklar hizmet etmekteydi. Her ılıcanın suyu o kadar sıcaktı ki, soğuk su

²²² TKG. KK. TT.d. 89, vr.423b.

²²³ BOA. TT.d. 267, s.315; TKG. KK. TT.d. 88, vr.163b. “*Karye-i Mehmedli Zaviye-i İbrahim Baba ...*”

²²⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.403a.

²²⁵ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.304.

²²⁶ **Camékân:** Farsçada elbise soyulan yer demektir. Hamamların hemen girişinde yer alan bu mekân yıkanma kısmına girmeden önce elbiselerin çıkarıldığı ve yıkanıldıktan sonra dinlenen kısımdır. Alidost Ertuğrul, “Hamam Yapıları ve Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.7, S.13, 2009, s.250.

katılmadan yıkanmak mümkün değildi. Bu 12 ılıca haricinde mahalle aralarında faydalı ve küçük birçok sıcak su olduğu gibi her evde sıcak su bulunuyordu. Hatta tuvaletlerinde ve cami musluklarından sıcak su akmaktaydı. Ilıcaların çokluğunu gören Evliya Çelebi, bu şehirdeki halkın aslâ hamam masrafı olmadığını ve bu suların cereb (uyuz), cüzâm, beras (leke hastalığı) ve firengi hastalıklarına iyi geldiğini kaydetmiştir.²²⁷ XV. yüzyıldan itibaren Ilıca'da bulunan bazı hamamlar şu şekildeydi.

Tablo 3/33: Köstendil (Ilıca) Hamamları²²⁸

Adı	Açıklama
Çifte Banyu	1489'da Gazi Süleyman Paşa yaptırmıştır.
Def Hamamı	----
Hacı Dindar (Dündar) Hamamı	XV. yüzyıl sonu
Derviş Banyu ²²⁹	1565/1566
Çukur Hamamı	1580
Alay Hamamı (Alaybeyi)	----
Pazar Hamamı	----
Şaban Hamamı	1840/1841'de tamirat görmüştür.
Sıcan Hamamı	----
II. Çifte Banyu	----
Bey Ilıcası	----

998/1589-1590 tarihinde Köstendil'de bulunan Âşık Mehmed, buradaki kaplıca ve hamamlara da değinmiştir. Anlattığına göre Köstendil'de ılıca kaynakları boldu ve oniki yerde olan kaynaklar için bazı hayır sahipleri kargir hamamlar bina etmişlerdi. Bunların her birinde camekânlar, gusl yerleri, gusl yerlerinde bir havuz ve bazılarında havuzdan başka kurnalı odalar da vardı. Özellikle Bey Ilıcası dedikleri kaplıca işletmeciler tarafından işletilmekteydi. Bu kaplıcaların çoğunda soğuk su vardı ve sıcak su ile karıştırılıp kullanılabilirdi. Bu ılıca suları insan vücuduna faydalıdır. Âşık Mehmed 998/1589-1590 senesinde bu ılıcaların çoğunda yıkanmıştı.²³⁰

Evliya Çelebi'nin, Seyahatnâmesi'nde "Kasaba-i Ortacum' a" olarak belirttiği ve incelenen arşiv belgelerinde Cuma ya da Cumabazarı şeklinde geçen kasabada birçok kaplıcanın olduğu anlaşılmaktadır. Burada dört tane ılıca vardı ve buranın hamamı kaplıcalardı. Ilıcaları kiremit örtülü, câmekânları ve geniş havuzları vardı. Ilıcalardan

²²⁷ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.304.

²²⁸ Machiel Kiel, "Ottoman Mineral Baths (Kaplica) on the Balkans: A Study of Several Little-Known Examples", *International Symposium, Bathing Culture of Anatolian Civilizations: Architecture, History and Imagination*, 8-9 December 2007, Koç University, Istanbul 2007, s.204.

²²⁹ Derviş Banyu için bkz. Ek. Resim 6/1, 6/2, 6/3.

²³⁰ Âşık Mehmed, *Menâzırü'l-Avâlim*, II (Metin), (Haz. Mahmut Ak), TTK. Yayınları, Ankara 2007, s.350.

ikisinin suyu gayet sıcak ve buharlı olduğu için soğuk suyla ılıklaştırılırdı. Diğer ikisinin üzerleri açık ve havuzları vardı. Evliya Çelebi zayıflamış at, katır ve sığır gibi hayvanların buralarda yıkanması sonrasında etli ve yağlı bir hâl aldığını söylemektedir. Ayrıca bunların uyuzlarının gittiği ve tüyelerinin güzelleştiğini söyler. Buradan su içen insanların yedi günde hastalıklarından kurtulacaklarını belirtir. Kiraz mevsiminde 40.000-50.000 kişi bu bölgede çadırlarıyla gelir ve bu ılıcalarda on gün on gece yıkanırıldı. Bu ılıcalar Dubniçe'ye yakın olup bütün sanayi ehli çadırlarıyla buraya gelerek buradan kâr elde ederlerdi. Nitekim bu ılıcalar faydalı, suları leziz ve etraflarında bağ ve bahçeler vardı.²³¹

Kâtip Çelebi de Köstendil'de 12 adet sıcak su kaynağının olduğunu yazmıştır. Bunlar şifa verici özellikte olduğu için yöre insanı yıkanmak için taş işçiliğinin güzel örneğini gösteren hamamlar inşa etmişlerdi. Bunlardan bir tanesi vardır ki, içlerinde güzel yapısıyla farklılık göstermekteydi. Bu hamamın suyu oldukça sıcak ve sülfür kokmaktaydı. Su, kanallar vasıtasıyla arazilere gönderilir ve aynı zamanda dağlardan akan sular da sulama kanalları vasıtasıyla arazilere ulaştırılırdı.²³²

²³¹ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 6. Kitap, s.65.

²³² Mustafa Ben Abdalla Hadschi Chalfa, s.88, 89.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TOPRAK İDARESİ VE GELİR DURUMU

4.1. TOPRAK İDARESİ

Osmanlı Devleti'nde arazi sisteminin temelini oluşturan İslam hukukunda topraklar öşrî, haracî ve mirî olarak üçe ayrılmıştı. *Öşrî* topraklar fetih sırasında Müslümanlara temlik edilen topraklar olup sahibinin hakiki mülküydü ve dilediği gibi tasarruf ederdi ve tasarruf eden öşrünü vermekle mükellefti. *Haracî* topraklar fetihler sırasında gayrimüslimler elinde bırakılan ve kendilerine mülk olarak verilen topraklardı. Bunlardan hâsılın onda birinden yarısına kadar *harâc-i mukaseme* alınır ve ayrıca yılda bir kere *harâc-i muvazzafa* adıyla belirli bir bedel öderlerdi. Bu tür topraklar da sahibinin hakiki mülküydü, alıp satabilir ve her türlü tasarrufta bulunabilirlerdi. Bu topraklar Müslümanlar eline geçse bile gayrimüslimlerden alınan harçların ödenmesine devam edilirdi. Üçüncü tür toprak olan *mirî* topraklar haracî topraklara benzemektedir. Ancak bu toprakların rakabesi yani mülkiyeti devlete ait olup, işletim hakkı temlik verilen kişilerindi. İşletim hakkına sahip olan reaya bu toprağı işler ve hâsılından öşür adıyla harâc-i mukasemesini ve çift akçesi adıyla harâc-i muvazzafasını verirdi. Boş bırakılmayıp belirtildiği şekilde işletildiği ve vergileri verildiği sürece kesinlikle kimse toprağı işleyeninin hukuna dokunamazdı. Bu topraklar işleyeninin ölmesi hâlinde oğluna geçebilir, ancak alıp satma, bağışta bulunma, mülk edinme ve başka şekillerde temlik edilmesi mümkün değildi.¹

XVI. Yüzyılda Ilıca'da toprak gelirlerinin tamamına yakını mirî arazilerden, çok azı ise mülk ve vakıf arazilerinden oluşmaktaydı. Bu arazilerin Ilıca topraklarındaki paylaşımları şu şekildeydi.

¹ Halil İnalçık, "İslâm Arazi ve Vergi Sisteminin Teşekkülü ve Osmanlı Devrindeki Şekillerle Mukayesesi", *Ankara Üniversitesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, S.1, Ankara 1959, s.38-39.

Tablo 4/1: XVI. Yüzyılda İlıca'da Toprak Gelirlerinin Dağılımı

Yıl	Mirî		Mülk ve Vakıf	
	Akçe	%	Akçe	%
1519	2.117.807	98,83	25.057	1,17
1550	2.425.600	99,23	18.770	0,77
1572	3.100.496	98,56	45.425	1,44

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere XVI. yüzyılda İlıca'da mirî arazilerden elde edilen gelirler her tahrirde artış göstermiştir. Yine her tahrirde elde edilen gelirlerin tamamına yakını mirî arazilerinden elde edilmekteydi. Mülk ve vakıf arazilerden elde edilen gelir ise çok az bir payı oluşturmaktaydı.

4.1.1. Mirî Araziler

Belirtildiği üzere mirî arazi rakabesi yani mülkiyeti devlete ait olan ve tasarruf hakkı devlet tarafından mutasarrıflara ihale ve tevfiş edilen arazilerdir.² Bu tip araziler çiftçilere, babadan oğula geçecek şekilde kiralanmış sayılır ve alım satımına, rehin ve vakfedilmesine, bağışlanmasına müsaade edilmezdi. Çiftçilerin zirai üretimi düşürmeye sebep olacak şekilde, toprağı terkederek göç etmelerine veya toprağı işlemeyen bırakmalarına izin verilmezdi.³ Osmanlı Devleti'nde padişahın mutlak otoritesi altında bulunan mirî arazi *has*, *zeamet* ve *timar* olmak üzere üçe ayrılmaktaydı. Tahrir defterlerinde görüldüğü üzere İlıca'da toprakların büyük bir kısmı *has*, *zeamet* ve *timar* olmak üzere tasarruf edilmekteydi.

Grafik 2: XVI. Yüzyılda İlıca'da Mirî Arazinin Dağılımı

² Halil Cin, "Arazi", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.3, İstanbul 1991, s.344.

³ Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda ...*, s.63.

Yukarıdaki grafiğe göre Ilıca'da mirî arazinin has, zeamet ve timar olarak sahip olduğu yüzdeler pay ise şu şekilde idi.

Tablo 4/2: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Has, Zeamet ve Timar Gelirlerinin Dağılımı (%)

Tasarruf Şekli	1519	1550	1572
Has	9	18	16
Zeamet	26	20	30
Timar	65	62	54

Tablodan da anlaşılacağı üzere mirî arazilerin büyük bir kısmı timar toprakları olarak tasarruf edilmekteydi. Ancak timar olarak işlenen topraklardan elde edilen gelirlerin yüzdeler paylarının giderek azaldığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni ise has ve zeamet olarak işlenen topraklardaki tahrirler arası artış ve azalışlar olarak görülmektedir.

4.1.1.1. Haslar

Has, Osmanlılar'da padişaha, hanedan mensuplarına, yüksek devlet görevlilerine ait şahsi mülk, arazi, yıllık gelir ve dirlikler için kullanılan bir terimdir. Has miktarları en az 100.000 akçe tutarındaydı.⁴ Ilıca'da has topraklarından elde edilen gelirler mirî arazinin 1519'da yaklaşık % 9; 1550'de % 18 ve 1572'de % 16'sını oluşturmaktaydı. İncelenen defterlerde Ilıca Kazası dâhilinde bulunan topraklar padişah, veziriazam, vezir, sancakbeyi ve defterdar gibi yüksek dereceli devlet adamlarına has olarak tahsis edilen topraklardı. Ilıca'daki has toprakları aşağıdaki gösterildiği gibi yüzdeler paylara sahipti.

Tablo 4/3: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Has Toprakları Dağılımı (%)

Has Çeşidi	1519	1550	1572
Padişah	29	48	53
Veziriazam, Vezir, Defterdar	30	28	18
Sancakbeyi	41	24	29

Tabloda görüldüğü üzere padişah has topraklarından elde edilen gelirler her tahrirde yükselirken, veziriazam, vezir ve defterdara ait has topraklarında ise azalma meydana gelmişti. Köstendil sancakbeylerinin ise bu topraklardan elde ettiği gelirler, 1519'da diğer has gelirleri arasında büyük bir çoğunluğu oluşturmaktaydı. Ancak bu

⁴ Cengiz Orhonlu ve Nejat Göyünç, "Has", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.16, İstanbul 1997, s.268.

oranın 1550 ve 1572 tarihlerinde azalma gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu değişimin nedeni olarak 1550 ve 1572’de birçok köyün padişah haslarına katılması gösterilebilir.

4.1.1.1.1. Padişah Hasları

XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde Ilıca’da padişahlar adına kaydedilmiş has toprakları olan köylere rastlanmaktadır.⁵ Bu köylerden elde edilen gelirler hasların 1519’da yaklaşık % 29, 1550’de % 48 ve 1572’de % 53’ünü oluşturmaktaydı. Tahrir defterlerine göre Ilıca nahiyelerinde padişah hassı olan köy sayıları ve bu köylerin toplam hasılı şu şekildeydi.

Tablo 4/4: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Padişah Hassı Olan Köy Sayısı ve Gelirleri

Nahiyeler	1519 ⁶		1550 ⁷		1572 ⁸	
	Köy Sayısı	Hasıl	Köy Sayısı	Hasıl	Köy Sayısı	Hasıl
Cuma	-	-	1	15.173	-	-
Dubniçe	-	-	8	75.513	14	133.798
G. Krayişte	-	-	-	-	2	3.258
Ilıca	4	21.424	4	30.363	4	39.940
İslavişte	-	-	1	5.700	1	2.572
Kamaniçe	-	-	5	22.345	5	30.643
Piyaniçe	-	-	-	-	1	1.000
Radomir	-	-	3	38.351	2	30.700
Sirişnik	2	9.122	1	1.074	-	-
Pürtlü	2 Nehir (çeltik geliri)	25.818	2 Nehir (çeltik geliri)	17.061	2 Nehir (çeltik geliri)	21.648
Toplam	6	56.364	23	205.580	29	263.559

Görüldüğü üzere 1519’da padişah hassı olan köyler çok az sayıdaydı. Bu tarihte Ilıca’ya tabi Goranofça, Çuyesoşa, İstrofça ve İstordelava köyleri padişah hassı olarak kaydedilmişti.⁹ Sirişnik nahiyesinde ise Koşareva ve Yanbeşor köyleri padişah hassı idi.¹⁰ Bunlar haricinde Pürtlü’ye tabi Pürtlü ve Yavuzca nehirlerinden elde edilen çeltik gelirleri de padişah hassı olarak kaydedilmişti.¹¹

⁵ Nahiyelere göre padişah hassı olan köy isimleri ve hasılı için bkz. Ek. Çizelge 9.

⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-22b.

⁷ BOA. TT.d. 267, s.3-17, 188-205, 375.

⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1-6a, 60b, 87a, 116b-123b, 194b-196b, 237a-237b.

⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-22a.

¹⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.22a-22b.

¹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.26a-26b.

1519'da Mahmud, Timurhan ve Avis isimindeki şahısların tasarrufunda olan İslavişte'ye bağlı Hrankofça köyünün,¹² 1550 ve 1572'de ise “*Hasha-i cedit*” ibaresiyle padişah haslarına katıldığı anlaşılmaktadır.¹³

1550 tarihine gelindiğinde padişah haslarında büyük bir artış olmuş ve köy sayısı 23 yükselmişti.¹⁴ Bu köylerden 10'u padişah haslarına yeni dâhil edilen köylerdi.¹⁵ Ayrıca Yavuzca Nehri'nde çeltikçilikle uğraşan Poromin, Ustob, Baraklı (Çavlı) köyleri ve Dubniçe merkez gelirleri ile Bistriçe Nehri'nde çeltikçilikle uğraşan Cumabazarı ve Dubniçe merkezi, Marulova köyü, Bekirler (Mindol), Kurd Bali ve Eyerciler cemaatlerinin toplam 17.061 akçe geliri padişah hası olarak kaydedilmişti.¹⁶

1572'de ise has olan köy sayısı 29 olmuştu.¹⁷ Yavuzca ve Bistriçe nehirlerinde çeltik işiyle uğraşan yukarıda bahsedilen köy, merkez ve cemaatlerin elde ettiği toplam gelir 21.648 akçeye yükselmişti.¹⁸ Anlaşılacağı üzere Ilıca Kazası'nda padişah haslarında her tahrirde artış yaşanmıştı ve en yüksek artış yaklaşık dört kat ile 1519-1550 yılları arasında idi.

Has olan köyler haricinde mukataalardan elde edilen gelirlerin de padişah hası olarak kaydedildiği görülmektedir. Ancak elde edilen verilerin Köstendil Sancağı'nın geneline ait olan has mukataaları değeri olduğu görülmektedir. Bunlar 1550'de “*mukataat-ı liva-i Köstendil*” başlığı altında bulunmaktaydı. Aşağıda sancağın geneli için kaydedilen değerlerden Ilıca Kazası'na ait olan değerlerin ayırt edilmesi imkânsız görülmektedir.

¹² BOA. MAD.d. 170, vr.337a.

¹³ BOA. TT.d. 267, s.11; TKG. KK. TT.d. 88, vr.60b, 63b.

¹⁴ BOA. TT.d. 267, s.3-375.

¹⁵ Hrankofça, Bana, Dolna Pokrovnik, Mirvidol, Balanova, Vulkova, Bobovdol, Jelezniçe, Pastuh ve Dragodan köyleri. BOA. TT.d. 267, s.11, 188, 191, 192, 193, 195, 196, 198, 201, 202; Bu köylerden tam adı *Zheleznitsa* olan *Jelezniçe* köyü Struma Irmağı kenarında ve Köstendil'in güneydoğusundadır. www.google.de/maps/place/Zheleznitsa,+Bulgaristan/@41.9250797,23.1002229,2283m (09.02.2016)

¹⁶ BOA. TT.d. 267, s.204-205.

¹⁷ TKG. KK. TT.d. 88, poz numarası: 7-vr.237a.

¹⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.122b-123b.

Tablo 4/5: Köstendil Sancağı'nda Padişah Hassı Olan Mukataalar ve Gelirleri

1550 ¹⁹		1572 ve 1573 ²⁰	
Mukataa Türü	Hasılı	Mukataa Türü	Hasılı
Köstendil Livası koyun ve ağıl vergisi ve Menlik hassı	725.868	Köstendil Livası koyun ve ağıl vergisi ve Menlik hassı	876.196
Köstendil Livası Voynukları ispençe vergisi	317.672	Köstendil Livası Voynukları ispençe vergisi	318.895
Köstendil Livası Mumhanesi	31.300	Köstendil Livası Mumhanesi	31.510
Köstendil Livası Voynukları ispençe vergisi	165.766	Köstendil Livası Voynukları ispençe vergisi	166.915
Kratova ve Menlik harici yave ve kaçgun ²¹ vergisi	18.189	Kratova ve Menlik harici yave ve kaçgun vergisi	18.525
Köstendil Livası Cizyesi	12.000	Köstendil Livası Cizyesi	12.210
Toplam	1.270.795	Toplam	1.424.251

1572 mufassal ve 1573 tarihli icmal defterlerdeki veriler birebir aynıdır. 1550 ile 1572 ve 1573 tarihleri arasında Köstendil Sancağı'nda has köyleri gelirleri hariç padişah gelirlerinin % 12 arttığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda verilen tarihler haricinde Tayyip Gökbilgin tarafından tarihi 1526-1528 Kanuni dönemi olarak tahmin edilen bir defterde Dupniçe merkezde padişah hassı 23.430 akçe idi.²²

4.1.1.1.2. Veziriazam, Vezir ve Defterdar Hasları

XVI. yüzyılda Ilıca nahiyelerine tabi bazı köylerin veziriazam, vezir ve defterdar gibi yüksek dereceli devlet adamlarına has olarak tahsis edildiği görülmektedir.²³ Ilıca'da bu devlet adamlarına ayrılan haslardan elde edilen gelir, hasların 1519'da yaklaşık % 30, 1550'de % 28 ve 1572'de % 18'ini teşkil etmekteydi. Tahrirlere göre bunlara ait has köylerinin sayıları ve hasılı şu şekildeydi.

¹⁹ BOA. TT.d. 267, s.11.

²⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.6a; BOA. TT.d. 664, s.34.

²¹ **Resm-i Kaçgun ve Resm-i Yave:** Başboş olarak tutulan ve bir ay bekletildikten sonra sahibi çıkmayan hayvana kaçgun denir. Böyle hayvanlar bulana mal edilir ve kendisinden buna karşılık "*resm-i kaçgun*" denilen bir vergi alınır. Nizami müddet içinde sahibi çıkarsa teslim edilir ve sahibinden "*resm-i yava*" adıyla bir miktar vergi tahsil olunurdu. Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.563.

²² BOA. TS. MA.d. 9578, vr.3b; Gökbilgin, "Kanunî Sultan Süleyman ...", s.250, 256.

²³ Nahiyelere göre devlet adamlarının has olarak tasarruf ettiği köyler ve hasılı için bkz. Ek. Çizelge 10/1, 10/2 ve 10/3.

Tablo 4/6: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Veziriazam, Vezir ve Defterdar Hassı Olan Köy Sayısı ve Geliri

Nahiyeler	1519 ²⁴		1550 ²⁵		1572 ²⁶	
	Köy sayısı+Nefs	Hasıl	Köy sayısı+Nefs	Hasıl	Köy sayısı+Nefs	Hasıl
Cuma	-	-	1	20.096	-	-
Dubniçe	4	57.428	4+1	69.356	10+1	43.484
Ilıca	-	-	4	19.979	4	35.072
Radomir	-	-	5	3.600	6	9.156
Sirişnik	-	-	1	5.274	-	-
Toplam	4	57.428	15+1	118.305	20+1	87.712

Tabloda da görüldüğü üzere has olarak kaydedilen köylerden başka nefis olarak adlandırılan nahiyeye merkezleri de bulunmaktaydı. Tahriirler arası köy sayılarında 1519-1550 arası artış yaşanmış ve köy sayılarındaki bu artışa paralel olarak toplam hasıllarda da bir artış gerçekleşmiştir. Ancak 1572'de köy sayılarındaki artışa rağmen devlet adamlarına ait has gelirlerinde azalma olmuştur.

Ilıca'da 1519'da kaydedildiğine göre Defterdar Abdüsselam Bey'in 43.446 ve Defterdar Muhiddin Bey'in 13.982 akçe hassı vardı. 1550'de Veziriazam Hızır Paşa'nın 21.795, Ahmed Paşa'nın 17.747 ve İbrahim Paşa'nın 78.763 akçe hassı kaydedilmişti. 1572'de ise Veziriazam Mehmed Paşa'nın 43.484, Pertev Paşa'nın 38.672 ve Üsküp sancakbeyi Ali Bey'in 5.556 akçe hassı bulunmaktaydı.

1519'da Radomir'e bağlı Poçirniçe köyünde 800 akçe gelire zeamet olarak tasarruf edilen sazlık,²⁷ 1550'de sazlık ve göl kaydedilerek Hızır Paşa hasları arasında gösterilmişti. Bu tarihte 3.600 akçe hasılı olan sazlık ve göl²⁸ 1572'de Pertev Paşa hasları arasında kaydedilmiş ve hasılı yine aynı kalmıştı.²⁹

4.1.1.1.3. Sancakbeyi Hasları

Diğer devlet adamları gibi Köstendil sancakbeylerinin de Ilıca Kazası'nda hasları bulunmaktaydı. Sancakbeylerine ayrılan has topraklardan elde edilen gelirler hasların 1519'da yaklaşık % 41, 1550'de % 24 ve 1572'de % 29'unu kapsıyordu. Köstendil sancakbeylerinin bu has topraklarından elde ettikleri gelirler haricinde pazar,

²⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.48a, 51a, 61b, 71a-75b.

²⁵ BOA. TT.d. 267, s.18, 21, 92, 206, 208, 217, 218, 222, 322, 334, 375.

²⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.6a-9a, 10a-14b, 124a, 127b-131b, 197a-199b, 200b, 238a-239a.

²⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.115a.

²⁸ BOA. TT.d. 267, s.334.

²⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.197a.

bâd-ı heva ve diğer vergilerden elde edilen gelirler de bulunmaktaydı. Tahrirelere göre Köstendil sancakbeylerinin Ilıca'dan elde ettikleri has gelirleri şu şekildeydi.

Tablo 4/7: XVI. Yüzyılda Köstendil Sancakbeylerinin Ilıca'daki Hasları

	1519 ³⁰			1550 ³¹			1572 ³²			
	Mehmed Bey			Mesih Bey			Yunus Bey			
HAS TOPRAK GELİRİ	Nahiye	Köy/Nefs	Miktarı	Nahiye	Köy/Nefs	Miktarı	Nahiye	Köy/Nefs	Miktarı	
	Ilıca		Nefs	36.423	Ilıca	Nefs	52.509	Ilıca	Nefs	81.000
			Koluşa	5.642	Radomir	Nefs	37.723	Radomir	Nefs	40.300
			İzlo-Koşniçe nd. Değirmenderesi	17.623	Dubniçe	Krayniçe	14.366		Jedne	7.000
			Gramajdani	1.639	----	----	----	Sirişnik ve G.Krayişte	Nefs-i Sirişnik köyü	6.000
			Gırçofça	3.361	----	----	----		Penkoçça	6.000
	Radomir	Yagılınçe	15.060	----	----	----	Jabyan	3.000		
----	----	----	----	----	----	İzvor-ı Küçük	1.800			
DİĞER GELİRLER	Türü	Miktarı	Türü	Miktarı	Türü	Miktarı				
	Nefs-i Ilıca niyâbet mukataası ve Pazar vergisi (bâc-ı siyah)	14.000	Bâd-ı heva, resm-i arus ve Ilıca nahiyesi sipahi tımarlarının niyâbeti, Ilıca'ya ait bâc-ı pay, esb, gav, ganem, bâc-ı hamr, mum ve esir vergileri mukataaları	11.700	Bâd-ı heva, resm-i arus ve Ilıca nahiyesi sipahi tımarları niyâbetinin yarısı, Ilıca'ya ait bâc-ı pay, esb, gav, ganem, bâc-ı hamr, şem ve esir vergileri mukataaları	23.000				
	Ilıca Şehri ve Piyaniçe nahiyesi niyâbeti	6.000	Ilıca'ya bağlı Piyaniçe ve İslavişte nahiyeleri niyâbetinin yarısı	6.200	Ilıca'ya bağlı Piyaniçe ve İslavişte nahiyeleri niyâbetinin yarısı	8.000				
	----	----	Köstendil Livası Osogova, Tıklar, Çirnovlog, Kozyak ve Çirmenik yaylakları koyun vergisi hane başı 2 akçe	9.000	Köstendil Livası Osogova, Tıklar, Çirnovlog, Kozyak ve Çirmenik yaylakları koyun vergisi hane başı 2 akçe	13.000				
	Gorna Krayişte nahiyesi niyâbeti	3.000	Gorna Krayişte, Sirişnik ve Radomir nahiyeleri niyâbetinin yarısı	9.000	Gorna Krayişte nahiyesi niyâbetinin yarısı	12.000				
	----	----	Dubniçe nahiyesi sipahi tımarları niyâbetinin yarısı	6.146	----	----				
	Eğridere niyâbeti	3.000	----	----	----	----				
Toplam	105.748	Toplam	146.644	Toplam	201.100					

Yukarıdaki tablonun üst kısmı sancakbeylerine has olarak tahsis edilen nefis ve köy topraklarından elde edilen gelirlerden, alt kısmı ise yine sancakbeyleri tasarrufuna sunulan diğer bazı gelirleri içermektedir. Tablonun üst kısmında sancakbeyi gelirlerinin en çoğunu 1519'da 36.423 akçe ile Ilıca merkezden elde edilen gelirler oluşturmaktaydı. Bu tutar 1550'de 52.509 ve 1572'de 81.000 akçeye yükselmişti. Tablonun alt kısmında ise niyâbet, bâc, bâd-ı heva ve ağnam gibi çeşitli vergiler görülmektedir. Bu vergilerden elde edilen gelirin en fazla olduğu yer her üç tahrirde de Ilıca merkez idi. Tablonun

³⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.73a.

³¹ BOA. TT.d. 267, s.26.

³² TKG. KK. TT.d. 88, vr.14b.

geneline bakıldığında Ilıca'da sancakbeyi gelirlerinin toplamda 1519-1550 arası % 38,67 ve 1550-1572 arası % 37,13 şeklinde artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablodaki tarihler haricinde 1526-1528 Kanuni dönemi olarak tahmin edilen bir deftere göre Ilıca merkezde mirliiva hassı 21.373 akçe idi.³³

4.1.1.2. Zeametler

Zeamet, Osmanlı askerî teşkilatı terminolojisinde genel olarak askerî hizmette bulunanlara verilen, 20.000 ile 100.000 akçe arasındaki dirlikleri ifade etmekteydi. Bu dirlikleri tasarruf eden kimselere de *zaim* denirdi.³⁴ Ilıca Kazası'nda zeametler mirî araziden elde edilen gelirin 1519'da yaklaşık % 26; 1550'de % 20 ve 1572'de % 30'unu oluşturmaktaydı.³⁵

Ilıca'da zaimler sadece köylerde değil, nahiye merkezlerinde de zeamet tasarrufunda bulunabiliyorlardı. Zeamet tasarrufunda bulunan zâimlerin bir köyü tamamen zeamet olarak tasarruf ettikleri gibi bazı köyleri de başka biriyle müşterek tasarruf ettikleri görülmekteydi. Örneğin 1519 tarihli defterde dergâh-ı âli kâtiblerinden Hızır Çelebi, Piyanıçe nahiyesine tabi İstimnik köyünden 9.881 akçelik zeamet tasarruf etmekteydi. Aynı kişi Dubniçe nahiyesi Balanova köyünden 6.899 akçe zeamet hissesi almaktaydı.³⁶ Tahrirlere göre Ilıca Kazası ve nahiyelerindeki zeamet tasarrufu yapılan köy sayıları ve hasılı şu şekilde idi.

Tablo 4/8: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Zeamet Köy Sayısı ve Geliri

Nahiyeler	1519		1550		1572	
	Köy sayısı+ Nefs	Hasıl	Köy sayısı+ Nefs	Hasıl	Köy sayısı+ Nefs	Hasıl
Cuma	-	-	30+1	118.338	5+1	7.449
Dubniçe	21+1	218.147	8	78.790	44	308.434
Gorna Krayişte	3	9.079	1	963	6	18.100
Ilıca	3	6.698	5	29.203	22	165.008
İslavişte	5	24.776	1	21.581	6	51.530
Kamaniçe	3	5.157	-	-	-	-
Karasu	1	550	-	-	-	-
Piyanıçe	6	54.301	10	83.085	11	72.939
Pürtlü	2	4.092	1	10.721	-	-
Radomir	19+1	209.165	14	150.652	23	240.823
Sirişnik	3	10.325	-	-	11	53.781
Toplam	66+2	542.290	70+1	493.333	128+1	918.064

³³ BOA. TS. MA.d. 9578, vr.3b; Gökbilgin, "Kanunî Sultan Süleyman ...", s.250, 256.

³⁴ Erhan Afyoncu, "Zeamet", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.44, İstanbul 2013, s.162.

³⁵ Nahiyelere göre zeamet tasarruf eden kişi ve köy isimleri ile bunların hasılı için bkz. Ek. Çizelge 11/1, 11/2, 11/3 ve 11/4.

³⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.107a-108b. "hisse-i ez nakd, an karye-i Balanova, 1.780"

Tabloda görüldüğü üzere 1519'da 66, 1550'de 70 ve 1572'de ise 128 köyde zeamet tasarruf edilmekteydi. Zeamet olarak kaydedilen bu köylerin yanısıra nahiye merkezlerinden de gelirlerin zeamet olarak kaydedildiği görülmekteydi. 1550'de, bir önceki tahrire göre köy sayısındaki artışa rağmen köylerin toplam hasılında düşüş yaşanmıştır. Ancak 1554 yılına ait timar ve zeamet defterinde tekrar yükselerek 575.759 akçelik zeamet tasarruf edildiği anlaşılmaktadır.³⁷ 1572 tahririnde ise 1550'ye oranla yaklaşık iki katlık bir artış söz konusu olmuştur.

Zeamet tasarrufunda bulunan kişiler arasında 1519'da Miralay İsa Bey, Kızılca Müselleman Mirlivası Mustafa Bey, kethüda Sinan b. Mustafa gibi üst düzey devlet görevlileri ve adamları, kâtipler ve paşa çocukları bulunmaktaydı.³⁸ 1550'de sipahi, sekban, sekbanbaşı, miralay, üst düzey devlet adamları kethüdası ve dergâh-ı âli çavuşları zeamet tasarruf etmekteydi.³⁹ 1572'de ise yine miralay, üst düzey devlet görevlilerinin kapıcıları, kapıcıbaşıları, kethüdaları, dergâh-ı âli çavuşları, Rumeli beylerbeyiliği memurları, sancak kehüdası ve divân-ı âli kâtipleri gibi görevliler arasındaydı.⁴⁰

Bazı köylerde zeamet olarak tasarruf edilen bir köyün kalan hissesinin timar tasarrufunda bulunan birine hisse olarak verildiği görülmekteydi. Nitekim 1550'de Mustafa b. Ali Bey, İslavişte nahiyesi Petraliçe köyünden 18.580 akçe zeamet tasarruf etmiş ve köyün kalan 3.000 akçe hissesi Mustafa b. Mehmed'e timar olarak kaydedilmişti.⁴¹ Bu durum bir yerin illaki tamamen has, zeamet ya da timar olarak tasarruf edileceği anlamına gelmediğini göstermektedir.

Kızılca Müsellemleri Livası Beyi Mustafa Bey, 1519 tarihli defterde Dupniçe nahiye merkezinde 26.666 akçe tutarında zeamet tasarrufunda bulunmuştu.⁴² 1550'de Ayas Paşa kethüdası Sinan'a Ilıca ve nahiyelerine bağlı toplam 24 köyde 62.792 akçe tutarında zeamet verilmişti.⁴³ Aynı tarihte Hüsrev Paşa'nın vefatından önce kethüdası

³⁷ BOA. MAD.d. 68, s.80a.

³⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.93a, 103a, 107a,

³⁹ BOA. TT.d. 267, s.27, 138, 146, 151, 241, 244, 246, 252, 291, 326.

⁴⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.15a, 16a, 20a, 21a, 22b, 23b, 25b, 58a, 61a, 62a, 93a, 96b,

⁴¹ BOA. TT.d. 267, s.102-105.

⁴² BOA. MAD.d. 170, vr.98b-99a.

⁴³ BOA. TT.d. 267, s.151, 224-240. Pürtlü'ye tabi olarak gösterilen Marulova, Cuma'ya tabi Nefs-i Cumabazarı, Davud Obası, Hisarlı Obası, Oruç Obası, Hasan Obası, Kurd Bali, Mansur Obası, Eyerci Ali, İskirine, Devebağırđan, Gorna Pokrovnik, Hırsova, Osenova, Selişte, Karacalar, Karaca Ahmedlü,

olan Mehmed, Radomir'e tabi Dren, Dolna Dikan ve Gorna Durugan köylerinde toplam 34.368 akçe zeamet tasarruf etmekteydi.⁴⁴

Veziriazam Mehmed Paşa'nın kapıcıbaşı Sinan'a 1572'de Ilıca nahiyesi Riparçe köyü ve bir mezranın toplam 2.163 akçe,⁴⁵ İslavişte nahiyesi Kiseliçe köyü gelirlerinden 1.000 akçe,⁴⁶ Sırışnik nahiyesi Paniçar nd. Koşareva, Pojiçe ve Luçefce köyleri ve Golema Krayište mezrasından 8.796 akçe ve toplamda 11.959 akçelik gelir zeamet olarak verilmişti.⁴⁷ Aynı tarihte Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın kethüdası Mehmed'e İslavişte'ye bağlı Petraliçe, Hrankofça ve Perperniçe köylerinden toplam 28.530 akçe zeamet tevcih edilmişti.⁴⁸

4.1.1.3. Timarlar

Timar, Osmanlılar'da devlete ait toprakların askerî ve idari gayelerle geçimlerini veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memurlara belirli bölgelerden kendi hesaplarına tahsis edilmiş olan vergi kaynaklarına dayalı sistemdir. Başka bir ifadeyle Osmanlı merkez vilâyetlerinde bir süvari birliğini ve askerî-idari hiyerarşiyi desteklemek amacıyla yapılan ve miras yoluyla geçmeyen tahsisata denir ve değeri 20.000 akçeye kadardır.⁴⁹

İncelenen arşiv vesikalarında timar tevcihi ile ilgili değişik nedenlere rastlanmaktadır. Bunlar arasında ölüm, şehit olma, sefere katılmama, toprağı nedensiz bırakma, başka bir göreve geçerek toprağın boş kalması ve feragat etme gibi nedenler bulunmaktaydı.⁵⁰

XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde timar sahiplerinin görevleriyle ilgili bilgilere de ulaşılmaktadır. Bunlar arasında İstabl-ı Âmire voynukları ser-askeri, Ilıca voynukları ser-askeri, yeniçeri, sekban, çeribaşı, kâtip, kethüda, solak, mehter, çavuş, çavuşbaşı,

Dîvâne Hamza, Abdioğulları, Derzibahşioğulları, Ömer Obası, Seydi Obası, Koca Halid ve Kızılcalar köyleridir. Bu tutar dikkatlice hesaplandığında 63.128 akçe çıkmaktadır.

⁴⁴ BOA. TT.d. 267, s.326-331.

⁴⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.16a.

⁴⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.61a.

⁴⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.242b-244b.

⁴⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.62a-64b.

⁴⁹ Halil İnalçık, "Timar", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.41, İstanbul 2012, s.168-169; Ömer Lütfi Barkan, "Timar", *İA*, MEB, C.12-1, İstanbul 1979, s.286; Ayrıntılı bilgi için bkz. Nicoara Beldiceanu, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti'nde Timar*, Teori Yayınları, Ankara 1985.

⁵⁰ BOA. MAD.d. 7, s.163b-192a; BOA. MAD.d. 15453, s.1-226.

subaşı, bazdar, bevvab, ser-bevvabin, zağarcı, doğancı ve doğancıbaşı gibi görevliler vardı. Timar sahiplerinin görevleri haricinde nereli olduklarına dair bilgiler de bulunmaktaydı. Örneğin Dimetoka, Ilıcalı, Bosnalı, Moralı, Kırçovalı ve Delvineli bunlardan bazılarıydı.

Timarlar, mirî arazilerden elde edilen gelirlerin 1519'da yaklaşık % 65, 1550'de % 62 ve 1572'de % 54'üne tekabül ediyordu. Timar tasarruf edilen araziler Ilıca ve nahiyelerine bağlı köylerde bulunmaktaydı. Tahrirlere göre Ilıca Kazası nahiyelerinde timar tasarrufu edilen köy sayıları ve hasılı şu şekildeydi.

Tablo 4/9: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Timar Köy Sayısı ve Geliri⁵¹

Nahiyeler	1519		1550		1572	
	Köy sayısı	Hasıl	Köy sayısı	Hasıl	Köy sayısı	Hasıl
Cuma	-	-	24	87.407	-	-
Dubniçe	57	287.361	51	218.945	65	345.984
Gorna Krayişte	56	128.675	31	71.489	27	102.903
Ilıca	61	318.457	64	341.517	54	359.545
İslavişte	45	173.750	52	172.314	48	223.596
Kamaniçe	9	23.068	7	26.465	1	1.456
Karasu	5	24.689	-	-	-	-
Piyaniçe	40	172.333	35	193.841	35	233.408
Radomir	38	130.583	38	144.103	28	123.083
Sirişnik	51	123.061	81	247.703	69	296.086
Toplam	362	1.381.977	383	1.503.784	327	1.686.061

Köylerin sayısında tahrirler arası azalışlar ve artışların yaşandığı görülmektedir. 1519'da timar tasarrufu edilen köy sayısının 362 iken, 1550'de 383'e yükselmesi hasılın da yükselmesine neden olmuştur. Ancak 1572'de 327'ye gerilemesiyle hasıl miktarında aksine bir artışın olduğu görülmektedir. Timar hasıllarındaki artış 1519-1550 arası % 9 ve 1550-1572 arası % 12 olmuştur. Hasıl miktarındaki bu artış, köylerde üretilen ürün çeşitliliğindeki ve üretim miktarlarındaki artışla alâkalı olmalıdır.

Timar sahiplerinin bazı köylerde tam timar, bazı köylerde bir ya da birden fazla timar sahibiyle müşterek bir timar tasarruf ettikleri ve bunun haricinde de değişik köylerden hisse aldıkları görülmektedir. 1519'da Ali, Hüseyin, Hasan, diğer Hüseyin ve diğer Hasan şeklinde kaydedilen kimseler Ilıca nahiyesine bağlı Graştıçe-i Bala köyünden timar hissesi almaktaydılar.⁵²

⁵¹ Nahiyelere göre timar tasarruf eden kişiler, karye isimleri ve hasılı için bkz. Ek. Çizelge 12, 13, 14, 15.

⁵² BOA. MAD.d. 170, vr.338a-338b.

Birçok yerde timarların sipahiler tarafından tasarruf edildiği görülürken, devlet adamlarının yardımcılara ait timarlara da rastlanmaktaydı. Bunlardan en yoğun şekilde geçeni kethüda idi. Büyük devlet adamlarıyla zengin kimselerin işlerini gören kimseye “*kethüda*”, halk arasında ise “*kâhya*” deniliyordu.⁵³ Diğer anlamı ise askerî, mesleki ve sosyal bir gruptaki yönetici ekibin, o grup tarafından seçilmiş ve yerel kadı ya da padişah tarafından onaylanmış başıydı.⁵⁴ Ilıca’da rastlanan ilk kethüda Hacı Dünder idi. Ilıca kethüdası Hacı Dünder’in 30 Muharrem 883/3 Mayıs 1478 tarihli tahrir defterinde Murad Paşa beratı ile sahibi olduğu timar, İslavişte nahiyesine bağlı Gırlani mezrasındaydı. Aslı 200 akçe olan bu timar 975 akçe fazlasıyla toplam 1.175 akçeye Hacı Dünder’a tevcih edilmişti.⁵⁵

1519’da Hasan Paşa’nın kethüdası Hasan, Radomir’in bazı köylerinden 13.537 akçe timar⁵⁶ ve Rumeli Beylerbeyi Ferhad Paşa’nın kethüdası Sinan b. Mustafa, Dupniçe Novgrad köyünden 14.900 akçe timar hissesi almaktaydı.⁵⁷ 1550’de Ahmed Paşa’nın kapıcıbaşı Mustafa, Ilıca’ya bağlı Gorna-Eremiye köyünde 4.404, Dolna-Leska köyünde 2.228 ve Dupniçe’nin Orahoviçe köyünde 3.903 akçe timar tasarruf etmekteydi.⁵⁸ 1572’de Pertev Paşa’nın çarşnigirbaşısının Sirişnik nahiyesi Kosaca köyünde 6.000 akçe timarı bulunmaktaydı.⁵⁹

İncelenen defterlerde bir köyün hem zeamet ve hem de timar şeklinde tasarruf edildiği de görülmektedir. 918-921/1513-1516 yıllarına ait bir timar ve zeamet defterinde Dubniçe nahiyesine tabi Bana köyünün 24.999 akçe olan gelirlerinden bir kısmı 10 Şevval 918/9 Aralık 1513’de timar olarak verilmiş, bir kısmı ise 15 Şevval sene 918/14 Aralık 1513’de zeamet olarak verilmişti.⁶⁰

4.1.2. Mülk ve Vakıf Araziler

XVI. yüzyılda Ilıca Kazası’nda mirî arazi dışında kalan topraklar mülk ve vakıf olarak tasarruf edilmekteydi. Osmanlı padişahları tarafından önemli başarılar gösteren komutan, vezir ve ulemeden kimselerle tekke ve zaviye şeyhlerine fethedilen

⁵³ Pakalın, *Osmanlı Tarih ... II*, s.251.

⁵⁴ İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve ... I*, s.453.

⁵⁵ BOA. MAD.d. 7219, s.52.

⁵⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.395b; BOA. TT.d. 74, s.163.

⁵⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.103a-103b; BOA. TT.d. 74, s.154. Bu hisse icmal defterde 3.724 akçedir.

⁵⁸ BOA. TT.d. 267, s.32, 33, 316, 317.

⁵⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.265b, 266a.

⁶⁰ BOA. MAD.d. 7, s.164a,166a.

topraklardan bir kısmı mülk olarak verilmekteydi.⁶¹ *Arâzi-i Memlûke* de denilen mülk arazilerin tasarruf hakkı bütünüyle sahiplerine aitti. Diğer bütün malları ve eşyaları gibi miras bırakabilirler, satabilirler, hibe edebilirler, rehin bırakabilirler veya vakfedebilirlerdi.⁶² Mülk arazi sahipleri mülklerinden bir kısmını sahih olarak vakfedince gerçek anlamda vakıf arazi çeşidi ortaya çıkmıştır.⁶³

Tahrir defterlerinde, başında “*mülk*” yazan bir köyün içeriğinde bazı vakıflara vakfedildiğine dair bilgiler yer almaktaydı. Bu durum Ilıca Kazası’nda bir toprağın mülk arazi ya da vakıf arazisi olması durumunun iç içe geçtiğini göstermektedir.

Tablo 4/10: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Mülk Olan Köyler ve Gelirleri

Köyler	Mülk	1519	1550	1572
Boboşeva, Osikofça	İsmihan Sultan Mülkü	15.434	18.770	19.082
Jabokut	Mamak Bey Mülkü	1.445	-	2.533
Bağrençe	Süleyman Paşa Mülkü	8.178	-	22.858
Toplam		25.057	18.770	44.473

Yukarıdaki tabloda görülen köylerin gelirleri, bağlı buldukları vakfın giderlerine harcanmaktaydı.

13 Cemâziye’l-âhir 1008/31 Aralık 1599 tarihli bir defterde Ilıca Kazası Dubniçe ve Radomir nahiyelerine ait bazı köylerin vakfa uygunlukları nedeniyle eski ve yeni defterde belirtilen hasılatı ve ortaya çıkan fazla hasılat miktarları şu şekildeydi.⁶⁴

Tablo 4/11: 1599’da Ilıca’da Vakfa Uygun Olan Köylerin Hasılat Durumu

Köyler	Nahiye	Eski Defterde	Artış Oranı %	Yeni Defterde	Fazlalık Hasılat
Balanova	Dubniçe	7.250	70,09	12.332	5.082
Mirvidol	Dubniçe	6.500	85,41	12.052	5.552
Pastuh	Dubniçe	5.146	89,95	9.775	4.629
Dolna Pokrovník	Dubniçe	2.007	120,77	4.431	2.424
Jelezniçe	Dubniçe	10.875	39,52	15.173	4.298
Bana	Dubniçe	26.897	25,82	33.841	6.944
Dragodan	Dubniçe	5.995	33,37	7.996	2.001
Vilkova	Dubniçe	8.450	41,91	11.992	3.542
Krupnik	Dubniçe	9.749	63,59	15.949	6.200
Çerven Mogile	Dubniçe	16.957	34,03	22.729	5.772
Trebovište	Radomir	6.100	39,85	8.531	2.431
Provalaniçe	Radomir	4.633	53,05	7.091	2.458
Toplam		110.559	46,43	161.892	51.333

⁶¹ M. Macit Kenanoğlu, “Mülk”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, s.541.

⁶² Halaçoğlu, s.89.

⁶³ Cin, s.344.

⁶⁴ BOA. TS. MA.d. 7173, s.1b-2b.

Bu köylerden eski ve yeni defterde hasılat miktarı en yüksek Bana ve en düşük Dolna Pokrovnik köyü idi. Artış oranı bakımından % 120,77 ile en yüksek Dolna Pokrovnik ve en düşük % 25,82 ile Bana köyü idi.

İsmihan Sultan binti Padişah (II. Selim) Mülkü

İsmihan Sultan, II. Selim ile Nurbanu Sultan'ın kızıdır. 1562 tarihinde Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa ile Sokullu'nun ölümünden sonra da Budin valisi Kalaylıkoz Ali Paşa ile evlenmiştir.⁶⁵ İsmihan Sultan, 8 Şaban 993/5 Ağustos 1585 tarihinde Vezir Ali Paşa'dan bir oğul dünyaya getirmiş, fakat iyileşemeyerek 10 Şaban 993/7 Ağustos 1585 tarihinde vefat etmiştir.⁶⁶

Hanedan ailesi kadınlarının hayır işleri için vakıflar kurması ve kişisel hayır işleri yapması sadece onların kendi dine bağlılık ve eli açıklıklarını değil, tüm hanedanın dine bağlılık ve eli açıklığını herkese duyurmaya yarıyordu. İsmihan Sultan da hayırsever padişah ailesi mensuplarından biriydi. Padişah ailesi vakıflarına ait topraklardaki köylülere ayrıcalıklı muamele yapıyordu. Bu köylerden biri de İsmihan Sultan vakıflarına ait olan Bulgar Boboşeva köyü idi. Boboşeva köyü sâkinleri bugün bile köylerinin bir zamanlar bir padişah kızının himayesinde olduğunu hatırlatırlar.⁶⁷ Bu köy XVII. yüzyılda Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde de geçmekte olup, 500 adet saz ve kiremit örtülü evleri olan Dubniçe'ye bağlı gayrimüslim kasabası olarak tarif edilmiştir. Evliya Çelebi, buranın Sokullu Mehmed Paşa'nın öteden beri evkâfi olduğunu söylemiştir.⁶⁸

Dupniçe'ye bağlı Boboşeva ve Osikofça köyleri 1572'de "*Karye-i Boboşeva maa İlkofça*"⁶⁹ şeklinde kaydedilmiştir. 1572 tarihli tahrir defterinden bu köylerin İsmihan Sultan mülkü olduğu ve tanzim edilen bir sınırname ile Evâst-ı Şevval 976/29 Mart 1569 tarihinde tescillendiği anlaşılmaktadır. Bu köylerin 1572'de ve daha önceki kayıtlarda tasarruf biçimi, tasarruf edeni ve gelirleri şu şekildedir.

⁶⁵ Leslie P. Peirce, *Harem-i Hümayûn, Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümranlık ve Kadınlar*, Çev. Ayşe Berktaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s.93-97.

⁶⁶ Selânikî Mustafa Efendi, ... I, s.155.

⁶⁷ Peirce, s.300.

⁶⁸ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 6. Kitap, s.66.

⁶⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.421a. "*Mülk-i Hazreti mülkü'l-emplâkan İsmihan Sultan binti padişah-ı âlem-penah halledallahü mülkehü, karye-i Boboşeva maa İlkofça tabi der Dubniçe, an emlâk-ı müşârünileyhâ Hazreti İsmihan Sultan ...*"

Tablo 4/12: XVI. Yüzyılda Boboşeva Köyleri Gelirleri

Köyler	1519 ⁷⁰		1530 ⁷¹		1550 ⁷²		1572 ⁷³	
	Tasarruf Eden	Hasıl	Tasarruf Eden	Hasıl	Tasarruf Eden	Hasıl	Tasarruf Eden	Hasıl
Boboşeva	Dergâh-ı âli defterdarı Abdüsselam Bey hassı	13.318	----	----	İbrahim Paşa hassı	7.306	----	----
Osikofça	Budak ve Hüseyin timarı	2.116	----	----	İbrahim Paşa hassı	11.464	----	----
Boboşeva maa Osikofça	----	----	Hızane-i âmire defterdarı Ahmed Çelebi hassı	14.037	----	----	İsmihan Sultan Mülkü	19.082
Toplam		15.434		14.037		18.770		19.082

Adı geçen bu iki köyün 1572’de İsmihan Sultan mülkü olduğu ve daha önceki tahrirlerde ise başka kişiler tarafından timar ve has şeklinde tasarruf edildiği anlaşılmaktadır. Görüldüğü üzere bu köylerin hasılinda 1530’da düşüş, diğer tarihlerde ise sürekli bir artış yaşanmıştır.

Mülk topraklardaki mülkiyet hakkının mülknâmelerle (temliknâme) tesbiti ve her tahrirde veya padişah değişimlerinde bu belgelerin incelenerek tekrar tasdik edilmesi gerekmektedir.⁷⁴ İsmihan Sultan mülkü olan “Boboşeva ve Osikofça” köyleri de 1572 tarihli defterde şu şekilde tasdik edilmişti: “*Karye-i mezbûre sımurunda vâki’ olan cemi’ erâzi ve mezâri’ i ve tevâbi’ i ve levahiki ve bilfiil mevcud olan reaya ve evlâd-ı evlâd reaya ve haymana ve evlâd-ı evlâd haymanasile ve haraç ve ispençeleri ve gallâtı ve sayir mersûmâtı ve ‘ âdet-i aġnâmı ve bâc-ı bazarı ve ihtisâb ve ihzârı ve bâc-ı pâyı, aġnâm ve gâv ve gâvmişân reayaları karye-i mezbûre ve gayrihu ki ez hâric âmedend ve bâdihavâ ve niyâbet cürüm-i cinayet ve beytûlmâl-i hassa ve ‘ âmme ve yava ve kaçgun ve mâl-i gâib ve mâl-i mefkud ve resm-i ‘ ârusâne ve tâpûy-ı zemîn ve tayyarâtı ve sayir müteveccihâtı ve bilcümle kâffe-i hukûk-ı şer’iyye ve ‘ âmme-i rüsüm-i örfiyyesile min külli’l-vücûh serbest mefrûzü’l-kalem ve maktuü’l-kıdem*

⁷⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.48a-50b, 391b.

⁷¹ 167 Numaralı ... I, s.220.

⁷² BOA. TT.d. 267, s.218-222.

⁷³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.421a-423b.

⁷⁴ Kenanoğlu, s.541; Ömer Lütfi Barkan, “İslam-Türk Mülkiyet Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu’nda Aldığı Şekiller III, İmparatorluk Devrinde Toprak Mülk ve Vakıfların Hususiyeti”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.7, S.4, İstanbul 1941, s.924.

müşârunileyha Sultan hazretlerine temlik olunub vech-i meşruh üzere mûmâileyhâ Sultan hazretleri cânibinden zabt olunub, suhreden ve cerehurdan ve gayrıdan ve yeniçeri oğlanı alınmakdan ve nüzülden ve kürekciden ve avârizdan ve arpa ve otluk ve saman ve ağaç kerestesi salgunundan ve dahi kömürcülükden ve sarrafdan ve celebden ve bilcümle ‘âmme-i ‘avâriz-ı divâniye ve kâffe-i tekâlif-i örfiyyeden mu’âf ve müsellemler olup hâricden ümeradan ve kuzâtdan ve nüzzârdan ve ümenâdan ve ‘ummâlden ve hassa ve ‘âmme ve sâyir mübâşirin-i emvâl ve a’ mâlden aslâ efrâd-ı âferideden bir ferd dahl ve ta’ arruz itmeye ve itdirmiyeler ve üşendirmeyeler deyü buyurulmağın, defter-i cedid-i hâkaniye kayd olundu.”⁷⁵

Bu mülknâmede adı geçen iki köyün reayası ve haymanalar ile onların çocukları ispençe, haraç, zahire, pazar bâcı, pay bâcı, ihtisâb, ihzâr, koyun, sığır, manda, bâdihavâ, niyâbet, cinayet cürmü, beytûlmâl-i hassa, yava, kaçgun, mâl-ı gâib, mâl-ı mefkud, ârusâne, tâpûy-ı zemîn, tayyarât ile bütün şer’î ve örfî vergilerden muaf olmuşlardı. Toplanan bu gelirler İsmihan Sultan’a temlik edilmişti. Ayrıca bu köylerde yaşayan halk cerehur, yeniçeri alımı, nüzül, kürekçi, avâriz, arpa, otluk, saman, ağaç kerestesi salgunu, kömürcülük, sarraf ve celeb gibi birçok yükümlülüğü içeren avâriz-ı divâniye ve tekâlif-i örfiyyeden de muâftı. Bu köylerde halkın birçok vergiden muaf olduğu belirtilerek hiç kimsenin buraya müdahale etmemesi ve ettirmemesi uyarısında bulunulmuştu.

Esas itibariyle kendisine temlik verilmiş mıntika dâhilindeki sipahi timarı, has, vakıf ve mülk gibi kısımlar iptal olup, Defterhane’deki kayıtlar o şekilde düzenlendikten sonra, sıra bir “Sınurname” tanzimine gelirdi.⁷⁶ İsmihan Sultan mülkü olan köylerin Evâst-ı Şevval 976/29 Mart 1569’da tescillenen sınırnamesinin başındaki “... emr-i şerif cihan muta varid olub mazmun-ı şerifinde müşârunileyhâ sultan hazretlerinin taht-ı kazana tabi Boboşeva maa İskoşça nam karye mülkü olub sınırları görölüp tayin olmak lazım olmağın ...”⁷⁷ cümlesinden belirtilen köylerin sınırlarının tayin edilmesinin zorunluluğundan bahsedilmiştir.

Sınırnamenin devamında “... etrafında olan erbâb-ı timar ve evkâf ve emlak sahibleri ile ve hüsn ve mutemed aleyh kimesnelerle zikr olunan karyelerin üzerine

⁷⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.421a.

⁷⁶ Barkan, “İslam-Türk Mülkiyet Hukuku Tatbikatının ... III”, s.929.

⁷⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.423b-424b.

varub kadimi sınırlarının üstüne yürüyüb ...” ve “... kadimi yerlerine alametleri vaz idüb kadimi mamulun bih olan sınırın tayin ve tesbit idüb bir vechile eylesesin ki sonradan kimesnenin nizâ etmeğe mecali olmaya husus-ı mezbur mühimdir bizzat mukayyed olub sınırların müphem ve meşkuk yer komayub sınırlarının cevabib-i erbasını ne mahalden ne mevziye idüğün ve alametleri ne idüğün mufasssal sicil idüb suretin imzalayıp müşârunileyhin ademine teslim eylesesin deyu buyurmağın ...”⁷⁸

cümlelerinden timar erbabı, vakıf ve mülk sahibi ve bölgede sözü geçen ve sevilen kimselerle bölgeye gidilerek sınırların hangi mevzide olduğunun belirli alametler koyulmak suretiyle çizilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Daha sonra kimsenin itiraz etmeye hakkının olamayacağı belirtilerek şüpheli yer bırakmayıp, sınırların nereden nereye kadar ulaştığı ve hangi alametlerle belirlendiğinin bir rapor şeklinde yazılarak İsmihan Sultan adamıyla gönderilmesinin istendiği tespit edilmektedir.

Bu belgede⁷⁹ köy sınırlarının kimin tarlasına, hangi taş, bağ ve mevziye ulaştığı açık açık kaydedilmişti. Geçilen yollar, köyler, nerede kimin tarlası, çayırı ve bağı olduğu ile çay, dere, göl ve tepe gibi yeryüzü şekilleri ve bölgede bulunan kaya isimlerine varıncaya kadar birçok ayrıntı öğrenilmektedir.

Son kısımda,⁸⁰ belgenin Dupniçe kadısı Muhyiddin tarafından düzenlendiği ve ulakların kadıdan aldığı sicil suretinin görülmesi üzerine yeni deftere kaydedildiği

⁷⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.423b.

⁷⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.423b-424a. “... iktiza-i emri 'l-âli erbâb-ı timar ve evkâf ve emlâk sahipleri ile ve hüsn ve mutemed aleyh kimesnelerle zikr olunan karyelerin bizzat üzerine varub kadimi sınırlarının üstüne yürüyüb Karasu kenarından Peraledde 'ye? Sitte Derviş tarlası kurbunda vaz' olunan taş ve andan tarik üzerinde vaz' olunan taş ve andan Dragodan nâm karyeden Dobek Dole tarlası kurbunda vaz' olunan taş ve andan Golo-Mokla mevzide Korkud tarlası kurbunda vaz' olunan taş andan Yolce Velto bağı kurbunda vaz' olunan taş andan yol sıra kadimden vaz' olunan taş andan yol sıra Dobre Boçin tarlası kurbunda dört yol ağzında vaz' olunan taş andan karye-i Dragodan Niçovirdalet? tarlası başında vaz' olunan taş andan Boboşeva'dan Prodan Atosko tarlası başında vaz' olunan taş andan Dragodan'dan papas tarlası kurbunda Belçen? Grlama deresine andan yol sıra Korkud bağı kurbunda vaz' olunan taş andan ... Rodine nam mevzide vaz olunan taş andan karye-i Boboşeva'dan Prodan-İstale bağı kurbunda yol altında vaz' olunan taş andan Dragodan nam karye ile Boboşeva nam karye bağları içinde giden tarik-i âm ile karye-i Dragodan'dan Hamza tarlası kurbunda İstiyonodin? dimekle maruf nam yerlü kayaya andan Dik Eşik bağı sınırı sıra karye-i Dragodan'dan Petkonyo tarlası kurbunda vaz' olunan taş andan Boboşeva'dan Bodan Ralye ve karye-i Çervişte'den Bodan Kraki tarlası kurbunda vaz' olunan taş andan Dilboniçe dimekle maruf nam dere içinde yerlü kayaya andan Deloniçe? deresinden dik yukarı Oraçoviçe nam karyeye giden tarik andan Rupen dimekle maruf nam depeye ve andan sıret sıra Basorsko Mukil nam mevziye andan Lozne deresi sıra dik eşişe Karasu'ya değin andan Karasu'nun orta canibinde karye-i Vilka'dan Todor Nespo? tarlasının başında vaz olunan taş andan Ilıca'dan gelüb Boboşeva'ya giden yol üzerinde vaz' olunan taş andan yol sıra Dubniçe'den ... Abdi'nin bağının köşesinde vaz olunan taş andan dik yukarı dere ağzından Dimitri Rale bağının kurbunda vaz' olunan taş andan ...”

⁸⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.424b.

anlaşılmaktadır. Yine sınırnamenin sonunda Boboşeva köyünden elde edilen yave, kaçgun, beytümâl, mâl-ı gaib, mâl-ı mefkud, cürm-i cinâyet, bâd-ı heva, tayyarat, koyun ve mahsulatlardan elde edilen gelirin temlik olunub vakf olunduğu kaydedilmiştir. Boboşeva ve Osikofça köyleri sınırlarının titizlikle belirlendiği ve en ufak bir ayrıntının dahi kaydedildiği bu örnek, Osmanlının hak ve adalet konularındaki inceliği ve hassaslığının bir tezahürüdür.

Mamak Bey Mülkü: Mamak Bey, Ilıca'da önemli şahsiyetler arasında görülmektedir. 1530 tarihli defterden anlaşıldığına göre Ilıca nahiyesine tabi Jabokut köyü, Sultan Mehmed Han tarafından tespit edilemeyen bir nedenle Mamak Bey'e hibe edilmiştir. Mamak Bey mülkiyet üzere burayı tasarruf ederken vefat etmiş ve toprakları oğulları Şâdi Bey ile Hızır Bey'e intikâl etmiş, onların da ölümü üzerine Hızır Bey'in oğulları Abdurrahman Bey ve Yahya Bey'e kalmıştı. Daha önce değinildiği üzere 1530 tarihli defterde Yahya Bey'in, Ilıca şehir merkezinde bir mescit yaptırdığı kaydedilmiştir.⁸¹ Ancak bu tarihten daha önce 1519 tarihli defterdeki "... *kaza-i nefsi-İlca'da Mamak Beg merhum evlâdından Kaya Beg Mescidine ...*"⁸² ve 1572 tarihli defterde bulunan "... *mezkûr Kaya Beg bir mescid bina idüb ...*"⁸³ kayıtlarından bu mescidin Yahya Bey adına değil, Kaya Bey adına olduğu anlaşılmaktadır.

1519'da "*Mülk-i Mamak Bey, karye-i Jabokut*" olarak gösterilen kayıttan Ilıca'ya tabi olan bu köyün Mamak Bey mülkü olduğu ve bu tarihte 1.445 akçe⁸⁴ gelirinin olduğu görülmektedir. Bu miktar Ilıca merkezde bulunan Kaya Bey Mescidi'ne vakfedilmişti.⁸⁵ 1527/1528 tarihinde 2.547 akçelik gelirden 1.440 akçe vakfa ve 1.107 akçe Mamak Bey'in çocuklarına kaydedilmişti.⁸⁶ Evâil Cemâziye'l-âhir 933/5-14 Mart 1527 tarihine ait hükm-i hümâyûn ve mukarrernâme-i hümâyûnu

⁸¹ 167 Numaralı ... I, s.193. "*Zikrolan karye merhum Sultan Mehmed Han aliyü'r-rahmetü'l-gufrân, Mamak Beg'e hibe ve temlik idüb mülkiyet üzere tasarruf iderken fevt idüb ırsla oğulları Şâdi Beg ile Hızır Beg'e intikâl idüb, anlar dahi fevt oluncak ırsla Hızır Beg oğulları Yahya Beg ile Abdurrahman Beg'e intikâl idüb, mezkur Yahya Beg bir mescid bina idüb ...*"

⁸² BOA. MAD.d. 170, vr.488b.

⁸³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397a. "... *Mamak Beg baniye temlik idüb mülkiyet üzere tasarruf iderken fevt olup ırsla oğulları Şâdi Beg ile Hızır Bege intikâl idüb anlar dahi fevt olucak ırsle Hızır Beg oğulları Kaya Beg ile Abdurrahman Bege intikâl idüb ve mezkûr Kaya Beg bir mescid bina idüb ...*"

⁸⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.488b.

⁸⁵ BOA. TT.d. 74, s.221. "*Mülk-i Mamak Beg, Nefs-i İlca'da mescide vakıfdır ve bazı evlâd-ı inâs mülkiyet üzere tasarruf olur.*"

⁸⁶ BOA. TT.d. 141, s.314.

bulunan Jabokut köyünün 1530 tarihindeki geliri ise 2.831⁸⁷ ve 1572’de ise 2.533 akçe idi.⁸⁸ Yine bu miktarlardan bir kısmı vakıf çalışanlarına yevmiye olarak vakfedilmiş ve kalan kısmı ise çocuklarına bırakılmıştı.

Süleyman Paşa (Bey) Mülkü: Daha önce vakıflar bölümünde anlatıldığı üzere Süleyman Paşa, büyük bir ihtimalle Hadım Süleyman Paşa’dır ve 1494’de Hersek valisi iken hayatını kaybetmiştir.⁸⁹

1519 tarihli tahrir defterine göre Ilıca’ya tabi Bağrençe köyü Süleyman Paşa mülkü idi. Burada yaşayan reayanın haraç hariç, ispençe, âdet-i ağnam, yave, kaçgun, mâl-ı gaib, mâl-ı mefkûd ve köy gelirinin tamamı Süleyman Paşa tarafından Ilıca’da yapılan imarete tasarruf olunmuştu. Dolayısıyla bu köy bir vakıf mülküydü ve daha önce Süleyman Paşa’ya Sultan II. Bayezid tarafından temlik olarak verilmişti. Köy halkının elinde 1519 ve 1572 tarihli defterlere göre Sultan II. Bayezid ve Sultan I. Selim tarafından verilmiş mülknameler bulunmaktaydı.⁹⁰ Köyün hasılatı 1519’da 8.178,⁹¹ 934/1527-28’de⁹² ve 1530’da değişmeyerek 9.241⁹³ akçe olarak kalmış ve 1572’de ise 22.858⁹⁴ akçe olarak kaydedilmiştir. Bu gelirler, Ilıca merkezde olduğu anlaşılan Süleyman Bey cami ve imaretine⁹⁵ Ilıca merkezde bulunan bazı dükkân ve zemin kiralarının da eklenmesi suretiyle vakfedilmişti.

Kasım Paşa Mülkü: Bu mülk kaydına 1530 tarihli defterde “*Mülk-i Kasım Paşa*” şeklinde rastlanmaktadır. Kasım Paşa’nın Ilıca ve nahiyelerinde senelik geliri 5.000 akçe olan kapan resmi ve kapan bacını tasarruf edeceği ile ilgili Sultan Süleyman tarafından verilen mülknamesi olduğu bildirilmektedir.⁹⁶ Yine aynı defterde kaydedildiğine göre Kasım Paşa mülkü olan Çemrnik yaylağından 15 akçe yaylak

⁸⁷ 167 Numaralı ... I, s.193.

⁸⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397a.

⁸⁹ Kiel, “Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries”, *Turco-Bulgarica ...*, s.219.

⁹⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.487b “*Mülk-i Süleyman Paşa, Karye-i Bağrençe tabi Ilıca*”, 488a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b.

⁹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.488a; BOA. TT.d. 74, s.221.

⁹² BOA. TT.d. 141, s.314.

⁹³ 167 Numaralı ... I, s.194.

⁹⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b.

⁹⁵ BOA. TT.d. 74, s.221. “*Mülk-i Süleyman Paşa nefsi-i Ilıca’da olan camisine ve imaretine vakıfdır.*”; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b. “*Vakf-ı İmaret-i merhum Süleyman Beg nefsi-i Ilıca’da imârine sarf olunur*”

⁹⁶ 167 Numaralı ... I, s.192 “*Mülk-i Kasım Paşa, Kapan, der Nefsi-i Ilıca mülk-i Kasım Paşa mezkûr kapanın resim ve bacın Ilıca nahiyeleri ile padişahımız hazreti Sultan Süleyman Şah Han halledallahu mülkehu hazretleri müşârünileyh Kasım Paşa’ya ihsan idüb mülknâme-i hümayûn ...*”.

vergisi alınmaktaydı. Ilıca yakınlarında bulunan ve Kasım Paşa'ya tapulu olan Osova yaylağı ve Tlaminar?, Tonoloviçe ile Kozyak Kasım Paşa tasarrufunda idi. Burası için ise 45 akçe yaylak vergisi ödenmekteydi.⁹⁷

Mehmed Paşa Mülkü: 1572 tarihli defterde bulunan “*Mülk-i merhum Mehmed Paşa, hâliya vakf-ı şart Cami-i hod der Sofya*” şeklindeki kayıttan Mehmed Paşa'nın Sofya'da kendi adına yapılan bir cami olduğu ve Mehmed Paşa'ya temlik edilen gelirlerin bu camiye vakfedilmesinin şart koşulduğu anlaşılmaktadır. “*Kapan, der nefsi Ilıca, Merhum Mehmed Paşa mezkûr kapanın resim ve bâcını Ilıca'ya tabi nahiyeleri zabt iderler*” kaydından bu gelirlerin Ilıca Kazası ve nahiyelerine ait kapan resim ve bâclarından oluştuğu görülmektedir. Aynı kaydın hasıl kısmında kapan resmi ve bâclarının elde edildiği yerler Ilıca kaza merkezi, Radomir, Gorna Krayişte, Sırışnik, Piyaniçe ve İslavişte nahiyeleri olarak belirtilmiş ve bunlara Samakov kantar resmi eklenerek bütün bu gelirlerin Sofya'da bulunan cami giderlerine tasarruf edilmesi şart edilmişti. Bahsedilen gelirlerin senelik 5.000 akçe olduğu görülmekte ve bunun için hükm-i hümâyûn ve karnâme-i hümâyûn bulunmaktaydı.⁹⁸

“... *Nefsi Ilıca'da ve kaza-i mezkûrede ve Kantar Kroz? bayırına varılsa bi'l-cümle müşârinileyhin mahsulâtı kapanında vezn ve keyl olunub, bâb-ı saâdetden virildiği mülknâme-i hümâyûnları mücebince ahar yerde vezn olunmaya ...*”⁹⁹ şeklindeki ifadede Mehmed Paşa'ya temlik edilen gelirin Kantar Kroz? bayırı mevkinde tartılması ve başka yerde tartılmaması açıkça belirtilmiştir.

Mehmed Paşa'ya bütün kapan resim ve bâclarının temlik edildiği eski defterde de kayıtlı olup, tekrar hükmü hümâyûn verilerek 1572 tarihinde de bu mülke sahip olduğu yinelenmiştir.¹⁰⁰

Mustafa Paşa Mülkü: XVII. yüzyılda bölgeye gelen Evliya Çelebi, Dupniçe ile Samakov arasındaki Rila Dağı'nda bulunan Rila yaylasının Koca Mustafa Paşa Evkâfi'na ait olduğunu belirtmiştir.¹⁰¹ Eldeki mevcut verilerden en erken 1519'da kaydı

⁹⁷ 167 Numaralı ... I, s.192 “*Yaylak-ı Çemrnik, der tasarrufu Kasım Paşa, ...*”, 193.

⁹⁸ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401b.

⁹⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401b.

¹⁰⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.401b. “... *cem' mûmâileyhin mülkü kapanında vezn ve keyl olunub, resim ve bâc müşârinileyh canibinden zabt oluna deyu tekrar dergâh-ı mualla-yı penahdan hükm-i hümâyûn ve karnâme-i hümâyûn virilmeğin ...*”

¹⁰¹ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.306.

bulunan Mustafa Paşa'nın, Evliya Çelebi'den de Koca Mustafa Paşa olduğunun öğrenilmesinden hareketle muhtemelen Koca Nişancı Mustafa Paşa olduğu fikri hasıl olmaktadır. Tosyalı Kadı Celâl'in oğlu olan Koca Mustafa Paşa, öğreniminden sonra Frenk İbrahim Paşa'ya sırkatibi ve sonra reisülküttab olmuştur. 1534/35'de nişancı olup 1557'de emekli edilmiş ve müteferrikabaşı görevine geçmiştir. 1566'da Zigetvar'a çağrılarak ikinci defa nişancı olmuş ve 1567'de vefat etmiştir.¹⁰²

1519'da Ilıca Kazası Dubniçe sınırlarında bulunan Rilye Dağı'ndaki Kara Rilye yaylası Mustafa Paşa mülkü idi. Burada yaylayan halkın ellerinde Sultan I. Selim tarafından verilen mülknameleri vardı. Tahrir defterlerinde yaylağın sınırları açık açık belirtilmişti. 1519¹⁰³ ve 1530 tarihlerinde buranın hasılı 800 akçe idi.¹⁰⁴ 1572'de Mustafa Paşa'ya asl-ı mâl'dan 60.000 akçe vakfedilmişti. Bu tutarın ribh değeri 6.000 akçe idi.¹⁰⁵ Yine aynı tarihte Mustafa Paşa mülkü olan Rilye yaylağında yedi adet egrek vardı.¹⁰⁶ XVII. yüzyılda bölgeyi ziyaret eden Evliya Çelebi, burada 10.000 egrek koyunun yayladığını bildirmiştir.¹⁰⁷

4.2. VERGİLER

Tahrir defterlerinden anlaşıldığına göre Ilıca ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktaydı. Ancak daha çok küçükbaş hayvancılığın yapıldığı şehirde devletin elde ettiği gelir kaynakları arasında hayvancılık küçük bir paya sahipti. XVI. yüzyılda Ilıca'dan elde edilen gelir kaynakları arasında ilk sırada zirai ürünlerden ve ikinci sırada reayadan alınan vergiler yer alıyordu. Bunu hayvancılık, ticaret ve küçük sanayi işletmelerinden elde edilen gelirler takip ediyordu. Ticari alanda küçük esnaf grupları ve sanayi alanında ise dönemin küçük çaplı işletmeleri olan değirmenler bulunuyordu. Tahrir defterlerine göre XVI. yüzyılda devletin Ilıca Kazası'ndan elde ettiği gelirler şu şekildeydi.

¹⁰² Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî ... 4*, s.1201.

¹⁰³ BOA. MAD.d. 170, vr.486b. "Ellerinde padişahımız Sultan Selim Şah - eazallahu ensar - hazretlerinin mülknâme-i hümayunları olmağın mülknâme mücebince defter-i cedidde sâbit olunub hudûd-ı zikr ve şerh olundu ki, tahrir olunub Kuyuçova ve Maleş Çukuru ve Kanade Deresi ve Kâfir Deresi ve Kadın Çukuru ve Duynoviçe ve Yassı Çukur ve Ortaburun ve Ayugedüğü ve Abranişte ve Oba yaylası ve Gorkoyani ve Dimitri-yurdu dimekle meşhur mevziler ve otlaklardır ki bunlardan otlakçığı alınır."

¹⁰⁴ 167 Numaralı ... I, s.192.

¹⁰⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.396b.

¹⁰⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.436a. Rilye yaylağı burada Dubniçe'ye bağlı kaydedilmiştir.

¹⁰⁷ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.306.

Tablo 4/13: XVI. Yüzyılda İlıca Kazası'nda Gelir Kaynakları Dağılımı

Kaynaklar	1519		1550		1572	
	Akçe	%	Akçe	%	Akçe	%
Ziraat	1.247.325	62	1.445.413	62	1.801.513	58
Vergiler	606.756	30	732.756	31	1.046.048	34
Hayvancılık	126.558	6	129.925	5	178.226	6
Ticaret ve Sanayi	34.483	2	39.528	2	49.749	2
Toplam	2.015.122	100	2.347.622	100	3.075.536	100

Tabloda görüldüğü üzere XVI. yüzyılda en çok gelir elde edilen alan ziraat en az ise ticaret ve sanayi idi. İkinci sırada bulunan vergiler içinde halktan gelir harici alınan vergiler bulunmaktaydı. Bunlar bâd-ı hevâ da denilen arazi vergiler ve şahsi vergiler idi.

4.2.1. Reayadan Alınan Vergiler

4.2.1.1. Müslümanlardan Alınan Vergiler¹⁰⁸

Osmanlı Devleti'nde raiyyet rüsûmu denilen şahsi vergilerde Müslümanlar ve Hristiyanlar ayrı esaslara tabi idiler. Müslümanlar için alınan bu şahsi vergilerin başında “çift” vergisi gelmekte idi. Fatih Kanunnâmesi'nde açıkça çerçevesi çizilerek belirtilen 22 akçe, çift resminden başka bir şey olmayıp imparatorluğun büyük bir kısmında asırlarca bu nispeti muhafaza etmiştir. *Çift-resmi, kulluk akçesi* veya *raiyyet-resmi* köylü ile eski senyörler arasındaki bazı feodal hizmetlerin Osmanlı devrinde paraya çevrilmiş karşılıklarının toplamından ibarettir. *Çift* veya *çiftlü*, bir çift genişlikte, *nim çift* ise onun yarısı kadar (11 akçe) bir arazi parçasına tapu ile tasarruf eden köylüdür. Bekârlardan yani mücerredlerden “*resm-i mücerred*” adı altında genelde altı akçe alınmaktaydı. Mücerredler evlenir evlenmez derhal *bennak* adı altında vergi mükellefi olurlardı. Bennak hiç toprağı olmayan ya da nim çiftten daha az yeri olana denirdi.¹⁰⁹

Konuyla ilgili tahrir defterlerinden 1519'da Müslüman çift haneler “*Müslim*”, “*hane-i Müslim*” ve alınan vergi ise “*resm-i çift*” olarak kaydedilmiştir. Kimi yerde isim altlarına çift olduğunu belirten “*cim*” (ج) ya da bunu yerine bir çift miktarı olan “22” yazılmıştır. Nim çiftte ise bazı yerlerde “*nim*” (نم) yerine “11” tutarı yazılmıştır. Mücerred “6” ve bennak ise “9” ile gösterilmiştir. Vergi mükellefi olan kişinin ismi altına vermekle yükümlü olduğu vergiyi belirtmek için yazılan kısaltma yerine rakamla belirtme durumu 1572 tarihli defterde de görülmektedir.

¹⁰⁸ Müslümanlardan alınan şahsi vergiler için bkz. Ek. Çizelge 6/1, 7/1 ve 8/1.

¹⁰⁹ İnalçık, “Osmanlılar'da Raiyyet Rüsûmu”, s.577-589.

1519'da Pürtlü yörüklerinin nefer başı 50 akçe verdiği görülmektedir.¹¹⁰ Yukarıda bahsedildiği gibi 1519'da çoğu köydeki vergi mükelleflerinin isimleri altına yazılan 22 rakamı çift, 11 nimçift, 9 bennak ve 6 ise mücerredleri ifade ediyordu. Bahsedilen bu rakamlar örneğin Eremiye-i zir, Çetirci, Sinor ve Bağrençe gibi daha birçok köyde kaydedilmiştir.¹¹¹ Bunlar içinde Bağrençe köyünde bir kişiden çift vergisi diğer köylerden farklı olarak 21 akçe alınmıştı.¹¹²

1550 tarihli defterlerden anlaşıldığı üzere normalde reaya, çift vergisi 22, nimçift 11, bennak 11 ve mücerred 6 akçe ödemekteydi.¹¹³ 1550 ve 1572 tarihli defterlerde kaydedilen bazı köylerde yörük, eşkinci, yamak, evlad-ı yamak ve imamlarda çift resmi 12, mücerred 3 ve bennak 6 akçe idi. Nitekim Kurd Bali, Eyerci Ali, Karaca Ahmedlü, Divane Hamza, Tekyeköyü, Dilküler ve Kulağuzlu gibi yörük köyleri Krayniçe'de bulunan yörükler bu şekilde ödeme yapmaktaydılar. Cuma'ya tabi Hasanobası köyü ise 1550'de 11, 1572'de 12 akçe çift vergisi ödemişti.¹¹⁴ Yörüklerden alınan şahsi vergilerin düşük olması, devletin bu konar-göçer cemaatlerini kendi sistemine dâhil ederek yerleşik hayata özendirmeyi ve tarıma teşvik etmeyi amaçladığını göstermektedir.

Tahrir defterlerinde bu şahsi vergiler ayrı ayrı değil, çoğu yerde köyler içindeki toplamları verilerek kaydedilmişlerdir. 1519'da Ilıca Kazası'nda reayadan alınan şahsi vergiler *resm-i çift* adıyla 11.360 akçe; 1550'de *resim* adı altında 30.085 akçe ve 1572'de 39.694 akçe idi.

XVI. yüzyılda Ilıca Kazası'nda zirai faaliyetlerin yapıldığı birçok *çiftlik* kaydedilmiştir. Sayıları 1519'da 12, 1550'de 452 ve 1572'de ise 782 olarak tespit edilmektedir. Bu çiftliklerin büyüklüğü ile ilgili bir bilgi bulunmamakla birlikte,

¹¹⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.123a. "Yekün, Neferan 112, beher nefer fi 50"

¹¹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.322a, 337b, 354b, 487b.

¹¹² BOA. MAD.d. 170, vr.487b.

¹¹³ BOA. TT.d. 267, s.27, 40, 70, 74, 87. Sovolyani, Köprü nd. Nevestindol, Dolna Katrişte, İskakaviçe, Borindol köyleri.

¹¹⁴ BOA. TT.d. 267, s.228, 236, 291, 297; TKG. KK. TT.d. 88, vr.136a, 136b, 138b, 162b, 164b, 189b.

normalde toprak verimliliğine göre 60 ile 150 dönüm arasında değişebiliyordu. Bu, temel tarımsal bir birimdi.¹¹⁵

4.2.1.2. Gayrimüslimlerden Alınan Vergiler¹¹⁶

Gayrimüslimlerin ödemek zorunda oldukları şahsi vergilerin başında “*ispence*” gelmektedir. Örfi bir vergi olan *ispence*, çift resminin karşılığı bir çeşit baş vergisi özelliği taşımaktaydı. Evli erkeklerden alınan *ispence* genelde 25 ve *bive* yani dul kadınlardan ise 6 akçe alınmaktaydı.¹¹⁷ Bu miktarın Ilıca ile ilgili tahrir defterlerinde de aynı miktarda alındığı görülmektedir. 1519 ve 1550 tarihli defterlerde hane-i gebr, mücerred ve *bive* tutarlarının birleştirildiği, 1572’de ise ayrı ayrı kaydedildiği görülmektedir. Bu tahrir defterlerine göre Ilıca Kazası’nda 1519’da *ispence* vergilerinin toplamı 515.393; 1550’de 622.441 ve 1572’de 869.446 akçe idi. Görüldüğü üzere *ispence* miktarlarında tahrirler arası sürekli bir artış olmuş ve bu artış 1519-1550 arası yaklaşık % 21 ve 1550-1572 arası % 40 şeklinde gerçekleşmiştir.

Osmanlı Devleti’nde gayrimüslimlerden alınan bir diğer baş vergisi ise *cizye* idi. *Cizye*, vergi, ferd başına şahsi mükellefiyet; İslam şeriatında zımmi ahali üzerine tarh edilen himaye ve emniyet vergisinin ismidir.¹¹⁸ Osmanlı Devleti’nde *cizye* çok eski zamanlardan beri alınıyordu. Bu, devlet hazinesinin yalnız önemli bir gelir kaynağı olmakla kalmıyor, bilakis şeriat emirlerinin ve İslam devleti olmanın bir neticesini ifade ediyordu. Vergi vermekle mükellef olan, vücut ve akılca salim her ferd, 14 yaşını doldurunca *cizyeye* tabi tutulur ve bunu 75 yaşını dolduruncaya kadar *tediye* ederdi.¹¹⁹

1490-1491 tarihli *cizye* defterinde, 28 Zilhicce 896/1 Kasım 1491 tarihinde Ilıca ve nahiyelerinde kaydedilen verilere, yeni kayıtların eklenmesi ve ölenlerin çıkarılmasıyla 13.843 *cizye* hanesi ve *bive* toplamından, 1.003.059 akçe *cizye* geliri elde edildiği tespit edilmektedir. Aynı belgede Ilıca’daki voynuk zevâidlerinin 289

¹¹⁵ Halil İnalçık, “Çiftliklerin Doğuşu: Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar”, *Osmanlı’da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım*, (Ed. Çağlar Keyder ve Faruk Tabak), (Çev. Zeynep Altok), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s.16.

¹¹⁶ Gayrimüslimlerden alınan şahsi vergiler için bkz. Ek. Çizelge 6/2, 7/2 ve 8/2.

¹¹⁷ Halil İnalçık, “İspence”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.23, İstanbul 2001, s.177; İnalçık, “Osmanlılar’da Raiyyet Rüsûmu”, s.602.

¹¹⁸ C. H. Becker, “Cizye”, *İA*, MEB, C.3, İstanbul 1993, s.199.

¹¹⁹ Boris Christoff Nedkoff, “Osmanlı İmparatorluğunda Cizye (Baş Vergisi)”, (Çev. Şinasi Altundağ), *Belleten*, TTK., C.VIII, S.32, Ankara 1944, s.621.

hanesi için 18.197 akçe cizye kaydedilmişti.¹²⁰ Ilıca ve nahiyelerinde belirtilen tarihte cizye hanelerinden ortalama 75,59 akçe ve bivelerden ise 18,31 akçe tahsil edildiği anlaşılmaktadır. Bu miktar voynuk zevâidlerinde ortalama 62,96 akçe olarak çıkmaktadır.

1572 tarihli cizye defterine göre Ilıca Kazası ile Dubniçe ve Radomir nahiyeleri toplam 22.345 cizye hanesine sahipti. Yine aynı tarihte Köstendil'in genelinde bulunan zevâid voynukları ise 5.113 cizye hanesi idi.¹²¹ 1598 tarihli cizye defterinde Radomir, Sırışnik ve Gorna Krayişte'de cizye hanesi 4.668 idi.¹²² Bu defterlerde cizyeden elde edilen akçe miktarı yazılmamıştır. Tahrir defterlerine göre ise 1550'de Köstendil Livası cizye tutarı 12.000,¹²³ 1572 ve 1573'de ise 12.100 akçe olarak kaydedilmişti.¹²⁴

Osmanlı Devleti'nde sadece gayrimüslimlerden cizye alınırken, Kıbtî tebaanın hem zimmî hem de Müslüman olanlarından cizye alınmıştır.¹²⁵ Nitekim 1572 tarihli tahrir defterinde Dupniçe nahiyesi Boboşeva köyündeki bir Müslüman hane olmak üzere toplam 12 hane kıptilerden 300 akçe cizye alınmıştı.¹²⁶ Osmanlı Devleti'nde cizye vergisi miktarının bölgelere göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Altı akçe ödeyen alt sınıf vergi mükelleflerinin olduğu gibi 80 akçe ödeyen yüksek sınıf da bulunmaktaydı.¹²⁷ Yukarıda Boboşeva köyü Kıptileri örneğinde ise cizyenin, hane başına 25 akçe alındığı anlaşılmaktadır.

Gayrimüslimler *baştina* adıyla işledikleri çiftlikler için vergi vermekteydiler. *Baştina*, Osmanlılar'da genellikle Balkanlar'daki gayrimüslim halkın elinde bulunan büyük çiftliklere verilen isimdi. Slavca asıllı olan bu kelime, Osmanlı fethi öncesi de vardı. Daha önce krallar tarafından halka önemli bir hizmet karşılığı verilen *baştina* Osmanlı arazi hukukuna aykırı bir uygulama değildi ve padişah temliklerine benzemekteydi. Örneğin Bosna fethedildiğinde burada önemli miktara ulaşan *baştinalar*

¹²⁰ NBKM. OAK. 214/5, vr.16a-17a; Todorov ve Velkov, *Situation demographique de la Péninsule ...*, s.14, 24.

¹²¹ BOA. MAD.d. 6874, s.20, 21, 22.

¹²² BOA. MAD.d. 1436, s.2-33, 34-57, 57-80.

¹²³ BOA. TT.d. 267, s.11.

¹²⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr.6a; BOA. TT.d. 664, s.34.

¹²⁵ Öz, "Osmanlılar - F) Sosyal Hayat" ..., s.536.

¹²⁶ TKG. KK. TT.d. 89, vr.423a. "*Cemaat-i Kıbtıyan mezkûrlar müşârünileyh Sultan hazretlerinin emlâkından karye-i mezbure sınırında mütemekkin olup resm-i çiftleri ve cizyeleri ve ispençeleri mûmâileyhâ Sultan hazretleri için zabt olunur.*"

¹²⁷ İnalçık, "Osmanlılar'da Cizye", s.47.

timar sistemi içine alınarak sahiplerinin ellerinde bırakılmıştı. Ancak bunlar eskisinden farklı olarak arazilerinde ettikleri mahsulün vergisini vermekle yükümlü idiler.¹²⁸ Tahrir defterlerine göre Ilıca'da 1519'da 632, 1550'de 1.677 ve 1572'de 1.644 adet baştına bulunmaktaydı.

4.2.1.3. Arızı Vergiler

Arızı vergilere *bâd-ı hevâ* gurubu vergiler de denmektedir. Bu kelime Osmanlı maliye terimi olarak ne zaman tahakkuk edeceği belli olmayan yani zuhurata bağlı bazı resimleri ifade etmektedir. Bâd-ı hevâ kapsamı içine giren resimlerin kaynağı örfütür. Ancak verasetle ilgili vergiler bunların içine katıldığında şer'î vergi vasfını da kazanır. Mufassal tahrir defterlerinde şehir, kasaba, köy, mezraa veya cemaat gibi sayım ünitelerine ait gelirlerin dökümü verilirken genelde bu gelirlerin en son kalemini bâd-ı hevâ oluşturmaktadır. Diğer gelirlerin tahsil vakti ve mevsimi belli olmasına rağmen bâd-ı hevânınki belirtilmez.¹²⁹

Bu gruba dâhil olan resimler *bâd-ı hevâ*, *niyâbet*, *âdet-i deştânî*, *resm-i arus*, *tapu resmi*, *tütün (duhan) resmi*, *cürüm* ve *cinayet* gibi resimlerden oluşmaktaydı. Bu resimler için defterlerde çok defa timar arazisinin genişliği ve reyanın nüfusuna göre tahrir emini tarafından tahmini bir meblağ takdir edilmekteydi. Çünkü bir sipahinin timarında kaç kızın evlenip resm-i arus ödeyeceği, kaç kişinin tapu resmi ödeyeceği, cürüm ve cinayet olup olmayacağı bilinemediğinden tahrir defterlerine tahmini bir rakam yazılmaktaydı.¹³⁰

Ilıca'da 1519'da arızı vergiler "*bâd-ı hevâ ve gayrihi*" şeklinde alındığı gibi "*resm-i fuçî*", "*bâc-ı hamr*", "*öşr-i galle ve rüsum-ı örfiyye*", "*resm-i arus*" gibi vergilerle birlikte kaydedilerek de alınmıştı. Niyâbet ise "*niyâbet*", "*niyâbet ve bâc-ı siyah*" ve "*niyâbet-i Yörükân ve resm-i arus ve yave ve gayri rüsum*" şeklinde kaydedilmişti.¹³¹

Gerdek vergisi olarak da bilinen arus vergisinin mahiyeti, bir kız veya dul kadın evlenirken kadıya verilen nikâh resminden başka timar sahibine veya sancakbeyine

¹²⁸ Feridun Emecen, "Baştına", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.5, İstanbul 1992, s.135-136.

¹²⁹ Halil Sahillioğlu, "Bâd-ı Hevâ", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 1991, s.416-417.

¹³⁰ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri ...*, s.167-168.

¹³¹ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b.

ödenen resimdir, kızları evlendiği zaman timar sahibinden de alınırdı.¹³² Bu vergi 1488 tarihli Kratova Kanunnâmesi'ne göre hâs köylerinde kızdan 30, dullardan ise 15 akçe alınmaktaydı.¹³³

Cerâim-i hayvanât da denilen *âdet-i deştânî* bir şahsın atı veya sığırının bir başkasının ekinine girip zarar vermesi hâlinde, hayvan sahibinden alınırdı. *Niyâbet* ise bâd-ı hevâ demektir. Köy reayasının *cürüm ve cinayet* ve *sair bâd-ı hevâsını* sipahi alırdı. Bir nahiyedeki serbest olmayan timarların bâd-ı hevâ resimlerinin yarısını o niyâbet bölgesindeki en yüksek rütbeli timarlı sipahi subayı almaktaydı. Bu bazen subaşı, bazen de sancakbeyi idi.¹³⁴ 1519'da Ilıca ve nahiyelerinde alınan arazi vergiler ve miktarları şu şekilde idi.

Tablo 4/14: 1519'da Ilıca'da Kaydedilen Arazi Vergiler¹³⁵

Nahiyeler	Bâd-ı hevâ ve gayrihi	Bâd-ı hevâ, resm-i fuçî ve bâc-ı hamr	Bâd-ı hevâ ve öşri-galle ve rûsum-ı örfiyye	Bâd-ı hevâ-i Voynugan ve resm-i arus	Niyâbet-i Yörükân ve resm-i arus ve yave ve gayri rûsum	Niyâbet	Niyâbet ve bâc-ı siyah	TOPLAM	Yüzdelik Pay
Ilıca	8.997	267	-	-	-	3.000	14.000	26.264	33
İslavişte	5.528	-	-	-	-	-	-	5.528	7
Kamaniçe	1.045	-	-	-	-	-	-	1.045	1
Dubniçe	13.584	-	300	-	-	-	-	13.884	17
Radomir	7.702	1.082	-	1.500	-	-	-	10.284	13
Sirişnik ve G.Krayişte	9.267	-	-	-	-	3.000	-	12.267	15
Karasu	428	-	-	-	-	-	-	428	1
Pürtlü	-	-	-	100	1.392	-	-	1.492	2
Piyaniçe	5.921	-	-	-	-	3.000	-	8.921	11
Toplam	52.472	1.349	300	1.600	1.392	9.000	14.000	80.113	100
Gen. Top.	80.113								

1519'da arazi vergilerin en çok olduğu yer Ilıca merkez ve köyleri olup, toplamın % 33'üne tekabül ediyordu. Bunlar arasında en çok niyâbet ve bâc-ı siyah olarak 14.000 akçe vergi kaydedilmişti. Bu tarihte arazi vergilerin en az olduğu yer ise Karasu'ya bağlı köylerdi. 1519'da toplam 80.113 akçe arazi vergi alınmıştı ve bu verginin voynuklar ve yörüklerden de alındığı anlaşılmaktadır.

¹³² Neşet Çağatay, "Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler", *DTCFD*, C.5, Ankara 1957, s.506.

¹³³ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II-* ..., s.446.

¹³⁴ Ünal, *Osmanlı Tarih* ..., s.11.

¹³⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b.

1550’de arazi vergilerin ayrı ayrı kaydedildiği gibi birlikte de kaydedildiği görülmekteydi. Bu durum aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmektedir.

Tablo 4/15: 1550’de Ilıca’da Kaydedilen Arazi Vergiler¹³⁶

Nahiyeler	Resm-i arus	Resm-i deştbanı	Resm-i arus, deştbanı ve niyâbet	Niyâbet	Niyâbet-i mıs	Bâc-ı sıyah	Bâc-ı bazar ihtisab	Bâc-ı bazar ve niyâbet	İhtisab ve ihzar	TOPLAM	Yüzdellik Pay
Ilıca	1.716	2.217	-	829	3.524	-	-	-	4.000	12.286	15
İslavişte	3.285	1.487	-	50	3.756	-	-	-	-	8.578	10
Kamaniçe	437	404	-	597	123	-	-	-	-	1.561	2
Dubniçe	4.659	2.349	-	3.230	2.566	-	-	-	-	12.804	16
Cuma	3.126	1.927	-	2.340	1.321	1.100	1.442	-	-	11.256	14
Radomir	3.706	1.971	-	3.090	2.009	1.200	-	3.100	2.100	17.176	22
Sirişnik ve G.Krayište	4.513	1.781	254	208	4.760	-	-	-	-	11.516	14
Pürtlü	113	73	-	152	-	-	-	-	-	338	1
Piyaniçe	895	618	-	974	2.178	-	-	-	-	4.665	6
Toplam	22.450	12.827	254	11.470	20.237	2.300	1.442	3.100	6.100	80.180	100
Gen. Top.	80.180										

1550 tarihinde arazi vergilerin en çok alındığı yer 17.176 akçe ile Radomir nahiyesi ve köyleri idi. Bu tutar toplamın % 22’sini oluşturmaktaydı. Tabloda da görüldüğü üzere arazi vergiler içinde en yüksek miktar 22.450 akçe ile *resm-i arus* adı altında alınmıştı. 1519’da kaydına rastlanmayan “*niyâbet-i mıs*” 1550’de 20.237 akçe idi. Niyâbet vergisinin yarısını niyâbet-i mıs adıyla serbest olmayan timar sahipleri, diğer yarısını ise yine aynı adla subaşı veya sancakbeyleri almaktaydı.¹³⁷ Yukarıda “*ihtisab ve ihzar*” isimli vergi birlikte ya da ayrı ayrı kaydedilmişti. *İhtisab resmi*, eskiden belediye geliri olarak damga, tartı, ölçü, panayır ve pazar resmi adı altında alınan vergi ile hile yapan esnaftan alınan para cezalarının genel adıdır. *İhzar ya da ihzariye* ise şer’î mahkemelere kendiliğinden gelmeyip muhızrlar vasıtasıyla getirilmesi hâlinde alınan paraya denirdi.¹³⁸ 1550 yılında ihtisab ve ihzar toplamı 6.100 akçe tespit edilmiştir. Bu tarihte Ilıca ve nahiyelerinde arazi vergiler toplamı 80.180 akçe idi.

¹³⁶ BOA. TT.d. 267, s.1-462.

¹³⁷ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri ...*, s.168.

¹³⁸ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.342, 343.

1572’de arızı vergiler toplu hâlde kaydedildikleri gibi *gallat* ve *hububat*dan alınan vergilerle ve “*yave ve kaçgun, mâl-ı gaib, mâl-ı mefkûd, beytü’l-mâl-ı gaib, bâc-ı bazar, ihtisab, ihzar, bâc-ı pay(i) ağnam, gav ve ..., bâc-ı siyah, bâc-ı hamr*” gibi vergilerle de kaydedildiği görülmektedir.

Tablo 4/16: 1572’de Ilıca’da Kaydedilen Arızı Vergiler¹³⁹

Nahiyeler	Niyabet, nisf-i niyabet, cürm-i cinayet, bâd-ı hevâ, resm-i arusan, deştani, yave, kaçgun, mâl-ı gaib, mâl-ı mefkûd, beytü’l-mâl-ı gaib, bâc-ı bazar, ihtisab, ihzar, bâc-ı pay, ağnam, gav ve ganem	Öşr-i gallat, hububat, şıra, öşr-i gıyâh, kendir, meyve, adet-i deştani, tapu-i zemin, rüsuman-ı saire ve asiyan-ı harab	Niyabet-i nisf, resm-i arus, deştani ve tapu-i zemin	Niyabet, resm-i arus, deştani ve tapu-i zemin	Mâl-ı gaib ve mâl-ı mefkûd	Bâc-ı siyah, bâc-ı hamr, bâd-ı hevâ ve rüsuman-ı saire	İhtisab ve ihzar	TOPLAM	Yüzdelik Pay
Ilıca	-	3.159	8.472	8.098	260	-	6.100	26.089	19
İslavişte	-	1.723	7.351	4.510	-	-	-	13.584	10
Kamaniçe	653	-	-	809	-	-	-	1.462	1
Dubniçe	1.780	7.095	8.980	16.756	-	500	500	35.611	26
Cuma	-	-	-	443	--	-	1.200	1.643	1
Radomir	5.330	800	2.095	9.104	-	600	900	18.829	14
Sirişnik ve G.Krayişte	50	7.723	14.709	2.356				24.838	18
Piyanıçe	-	4.021	6.847	2.864	-	300	400	14.432	11
Toplam	7.813	24.521	48.454	44.940	260	1.400	9.100	136.48	8
Gen. Top.								136.488	

Tabloda da görüldüğü üzere Ilıca Kazası’nda 1572’de arızı vergiler 35.611 akçe ile en çok Dupniçe ve köylerinden alınmıştı. Bu miktar toplamın % 26’sını oluşturuyordu. Bu tarihte İhtisab ve ihzar vergisi önceki tahrire göre Ilıca’da artmış, Radomir’de azalmıştı. İhtisab ve ihzar vergilerinin önceki tahrire göre 3.000 akçe arttığı ve 9.100 akçe olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak 1572’de Ilıca ve nahiyelerinde arızı vergiler toplamı 136.488 akçe olarak tespit edilmektedir.

Bâdı hevâ vergilerinden 1550 ve 1572 tarihli defterlerde “*resm-i duhan*” olarak geçen vergi, defterlerde diğer arızı vergilerden müstakil olarak kaydedilmiştir. Bu vergi, daha ziyade yörük, yüzdeci, yağcı, küreci, tatar ve Türkmen taifesi gibi yerleşik olarak

¹³⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

bir yerde oturmayan, bir yerden bir yere gezen ve evli olan, yani müstakil bir ev tütüren kimselerden alınırđı.¹⁴⁰ 1550’de Ilıca nahiyesine tabi Şuşkofça köyü gayrimüslimleri on yıldan fazladır Ilıca nahiyesine bağlı Kopilofça köyünde idiler ve duhan resmini bu köy sipahisine, öşür ve vesair vergilerini ise Şuşkofça sipahisine vermekte idiler.¹⁴¹

1572’de Selanik yörüklerinden Hacı Hasan Cemaati, Dubniçe’ye tabi Kranıçe (Krayniçe) köyü sınırında kışlamak üzere mütemekkin idiler. Bunun için evli olanlardan 50’şer akçe ve bekârlardan ise 3’er akçe duhan resmi vermekle mükelleftiler.¹⁴² Yine aynı tarihte ve Selanik yörüklerinden Serçi cemaatinin Dubniçe’ye tabi Hamzabeylü köyü sınırında kışlamak için aynı miktar vergiyi vermeleri belirtilmiş ve *resm-i yörükân* adıyla 42 akçe kayd olunmuştu.¹⁴³ Ilıca’da bulunan kıpti ve voynukların da duhan resmi vermekle yükümlü oldukları görülmektedir. 1572’de Cumabazarı’ndaki Kıptiler 30 ve Dubniçe’ye tabi Mtoka? mezrasında bulunan voynuklar ise 24 akçe duhan resmi ödemişlerdi.¹⁴⁴ Tahrir defterlerine göre Ilıca’da resm-i duhan 1519’da 90, 1550’de 50 ve 1572’de 120 akçe idi.¹⁴⁵

XVI. yüzyılda arızı vergilerin her tahrirde arttığı görülmektedir. 1519-1550 arası hemen hemen aynı olan arızı vergi miktarları, 1550-1572 arasında ise % 70’i geçen büyük bir artış göstermişti.

4.2.1.4. Olağanüstü Durumlarda Alınan Vergiler

Avarız, olağanüstü durumlarda, bilhassa savaş zamanlarında merkezî hükümetin mal ve hizmet taleplerinden doğup daha sonra para şekline çevrilerek eskiden alınan mal ve hizmetlerin bedeli hâline gelmiştir. Nüzül vergisi de avâriz tipi vergilerdendi.

¹⁴⁰ Çağatay, “Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan ...”, s.505.

¹⁴¹ BOA. TT.d. 267, s.75. “Zikrolan kâfirler kâdimden Şuşkofça’da sakin olup on yıldan ziyade imiş Kopilofça nam karyede sakin olmuşlar, karye-i Kopilofça sipahisine resm-i duhan virüb, öşrün ve sair rüsümların Şuşkofça sipahisine virürler.”

¹⁴² TKG. KK. TT.d. 88, vr.164a. “Cemaat-i Hacı Hasan an Yörükân-ı Selanik karye-i mezburun sınırında kışlayub müzevvecinden sahib-i âdemine ellişer akçe ve mücerredlerinden üçer akçe resm-i duhan virirler.”

¹⁴³ TKG. KK. TT.d. 88, vr.178a. “Cemaat-i Serçi-i Yörükân-ı Selanik karye-i mezburun sınırında kışlayub sahib-i âdemine müzevvecinden ellişer akçe ve mücerredlerinden üçer akçe virirler.”

¹⁴⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr.135a, 149a.

¹⁴⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.73a, 340b, 342a, 378b, 400b; BOA. TT.d. 267, s.26, 75; TKG. KK. TT.d. 88, vr.14b, 135a, 149a, 164a, 178a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.396b.

Avâriz nakit olarak alınır, nüzül ise buğday, un ve yağ şeklinde aynı olarak tahsil edilirdi.¹⁴⁶

25 Receb 932/7 Mayıs 1526 tarihli nüzül bedelleri defterinde Ilıca Kazası için 4.553 avâriz hanesine 40 müd un ve 160 müd arpa olmak üzere toplam 200 müd nüzül yazılmıştı. Kaydın başında her bir müdün 300 akçe olduğu belirtilmekteydi.¹⁴⁷ Buradan un ve arpadan oluşan 200 müd nüzül miktarınının 60.000 akçe yaptığı anlaşılmaktadır.

Başka bir nüzül defterinde ise 20 Ramazan 949/28 Aralık 1542’de Ilıca Kazası’nın 4.273 avâriz hanesinden 474 müd, 15 kile ve 3 şinik nüzül alınmıştı. Bu tarihte her bir müdün 240 akçe olduğu belirtilmişti.¹⁴⁸ Buna göre 474 müd nüzülün 113.760 akçe yaptığı görülmektedir. İki farklı tarihte aradan geçen 16 yılda müd birim fiyatı 300 akçeden 240 akçeye gerilemişti. Buna karşın Ilıca halkından talep edilen tahıl ve un miktarı ise iki kattan fazla artış göstermişti.

4.2.2. Mukataalar

Mukataa, Osmanlı Devleti’nde “devlete ait bir kısım vergi ve resimlerin belirli bir meblağ karşılığında iltizama verilmesi” anlamına gelmektedir. Mukataa kelimesi başlangıçtan beri, mülkiyeti devlete veya vakıflara ait araziden ve arsalardan ifraz edilerek özel şahıslara veya kurumlara kiralanen parçalar için yapılan kira sözleşmesini ve ödenen kirayı ifade etmek üzere “mukataa-i zemin” veya “mukataalı” gibi tabirlerde de kullanılmıştır.¹⁴⁹ Devlet kiraya verdiği arazilerin sonradan durum takibini yapmış ve kiralayan şahısların kiralama sonrası sorunlarıyla da meşgul olmuştu. Ilıca kadısı Alaaddin 15 Rebîü’l-evvel 990/9 Nisan 1582 tarihinde bir arz göndermişti. *Değirmenderesi* hasısı mukataasının mahsulatı genellikle galle, şair ve meyve idi ve 987/1579 senesi Hıdırellez’inde 15 gün boyunca şiddetli kış olmuş, bağlarda üzüm ve meyve yetişmemişti. Bundan başka aynı sene Cemâziye’l-âhir/ Temmuz-Ağustos’da dolu yağmış ve ekinler harap olmuştu. Olay bölge halkının onayıyla sabit görülmüş ve

¹⁴⁶ Bruce Mc. Gowan, “Osmanlı Avarız-Nüzül Teşekkülü (1600-1830)”, *VIII. Türk Tarih Kongresi (Ankara 11-15 Ekim 1976) Kongreye Sunulan Bildiriler*, TTK., Ankara 1981, s.1327; Halil Sahillioğlu, “Avâriz”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.4, İstanbul 1991, s.109.

¹⁴⁷ BOA. MAD.d. 499, s.202.

¹⁴⁸ BOA. MAD.d. 118, vr.3b.

¹⁴⁹ Mehmet Genç, “Mukātaa”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, s.129.

kadının arzına cevaben 430.000 akçe olan mukataanın 187.000 akçesi Kâl'a mevacibine havale olunmuştu.¹⁵⁰

İncelenen belgelerde *mukataa nazırı* ve *mukataa müfettişi* gibi görevli isimlerine rastlanmaktadır. Osmanlılar'da maliye, idare ve vakıf kurumlarında yönetici ve denetleyiciye *nâzır* denir. Nâzır unvanlı görevler büyük çeşitlilik gösterir. XVI. yüzyılın başlarından itibaren nâzır terimine en yaygın şekilde mukataaların vergilendirilmesinde rastlanır. Burada nâzırların vergilendirmeye doğrudan katılmak yerine bir veya daha fazla sancağı kapsayan belirli bir bölgedeki mukataaları vergilendirecek olan mültezimlerin bulunması, merkeze arzedilmesi ve ihale yapıldıktan sonra denetlenmesi gibi görevleri vardı. Mukataa nâzırları hemen her zaman askerî zümre mensubuydular. Başlangıçta bunların çoğunluğunu kadılar oluştururken, XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra merkezden gönderilen çavuş, sipahi, müteferrika veya mahallindeki timar ve zeamet sahibi olanlar bu görevleri üstlenmiştir.¹⁵¹

Mukataa müfettişleri de genellikle kadılardan seçilirdi. Onlara gönderilen ferman ve hükümlerde kadı ve mukataat müfettişi oldukları tasrih edilirdi.¹⁵² Aynı şekilde incelenen dönemde Köstendil mukataa müfettişleri de kadılardan seçilmişler ve ileride de değinileceği üzere bunların çoğunun Kratova kadılarından seçildiği görülmektedir. Eldeki mevcut arşiv malzemelerinden tespit edilen mukataa görevlileri şu şekildeydi.

¹⁵⁰ BOA. MAD.d. 5359, s.21.

¹⁵¹ Mehmet Genç, "Nâzır (Osmanlılar'da)", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006, s.449-450.

¹⁵² M. Tayyip Gökbilgin, "XVI. Asırda Mukataa ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesinin Rolü", *IV. Türk Tarih Kongresi (Ankara 10-14 Kasım 1948) Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1952, s.441.

Tablo 4/17: Ilıca'daki Mukataa Görevlileri

Görevi	İsmi	Tarih
Mukataa Emni	Sinan ¹⁵³	969/1559
Kâtib	Mehmed ¹⁵⁴	969/1559
Köstendil Mukataa Nâzırı	Zâim Süleyman ¹⁵⁵	13 Muharrem 972/21 Ağustos 1564
Köstendil Mukataa Nâzırı	Kenan ¹⁵⁶	24 Ramazan 980/28 Ocak 1573
Köstendil Mukataa Nâzırı	Murtaza Çavuş ¹⁵⁷	Gurre-i Receb 987/24 Ağustos 1579
Köstendil Mukataa Nâzırı	Hüseyin Çavuş ¹⁵⁸	27 Ramazan 1006/3 Mayıs 1598
Köstendil Mukataa Müfettişi	Hüsam ¹⁵⁹	19 Ramazan 1006/25 Nisan 1598
Kratova Kadısı ve Köstendil Mukataa Müfettişi	Muhiddin ¹⁶⁰	25 Zilkade 984/13 Şubat 1577
Kratova Kadısı ve Köstendil Mukataa Müfettişi	Abdülkerim ¹⁶¹	26 Safer 991/21 Mart 1583
Çavuş (Mukataa Çavuşu)	Zâim Mehmed ¹⁶²	19 Ramazan 1006/25 Nisan 1598

Osmanlı Devleti'nde emin, tersâne emini, gümrük emini ve mukataa emini gibi çeşitli memuriyetlere mahsus bir unvan idi.¹⁶³ İncelenen belgelerde genelde mukataa emini ve maden emini olarak rastlanmaktadır. 969/1559 tarihinde mukataa emini Sinan ve kâtip Mehmed idi. Burada emin 13 akçe ve kâtip 5 akçe yevmiye almaktaydı. Yine Köstendil'de emin 20 akçe ve katip 10 akçe almaktaydı.¹⁶⁴

Tabloda da görüldüğü üzere Muhiddin'in 25 Zilkade 984/13 Şubat 1577'de¹⁶⁵ ve Abdülkerim'in 26 Safer 991/21 Mart 1583'de Kratova kadısı olmalarının yanında Köstendil Sancağı mukataa müfettişi olarak da görev yapmışlardı.¹⁶⁶ Belgelerde dikkati çeken bir husus mukataa müfettişlerinin çoğunlukla Kratova kadılarında seçilmiş olmasıydı. Kratova maden yataklarıyla ünlü bir Köstendil Kazası'ydı ve buna bağlı olarak burada maden mukataası sistemi de yaygındı. Bu açıdan bakıldığında Köstendil mukataaları için deneyim sahibi ve işinin ehli olan Kratova kadıları seçilmişti.

¹⁵³ BOA. MAD.d. 255, s.31.

¹⁵⁴ BOA. MAD.d. 255, s.31.

¹⁵⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 6, s.22; 6 Numaralı Mühimme ... I, s.49.

¹⁵⁶ BOA. A. DVNS. MHM.d. 21, s.69.

¹⁵⁷ BOA. MAD.d. 6148, s.79, 105.

¹⁵⁸ BOA. A. RSK.d. 1475, s.15.

¹⁵⁹ BOA. A. RSK.d. 1475, s.15.

¹⁶⁰ BOA. A. DVNS. MHM.d. 29, s.158; Kahveci, s.203-204.

¹⁶¹ BOA. MAD.d. 6148, s.79.

¹⁶² BOA. A. RSK.d. 1475, s.15.

¹⁶³ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.224.

¹⁶⁴ BOA. MAD.d. 255, s.31. "... mültezim-i merkum zikrolan mukataa-i şol şartla iltizam ider ki, yirmi akçeyle kendüsüne emin olup ve kefilî olan mezkur Hacı Bayram on akçeyle kâtib ola deyu ... "

¹⁶⁵ BOA. A. DVNS. MHM.d. 29, s.158; Kahveci, s.203-204.

¹⁶⁶ BOA. MAD.d. 6148, s.79.

Mukataaların iltizama verilme arzları ve mukataadaki sorunlar müfettiş ve nâzır tarafından merkeze birlikte arz edilirdi. Aynı biçimde merkezden mukataalarla ilgili yazışmalar da müfettiş ve nazıra hitaben yapılırdı.¹⁶⁷ Nitekim 19 Ramazan 1006/25 Nisan 1598 tarihinde zuamadan Mehmed'in bir mukataayı ziyadesiyle ve çavuşluk şartıyla kabul etmesi, Köstendil Müfettişi Hüsam ve Nâzır Hüseyin Çavuş tarafından merkeze bildirilmişti.¹⁶⁸

Tahrirlerde “*bâd-ı hevâ, resm-i arus, niyabet, bâc-ı siyah, adet-i ağnam, resm-i ağıl, şemhane, resm-i ispençe-i voynugan, yave, kaçgun, cizye-i gebran, gav, ganem ve bâc-ı hamr*” gibi vergi türlerinden mukataa usulü ile gelir sağlanmaktaydı. Ayrıca “*mukataa-i zemin*” adı altında “*asiyab, kasap dükkânı, bazar-ı galle, bazar-ı kapan, odalar, evler ve dükkânlar*” dan da mukataa ile gelir elde edilmekteydi.

Tablo 4/18: XVI. Yüzyılda Ilıca Kazası Mukataaları ve Gelirleri¹⁶⁹

1519		1550		1572	
Ilıca Kazası		Köstendil Sancağı Geneli		Köstendil Sancağı Geneli	
Mukataa	Tutar	Mukataa	Tutar	Mukataa	Tutar
Bâd-ı heva ve resm-i arus mukataaları	100	Köstendil Livası adet-i ağnam ve resm-i ağıl mukataaları ve Menlik nahiyesi hasları	725.868	Köstendil Livası adet-i ağnam ve resm-i ağıl mukataaları ve Menlik nahiyesi hasları	876.196
Ilıca merkezi niyabet ve bâc-ı siyah mukataaları	14.000	Köstendil Livası Voynuk mukataası (ispençe hariç)	317.672	Köstendil Livası Voynuk ispençeleri mukataası (ispençe hariç)	318.895
Çayır ve Muslihiddin Halife sorumluluğunda bulunan harap değirmen mukataaları	100	Köstendil Livası mumhane mukataası	31.300	Köstendil Livası mumhane mukataası	31.510
---	---	Köstendil Livası Voynukları ispençe resimleri	165.766	Köstendil Livası Voynukları ispençeleri	166.915
---	---	Köstendil Livası yave ve kaçgun mukataası	18.189	Köstendil Livası yave ve kaçgun mukataası (Kratova ve Menlik hariç)	18.525
---	---	Köstendil Livası gayrimüslim cizyeleri mukataası	12.000	Köstendil Livası gayrimüslim cizyeleri mukataası	12.210

¹⁶⁷ Baki Çakır, *Osmanlı Mukataa Sistemi (XVI-XVIII. Yüzyıl)*, Kitabevi Yayınevi, İstanbul 2003, s.126.

¹⁶⁸ BOA. A. RSK.d. 1475, s.15. “*Dergâh-ı âli çavuşluk. Köstendil müfettişi Mevlâna Hüsam ve nazırı Hüseyin Çavuş mektub gönderüb zuamadan Mehmed, Köstendil sancağında vaki olan maden emini olan mukataasın altı yük akçe ziyadesi ile kendüye çavuşluk şartıyla kabul ve iltizam eylediğün bin altı Ramazanın on dokuzuncu günü arz olundukda ferman olundu ...*”

¹⁶⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.26b, 73a, 489b; BOA. TT.d. 267, s.11, 26; TKG. KK. TT.d. 88, vr.6a, 14b, 149a.

---	----	Bâd-i hevâ, resm-i arus ve Ilıca nahiyesi sipahi timarları niyabeti ve Ilıca merkezi bâc-ı pay, esb ve bâc-ı ... , gav, ganem, bâc-ı hamr, mum ve esir vergileri mukataası	11.700	Bâd-i hevâ, resm-i arus ve Ilıca nahiyesi sipahi timarları yarı niyabeti ve Ilıca merkezi bâc-ı pay, esb ve bâc-ı ... , gav, ganem, bâc-ı hamr, mum ve esir vergileri mukataası	23.000
----	----	----	----	Arhangel manastırı zemin mukataası	50
Toplam	14.200	Toplam	1.282.495	Toplam	1.447.301

1519’da Ilıca mukataaları müstakil olarak kaydedilirken, 1550 ve 1572’de sancağa ait bütün mukataalar birlikte kaydedilmiştir. 1519’da sadece Ilıca mukataalarından 14.200 akçe gelir elde edilmişti. 1550’de ise içinde Ilıca Kazası mukataalarının da bulunduğu Köstendil Sancağı mukataaları vardı. 1550’de Ilıca’da bazı mukataa gelirleri 11.700 akçe idi. Sancağın genelinde ise toplam 1.282.495 akçe mukataa kaydedilmişti. 1572’de Ilıca’ya ait bazı mukataa değerleri 23.000 akçe idi.

13 Recep 978/11 Aralık 1570’de voynuk mukataalarının Ilıca Kazası’ndaki tutarı 50.500 akçe olarak kaydedilmişti.¹⁷⁰

Tahrir defterlerine göre mülkiyeti vakıflara ait olan bazı taşınmazlardan mukataa usulü ile gelir elde edilmekteydi. Bunlar “*mukataa-i zemin*” adıyla çeşitli *dükkânlar*, *değirmenler*, *pazar yerleri*, *evler* ve *odalardan* elde edilen gelirlerden oluşuyordu. 1572 tarihli tahrir defterinde Ilıca Kazası’ndaki vakıf mukataaları şu şekilde idi.

Tablo 4/19: 1572’de Ilıca’da Vakıflara Ait Mukataalar ve Gelirleri¹⁷¹

Mukataa	Değeri
Ilıca merkez dükkânlar mukataası	240
Ahmed Bey sorumluluğunda harap un değirmeni mukataası	100
Evler mukataası	200
Eski defterde 38 adet dükkân olup, yangın sonucu 8’i yazılmamış ve zemin mukataası vermektedirler.	360
İbrahim sorumluluğunda zemin mukataası	30
Yeniçeri Kasap Mustafa sorumluluğunda zemin mukataası	12
Kasap Cafer sorumluluğunda zemin mukataası	12
Zemin mukataası	12
Galle pazarı mukataası	1.300
Kapan pazarı mukataası	20
Mescid yanında bulunan zemin mukataası	12
Hamam yanında bulunan zemin mukataası	5
Pazar yeri mukataası	600

¹⁷⁰ BOA. MAD.d. 7189, s.20.

¹⁷¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397b, 398a, 398b, 399b, 400a, 401a.

Odalar için zemin mukataası	96
Kayarlova? Mahallesi`nde evlere ait zemin mukataası	72
Hacı Ömer zemin mukataası	36
Ev zemin mukataası	36
Lozne köyünde zemin mukataası	40
Zemin mukataası	108
Zemin mukataası	80
Miralay zemin mukataası	40
Dükkânlar mukataası	72
Toplam	3.483

Bu mukataalar arasında en çok gelir 1.300 akçe ile galle pazarı mukataasından en az ise 5 akçe ile hamam yanında bulunan zemin mukataasından elde edilmektedir.

4.2.3. Zirai Ürünler ve Alınan Vergiler

Osmanlı Devleti ekonomisinin temelini zirai üretim oluşturmakta ve halkın büyük çoğunluğu bu alanda yaşamını sürdürmekteydi. Bundan dolayı devlet, timar sistemi sayesinde tarımsal alanları kontrol altına almıştı. Timar sistemi ile toprak, sipahi sayesinde düzenli olarak kontrol edilmekle birlikte, ekimi, hasadı ve nadasa bırakılması takip edilmekteydi.¹⁷² Bu sıkı kontroller ve işleyen tarımsal düzen sayesinde XVI. yüzyılda Ilıca'daki zirai üretim seyrinde sürekli bir artış olduğu gözlenmektedir.

Köstendil şehri ve çevresinin tarıma elverişli toprakları ve coğrafi yapısı yüzyıllardır çeşitli tarım, bağ ve bahçe ürünlerinin yetişmesine imkân sağlamıştır. Bu elverişli yapısındaki en önemli etken bölgedeki zengin su kaynaklarıdır. Kâtip Çelebi, Köstendil'in su yönünden zengin bir bölge olduğundan bahsederek, sıcak su kaynakları ve dağlardan akan suların sulama kanalları vasıtasıyla arazilere can verdiğini belirtmiştir.¹⁷³ Görüldüğü gibi bölgede bulunan suların arazilere ulaştırılmasında sulama kanallarının kullanılması Köstendil'de bilinçli bir tarım yapıldığının göstergesi sayılabilir.

Köstendil'de meyveciliğin gelişmesi Evliya Çelebi'nin de dikkatini çekmiş ve burada birçok meyvenin yetiştiğinden bahsederek, Köstendil elması gibi bir elmanın hiçbir yerde olmadığını kaydetmiştir. Evliya Çelebi, Köstendil elmasını şöyle tarif etmiştir: “*Malatya'nın nârinli elması ve Keefe'nin Sudak bağı elmasından daha güzel, kokulu, kaz yumurtası büyüklüğünde, sarı renkte ve şekerden lezizdir.*” Her sene

¹⁷² Mehmet İnbaşı, *Osmanlı İdaresinde Tortum Sancağı (1549-1650)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2008, s.179.

¹⁷³ Mustafa Ben Abdalla Hadschi Chalfa, s.88.

padişaha ve ayanlara gönderilmek üzere kutulara konulan bu elmalar sevkiyat esnasında uzun müddet bozulmamaktaydı. Hatta “*Ve râhin raht râhin misle tüffâh ve billâhi in’ tasım ‘ ammâ yesım*” (Elma gibi faydası boldur. Utanacak şeyden Allah’a sığın.) sözünün Köstendil elmasından geldiği söylenmekteydi.¹⁷⁴

Tahrir defterlerinde, üretilen ürünler için farklı ağırlık ölçüleri kullanılmıştı. 1519’da gödüh (gödük), kile, hımıl, müd, medre; 1550 ve 1572’de gödüh, kile, hımıl, müd, medre ve vukiyye birimleri bunlardandır.

1519 ve 1550 yıllarına ait defterlerde yerleşim birimlerinde yaşayan reayanın isimlerinden sonra başlıksız olarak yetiştirilen ürünlere geçilmiştir. 1572 tarihli defterde ise “*mahsul*” ya da “*el-mahsul*” şeklindeki başlıktan sonra ürünler ve bunlara ait vergi tutarları kaydedilmiştir. Ilıca’da yetiştirilen zirai ürünler hububat, bakliyat, sebze ve meyve, bağcılık, endüstri bitkileri ile sazlık ve göl gelirlerinden oluşmaktaydı. Bu ürünlerden öşür ve resim alınmıştı. Zirai ürünlerden 1519’da 1.247.325; 1550’de 1.445.413 ve 1572’de 1.801.513 akçe gelir elde edilmişti. Bu gelirlerin ürün dağılımı ise şu şekildeydi.

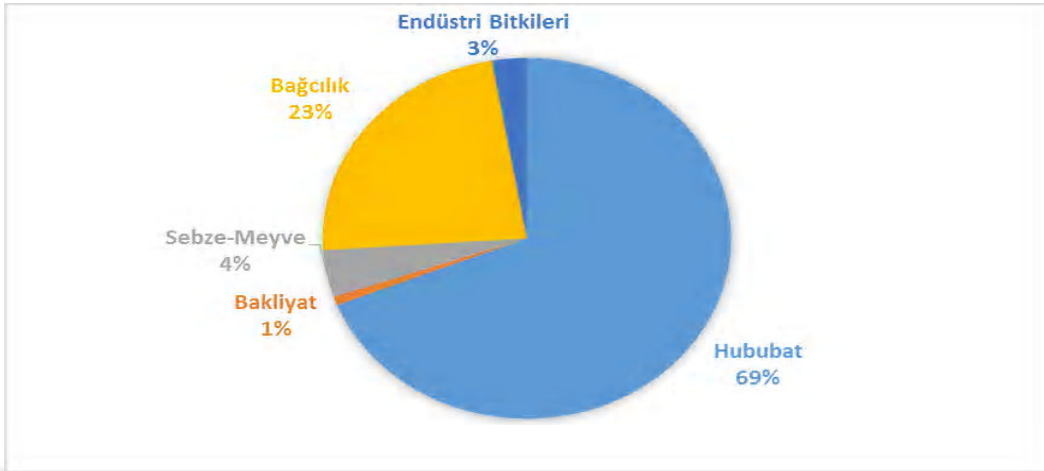
Tablo 4/20: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Yetiştirilen Zirai Ürünlerin Dağılımı

Ürünler	1519		1550		1572	
	Akçe	%	Akçe	%	Akçe	%
Hububat	858.355	69	872.973	60	1.126.997	62
Bakliyat	9.598	1	10.530	1	14.265	1
Sebze-Meyve	52.263	4	70.539	5	103.012	6
Bağcılık	290.017	23	397.922	28	444.521	25
Endüstri	34.222	3	88.389	6	107.878	6
Sazlık ve Göl	2.870	-	5.060	-	4.840	-
Toplam	1.247.325	100	1.445.413	100	1.801.513	100

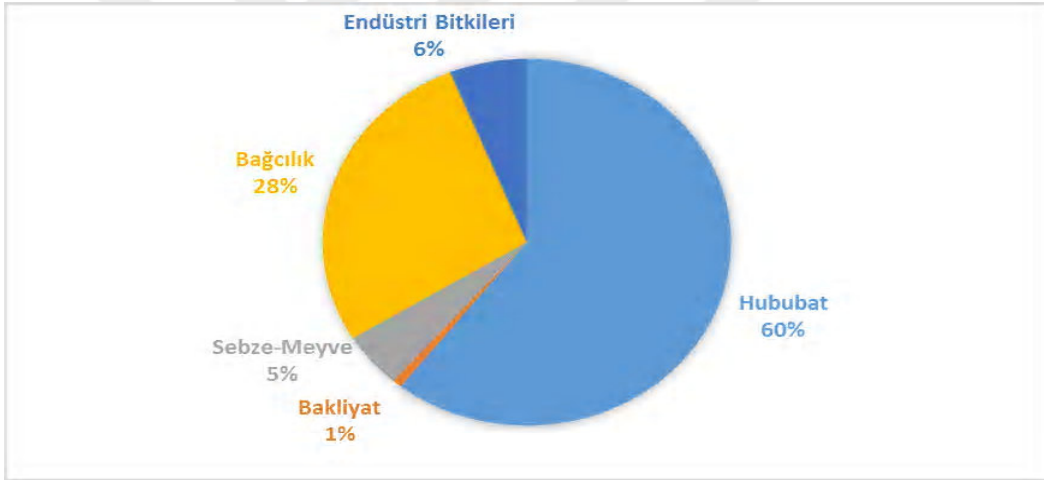
Tabloda da görüldüğü üzere zirai ürünler içinde her üç tahrirde de en çok hububat, en az ise bakliyat ile sazlıklarda yetiştirilen sazlardan gelir elde edilmekteydi. Tabloda gösterilen bu değerlerin aynı yıllara göre grafikler üzerinde gösterimi ise şu şekildedir.

¹⁷⁴ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.304.

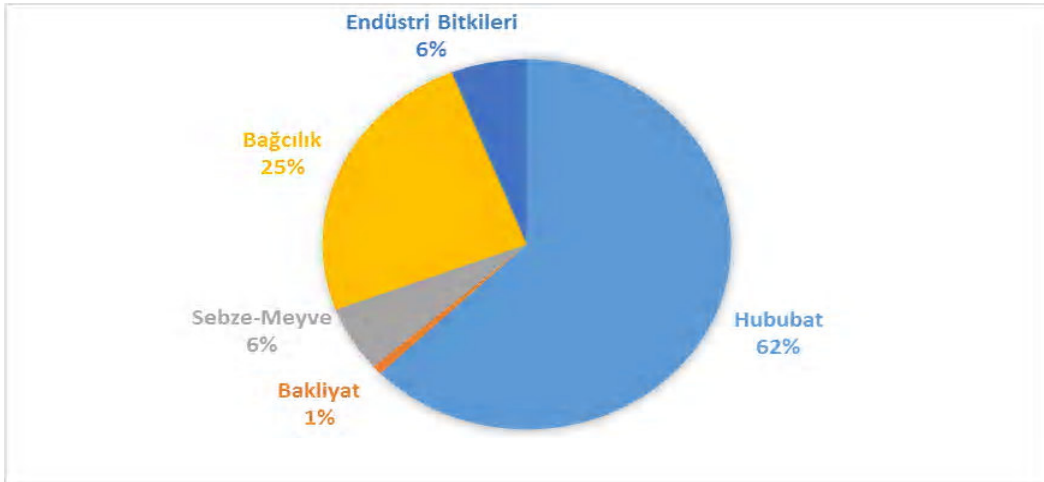
Grafik 3: 1519'da Ilıca'da Zirai Ürünlerin %'lik Dağılımı

Grafik 4: 1550'de Ilıca'da Zirai Ürünlerin %'lik Dağılımı

Grafik 5: 1572'de Ilıca'da Zirai Ürünlerin %'lik Dağılımı

4.2.3.1. Hububat Ürünleri

Ilıca Kazası'nda yetiştirilen hububat ürünlerinin başında buğday, mahlut ve arpa gelmekteydi. Bunlar haricinde az miktarda burçak, yulaf, çavdar ve mısır (darı) üretilmekteydi. Bu ürünlerden öşür ve resim alınmaktaydı. Ilıca'da hububat ürünlerinden 1519'da 858.355; 1550'de 872.973 ve 1572'de 1.126.997 akçe gelir elde edilmişti. Bu ürünlerin hububat gelirleri içindeki payları şu şekildeydi.

Tablo 4/21: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Yetiştirilen Hububat Ürünlerinin Dağılımı

Ürünler	1519		1550		1572	
	Akçe	%	Akçe	%	Akçe	%
Buğday	458.229	53,4	494.384	56,7	654.438	58
Mahlut	357.581	41,7	301.769	34,6	440.627	39
Arpa	10.304	1,2	2.916	0,4	2.149	0,2
Burçak	6.423	0,7	5.436	0,6	7.551	0,8
Yulaf	-	-	50.258	5,7	-	-
Çavdar	-	-	404	-	-	-
Mısır	-	-	53	-	-	-
Çeltik	25.818	3	17.753	2	22.232	2
Toplam	858.355	100	872.973	100	1.126.997	100

Tahrir defterlerinde bu ürünlerin farklı ölçü birimleriyle kullanıldığı görülmektedir. Bu ölçülerde 1 hımıl 250 kg; 1 müd, buğdayda 513,12 kg ve arpada 445 kg; 1 kile, buğdayda 25,656 kg ve arpada 22,25 kg olmaktadır.¹⁷⁵

Bahsedilen bu ağırlık birimleri haricinde diğer bir ölçü birimi ise kullanımına fazla bir yerde rastlanmayan ve tahrir defterlerinde “gödüh” (كودح) olarak görülen ağırlık ölçüsü birimidir. Sözlükte “Ağaçtan yapılmış, on ya da on iki okkalık tahıl ölçüsü kabı”¹⁷⁶ olarak tanımlanmaktadır. Kökeni Slavca'ya dayandırılan bu ölçü birimi Şebinkarahisar'da da kullanılmış ve Ilıca'da “Gödük” olarak belirtilmiştir. Hemen hemen her evde bulunan bu ölçü kabı, hasat edilen ürünün ölçülmesi, gelecek yıl ekilecek tohumun belirlenmesi, hububat alışverişinde ve takasında standartın sağlanması için kullanılmaktaydı. Buna göre 1 gödük buğday 18 kg'dır. Tabiki bu miktar arpa ve diğer ürünlerde değişkenlik gösterebilmektedir.¹⁷⁷ Gödük 10 ya da 12

¹⁷⁵ Walther Hinz, *İslam'da Ölçü Sistemleri (Çev. Acar Sevim)*, Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1990, s.58.

¹⁷⁶ Türk Dil Kurumu, *Büyük Türkçe Sözlük*, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts (09.06.2016)

¹⁷⁷ **Gödük (Gödüh):** Yapımında ahşap malzeme kullanılan, 29 cm çapında daire şeklinde kesilmiş bir tahtanın etrafına genellikle çamdan yapılmış 18,5 cm standart yükseklikte ince bir tahta dolaştırılan ve silindirik şeklinde olan ölçü kabıdır. Dursun Ayan, “İki Tahıl Ölçüsü Üzerine Sosyomatematik Notlar:

okkaya denk gelmektedir. Okkanın karşılığı 1,2828 kg¹⁷⁸ olduğuna göre 1 gödük 12,828 ya da 15,3936 kg olarak çıkmaktadır.

Ilıca'da yetiştirilen ürünlerin birden fazla ölçü birimiyle kaydedilmiş olması birim fiyatlarının da farklı olmasına neden olmuştur. Üretilen hububat ürünlerinin farklı ölçülere göre birim fiyatları akçe cinsinden şu şekildeydi.

Tablo 4/22: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Hububat Birim Fiyatları

Hububat	1519				1550		1572	
	Gödüh	Kile	Hımıl	Müd	Kile	Hımıl	Kile	Hımıl
Buğday	6	12	25	240	-	25	-	25
Mahlut	3	6	12	140	-	15	-	15
Arpa	3	6	12	-	-	15	-	15
Burçak	6	26	52	?	-	30	-	30
Yulaf	-	-	-	-	-	15	-	15
Çavdar	-	-	-	-	-	15	-	-
Mısır	-	-	-	-	-	15	-	-
Çeltik	-	16	-	32	16	-	24	-
	-	17	-	340	12	-	-	-

Buğday: İnsan yaşamında her dönem temel besinlerin hammaddesi olan buğday, tahrir defterlerinde “*hınta*”, “*gendum*” ve “*galle*” olarak kaydedilmişti. Ayrıca 1519'da “*hınta maa salâriyye*”¹⁷⁹ şeklinde Dupniçe nahiyesi Marulova ve Karaman Obası köylerinde geçmekteydi.¹⁸⁰ Bu tarihte “*hınta maa salâriyye*” tutarı 3.792 akçe idi.¹⁸¹

1519'da gödüh, kile, hımıl ve müd, 1550 ve 1572'de ise hımıl ölçüsüyle kaydedilen buğdayın üretim durumu şu şekildeydi.

Şebinkarahisar Kilesi ve Gödük”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, C.VI, S.1, İstanbul 2004, s.76 (not.4), 77.

¹⁷⁸ Hinz, s.30.

¹⁷⁹ **Salâriyye:** Mali mevzuatta köye gidip beylerbeyi, sancakbeyi veya zeamet ve timar sahipleri adına harmanı ölçerek bunların öşürlerini tahsil eden memurların, harman devresi boyunca hayvanlarına yem ve kendilerine yiyecek olmak üzere köylülerden almaya yetkili olduğu nakid meblağın adıydı. Harman sonunda alınır ve öşürün onda bir veya sekizde bir alındığı yerlerde bir birim de salarlık alınır. Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.587; bkz. Ömer Lütfi Barkan, “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri II”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, S.1, 2, İstanbul 1941, s.214 (not.28).

¹⁸⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.93b, 378b.

¹⁸¹ BOA. MAD.d. 170, vr.378b.

Tablo 4/23: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Buğday Üretimi¹⁸²

Nahiyeler	1519								1550		1572	
	Gödüh	Kıy.	Kile	Kıy.	Hıml	Kıy.	Müd	Kıy.	Hıml	Kıy.	Hıml	Kıy.
Ilıca	13.789	85.079	455	5.461	-	-	-	-	3.587	86.798	5.957	142.047
Kamaniçe	917	6.472	-	-	35	875	-	-	366,5	9.036	325	8.125
Dubniçe	15.463	92.831	1.738	21.288	10	240	3	720	3.677	92.191	7.537	173.710
Cuma	-	-	-	-	-	-	-	-	1.661	42.032	62	1.550
Karasu	590	3.540	109	1.308	-	-	-	-	-	-	-	-
Sirişnik	5.514	32.832	8	96	-	-	-	-	2.212	55.100	2.921	72.575
Radomir	15.447	90.222	228	2.736	-	-	-	-	3.827	97.252	4.963	110.550
G. Kravişte	5.617	33.566	-	-	15	260	-	-	825	18.872	1.165	28.700
İslavişte	120	728	91	1.127	1.755	41.097	-	-	1.771	45.081	2.400	59.510
Piyaniçe	6.267	37.607	-	-	6	144	-	-	1.835,5	45.888	2.221	55.450
Toplam	63.724	382.877	2.629	32.016	1.821	42.616	3	720	19.762	492.250	27.551	652.217
Top. Kıy.	458.229								492.250		652.217	

Kıy.: Kıymet

1519'da buğdayın genel olarak birim fiyatı gödühte 6, kilede 12, hımlıda 25 ve müdde 240 akçe idi.¹⁸³ Tabloda verilen değerlerden buğday üretiminden elde edilen toplam gelirin tahrirler arası sürekli bir yükselişte olduğu söylenebilir.

1550 ve 1572 tarihlerinde buğdayın zahire anlamına gelen "öşr-i galle" şeklinde, ağırlık birimi ve ağırlık miktarı yazılmadan sadece kıymet tutarıyla kaydedildiği de görülmektedir.

Tablo 4/24: 1550 ve 1572'de Ilıca'da Galle Üretimi¹⁸⁴

Nahiyeler	1550	1572
	Öşr-i galle	Öşr-i galle
Ilıca	584	750
Dubniçe	200	736
Sirişnik	1.050	-
Radomir	-	435
İslavişte	300	300
Toplam	2.134	2.221

Galleden elde edilen gelirden iki tahrir arasında % 4,07 oranında bir artış yaşanmıştı. Bu gelirin en çok alındığı yer 1550'de Sirişnik ve 1572'de Ilıca idi.

Mahlut: Arapça *halt* kökünden gelmekte olup, karışık anlamında¹⁸⁵ kullanılan bu kelime arpa, darı ve yulaftan oluşan bir karışım olabilmekteydi.¹⁸⁶ XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde gödüh, kile ve hıml ölçü birimleriyle birlikte kaydedilmişti. Bunlar

¹⁸² BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.396a, 397a, 423a, 423b, 456a, 456b.

¹⁸³ Hububat birim fiyatları için bkz. Tablo 4/22.

¹⁸⁴ BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.396a, 397a, 423a, 423b, 456a, 456b.

¹⁸⁵ Devellioğlu, s.568.

¹⁸⁶ İnbaşı, *Osmanlı İdaresinde Üsküb ...*, s.220.

haricinde 1519 tarihli defterde sadece bir yerde Dupniçe'ye bağlı Şilkova? köyünde müd ile birlikte “*mahlut müd 3, kıymet 420*” şeklinde görülmekteydi.¹⁸⁷ 1519'da tek başına kaydedildiği gibi “*mahlut maa salâriyye*” şeklinde kaydedilerek 120 akçe kıymeti bulunmaktaydı.¹⁸⁸ 1550'de “*mahlut*” olarak kaydedilmesinin haricinde yulaf ile birlikte “*mahlut maa alaf, hımıl 112, kıymet 1.680*” şeklinde Ilıca nahiyesi Tavalıçe köyünde geçmekteydi.¹⁸⁹ XVI. yüzyılda mahluttan elde edilen gelir ölçü birimlerine göre şu şekildeydi.

Tablo 4/25: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Mahlut Üretimi¹⁹⁰

Nahiyeler	1519								1550		1572	
	Gödüh	Kıy.	Kile	Kıy.	Hımıl	Kıy.	Müd	Kıy.	Hımıl	Kıy.	Hımıl	Kıy.
Ilıca	19.150	57.555	389	2.356	-	-	-	-	3.324	50.006	5.976,5	89.829
Kamanıçe	1.706	5.520	-	-	59	708	-	-	437,5	6.567	419	6.735
Dubniçe	24.474	76.657	1.473	8.838	23	276	3	420	3.744,5	56.959	7.894	120.191
Cuma	-	-	-	-	-	-	-	-	2.627	39.400	59	872
Karasu	1.280	4.164	15	90	-	-	-	-	-	-	-	-
Sirişnik	10.658	32.064	-	-	-	-	-	-	2.173,5	32.481	3.443	51.857
Radomir	22.067	66.492	1.299	5.394	-	-	-	-	3.019,5	43.162	6.268,5	68.913
G. Kravişte	10.375	31.445	-	-	50	600	-	-	753	11.411	1.418	21.270
İslavişte	354	2.379	244	1.464	1.952	24.000	-	-	1.778	26.584	2.632	39.145
Piyanıçe	12.362	36.691	-	-	39	468	-	-	2.436	35.199	2.789	41.815
Toplam	102.426	312.967	3.420	18.142	2.123	26.052	3	420	20.293	301.769	30.899	440.627
Top. Kıy.	357.581								301.769		440.627	

Kıy.: Kıymet

Mahlut 1519'da dört farklı ölçü birimleri ile kaydedilmişti. Aynı tarihte birim fiyatı gödühte 3, kilede 6, hımlıda 12 ve müdde 140 akçeydi. 1550 ve 1572 tarihlerinde sadece hımıl ile kaydedilen birim fiyatı 15 akçeydi.

Arpa: Arpa, halkın ve ordu hayvanlarının temel gıda maddesi olması nedeniyle üretimi fazla yapılan hububat çeşitlerindendi. 1519'da “*şair*” ve bir yerde “*cev*”¹⁹¹ olarak kaydedilmişti. 1550'de “*cev*” ve “*şair*” şeklinde yazıldığı gibi “*alaf*”, “*çavdar*” ve “*çavdar, erzen*” ile birlikte de geçmekteydi. 1550'de Dubniçe nahiyesinde “*cev, çavdar, erzen*” şeklinde kaydedilen arpanın toplam ağırlığı 15 hımıl ve kıymeti 225

¹⁸⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.381b.

¹⁸⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.378b.

¹⁸⁹ BOA. TT.d. 267, s.33-34.

¹⁹⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.396a, 397a, 423a, 423b, 456a, 456b.

¹⁹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.378b.

akçe idi.¹⁹² 1572’de mahsuller kısmında “şair” ve “cev”¹⁹³ şeklinde geçtiği gibi “kelem” (lahana), “pırasa” ve diğer ürünlerle birlikte de kaydedilmişti.

1519’da gödüh, kile ve hımıl; 1550 ve 1572’de ise hımıl ile kullanılmıştı. Bunlar haricinde hiçbir ölçü birimi belirtilmeyip sadece kıymetiyle kaydedildiği de görülmekteydi.

Tablo 4/26: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Arpa Üretimi¹⁹⁴

Nahiyeler	1519							1550			1572		
	Gödüh	Kıy.	Kile	Kıy.	Hımıl	Kıy.	öşr-i şair Kıy.	Hımıl	Kıy.	öşr-i şair Kıy.	Hımıl	Kıy.	öşr-i şair Kıy.
İlıca	284	854	29	174	-	-	230	10	150	25	-	-	25
Sirişnik	-	-	8	48	-	-	90	-	-	336	-	-	170
Dubniçe	386	1.188	291	1.756	-	-	20	50	750	-	16	240	25
Radomir	1.300	3.900	8	48	-	-	614	-	-	1.625	-	-	1.689
G. Kravişte	160	480	-	-	-	-	30	-	-	30	-	-	-
Kamaniçe	-	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	-
İslavişte	-	-	87	593	10	120	74	-	-	-	-	-	-
Karasu	-	-	-	-	-	-	70	-	-	-	-	-	-
Toplam	2.130	6.422	423	2.619	10	120	1.143	60	900	2.016	16	240	1.909
Top. Kıy.	10.304							2.916			2.149		

Kıy.: Kıymet

1519’da arpa üç farklı ölçü birimiyle kaydedilmişti. Bu tarihte arpa birim fiyatı gödühte 3, kilede 6 ve hımılda 12 akçe, 1550 ve 1572’de ise hımılda 15 akçe idi. Ilıca’da arpa üretiminden elde edilen gelir son iki tahrirde gerilemişti.

İncelenen dönemle ilgili defterlerde Ilıca Kazası merkezinde arpa üretimine rastlanmamış ve üretimin daha çok köylerde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Burçak: Ekimi genellikle ilkbaharda yapılan burçak dört köşe gövdeli, 20-60 cm yükseklikte, çalı görünümünde, iki-dört adet tohum ihtiva eden ve boğumlu meyveleri bulunan bir bitkidir. Taneleri mercimeğe benzeyen ve hayvan yemi olarak kullanılan bu yem bitkisi ayrıca kaba yem kaynaklarının değerini artırmak için

¹⁹² BOA. TT.d. 267, s.203, 213.

¹⁹³ TKG. KK. TT.d. 88, vr.158b.

¹⁹⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a.

kullanılır.¹⁹⁵ Tahrir defterlerinde “*öşr-i burçak*” şeklinde kaydedilen bu bitki diğer hububat ürünlerine nazaran az da olsa Ilıca Kazası’nda üretilmekteydi.

Tablo 4/27: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Burçak Üretimi¹⁹⁶

Nahiyeler	1519							1550			1572		
	Gödüh	Kıy.	Kile	Kıy.	Hımıl	Kıy.	Öşr-i burçak Kıy.	Hımıl	Kıy.	Öşr-i burçak Kıy.	Hımıl	Kıy.	Öşr-i burçak Kıy.
Ilıca	4	25	-	-	-	-	867	42,5	1.275	23	49	1.470	-
Sirişnik	-	-	-	-	-	-	20	2,5	75	5	10	300	-
Cuma	-	-	-	-	-	-	-	18	540	10	0,5	15	-
Dubniçe	65	396	-	-	-	-	454	25,5	780	-	62	1.860	6
Radomir	10	59	-	-	-	-	211	5	150	-	6	180	-
G. Krayişte	-	-	-	-	-	-	6	1	30	6	1	30	-
Kamaniçe	-	-	-	-	-	-	61	4	120	-	3	90	-
İslavişte	-	-	1	26	48	2.347	1.043	38	1.105	17	51	1.470	-
Karasu	-	-	-	-	-	-	26	-	-	-	-	-	-
Piyaniçe	32	192	-	-	-	-	690	43,5	1.220	50	175	2.130	-
Toplam	111	672	1	26	48	2.347	3.378	180	5.325	111	357,5	7.545	6
Top. Kıy.	6.423							5.436			7.551		

Kıy.: Kıymet

Burçak 1519’da gödüh, kile, hımıl ve müd ölçü birimleriyle birlikte kaydedilmişti. 1519’da birim fiyatı gödühde 6, kilede 26 ve hıdılda 52 akçe olarak kaydedilmişti. 1550 ve 1572’de ise hıdılda 30 akçe idi. Burçak bu ölçü birimleriyle kaydedildiği gibi ölçü birimi olmadan sadece kıymetiyle de görülmekteydi.

Yulaf: Buğdaygiller familyasından olan yulaf 50-150 cm boyunda bir yıllık otsu tahıl bitkisidir. Taneleri kırma ya da ezme hâlinde hayvan yemi olarak kullanıldığı gibi kendisinden saman olarak da istifade edilen yulaf, az da olsa insanların besin ihtiyacını karşılamakta idi.¹⁹⁷ Tahrir defterlerine göre Ilıca’da buğday ve arpaya göre az üretilen bir tahıl ürünüydü. 1519’da kaydına rastlanmayan yulaf, 1550’de “*alaf*”, “*alaf maa kapluca*” ve “*kapluca*” şeklinde kaydedilmişti. Burada geçen kapluca *yaban yulaftı* idi.¹⁹⁸ Yine 1550 tarihli defterde Ilıca nahiyesine tabi İskirani ve Çetirci köylerinde

¹⁹⁵ Durmuş Volkan Karaboğa, “XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti’nde Hububat ve Bakliyat Üretimi ve Umumi Dağılımları”, S.17(Mart 2011), *Akademik Araştırma ve Dayanışma Derneği Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD)*, s.20. (<http://sbard.org/> 13.06.2016)

¹⁹⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.423b, 456a, 456b.

¹⁹⁷ Karaboğa, s.15.

¹⁹⁸ Huricihan İslamoğlu-İnan, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Köylü*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s.73.

“*alaf maa cev*” şeklinde toplam 52 hımıl ve 779 akçe idi.¹⁹⁹ 1550’de Ilıca’da yulafın hımıl ile kaydedilmiş üretim durumu şu şekildeydi.

Tablo 4/28: 1550’de Ilıca’da Yulaf Üretimi²⁰⁰

Nahiyeler	1550	
	Hımıl	Kıymet
Ilıca	3	45
Kamaniçe	14	210
Dubniçe	248,5	3.594
Cuma	123,5	1.852
Sirişnik	1.007,5	15.089
Radomir	1.139,5	17.150
G. Krayište	348,5	5.164
İslavište	110	1.664
Piyaniçe	384	5.490
Toplam	3.378,5	50.258

1550’de 3.378,5 hımıl yulaftan 50.258 akçe gelir elde edilmişti. 1572’de Dubniçe nahiyesi Dokatiçeva ve Toroskova köylerinde az miktarda üretilmekteydi. Bu köylerden 26 hımıldan 390 akçe gelir elde edilmişti.²⁰¹ 1550 ve 1572’de yulafın hımıl üzerinden birim fiyatı değişmemiş ve 15 akçe olarak kalmıştı.

Çavdar: Ilıca’da çavdar üretimi 1550’de Kamaniçe, Dubniçe, Sirişnik, Gorna Krayište ve Piyaniçe’de yapılmaktaydı. Çavdar, tek başına ya da “*cev, çavdar, erzen*” şeklinde de kaydedilmişti. Dubniçe nahiyesine ait bazı köylerde bu şekliyle toplam 9 hımıl ve 135 akçe idi. Bu tarihte çavdarın ölçü birimi kullanılmadan sadece kıymetiyle yazıldığı durumda 30 akçe geliri vardı. Ölçü birimiyle ise 16 hımıl ve 239 akçe gelir elde edilmişti.²⁰² 1550’de çavdarın birim fiyatı 15 akçe ve toplam elde edilen gelir ise 404 akçe olarak tespit edilmektedir.

Mısır (Darı/Erzen): Tahrirlerde *darı* ve *erzen* olarak geçen mısır, hem insan besini olarak hem de hayvan yemi olarak tüketilmekteydi. Mısır, *erzen* şeklinde sadece 1550’de kaydedilmişti. Yukarıda bahsedildiği gibi “*cev, çavdar, erzen*” şeklinde de yazılmıştı. 1550 yılında sadece Piyaniçe’de kaydedilen mısırın üretim miktarı 3,5 hımıl ve 53 akçe idi.²⁰³ Hımıl üzerinden birim fiyatı ise 15 akçeydi.

¹⁹⁹ BOA. TT.d. 267, s.49, 51.

²⁰⁰ BOA. TT.d. 267, s.1-462.

²⁰¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.456a, 456b.

²⁰² BOA. TT.d. 267, s.1-462.

²⁰³ BOA. TT.d. 267, s.1-462.

Çeltik (Erz, Pirinç): Kabuğu ayıklanmamış pirince ve bitkisine verilen isimdir. Buğdaygiller familyasından olan çeltik bitkisi, buğday ve mısır gibi besleyici değeri yüksek tahıllar arasında yer alır. Osmanlılar zamanında, kabuğu ayıklanmamış hâli *çeltik* ve kabuğu soyulmuş beyaz tanesi *pirinç* veya Farsça *erz* ve *sâfi erz* olarak anılmaktaydı. *Ak pirinç* adıyla da anılan bu bitkinin ziraatına büyük önem verilerek devlet tarafından teşvik edilmekteydi.²⁰⁴ Ilica'da 1519'da "*sâfi pirinç*" olarak kaydedilmişti. Bu tarihte müd ve keylçe ölçü birimleriyle birlikte ölçülmekteydi. 1550 ve 1572'de "*erz-i sâfi*" ve çeltik tarımı ile uğraşanlar ise "*Çeltükciyan*" şeklinde kaydedilmişti.

Tablo 4/29: XVI. Yüzyılda Ilica'da Çeltik Üretimi²⁰⁵

Nahiyeler	Yer	1519				1550		1572	
		Müd	Kıymet	Kile/ Keylçe	Kıymet	Kile	Kıymet	Kile	Kıymet
Dubniçe	İrilye k.	-	-	-	-	8	128	10	240
	Çoçli k.	-	-	-	-	7	84	15	180
	Poromin k.	-	-	-	-	15	240	10	240
	İstob k.	-	-	-	-	15	240	24	332
	Marulova k.	-	-	-	-	-	-	34	816
Pürtlü	Pürtlü Nehri	45	14.400	6	96	466	7.445	376	9.024
Pürtlü	Yavuzca Nehri	33	11.220	6	102	601	9.616	475	11.400
Toplam		78	25.620	12	198	1.112	17.753	944	22.232
Top. Kıy.		25.818				17.753		22.232	

1519'da Pürtlü Nehri pirinci kilede 16, müdde 320 ve Yavuzca Nehri'nde ise kilede 17, müdde 340 akçe idi. Yukarıdaki tabloda görülen değerler haricinde Pürtlü Nehri'nde 6 müd, Yavuzca Nehri'nde 4 müd ve 2 keylçe tohum kaydedilmişti.²⁰⁶ Çeltik ekilecek yerler için gerekli tohumu bu işle görevli emin, devlet adına vermekte idi. Tohum ekilip çeltik tam olgunlaştığında emin olanlar mirî tarafından verilmiş tohumu geri almaktaydılar.²⁰⁷ Defterde kaydedilen bu tohum değerleri eminin alacağı tohumlar olmalıdır.

1550'de diğer yerlerde pirincin keylçesi (kilesi) 16 akçe iken Dubniçe nahiyesi Çoçli köyünde 12 akçe²⁰⁸ ve 1572'de diğer yerlerde keylçesi (kilesi) 24 akçe iken yine

²⁰⁴ Emecen, "Çeltik", s.265.

²⁰⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.26b; BOA. TT.d. 267, s.204, 205, 248, 252, 276, 304; TKG. KK. TT.d. 88, vr.123a, 123b, 134b, 149b, 156a, 167b, 183a.

²⁰⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.26b.

²⁰⁷ Karaboğa, s.17.

²⁰⁸ BOA. TT.d. 267, s.304.

Çoçli köyünde 12 akçe idi.²⁰⁹ 1572’de İstob köyünde ise kilesi 13,8 akçe yapmaktaydı.²¹⁰ Görüldüğü üzere pirincin birim fiyatı aynı tarihte bölgeler arası farklılık göstermekteydi. Genel olarak çeltik üretiminden elde edilen gelir 1550’de düşmüş, 1572’de tekrar yükselmişti.

4.2.3.2. Bakliyat Ürünleri

XVI. yüzyılda Ilıca’da yetiştirilen bakliyat ürünleri arasında mercimek, merdümek, bakla (fasulye), grah (bezelye) ve nohut bulunmakta ve bu ürünlerden öşür alınmaktaydı. Bu ürünlerin bakliyat gelirleri içindeki payları şu şekildeydi.

Tablo 4/30: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Bakliyat Ürünleri Geliri

Ürünler	1519		1550		1572	
	Akçe	%	Akçe	%	Akçe	%
Mercimek ve Merdümek	8.770	91,5	10.310	97,9	13.775	96,5
Bakla	277	2,8	160	1,5	200	1,5
Bezelye	491	5,1	50	0,5	-	-
Nohut	60	0,6	10	0,1	290	2
Toplam	9.598	100	10.530	100	14.265	100

Tahrir defterlerine göre Ilıca’da bakliyat ürünleri arasında en çok gelir getiren ürün mercimek ve merdümek idi. Genel olarak bakliyat üretimi her tahrirde artış göstermişti. Bu artış 1519-1550 arası % 9,71 ve 1550-1572 arası % 35,47 oranında tespit edilmektedir. Ilıca’da bakliyat ürünleri gödüh, kile, hımıl ve müd ile kaydedilmiştir. Buna bağlı olarak her ölçüdeki birim fiyatı da farklılık göstermekteydi.

Tablo 4/31: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Bakliyat Birim Fiyatları²¹¹

Bakliyat	1519			1550		1572
	Gödüh	Kile	Hımıl	Gödüh	Hımıl	Hımıl
Mercimek	10	-	80	-	50	50
	-	-	-	-	-	30
	-	-	-	-	-	24
Merdümek	6	-	-	-	50	50
Bakla	6	12	-	5	50	50
	-	-	-	15	-	5
Bezelye	10	-	-	-	50	-
Nohut	-	-	-	-	-	50

²⁰⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.183a.

²¹⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.149b.

²¹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.396b-456b.

Mercimek ve Merdümek: Mercimek tahrirlerde “*öşr-i mercimek*”, “*mercimek*”, “*mercimek maa merdümek*” ve “*mercimek maa burçak*” formlarında kaydedilmişti. Farsça kökenli bir kelime olup sözlükte mercimek ve gözbebeği anlamına gelen²¹² ve bir çeşit mercimek olduğu söylenebilecek merdümek ise “*öşr-i merdümek*”, “*merdümek*”, “*mercimek maa merdümek*”, “*nohud maa merdümek*” ve “*ades maa merdümek*” şekillerinde geçmekteydi. Mercimek ve merdümek 1519’da gödüh ve 1550 ve 1572’de ise sadece hımıl ile kaydedilmişti.

Mercimeğin birim fiyatı 1519’da gödühte 10 ve hıdılda 80; 1550 ve 1572’de hıdılda 50 akçe idi. Merdümek ise 1519’da gödühte 6, 1550 ve 1572’de hıdılda 50 akçe idi.²¹³

Mercimek ve merdümeğin, burçak ve nohut gibi diğer ürünlerle kaydedildiği durumlarda 1519’da 6.469,²¹⁴ 1550’de 5.667²¹⁵ ve 1572’de 5.363 akçe gelir elde edilmişti.²¹⁶ Tahrir defterlerine göre mercimek ve merdümeğin üretim durumu şu şekildeydi.

Tablo 4/32: XVI. Yüzyılda İlıca’da Mercimek ve Merdümek Üretimi²¹⁷

Nahiyeler	1519					1550			1572		
	Gödüh	Kıy.	Hımıl	Kıy.	Kıy.	Hımıl	Kıy.	Kıy.	Hımıl	Kıy.	Kıy.
İlıca	2	20	-	-	1.399	22	1.100	198	36,5	1835	10
Sirişnik	-	-	-	-	1.081	40	2.000	320	61	2.605	73
Cuma	-	-	-	-	-	12,5	625	45	-	-	25
Dubniçe	30	300	-	-	734	35,5	1.780	76	81,5	3.843	174
Radomir	-	-	-	-	1.348	29	1.450	50	51	2.400	-
G.											
Krayište	1	10	-	-	1.398	6	300	131	14	700	-
Kamaniçe	20	120	-	-	263	6	250	31	3	150	10
İslavište	10	200	1,5	120	1.472	26	1.177	84	14,5	760	-
Karasu	-	-	-	-	80	-	-	-	-	-	-
Piyaniçe	-	-	-	-	225	12	590	103	23,5	1.175	15
Toplam	63	650	1,5	120	8.000	189	9.272	1.038	285	13.468	307
Top. Kıy.					8.770		10.310			13.775	

Kıy.: Kıymet

²¹² Devellioğlu, s.620.

²¹³ Bakliyat birim fiyatları için bkz. Tablo 4/31.

²¹⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b.

²¹⁵ BOA. TT.d. 267, s.1-462.

²¹⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.423a, 456a, 456b.

²¹⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.423a, 456a, 456b.

Mercimek ve merdümek üretiminden elde edilen gelir 1519'da en çok İslavişte'den; 1550'de Sirişnik'ten ve 1572'de ise Dupniçe'den elde edilmişti. Ilıca Kazası genelinde her tahrirde artış gösterdiği gözlenen bu ürünlerin artış oranlarının, 1519-1550 arası % 17,55 ve 1550-1572 arası % 33,60 olarak gerçekleştiği tespit edilmektedir.

Bakla: Ilıca'da yetiştirilen ürünlerden biri de bakla idi. Tahrir defterlerinde *bakla* ya da *öşr-i bakla* şeklinde kaydedilmişti. Ölçü birimi olarak 1519'da gödüh ve kile, 1550'de gödüh ve hımıl, 1572'de ise hımıl ile kullanılmıştı.

Tablo 4/33: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Bakla Üretimi²¹⁸

Nahiyeler	1519				1550				1572	
	Gödüh	Kıymet	Kile	Kıymet	Gödüh	Kıymet	Hımıl	Kıymet	Hımıl	Kıymet
Sirişnik	4	24	-	-	4	30	-	-	1	50
Dubniçe	-	-	2	24	-	-	-	-	-	-
Radomir	10	60	-	-	5	25	1	50	4	65
Toplam	14	84	2	24	9	55	1	50	5	115
Top. Kıy.	108				105				115	

Tahrirler arası birim fiyatı değişen bakla 1519'da gödühde 6, kilede 12; 1550'de gödühde 5, hımılda 50 ve 1572'de hımılda 50 akçe idi. Bu fiyatlar yer yer değişiklik göstermekteydi. 1550'de Sirişnik Peştera köyünde 1 gödüh bakla 15²¹⁹ ve 1572'de Radomir Debelilug köyünde 1 hımıl bakla 5 akçe tespit edilmektedir.²²⁰

Baklanın ölçü birimi olmadan sadece kıymeti ile kaydedildiği durumlarda 1519'da 169; 1550'de 55 ve 1572'de 85 akçe geliri bulunmaktaydı. Bu değerlerle yukarıdaki tabloda verilen toplam değerler toplandığında bakladan elde edilen gelirin 1519'da 277; 1550'de 160 ve 1572'de 200 akçe olduğu görülmektedir. Buna göre bakladan elde edilen gelir tahrirler arası düşüş göstermişti.

Bezelye (Grah): Tahrir defterlerinde "*grah*" şeklinde kaydedilen bu ürünün günümüzdeki karşılığı bezelyedir.²²¹ Bezelye 1519 ve 1550'de üretimi az miktarda yapılan bir bitkiydi.

²¹⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a.

²¹⁹ BOA. TT.d. 267, s.428.

²²⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-225b.

²²¹ Bruce W. Mc. Gowan (Haz.), *Sirem Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, TTK, Ankara 1983, s.525.

Tablo 4/34: 1519 ve 1550’de Ilıca’da Bezelye Üretimi²²²

Nahiyeler	1519			1550	
	Gödüh	Kıymet	Kıymet	Hımıl	Kıymet
Dubniçe	22	220	235	-	-
Kamaniçe	2	20	-	-	-
İslavişte	-	-	-	1	50
Piyaniçe	-	-	16	-	-
Toplam	24	240	251	1	50
Toplam Kıymet	491			50	

Bezelyeden 1519’da sadece kıymet tutarıyla kadedildiği durumda 251 akçe gelir elde edilmişti. Bu tarihte toplam 491 akçe gelir sağlanan bezelyeden, 1550’de sadece İslavişte’ye tabi Tlamina-i Gorna (Gorna Tlamina) köyünde 1 hımıldan 50 akçe alınmıştı.²²³ Birim fiyatı ise 1519’da gödühte 10 ve 1550’de hımılda 50 akçe idi.

Nohut: Nohut Ilıca’da çok yetiştirilmeyen baklagiller arasındaydı. Tahrir defterlerinde “*öşr-i nohut*”, “*nohut maa merdümek*” ve “*mercimek maa nohut*” şeklinde geçmekteydi. 1519 ve 1550’de ölçü birimi olmadan sadece akçe tutarı ile 1572’de ise hımıl ile kaydedilmişti.

Tablo 4/35: XVI. Yü yılda Ilıca’da Nohut Üretimi²²⁴

Nahiyeler	1519	1550	1572		
	Öşr-i Nohut Kıymet	Öşr-i Nohut Kıymet	Öşr-i Nohut Kıymet	Öşr-i Nohut Hımıl Kıymet	
Dubniçe	-	-	-	4	200
Kamaniçe	-	-	20	-	-
İslavişte	-	10	20	-	-
Piyaniçe	60	-	-	1	50
Toplam	60	10	40	5	250
Top. Kıy.	60	10	290		

1519 ve 1550’deki birim fiyatı tespit edilemeyen nohut, 1572’de hımıl üzerinden 50 akçe idi. Nohut üretiminden elde edilen gelir sadece 1572’de yüksek idi.

4.2.3.3. Sebze ve Meyve Ürünleri

Ilıca Kazası’nda bağ, bahçe, bostan ve tarlalarda birçok sebze ve meyve türünün yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Bu ürünlerin başında *ceviz*, *kiraz*, *armut*, *elma*, *kestane*, *ayva*, *zerdalü (kayısı)*, *şeftali*, *kelem (lahana)*, *pirasa*, *kabak* ve *piyaz (soğan)* gibi

²²² BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462.

²²³ BOA. TT.d. 267, s.116.

²²⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.105a, 365b; BOA. TT.d. 267, s.117; TKG. KK. TT.d. 88, vr.5b, 26b, 81b, 95a.

ürünler gelmekteydi. Bu ürünler tek tek kaydedildiği gibi bir kaçının birleştirilerek ya da “*öşr-i bostan, resm-i bostan, resm-i sepet, öşr-i meyve, öşr-i meyve-i bağçe, bağ*” isimleri altında da kaydedilmişlerdi. Tahrir defterlerine göre bu ürünlerden elde edilen gelirler akçe cinsinden şu şekildeydi.

Tablo 4/36: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Sebze ve Meyve Üretimi²²⁵

Nahiyeler	1519				1550				1572			
	Bostan	Sepet	Sebze ve Meyve	TOPLAM	Bostan	Sepet	Sebze ve Meyve	TOPLAM	Bostan	Sepet	Sebze ve Meyve	TOPLAM
Ilıca	3.741	-	6.462	10.203	5.175	2.451	6.871	14.497	7.088	3.900	15.327	26.315
Sirişnik	1.566	40	2.050	3.656	3.937	428	3.088	7.453	5.691	441	2.899	9.031
Dubniçe	5.286	506	6.191	11.983	5.239	2.185	4.268	11.692	9.180	5.034	8.301	22.515
Cuma	-	-	-	-	3.642	1.316	1.552	6.510	165	-	25	190
Radomir	2.968	8	1.607	4.583	5.612	1.196	2.353	9.161	6.295	1.413	4.415	12.123
G. Krayište	1.487	-	1.178	2.665	1.090	73	567	1.730	1.846	201	1.083	3.130
Kamaniçe	388	41	110	539	1.135	212	745	2.092	413	62	635	1.110
İslavište	1.997	269	2.221	4.487	2.968	1.017	1.132	5.117	3.994	1.331	1.449	6.774
Karasu	227	-	193	420	-	-	-	-	-	-	-	-
Piyanıçe	2.000	581	958	3.539	4.457	2.152	532	7.141	4.773	2.057	1.101	7.931
Toplam	19.660	1.445	20.970		33.255	11.030	21.108		39.445	14.439	35.235	
Top. Kıy.	42.075				65.393				89.119			

Görüldüğü üzere bostan, sepet ve sebze-meyve şeklinde kaydedilen ürünlerden elde edilen gelirlerin en çok olduğu yer 1519’da Dupniçe; 1550 ve 1572’de ise Ilıca idi. XVI. yüzyılda bu ürünlerden elde edilen toplam gelirlerin her tahrirde yükseldiği anlaşılmaktadır. Bu yükselişin 1519-1550 arası % 55,42 ve 1550-1572 arası % 36,28 oranında olduğu tespit edilmektedir.

1519’da *meyve, sepet, bostan* şeklinde birlikte kaydedilenler 1.989; 1550’de *sepet, meyve ve bostan, meyve ve ceviz, emrud, bağ, bağçe, tarla, bostan, eşcar-ı meyve, alma ve emrud* şeklinde 527 ve 1572’de *meyve-i bağçe, bağ, bostan, kelemiye, kavun, karpuz, elma, armut, ceviz, sepet, kiraz, vişne ve şeftali* olarak toplam 4.760 akçe idi.

Tahrir defterlerinde meyve türleri ağaç bazında da vergilendirilmekteydi. Bu kayıtlarda ağaçlar, “*eşcâr*” ya da “*derceb*” olarak geçmekteydi. 1519’da iki dut, sekiz kiraz, 24 ayva, 44 armut ve 75 ceviz ağacı için toplam 1.319 akçe kaydedilmişti.

²²⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

1550’de beş armut ve 17 ceviz ağacından 175 akçe gelir elde edilirken, 1572’de bir elma, 10 dut, 77 armut ve 92 ceviz ağacından 605 akçe gelir elde edilmişti. Bazı yerde verimli olan bir ağaçtan fazla vergi alınırken, başka bir yerde verimsiz bir ağaçtan az vergi alınmaktaydı. Nitekim 1488 tarihli Kratova Kanunnâmesi’nde “... *Ve kimisi ağaçlarından yemişine göre; ağaç olur bir akçe alur, ağaç olur ki, ağaçdan bir akçe alur, vakit olur dört beş ağaçdan bir akçe alımur.*”²²⁶ şeklinde geçen maddeden bu durum açıkça belirtilmektedir.

Ilıca’da en çok yetiştirilen meyvelerin başında ceviz gelmekteydi. Bunun haricinde elma, armut, kiraz ve diğer meyveler de yetiştirilmekteydi. Bu meyveler karışık hâlde kaydedildiği gibi *öşr-i ceviz* gibi müstakil hâlde de kaydedilmekteydi.

Tablo 4/37: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Ceviz, Kiraz, Armut ve Elma Üretimi²²⁷

Nahiyeler	1519			1550				1572			
	Ceviz	Kiraz	Armut	Ceviz	Kiraz	Armut	Elma	Ceviz	Kiraz	Armut	Elma
Ilıca	1.451	165	208	693	432	352	-	1.572	1.022	120	-
Sirişnik	667	-	-	70	7	32	100	136	160	35	50
Dubniçe	2.213	100	-	640	150	108	-	1.630	295	122	-
Cuma	-	-	-	448	65	180	-	-	-	-	-
Radomir	482	-	-	22	-	49	-	50	-	80	-
Kamaniçe	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İslavişte	677	16	15	228	88	20	90	265	80	45	150
Karasu	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Piyaniçe	199	-	-	549	-	43	-	152	-	-	-
Toplam	5.757	281	223	2.650	742	784	190	3.805	1.557	402	200
Gen. Top.	6.261			4.366				5.964			

Ceviz, kiraz, armut ve elma üretiminin gösterildiği yukarıdaki tabloda her üç tahrirde de ceviz üretimi birinci sırada yer almaktadır. Bu meyvelerden elde edilen gelirlerin 1550’de düştüğü ve 1572’de tekrar yükseldiği görülmektedir.

Ilıca Kazası’nda bu meyveler dışında az miktarda kestane, zerdalü ve erik yetişmekteydi. Bu ürünlerde ise 1519’da 12; 1550’de 78 ve 1572’de 40 akçe gelir kaydedilmişti.

²²⁶ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II-* ..., s.446.

²²⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

Tahrir defterlerinde meyveler ölçü birimleriyle de görülmekte ve bunlardan 1519'da 2 gödüh ceviz ve 4 gödüh armut 67 akçe; 20 kile ceviz 240 akçe kaydedilmişti. 1572'de ise 90 humul cevizden 2.524 akçe gelir elde edilmişti.

Tahrirlerden anlaşıldığına göre toprak miktarı aynı olsa dahi vergilendirme verime göre yapılmaktaydı. 1519'da Piyanıçe nahiyesi Grad köyünde 2 kıt'ada yetiştirilen armuttan 21 akçe ve Dubniçe nahiyesi Fuça-i Bala köyünde ise yine 2 kıt'ada bulunan armuttan 10 akçe vergi alınmıştı.²²⁸

Sonuç olarak; Ilica'da sebze ve meyve üretiminden 1519'da 52.263; 1550'de 70.539 ve 1572'de 103.012 akçe gelir elde edilmişti. Bu veriler sebze-meyve üretiminde 1519-1550 arası yaklaşık % 35 ve 1550-1572 arası % 46 artış yaşandığını göstermektedir.

4.2.3.4. Bağcılık ve Bağ Ürünleri

Ilica Kazası'nda zirai alanda faaliyet gösterilen bir alan da bağcılık idi. Köstendil'in coğrafi ve iklim şartları bağcılık yapmaya elverişli bir konumdaydı. Bağlarda yetiştirilen ürünlerden birtakım vergiler alınmaktaydı. Tahrir defterinde çift veya *nim çift* yazıldığı hâlde sipahi fazladan şüphelenir ve yerin gerçek yüzölçümünü bilmek isterse, ölçer ve fazlası için dönümüne muayyen bir resim alır ve buna *dönüm resmi* denirdi.²²⁹ Tahrir defterlerinden anlaşıldığına göre Ilica Kazası'nda bağ ve bağcılığa önem verilmiş ve birçok ürünün yetiştirildiği bu bağlardan "*resm-i dönüm*" adı altında vergi alınmıştı. Kratova Kanunnâmesi'ne göre Müslümanlardan şıra öşrü alınmayıp, dönüm başı dört akçe dönüm hakkı alınmaktaydı.²³⁰

Bu vergi "*resm-i dönüm bagat*", "*resm-i dönüm*" ve "*resm-i dönüm bagat Müslimanan*" şeklinde kaydedilmişti. Bazılarında dönüm miktarı verilirken bazılarında ise sadece dönüm resmi yazılmıştı. Ilica ve nahiyelerinden alınan dönüm vergisi tahrirlere göre şu şekilde idi.

²²⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.369a, 382a.

²²⁹ İnalçık, "Osmanlılar'da Raiyyet Rüsûmu", s.582.

²³⁰ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II- ...*, s.446.

Tablo 4/38: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Dönüm Vergisi²³¹

Nahiyeler	1519		1550		1572	
	dönüm	resim	dönüm	resim	dönüm	resim
Ilıca	-	1.654	-	157	-	376
	900	4.500	734,5	3.956	759	3.583
Sirişnik	-	8	-	45	-	-
	-	-	6	30	-	-
Dubniçe	-	1.298	-	2.229	-	4.831
	-	-	355	1.636	362	1.520
Cuma	-	-	-	1.318	-	108
	-	-	7	30	6	56
Radomir	-	995	-	15	-	700
	-	-	203	1.015	-	-
Kamaniçe	-	-	-	90	-	-
İslavişte	-	-	8	41	-	-
Karasu	-	199	-	-	-	-
Piyanıçe	-	100	-	10	-	-
	-	-	9	55	26	120
Toplam	900	8.754	1.322,5	10.627	1.153	11.294

1519'da dönüm başı 5 akçe iken, 1550 ve 1572'de dönüm resmi bazı yerlerde 5 akçe ve bazı yerlerde 4 akçe alınmıştı. 1572 tarihli defterde Ilıca nahiyesi Dolna Krebeştiçe köyünde dönüm başı 6 akçe resim alınmıştı.²³² Ilıca'da dönüm vergisinden elde edilen gelir her tahrirde artmıştı.

Şıra (Üzüm şırası): Şıra, tahrirlerde genellikle "Öşr-i şıra" şeklinde kaydedilmiştir. Bağ, bahçe ve bostancılığın geliştiği Köstendil'de önemli miktarda üzüm yetiştirilir ve bu üzümler şıraya dönüştürülürdü. Ilıca Kazası ve nahiyelerinde şıra ölçümünde Osmanlı sıvı ölçü birimi olan *medre* (müdre) kullanılmıştı. Medrenin litre karşılığı ise 10,256 lt'dir.²³³

Bu üründen alınan vergi ve alınma zamanı kanunnâmelerde açıkça belirtilmekteydi. 1488 tarihli II. Bâyezid dönemi Kratova Kanunnâmesi'nde; "Üzüm vakti olduğundan sonra bağlar sahiblerine monopolye âmil olan kimesne destûr verür ki, üzüm devşirüb ve kendüsi koyalar. Tamam üzüm cem' olduğu gibi, düstür alınur, sıkırlar, şire ederler. Bir yere sekizde beğlik bir medre alınur. Cemî' şireyi tamam edicek getirüb fuçılara koyalar; yılda kangı ay dilerse iki ay monopolye dutarlar, kimesne ana mâni' olmaz. Andan sonra şire narhın ne veçhile korsan kosun, mâni'

²³¹ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

²³² TKG. KK. TT.d. 88, vr.28b.

²³³ Hinz, s.55.

değildir.” şeklinde tarif edilmekteydi. Tahrir defterlerine göre Ilıca’da şıra üretimi şu şekildeydi.

Tablo 4/39: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Şıra Üretimi²³⁴

Nahiyeler	1519		1550		1572	
	Medre	Kıymet	Medre	Kıymet	Medre	Kıymet
Ilıca	17.306	87.132	16.583	99.558	18.816	107.992
Sirişnik	1.524	7.980	1.633,5	9.802	1.908	11.448
Dubniçe	14.474	72.370	16.869	98.289	28.909	173.196
Cuma	-	-	7.184	43.084	-	-
Radomir	6.114	25.730	6.116	36.703	12.187	26.202
G. Krayişte	593	2.915	351	2.106	360	2.160
Kamaniçe	-	-	252,5	1.515	210	1.260
İslavişte	7.883	39.417	4.960	29.620	6.993	41.826
Karasu	745	3.725	-	-	-	-
Piyaniçe	7.864	39.115	8.658	51.948	7.440	47.172
Toplam	56.503	278.384	62.607	372.625	76.823	411.256
Litre	579.494,768	-	642.097,392	-	787.896,688	-

Görüldüğü üzere üzüm şırası üretimi ve bundan elde edilen gelir tahrirler arası sürekli bir artış göstermişti. Bu artış, elde edilen gelirden 1519-1550 arası % 33,85 ve 1550-1572 arası % 10,36 olarak tespit edilmektedir. Şıra’nın 1 müd fiyatı 1519’da Ilıca kaza merkezinde 6 akçe, bunun harici yerlerde 5 akçe idi.²³⁵ 1550’de 6 akçe olarak tespit edilen birim fiyatı, 1572’de çoğunlukla 6 akçeydi. Ancak 1572’de Ilıca merkezde birim fiyatı 3,39 akçeye denk gelmekteydi.²³⁶ Aynı tarihte Ilıca nahiyesi Borindol köyünün ekinliği olan bir mevrada 5, Dolna Eremiye köyünde 6,5, Sipoşana köyünde 5 ve Dubniçe merkezde 4 akçe idi.²³⁷ Anlaşıldığı üzere 1572’de üzüm şırasının birim fiyatı yer yer değişmekteydi.

Üzümünden elde edilen ürünlerin başında şarap üretimi gelmekteydi. Şarapla ilgili olarak “*bâc-ı hamr*” adı altında vergi alınmaktaydı. Bu vergi “*resm-i fuçı*” olarak da kaydedilmişti. Resm-i fuçı, satılan şarap (hamr)’tan alınan resimdi.²³⁸ XVI. yüzyılda Ilıca’da şaraptan alınan vergi durumu şu şekildeydi.

²³⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.396b, 423a, 423b, 456a, 456b.

²³⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.73a.

²³⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.14b.

²³⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.15b, 24b, 34b, 125b.

²³⁸ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.561.

Tablo 4/40: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Bâc-ı Hamr ve Resm-i Fuçı Üretimi²³⁹

Nahiyeler	1519		1550		1572	
	Bâc-ı Hamr	Resm-i Fuçı	Bâc-ı Hamr	Resm-i Fuçı	Bâc-ı Hamr	Resm-i Fuçı
Ilıca	290	-	1.095	-	2.084	-
Sirişnik	130	-	2.087	-	3.429	-
Dubniçe	1.260	-	899	15	2.384	64
Cuma	-	-	611	33	50	-
Radomir	493	30	2.071	30	3.509	45
G. Krayište	115	-	554	-	1.281	-
Kamaniçe	185	-	391	-	330	-
İslavište	6	-	1.774	750	6.336	-
Piyaniçe	-	-	310	-	1.415	-
Toplam	2.479	30	9.792	828	18.968	109
Top. Kıy.	2.509		10.620		20.927	

Tablodan da anlaşılacağı üzere Ilıca'da şarap üretimi bir hayli gelişmiş görünmekteydi. Şarap üretiminden elde edilen gelirin en fazla olduğu yer 1519'da Dupniçe, 1550 ve 1572'de ise İslavište idi. Toplam kıymet bazında 1519-1550 arası yaklaşık dört katı olan gelir durumu, 1550-1572 arasında yaklaşık iki katına çıkmıştı.

Harnup Şırası: Ilıca'da şırası yapılan bir diğer ürün keçiboynuzu olarak da bilinen harnup idi. Ancak bu ürünün üretimi üzüm şırası kadar fazla değildi. 1519 ve 1572 tarihlerinde “*öşr-i şıra-i harnup*” olarak medre ile kaydedilen bu ürünün üretim miktarı ve vergi tutarı şu şekilde idi.

Tablo 4/41: 1519 ve 1572'de Ilıca'da Harnup Şırası Üretimi²⁴⁰

Nahiyeler	1519		1572	
	Öşr-i Şıra-i Harnub		Öşr-i Şıra-i Harnub	
	Medre	Kıymet	Medre	Kıymet
Ilıca	60	300	-	-
Sirişnik	-	-	5	30
Radomir	-	-	28	168
İslavište	11	55	-	-
Piyaniçe	3	15	-	-
Toplam	74	370	33	198
Litre	758,944	-	338,448	-

1519'da harnup şırası üretimi ve bundan elde edilen gelirin 1572'de azaldığı anlaşılmaktadır. Bu üründe üretim ve en çok gelir 1519'da 60 medre ile Ilıca'dan ve 1572'de 28 medre ile Radomir'den elde edilmişti. 1519'da İslavište'ye bağlı

²³⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

²⁴⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.335a, 335b, 361b; TKG. KK. TT.d. 88, vr.225b, 247b.

Dubrovtniça, Ilıca'ya bağlı Tırnovlog ve Piyanıçe'ye bağlı Brlog köylerinde üretilen harnup şırası birim fiyatı beş akçe idi.²⁴¹ 1572'de ise Radomir'e tabi Debelilug ve Sirişnik'e tabi diğer İzlogoşt köyünde birim fiyatı altı akçe idi.²⁴²

Karadut Şırası: Karadut meyvesi tahrir defterlerinde “öşr-i karadut” ve “öşr-i şıra-i karadut” şeklinde kaydedilmiştir. Ilıca'da karadutun da şırası yapılmaktaydı. 1550 ve 1572'de kaydedilen bu ürünün üretim durumu ve elde edilen gelir şu şekildeydi.

Tablo 4/42: 1550 ve 1572'de Ilıca'da Karadut Şırası Üretimi²⁴³

	1550		1572	
	Öşr-i Şıra-i Karadut		Öşr-i Şıra-i Karadut	
Nahiyeler	Medre	Kıymet	Medre	Kıymet
Ilıca	80	480	125	750
Sirişnik	20	120	-	-
Radomir	573	3.438	-	-
G. Krayişte	-	-	16	96
İslavişte	2	12	-	-
Toplam	675	4.050	141	846
Litre	6.922,8	-	1.446,09	-

Karadut şırası üretimi ve elde edilen gelir miktarının en çok olduğu yer 1550'de Radomir ve 1572'de Ilıca idi. 1550'deki üretim ve gelir miktarı 1572'de yaklaşık beşte bir oranında gerilemişti. Karadut şırasının medre cinsinden tespit edilen birim fiyatı 1550²⁴⁴ ve 1572'de değişmeyerek altı akçe olarak kalmıştı.²⁴⁵

4.2.3.5. Endüstriyel Ürünler

Ilıca'da endüstriyel bitkilerin başında kendir, kenevir ve keten gelmekteydi. *Kendir*, kenevir sapından çıkarılan life denirdi ve gemilerin inşaaşı ve donatılmasında kullanılan halat ve bezlerin hammaddesiydi. Ayrıca ham kendirin bir dizi işlemden geçmesiyle kendir teli ve urgan halatı yapılmaktaydı. Bunlar haricinde ziftlenecek veya boyanacak tahtaların, kayık ve gemi teknelerinin aralıklarını su geçirmemesi için doldurmak üzere kullanılan üstübü de keten, kenevir veya bozuk halat parçalarından

²⁴¹ BOA. MAD.d. 170, vr.335a, 335b, 361b.

²⁴² TKG. KK. TT.d. 88, vr.225b, 347b.

²⁴³ BOA. TT.d. 267, s.4, 13, 39, 53, 122, 336, 457; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a, 50a, 53a, 247a.

²⁴⁴ BOA. TT.d. 267, s.4, 13, 39, 53, 122, 336, 457. Ilıca'ya tabi Goranofça, Tırnovlog, Girçofça; Radomir'e tabi Jituşa ve Debelilug; İslavişte'ye tabi Dubrovtniça ve Sirişnik'e tabi İzlogoşt köyü.

²⁴⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a, 50a, 53a, 247a. Ilıca'ya tabi Goranofça, Girçofça ve Tırnovlog ile Gorna Krayişte'ye tabi İzlogoşt köyü.

üretilmekteydi.²⁴⁶ Tahrir defterlerinden bu endüstri bitkilerinin Ilıca'da üretildiği anlaşılmakta ve üstübü yapımının burada da var olduğu görülmektedir. Ancak bu varoluş durumu, Bogoslavçe halkının suyollarına hizmetlerinden dolayı aralarında üstübü yapımının da olduğu birçok hizmet ve vergilerden muaf olmalarıyla son bulmuş görünmektedir.²⁴⁷ Bogoslavçe köyünde üstübü yapımından suylu hizmeti ile muaf olursa da tek olan bu örnek, üstübünün Ilıca'da da yapıldığını göstermesi açısından önemlidir.

1519'da bu ürünlerden öşür ve az da olsa bazı yerlerde resim alınmaktaydı. 1550 ve 1572'de ise tam tersi çoğunlukla resim ve az miktarda öşür alınmaktaydı.

Tablo 4/43: XVI. Yüzyılda Kendir, Kenevir ve Keten Üretimi²⁴⁸

Nahiyeler	1519		1550		1572	
	Öşür-i kendir, kenevir ve keten	Resm-i keten	Öşür-i kendir, kenevir ve keten	Resm-i keten ve kenevir	Öşür-i kendir ve keten	Resm-i kendir ve keten
Ilıca	4.013	265	3.540	11.652	7.155	14.522
Sirişnik	2.087	485	2.180	9.380	3.916	12.514
Dubniçe	6.986	-	4.446	9.315	8.233	16.722
Cuma	-	-	1.605	6.052	206	47
Radomir	4.041	375	4.325	11.622	5.730	13.371
G. Kravişte	2.882	15	750	2.009	1.297	3.478
Kamaniçe	2.229	-	1.138	2.214	983	461
İslavişte	3.948	-	811	4.825	1.381	6.053
Karasu	283	-	-	-	-	-
Piyanıçe	6.288	-	1.196	11.046	1.975	8.664
Toplam	32.757	1.140	19.991	68.215	30.876	75.832
Top. Kıy.	33.897		88.206		106.708	

Tablodan da anlaşılacağı üzere kendir, kenevir ve keten üretimi 1519 ve 1572 yıllarında Dubniçe'de ve 1550'de ise Radomir'de, Ilıca Kazası'nın diğer nahiyelerine göre yüksek bir düzeydeydi.

Kendir, kenevir ve keten üretiminde 1519-1550 arası yaklaşık % 260 ve 1550-1572 arası % 21'lik bir artış yaşanmıştı. 1550 tarihli defterde "*Poromin'den*

²⁴⁶ İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilâtı: XVI. Yüzyılda Tersâne-i Âmire*, TTK., Ankara 1992, s.137, 139, 146.

²⁴⁷ TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b. "... ve yeniçeriden ve istübiden ve çuldan ve yelekten ve adet-i ağnamdan ..."

²⁴⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

*Cumapazarına kendir satıb der mezkur Poromin kâfirleri ...*²⁴⁹ şeklinde geçen cümleden Cuma'ya tabi Poromin köyü gayrimüslimlerinin Cumapazarı (Cuma)'na kendir sattıkları ve böylece kendir üretiminin bir kısmının iç piyasaya sürüldüğü anlaşılmaktadır.

Ketenin fiyatlandırılması 1572'de araba ile yapılmıştı. Buna göre Ilıca nahiyesinde 3 araba ketenden 50 akçe ve 10 araba ketenden 100 akçe öşür alınmıştı.

Ilıca'da yetiştirilen diğer endüstri bitkileri *harir (ipek)*, *haşhaş* ve *katran* idi. Bunlardan katran, çam ağaçlarından ve maden kömürlerinden istihsal edilen yapışkan bir sıvı olup, gemilerin omurgalarına ve su altında kalan kısımlarına sürülürdü.²⁵⁰ Bu açıdan bakıldığında katran, donanma için önemli bir maddeydi. Bu ürünlerin tahrirlere göre vergilendirme durumu şu şekildeydi.

Tablo 4/44: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Diğer Endüstriyel Ürünler²⁵¹

Nahiyeler	1519		1550		1572	
	İpek	Haşhaş	İpek	Katran	İpek	Katran
Sirişnik	-	84	-	-	-	-
Dubniçe	50	-	117	-	1.000	120
Cuma	-	-	-	16	-	-
G. Krayişte	-	64	-	-	-	-
Kamaniçe	-	35	-	-	-	-
İslavişte	-	92	-	-	-	-
Piyanıçe	-	-	-	50	-	50
Toplam	50	275	117	66	1.000	170

Harirden alınan öşür her tahrirde artmış ve bu artış 1572'de yüksek seviyelere ulaşmıştı. 1519 tarihli defterde rastlanan haşhaştan 275 akçe gelir elde edilmiş ve bu ürün sadece bir yerde ölçü birimiyle "*Haşhaş Gödüh 1, Kıymet 10*" şeklinde kaydedilmişti.²⁵² Katran ise 1550 ve 1572'de tespit edilmiş olup, üretim durumunda gözle görülür bir artış yaşanmıştı.

Sazlık ve Göl: Sazlık ve göl gibi sulak ve bataklık alanlarda yetişen saz bitkisinin kurutularak, zeminlerde halı olarak kullanılan hasır yapıldığı bilinmektedir. *Hasır* özellikle mescid ve camilerde çoğunlukla ihtiyaç duyulan bir sergiydi. Tahrir

²⁴⁹ BOA. TT.d. 267, s.276.

²⁵⁰ İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilâtı: ...*, s.128.

²⁵¹ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

²⁵² BOA. MAD.d. 170, vr.22b.

defterlerinde “*sazlık, hasıl-ı sazlık, öşr-i saz, sazlık ve göl*” şeklinde geçen bitki genellikle Ilıca, Dubniçe ve Radomir nahiyelerinde üretilmekteydi. XVI. yüzyılda buralara ait sazlıklardan bazıları hassa arazisi idi.²⁵³ Göl olarak sadece bir yerde Radomir nahiyesinde “*sazlık ve göl*” şeklinde kaydedilmişti. Bu sazlık ve göl 1550’de Hızır Paşa²⁵⁴ ve 1572’de Pertev Paşa hassı olup, her iki tarihte de 3.600 akçe gelire sahipti. Ilıca’da saz bitkisinden elde edilen gelir toplamı 1519’da 2.870, 1550’de 5.060 ve 1572’de ise 4.840 akçe idi.²⁵⁵ Saz bitkisinin 1519’dan 1550’ye kadar bir hayli yüksek olan geliri 1572’de gerilemişti.

4.2.4. Hayvancılık ve Alınan Vergiler

4.2.4.1. Küçükbaş Hayvancılık

Ilıca Kazası’nda halkın geçim kaynağı tarım dışında hayvancılığa da dayanmaktaydı. Ilıca’da hayvancılık alanında çoğunlukla küçükbaş hayvancılığın yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu alanda halktan ağnam vergisi alınmaktaydı. Konuyla ilgili tahrir defterlerinde *âdet-i ağnam, resm-i ağnam ve resm-i ganem* şeklinde kaydedilen bu vergi, küçükbaş hayvanlardan alınan vergi idi. Bu vergi genellikle koyun yavruladıktan sonra Nisan ve Mayıs aylarında alınır, kuzulu koyun kuzusu ile bir hesaplanırdı. Vergi miktarı Fatih kanununa göre üç koyundan bir akçe iken daha sonra iki koyundan bir akçe olarak tespit edilmişti. Ancak bu miktar bölgelerin özelliklerine göre değişmekteydi.²⁵⁶ Kratova Kanunnâmesi’nde bâc-ı siyah ve ihtisâb kanununa göre her iki koyundan 1 akçe bâc²⁵⁷ alınmaktaydı. Aynı miktar Ilıca’da da her iki koyundan alınmıştı. Tahrir defterlerine göre Ilıca’da koyun sayıları ve alınan vergi miktarları şu şekildeydi.

²⁵³ BOA. MAD.d. 170, vr.74b, 394a; BOA. TT.d. 267, s.218-221; TKG. KK. TT.d. 88, vr.127b-128b, 197a.

²⁵⁴ BOA. TT.d. 267, s.334.

²⁵⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.396b, 423a, 423b, 456a, 456b.

²⁵⁶ Feridun Emecen, “Ağnam Resmi”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.1, İstanbul 1988, s.478.

²⁵⁷ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II- ...*, s.448.

Tablo 4/45: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Koyun Yetiştiriciliği²⁵⁸

Nahiyeler	1519			1550			1572		
	Adet-i Ağnam		Resm-i ağıl	Adet-i Ağnam		Resm-i Ağıl	Adet-i Ağnam		Resm-i Ağıl
	Res	Resim		Res	Resim		Res	Resim	
Ilıca	5.034	2.517	-	5.839	2.914	101	7.220	3.610	122
Radomir	-	-	500	-	-	-	-	-	-
G. Krayište	-	-	-	-	-	-	1.100	568	-
İslavište	-	-	-	-	-	-	1.200	600	30
Piyaniçe	-	-	-	-	-	-	1.200	600	20
Toplam	5.034	2.517	500	5.839	2.914	101	10.720	5.378	172

Tablodan da anlaşıldığı üzere XVI. yüzyılda Ilıca'da koyun sayılarında ve buna bağlı olarak alınan vergilerde artış yaşanmıştı. Her üç tahrirde de koyun sayısının en çok olduğu yer Ilıca nahiyesi idi.

Âdet-i ağnam haricinde bir de resm-i ağıl adında bir vergi alınmaktaydı. Osmanlılar'da hayvan sürülerinin barındırıldıkları yer için alınan bir vergi türüydü. Etrafı çevrili, genellikle üstü açık hayvan barınağı manasına gelen ağıldan alınan bu vergi Ilıca ile ilgili defterlerde *resm-i ağıl* şeklinde geçmekteydi. Kışlatmak veya kuzulatmak için koyun ve keçi sürüleri herhangi bir timar sahibinin arazisindeki etrafı çevrili ağılına getirilirse, sürü hesabına göre miktarı kanunnâmelerle belirtilen ağıl vergisini sürü sahibi o yerin sipahisine ödemek zorundaydı.²⁵⁹ Bu vergi tahrir defterlerinde Ilıca'da 1519'da 500; 1550'de 101 ve 1572'de 172 akçe olarak kaydedilmişti.

Tahrir defterleri haricinde koyun sayılarına *adet-i ağnam* defterlerinden de ulaşmak mümkündür. Ancak 1577 ve 1580 tarihlerine ait olan ve Ilıca nahiyelerinin koyun adetlerinin verildiği bu defterlerde vergi tutarlarının yazılmadığı görülmektedir. Buna karşın bu defterlerde kaç kişiye kaç baş hayvan yazıldığını tespit etmek mümkündür.

²⁵⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

²⁵⁹ Feridun Emecen, "Ağıl Resmi", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.1, İstanbul 1988, s.467.

Tablo 4/46: 1577 ve 1580 Tarihli Adet-i Ağnam Defterlerine Göre Ilıca'da Koyun Sayısı

Nahiyeler	1577 (Adet-i Ağnam) ²⁶⁰			1580 (Adet-i Ağnam) ²⁶¹		
	Kişi	Koyun	Kişi başı düşen koyun adedi	Kişi	Koyun	Kişi başı düşen koyun adedi
Sirişnik	349	41.029	117,56	291	38.269	131,50
Dubniçe	736	58.874	79,99	1.207	124.924	103,49
G. Krayişte	340	36.546	107,48	291	36.688	126,07
Kamaniçe	91	11.570	127,14	97	12.188	125,64
İslavişte	298	30.516	102,40	268	23.974	89,45
Karasu	433	53.765	124,16	-	-	-
Toplam	2.247	232.300	-	2.154	236.043	-

Ilıca nahiyelerinde 1577'den 1580'e kadar koyun sayısı 3.743 baş artmıştı. Tabloya göre en çok küçükbaş hayvana sahip nahiye, her iki tarihte de Dubniçe idi. Bu artış % 100'ü aşan bir artış olarak görülmektedir. 1577'de kişi başına düşen hayvan miktarının en çok olduğu nahiye Kamaniçe ve en az Dubniçe idi. 1580'de ise en fazla Sirişnik ve en az İslavişte idi.

Temel gıda maddelerinin en önemlilerinden birisi de koyun eti idi. Koyun, celepler vasıtasıyla, Filibe, Üsküp ve Manastır gibi Rumeli şehirlerinden, nadiren Dulkadir ve Diyarbakır taraflarından temin edilmekteydi. Her yıl 200.000'den fazla koyun İstanbul'a getirildi ve İstanbul dışındakilere koyun satışı yasaktı.²⁶² Celepkeşan sistemi, Osmanlı yönetiminin başkent sakinleri ve tayinat sahipleri için istikrarlı ve düşük fiyatlı et arzı temini çabalarının bir neticesiydi. Sistemin özünde, İstanbul kasaplarına satmak için her yıl belirli miktarda koyunu sağlamakla yükümlü bir topluluk oluşturma vardı. Devlet, koyunların toplanmasından İstanbul'daki tüketicilere satışına kadar tüm sürece nezaret ediyordu. Burada et arzını garanti altına almak ve fiyatların, nüfusun ekonomik gücünü aşmayacak bir düzeyde kalmasını sağlamak amaçlanıyordu.²⁶³ Aynı amaçla Ilıca Kazası ve nahiyelerinde de koyunların celepler vasıtasıyla toplanması söz konusuydu. Mühimme kayıtlarında celeplerle ilgili Köstendil

²⁶⁰ BOA. MAD.d. 1411, s.1-73.

²⁶¹ BOA. MAD.d. 3327, s.2-59.

²⁶² Ahmet Tabakoğlu, "Osmanlı Döneminde İstanbul'un İâşesi" *Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu-II*, 27-29 Mayıs 2014, s.126.

²⁶³ Ahmet Uzun, "Osmanlı Devleti'nde Şehir Ekonomisi ve İâşe", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.3, S.6, İstanbul 2005, s.227.

Sancağı ve Ilıca Kazası dâhilindeki kadılıklara birçok hüküm yazılmıştı.²⁶⁴ Bu hükümlerden koyun toplama işinin güvenli bir şekilde yapılması ve koyunların İstanbul'a ulaştırılmasına kadar bir dizi önlemden bahsedilmişti. Bu önlemlerin birçoğu koyunların gönderilmesi ve yollarda kestirilmemesiyle ilgiliydi. Bazıları ise celepler elinde bulunan bakiye koyunların gönderilmesiyle alakalıydı.

Celepkeşan defterlerinde Ilıca'dan toplanan koyun sayıları yanında, koyunların alındığı kişiler ve sayıları da görülmektedir. Ayrıca 1576 ve 1581 tarihli celepkeşan defterlerinde bazı kişi isimlerine kırmızıyla "nev" ve "cedid" ibareleri eklenerek bu kişilerin koyun vermekle yükümlü yeni kimseler olduğu belirtilmiştir. Bu defterlere göre Ilıca ve nahiyelerinde koyun vermekle mükellef kişi sayısı ve koyun adetleri şu şekildedir.

Tablo 4/47: 1576 ve 1581 Tarihli Celepkeşan Defterlerine Göre Ilıca'da Koyun Sayısı

Nahiyeler	1576 (Celepkeşan) ²⁶⁵				1581 (Celepkeşan) ²⁶⁶			
	Kişi	Nev Kişi	Koyun	Kişi başı düşen koyun adedi	Kişi	Cedid Kişi	Koyun	Kişi başı düşen koyun adedi
Ilıca	641	306	22.800	24,07	713	296	22.847	22,64
Sirişnik	-	-	-	-	180	63	6.060	24,93
Dubniçe	538	241	16.050	20,60	515	227	14.635	19,72
Radomir	519	195	18.390	25,75	316	107	9.280	21,93
Toplam	1.698	742	57.240	-	1.724	693	52.822	-
	2.440		57.240	-	2.417		52.822	-

1576'dan 1581'e kadar Ilıca nahiyelerinde koyun vermekle yükümlü kişi sayılarında pek bir değişikliğin olmadığı görülmekle birlikte, teslim edilen koyun adetlerinde 4.418 başlık bir düşüş gerçekleşmişti. Kişi başına düşen ortalama koyun adedinin en yüksek olduğu nahiye 1576'da Radomir ve 1581'de ise Sirişnik idi.

Buraya kadar verilen rakamsal veriler Ilıca'da hayvan yetiştiriciliğinin önemli düzeyde olduğunu göstermektedir. Bunu haricinde 5 Zilkade 973/24 Mayıs 1566 tarihli bir hükümdede Zigetvar seferi için aralarında Köstendil kadılıklarının da bulunduğu

²⁶⁴ BOA. A. DVNS. MHM.d. 7, s.47; BOA. A. DVNS. MHM.d. 12, s.412; BOA. A. DVNS. MHM.d. 14/1, s.282; BOA. A. DVNS. MHM.d. 22, s.141; BOA. A. DVNS. MHM.d. 24, s.229; BOA. A. DVNS. MHM.d. 30, s.137; BOA. A. DVNS. MHM.d. 36, s.12; BOA. A. DVNS. MHM.d. 42, s.223; BOA. A. DVNS. MHM.d. 46, s.347; BOA. A. DVNS. MHM.d. 62, s.239, 240; BOA. A. DVNS. MHM.d. 70, s.135, 245; BOA. A. DVNS. MHM.d. 71, s.4; BOA. A. DVNS. MHM.d. 73, s.81; Karataş, s.79.

²⁶⁵ NBKM. Φ95/23, Poz No: 19 (s.17), Poz No: 34 (s.14), Poz No: 93 (s.15). (Defterde sayfa numaraları her kaza için birden başladığı için dipnotlarda pdf formatında bulunan poz numaraları da verilmiştir.)

²⁶⁶ BOA. MAD.d. 4075, s.19, 28, 53, 57; Amedoski ve Katiç, s.20.

birçok yerden koyun tedarik edilmesi ve koyunların ordu varmadan Belgrad'a ulaştırılması emredilmişti. Gönderilen hükümde Köstendil harici yerlerin toplam 98.100 baş koyun, Köstendil'e bağlı kadılıkların ise 130.240 baş koyun göndermeleri gerekmekteydi. Bunlar içinde sadece Köstendil Ilıca Kazası'na bağlı Radomir'den 19.900 baş koyun gönderilmesi istenmişti.²⁶⁷ 1566 yılındaki bu hükümden Köstendil'in hayvancılık alanında iyi bir seviyede olduğunu göstermektedir.

1519 tarihli mufassal defterde “*resm-i otlak maa ayak bâcı*” şeklinde 1.000 akçe olan bir vergi kaydedilmiştir.²⁶⁸ Ayak bâcı, ayakbastı parası ve toprak bastı da denilen ve bazı yerlerde hariçten gelip, ağnamın (koyun ve keçi) sevinde ve taşrada derbentlerden ve diğer geçit yerlerinden geçirilmesinde alınan vergi (müruriye), alınan bir nevi bac idi. Bazı yerlerde geçit resmi, duhûliye resmi ve kudumiyye de denilmekteydi.²⁶⁹ 1519 tarihli defterde otlak ile birlikte kullanılmasından hayvanların geçirilmesi ve bu esnada beslendikleri otlak için alınan vergi olmalıdır.

4.2.4.1.1. Resm-i Mandıra

Ilıca'da hayvanlardan alınan vergiler haricinde hayvanlardan elde edilen süt ürünleri de vergiye tabi idi. Tahrir defterlerinde “*resm-i mandıra*” şeklinde geçen bu verginin süt ürünlerinden alınan bir vergi olduğu anlaşılmaktadır. Peynirden alınan vergi Kratova Kanunnâmesi'nde “*Bir yük tekerlek peynirden bâc 2, ihtisâb 1*” şeklinde geçmektedir.²⁷⁰ Tahrir defterlerinden anlaşıldığına göre bu vergi aynı ve nakdi şeklinde gerçekleşmekteydi. 1519 tarihli defterde Radomir nahiyesi Şavarna köyünde “*resm-i mandıra peynir nakd 25*”²⁷¹ şeklinde geçen kayıttan bu tarihte mandıra vergisinin nakit alındığı anlaşılmaktadır.

1550 ve 1572 tarihli defterlerde Radomir'de her bir tahrirde toplam 125'er akçe olarak alınmıştı.²⁷² 1550'de Radomir nahiyesine tabi Uglarçi köyünde kaydedilen “*Resm-i Mandıra der sımurı karye-i mezbur, her mandıradan birer baş peynir alınur,*

²⁶⁷ BOA. A. DVNS. MHM.d. 5, s.609. Samakov Kazası'ndan 15.400, Şehirköy Kazası'ndan 26.650, Berkofça Kazası'ndan 30.500, Kratova Kazası'ndan 21.200, Ustrumca Kazası'ndan 25.900, Tikveş Kazası'ndan 30.400, İvranya Kazası'ndan 6.340, İştib Kazası'ndan 26.500 ve Üsküp Kazası'ndan 25.550 baş koyun istenmiştir.; 5 Numaralı Mühimme ..., s.265.

²⁶⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.100a.

²⁶⁹ Güler Yarcı, “Osmanlı Maliyesinde Toprak Bastı Vergisi”, *ACTA TURCICA (Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi)*, S.1, Ocak 2012, s.336.

²⁷⁰ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II-* ..., s.448.

²⁷¹ BOA. TT.d. 267, s.365.

²⁷² BOA. TT.d. 267, s.353, 363, 365; TKG. KK. TT.d. 88, vr.201a, 234b.

hasil 80” şeklinde bir kayıt vardır. Aynı kayıt 1572 tarihli defterde yine aynı köyde bulunmaktadır.²⁷³ Bu iki tahrirde ise mandıra vergisi birer baş peynir şeklinde aynı olarak alınmıştı.

4.2.4.2. Domuz Yetiştiriciliği

Ilıca’da domuz yetiştiriciliğinin gayrimüslimler tarafından yaygın olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Tahrir defterlerinde 1519’da “*bid’ât*”, 1550 ve 1572’de ise “*bid’ât-ı maa bojik*” ve “*bid’ât-ı hınzır maa bojik*” şekillerinde kaydedildiği görülmektedir. Bunlardan başka çoğulu olan *hanazir* ile de kaydedilmişti. Domuzdan alınan vergi ise Kratova Kanunnâmesi’nde “*Ve evde beslenen hınzırdan bir akçe alınur ve yabanda beslenen canavardan ikisinden bir akçe alınur. Ve bu ikisi bir kalemdir.*”, “*Kara canavar eti yükünden bâc 2, ihtisâb 1*” ve “*Bir kara canavardan bâc 1*”²⁷⁴ şeklinde geçmekteydi.

Osmanlı’da *bojik* veya *bujik*, domuz selhanesi ve kasaphanesi demektir. Bojikte kesilen her domuzdan iki akçe resim alınır. Bundan başka, ormanlarda ve ovalarda otlatılan ehlî domuzlar da vergiye tabi idi ve bu resmin alınma zamanı harman sonuydu.²⁷⁵ Tahrir defterlerinde domuzun otlak ile kaydedilmesinden 1519’da 43; 1550 ve 1572’de ise 50’şer akçe gelir elde edilmişti. Tahrirlere göre domuzdan elde edilen gelir şu şekildeydi.

Tablo 4/48: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Domuz Yetiştiriciliğinden Elde Edilen Gelirler²⁷⁶

Nahiyeler	1519	1550	1572
Ilıca	3.418	3.848	5.739
Sirişnik	1.774	3.836	4.822
Dubniçe	4.744	3.852	5.955
Cuma	-	2.057	-
Radomir	1.090	4.388	5.517
G. Kravişte	2.661	1.136	1.454
Kamaniçe	644	854	613
İslavişte	1.624	2.305	3.664
Karasu	255	-	-
Piyaniçe	3.556	821	3.476
Toplam	19.766	23.097	31.240

²⁷³ BOA. TT.d. 267, s.363; TKG. KK. TT.d. 88, vr.234b.

²⁷⁴ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II-* ..., s.446, 448.

²⁷⁵ Çağatay, “Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan ...”, s.503.

²⁷⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

Ilıca'da tahrirler arası domuz yetiştiriciliğinden elde edilen gelirler artmıştı. Domuz yetiştiriciliğinde Ilıca nahiyeleri arasında 1519'da ve 1572'den Dupniçe, 1550'de ise Radomir'den en çok gelir elde edilmişti. Bu alanda Radomir nahiyesinin özellikle 1519-1550 arasında domuz yetiştiriciliğinde bir ivme gösterdiği söylenebilir.

4.2.4.3. Arıcılık ve Bal Üretimi

Kayıtlarda bal, “*öşr-i kovan, öşr-i kuvvare, öşr-i asel, resm-i kovan, resmi kuvvare*” isimleriyle kaydedilmişti. Bazı yerlerde aynî olarak alındığı gibi çok defa nakdî olarak tahsil edilirdi. Şâyet reaya arılarını beslemek için kendi tabii olduğu timarın dışında bir başka sipahinin timarı arazisine götürürse, resmin yarısını reayanın kayıtlı olduğu sipahi, diğer yarısını ise arıların bulunduğu timarın sipahisi alırdı.²⁷⁷ 1488 tarihli Kratova Kanunnâmesi'nde baldan alınan vergi “*On kovandan bir kovan öşür alınur ve gâh kovan başına birer akçe alınur.*”, “*Bal yükünden bâc 6, ihtisâb 1*” ve “*Yalnız bir kovandan bâc 1*”²⁷⁸ şeklinde ifade edilmişti. Ilıca ve nahiyelerinde baldan alınan vergi miktarı şu şekildeydi.

Tablo 4/49: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Bal Üretiminden Elde Edilen Gelirler²⁷⁹

Nahiyeler	1519	1550	1572
Ilıca	5.564	4.739	7.620
Sirişnik	3.294	7.427	8.665
Dubniçe	6.376	5.246	9.990
Cuma	-	3.069	13
Radomir	7.150	8.425	7.117
G. Krayişte	3.310	1.762	2.002
Kamaniçe	695	1.954	660
İslavişte	1.995	2.981	5.842
Karasu	280	-	-
Piyaniçe	4.447	2.483	4.215
Toplam	33.111	38.086	46.124

Toplama bakıldığında XVI. yüzyılda Ilıca'da bal üretimi tahrirler arası sürekli bir artış göstermiştir. Bu artış 1519-1550 arası % 15 ve 1550-1572 arası % 21 olarak tespit edilmektedir.

²⁷⁷ Ünal, *Osmanlı Müesseseleri ...*, s.156.

²⁷⁸ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II-* ..., s.446, 447.

²⁷⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

4.2.4.4. Balıkçılık

Ilıca'nın bulunduğu konum itibariyle denize kıyısı yoktur. Tahrirlerden anlaşıldığına göre Ilıca'da nehir, göl ve birçok akarsu bulunmaktadır. Bunların başında Karasu (Struma), Cermata (Cermen), Pürtlü (Bistriçe) ve Yavuzca Suyu gelmektedir. Bu akarsular haricinde Radomir nahiyesinde bir sazlık ve göl olduğuna dair kayıt bulunmaktadır. Bu yüzden Ilıca'da balıkçılık nehir, göl ve akarsularda yapılmaktaydı. Balık ve balık yakalamak için kurulan düzenek olan dalyandan alınan vergi tahrir defterlerinde “*öşr-i mahi, resm-i mahi, öşr-i dalyan, resm-i dalyan*” şekillerinde kaydedilmişti. Mahi, balık demek olup, dalyan ise deniz, göl ve nehirlerde kıyıya yakın yerlerde ağ ve kazıklarla oluşturulan sabit balık avlama düzeneğidir.²⁸⁰ Kratova Kanunnâmesi'nin bâc-ı siyâh ve ihtisâb kanununda balıktan alınan vergiyle ilgili birçok madde bulunmaktadır. Bunlar: “*Bir yük havyar balıktan bâc 8*”, “*Bir yük şarin balıktan bâc 4, ihtisâb 1*”, “*Ohri balıktan bâc 6, ihtisâb 1*”, “*Taze balıktan bâc 6, ihtisâb 1*”, “*Deniz balık yükünden bâc 6, ihtisâb 1*” ve “*Çay balığı yükünden bâc 2, ihtisâb 1*”²⁸¹ şeklindedir.

Göllerin dalyanlarında ağ ile tutulan balıklar satıldıktan sonra hasıl olan paranın üçte ikisi mîrîye, üçte biri avlayanlara verilmekteydi.²⁸² Ilıca'da balık üzerinden elde edilen gelir durumu şu şekilde idi.

Tablo 4/50: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Balıkçılıktan Elde Edilen Gelirler²⁸³

Nahiyeler	1519			1550			1572	
	Öşr-i Mahi	Öşr-i Dalyan	Resm-i Dalyan	Öşr-i Mahi	Resm-i Mahi	Resm-i Dalyan	Öşr-i Mahi	Resm-i Dalyan
Ilıca	1.357	156	-	716	-	40	1.316	45
Sirişnik	164	-	-	236	5	110	555	11
Dubniçe	790	-	200	637	-	-	1.424	-
Cuma	-	-	-	200	-	-	-	-
Radomir	-	-	-	-	30	-	65	-
G. Kravişte	349	-	-	50	-	-	210	-
Kamaniçe	194	-	-	15	-	-	15	-
Karasu	125	-	-	-	-	-	-	-
Piyanıçe	500	-	-	-	-	-	15	-
Toplam	3.479	156	200	1.854	35	150	3.600	56
Gen. Top.	3.835			2.039			3.656	

²⁸⁰ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.178.

²⁸¹ Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri II-* ..., s.447.

²⁸² Çağatay, “Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan ...”, s.490.

²⁸³ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

Balıkçılıktan elde edilen gelir 1550’de bir düşüş göstermiş ve 1572’de tekrar yükselişe geçmişti. Anlaşıldığı üzere Ilıca halkının yaşamında fazla bir yere sahip olmayan balıkçılık düşük düzeyde de olsa yapılmaktaydı. Bölgedeki balıkçılık faaliyetleri kendini göl ve nehir balıkçılığı olarak göstermişti.

4.2.4.5. Yaylak ve Kışlak

XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde yaylak ve kışlaklardan alınan vergi, *yaylak*, *resm-i yaylak*, *resm-i yaylak-ı ganem*, *resm-i yaylak ve kışlak*, *resm-i yaylak ve ganem-i otlak*, *resm-i yaylak ve otlak*, *resm-i otlak ve kışlak*, *resm-i kışlak-ı yörükkan* ve *resm-i yörükkan* şekillerinde kaydedilmişti. 1572 tarihli defterde yaylak ve kışlaklar için yazılan verginin kimi yerde “*resm-i yörükkan*” olarak kaydedildiği de görülmektedir. Bu vergi karşılığında yörük taifesinin adı geçen bölgeleri yaylak ve kışlak olarak kullanıp, buralarda hayvanlarını otlattıkları ve bunun karşılığında vergi verdikleri anlaşılmaktadır.

1519 ve 1530’da Mustafa Paşa mülkü olarak kaydedilen Ilıca Kazası Dubniçe nahiyesine bağlı Kara Rilye yaylasından, bu tarihlerde 800 akçe gelir elde edilmişti.²⁸⁴ XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra Ilıca’da yaylak ve kışlaklardan elde edilen gelir şu şekildeydi.

Tablo 4/51: 1550 ve 1572’de Ilıca’da Yaylak ve Kışlaklar

1550 ²⁸⁵			1572 ²⁸⁶		
Adı	Mevki	Gelir	Adı	Mevki	Gelir
Yaylak	Ilıca-Koşeva köyü sınırı	258	Yaylak	Ilıca-Koşeva köyü sınırı	490
Yaylak	Ilıca-İstrofça köyü Türkleri ²⁸⁷	80	Yaylak	Ilıca-İstrofça köyü Türkleri	540
Yaylaklar	Liva-i Köstendil-Ossogova, Tlklar, Çirnovlog, Kozyak ve Çernik (beher hane fi 2)	9.000	Yaylaklar	Liva-i Köstendil-Ossogova, Tlklar, Çirnovlog, Kozyak ve Çernik (beher hane fi 2)	13.000
Yaylak	İslavişte-Petraliçe köyü sınırı	50	Yaylak	Dubniçe-Pareşnik köyü sınırı	50
Yaylak	Dubniçe-Saparova köyü sınırı	55	Yaylak	İslavişte-Petraliçe köyü sınırı	200
Yaylak ve Kışlak	Cuma-Suşiçe köyü	100	Yaylak ve Kışlak	Dubniçe-Suşiçe köyü	100
Yaylak ve Kışlak	Sirişnik-Gorna Kobile köyü-Rakeşniçe mezrası	250	Yaylak	Dubniçe-Saparova köyü sınırı	150
Yaylak	Sirişnik-Pojiçe köyü	600	Yaylak	Dubniçe-Krupnik köyü-Brezdoviçe mezrası	250
Yaylak	Sirişnik-Gorna-Lubata köyü	50	Yaylak	Dubniçe-Drenova köyü sınırı	400
----	----	----	Yaylak	Radomir-Gorna Dikaniye köyü	120

²⁸⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.486b; 167 Numaralı ... I, s.192.

²⁸⁵ BOA. TT.d. 267, s.4-5, 5-6, 26, 102-105, 239-240, 314-315, 413-414, 420, 438.

²⁸⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.1b-2a, 2a-2b, 14b, 20a, 62a-63b, 140b-141a, 141a-142b, 168a-168b, 175a-176a, 210b-211b, 216a-216b, 243a-244a, 252a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.423a-423b,

²⁸⁷ BOA. TT.d. 267, s.5-6. “*resm-i yaylak der etrak-ı karye-i mim 80.*”

----	----	----	Yaylak	Radomir-Dragovin-i Kladiçe köyü	50
----	----	----	Yaylak	Sirişnik-Pojiçe köyü sınırı	255
----	----	----	Yaylak	Sirişnik-Rakiştiçe mezarası	354
----	----	----	Yaylak	Dubniçe-Boboşeva köyü	25
Toplam		10.443	Toplam		15.984

Tablodan da anlaşılacağı üzere İlica, yörüklerin ve yerli reyanın hayvancılık yapmasına imkân sağlayan, iklimi ve uygun yeryüzü şekilleriyle verimli yaylalara sahip bir kaza idi.

1572’de Selanik yörüklerinden “*Hacı Hasan Cemaati*” Dubniçe nahiyesi Krayniçe köyünde ve yine Selanik yörüklerinden olan “*Serçi Cemaati*” Dubniçe nahiyesi Hamzabeylü köyü sınırlarında kışlamışlardı. Bunun karşılığında “*müzevveden ellişer akçe ve mücerredlerinden üçer akçe*”²⁸⁸ vermeleri gerektiği bildirilmişti.

Yaylaklarda 1572 tarihli tahrir defterinde göze çarpan bir konu “*egrek*”lerdir.²⁸⁹ Egrek sözlükte, yayladaki anlamına uygun olarak “*sürü hayvanlarının dinlendiği gölge yer*” demektir. Bu yerlerden vergi alınmakta ve tahsili genellikle koyun ya da para şeklinde olmaktaydı. Bir koyunun fiyatı ise 20 akçe idi. Sözü edilen vergi iki-dört koyun ya da 40-80 akçe arasında değişmekteydi. 1572 tarihli defterde kaydedilen bütün egreklerin altına yazılan “*Sımarı yedinde olan hüccete mesturdur*” ibaresiyle egreğin kesin sınırlı bir alan ve yaylağın bir bölümü olduğu anlaşılmaktadır. Kısacası egrek, mevsim süresi içinde koyunların beslendikleri ve buldukları yerler anlamını taşımaktadır.²⁹⁰

1572’de Ossogova köyü sınırında bulunan yaylakta bir kıt’a egrek, Durak sipahi tarafından tasarruf edilmekte ve buradaki reaya, resimlerini Ossogova köyüne vermekteydi. Yine aynı tarihte kaydedilen Rilye yaylağı, Rila Dağı’nda bulunmaktaydı. Burada hayvanlarını otlatanlar yaylak resimlerini sancakbeyine vermekteydiler.²⁹¹ Rila

²⁸⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.164a, 178a.

²⁸⁹ **Egrek:** Sürü hayvanlarının dinlendiği gölge yer. Cem Dilçin (Düz.), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, s.78.

²⁹⁰ TKG. KK. TT.d. 89, vr.436a; Aleksandar Stoyanovski, “Hayvancılık Terminolojisinde Egrek’in Önemi”, *X. Türk Tarih Kongresi (22-26 Eylül 1986) Kongreye Sunulan Bildiriler*, C.IV, Ankara 1993, s.1722, 1723.

²⁹¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.435b, 436a.

Dağı, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde “bir ucu Dubniçe şehri ile Samakov dağı arasına diğer ucu Despot Kral yaylağına uzanır” şeklinde tarif edilmişti.²⁹²

1572’de Rila Dağı’nda Süleyman b. Umur Fakih, Hacı Abdi b. Mustafa, Musa b. Ömer, Timur b. Mustafa, Cafer b. Demir Ali birer kıt’a, Abdi, Hüseyin ve Ali evlad-ı Mustafa toplam bir kıt’a ve Cemaati Saltuklu Cemaati ise altı kıt’a egrek tasarruf etmekteydiler.²⁹³

1572’de kaydedilen yedi egreğin toplam alanı 12 kıt’a idi ve hepsi Rilye yaylağındaydı. Rilye yaylağının bu özelliği Ilıca’yı yaylacılık ve hayvancılıkta önemli bir yere getirmekteydi.

4.2.4.6. Çayır, Saman ve Ot Vergisi

Ilıca’da hayvancılığa bağlı olarak çayır, saman ve ot yetiştirilmekteydi. Bu ürünler hayvan yemi olarak kullanılmaktaydı. Tahrirlerde “çayır”, “beha-i gâh”, “öşr-i giyah” ve “resm-i giyah” olarak kaydedilmişlerdi. Ot 1550’de öşür olarak, 1519 ve 1572’de ise hem öşür hem de resim olarak tahsil edilmişti. Bu üründen resim olarak 1519’da 6.374 ve 1572’de 512 akçe alınmıştı. XVI. yüzyılda ota ait öşür ve resim değerleri aşağıdaki tabloda birleştirilmiş ve çayır, saman ile otdan elde edilen gelir şu şekilde gösterilmiştir.

Tablo 4/52: XVI. Yüzyılda Ilıca’da Çayır, Saman ve Ot Gelirleri²⁹⁴

Nahiyeler	1519			1550			1572		
	Çayır	Saman	Ot	Çayır	Saman	Ot	Çayır	Saman	Ot
Ilıca	3.542	2.064	5.392	6.146	1.415	1.527	1.058	9.675	2.869
Sirişnik	668	1.033	3.336	110	3.028	400	180	6.085	795
Dubniçe	1.890	1.195	6.448	450	3.048	2.878	580	7.512	4.879
Cuma	-	-	-	40	1.559	2.600	-	-	-
Radomir	4.450	1.096	4.755	200	4.419	980	147	7.041	1.140
G. Krayişte	470	791	3.220	20	1.062	104	-	1.707	863
Kamaniçe	466	168	827	60	478	345	130	630	545
İslavişte	1.337	40	1.739	505	1.832	2.815	582	2.718	3.607
Karasu	-	95	414	-	-	-	-	-	-
Piyaniçe	1.605	588	1.678	255	1.992	1.633	142	3.137	5.230
Toplam	14.428	7.070	27.809	7.786	18.833	13.282	2.819	38.505	19.928
Gen. Top.	49.307 akçe			39.901 akçe			61.252 akçe		

²⁹² Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi ...*, 5. Kitap, s.306.

²⁹³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.436a.

²⁹⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a.

Çayır, saman ve otdan elde edilen gelirin en çok olduğu yer her üç tahrirde de Ilıca idi. En az olduğu yer ise 1519'da Karasu, 1550 ve 1572'de Kamaniçe idi. Cuma ve Karasu nahiyelerinde tahrirler arası değişkenlik görülmesi, tahrir defterlerine kaydedilip kaydedilmemeleriyle alakalıdır. 1519'da bu ürünlerden elde edilen gelir 1550'de yaklaşık % 20 düşmüştür ve 1572'de ise yaklaşık % 20 oranında artışla 61.252 akçeye yükselmiştir.

Kayıtlarda çayırın, kıymeti ile kaydedilmesi dışında "kıt'a" yüzölçüm birimi ve "araba" ile miktarlandırılarak da vergilendirildiği tespit edilmektedir. Bu şekilde elde çayırdan edilen gelir ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4/53: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Çayırın Kıt'a ve Araba Cinsinden Geliri²⁹⁵

Nahiyeler	1519				1550				1572			
	Kıt'a	Hasıl	Araba	Hasıl	Kıt'a	Hasıl	Araba	Hasıl	Kıt'a	Hasıl	Araba	Hasıl
Ilıca	4	200	19	590	24	1.380	1	20	20	1.592	5	50
Sirişnik	20	2.500	-	-	31	2.205	9	120	27	2.590	8	60
Dubniçe	12	670	8	80	13	928	-	-	15	1.301	-	-
Cuma	-	-	-	-	6	295	-	-	-	-	-	-
Radomir	20	3.075	-	-	28	4.731	1	55	30	5.451	-	-
G. Krayişte	9	700	15	150	7	405	-	-	8	429	-	-
Kamaniçe	2	170	-	-	4	1.000	8	290	-	-	24	260
İslavişte	4	190	-	-	9	555	-	-	10	605	-	-
Piyaniçe	-	-	-	-	24	1.105	-	-	19	915	30	400
Toplam	71	7.505	42	820	146	12.604	19	485	129	12.883	67	770
Gen. Top.	8.325 akçe				13.089 akçe				13.653 akçe			

Tahrirlere göre Ilıca ve nahiyelerinde bir kıt'a çayırdan 1519'da ortalama 105; 1550'de 86 ve 1572'de 100 akçe gelir elde edilmişti. Araba ile kaydedilmesi durumunda ise araba başına çayırın birim fiyatı çok farklılık göstermekteydi. Araba başına çayırdan 1519'da ortalama 20; 1550'de 25 ve 1572'de ise 12 akçe alınmıştı.

4.2.5. Ticaret, Küçük Sanayi İşletmeleri ve Alınan Vergiler

4.2.5.1. Esnaf Teşkilatı ve Meslekler

En genel çizgileri ile esnaf, şehir ve kasabalarda, mal ve hizmet üretimi ile ilişkili herhangi bir iş kolunun belirli bir alanında uzmanlaşmış olarak çalışanların meydana getirdiği mesleki örgütlenmeler olarak tanımlanabilir. Her bir mal hammaddeden başlayarak nihai tüketime hazır hâle gelinceye kadar geçirdiği üretim aşamalarının her biri ayrı bir esnaf birimi olarak örgütlenmekle kalmaz, ayrıca her

²⁹⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a.

aşamada, farklı mal türleri varsa, onlar da ayrı birer örgütlenme birimi oluşturlardı. Örneğin deri, hayvancılıktan başlayıp, bir tüketim malı olarak ayakkabı hâline gelinceye kadar geçtiği her teknik veya ticari aşama birbirinden bağımsız birer esnaf örgütlenmesine sahne olurdu.²⁹⁶

Osmanlı Devleti'nde ekonomik hayatı canlı tutan ögelerin başında gelen esnaf teşkilatlarının temeli ahîlik ve fütüvvet anlayışına dayanmaktaydı. Aynı sanat dalında çalışan insanlar birlikte çalışıp kazançlarıyla ortaklaşa yiyecek ve içecek olarak birlikte aynı zaviyede toplanarak yerlerdi. Bu topluluk üyelerine *fityan*, başlarına ise *ahî* denirdi. Fütüvvet ve ahîlik adabı yüzyıllar boyunca Anadolu Türk halkının millî karakterlerini ve zamanla şehirlerin büyük çoğunluğunu oluşturan esnafın davranışlarını belirlemiştir. Ahî zaviyelerinde genç işçilere esnaf lonca örgütünün gerektirdiği gibi bir ahlak eğitimi verilirdi.²⁹⁷

Meslek edinme süreci düzenli bir sistem içinde yürütülmekteydi. Bir mesleğin icrası için bir ustanın yanında senelerce hizmet ederek sanatın inceliklerini öğrenmiş olmak gerekiyordu. Çıraklık süresi bitince cemiyetin tekkesinde yapılan dinî bir merasimle ustalığa adım adan kişinin beline peştimal kuşandırılıyordu. Ayrıca boş bir dükkân (bir gedik) bulmak için beklemek, esnaf cemiyetine para vermek ve arkadaşlarına ziyafet çekmek usta olmanın ekseriya şartlarındandı. Böylece aynı meslekte çalışanların sayısını sıkı bir şekilde kontrol etmek ve mesleğe mensup kişilere yeterli derecede iş imkânı sağlamak istenilmişti. Bu şekilde yetiştirilmeyen ve hariçten gelenlere ecnebî ve ham dest ismi takılmakta ve onlarla amansız bir mücadeleye girişilmekteydi.²⁹⁸

Şehirlerdeki esnaf gruplarının düzenine bakıldığında her loncanın başında bir şeyh, bir kethüdâ ve bir yiğitbaşı bulunmakta ve bunlar o meslek grubu ustaları tarafından seçilmekte ve seçim işlemi kadı siciline kaydedilmek suretiyle tamamlanmaktaydı, görevlendirilenin son aşaması ise padişahın berat almaktı.²⁹⁹

²⁹⁶ Mehmet Genç, "Osmanlı Esnafı ve Devlet", *Lonca'dan Oda'ya*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 2007, s.81.

²⁹⁷ Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s.37, 40.

²⁹⁸ Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Esnaf Cemiyetleri", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.41, S.1-4 (1985), İstanbul 1985, s.40. 39-46.

²⁹⁹ Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa*, TTK., Ankara 2006, s.184.

Konuyla ilgili tahrir defterlerinde Ilıca'da 70 meslek ismi tespit edilmektedir. Bu mesleklerin bazılarının aynı anlama gelen değişik isimlerle kaydedildiği görülmektedir. Dürger ve dülger, sabuni ve sabuncu, haddad ve demirci, bazdar ve doğancı bunlardandır. Tespit edilen mesleklerde görev yapanların yıllara göre sayıları ve dinî durumları şu şekilde idi.

Tablo 4/54: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Meslekler³⁰⁰

Meslekler	1519		1550		1572	
	Müslim	G.Müslim	Müslim	G.Müslim	Müslim	G.Müslim
Arabacı	4	-	3	-	2	1
Attar	-	-	-	-	2	-
Bakkal	-	-	1	-	-	-
Basmacı	1	-	-	-	-	-
Bazdar/Doğancı	4	32	17	-	10	3
Bazirgan	1	-	-	-	1	-
Berber	-	-	1	-	1	-
Bıçakçı	-	-	-	-	1	-
Boyacı	3	-	1	-	5	1
Bozacı	-	-	1	1	1	1
Börekçi	-	-	-	-	1	1
Celeb	-	-	12	-	28	-
Çanak ve Çömlekçi	-	-	1	-	2	-
Çaşnigir (Sofracı)	1	-	-	-	1	-
Çeltikçi Reisi	2	-	2	-	2	-
Çerçi	-	-	1	-	2	-
Çeşmeci	-	-	-	-	1	-
Çıkrıkçı	1	-	-	-	1	-
Çıracı	3	-	-	-	-	-
Çilingir	2	-	5	-	1	-
Çulcu	2	-	1	-	-	-
Çullah/Cüllah	4	-	1	-	2	2
Debbağ	5	-	13	-	9	-
Dellak	2	-	5	-	4	-
Dellal	1	-	3	-	-	-
Derzi	1	-	2	-	11	1
Deveci	-	-	-	-	1	-
Dürger/Dülger	1	-	7	-	-	-
Ehl-i Maden (Madenci)	-	-	10	-	6	-
Eskici	-	-	1	1	5	-
Eşici	-	-	-	-	2	-
Farraş	-	-	2	-	1	-
Habbaz/Etmekçi (Fırın)	1	-	-	4	1	1
Haddad/Demirci	-	-	2	-	3	-
Hallaç	4	-	7	-	-	-
Hamal	-	-	1	-	-	-
Hamamcı (Banyocu)	-	-	-	1	2	-
Hayyat	18	-	13	-	-	-
Helvacı	2	-	5	-	2	-
Kalaycı	4	-	-	-	1	-

³⁰⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

Kılagoz (Kılavuz)	2	-	-	-	-	-
Kapancı	-	-	-	-	1	-
Kasab	4	-	6	-	4	-
Kayyum	2	-	4	-	4	-
Kazâni/Kazancı	1	-	-	1	1	-
Kervansaray (-cı)	-	-	-	-	1	-
Kınacı	-	-	-	-	1	-
Kilari	-	-	1	-	-	-
Köşker	4	-	4	-	-	-
Kuyumcu	4	1	2	-	1	-
Mutap/Muytab	-	-	-	-	1	-
Nalband	-	-	9	-	7	-
Neccar	-	-	-	-	2	-
Odabaşı	1	-	1	-	1	-
Pabuşçu/Pabuççu	2	-	25	1	4	1
Pazarıcı	2	-	4	4	-	-
Sabuni/Sabuncu	-	-	2	-	1	-
Sahancı	1	-	-	-	-	-
Saraç	4	-	8	-	3	-
Semerci	1	1	-	-	-	-
Sepetçi	1	-	-	-	-	-
Takyacı	-	-	3	-	3	-
Taşçı	3	-	2	-	-	1
Tuzcu	2	-	1	-	-	-
Tüccar	-	-	4	-	1	-
Vekilharç	2	-	1	-	-	-
Yuvacı	-	-	-	-	1	-
Zağarcı	2	-	-	-	-	-
Toplam	105	34	195	13	149	13

Tabloda gösterilen meslek dallarının dokuma, deri, ticaret, taşımacılık, inşaat, temizlik, gıda, alet imalatı, sanayi, ziraat, hayvancılık ve diğer meslek sektörlerinden oluştuğu görülmektedir. Tespit edilen meslekleri icra eden kimseler genelde Müslüman ve az bir kısmı gayrimüslim idi. Bu mesleklerde görev yapanların birçoğu şehir merkezlerinde ikâmet etmekteydi.

Tahrir, ağnam ve celepkeşan defterlerine göre hayvan sayısının bir hayli çok olduğu anlaşılan Ilıca'da, hayvancılık ve buna bağlı iş kollarının diğerlerine göre yükselişi normal bir gelişme olarak görülmelidir. Dokuma sektöründe ilerlemenin bir işareti Ilıca'da yaygın olarak kullanılan kebe değirmenleri, alet kullanımı ve demircilikte ise gelişmenin belirtisi bölgede bulunan çok sayıdaki demirdöven anlamına gelen samakov değirmenleri idi.

Bölgede demirciliğin gelişmesi nakliyecilik gibi esnaf kollarına da katkı sağlamıştır. Nitekim Ilıca'ya yakınlığıyla bilinen Samakov şehrinde demirden üretilen türlü aletin taşınması için 17 Ramazan 978/12 Şubat 1571'de Dupniçe ve Radomir'den

araba temin edilmekteydi.³⁰¹ 17 Cemâziye'l-evvel 982/4 Eylül 1574'de Radomir ve Dupniçe'den, Samakov'da işlenen demirin arabalarla İstanbul'a gönderilip miktar ve kira bedellerinin bildirilmesi istenmişti.³⁰²

Ilıca'da hayvancılığa bağlı olarak gelişme gösteren bir diğer sektör ise dericilik sektörüydü. Bu alanda çalışanların başında debbağ gelmekteydi. Osmanlıların ilk devirlerinde hayvancılıkla uğraşan göçebe Türk aşiretlerinin sepicilik, deri eşya ürünlerinin sergilenmesi ve pazar temini gibi meseleleri, bunların şehir merkezlerine yakın yerlere iskân edilmelerini zorunlu kılmıştır. Böylece şehir halkıyla bütünlük sağlanarak debbağlık ve deri eşya imalatı önemli bir sektör hâline gelmiştir. Şehir pazarlarındaki ham ve yarı mamul deri alım satımı, *ehl-i hibre* yani *lonca* tarafından belirlenen narha göre yapılmaktaydı. Böylece her malın kalitesine göre belirlenen fiyatlarla üretici, tüketici ve satıcı korunmaya çalışılırdı.³⁰³ 1519 tarihli defterde rastlanılan meşin, dericilik alanında üretilen bir mamuldür. Bu tarihte *bâc-ı meşin* ve *bâdihevâ maa bâc-ı meşin* şeklinde geçen bu ürün,³⁰⁴ ayakkabıcılıkta, ciltçilikte, saraçlıkta ve sâir işlerde kullanılan koyun derisidir.³⁰⁵ 1519'da Ilıca'da sadece meşinden 128 akçe ve bâdihevâ ile birlikte ise 1.082 akçe gelir elde edilmişti.³⁰⁶

Bu alanda gelişen sektörlerden biri de kumaş sektörü idi. Vlaviçe yani Kebe değirmenlerinde yünlerin sıkıştırılmasıyla kumaş yapılmaktaydı. Bu açıdan bakıldığında bu değirmenler, günümüzdeki tekstil fabrikaları işlevini yerine getiren dokuma tezgâhlarının küçük örneklerini oluşturmaktaydı.

4.2.5.2 Küçük Sanayi İşletmeleri

4.2.5.2.1. Değirmenler

İnsanoğlunun her dönemde önemli besin kaynağı olan buğdayın ekmek olarak sofralarda tüketilebilmesi öncelikle un hâline dönüştürülmesiyle mümkün olmuştur. Bunun için coğrafya ve iklim koşullarına göre değişen farklı değirmenler inşa

³⁰¹ BOA. A. DVNS. MHM.d. 12, s.401, 402.

³⁰² BOA. A. DVNS. MHM.d. 26, s.195.

³⁰³ Zeki Tekin, "Deri-Türkler'de Dericilik", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.9, İstanbul 1991, s.177.

³⁰⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.349a, 392b, 394a, 396a, 397a, 394b, 398b, 405b, 406b, 409b.

³⁰⁵ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.467.

³⁰⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.349a, 392b, 394a, 396a, 397a, 394b, 398b, 405b, 406b, 409b.

edilmiştir. Değirmenler insan, hayvan, rüzgâr, su ve elektirikle çalışanlar olmak üzere teknolojik bir devrim geçirmiştir.³⁰⁷

Osmanlı Devleti'nde herhangi bir yerde değirmen yapılması herhâlde belirli kurallara bağlanmıştı. Sayımdan sonra bir köylünün toprağında yapılan değirmenin resmi sipahiye ödenmezdi. Bu resmin mevkuflu tarafından toplanacağı hükme bağlanmıştı. Öte yandan sipahinin, reayanın tasarrufunda bulunan toprak üzerine yeni değirmen yapılmasına izin verip vermemek hakkını saklı tuttuğu anlaşılmaktadır.³⁰⁸

Ilıca Kazası'nda su gücüyle çalışan asiyab ve bir diğer adıyla seylab; hayvan gücüyle çalışan tahıl değirmeni ding; kökeni Slavca olan vlavıçe yani kebe değirmeni ve demirdöven anlamında olan samakov değirmenleri bulunmaktaydı.

Değirmenler, tahrir defterlerinde “*asiyab*”, “*asiyab-ı dane*”, “*asiyab-ı erz*”, “*asiyab-ı galle*”, “*değirmen*” ve “*seylab*” şeklinde kaydedilmişti. İsimlerinden de anlaşılacağı üzere bu değirmenlerde genelde buğday olmak üzere, mısır ve diğer tahıllar öğütülmekteydi. Kayıtlarda genelde değirmen adı, işletmecisi, taş (bab) sayısı ve vergi miktarı kaydedilmekteydi. Bazı değirmenlerin taş sayıları verilmiş ancak vergi değerleri yerine “*harab*” şerhi düşülmüştü. Bu şekilde olan değirmenlerin işlemez durumda olduğu ve bunlardan vergi alınmadığı anlaşılmaktadır. Tahrirlerde değirmenlerin ne kadar süre işletildikleri ile ilgili birkaç örnek dışında bilgi bulunmamaktadır. Bulunanlarda ise “... *ay yürür*” şeklinde süre belirtilerek ifade edilmişti. 1550'de Ilıca nahiyesi Dolna Leska köyünde Nikola isimli bir zımmînin işletiminde üç taşlı ve 21 akçe vergi tutarlı değirmen iki ay işlemekteydi. Ilıca nahiyesi Dojdoviçe köyünde Dolho Peyo isimli birine ait bir taşlı ve altı akçe vergi tutarlı değirmen bir ay işlemekteydi.³⁰⁹

Ilıca'da değirmenlerin bir kısmının zamanla zarar gördüğü ve “*harab*” olarak kaydedildiği görülmektedir. Genelde suyun akmış olduğu dere yataklarına yapılan değirmenler kış veya bahar dönemlerinde oluşan sellerde hasara uğradıkları için çok kısa dönemde kullanılamaz hâle gelmekte veya tamamen yıkılmaktaydı. Zarar gören değirmenler en kısa sürede onarılır ve tekrar işler hâle getirilirdi. Vakıflara gelir getiren

³⁰⁷ Doğan Yörük, “XVI. Yüzyılda Konya Kazasında Su Değirmenleri ve Bezirhaneler”, *Turkish Studies*, V. 9/1, Ankara 2014, s.637.

³⁰⁸ Zeki Arıkan ve Abdullah Martal, “İzmir'de İlk Buharlı Un Fabrikası”, *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.12, İstanbul 1982-1998, s.8.

³⁰⁹ BOA. TT.d. 267, s.33, 62.

değirmenler ise her ne sebeple olursa olsun hasar görmüşlerse, vakıf mütevellileri tarafından tamir ettirilirdi. Eğer reayanın elindeki değirmenler zarar görmüş ve kendisi onaramıyorsa kadı mârifeti ile satılır ya da yaptırılırdı.³¹⁰

Ilıca'da değirmenlerden 1519'da 20.283; 1550'de 27.828 ve 1572'de 26.749 akçe gelir elde edilmişti. Bu gelirlerin değirmenlere göre dağılımı şu şekildeydi.

Tablo 4/55: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Değirmenlerin Yüzdelik Payları

Değirmenler	1519		1550		1572	
	Akçe	%	Akçe	%	Akçe	%
Su	20.027	99	25.568	92	24.849	93
Ding (Bulgur)	-	-	595	2	520	2
Vlaviçe (Kebe)	-	-	1.195	4	375	1
Samakov (Demirdöven)	256	1	470	2	1.005	4
Toplam	20.283	100	27.828	100	26.749	100

Tablodan da anlaşıldığı üzere XVI. yüzyılda su değirmenleri Ilıca'da önemli bir konumdaydı. 1550'de su ve samakov değirmenlerinin haricinde diğer değirmenler de bulunmaktaydı. 1550 ve 1572 yıllarında samakov değirmenlerindeki artış, demirciliğin önem kazandığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle XVI. yüzyılın sonlarına doğru, savaş araç ve gereçlerine olan ihtiyacın, demir madenleriyle ünlü Samakov şehrine yakın Ilıca'da da bu değirmenlerin artmasına neden olduğu düşünülebilir.

Asiyab (Su Değirmeni): Ilıca, coğrafi imkânlarından dolayı su değirmenlerinin yapımına ve işletimine çok elverişliydi. Çünkü burada önemli akarsu yatakları ve irili ufaklı dereler bulunmaktaydı. Bunların başında Köstendil'i kuzey-güney istikâmetinde ikiye bölen Karasu (Struma) ırmağı ile Pürtlü (Bistriçe) ve Yavuzca nehirleri ve bunların dağlardan akıp gelen çok sayıda bağlantısı olan çay ve dereler gelmekteydi.

Tahrir defterlerine göre XVI. yüzyılda Ilıca ve nahiyelerinde su değirmenlerinin durumu şu şekilde idi.

³¹⁰ Ahmet Yiğit, "XIV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, S.18, Muğla 2007, s.107.

Tablo 4/56: XVI. Yüzyılda Ilıca'da Su Değirmenleri³¹¹

Nahiyeler	1519			1550				1572			
	Taş	Gelir	Harap Taş	Taş	Gelir	Harap Taş	Harap Değirmen	Taş	Gelir	Harap Taş	Harap Değirmen
Ilıca	177	4.320	34	218	5.667	1	1	256	6.930	27	23
Kamanıçe	-	-	-	26	740	-	-	27	810	2	2
Sirişnik	76	2.218	-	149	3.780	17	12	153	447	33	17
Dubniçe	203	5.179	4	182	4.440	24	11	325	8.207	41	21
Cuma	-	-	-	126	3.200	13	11	16	435	-	-
Pürtlü	-	-	-	4	120	-	-	-	-	-	-
Karasu	17	345	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Radomir	87	1.975	1	110	2.525	15	13	99	2.920	18	15
G. Kravişte	71	1.775	1	44	1.221	6	6	39	1.050	21	11
İslavişte	46	2.100	5	68	1.740	1	1	69	1.770	14	11
Piyaniçe	84	2.115	-	79	2.030	15	14	86	2.130	25	17
Toplam	761	20.027	45	1.001	25.313	92	69	1.070	24.669	181	117

XVI. yüzyılda Ilıca'da su değirmenlerinde en çok taş sayısı ve gelir tutarı Dubniçe'de idi. 1550'de Dubniçe'de taş sayılarında azalma görülmekte ve bunun nedeni 1519'da Dubniçe nahiyesine bağlı birçok köyün 1550'de Cuma'ya bağlanmasıydı. Tahripler arası taş sayılarında toplama bakıldığında bir artış yaşanmıştı. Bu durum 1572'de tersine dönmüş, yani Cuma'ya bağlı köyler bu tarihte Dubniçe'ye bağlanmıştı.

1519'da Ilıca'da su değirmenleri 1-11 arası taş sayısına ve 6-33 akçe arası gelire sahipti. Bir istisna olarak Dubniçe nahiyesi Fuça-i Bala köyünde bir taşlı değirmen 200 ve Sirişnik nahiyesi Kovaçofoça köyünde 300 akçe idi.³¹² 1550'de değirmenler çoğunlukla 1-3 az da olsa 4-11 arası ve 18 taşa sahipti. Bunlardan elde edilen gelir 15-50 akçe arasında değişmekteydi. 1572 tarihine gelindiğinde taş sayısı çoğunlukla 1-4 idi ve bunlar haricinde 5-12 ve 17 taşlı değirmenler de bulunmaktaydı. Bu taşlar için taş başına vergi tutarı 15 ya da 30 akçe idi. 1572'de değirmen gelirlerinin düşmesinde taş başı birim fiyatlarının önceki tahrirle göre düşük olması etkili olmuştur.

Harap taş sayılarında ise tahripler arası ikişer kat artış yaşanmıştı. 1550 ve 1572 tarihli defterlerde değirmen kaydı altına taş sayıları verilmeden "harab" yazılması dikkat çekmektedir. Bunun anlamı değirmenin tamamen kullanılamaz hâlde olması gibi

³¹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.20b-557b; BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

³¹² BOA. MAD.d. 170, vr.382a, 420b.

görünmektedir. Harap olan değirmenlerin sayısı 1550’de 69 iken 1572’de 117’ye yükselmişti.

1550 ve 1572’de bazı değirmen taş sayılarındaki “*cedid*” ibaresinden bunların yeni yapılmış değirmen taşı oldukları anlaşılmaktadır. Bu tarihlerde Ilıca’da yeni taş sayıları şu şekildeydi.

Tablo 4/57: 1550 ve 1572’de Ilıca’da Yeni Su Değirmenleri³¹³

Nahiyeler	1550		1572	
	Taş	Gelir	Taş	Gelir
Ilıca	2	60	6	150
Kamaniçe	2	60	-	-
Dupniçe	1	15	1	30
İslavişte	3	90	-	-
Piyanıçe	1	30	-	-
Toplam	9	255	7	180

Su değirmenlerinde yeni yapılan taş sayıları ve bunlardan elde edilen gelirlerin 1550’de daha çok olduğu ve bu miktarın 1572’de azaldığı görülmektedir. 1550 tarihine bakıldığında yeni taşlardan alınan verginin taş başına 15 ve 30 akçe olduğu, bunun toplamda taş başına ortalama 28 akçe alındığı tespit edilmektedir. 1572’de ise taş başına ortalama 25 akçe alındığı anlaşılmaktadır.

Ding Değirmeni (Bulgur Değirmeni): Ding, sözlükte taş değirmen, dibek ve hayvan gücüyle çalışan tahıl değirmeni anlamlarına gelmektedir. Ayrıca el ile veya su kuvveti ile işleyen dövme aleti demektir.³¹⁴ Su kuvvetiyle işleyen un değirmeni ile bulgur değirmeni arasında fark yoktur. Ancak bulgur değirmeninin taşı tırtıklı olduğu için kaynatılmış ve kurutulmuş buğday taneleri ezilmez kırılırdı.³¹⁵ “*Ding*”, örneklerine bugün Anadolu’nun birçok yerinde rastlanan, su veya hayvan gücü ile çalışan değirmenlerdir. Genellikle çeltiğin kabuğundan ayrılması, susam ve zeytinyağının çıkarılması gibi işlerde kullanılmaktaydı.³¹⁶ Muhtemelen Ilıca’da bulunan ding değirmenlerinin büyük çoğunluğu çeltik ding’i idi. Örneğin 1550 ve 1572 tarihli

³¹³ BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

³¹⁴ Ünal, *Osmanlı Tarih ...*, s.199.

³¹⁵ Zeki Arıkan, “Eğin Kasabası’nın Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S.12, Ankara 2001, s.47.

³¹⁶ Emecen, *XVI. Asırda Manisa ...*, s.260.

defterlerde iki ding değirmenin bulunduğu Cuma'ya tabi Poromin köyünde çeltik öşrü kaydedilmişti.³¹⁷

Tahrirlerde 1550 ve 1572'de kaydedilmiş olan bu değirmenler “ding” ve bazen “dibek” şeklinde geçmektedir. Belirtilen tarihlerde bu değirmenler bir-üç arası taş sayısına sahipti ve taş başı 15 akçe alınmaktaydı.

Tablo 4/58: 1550 ve 1572'de Ilıca'da Ding Değirmenleri³¹⁸

Nahiyeler	1550				1572			
	Taş	Gelir	Harab Taş	Harab değirmen	Taş	Gelir	Harab Taş	Harab değirmen
Ilıca	-	-	-	-	1	15	-	-
Sirişnik	-	-	-	-	1	30	1	1
Dupniçe	-	-	2	2	7	385	9	9
Cuma	15	295	5	5	-	-	-	-
Radomir	2	300	-	-	-	-	-	-
İslavişte	-	-	-	-	3	90	-	-
Toplam	17	595	7	7	12	520	10	10

1550'den 1572'ye kadar taş sayısı ve gelirleri azalmış, harap taş ve değirmen ise artmıştı. Bu durum çeltik ve diğer hububat ürünleri üretim miktarıyla alakalı olabileceği gibi, bu değirmenlere giderek gereken önemin verilmediği ya da doğal felaketler gibi dış nedenlerle zarar görmeleriyle de alakalı olabilir.

Vlaviçe (Kebe) Değirmeni: Vlaviçe değirmeni adının Türkçe'deki karşılığı kebe değirmeni idi. Bu değirmen, tahrir defterlerinde 1550'de “*asiyab-ı kebe*” ve “*kebe*” şeklinde ve 1572'de ise yine “*asiyab-ı kebe*”, “*kebe*” ve “*asiyab-ı vlaviçe*” şeklinde kaydedilmiştir.

Kiel, *Valovitsa (Valovica)* şeklinde okunan bu kelimenin Slavca kökenli olduğunu söylemektedir. Çoğu zaman gürül gürül akan bir suyla çalışan ve ucunda büyük tahta çekiç bağlı olan bu değirmen, yünü daha büyük sıkıştırma ile kumaşa çevirmeye yaramaktaydı. Yün büyük bir tahta sandığa konur, içine biyolojik değeri yüksek olan lav toprağı, idrar ve sabun eklenerek bu bileşim çekiç tarafından dövülürdü. Bu iş birkaç gün sürer ve kötü bir koku yayılırdı. Türkçe'de keçe denilen kumaş böyle

³¹⁷ BOA. TT.d. 267, s.276; TKG. KK. TT.d. 88, vr.167b.

³¹⁸ BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

oluşmaktaydı. Su düzeneği olmasaydı insanlar bu pis ve zahmetli işi ayaklarıyla yapmak zorunda kalırlardı.³¹⁹

Valoviçe değirmenleri 1550’de bir-üç arası taş sayısında olup, taş başı 15 akçe gelir getirmekteydi. Bunun haricinde 30 akçe gelire sahip değirmenler de vardı. 1572’de sayıları bir hayli gerileyen bu değirmenlerin taş sayıları bir-üç arasında değişmekte olup, taş başı yine 15 akçe alınmaktaydı. Tespit edilen bu değirmenler şehir merkezinde olduğu gibi kırsal kesimde de kurulmaktaydı. Bazılarının “*asıyab-ı kebe, mülk-i ...*” şeklinde kaydedilmesiyle adı yazılı kimsenin işletiminde ve mülkiyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Değirmenleri işletenler arasında Müslüman ve gayrimüslimler olduğu görülmekte ve bazılarında ise kişi ismi kaydedilmediği için işletmecisi hakkında bilgiye ulaşılamamaktadır.

Tahrirlere göre Ilıca’da Kebe değirmenlerinin sayısı ve vergi durumu şu şekildeydi.

Tablo 4/59: 1550 ve 1572’de Ilıca’da Kebe Değirmenleri³²⁰

Nahiyeler	1550			1572		
	Taş	Gelir	Harab Taş	Taş	Gelir	Harab Taş
Ilıca	23	370	1	1	15	4
Kamaniçe	1	15	1	-	-	-
Sirişnik	9	150	2	4	60	1
Dupniçe	6	90	1	9	135	2
Cuma	10	150	1	-	-	-
Pürtlü	3	45	-	-	-	-
Radomir	1	15	1	1	15	1
G.Krayişte	-	-	1	-	-	1
İslavişte	6	105	1	-	-	-
Piyaniçe	12	180	2	10	150	2
Toplam	71	1.120	11	25	375	11

Ilıca Kazası’nda kebe değirmenleri taş sayısının ve bunlardan elde edilen gelirin en çok olduğu yer 1550’de Ilıca nahiyesi ve 1572’de Piyaniçe nahiyesi idi. 1572’de Ilıca’da kebe değirmenleri taş sayısı ve gelirlerinde 1550’ye göre hızlı bir düşüş yaşanmıştı. Ancak harap taş sayısı aynı kalmıştı. 1550’de Ilıca’da iki ve İslavişte’de üç yeni taş sayısı olmak üzere beş yeni taştan 75 akçe gelir elde edilmişti. İki tahrir

³¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://mechelen.mapt.be/wiki/Volmolen>. (29.12.2014)

³²⁰ BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

karşılaştırmasından Ilıca'da 1550 yılındaki kumaş üretiminin 1572'ye göre bir hayli yüksek olduğu söylenebilir.

Samakov (Samako-Demirdöven) Değirmeni:

Samakov, Bulgarca'da büyük çekiç ya da balyoz anlamındaki “*sama*” ve “*kov*” kelimelerinden oluşmakta ve yeni eritilmiş demiri dövmeğe yarayan bir alete işaret etme anlamında “*demirdöven*” demektir. Sofya'nın güneydoğusunda bulunan Samakov şehri de bu isimle anılır. Aslında bu değirmenin adı, Samakov şehrinin demir üretimi ve madenciliğindeki gelişmişliğinden ileri gelmektedir.³²¹ Kâtip Çelebi samakovu, Samakov yöresi dilinde demiri harekete geçirip demirin ehlileştirilmesi ya da erimiş demirin balyozdaki hâli olarak tarif etmektedir. Bu da demek oluyor ki, balyozla demire şekil verilen faaliyetlerdir.³²² Kiel'in anlatımıyla, samakov hızlı akan bir su önüne tahtadan yapılmış bir demirdöven sistemi idi. Suyun tahta tekerleğe hızla çarpmasıyla teker döner, büyük çekiç (balyoz) harekete geçer ve ısıtılmış demiri istenilen kıvama gelinceye kadar döverdi. Devlet dövülmüş demirden vergi almamaktaydı.

Samakov Değirmeni Minyatürü³²³

³²¹ Kiel, “Samakov”, s.62.

³²² Mustafa Ben Abdalla Hadschi Chalfa, s.56.

³²³ http://museumsamakov.blogspot.com.tr/p/blog-page_3705.html (Samakov Müzesi) (29.05.2016)

Bu değirmen tahrir defterlerinde “*samako*” ve “*samakov*” şeklinde kaydedilmiştir. 1519’da taş sayıları verilmeden sadece vergi tutarları yazılmak suretiyle kaydedilmiş ve 240 akçe gelir elde edilmişti. Bunun haricinde “*resm-i asiyab, Seylab maa Samako 16*”³²⁴ şeklinde bir kayıt vardır. 1550’de bu değirmenlerin taş sayıları bir ve sekiz idi. Alınan resim miktarı taş başına 15, 30, 50 ve 60 akçe olarak tespit edilmektedir. 1572’de taş sayısı genelde bir taş olup, sadece iki ayrı samakovda iki ve 13 idi. Tahrirlere göre Ilıca’da samakovların taş sayıları ve gelir durumu şu şekilde idi.

Tablo 4/60: 1550 ve 1572’de Ilıca’da Samakov Değirmenleri³²⁵

Nahiyeler	1550		1572				
	Taş	Gelir	Taş	Gelir	Harap Taş	Yeni değirmen	
						Taş	Gelir
Ilıca	1	50	1	60	-	-	-
Sirişnik	-	-	2	60	-	-	-
Dupniçe	8	420	17	735	-	3	150
Radomir	-	-	-	-	1	-	-
Toplam	9	470	20	855	1	3	150

Samakov taş sayılarında 1550’den 1572’ye kadar iki katı geçen bir artış yaşanmıştı. 1572’de mevcut 20 taş sayısına yeni üç adet taş eklenmişti. Samakov değirmenlerinden elde edilen gelir 1519’da 256; 1550’de 470 ve 1572’de 1.005 akçe idi. 1550’den 1572’ye kadar samakovculuğun geliştiği ve ileri seviyelere taşındığı söylenebilir. Bu durum daha önce de ifade edildiği üzere demir türü âlet ve araç-gereçlere duyulan ihtiyacın artmasıyla alâkalı olmalıdır.

Samakovlar, dönemin demir sanayisinin küçük işletmeleri idi. Bu işletmeler Osmanlı Devleti’nde askerî, sosyal ve ekonomik alanlarda büyük kolaylık ve fayda sağlamaktaydı. Sağladığı fayda üretilen demir türevi ürünlerle kalmamakta, bu alanda çalışan kesime ve bu işin nakliyesini üstlenen Ilıca halkına da iş imkânı olmaktadır. Böylece Ilıca ekonomisine büyük katkılar sağlanmaktaydı.

4.2.5.2.2. Madencilik

Osmanlı Devleti’nde madenlerin çoğu devlete aitti. Devlet her bir maden kaynağını mukataa sayar ve genellikle madencilığe vâkıf kişilere iltizam usulüyle, bazı hâllerde ise emanet usulüyle işlettirirdi. Osmanlı Devleti’nde şap, demir, bakır, altın,

³²⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.21b, 100a, 383a, 418a.

³²⁵ BOA. TT.d. 267, s.1-462; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1a-298a; TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b-456b.

gümüş, kurşun, tuz ve güherçile başta olmak üzere birçok maden yatakları vardı. Ancak altın ve gümüş madenleri devletin ihtiyacını karşılayacak düzeyde değildi.³²⁶ Ilıca Kazası, Kratova gibi önemli maden yataklarına yakın olan bir yerdir. Ancak incelenen tahrir defterlerine göre Ilıca'da pek maden yatağı bulunmamaktadır. Sadece 1550 ve 1572'de “*mukre-i hâlis*” şeklindeki kayıttan Ilıca'ya tabi Koşeva köyünden *saf gümüş* çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Çıkarılan gümüş, 1550'de 11.246 ve 1572'de 766 dirhem idi. 1572'de devletin dirhem başına 4,5 akçe vergi matrahı koyduğu anlaşılmakta ve bunun da 3.447 akçe yaptığı görülmektedir. 1572'de dokuz tane kaydedilen gümüş kuyularından yedisi battâl,³²⁷ yani artık kullanılamaz durumdaydı.

1550 yılına ait defterde Koşeva madeni ahalisinden yedi kişinin Hacı Alagöz Mescidi Mahallesi'nde ikâmet ettikleri görülmektedir.³²⁸ XVI. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen ve Koşeva madenlerinde çalışanların isimlerinin kaydedildiği defterde, Ilıca'ya tabi birçok köy halkının Koşeva maden mukataasında çalıştığı anlaşılmaktadır. Başlığından anlaşıldığına göre bu defterde padişah hası, sipahi timarı ve diğer köyler bulunmaktadır.³²⁹ İçeriğinde voynukların da kaydedildiği anlaşılmaktadır. Bu madende çalışan reayanın ikâmet ettiği köy isimleri ve çalışan sayıları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 4/61: Koşeva Madeni Çalışanlarının Köyleri ve Sayıları

Köy Adı	Müslüman Sayısı	Gayrimüslim Sayısı	Köy Adı	Müslüman Sayısı	Gayrimüslim Sayısı
Graştıçe-i Bala	9	20	Hranınçe	-	41
Perpol	7	45	Koşeva	-	19
İzlogoşt	-	39	Dolna Sine	1	1
Varoş?	-	25	Dolna Pekolna	-	34
Değirmenderesi nd. İslo Koşniçe	-	80	Hırsova	-	3
Radoloçça	2	52	Rizdaviçe (İrijdaviçe)	-	35
Vaksava	-	4	Konyov	10	36
Kişanova	-	12	İskakaviçe-i Zir	-	12
Tavaliçe	-	68	Zemene	-	29
Drumhar (Trumohar)	3	10	Dolna Koritene	-	19
Lilpaç	11	45	Gorna Uyne	-	28
Rakova	-	19	Leska-i Zir	-	15
İzvor maa Dayanofça	-	25	Leska-i Bala	-	11

³²⁶ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2012, s.206.

³²⁷ BOA. TT.d. 267, s.4, 5; TKG. KK. TT.d. 88, vr.1b, 2a.

³²⁸ BOA. TT.d. 267, s.21.

³²⁹ BOA. MAD.d. 15343, s.4 “*Defter-i reaya-i gebran havassı hümayun ve tumarha-i sipahiyan ve gayrihi an eşkinciyan? hasha-i maden-i tabi mukata-i Koşeva*”.

Gorna Pekolna	-	25	Lubata-i Bala	-	37
Gorna ve Dolna Katrişte	2	36	Pelanik	14	9
İskakaviçe-i Kebir (Bala)	11	50	İzgoreva	10	1
Resne	-	20	Lalinçe	-	2
Sevaline (Sovolyani)	6	50	Krefeşniçe-i Bala (Krebeştiçe-i Bala)	2	4
Krefeşniçe-i Zir (Krebeştiçe-i Zir)	1	9	Boboşeva	-	7
Rayçolofça	-	19	Kutu Gerçi (Kutu Gerçi)	-	7
Goranofça	-	48	Toplam	89	1.051

Bu madende 41 köyden 89 Müslüman ve 1.051 gayrimüslim çalışmaktaydı.³³⁰ Çalışanlarda voynuk, dülger, papuççu, kapıcı, derzi, kalaycı, kasap ve sabuncu³³¹ gibi bazı meslek isimlerine de rastlanmaktadır. Yukarıdaki köylerden Vaksava ve Kişanova³³² üzerindeki ibareden bu köylerin avârız vergisini vermekle mükellef oldukları anlaşılmaktadır. Bu köylerden Rakova, Resne, Goranofça, Hraninçe, Koşeva, Dolna Sine, Hırsova ve İskakaviçe-i zir³³³ köyleri padişah hası idi.

³³⁰ BOA. MAD.d. 15343, s.4-18.

³³¹ BOA. MAD.d. 15343, s.5, 11, 14.

³³² BOA. MAD.d. 15343, s.7. “avârız virürler”

³³³ BOA. MAD.d. 15343, s.9, 11-15.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de yaptığı fetihler, Rumeli'nin Sol kol, Orta kol ve Sağ kol sancaklarını teşkil etmiştir. Köstendil Sancağı, Orta Kol olan yolun Filibe'de ikiye ayrılan ve Üsküp'e bağlanan ikinci yolu üzerinde bulunmaktaydı. Bu yol üzerinde bulunan Köstendil, tarihte değişik isimlerle anılmıştır. Antikçağda Pautalia ve Ortaçağda Velbujd olarak geçen şehrin ismi, Osmanlı hâkimiyetinden sonra Konstantin Ilıcası ve Konstantin ili şeklinde anılmıştır. Daha sonra Konstantin'in şehri anlamına gelen Köstendil hâlini almıştır.

Sultan I. Murad 1370'de Rumeli'den Bursa'ya dönerken Lala Şahin Paşa'yı İhtiman ve Samakov'un fethiyle görevlendirmiştir. Köstendil taraflarında olan bu yerlerin fethinden sonra Lala Şahin'in fetihlerini tamamlamak üzere bölgeye gelen I. Murad, Köstendil üzerine yürümüştür. Şehrin yöneticisi Konstantin, I. Murad'ın geldiği haberi üzerine, yakın yerlerin fethedildiğini ve sıranın kendisine geldiğini düşünerek Osmanlı sultanına tâbiyetini bildirmiştir. Onun bu sadakati 1395'de Rovine Muharebesi'nde Osmanlı ordusu saflarında hayatını kaybedene kadar şehrin yöneticisi olarak kalmasını sağlamıştır. Bu tarihten sonra Osmanlılar Köstendil'i sancak hâline getirmişlerdir. Sancak hâline getirilme tarihi tam olarak tespit edilemeyen Köstendil'in 1395'ten sonra ve Niğbolu ile aynı dönemlerde sancak olduğu kesinlik kazanmaktadır. Sancak olmasından sonra Osmanlılar, Köstendil'i bir Türk-İslam şehri hâline getirmeye çalışmışlar ve bu amaçla ilk olarak Konya'dan 60 Türk ailesi getirmişlerdir.

Yapılan iskânlar sonucu XV. yüzyılın başları, Köstendil için bir dönüm noktası olmuştur. Bu yüzyılda yapılan iskânlar sonucu, tahrir defterlerinden de anlaşıldığı üzere Türk köyleri kurulmaya başlamıştır. (Saruyar, Kulağuzlu) Şehir merkezinde 1519 ve 1530'da 5 olan Müslüman mahalle sayısı, 1550'de 18'e ve 1572'de 22'ye yükselmiştir. Türk-Müslüman nüfus 1519'da Ilıca şehrinin % 86'sını, 1550'de % 85'ini ve 1572'de ise % 87'sini oluşturmuştur. Şehir merkezinde Türk-Müslüman nüfus hâkimken kırsal bölgelerde gayrimüslim halk çoğunluğu teşkil etmiştir.

Arşiv kaynaklarında Ilıca-i Köstendil ve Ilıca şeklinde geçen şehir ile ona bağlı olan kaza ve nahiyeler için XV. yüzyılın sonlarında liva, vilâyet, kaza ve nahiyeler tabirlerinin birbirinin yerine kullanıldığı görülmüştür. XVI. yüzyıl defterlerinde ise bu belirsizliğin ortadan kalktığı ve sancak merkezinin Ilıca olduğu anlaşılmaktadır. Tahrir defterlerinden hareketle XVI. yüzyılın ilk yarısında Ilıca, Dupniçe, İslavişte, Radomir, Piyanıçe, Sırışnik ve Gorna Krayişte nahiyelerinin merkeze bağlı nahiyeler olduğu tespit edilmiştir. XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise bazı arşiv kayıtlarında Dupniçe ve Radomir'in kaza olduğuna ilişkin ibarelere rastlanmıştır. Özellikle mühimme defterlerinde Dupniçe ve Radomir kadılarına gönderilen hükümler olduğu görülmüştür. 1572 tarihli tahrir defterinde ise yukarıda geçen bütün nahiyeler Ilıca Kazası'na bağlı nahiyeler olarak kaydedilmiştir. Ancak bunlardan sadece Dupniçe birkaç yerde kaza olarak belirtilmiştir.

Başka bir husus ise merkez kaza nahiyelerine ait bazı köylerin zaman zaman, nahiyeye olduğu tam olarak tespit edilemeyen Pürtlü, Cuma/Cumabazarı, Karasu ve Kamanıçe gibi yerlere bağlandığıdır.

Ilıca'ya tabi köylerin 1519'da 437, 1550'de 488 ve 1572'de 499 olduğu tespit edilmiştir. Köy sayılarının tahrirler arası sürekli artış gösterdiği ve bununla birlikte köylerde yaşayan Müslüman nüfusun da arttığı görülmüştür. Bu köyler içinde tamamen Türk-Müslüman ve gayrimüslim unsurların bir arada yaşadığı köyler olduğu gibi, sadece Müslümanların yaşadığı köyler de bulunmaktaydı. Müslüman köylerinde birçok yörük nüfusu kaydedilmiştir. Seğitobası, Süleymanlı, Mursallı, Taşkesen, Dilküler, Bahşayış, Simidlü, Kurd Bali, Eyerci Ali, Karaca Ahmedlü, Divane Hamza, Tekyeköyü, Kulağuzlu, Ahi obası, Küçük Ahi obası, Davud obası, Hisarlu obası, Hasan obası, Mansur obası ve Ömer obası gibi köyler bunlardan sadece bazılarıydı. Bu yörük grupları arasında Rila Dağı yaylalarında bulunan Selanik yörüklerinin de olduğu görülmüştür. Ilıca'da Müslümanların yaşadığı toplam köy sayısı 1519'da 104; 1550'de 183 ve 1572'de 197 olarak gelişme göstermiştir. Kır iskân birimleri olarak ifade edilen köylerde yaşayan nüfusun çoğunluğu yukarıda da değinildiği üzere gayrimüslimlerden oluşmuştur. Ilıca'da gayrimüslim köyler ile Müslim-gayrimüslim nüfusun birlikte yaşadığı köyler toplamı 1519'da 423, 1550'de 429 ve 1572'de 435 olarak tespit edilmiştir.

Ilıca'da kaydedilen nüfus haricinde çeltikçi ve kıpti nüfus da bulunmaktaydı. Ayrıca yörük, eşkinci, voynuk, yamak, haymana, suyolcu, köprücü, derbendci ve manastırlar gibi bazı vergi muafiyeti ya da indirimi bulunan, ayrıcalıklara sahip gruplar da nüfus içinde önemli bir kesimi oluşturmaktaydı.

Ilıca'da Müslüman nüfustaki artış şehrin fizikî görüntüsüne de etki ederek birçok mimarî eserin ortaya çıkmasına neden olmuştur. XV. yüzyılda büyük bir imara sahne olan Ilıca'da, cami, mescit, medrese, mektep, muallimhane, imarethane, han, hamam ve çeşme gibi yapılar şehre Türk-İslâm şehri görüntüsünü kazandırmıştır. Bu mimarî eserler, vakıf sistemi içinde faaliyet göstermekteydi. İktisadi ve sosyal yapılanmada önemli katkıları olan vakıflar arasında en önemlileri Haraççı Kara Mehmed, Sultan II. Murad Han, Halil Paşa ve Süleyman Paşa Vakıfları idi. Ilıca'da bulunan vakıfların değişik türden gelirleri yanında nakit akçeden sağlanan gelirleri de bulunmaktaydı. Vakfa ait nakit paranın belirli bir usul ile işletilmesi söz konusu idi. Bu şekilde işleyen sistemin yani para vakıflarının Ilıca'da ribh usullerinin % 10 ile 20 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Gayrimüslim mimarî yapılarında ise Ilıca sınırları dâhilinde birçok manastır olduğu görülmüştür. Bunlara ait hakların korunduğu ve birçok vergiden muaf tutuldukları verilen muafiyetnâmelerde belirtilmiştir. Bu belgelerden Osmanlı idaresinin farklı etnik gruplara ve dinî inançlara ne kadar saygılı olduğu ve hassas davrandığı anlaşılmıştır.

Şehir, bünyesinde bulunan çok sayıda ılıca ve kaplıca sayesinde canlılığını her daim muhafaza etmiştir. Öyleki Dupniçe'ye yakın olan bu ılıcalara çoğu ticaret ehli çadırlarıyla birlikte gelerek buradan kâr elde ederlerdi. Ticaretin canlılığı tahrir defterlerinden ulaşılan ticari vergiler, hanlar ve çok sayıda dükkânlardan da anlaşılmıştır. Burada dokuma, deri, ticaret, taşımacılık, inşaat, temizlik, gıda, alet imalatı, sanayi, ziraat, hayvancılık ve diğer sektörlerden oluşan meslek dalları bulunmaktaydı. Tespit edilen birçok meslek, Ilıca ve nahiyelerinde gelişen hayvancılığa bağlı olarak ilerleme kaydetmiş ve hayvancılık alanında görülen bu ilerleme özellikle dericiliğe etki etmiştir. Şehirde XVI. yüzyılda özellikle küçükbaş hayvancılığın gelişmesi, belgelerde görülen hayvan sayılarından ve İstanbul'a Ilıca ile nahiyelerinden gönderilmesi istenen koyun adetlerinden de anlaşılmıştır. Nitekim İstanbul'un et ihtiyacının önemli bir kısmı Köstendil ve çevresinden sağlanmaktaydı. Hayvancılık konusunda gayrimüslimler tarafından domuz yetiştiriciliği yapılmaktaydı. Bunun

haricinde balıkçılık alanında Ilıca'da daha çok küçük çaplı dalyanlar kurularak akarsu balıkçılığıyla uğraşılmaktaydı.

Dönemin küçük sanayi işletmelerinden olan değirmenlerin bilhassa 1550'den itibaren öneminin arttığı anlaşılmıştır. XVI. yüzyılda Ilıca değirmenleri arasında çoğunluğu oluşturan su değirmenleri yanında ding, kebe ve samakov değirmenleri de bulunmaktaydı. Ding değirmenleri ile bulgur yapılırken, kebe değirmenleri ile kumaş üretimi yapılmaktaydı. Tahrir defterlerinde Vlaviçe olarak da geçen kebe değirmenleri dönemin adeta kumaş tezgâhları idi. Su düzeneği ile çalışan bu tezgâhlarda üretimi yapılan kumaş zor ve zahmetli bir süreçten geçmekteydi. Ilıca'nın zengin demir madenlerine sahip Samakov Kazası'na yakınlığı, demirdöven değirmenlerinin artmasına neden olmuştur. Ayrıca bu yakınlıktan dolayı Samakov'da üretilen demir ürünleri taşımacılığı Ilıca halkı tarafından yapılmıştır. Bu durum Ilıcalılara iş imkânı yaratmış ve ekonomiye olumlu katkı sağlamıştır. Tahrirlerde samakov şeklinde kaydedilen demirdöven değirmenlerinin bu ismi, demirin bol bulunduğu Samakov'dan ileri gelmiştir. XVI. yüzyılın sonlarına doğru Ilıca'da samakov değirmenlerinde gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Bu değirmenlerde 1550'de 9 olan taş sayısı 1572'de 23'e yükselmiştir.

Eğitim alanında muallimhane ve mekteplerin bulunduğu şehirde, Haraççı Kara Mehmed ve Murad Bey medreseleri ile ilim tahsili medrese düzeyinde verilmekteydi.

Geçim kaynağı hayvancılık ve daha çok tarıma dayalı Ilıca halkının işlediği toprakların çoğunluğunun mirî arazi, çok azının ise mülk ve vakıf araziden oluştuğu anlaşılmıştır. XVI. yüzyılda mirî arazilerin toprak gelirleri içindeki payının % 99 olduğu ve bu arazilerin % 15'inin has, % 25'inin zeamet ve % 60'ının ise timar topraklarından müteşekkil olduğu tespit edilmiştir. Tarım arazilerinden elde edilen ürünlerin gelir getirme sırasına göre hububat, bağcılık, sebze-meyve, endüstri ve bakliyat ürünleri olduğu ortaya koyulmuştur. Hububat ürünlerinde temel besin maddelerinden buğday, en çok yetiştirilen ve gelir getiren ürün olarak öne çıkmıştır.

XVI. yüzyılda tahrir defterlerine göre Ilıca vergi gelirlerinin % 61'inin ziraatten, % 31'inin şahsi ve diğer vergilerden, % 6'sının hayvancılıktan ve % 2'sinin ise ticaret ve sanayiden elde edildiği anlaşılmıştır.

Netice itibariyle, XVI. yüzyılda Ilıca'nın tarihî, idari, iktisadi ve sosyal durumu göstermektedir ki, "*Hilal Gölgesi Altında*" yaşamak Bulgar tarihçilerin kalıplaşmış ve ön yargılı düşüncelerinin aksine, Ilıca halkına müreffeh bir yaşam sunmuş ve onları Osmanlı'dan önce elde edemedikleri birçok imkâna kavuşturmuştur.

KAYNAKÇA

1.ARŞİV VESİKALARI

1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.)

Tahrir Defterleri (TT.d.)

No: 21, 74, 120, 141, 167, 202, 224, 267, 269, 354, 523, 664, 975.

Mühimme Defterleri (MHM.d.)

No: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14/1, 14/2, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 42, 43, 44, 46, 48, 53, 58, 60, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 73.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d.)

No: 7, 34, 55, 68, 118, 149, 170, 255, 499, 738, 1411, 1436, 2768, 3327, 4075, 5359, 6029, 6148, 6874, 7189, 7219, 7534, 15453, 17932, 17945.

Kamil Kepeci Defterleri (KK.d.)

No: 61, 66, 67, 74, 75, 78, 209, 216_A, 218, 219, 220, 222, 224, 230, 233, 236, 238, 239, 241, 242, 244, 245, 249, 252, 253.

Ruus Kalemî Defterleri (A.RSK.d.)

No: 1458, 1460, 1461, 1464, 1466, 1469, 1471, 1472, 1473, 1474, 1475.

Nişan ve Tahvil Kalemî Defterleri (A.NŞT.d.)

No: 1072, 1107, 1117, 1126, 1132, 1140, 1141, 1155, 1163, 1169.

Bâb-ı Defterî-Haslar Mukataası Kalemî (D.HSK.d.)

No: 25935.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d.)

No: 2204, 7173, 9578.

2- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyûd-ı Kadîme Arşivi (TKGM. KKA.)**Tahrir Defterleri (TT.d.)**

No: 85, 88, 89, 90, 248.

3-Nuruosmaniye Kütüphanesi (NOK.)**Rumeli Kadıaskerliği Ruznamçeleri (RKR.)**

No: 5193/2, 5193/3, 5193/4, 5193/5

4-Bulgaristan Narodna Bibloteka Kiril i Metodij Kütüphanesi (NBKM)

D. 649, D. 707, Φ95/23, OAK. 207/15, OAK. 214/5, OAK 265/26.

2. KAYNAK ESERLER

Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman (Kuruluştan 892/1487'ye kadar), (Haz. Cihan Çimen), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006.

Arnold von Harff, *Die Pilgerfahrt (1496-1499)*, (Yay. Haz. E. von Groote), J. M. Heberle Verlag, Cöln 1860.

Âşık Mehmed, *Menâzirü'l-Avâlim*, I-III (Tahlil, Dizin ve Metin), (Haz. Mahmut Ak), TTK. Yayınları, Ankara 2007.

Ayn Ali Efendi, *Kavânin-i Âli Osman Der-Hülâsa-i Mezâmin-i Defter-i Divân*, İstanbul 1280.

Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (Haz. Robert Dankoff, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin), Yapı Kredi Yayınları, 1. Kitap, İstanbul 2006.

-----, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (Haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin), Yapı Kredi Yayınları, 5. Kitap, İstanbul 2001.

-----, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı), Yapı Kredi Yayınları, 6. Kitap, İstanbul 2002.

- Hasan Beyzâde Ahmed Paşa, *Hasan Beyzâde Tarihi, Metin (926-1003/1520-1595)*, C.II, (Haz. Şevki Nezih Aykut), TTK., Ankara 2004.
- İbn Kemal (Kemalpaşazâde), *Tevârih-i Âl-i Osmân IV. Defter (Transkripsiyon)*, (Haz. Koji Imazava), TTK., Ankara 2000.
- İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, (Haz. Ahmet Uğur), TTK., Ankara 1997.
- İbrahim Peçevi, *Peçevî Tarihi (80b -114a Metin, Edisyon Kritik, Dizin, Özel Adlar Sözlüğü)*, (Haz. Mustafa Özbal), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2005.
- Kâtib Çelebi, *Kitâb-ı Cihânnümâ*, TTK., Ankara 2009.
- Mehmed Hemdemi Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, I-II, (Haz. Vahid Çabuk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşri Tarihi*, C.I, (Yay. Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen), TTK., Ankara 1995.
- Mehmed Zâ'îm, *Câmi' ü't-Tevârih (202a-327b Giriş-Tenkitli Metin-Sözlük-Dizin)*, C.I, Haz. Ayşe Nur Sır, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2007.
- Mustafa Ben Abdalla Hadschi Chalfa, *Rumeli und Bosna Geographisch Beschrieben*, Türkçeden Çev. Joseph von Hammer, Im Verlage Kunst- und Industrie Comptote, Wien 1812.
- Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül Vukuat*, C.III-IV, Sad. Neşet Çağatay, TTK., Ankara 1992.
- Mustafa Sâfi, *Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i*, C.I, (Haz. İbrahim Hakkı Çuhadar), TTK., Ankara 2003.
- Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Camiü'd-Düvel Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, (Haz. Ahmet Ağırakça), İnsan Yay., İstanbul 1995.
- Naîmâ Mustafa Efendi, *Naîmâ Tarihi*, C.I, (Çev. Zuhuri Danışman), Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul 1967.
- Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595) I*, (Haz. Mehmet İpşirli), TTK. Yayınları, Ankara 1999.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.
- Topçular Kâtibi Abdülkâdir Efendi, *Topçular Kâtibi Abdülkâdir (Kadrî) Efendi Tarihi (Metin ve Tahlil) I*, (Yay. Haz. Ziya Yılmaz), TTK. Yayınları, Ankara 2003.

3. YAYINLANMIŞ VESİKALAR

- Akçelik, Erhan, *39 Numaralı Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s.1-118)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2013.
- Akgündüz, Ahmed, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri III- Yavuz Devri Kanunâmeleri*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1991.
- , *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri VI- Kanunî Sultân Süleyman Devri Kanunâmeleri*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1993.
- , *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukuki Tahlilleri VIII/I- III. Murad Devri Kanunâmeleri*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1994.
- Akman, Mehmet (Haz.), *İstanbul Kadı Sicilleri-Galata Mahkemesi-5 Numaralı Sicil (H.983-984/ M.1575-1576)*, C.32, İSAM Yayınları, İstanbul 2011.
- Amedoski, Dragan ve Tatyana Katiç, "Köstendil Kazasının 1581 Tarihli Celepkeşân Defteri (5 belge ile birlikte)", *Belgeler*, Cilt XXXIII, Sayı 37, 2012, 1-20.
- Barkan, Ömer Lütfi, "H.933-934 (M.1527-1528) Mali Yılına Ait Bir Bütçe Örneği", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XV/1-4, İstanbul 1953, 251-329.
- Barkan, Ömer Lütfi ve Ekrem Hakkı Ayverdi, *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546) Tarihli*, Baha Matbaası, İstanbul 1970.
- Barkan, Ömer Lütfi ve Enver Meriçli, *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*, TTK Basımevi, Ankara 1988.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *12 Numaralı Mühimme Defteri 978-979/1570-1572, <Özet-Transkripsiyon ve İndeks> II*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1996.
- , *167 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530) I <Dizin ve Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 2003.
- , *167 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530) II <Dizin ve Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 2004.
- , *370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530) I <Dizin ve Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 2001.
- , *370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530) II <Dizin ve Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 2002.
- , *5 Numaralı Mühimme Defteri 973/1565-1566, <Özet ve İndeks>*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1994.

- , *6 Numaralı Mühimme Defteri 972/1564-1565, <Özet-Transkripsiyon ve İndeks> I*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1995.
- , *6 Numaralı Mühimme Defteri 972/1564-1565, <Özet-Transkripsiyon ve İndeks> II*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1995
- , *7 Numaralı Mühimme Defteri 975-976/1567-1569, <Özet-Transkripsiyon-İndeks> I*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1998.
- , *7 Numaralı Mühimme Defteri 975-976/1567-1569, <Özet-Transkripsiyon-İndeks> II, III*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1999.
- Bostancı, H. Muharrem, *19 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2002.
- Curipeschitz, Benedict, *Yolculuk Günlüğü 1530*, (Çev. Özdemir Nutku), TTK., Ankara 1989.
- Çakır, İbrahim Ethem, *10 Numaralı Mühimme Defteri'nin (s.179-356) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2006.
- Gowan, Bruce W. Mc., (Haz.), *Sirem Sancağı Mufassal Tahrir Defteri*, TTK, Ankara 1983.
- İnalcık, Halil, Evgeni Radushev ve Uğur Altuğ, *1445 Tarihli Paşa Livası İcmâl Defteri*, TTK, Ankara 2013.
- İnalcık Halil, *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, TTK Yayınları, Ankara 1987.
- İzgi, Şuayib, *986 (1578) Tarihli 32 Numaralı Mühimme Defteri [s.201-403] Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006.
- Kahveci, Gülay, *29 Numaralı Mühimme Defteri (984/1576) (Tahlil-Özet-Transkripsiyon)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1998.
- Karataş, Osman, *3 Numaralı Mühimme Zeyli Rebü'l-evvel-Cemâziyelevvel 984 / Haziran-Ağustos 1576 (s.176-351)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.
- Köreken, Ferhat, *731 Numaralı Cezayir Eyaleti Timar Defterinin Değerlendirilmesi (1. Ahmed Dönemi)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya 1997.
- Paşazade, Orhan, *9 Numaralı Mühimme Defteri (977-978/1569-1570) (Özet ve Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006.

- Sokoloski, Metodija, *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opširni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kustendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga I, Skopje 1983.
- , *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opširni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kustendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga II, Skopje 1980.
- Stojanovski, Aleksandar, *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opširni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kustendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga III, Skopje 1982.
- , *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opširni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kustendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga IV, Skopje 1985.
- , *Turski Dokumenti Za Istorijata Na Makedonskiot Narod, Opširni Popisni Defteri Od XVI Vek Za Kustendilskiot Sandžak*, Tom V, Kniga V, Skopje 1995.
- Şahin, Rahman, *22 Numaralı Mühimme Defterinin (H.981/M.1573) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi (s.1-107)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2014.
- Todorov, Nikolaj ve Asparuh Velkov, *Situation demographique de la Péninsule Balkanique (fin du XV.e s.-début du XVI.e s.)*, Editions, de L'academie Bulgare des Sciences, Sofia 1988.
- Ünal, Mehmet Ali (Yay. Haz.), *44 Numaralı Mühimme Defteri*, Akademi Kitabevi, İzmir 1995.
- Yaşaroğlu, Abid, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Koşuşlar 888 Numaralı Mühimme Defteri (1a 260a, Tahlil ve Transkrip)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995.
- Yücel, Kazım Kürşât, *“18 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)”*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996.
- Yücel, Yaşar ve Selami Pulaha, *I. Selim Kanunnâmeleri (1512-1520)*, TTK Yayınları, Ankara 1995.
- Yüksel, Teslime, *22 Numaralı Mühimme Defteri 'nin (H.981/M.1573) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (s.108-214)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2014.

4. ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLERİ

Acaroğlu, M. Türker, *Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar II*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

-----, *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Klavuzu*, TTK. Yayınları, Ankara 2006.

Afyoncu, Erhan, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Defterhâne-i Âmire (XVI-XVIII Yüzyıllar)*, TTK Yayınları, Ankara 2014.

-----, "Rûznâmçe", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.35, İstanbul 2008, 276-278.

-----, "Zeamet", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.44, İstanbul 2013, 162-164.

Ahıskalı, Recep, "Muhzır", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, 85-86.

Akdağ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi 2 (1453-1559)*, Barış Yayınevi, Ankara 1999.

Aktan, Ali, *Osmanlı Paleografyası ve Siyasî Yazışmaları*, Osmanlılar İlim ve İrfan Vakfı, İstanbul 1995.

Aktepe, M. Münir, "XIV. ve XV. Asırlarda Rumeli'nin Türkler Tarafından İskânına Dair", *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, C.X, İstanbul 1953, 299-312.

-----, "Çimbi", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, 317-318.

Alper, Değer ve Canan Erdoğan, "16. ve 18. yy. Arasında Bursa Para Vakıfları ve Bursa Ekonomisine Etkileri", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.XXVIII, S.1, 2009, 85-99.

Altınöz, İsmail, *Osmanlı Toplumunda Çingeneler*, TTK., Ankara 2013.

-----, *Dulkadir Eyaletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, (Ed. Yaşar Alparslan, Serdar Yakar), Ukde Kitaplığı Maraş Tarihi Serisi, Kahramanmaraş 2009.

Angelov, Svetozar, "Stenopisite na tsürkvata Sv. Arkhangel Mikhail krai s. Goranovtsi, Kyustendilsko (novi dannii)", *Problemi na Izkustvoto*, S. Mai 2015, Institut za Izsledvane na Izkustvata pri Bülgarska Akademiya na Naukite, Sofiya 2015, 37-44.

Anhegger, Robert, "Martoloslar Hakkında", *Türkiyat Mecmuası*, C.VII, İstanbul 1942, 282-320.

Arıkan, Zeki ve Abdullah Martal, "İzmir'de İlk Buharlı Un Fabrikası", *İstanbul Üniversitesi Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.12, İstanbul 1982-1998, 1-22.

Arıkan, Zeki, "Eğin Kasabası'nın Tarihsel Gelişimi", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S.12, Ankara 2001, 1-64.

- , “Tahrir Defterlerinde Geçen Deyimler”, *Osmanlı Araştırmaları XVI*, İstanbul 1996, 1-13.
- Atanasovski, Aleksandar, “Konstantin Deyanov ile Osmanlılar Arasında Derebeylik İlişkileri”, *İstanbul Üniversitesi Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.12 (1982-1998), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1998, 37-42.
- Atar, Fahrettin, “Kadı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.24, İstanbul 2001, 66-69.
- Avcı, Casim, “Nâib”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006, 311-312.
- Ayan, Dursun, “İki Tahıl Ölçüsü Üzerine Sosyomatematik Notlar: Şebinkarahisar Kilesi ve Gödük”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, C.VI, S.1, İstanbul 2004, 75-83.
- Aybakan, Bilal, “Muamele”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.30, İstanbul 2005, 319-320.
- Aydın, M. Akif, “Osmanlı Devleti’nde Mahkeme”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.27, Ankara 2003, 341-344.
- Aydüz, Salim, *Tophane-i Âmire ve Top Döküm Teknolojisi*, TTK Yayınları, Ankara 2006.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri Bulgaristan-Yunanistan-Arnavudluk*, C.IV (4., 5., 6. Kitap), İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 2000.
- , “Köstendil”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Yıl 5/1, İstanbul 1976, 54-63.
- , *Osmanlı Mi’mârîsinde Fâtih Devri 855-886(1451-1481)*, C.IV, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1989.
- Franz Babinger, “Die Aufzeichnungen des Genuesen Iacopo de Promontorio - de Campis über den Osmanenstaat um 1475”, *Bayerische Akademie der Wissenschaften*, München 1957.
- Babinger, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çev. Coşkun Üçok), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- Baltacı, Cahid, *XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976.
- Barkan, Ömer Lütfi, “İslam-Türk Mülkiyet Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu’nda Aldığı Şekiller III, İmparatorluk Devrinde Toprak Mülk ve Vakıfların Hususiyeti”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.7, S.4, İstanbul 1941, 906-942.
- , “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I-II”, *Vakıflar Dergisi*, S.II, Ankara 1942, 279-386.
- , “Osmanlı İmparatorluğu’nda Esnaf Cemiyetleri”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.41, S.1-4 (1985), İstanbul 1985, 39-46.

- , “Tarihî Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi”, *Türkiyat Mecmuası*, C.X, İstanbul 1953, 1-26.
- , “Timar”, *İA.*, MEB, C.12-1, İstanbul 1979, 286-333.
- , “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri I”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, S.I, İstanbul 1941, 20-59.
- , “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri II”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, S.1, 2, İstanbul 1941, 214-247.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 2010.
- , *Osmanlı Yer Adları: I-Rumeli Eyaleti (1514-1550)*, Ankara 2013.
- Bayartan, Mehmet, “Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, C.X, S.1, İstanbul 2008, 157-175.
- Baykara, Tuncer, “Kaza”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.25, Ankara 2002, 119-120.
- Bayram, Sadi, “Bulgaristan’daki Türk Vakıfları ve Vakıf Abideleri”, *Vakıflar Dergisi*, S.XX, Ankara 1988, 475-482.
- Becker, C. H., “Cizye”, *İA*, MEB, C.3, İstanbul 1993, 199-201.
- Beldiceanu, Nicoara, *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devleti’nde Timar*, Teori Yayınları, Ankara 1985.
- Beyazıt, Yasemin, *Osmanlı İlimiye Mesleğinde İstihdam (XVI. Yüzyıl)*, TTK, Ankara 2014.
- Bildirici, Mehmet, “Eski Su Temin Sistemlerinde Debi Ölçümü”, *DSİ Teknik Bülteni*, S.85, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1996, 23-26.
- Bilge, Sadık Müfit, “Bir Toplumsal Sınıf İmtiyazı Olarak Osmanlı Devleti’nde Vergi Muafiyeti”, *Düşünen Siyaset*, S.28, Lotus Yayınları, Ankara 2012, 385-405.
- , “Macaristan’da Osmanlı Hâkimiyetinin ve İdari Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişmesi”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S.11, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2000, 33-81.
- Binark, İsmet (Proje Yöneticisi), *Bulgaristan’daki Osmanlı Evrakı*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara, 1994.
- Bostan, İdris, “İnebahtı Deniz Savaşı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.22, İstanbul 2000, 287-289.
- , *Osmanlı Bahriye Teşkilâtı: XVI. Yüzyılda Tersâne-i Âmire*, TTK., Ankara 1992.

- , *Osmanlılar ve Deniz*, Küre Yayınları, İstanbul 2007.
- Cin, Halil, "Arazi", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.3, İstanbul 1991, 342-346.
- Çağatay, Neşet, "Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler", *DTCFD*, C.5, Ankara 1957, 483-511.
- , "Osmanlı İmparatorluğunda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık", *Vakıflar Dergisi*, S.IX, Ankara 2006, 39-56.
- Çakar, Enver, "Kanuni Sultan Süleyman Kanun-nâmesine Göre 1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı" *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), Elazığ 2002, 261-282.
- Çakır, Baki, *Osmanlı Mukataa Sistemi (XVI-XVIII. Yüzyıl)*, Kitabevi Yayınevi, İstanbul 2003.
- Çayırdağ, Mehmet, "Kayseri'de Vakıf Kütüphaneleri ve Matbah Emni Hacı Halil Efendi Kütüphanesi", *Vakıflar Dergisi*, 20, Ankara 1988, 265-288.
- Çeçen, Kazım, "Sinan'ın Yaptığı Su Tesisleri", *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, C.I, Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Türkiye Vakıflar Bankası, Ankara, 1988, 439-461.
- Çetintürk, Selahaddin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yürük Sınıfı ve Hukuki Statüleri," *DTCFD*, S.XX/II, Ankara 1943, 107-116.
- Çoğ, Mehmet, "İslam-Bizans İlişkileri Bağlamında Pavlikanlar Üzerine bir Değerlendirme" *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13/2, Elazığ 2008, 73-87.
- Çulpan, Cevdet, *Türk Taş Köprüleri-Ortaçağdan Osmanlı Devri Somuna Kadar*, TTK., Ankara 2002.
- Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I-II, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971.
- Demir, Selçuk, *XVI. Yüzyılda Niğbolu Sancağı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2014.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2001.
- Dilçin, Cem (Düz.), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.
- Doğru, Halime, "Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Fetih ve İskân Siyaseti", *Türkler*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 165-176.
- Draganova, Slavka, "Tuna Vilâyeti'ndeki (Köstendil Kazası) Ağalık Topraklarının Tabi Tutuldukları Vergiler", *Türkler*, C.14, (Çev. Melahat Pars), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 364-370.

- , *Tuna Vilayeti'nin Köy Nüfusu*, TTK., Ankara 2006.
- Emecen, Feridun M., *XVI. Asırda Manisa Kazası*, TTK. Yayınları, Ankara 2013.
- , "Ağıl Resmi", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.1, İstanbul 1988, 467-468.
- , "Ağnam Resmi", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.1, İstanbul 1988, 478-479.
- , "Baştına", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.5, İstanbul 1992, 135-136.
- , "Çeltik", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, 265-266.
- , "Gelibolu", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.14, İstanbul 1996, 1-6.
- , "Semiz Ahmed Paşa", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.36, İstanbul 2009, 494-495.
- , "Yamak", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.43, İstanbul 2013, 310-311.
- Ercan, Yavuz, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulgarlar ve Voynuklar*, TTK., Ankara 1989.
- Erdoğan, Abdülkadir, "Kanuni Sultan Süleyman Vezirlerinden Pertev Paşa'nın Hayatı ve Eserleri", *Vakıflar Dergisi*, S.II, Ankara 1942, 233-240.
- Ergenç, Özer, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012.
- , "Nişancı Hamza Paşa'ya İlişkin Yeni Bilgiler", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 13/24, Ankara 1980, 31-43.
- , "Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, Sayı 4, İstanbul 1984, 69-78.
- , "Şehir Tarihi Araştırmaları Hakkında Bazı Düşünceler", *Belleten*, TTK., C.LII, S.203, 1988, 667-683.
- Ergin, Osman, *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul 1936.
- Ertuğrul, Alidost, "Hamam Yapıları ve Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.7, S.13, 2009, 241-266.
- Erünsal, İsmail, "Nuruosmaniye Kütüphânesinde Bulunan Bazı Kazasker Ruznamçeleri", *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, C.IV, S.3(Haziran 1990), İstanbul 1990, 19-31.
- Faroqhi, Suraiya, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler-Kent Mekânında Ticaret Zanaat ve Gıda Üretimi (1550-1650)*, (Çev. Neyyir Berktaş), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011.

- Fürkov, Yulii “Ukrepitel'nata Sistema Na Kyustendil XVII-XIX Vek”, *Izvestiya Na Istoricheski Muzei* □ *Kyustendil*, Tom V, Istoricheski Muzei □ Kyustendil, Kyustendil, 1993, 171-184.
- Genç, Mehmet, “Mukātaa”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, 129-132.
- , “Nâzır (Osmanlılar'da)”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006, 449-450.
- , *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010.
- , “Osmanlı Esnafı ve Devlet”, *Lonca'dan Oda'ya*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 2007, 80-89.
- Gowan, Bruce Mc., “Osmanlı Avarız-Nüzül Teşekkülü (1600-1830)”, *VIII. Türk Tarih Kongresi (Ankara 11-15 Ekim 1976) Kongreye Sunulan Bildiriler*, TTK., Ankara 1981, 1327-1331.
- Gökbilgin, M. Tayyip, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*, İşaret Yayınları, İstanbul 2007.
- , “XVI. Asırda Mukataa ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesinin Rolü”, *IV. Türk Tarih Kongresi (Ankara 10-14 Kasım 1948) Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1952, 433-444.
- , “Çingeneler”, *İA*, MEB, C.3, İstanbul 1993, 420-426.
- , “Kanunî Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyaleti, Livaları, Şehir ve Kasabaları”, *Belleten*, XX, S.78, Ankara 1956, 247-285.
- , *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fatihan*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1957.
- Gökçe, Turan, “Gümölcine Kasabası Nüfusu Üzerine Bazı Tespitler (XV-XIX. Yüzyıllar)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.XX, S.2, Aralık 2005, 79-112.
- , *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkıyye (Denizli) Kazâsı*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), İzmir 1994.
- , “XVII. Yüzyılda Filibe Şehrinin Demografik Yapısı”, *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu (11-13 Mayıs 2005) Bildiriler*, Eskişehir 2005, 49-64.
- Göyünç, Nejat, “XVI. Yüzyılda Türk Askerî Tarihi İle İlgili Yeni Kaynaklar”, *Birinci Askerî Tarih Semineri*, Vol I, Ankara 1984, 121-130.
- Gradeva, Rossitsa, “Orta Balkanlar'da Osmanlı İdari Sistemi ve Taşra İdaresi (XV. Yüzyıl)”, *Türkler*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 916-925.

- Gruber, Samuel D., *Selected Muslim Historic Monuments and Sites in Bulgaria*, Syracuse University, Washington 2010.
- Günay, Hacı Mehmet, “Vakıf”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.42, İstanbul 2012, 475-479.
- Halaçoğlu, Yusuf, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK Yayınları, Ankara 1998.
- Hızlı, Mefail, “Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/1, 2008, 25-46.
- Hinz, Walther, *İslam'da Ölçü Sistemleri (Çev. Acar Sevim)*, Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1990.
- Hynkova, Hana, *Europäische Reiseberichte aus dem 15. und 16. Jahrhundert als Quellen für die Historische Geographie Bulgariens*, Verlag der Bulgarischen Akademie der Wissenschaften, Sofya 1973.
- Işık, Sevgi, Songül Kadioğlu ve Mehmet Yıldırım, *Kuyûd-ı Kadîme Arşiv Kataloğu*, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2012.
- İbrahimgil, Mehmet Z., “Balkanlar'daki Fatih Sultan Mehmed Camileri”, *Balkanlarda İslam Medeniyeti II. Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri (Tiran, Arnavutluk, 4-7 Aralık 2003)*, (Ed. Ali Çaksu), İstanbul 2006, 513-530.
- İlgürel, Mücteba, “Subaşı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.37, İstanbul 2009, 447-448.
- İnalcık, Halil, “Osmanlılar'da Cizye”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, Ankara 1993, 45-48.
- , “Çiftliklerin Doğuşu: Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar”, *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım*, (Ed. Çağlar Keyder ve Faruk Tabak), (Çev. Zeynep Altok), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, 16-34.
- , *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.
- , “Eyalet”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.11, İstanbul 1995, 548-550.
- , “İslâm Arazi ve Vergi Sisteminin Teşekkülü ve Osmanlı Devrindeki Şekillerle Mukayesesi”, *Ankara Üniversitesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, S.1, Ankara 1959, 29-46.
- , “İspence”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.23, İstanbul 2001, 177.
- , “Mahkeme”, *İA*, MEB, C.7, İstanbul 1993, 146-151.
- , “Murad I”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, 156-164.

- , “Osmanlılar’da Raiyyet Rüsûmu”, *Bellekten*, TTK., XXIII/92, Ankara 1959, 575-610.
- , “Rumeli”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.35, İstanbul 2008, 232-235.
- , “Stefan Duşan’dan Osmanlı İmparatorluğuna-XV. Asırda Rumeli’de Hıristiyan Sipahiler ve Menşeleri”, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, TTK., Ankara 2007, 137-184.
- , *Tanzimat ve Bulgar Meselesi (Doktora Tezi’nin 50. Yılı 1942-1992)*, TTK., Ankara 1992.
- , “Timar”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.41, İstanbul 2012, 168-172.
- , *Osmanlı İmparatorluğu’nda Klasik Çağ (1300-1600)*, (Çev. Ruşen Sezer), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009.
- , *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I (1300-1600)*, (Çev. Halil Berktaş), Eren Yayıncılık, İstanbul 2000.
- İnbaşı, Mehmet, “XVI-XVII. Yüzyıllarda Bulgaristan’daki Yörük Yerleşmeleri”, *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu (11-13 Mayıs 2005) Bildiriler*, Eskişehir 2005, 171-187.
- , “Balkanlar’da Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti”, *Türkler*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 154-164.
- , “Balkanlarda Osmanlılar: Fetih ve İskân”, Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Der.), *Balkanlar El Kitabı*, KaraM & Vadi Yayınevi, Çorum/Ankara 2006, 287-300.
- , *Osmanlı İdaresinde Tortum Sancağı (1549-1650)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2008.
- , *Osmanlı İdaresinde Üsküb Kazası (1455-1569)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 1995.
- İnciciyan, P. L. ve H. D. Andreasyan, “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası”, *İstanbul Üniversitesi Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.2-3 (1973-1974), İstanbul, 11-152.
- İpçioğlu, Mehmet, “Kanunî Süleyman’ın Estergon (Esztergom) Seferi 1543”, *Osmanlı Araştırmaları*, X, İstanbul 1990, 137-159.
- İpşirli, Mehmet, “İlmiye”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.22, İstanbul 2000, 141-145.
- , “Ehl-i Örf”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.10, İstanbul 1994, 519-520.
- , “Nâiblik (Osmanlılar’da)”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006, 312-313.

- İslamoğlu-İnan, Huricihan, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Köylü*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.
- İvanov, Rumen, *Roman Cities in Bulgaria*, Sofya 2006.
- İvanov, Yordan, *Severna Makedoniya Istoricheski Izdirvaniya*, Sofia 1906.
- Jirecek, Constantin Josef, *Geschichte der Bulgaren*, Prag 1876.
- Karaboğa, Durmuş Volkan, “XV-XVI. Yüzyıllarda Osmalı Devleti'nde Hububat ve Bakliyat Üretimi ve Umumi Dağılımları”, S.17 (Mart 2011), *Akademik Araştırma ve Dayanışma Derneği Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD)*, 9-26. (<http://sbard.org/> 13.06.2016)
- Karadeniz, H. Basri, “Osmanlı Devleti'nin Beylikleri İlhak Siyaseti ve Dulkadirli Beyliği'nin İlhakı”, *Türkler*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 486-498.
- Kayapınar, Ayşe, “Voynuk”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.43, İstanbul 2013, 126-127.
- Kazıcı, Ziya, “Alay”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.2, İstanbul 1989, 347-348.
- Kenanoğlu, M. Macit, “Mülk”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, 540-542.
- Keser, Bilge, “Osmanlı Devletinde Martolos Teşkilatı”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.12, Erzurum 1999, 267-275.
- Keskioğlu, Osman ve A. Taha Özaydın, “Bulgaristan'da Türk-İslam Eserleri”, *Vakıflar Dergisi*, S.XVII, Ankara 1983, 109-140.
- Kiel, Machiel, “Cuma – 3. Cum' a-i Bâlâ”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, 89-90.
- , “Filibe”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.13, İstanbul 1996, 79-82.
- , “Köstendil”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.26, Ankara 2002, 277-279.
- , “Küstendil”, *The Encyclopaedia of Islam*, V, Leiden 1979.
- , “Leş”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.27, Ankara 2003, 141-142.
- , “Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries”, *Izvestiya Na Istoricheski Muzei* □ *Kyustendil*, Tom V, Istoricheski Muzei □ *Kyustendil*, Kyustendil, 1993, 141-169.
- , “Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries”, *Turco-Bulgarica Studies On The History Settlement And Historical Demography Of Ottoman Bulgaria*, The Isis Press, İstanbul 2013, 193-234.

- , "Ottoman Mineral Baths (Kaplica) on the Balkans: A Study of Several Little-Known Examples", *International Symposium, Bathing Culture of Anatolian Civilizations: Architecture, History and Imagination, 8-9 December 2007*, Koç University, Istanbul 2007, 198-220.
- , "Ottoman Pious Foundations in Western Bulgaria-Berkofça, Cum'a-i Bâlâ, Dupnica" *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Sempozyumu, (İstanbul-Edirne 9-10-11 Mayıs 2012)*, Ankara 2012, 115-131.
- , "Samakov", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.36, İstanbul 2009, 62-64.
- , "Two little - known monuments of Early and Classical Ottoman Architecture in Greek Thrace: Historical and Arthistorical Notes on the Hamams of Timurtaş Paşazade Oruç Pasha (1398) and Feridun Ahmed Beg (1571)", *Balkan Studies*, 22/1 (1981), 127-146.
- Koloğlu, Orhan, "Osmanlı Döneminde Balkanlar (1391-1918)", *Balkanlar*, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı (OBİV) Yayınları, İstanbul 1993, 41-96.
- Kowatschev, Rumen, "Register aus dem Osmanischen Archiv in Istanbul für die Kaza ve Sancak von Küstendil während des 16.Jh.", *Bulgarian Historical Review* 1-2, 2005, 19-40.
- Köprülü, M. Fuad, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1986.
- Kunt, İ. Metin, *Sancaktan Eyalete 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1978.
- , "Sancakbeyi Haslarının Ögeleri (1480-1540)", *Türkler*, C.10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 709-713.
- Kurt, İsmail, *Para Vakıfları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996.
- Kütükoğlu, Mübahat S., "Mühimme Defteri", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 2006, 520-523.
- Mardin, Ebül'ulâ, "Kadı", *İA*, MEB, C.6, İstanbul 1979, 42-46.
- Martal, Abdullah, "Suyolcu", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.38, İstanbul 2010, 1-2.
- Matanov, Khristo, *Vŭznikvane i Oblik Na Kyustendilski Sandzhak (XV-XVI. Vek)*, Sofiya 2000.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî Osmanlı Ünlüleri 2, 4, 5*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- Memişoğlu, Hüseyin, *Bulgaristan'da Türk Kültürü*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1995.

- Merlini, Marco ve Asen Velichkov (Ed.), *Routes and Itineraries-From the Virtual Museum of the European Roots*, Sofya 2009.
- Mikhailov, Stamen ve Maria Sestrimiska, *The Old School in Kyustendil (Materials from Archaeological Excavations)*, Bulgarski Houdozhnik Publishing House, Sofia 1981.
- Miller, William, *Balkans-Roumania, Bulgaria, Servia and Montenegro*, Londra 1896.
- Mineva-Milcheva, Julia ve Elisaveta Alexanrova Koeva, *Companion Guide to Religious Architecture in Bulgaria-Christian, Jewish, Muslim Monuments, Part One: West Bulgaria*, Sofia 2006.
- Nedkoff, Boris Christoff, “Osmanlı İmparatorluğunda Cizye (Baş Vergisi)”, (Çev. Şinasi Altundağ), *Belleten*, TTK., C.VIII, S.32, Ankara 1944, 599-656.
- Ocak, Ahmet Yaşar ve Suraiya Faroqhi, “Zâviye”, *İA.*, MEB, C.13, İstanbul 1986, 468-476.
- Orhonlu, Cengiz ve Nejat Göyünç, “Has”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.16, İstanbul 1997, 268-270.
- Orhonlu, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Şehircilik ve Ulaşım Üzerine Araştırmalar*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 1984.
- , *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilatı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1990.
- Ortaylı, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994.
- Oruç, Hatice, *Makedonya'da Osmanlı Egemenliğinin Kurulması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1997.
- Otar, İsmail, “Osmanlı Devleti'nde Faiz”, *Yönetim*, S.33, 1999, 53-64.
- Önkal, Ahmet ve Nebi Bozkurt, “Deve”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.9, İstanbul 1994, 222-226.
- Öz, Mehmet, “Osmanlılar - F) Sosyal Hayat”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.33, İstanbul 2007, 532-538.
- , “Tahrir”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.39, İstanbul 2010, s.425. (425-429)
- Özcan, Abdülkadir, “Asesbaşı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.3, İstanbul 1991, 464.
- , “Çakırcıbaşı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, 189-190.
- , “Çeribaşı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.8, İstanbul 1993, 270-272.
- , “Eşkinçi”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.11, İstanbul 1995, 469-471.

- , “Feridun Ahmed Bey”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.12, İstanbul 1995, 396-397.
- , “Kapıcı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.24, İstanbul 2001, 345-347.
- , “Martolos”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.28, Ankara 2003, 64-66.
- , “Münşeâtü’s-Selâtin”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006, 20-22.
- Özcan, Tahsin, *Osmanlı Para Vakıfları Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği*, TTK, Ankara 2003.
- Özdemir, Rifat, “Osmanlı Döneminde Antalya’nın Fizikî ve Demografik Yapısı (1800-1867)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.7, S.1, 1992, 133-166.
- Özergin, M. Kemal, “Eski Bir Rûznâme’ye Göre İstanbul ve Rumeli Medreseleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, IV-V, İstanbul 1974, 263-290.
- Öztuna, Yılmaz (Başredaktör), “Köstendil”, *Türk Ansiklopedisi*, C.22, MEB Basımevi, Ankara 1975.
- Öztürk, Yücel, *Osmanlı Hâkimiyetinde Keefe (1475–1600)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-III*, MEB Basımevi, İstanbul 1983.
- Pamuk, Şevket, *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007.
- Paskaleva, Virginia, “Kyustendil i Kyustendilsko v tsürkovno-natsionalnata borba prez 60-te i 70-te godini na XIX vek”, *Kyustendil i Kyustendilsko V*, Sofiya 1973.
- Peirce, Leslie P., *Harem-i Hümayun, Osmanlı İmparatorluğu’nda Hükimranlık ve Kadınlar*, Çev. Ayşe Berktaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012.
- Peremeci, Osman Nuri, *Tuna Boyu Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1942.
- Sabev, Orlin, “Bulgaristan’da Osmanlı Medreseleri”, *Türkler*, C.11, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 463-472.
- Sahillioğlu, Halil, “Avârız”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.4, İstanbul 1991, 108-109.
- , “Bâd-ı Hevâ”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.31, İstanbul 1991, 416-418.
- Selçuk, Hava, *Rumeli’de Osmanlı İskân Siyaseti (1299-1481)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kayseri 2002.

- Sevim, Sezai, “Türklerin Rumeli’ye İlk Geçişleri ve İskân Faaliyetleri”, *Balkanlar’daki Türk Kültürü’nün Dünü-Bugünü-Yarını, Uluslararası Sempozyum (26-28 Ekim 2001) Bildiri Kitabı*, (Yay. Haz. Hasan Basri Öcalan), Bursa 2002, 41-49.
- Sezgin, İbrahim, “Paşa Livâsı”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.34, İstanbul 2007, 183-184.
- Solak, İbrahim, “Osmanlı Devleti’nde Taşra Teşkilatı”, *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı*, (Ed. Tufan Gündüz), Grafiker Yayınları, Ankara 2012.
- Stoyanovski, Aleksandar, “Hayvancılık Terminolojisinde Egrek’in Önemi”, *X. Türk Tarih Kongresi (22-26 Eylül 1986) Kongreye Sunulan Bildiriler*, C.IV, Ankara 1993, 1721-1724.
- , “Makedonya’nın İdari Taksimatı”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.IV-V (Ağustos 1973-1974), İstanbul 1974, 213-230.
- Sümer, Faruk, “Yörükler”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.43, İstanbul 2013, 570-573.
- Şahin, İlhan, “Mezraa”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.29, Ankara 2004, 546-548.
- , “Nahiye”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.32, İstanbul 2006, 306-308.
- , “Sancak”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.36, İstanbul 2009, 97-99.
- Şener, Abdulkadir, “Edirne’de Süleyman Paşa Camii Vakfıyesi”, *Vakıflar Dergisi*, S.XI, Ankara 1976, 7-17.
- Şentürk, Hüdayi, *Osmanlı Devleti’nde Bulgar Meselesi (1850-1875)*, TTK., Ankara 1992.
- Tabakoğlu, Ahmet, “Osmanlı Döneminde İstanbul’un İâşesi”, *II. Osmanlı İstanbulu Sempozyumu (27-29 Mayıs 2014)*, İstanbul, 99-168.
- Taneri, Aydın, *Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetleri*, Kültür Bakanlığı Yayını: 423, Tarsus, 1998.
- Tekin, Oğuz, “Mangır”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.27, Ankara 2003, 568.
- Tekin, Zeki, “Deri-Türkler’de Dericilik”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, C.9, İstanbul 1991, 176-178.
- Todorov, Nikolaj, *The Balkan City 1400-1900*, University of Washington Press, Seattle and London 1983.
- Tok, Özen, *Kadı Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Kayseri Para Vakıfları*, Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi, Kayseri 2008.
- , “Osmanlı Askerî Teşkilatı”, *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı*, (Ed. Tufan Gündüz), Grafiker Yayınları, Ankara 2012, 113-216.

- Topchiyski, Sabit Salihov, *Bulgar Ortodoks Kilisesi'ne Bağlı Önemli Manastırlar*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2011.
- Trankova, Dimana, Anthony Georgieff ve Hristo Matanov, *A Guide to Ottoman Bulgaria*, Sofia 2011.
- Turan, Ömer, *The Turkish Minotiry in Bulgaria (1878-1908)*, TTK., Ankara 1998.
- Türkay, Cevdet, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yayınları, İstanbul 2012.
- Uzun, Ahmet, "Osmanlı Devleti'nde Şehir Ekonomisi ve İaşe", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.3, S.6, İstanbul 2005, 211-235.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, TTK, Ankara 1988.
- , *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, TTK. Yayınları, Ankara 1988.
- , *Osmanlı Tarihi*, C.I, II, TTK. Yayınları, Ankara 2011.
- , *Osmanlı Tarihi*, C.III, 2.Kısım, TTK. Yayınları, Ankara 2011.
- Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2010.
- , *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2012.
- , *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Yarcı, Güler, "Osmanlı Maliyesinde Toprak Bastı Vergisi", *ACTA TURCICA (Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi)*, S.1, Ocak 2012, 335-375.
- Yediyıldız, Bahaeddin, *XVIII. Yüzyılda Türkiye'de Vakıf Müessesesi-Bir Sosyal Tarih İncelemesi*, TTK., Ankara 2003.
- Yerasimos, Stephane, *Les Voyageurs Dans L'empire Ottoman (XIVe-XVe siècles) Bibliographie, Itinéraires Et Inventaire Des Lieux Habités*, Imprimerie de la Société Turque D'histoire, Ankara 1991.
- Yiğit, Ahmet, "XIV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, S.18, Bahar 2007, 97-155.
- , "İzmir Şer'iyeye Sicillerine Yansıyan İhtida Vakaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, The Journal of International Social Research, Volume 3/ 11 Spring 2010, 633-648.
- Yörük, Doğan, "XVI. Yüzyılda Konya Kazasında Su Değirmenleri ve Bezirhaneler", *Turkish Studies*, 9/1, Ankara 2014, 637-655.

Yücel, Yaşar, “Balkanlarda Türk Yerleşmesi ve Sonuçları”, *Bulgaristanda Türk Varlığı Bildiriler 7 Haziran 1985*, TTK, Ankara 1992, 67-83.

-----, “Osmanlı İmparatorluğunda Desantralizasyona (Adem-i Merkeziyet) Dair Genel Gözlemler”, *Bellekten*, XXXVIII, S.152, TTK Yayınları, Ankara Ekim 1974, 657-708.

Yüksel, İ. Aydın, “Bulgaristan’da Türk Mimari Eserleri”, *Vakıflar Dergisi*, S.XX, Ankara 1988, 468-474.

Zheleva, Dobrina ve Yulii Fırkov, *Istoriya na Bŭlgarskoto Gradoustroi□stvo vek XIX-XX*, (Ed. Valentin Trayanov), Sofia 2009.

5. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts (09.06.2016)

<http://mechelen.mapt.be/wiki/Volmolen>. (29.12.2014)

http://museumsamokov.blogspot.com.tr/p/blog-page_3705.html (29.05.2016)

<http://woliegt.biz/called.php?qcity=Kyustendil> (30.09.2015) (Samakov Müzesi)

<http://www.bulgarianmonastery.com/bg> (08.04.2016)

<https://en.wikipedia.org/wiki/Kyustendil#Geography> (26.06.2016)

www.google.de/maps/place/Zheleznitsa,+Bulgaristan/@41.9250797,23.1002229,2283m (09.02.2016)

www.kyustendilmuseum.primasoft.bg (04.06.2016) (Köstendil Müzesi)

<http://digital-culture.eu/bg/material-assets/kyustendil/kyustendil-municipality> (30.04.2016)

[https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6stendil_\(il\)#/media/File:Regions_of_Bulgaria_Map_tr.png](https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6stendil_(il)#/media/File:Regions_of_Bulgaria_Map_tr.png) (02.10.2015)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Konstantin_Draga%C5%A1 (15.11.2016)

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ahmed.Bey.Kyustendil.10.JPG> (04.06.2016)

<http://bnr.bg/en/post/100194707/cognitive-vacation-in-kyustendil> (04.06.2016)

<http://www.oahb.org/category/kyustendil/> (30.04.2016)

<http://www.kn.government.bg/index.php/2012-08-21-11-01-15> (02.10.2015) (Köstendil Valiliği)

EKLER

Ek 1: ÇİZELGELER

Çizelge 1. 1519 TARİHLİ MUFASSAL TAHİRİR DEFTERİNE (BOA. MAD. 170) GÖRE İLİCA'DA İMAM, HATİB VE MÜEZZİN İSİMLERİ

1519 Tarihi	Adı	Görevi	Nahiye	Görev Yeri
Varak	Muhtiddin b. Muslihiiddin	İmam	İlica Nfs.	Cami M.
71a	Hüdr b. Ali	Müezzîn	İlica Nfs.	Cami M.
71b	Şehan? b. Halil	İmam	İlica Nfs.	Hacı İbrahim M.
72a	Muhtiddin Yusuf	İmam	İlica Nfs.	Ahmed Fakih M.
72b	Şaban b. Mahmud	İmam ve Hatib	İlica Nfs.	Hacı Dündar M.
72b	Mehmed b. Bedreddin	Müezzîn	İlica Nfs.	Hacı Dündar M.
72b	Muhtiddin	İmam	İlica Nfs.	Merhum Halil Paşa İmaretü Messidi
72b	Mustafa	Müezzîn	İlica Nfs.	Merhum Halil Paşa İmaretü Messidi
72b	Muslihiiddin Hacı	İmam	İlica Nfs.	Kara Mehmed M.
86a	Ahmed b. Seydi	İmam	Radomir Nfs.	Nefs-i Radomir
86a	Alaaddin	Hatib	Radomir Nfs.	Nefs-i Radomir
93b	İbrahim Fakih b. İskender	İmam	Dupniçe	Derzi Bahşiğulları Köyü
96a	Mehmed Fakih	İmam	Dupniçe	Bistriçe nd. Hamzabeyli Köyü
96a	Abdi b. Mehmed	İmam	Dupniçe	Bistriçe nd. Hamzabeyli Köyü
98b	Receb	İmam	Dupniçe Nfs.	Nefs-i Dupniçe
102b	Hasan Fakih	İmam	Karasu	İstob Köyü
111a	Mahmud Fakih	İmam	Radomir	Musa Beyli Köyü
355b	Mustafa	İmam	Dupniçe	Bistriçe nd. Samohran Köyü
377b	İskender	İmam	Dupniçe	Resnofça Köyü
377b	Bali	Müezzîn	Dupniçe	Resnofça Köyü

Çizelge 2. 1550 TARİHLİ MUFASSAL TAHRİR DEFTERİNE (BOA. TT. d. 267) GÖRE İLİCA'DA İMAM, HATİB VE MÜEZZİN İSİMLERİ

1550 Tarihi	Sayfa	Adı	Görevi	Nahiye	Görev Yeri
21		Ahmed Fakih	İmam	İlica Nfs.	Cami M.
21		Kasım b. Abdullah	İmam	İlica Nfs.	Cami M.
21		Hüsam Halife b. Eymir	Hatib	İlica Nfs.	Cami M.
21		İbrahim b. Hasan	Müezzın	İlica Nfs.	Cami M.
21		Yusuf b. Süleyman	İmam	İlica Nfs.	Hacı Alagöz Mescidi M.
21		Hüsam	Hatib	İlica Nfs.	Hacı Alagöz Mescidi M.
21		... b. Kurd	Müezzın	İlica Nfs.	Hacı Alagöz Mescidi M.
21		Şeyh Salih	İmam	İlica Nfs.	Kara Hasan Mescidi M.
21		Receb	Müezzın	İlica Nfs.	Kara Hasan Mescidi M.
22		İbrahim b. Davud	İmam	İlica Nfs.	Kara Mehmed Mescidi M.
22		Mustafa b. Mehmed	Müezzın	İlica Nfs.	Kara Mehmed Mescidi M.
22		Eşrefzade	İmam	İlica Nfs.	Hacı Ömer Mescidi M.
22		Mehmed	Müezzın	İlica Nfs.	Hacı Ömer Mescidi M.
22		İbrahim Hoca	İmam	İlica Nfs.	Bayezid Ağa Mescidi M.
22		Salih Hoca	Müezzın	İlica Nfs.	Bayezid Ağa Mescidi M.
22		Hasan b. Hüseyin	Müezzın	İlica Nfs.	Muslihiddin Hoca Mescidi M.
22		Ahmed Halife	İmam	İlica Nfs.	Hacı Dündar M.
22		Ahmed Hoca	Hatib	İlica Nfs.	Hacı Dündar M.
22		Piri b. Mustafa	Müezzın	İlica Nfs.	Hacı Dündar M.
23		İbrahim	İmam	İlica Nfs.	Muslihiddin Mescidi M.
23		Mahmud	Müezzın	İlica Nfs.	Muslihiddin Mescidi M.
23		Seydi	İmam	İlica Nfs.	Merhum Halil Paşa İmareti Mescidi
23		Ali	Müezzın	İlica Nfs.	Merhum Halil Paşa İmareti Mescidi
23		Receb b. Bali Hoca	İmam	İlica Nfs.	Ahmed Fakih M.
23		Hacı Bali b. Abdullah	Müezzın	İlica Nfs.	Ahmed Fakih M.
23		Cafer b. Yunus	İmam	İlica Nfs.	Hacı Ömer M.
23		Mehmed b. Hamza	Müezzın	İlica Nfs.	Hacı Ömer M.
24		Bekir b. Karagöz	Müezzın	İlica Nfs.	Hacı Ali Mescidi M.
24		Talib	İmam	İlica Nfs.	Alaybevi Mescidi M.
24		Hasan Şeyh	Müezzın	İlica Nfs.	Alaybevi Mescidi M.
24		Şemseddin	İmam	İlica Nfs.	Hacı İbrahim Mescidi M.
24		Mustafa Yahya	Müezzın	İlica Nfs.	Hacı İbrahim Mescidi M.
25		Muslihiddin b. Receb	İmam	İlica Nfs.	Hacı İbrahim Mescidi M.
25		Hasan b. Mürvet?	Hatib	İlica Nfs.	Hacı İbrahim Mescidi M.
25		Hamza	İmam	İlica Nfs.	Süleyman Bey Vakfı Mescidi M.
25		Abdi b. Mustafa	Müezzın	İlica Nfs.	Süleyman Bey Vakfı Mescidi M.
25		Alaaddin Hoca	İmam	İlica Nfs.	Kaya Bey Mescidi M.
25		Hacı Mehmed b. Hüseyin	Müezzın	İlica Nfs.	Kaya Bey Mescidi M.
208		Yahya Halife	Hatib	Dupniçe Nfs.	Ahmed Bey Cami M.
208		Mustafa b. Seydi Ali	Müezzın	Dupniçe Nfs.	Ahmed Bey Cami M.
208		Piri Ali b. Hasan	İmam	Dupniçe Nfs.	Hacı Sinan M. Mehmed Çelebi Mescidi
208		Hacı Mustafa b. Mahmud	Müezzın	Dupniçe Nfs.	Hacı Sinan M. Mehmed Çelebi Mescidi
209		Hüsam b. Hasan	İmam	Dupniçe Nfs.	Sinan Hoca M. Turhan Çelebi Mescidi

209	Veli Hoca Mürsel	İmam		Dupniçe Nfs.	Veli Hoca M. Turhan Çelebi Mescidi
209	Kaya Bali Veli	Müezzîn		Dupniçe Nfs.	Veli Hoca M. Turhan Çelebi Mescidi
209	Yusuf b. Hüseyin	İmam		Dupniçe Nfs.	Ali Beşar? M.
209	Hüseyin b. Hasan	Müezzîn		Dupniçe Nfs.	Ali Beşar? M.
209	İbrahim b. Hıdır	Hatib		Dupniçe Nfs.	Şeyh Mevlana Bali Halife Cami M.
209	Ali Hoca b. Yahşi	Müezzîn		Dupniçe Nfs.	Şeyh Mevlana Bali Halife Cami M.
210	İsa Bali b.	İmam		Dupniçe Nfs.	Hüsni? Hoca Mescidi M.
222	Hayri	İmam		Dupniçe	Krayniçe Köyü
226	İsmail Hoca	İmam		Cuma	Nefs-i Cumabazarı Köyü
226	Sinan Hoca	İmam		Cuma	Nefs-i Cumabazarı Köyü
226	Hüseyin	Müezzîn		Cuma	Nefs-i Cumabazarı Köyü
226	Şaban b. Ahmed	Müezzîn		Cuma	Nefs-i Cumabazarı Köyü
227	Hasan b. Mustafa	İmam		Cuma	Davud Obası Köyü
227	Osman b. Halil	İmam		Cuma	Hisarlı Obası Köyü
228	Mustafa b. Halil	Hatib		Cuma	Oruç Obası Köyü
228	Ali b. Osman Fakih	Müezzîn		Cuma	Kurd Bali Köyü
234	Piri b. Mustafa	İmam		Cuma	Selişte
236	Haçî Yusuf	İmam		Cuma	Karacalar Köyü
236	Yahşi b. Hasan	İmam		Cuma	Karacalar Köyü
236	Yusuf b. Ali	İmam		Cuma	Karacalar Köyü
236	Mehmed b. Yakub	İmam		Cuma	Karaca Ahmedlü Köyü
237	Ahmed b. Eymir	İmam		Cuma	Abdiogulları Köyü
237	İbrahim b. Seydi	İmam		Cuma	Derzi Bahşiogulları Köyü
237	Musa b. Hızır	İmam		Cuma	Ömer Obası Köyü
238	Mehmed b. Resul	İmam		Cuma	Seydi Obası Köyü
238	Hamza Hoca b. Mehmed	İmam		Cuma	Seydi Obası Köyü
238	... b. İlyas	İmam		Cuma	Koca Halid Köyü
238	Cafer b. Veli	İmam		Cuma	Kızılcalar Köyü
252	Abdülkerim b. Elvan Halife	İmam		Cuma	İstob Köyü
262	Timur Hoca	İmam		Dupniçe	Resnofça Köyü
262	Yusuf b. Durmuş	Müezzîn		Dupniçe	Resnofça Köyü
274	Hoca İskender b. Saltık	İmam		Dupniçe	Sarular nd. Tekürpınarı Köyü
280	Ali b. Veli	İmam		Cuma	Osman Fakih Köyü
280	Yusuf b. Hoca	İmam		Dupniçe	Ali Obası Köyü
281	Dede Bali b. Karaman	Müezzîn		Dupniçe	Ali Obası Köyü
281	... b. Kubad	İmam		Dupniçe	Küçük Ali Obası Köyü
281	Timur b. İsa	Müezzîn		Dupniçe	Küçük Ali Obası Köyü
291	Hüseyin b. Mehmed	İmam		Cuma	Doğanclar Köyü
291	Ali b.	İmam		Cuma	Diküler Köyü
292	Ömer Fakih?	İmam		Cuma	Külağuzlu nd. Umur Obası Köyü
293	Mehmed Hoca b. Beghan	İmam		Dupniçe	Karaman Obası nd. Doleştava? Köyü
294	Eymir b. Hoca	İmam		Cuma	Süleymanlı Köyü
296	Nasuh Havaeli?	İmam		Dupniçe	Softular Köyü
297	Abdullah b. Mehmed	İmam		Dupniçe	Hamzabeyli nd. Bistriçe Köyü
297	... Hamza	Müezzîn		Dupniçe	Hamzabeyli nd. Bistriçe Köyü
299	Orhan b. Hıdır	İmam		Cuma	Moştançe Köyü

300	Ali b. Mustafa	İmam	Cuma	Bahşayış nd. Baçınılı Köyü
305	Tur Ali b. Kula	İmam	Cuma	Seğit Obası Köyü
305	Ahmed b. Resul	İmam	Dupniçe	Küçük Bistriçe nd. Samohran Köyü
308	Hasan Hoca	İmam	Cuma	Hacı Hatil nd. Asılcaılar Köyü
308	Gurban Fakih	İmam	Dupniçe	Mursalli Köyü
310	Hasan b. İdris	İmam	Cuma	Aydın Obası nd. Ömeroğulları Köyü
310	Mehmed b. İlyas	İmam	Cuma	Aydın Obası nd. Ömeroğulları Köyü
310	Salman? Kavalı	İmam	Cuma	Aydın Obası nd. Ömeroğulları Köyü
310	Mehmed	İmam	Cuma	Aydın Obası nd. Ömeroğulları Köyü Çobanlı M.
312	Mahmud b. Abdullah	İmam	Cuma	Kırklar Köyü
315	Turgud b. Musa	İmam	Cuma	Mehmedli İbrahim Baba Zaviyesi Köyü
318	Hüsevin b. Eynehan	İmam	Dupniçe	Hacı Ali Obası nd. Derzibaşı Köyü
318	Seydi b. Mehmed	İmam	Dupniçe	Topal Ali nd. Göklemezli Köyü
322	Hasan b. Hüsevin	İmam	Radomir Nfs.	Sultan Mehmed Camii M.
322	Mehmed b. İskender	Hatib	Radomir Nfs.	Sultan Mehmed Camii M.
322	Piri b. Ahmed	Müezzın	Radomir Nfs.	Sultan Mehmed Camii M.
344	Sinan Dede b. İsa	İmam ve Müezzın	Radomir	Musabeyli Köyü
344	Hızır b. İlyas	İmam	Radomir	Musabeyli Köyü
344	Şaban b. Hacı	Müezzın	Radomir	Musabeyli Köyü
345	Osman b. Mehmed	İmam	Radomir	Izvor Köyü

Çizelge 3. 1572 TARİHLİ MUFASSAL TAHRİR DEFTERİNE (TKG. TT. d. 88) GÖRE İLİCA'DA İMAM, HATİB VE MÜEZZİN İSİMLERİ

1572 Tarihi	Varak	Adı	Görevi	Nahiye	Görev Yeri
10a		Hacı Hasan b. Ömer ¹	İmam	İlca Nfs.	Camii Şerif M.
10a		Hüsam Halife b. Eymir	Hatib	İlca Nfs.	Camii Şerif M.
10b		Sinan Halife	İmam	İlca Nfs.	Hacı Alagöz Mescidi M.
11a		Sinan Halife	İmam	İlca Nfs.	Kara Mehmed Mescidi M.
11a		Pir? Mehmed	Müezzîn	İlca Nfs.	Kara Mehmed Mescidi M.
11a		Hacı Rıdvan	İmam	İlca Nfs.	Hacı Ömer Mescidi M.
11a		Ahmed b. Mahmud	Müezzîn	İlca Nfs.	Hacı Ömer Mescidi M.
11a		Muslihiddin	İmam	İlca Nfs.	Bayezid Ağa Mescidi M.
11a		Süleyman	Müezzîn	İlca Nfs.	Bayezid Ağa Mescidi M.
11a		Seydi Ali	İmam	İlca Nfs.	Abdurrahim Efendi Mescidi M.
11a		Hasan b. Hacı Mahmud	Müezzîn	İlca Nfs.	Abdurrahim Efendi Mescidi M.
11b		Mehmed b. Yusuf	İmam	İlca Nfs.	Muslihiddin Hoca Mescidi M.
11b		Mahmud b. Ahmed	Müezzîn	İlca Nfs.	Muslihiddin Hoca Mescidi M.
11b		Süleyman Halife	İmam	İlca Nfs.	Hacı Dündar M.
11b		Ahmed b. Karamani	Müezzîn	İlca Nfs.	Hacı Dündar M.
11b		Ahmed b. İsa	Müezzîn	İlca Nfs.	Hacı Dündar M.
12a		Hüsam Halife	İmam	İlca Nfs.	Muslihiddin Mescidi M.
12a		Alaaddin Halife	İmam	İlca Nfs.	Halil Paşa İmaretü Mescidi M.
12a		İbrahim b. Musa	İmam	İlca Nfs.	Osman Çelebi M.
12a		Mehmed b. Yusuf	Müezzîn	İlca Nfs.	Osman Çelebi M.
12b		Musa Halife	İmam	İlca Nfs.	Alaybevi Mescidi M.
12b		Mehmet b. Hasan	Müezzîn	İlca Nfs.	Alaybevi Mescidi M.
12b		Hüsam Halife	İmam	İlca Nfs.	Ahmed Fakih
12b		Eymir Halife	Müezzîn	İlca Nfs.	Ahmed Fakih
13a		Muhiddin Halife	İmam	İlca Nfs.	Hacı Ömer M.
13a		Mehmed b. Halife	Müezzîn	İlca Nfs.	Hacı Ömer M.
13a		Şemseddin b. Yusuf	İmam	İlca Nfs.	Hacı İbrahim Mescidi M.
13a		Nasuh b. Yahya	Müezzîn	İlca Nfs.	Hacı İbrahim Mescidi M.
13b		İbrahim b. Mehmed	İmam	İlca Nfs.	Hacı İvaz Mescidi M.
13b		Musa b. Nasuh	Müezzîn	İlca Nfs.	Hacı İvaz Mescidi M.
13b		Muhiddin b. Cafer	İmam	İlca Nfs.	Süleyman Bey Vakfı Mescidi M.
13b		Hacı b. Alişan	Müezzîn	İlca Nfs.	Süleyman Bey Vakfı Mescidi M.
13b		Şemseddin Halife b. Hacı Kasım	İmam	İlca Nfs.	Kaya Bey Mescidi M.
13b		Mehmed b. Murad	Müezzîn	İlca Nfs.	Kaya Bey Mescidi M.
13b		Hacı Kasım	Müezzîn	İlca Nfs.	Kaya Bey Mescidi M.
		Ahmed ²	İmam	İlca Nfs.	Kaya Bey Mescidi
		Mehmed ³	Müezzîn	İlca Nfs.	Kaya Bey Mescidi
116b		Muslihiddin Hoca	İmam ve Hatib	Dupniçe	Bana Köyü

¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr. 402b.

² TKG. KK. TT.d. 89, vr. 397a.

³ TKG. KK. TT.d. 89, vr. 397a.

116b	Hasan Hoca	İmam	Dupniçe	Bana Köyü
124a	Yahya Halife	Hatib	Dupniçe Nis.	Ahmed Bey Camii M.
124a	Muhiddin b. Mustafa	Hatib	Dupniçe Nis.	Ahmed Bey Camii M.
124a	Kurd Ali b. Mustafa	Müezzın	Dupniçe Nis.	Ahmed Bey Camii M.
124a	Hüdaveri b. Ali	Müezzın	Dupniçe Nis.	Ahmed Bey Camii M.
124b	Pir Ali b. Hasan	İmam	Dupniçe Nis.	Hacı Sinan M. Mehmed Çelebi Mescidi
124b	Eyüb b. Mustafa	İmam	Dupniçe Nis.	Hacı Sinan M. Mehmed Çelebi Mescidi
124b	Mahmut b. Hacı Mustafa	Müezzın	Dupniçe Nis.	Hacı Sinan M. Mehmed Çelebi Mescidi
124b	Osman Halife	İmam	Dupniçe Nis.	Hasan Voyvoda Mescidi M.
124b	Yoldaş Halife	Müezzın	Dupniçe Nis.	Hasan Voyvoda Mescidi M.
124b	Murad Hoca b. Abdullah	İmam	Dupniçe Nis.	Sinan Hoca M. Turhan Çelebi Mescidi
144a	Abdi b. Halife Veli	İmam	Dupniçe Nis.	Veli Hoca M. Turhan Çelebi Mescidi
144a	Rüstem b. Abdullah	Müezzın	Dupniçe Nis.	Veli Hoca M. Turhan Çelebi Mescidi
144a	Hacı Hamza	İmam	Dupniçe Nis.	Ali Şar M. ve Hacı Karaman Cami
144a	Hacı Barak? Karamani	İmam	Dupniçe Nis.	Ali Şar M. ve Hacı Karaman Cami
144a	Mehmed b. Hacı Barak?	Müezzın	Dupniçe Nis.	Ali Şar M. ve Hacı Karaman Cami
144b	Ahmed b. Ali	İmam	Dupniçe Nis.	Menteşe Hoca Mescidi
144b	Süleyman b. Mehmed	Müezzın	Dupniçe Nis.	Menteşe Hoca Mescidi
126a	Mustafa b. Yahya	İmam	Dupniçe	Resofça Köyü
130a	Dede Bali b. Karaman	İmam	Dupniçe	Ahi Obası Köyü
131a	Hamza	İmam	Dupniçe	Küçük Bistriçe nd. Samohran Köyü
134b	Mustafa b. Halil	İmam ve Hatib	Cuma	Nefs-i Cumabazarı Köyü
135a	Hızır b. Mesih?	İmam	Cuma	Nefs-i Cumabazarı Köyü
135a	Ali b. Abdullah	Müezzın	Cuma	Nefs-i Cumabazarı Köyü
135a	Hüseyin b. Abdullah	Müezzın	Cuma	Nefs-i Cumabazarı Köyü
135a	Mustafa b. Hasan	İmam	Cuma	Davud Obası Köyü
135b	Mustafa b. ...	İmam	Cuma	Oruç Obası Köyü
136a	Osman b. Ali	Müezzın	Cuma	Kurd Bali Köyü
136a	Abdurrahman b. Seydi	İmam	Dupniçe	Mansur Obası Köyü
137a	Piri b. Mustafa	İmam	Dupniçe	Selişte Köyü
138b	Receb b. Timur	İmam	Dupniçe	Karacalar Köyü
138b	Hamza b. Yahya	İmam	Dupniçe	Karacalar Köyü
138b	Yusu f b. Ali	İmam	Dupniçe	Karacalar Köyü
139a	Seydi b. Veli	İmam	Dupniçe	Derzi Bahşıoğulları Köyü
139b	Ali Hoca b. Mustafa	İmam	Dupniçe	Ömer Obası Köyü
140a	Süleyman b. Mustafa	İmam	Dupniçe	Kızılcalar Köyü
140a	Mahmut b. Seydi	İmam	Dupniçe	Kırklar Köyü
140a	Mehmed b. Cafer	Müezzın	Dupniçe	Kırklar Köyü
142b	Eglic? Halis	İmam	Dupniçe	Topal Ali nd. Göklemezli Köyü
151b	Hasan Fakih	İmam	Dupniçe	Kulağuzlu nd. Umur Obası Köyü
151b	Ömer Fakih	Müezzın	Dupniçe	Kulağuzlu nd. Umur Obası Köyü
161b	Bali b. Derviş Ali	İmam	Dupniçe	Halidler Köyü
163b	Turgut b. Musa	İmam	Dupniçe	Mehmedli Köyü
163b	Hamza b. Mustafa	İmam	Dupniçe	Süleymanlı Köyü
164a	Muslihiddin	İmam	Dupniçe	Kranıçe Köyü
172b	Mehmed	İmam	Dupniçe	Sarular nd. Tekürpınarı Köyü

176b	Nasuh Hoca	İmam	Dupniçe	Sofular Köyü
177b	David b. Hidir	İmam	Dupniçe	Hamzabeyli nd. Bistriçe Köyü
182b	Alişan b. Veli	İmam	Dupniçe	Osman Fakih Köyü
187a	Hasan b. İdris	İmam	Dupniçe	Aydın Obası nd. Ömeroğulları Köyü
187a	Hamza b. ...	İmam	Dupniçe	Aydın Obası nd. Ömeroğulları Köyü
187b	Mehmed	İmam	Dupniçe	Karaman Obası Köyü
189a	Alaaddin b. Musa	İmam	Dupniçe	Hacı Halil nd. Asilhanlar Köyü
189a	Hasan Hoca	İmam	Dupniçe	Taşkesen Köyü
189b	Ali b. Muhtarrem	İmam	Dupniçe	Dilküler Köyü
190a	Seydi Hoca	İmam	Dupniçe	Bahşayış nd. Bağınlu Köyü
190a	Musa b. Timur	İmam	Dupniçe	Rahmanlı Köyü
197a	Yahya Halife	İmam	Radomir Nfs.	Nefs-i Radomir Sultan Mehmed Han Cami M. ve Bazar M.
197a	Mehmed b. Hasan	Hatib	Radomir Nfs.	Nefs-i Radomir Sultan Mehmed Han Cami M. ve Bazar M.
197a	Mustafa b. Kasım	Müezzinzin	Radomir Nfs.	Nefs-i Radomir Sultan Mehmed Han Cami M. ve Bazar M.
215b	Veli b. Sinan	İmam ve Hatib	Radomir	Musabeyli Köyü
215b	İbrahim	Müezzinzin	Radomir	Musabeyli Köyü
215b	Halil b. ...	Müezzinzin	Radomir	Musabeyli Köyü
216a	Piri b. Süleyman	İmam	Radomir	Musabeyli Köyü
226a	Musa b. Ali	İmam	Radomir	Izvor Köyü
226a	Mahmud	İmam	Radomir	Izvor Köyü

Çizelge 4/1. ILICA NAHİYESİ KÖYLERİ DİNİ YAPISI

1519		1550		1572	
Köy	Din	Köy	Din	Köy	Din
----	----	Anborani	GM	Anborani	GM
----	----	Apsarca? maa Guşukesen	M+GM	Apsarca?	M+GM
Bagrençe	M+GM	Bagrençe	M+GM	Bagrençe ¹	M+GM
Bersin	M+GM	Bersin (Bersil)	M+GM	Bersin	M+GM
Bogoslavçe nd. Pınarbaşı	GM	----	----	Bogoslavçe nd. Pınarbaşı ²	GM
Borindol	GM	Borindol	M+GM	Borindol	M+GM
Bresniçe	GM	Bresniçe	GM	Bresniçe	GM
Bunova	GM	Bunova	GM	Bunova	GM
Çervenyani	GM	Çervenyani	M+GM	Çervenyani	M+GM
Çerviçe Belane	GM	----	----	----	----
Çetirci	M+GM	Çetirci	M+GM	Çetirci	M+GM
Çuşeşova	GM	Koşeşva	GM	Koşeşva	GM
Debela Glava (Vila Glava)	GM	----	----	----	----
Dilçeva	GM	Dilçeva	M+GM	Dilçeva	M+GM
Dojdoviçe	GM	Dojdoviçe	GM	Dojdoviçe	GM
Dolmino	GM	Dolmino	GM	Dolmino	GM
Dragoviştiçe	GM	Dragoviştiçe	GM	Dragoviştiçe	GM
Eremiye-i Bala	GM	Gorna Eremiye	M+GM	Gorna Eremiye	M+GM
Eremiye-i zir	M+GM	Dolna Eremiye	M+GM	Dolna Eremiye	M+GM
Gabreşova	GM	----	----	----	----
Girbine	GM	Girbine	GM	Girbine	GM
----	----	Gırlana	GM	Gırlana	GM
Girçofça	GM	Kirçofça	GM	Girçofça	GM
Goranofça nd. Donofça?	M+GM	Goranofça	M+GM	Goranofça	M+GM
Gospodine Polye	GM	Gospodine Polye	GM	Gospodine Polye	GM
----	----	Gradişte	GM	Gradişte	GM
Gramajdani	GM	Gramajdani	GM	Gramajdani	GM
Graniçe	M+GM	Graniçe	M+GM	Graniçe	M+GM
----	----	----	----	Graştiça	M+GM
Graştiçe-i Bala	M+GM	Gorna Graştiçe	M+GM	Gorna Graştiçiça	M+GM
Graştiçe-i zir	M+GM	Dolna Graştiçe (Dolna Graştiçiça)	M+GM	Dolna Graştiçiça	M+GM
Gurubanofça	GM	Gurubanofça	GM	Gurubanofça	GM
İskakaviçe	M+GM	İskakaviçe	M+GM	İskakaviçe	M+GM
İskirmani	M+GM	İskirmani	M+GM	İskirmani	M+GM
İsmoliçene	GM	İsmoliçene	GM	İsmoliçene	GM
İstaniko	M+GM	İsteniko	M+GM	İsteniko	M+GM
İstaridol	GM	İstaridol	GM	İstaridol	GM
İstordelava nd. Çovan	M+GM	İstiradlova nd. Sopot	M+GM	İstirlanova nd. Çovan	M+GM
İstraçin	GM	----	----	----	----
----	----	İstramaş	GM	İstramaş	GM
İstrofça	GM	İstrofça	M+GM	Ustrofça	M+GM
----	----	İvlas Gradişte	GM	İvlas Gradişte	GM
İvrança	GM	İvrança	GM	İvrança	GM
İzlo Koşniçe nd. Değirmenderesi	M+GM	Değirmenderesi nd. İzlo Koşniçe	M+GM	Değirmenderesi nd. İzlo Koşniçe	GM
Jabokird	M+GM	Jabokird	M+GM	Jabokird ³	M+GM
----	----	Kalulik	GM	Kalulik	GM
Katrişte-i Bala	M+GM	Gorna Katrişte	M+GM	Gorna Katrişte	M+GM
Katrişte-i zir	M+GM	Dolna Katrişte	M+GM	Dolna Katrişte	M+GM
Kırkıra	GM	----	----	----	----
Kirebiştiçe-i Bala	M+GM	Gorna Krebeştiçe	M+GM	Gorna Krebeştiçe	M+GM
Kirebeştiçe-i zir	M+GM	Dolna Krebeştiçe	M+GM	Dolna Krebeştiçe	M+GM
Koluşa	M+GM	Koluşa	GM	Koluşa	GM
Konova	M+GM	Konova (Kondava)	M+GM	Konova	M+GM
Konyov	GM	Konyov (Krinyov)	GM	Konyov	GM
Kopilofça	M+GM	Kopilofça	M+GM	Kopilofça	M+GM
Koritene	GM	----	----	----	----
Kulavızlı	M	----	----	----	----
Lalinçe	GM	Lalinçe	GM	Lalinçe	M+GM
Leska	GM	Gorna Leska	GM	Gorna Leska	GM
Leska-i zir	GM	Dolna Leska	GM	Dolna Leska	GM
Lilyaç	M+GM	Lilyaç	M+GM	Lilyaç	M+GM

¹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b.² TKG. KK. TT.d. 89, vr.395b.³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397a.

Lozne	GM	Lozne	GM	Lozne	GM
----	----	Mazaraç nd. Delvino	GM	Mazaraç nd. Delvino	GM
Mazaraçeva	GM	Mazaraç	GM	Mazaraç	M+GM
Nehtinava	M	Nehtinova	M	Nehtinova	M+GM
Nesovirtne	GM	Nesovirtne (Tesovirtne)	GM	----	----
Nevestina nd. Köprü	M+GM	Köprü nd. Nevestindol	M+GM	Köprü nd. Nevestindol	M+GM
Nikoliçevçe	M+GM	Nikoliçevçe	M+GM	Nikoliçevçe	M+GM
----	----	Novasil nd. Dobreşniçe	GM	Novasil nd. Dobreşniçe	GM
----	----	Paralova	GM	Parlova	GM
----	----	----	----	Pareşnik (Petre dimekle maruf)	GM
Pelatik	M+GM	Pelatik	M+GM	Pelatik	M+GM
Perpol	M+GM	Perpol	M+GM	Perivol (Pertol)	M+GM
Pokolniçe-i Bala	GM	Gorna Pekolniçe	GM	Gorna Bekolniçe	GM
Radolofça	M+GM	Radlofça (Adonofça)	M+GM	Radolofça	M+GM
Resne	GM	----	----	----	----
Rijdaviçe (Rizdaviçe)	GM	İrjdaviçe	GM	İrijdaviça (Rizdaviçe)	GM
----	----	Riparçe	GM	Riparçe	GM
Sinor	M+GM	Sinor	GM	Sinor	GM
Sipoşana	M+GM	Sipoşana	M+GM	Sipoşana	M+GM
Solyani	M+GM	Sovolyani	M+GM	Sovolyani (Sorolyani)	M+GM
Şuşkova	M+GM	Şuşkofça	M+GM	Şuşkofça	M+GM
----	----	Şuşkofça	GM	Şuşkofça	GM
Tavaliçe	M	Tavaliçe	M+GM	Tavaliçe	M+GM
----	----	Tirnofça nd. Drenova	GM	Tirnofça nd. Drenova	GM
Tirnovlog	GM	Tirnovlog	M+GM	Tirnovlog	M+GM
Tirsine	GM	Tirsine (Tosna)	M+GM	Tirsine	M+GM
Trumohar	M+GM	Trumohar (Trumodar)	M+GM	Trumohar	M+GM
Uzem	GM	----	----	----	----
Uzgurova	M+GM	Uzgurova	M+GM	Uzгурva	M+GM
Vabova	GM	Vabova	GM	Vabova	GM
Vakseva	GM	Vakseva	GM	Vakseva	M+GM
----	----	Vetoniçe	GM	Vetoniçe	GM
Virteşova (Virteştova)	GM	Virteşova	GM	Virteşo	GM
----	----	Zemene	GM	Zemene	GM
----	----	Zeravine	GM	Zeravine	GM
Ziliniçe	M+GM	Jelniçe	M+GM	Ziliniçe	M+GM
K:79, M:3, GM:41, M+GM:34		K:85, M:1, GM:43, M+GM:41		K:87, M:---, GM:42, M+GM:45	

K: Köy, M: Müslüman, GM: Gayrimüslim, nd.: nam-ı diğer

Çizelge 4/2. İSLAVIŞTE NAHİYESİ KÖYLERİ DİNİ YAPISI

1519		1550		1572	
Köy	Din	Köy	Din	Köy	Din
Apsaça	M+GM	----	----	----	----
----	----	Başteva	GM	Başteva	GM
----	----	Brezniçe	GM	Brezniçe	GM
----	----	Bukoyani	----	Bukoyani	----
----	----	Çereşnova	GM	Çereşnova	GM
----	----	Çeroviçe	GM	Çeroviçe	GM
Çerevidol	GM	Çerevidol	GM	Çerevidol	GM
Çimovye-i Brzeg?	M+GM	----	----	----	----
Çüdinçe	M+GM	Çüdinçe	GM	Çüdinçe	GM
Dabila	GM	----	----	----	----
----	----	Dolna Dılboçiçe	GM	Dolna Dılboçiçe	GM
----	----	Dolna Lomniçe	GM	Dolna Lomniçe	M+GM
----	----	Dolna Pekolniçe	GM	Dolna Pekolniçe	GM
----	----	Dolna Tlamina	GM	Dolna Tlamina	GM
Dranofça?	M+GM	----	----	----	----
Drenova	GM	----	----	----	----
Dubrovtniça	GM	Dubrovtniça	GM	Dobroniçe	GM
----	----	----	----	Dolgidol	GM
Gaber	GM	Gaber	GM	Gaberova	GM
Gırlani	GM	----	----	----	----
Ginofça	GM	Ginofça	GM	Ginofça	GM
----	----	Golema Çirtorya	GM	Golema Çirtorya	M+GM
----	----	Gorna Dılboçiçe	GM	Gorna Dılboçiçe	GM
Gradiç	GM	Gradiç	GM	Gradiçe	GM
Grajdani	GM	Grajdani	GM	Grajdani	GM
Gulinçe	GM	Gulinçe	GM	Gulinçe	GM
Hrankofça	GM	Hrankofça	GM	Hrankofça	GM
İrjiçe	GM	----	----	----	----
İskirlava	GM	----	----	----	----
İstanca	GM	İspatança	GM	İspatanca	GM
----	----	İstraçin	GM	İstraçin	GM
İstramaş	GM	----	----	----	----
İsveti Petka?	GM	İsveti Petka?	M+GM	İsveti Petka	M+GM
----	----	İvanofça nd. Lumniçe	GM	İvanofça nd. Lumniçe	GM
İvraştıçe?	GM	----	----	----	----
Jedilova	GM	Jedilova	GM	Jedilova	GM
Kalulik	GM	----	----	----	----
----	----	Kırkıra (Kırkova)	GM	Kırkıra (Kırkova)	GM
Kiseliçe	GM	Kiseliçe	GM	Kiseliçe	GM
Konobniçe	M+GM	Konobniçe	M+GM	Konopniçe	M+GM
Kratova-i zir	GM	Dolna Kratova nd. Bogarin	GM	----	----
Krlatiçe (der Eğridere)	GM	Krlatiçe	GM	Kırlatiçe	GM
Kristovdol	GM	Kristovdol	GM	Kristovdol	GM
Kutu Gerçi	GM	Kutu Gerçi nd. Kalu Gerçe	GM	Kutu Gerçi nd. Kalu Gerçe	GM
Lika	GM	Lika	GM	Lika	GM
Lilpaç (Lilpaç)	M+GM	----	----	----	----
Lipye	GM	Lipye	GM	Lipye (Libe)	GM
Lopoşniça	GM	Lopoşniça	GM	Lipoşniçe	GM
Mala Çirtorya	GM	Mala Çirtorya	GM	Mala Çirtorya	GM
Metijova	GM	Metajova	GM	Metajova	GM
Milutiniçe	GM	Milutiniçe	GM	Milutiniçe	GM
Mojdivyak	GM	Mojdivyak	GM	Mojdivyak	GM
Odirne	GM	Gorna Odrine	GM	Gorna Odrine	GM
Oglut (Oglun)	GM	Oglut	GM	Oglun	GM
----	----	Otoroştıçe	M+GM	Otoroşniçe	M+GM
Oşiçani	GM	Oşiçani	GM	Oşiçani	GM
Perperniçe-i zir	GM	Perperniçe	GM	Perperniçe	GM
Petraliçe	GM	Petraliçe	GM	Petraliçe	GM
Petroniçe	GM	Petrotiçe	GM	Petroniçe	GM
Poderjikon	GM	Poderjikon	GM	Poderjikon	GM
Proşçani (der Eğridere)	GM	----	----	----	----
Radubojde	GM	Radubojde	GM	Radubojde	GM
----	----	Radubojde	GM	Dolna Radubojde	GM
Sedlarçi	GM	Sedlarçi	GM	Sedlarçi	GM
Soçidol Mali İzragit?	----	----	----	----	----
----	----	----	----	Soşovçe	GM
----	----	Tesnidol nd. İzglova	GM	Tesnidol nd. Irganova	GM
----	----	Tlamina-i Gorna	GM	Tlamina-i Gorna	GM

Tolmina	GM	----	----	----	----
----	----	Uzem	GM	Uzema	GM
Uzgurova	M+GM	----	----	----	----
----	----	Vopila	GM	Vopila	GM
Zelvine (Zeravine)	GM	----	----	----	----
K:51, M:--, GM:43, M+GM:7		K:54, M:--, GM:50, M+GM:3		K:55, M:--, GM:49, M+GM:5	

M: Müslüman, GM: Gayrimüslim, nd.: nam-ı diğer

Çizelge 4/3. DUPNİÇE NAHİYESİ KÖYLERİ DİNİ YAPISI

1519		1550		1572	
Köy	Din	Köy	Din	Köy	Din
----	----	----	----	Abdioğulları	M
Ahi Obası	M	Ahi Obası	M	Ahi Obası	M
----	----	Ahi Obası-i Küçük	M	Ahi Obası-i Küçük	M
Anborani	GM	----	----	----	----
----	----	----	----	Aydın Obası nd. Ömeroğulları	M
Babine	M+GM	Babine-i diğer	M	Babine-i diğer	M
Babine-i Akdaz an karye-i Fuça-i Bala	M+GM	Babine-i diğer der nezdi Koça (Fuça)	M+GM	Babine-i diğer der nezdi Fuça (Koça)	M+GM
Babine-i Küçük	GM	Babine-i Küçük	GM	Babine-i Küçük	GM
----	----	----	----	Bahşayış nd. Baçınlu	M
Balanova	M+GM	Balanova	M+GM	Balanova (Palatovo)	M+GM
Bana	M+GM	Bana	M+GM	Bana	M+GM
Banya-i Bala	M	----	----	----	----
----	----	----	----	Baraklı nd. Çavlı	M
Belçin	GM	Belçin	GM	Belçin	GM
Bistriçe nam (diğer) Samohran	M+GM	Bistriçe-i Küçük nd. Samohran	M	Bistriçe-i Küçük nd. Samohran	M+GM
Bistriçe nd. Hamzabeylü	M+GM	Bistriçe nd. Hamzabeylü	M+GM	Hamzabeylü nd. Bistriçe ⁴	M+GM
Boboşeva	GM	Boboşeva	M+GM	Boboşeva ⁵	M+GM
Bobovdol	M+GM	Bobovdol	M+GM	Bobovdol	M+GM
----	----	Bodino nd. Kanlıdol	GM	Bodine nd. Kanlıdol	GM
----	----	----	----	Cemaat-i Bekirler nd. Mindol	M
----	----	----	----	Cemaat-i Kurd Bali	M
Çervene-Breg nd. Saruyar	GM	----	----	----	----
----	----	Çıklova	M	Çıklova	M
Çirvişte	GM	----	----	Çirvişte	GM
Çoçli	M+GM	Çoçli	GM	Çoçli	GM
Derzibahşioğulları	M+GM	----	----	Derzi Bahşioğulları	M
Devebağrırdan nd. İvoç?	M+GM	----	----	Devebağrırdan	GM
----	----	----	----	Dilboççe	GM
----	----	----	----	Dilküler	M
----	----	----	----	Divâne Hamza	M
----	----	----	----	Doğancılar	M
Dokatıçeva	GM	----	----	Dokatıçeva	GM
Dolna Kozniçe	GM	Dolna Kozniçe	GM	Dolna Kozniçe	GM
Dolna Logodaz	GM	----	----	Dolna Logodaz	M+GM
----	----	Dolna Pokrovnik	GM	Dolna Pokrovnik	GM
----	----	----	----	Dolna Resine	GM
Dolna Vırbovnik	M+GM	Dolna Vırbovnik	M+GM	Dolna Vırbovnik	M+GM
----	----	Dragodan	M+GM	Dragodan	M+GM
Drenova	GM	----	----	Drenova	M+GM
Dyakova	GM	Dyakova	GM	Dyakova	GM
----	----	----	----	Eyerci Ali	M
----	----	----	----	Eyneller	M
----	----	----	----	Eyneller nd. Kara Osman Obası	M
----	----	----	----	Froloj	M+GM
Fuça-i Bala (Kuça-i Bala)	GM	Gorna Fuça (Kuça)	GM	Gorna Fuça	GM
Gabrova	GM	Gabreşova	GM	Gabreşova (Gabrova)	M+GM
----	----	Gorna Babine	M+GM	Gorna Babine	M+GM
----	----	----	----	Gorna Koznik	M+GM
Gorna Logodaj	GM	----	----	Gorna Logodaz	M+GM
----	----	----	----	Gorna Pokrovnik	GM
----	----	----	----	Gorna Resine	GM
Gorna Vırbovnik	GM	Gorna Vırbovnik	M+GM	Gorna Vırbovnik	M+GM
Gradeva	M+GM	----	----	Gradeva	M+GM
----	----	Hacı Ali Obası nd. Derzibaşı	M	Hacı Ali Obası nd. Derzibaşı	M
----	----	----	----	Hacı Halil nd. Aslhanlar	M
----	----	----	----	Hacı Lala nd. Apostol (İsvetol)	GM
----	----	----	----	Halidler	M
----	----	----	----	Hasan Obası	M
Hırsova	GM	----	----	Hırsova	GM
Hotova	GM	Hotova	GM	Hotova	GM
----	----	İriyle	M+GM	İriyle	M+GM

⁴ Köyde bulunan cemaat, Türkman Yörükân taifesinden olup Mamalu aşiretinden idi. Cevdet Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yayınları, İstanbul 2012, s.345.

⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.421a.

İskirne	M+GM	İskirne	M+GM	İskirne	M+GM
İslatine	M+GM	İslatine	M+GM	İslatine	M+GM
----	----	İsmoļçova	M+GM	İsmoļçeva	M+GM
İstarçova nd. İstaridol ve nd. Yaraktov	GM	İstaridol nd. İstarçova	GM	İstaridol nd. İstarçova	GM
----	----	----	----	İstob	M
----	----	İsveti Petri nd. Novasil	GM	İsveti Petri nd. Novasil	GM
İsvetol nd. Hacı Lala	GM	İsvetol nd. Hacı Lala	GM	----	----
Jelezniçe (Zelezniçe)	GM	----	----	----	----
Kamenik	M+GM	Kamanik	M+GM	Kamanik	M+GM
----	----	----	----	Karacalar	M
Karaman Obası	M	Karaman Obası nd. ...	M	Karaman Obası	M
----	----	Karamanlu	M	Karamanlu	M
Kırçine (Kırçinliye)	GM	Kırçine	GM	Kırçine	GM
----	----	----	----	Kırklar	M
----	----	----	----	Kırvidol (Mirvidol)	GM
----	----	----	----	Kızılcalar	M
Kirebikal	M+GM	Krebikal	GM	Kirebikal	GM
Koca Halid	M	Koca Halid	M	Koca Halid	M
Kozniçe	M+GM	----	----	----	----
----	----	Korkine nd. Grazar	GM	Korkine nd. Grad	GM
Kraşeva	GM	Kraşova (Kraşeva)	M+GM	Kraşeva	M+GM
Krayniçe	M+GM	Krayniçe	M+GM	Kranıçe	M+GM
Kremenik	M+GM	Kremenik	GM	Kremenik	GM
Krupnik	M+GM	----	----	Krupnik	M+GM
----	----	----	----	Kulağuzlu nd. Umur Obası	M
----	----	----	----	Küçük Mürsel Obası	M
Leskova	GM	----	----	Leskova	M+GM
Lihotiçe (Liçoniçe)	GM	Lihotiçe	M+GM	Lihotiçe (Liçoniçe)	GM
Lisiya	M+GM	----	----	Lisiya	M+GM
Male Fuça (Male Kuça)	GM	Male Fuça (Male Kuça)	GM	Male Kuça (Male Fuça)	M+GM
----	----	----	----	Mansur Obası	M
Marulova	GM	----	----	Marulova	M+GM
----	----	----	----	Mehmedli Zaviye-i İbrahim Baba	M
Milamova	GM	Milamova	GM	Milamova	M+GM
Mirvidol	GM	Mirvidol	GM	----	----
----	----	----	----	Moştançe	M
----	----	Mursallı	M	Mursallı	M
Novgrad nd. Belanov	GM	Nevgrad nd. Belane	GM	Nevagrad nd. Belane	GM
Novasilani	M+GM	Novasil	M+GM	Novasil	M+GM
Ofçar	GM	Ofçar	GM	Ofçar	GM
Orahoviçe	M+GM	Orahoviçe	M+GM	Orahoviçe	M+GM
Osikofça	GM	Osikofça	GM	----	----
Osinova	M+GM	----	----	Osenova	M+GM
----	----	----	----	Osman Fakih	M
----	----	----	----	Ömer Obası	M
Padeş	M+GM	----	----	Padeş	M+GM
Pastre	GM	Pastre	GM	Pastre	GM
Pastuh	GM	Pastuh	GM	Pastuh	GM
----	----	----	----	Paşa Yigit	M
Plajıva	GM	Plajeva	M+GM	Plajeva	M+GM
Polatova	GM	Polatova	M+GM	Polatova (Bolanova)	GM
Poromin	M+GM	----	----	Poromin	M+GM
----	----	----	----	Rahmanlı	M
Ratray nd. Sofular	M	----	----	----	----
Resne-i Bala	GM	----	----	----	----
Resne-i zir	GM	----	----	----	----
Resnofça (Resulçe)	M+GM	Resnofça (Resulçe)	M+GM	Resofça	M+GM
Rilye	M+GM	----	----	----	----
Saparova	GM	Saparova	GM	Saparova	M+GM
Sarular	M	Sarular nd. Tekür pınarı	M	Sarular nd. Tekür pınarı	M
----	----	Saruyar nd. Çervene Breg	M+GM	Saruyar nd. Çervene-Breg	M+GM
----	----	----	----	Seğit Obası	M
Selişte	M+GM	----	----	Selişte	M+GM
----	----	----	----	Sendel Obası	M
----	----	----	----	Simidlü	M
Sinor	GM	Sinor nd. Kozniçe	M+GM	Sinor nd. Kozniçe	M+GM
----	----	Sofular	M	Sofular	M
Sokolçeva	GM	----	----	----	----
----	----	----	----	Suşıçe	M+GM
----	----	----	----	Süleymanlı	M
----	----	Şatrova	GM	Şatrova	GM

Şilkova?	M	----	----	----	----
Şuşişe	GM	----	----	----	----
----	----	----	----	Taşkesen	M
----	----	----	----	Tekye Köyü	M
----	----	Topal Ali nd. Göklemezli	M	Topal Ali nd. Göklemezli	M
Topolniçe	GM	Topolniçe	GM	Topolniçe	GM
----	----	----	----	Toroskova	GM
Uranova	M+GM	----	----	Uranova	M+GM
----	----	----	----	Ustob	M
----	----	----	----	Uzunca	M
----	----	Uzuncalar	M	Uzuncalar	M
Virçova	GM	Virçova	GM	Virçova	GM
Vulkova	M+GM	Vulkova	M+GM	Vulkova	M+GM
Yazıkofça	GM	Yazıkofça	GM	Yazıkofça	GM
K:82, M:7, GM:44, M+GM:31		K:70, M:14, GM:30, M+GM:26		K:131, M:50, GM:36, M+GM:45	

M: Müslüman, GM: Gayrimüslim, nd.: nam-ı diğer

Çizelge 4/4. CUMA'YA TABİ KÖYLERİN DİNİ YAPISI

1550		1572	
Köy	Din	Köy	Din
Abdioğulları	M	----	----
Aydın Obası nd. Ömeroğulları	M	----	----
Bahşayış nd. Baçınlu	M	----	----
Baraklı (Beratlı) nd. Çavlı	M	----	----
Bistriçe	M+GM	----	----
Cemaat-i Bekirler nd. Mindol	M	----	----
Cemaat-i Eyerciler	M	----	----
Cemaat-i Kurd-Bali	M	----	----
Çervište	GM	----	----
Davud Obası	M	Davud Obası	M
Derzibahşioğulları	M	----	----
Devebağırđan	M+GM	----	----
Dılboçiçe	GM	----	----
Dilküler	M	----	----
Divâne Hamza	M	----	----
Doğancılar	M	----	----
Dokatiçeva	GM	----	----
Dolna Logodaj	GM	----	----
Dolna Resine	GM	----	----
Drenova	M+GM	----	----
Eyerci Ali	M	----	----
Eyneller nd. Osman Obası	M	----	----
Froloj	M+GM	----	----
Gabrova	GM	----	----
Gorna Logodaz	M+GM	----	----
Gorna Pokrovnik	GM	----	----
Gorna Resne	GM	----	----
Gradeva	M+GM	----	----
Hacı Halil nd. Asılcalar	M	----	----
Hasan Obası	M	----	----
Hırsova	GM	----	----
Hisarlu Obası	M	Hisarlu Obası	M
İriye	M	----	----
İstob (İsitob)	M	----	----
Jelejniçe (Zelezniçe)	GM	Jelejniçe	----
Karaca Ahmedlü	M	Karaca Ahmedlü	M
Karacalar	M	----	----
Kırklar	M	----	----
Kızılcalar	M	----	----
Koca Halid	M	----	----
Kulağuzlu nd. Umur Obası	M	----	----
Kurd Bali	M	Kurd Bali	M
Küçük Mürsel Obası	M	----	----
Leskova	M+GM	----	----
Lisiya	M+GM	----	----
Mansur Obası	M	----	----
Mehmedli Zaviye-i İbrahim Baba	M	----	----
Moştançe	M	----	----
Nefs-i Cumabazarı	M	Nefs-i Cumabazarı	M
Oruç Obası	M	Oruç Obası	M
Osenova	M+GM	----	----
Osman Fakih	M	----	----
Ömer Obası	M	----	----
Padeş	M+GM	----	----
Paşa Yiğit	M	----	----
Poromin	M+GM	----	----
Rahmanlı	M	----	----
Seğit Obası	M	----	----
Selište	M+GM	----	----
Seydi Obası	M	----	----
Suşiçe	M+GM	----	----
Stüeymanlı	M	----	----
Taşkesen	M	----	----
Tekye köyü	M	----	----
Uranova	M+GM	----	----
Ustob	M	----	----
K:66, M:42, GM:10, M+GM:14		K:7, M:6	

M: Müslüman, GM: Gayrimüslim, nd.: nam-ı diğer

Çizelge 4/5. RADOMİR NAHİYESİ KÖYLERİ DİNİ YAPISI

1519		1550		1572	
Köy	Din	Köy	Din	Köy	Din
Arbanaş	GM	Arbanaş nd. Dolna Lekofça	GM	Arbanaş nd. Dolna Leskofça	GM
Baborad	GM	Baboraç	GM	Baboraç	GM
Beladeva	GM	Beluvode	GM	Beluvode	GM
Belçaniçe	GM	Belçaniçe	GM	Balçaniçe	M+GM
Belut	GM	----	----	----	----
Bihor	GM	Bihor	GM	Bihor	GM
Brankofça	GM	----	----	----	----
Cinofça	GM	Cinofça nd. Visofça	GM	Çinofça nd. Visofça	GM
Çerişnova	GM	----	----	----	----
Çerven Mogile	GM	Çerven Mogile	M+GM	Çerven Mogile	M+GM
Çoklova	GM	Çoklova	GM	Çoklova	GM
----	----	Çukofça	GM	Çukofça	M+GM
Debelilug	GM	Debelilug	GM	Debelilug	GM
----	----	Gorna Dikaniye	M+GM	Gorna Dikaniye	M+GM
Dolna Dukan	GM	Dolna Dikan	GM	Dolna Dikan	GM
Dolna Goloviçe	GM	----	----	----	----
----	----	----	----	Dolna Lekofça nd. Arbanaş	GM
Dolna Rakofça	GM	Dolna Rakofça	GM	Dolna Rakofça	GM
Dolna Rayçe	GM	Dolna Rayçe	GM	Dolna Rayçe	GM
----	----	Dragovin-i Kladiçe	GM	Dragovin-i Kladiçe	GM
Doykofça	GM	Doykofça	GM	Doykofça	GM
Dren (Vrana)	GM	Dren	GM	Dren	GM
Foroluj	GM	----	----	----	----
Gabreşoviçe	GM	----	----	----	----
Gorna Brest	GM	----	----	----	----
Gorna Durugan	GM	Gorna Durugan	M+GM	Gorna Durugan	GM
Gorna Rakoviçe	GM	----	----	----	----
Gorna Uyne	GM	----	----	----	----
Hrankofça	GM	Hranofça	GM	Hranofça	GM
İplana nd. Poçimiçe	GM	Poçimiçe	GM	Poçimiçe (Plana)	GM
İplaniniçe	GM	Keltobek (Klenovnik)	GM	Klenovnik	GM
İstiredne Durugan	GM	Sredne Durugan	GM	Sredne Durugan	GM
İsveti Nikola ...	GM	----	----	----	----
İzlataci	GM	İzlatarei	GM	İzlatarei	GM
İzvor	M	İzvor	M+GM	İzvor	M+GM
Jedne	GM	Jedne	GM	Jedne	GM
Jituşa	GM	Jituşa (Jenbuşra)	GM	Jituşa	GM
Kasilug	GM	Kisilug	GM	Kasilug	GM
Kırnol	M+GM	Kırnol	M+GM	Kırnol	M+GM
Kırçofça	GM	Kırçofça	GM	Kırçofça	GM
Klenovik maa İsveti Nikola	GM	----	----	----	----
Kondofori	M+GM	Kondofori	M+GM	Kondofori	M+GM
Kopaniçe	GM	Kopaniçe	GM	Kopaniçe	GM
Kopreva	GM	----	----	----	----
Kosturiçe	GM	Kosturiçe	GM	Kosturiçe	GM
Leskofça-i Bala	GM	Gorna Leskofça	GM	Gorna Leskofça	GM
Lipatiç nd. Dragovin-i Kladiçe	GM	----	----	----	----
Lopojet	GM	Lopojet	GM	Lopojet	GM
Medven	M+GM	Medven	M+GM	Medven	M+GM
Muksul	GM	----	----	----	----
Musa Beylü	M	Musa Beylü	M+GM	Musa Beylü	M+GM
Nekovançe	GM	Nekovançe	GM	Nekovançe	GM
----	----	Novasil nd. Keliçofça	GM	Novasil nd. Keliçofça	GM
Oşlofça	GM	Oşlofça	GM	Oşloviçe	GM
Oşofça	GM	Oşofça	GM	Oşofça	GM
Paskaç	GM	Paskaç	GM	Paskaç	GM
Piribotnik	GM	Piribotnik	M+GM	Piribotnik	M+GM
Prazarçi	GM	Prazarca	GM	Prazarça	GM
Pripoy	GM	Pripoy	GM	Pripoy	GM
Provaleniçe	GM	Przovaliçe	GM	Provaliçe	GM
Rahovlat	GM	Ruhovlat	GM	Ruhovlat	GM
Rayçe-i Bala	GM	Gorna Rayançe	GM	Gorna Rayançe	GM
Rikaçofça?	GM	Gorna Rakofça	GM	Gorna Rakofça	GM
Rişoviçe nd. Cinofça	GM	----	----	----	----
Sedlarçi	GM	Sedlarçi	GM	Sedlarçi	GM
Selişnidol	GM	----	----	----	----
Şatorova	GM	----	----	----	----
Şavarna	GM	Şavarna	GM	Şavarna	GM

Tirnofça	GM	Tirnofça	GM	Tirnofça	GM
Uglarçi	GM	Uglarçi	M+GM	Uglarçi	M+GM
Virba	M+GM	Virbe	M+GM	Virbe	M+GM
Yagılınçe	GM	Yagılınçe	M+GM	Yagılınçe	M+GM
K:67, M:2, GM:61, M+GM:4		K:54, GM:42, M+GM:12		K:55, GM:42, M+GM:13	

M: Müslüman, GM: Gayrimüslim, nd.: nam-ı diğer

Çizelge 4/6. PİYANIÇE NAHİYESİ KÖYLERİ DİNİ YAPISI

1519		1550		1572	
Köy	Din	Köy	Din	Köy	Din
Bogorodiçe	GM	Bogorodiçe	GM	Bogorodiçe	GM
Brlog	GM	Brlog	M+GM	Brlog	GM
Çareva Sele	M+GM	Çareva Sele (Çareva Bile)	M+GM	Çareva Sele (Tsarevo Selo)	M+GM
Çepremnik	GM	Çepremnik (Çepremnik)	M+GM	Çepremnik	GM
Çerani	GM	Çeraniçe	M+GM	Çerani	M+GM
Çirkvineç-i Bala	GM	Çirkvineç-i-Bala	GM	Çirkvineç-i Bala	GM
Çirkvineç-i zir	GM	Dolna Çirkvineç	GM	Dolna Çirkvineç	GM
Çirvariçe	GM	Çeravariçe	GM	Çeravariçe	GM
Dobrovdol	GM	Dobridol	GM	Dobridol	GM
----	----	Dolakçe?	GM	Dolaniçe	GM
Dolna İzvegri	M+GM	Dolna İzvegri	GM	Dolna İzvegri	GM
Lukoviçe-i zir	GM	Dolna Lukoviçe	GM	Dolna Lukoviçe	GM
Drafçe	GM	Drafçe (Diramçe)	M+GM	Drafçe	M+GM
Gabrova	GM	Gabrova	GM	Gabrova	M+GM
Gavrilani	GM	Gavrilani	M+GM	Gavrilani	GM
Gırlani	GM	Gırlani	GM	Gırlani	GM
Glaviçe?	GM	Glagofça	GM	Glagofça	GM
Gorna Lukoviçe	GM	Gorna Lukoviçe	GM	Gorna Lukoviçe	M+GM
Grad	M+GM	Grad	M+GM	Grad	M+GM
İliya	GM	İliye	GM	İliye	GM
İsmerdeş	GM	İsmerdeşniçe	GM	İsmerdeşniçe	M+GM
İstamir	M+GM	İstamir	M+GM	İstamir	M+GM
İstimmik	GM	İstimmik	GM	İstimmik	GM
İzvegre-i Bala	GM	Gorna İzvegri	GM	Gorna İzvegri	GM
Kalimançe	GM	Kalimançe	M+GM	Kalimançe	M+GM
Kameniçe	M+GM	Kameniçe	M+GM	Kameniçe	M+GM
Kiseliçe	GM	Kiseliçe	GM	Kiseliçe	GM
Kolşova	GM	Kolşova	GM	Kolşova	GM
Kopaniçe? (Kosaniçe)	GM	----	----	----	----
Kostindol	GM	Kostindol	GM	Kostindol	GM
----	----	Koşofça	GM	Koşofça	GM
----	----	Kosoviçe (diğer)	GM	Koşofça-i diğer	M+GM
Leşniçe	GM	Leşniçe	GM	Leşniçe	GM
Maçoç	GM	Maçofoça	GM	Maçofoça	GM
Bileştiçe (Belsiçe)	GM	Bileştiçe	GM	Bileştiçe	GM
Oçipal	GM	Oçipal	M+GM	Oçipal	M+GM
----	----	----	----	Orahova Brda nd. Novasil (Orahovo Brdo nd. Novo Selo)	GM
Paniçar	M+GM	Paniçar	M+GM	Paniçar	M+GM
Razloşniçe	GM	Razloşniçe	GM	Razloşniçe	GM
Selnik	GM	Selnik	GM	Selnik	GM
Suşiçe	GM	Suşiçe	GM	Suşiçe	GM
Tavaliçe	GM	----	----	----	----
Tişan	M+GM	Tişan	M+GM	Tişan	M+GM
Trebotivişte	GM	Trebotivişte	M+GM	Trebotivişte	M+GM
Vetrine	GM	Vetrine	GM	Vetrine	GM
Viratıslavça	GM	Viratıslavça	GM	Viratıslavça	GM
Virçi	M+GM	Virçi	M+GM	Virçi	M+GM
Yılhova	GM	Yılhova	GM	Yılhova	M+GM
K:44, GM:36, M+GM:8		K:45, GM:30, M+GM:15		K:46, GM:29, M+GM:17	

M: Müslüman, GM: Gayrimüslim, nd.: nam-ı diğer

Çizelge 4/7. SİRİŞNİK VE GORNA KRAYIŞTE NAHİYELERİNE TABİ KÖYLERİN DİNİ YAPISI

1519		1550		1572	
Köy	Din	Köy	Din	Köy	Din
Altumaniçe	GM	----	----	Altuman	GM
Apsarca	GM	Apsarca	GM	Apsarca	GM
Avlamine?	GM	----	----	----	----
Balmuşinci	GM	Balmuşinci	GM	Balmuşinci	GM
Belova	GM	Belova	GM	Belova	GM
Belut	GM	Belut	GM	Belut	GM
Berbilofça	GM	Berbilofça	GM	Berbilofça	GM
Berendi	GM	Berendi	M+GM	Berendi	M+GM
----	----	Bistriçe	GM	Bistriçe	GM
Bodine nd. Kanlıdol	GM	----	----	----	----
Boroviçe	GM	Boroviçe	GM	Borofçe	GM
Brankofça	GM	Brankofça	GM	Braykofça	GM
Çerişnova	GM	Çerişnova	GM	Çerişnova	M+GM
----	----	Dayanofça	GM	Dayakofça	GM
----	----	Debela Glava	GM	Debela Glava	----
Desislavçe	GM	Desislavçe	GM	Desislavçe	GM
Dılka Lika (Dılka Luka)	GM	Dılka Luka	GM	Dılka Luka	GM
Divlene	GM	Divlene	GM	Divlene	GM
Dobrovdol	GM	Dobridol	GM	Dobridol	GM
Dobrotiniçe	GM	Dobroniçe	GM	Dobroniçe	----
----	----	Dolna Bela nd. Bosilgrad	GM	Dolna Bela nd. Bosilgrad	GM
Dolna Bobova	GM	Dolna Bobova	GM	Dolna Bobova	GM
Dolna Çeste	GM	Dolna Çeste	GM	Dolna Çeste	----
Dolna Goloviçe	GM	Dolna Glogoviçe	GM	Dolna Glogofça	M+GM
Dolna İhmelne	GM	Dolna İhmelne	GM	Dolna İhmelne	GM
Dolna İlsine?	GM	Dolna Lisine	GM	Dolna Lesne	GM
Dolna Kobile	GM	Dolna Kobile	GM	Dolna Kobile	GM
Dolna Koritene	GM	Dolna Koritene	GM	Dolna Koritene	GM
Dolna Leskofça nd. Arbanas	GM	----	----	----	----
Dolna Lubata	GM	Dolna Lubata	GM	Dolna Lubata	GM
Dolna Riparçe	GM	Dolna Riparçe	GM	Dolna Riparçe	GM
Dolna Sekirna	GM	Dolna Sekirna	GM	Dolna Sekirna	M+GM
Dolna Uyne	GM	Dolna Uyne	M+GM	Dolna Uyne	GM
Dolna Vrabça	M+GM	Dolna Virafçe	M+GM	Dolna Viraniçe	M+GM
Dragiçiçe nd. Gurubniçe	GM	Gorniçe nd. Dragiçiçe	GM	Gorniçe nd. Dragiçiçiçe	GM
Gabreşoviçe	GM	Gabreşofça	GM	Gabreşofça	GM
Gabrovdol	M+GM	Gabrovdol	M+GM	Gabrodol	M+GM
Golojne	GM	Golojiye	GM	Golojiye	GM
Goraçofoça	GM	----	----	----	----
Gorna Bobova	GM	Gorna Bobova	GM	Gorna Bobova	GM
Gorna Yerestiça (Brestiçe)	GM	Gorna Bresniçe	GM	Gorna Bresniçe	GM
Gorna Brest	GM	Gorna Brest	GM	Gorna Brest	GM
Gorna Çeste	GM	Gorna Çeste	GM	Gorna Çeste	GM
Gorna Goloviçe	GM	Gorna Glogoviçe	GM	Gorna Glogoviçe	GM
Gorna İhmelne	GM	Gorna İhmelne	GM	Gorna İhmelne	GM
Gorna İskirne	GM	Gorna Sekirna	GM	Gorna Sekirna	GM
Gorna Kobile	GM	Gorna Kobile	GM	Gorna Kobile	GM
Gorna Koritene	GM	Gorna Koritene	GM	Gorna Koritene	GM
Gorna Lubata	GM	Gorna Lubata	GM	Gorna Lubata	GM
Gorna Riparçe	GM	Gorna Riparçe	GM	Gorna Riparçe	GM
Gorna Uyne	GM	Gorna Uyne	GM	Gorna Uyne	GM
Gorna Virabça	GM	Gorna Virafçe	M+GM	Gorna Virançe	M+GM
----	----	Guruçiçe	GM	Guruçiçe	GM
Hodivjev nd. Radiçefoçe	GM	Radiçefoçe nd. Modnova?	GM	Radiçefoçe nd. Hodiva	GM
Minkofça?	GM	Hinkofça	GM	Hinkofça	----
Hraniçe	GM	Hraniçe	GM	Hraniçe	GM
İpçilne İstene	GM	İpçilne İstene	M+GM	İpçilne İstene	M+GM
İrçavitok	GM	İrçavitok	GM	İrçavitok	GM
----	----	İrjani	GM	İrjani	GM
İsko Kayaniçe	M	İsko Kayaniçe	M	İsko Kayaniçe	M
İsmirivdol	GM	İsmirovdol	GM	İsmirovdol	GM
İstanofça	GM	İstanofça	GM	İstanofça	GM
----	----	İstoyan?	GM	----	----
İsveti Nikola nd. Poçimoviçe	GM	İsveti Nikola	GM	İsveti Nikola	GM
İsveti Nikola nd. Rayçolofça	GM	İsveti Nikola	GM	İsveti Nikola	GM
İvlavi Tolçi	GM	İvlaci Tolçi	GM	İvlaci Tolçi	GM
İvranya İstene	GM	İvranya İstene	GM	İvranya İstene	GM
İzlidol	GM	İzlidol nd. Arkaçoğa	GM	İzlidol nd. Arkaçoğa	----

İzlogoşt	GM	İzlogoşt	GM	İzlogoşt	GM
İzlogoşt ...	GM	İzlogoşt (İzlogoşt-ı diğer)	GM	İzlogoşt-ı diğer	GM
İzvor	GM	İzvor	GM	İzvor	M+GM
İzvor-ı diğer	GM	İzvor-ı Küçük	GM	İzvor-ı Küçük	GM
Jabyani	GM	Jabyani	GM	Jabyani	GM
Kalişte	GM	Kalişte	GM	Kalişte	GM
Kalotince	GM	Kalotince	M+GM	Kalotince	M+GM
Kiseliçe	GM	Kiseliçe	GM	Kiseliçe	GM
Kosaca	GM	Kosaca	GM	Kosaca	GM
Koseva	GM	Koseva	GM	Koşeva	GM
Koşareva	GM	----	----	----	----
Kovaçoğça	GM	Kovaçoğça	M+GM	Kovakofça	GM
----	----	Kozidol	GM	Kozidol	GM
Leçefçe	GM	Leçefçe	GM	Luçefce	GM
Leska	GM	----	----	----	----
Leva Reka	GM	Leva Reka	GM	Leva Reka	GM
Lojani	M+GM	Lojani	M+GM	Lojani	M+GM
Mali Brest (Bah Brest)	GM	Mali Brest	GM	Mali Brest	GM
Metohiye	GM	Metohiye	GM	Metohiye	GM
Milkofça	GM	----	----	----	----
----	----	Mile Kominçe	GM	Mile Kominçe	GM
Milofça	GM	Milofça	GM	Milofça	GM
Milofça	GM	Milofça	GM	Milofça	GM
Muksul	GM	Muksul	GM	Muksul	GM
Murtine	GM	Murine	GM	Murine	GM
----	----	Nefs-i Sırışnik	M+GM	Nefs-i Sırışnik	M+GM
Novasilani	GM	----	----	----	----
----	----	----	----	Novasil nd. Arzane Gradişte	GM
----	----	----	----	Novasil nd. Suha Lubata	GM
Odraniçe	GM	Odraniçe	GM	Odraniçe	GM
Paniçar	GM	Paniçar nd. Koşareva	GM	Paniçar nd. Koşareva	GM
----	----	Pelatince	M+GM	Pelatince	M+GM
Pelatişniçe	GM	Plateşniçe	GM	Plaşniçe	GM
Penkofça	GM	Penkofça	GM	Penkofça	GM
Petre (Pareşnik)	M+GM	----	----	----	----
----	----	Peştera	M+GM	Peştera	M+GM
Pojiçe	GM	Pojiçe	GM	Pojiçe	GM
Poletensko (Bolteşinko)	GM	Poletensko	GM	Poletensko	GM
----	----	Posta Brestiçe	GM	Pusta Bresniçe	GM
Prazno Glav	GM	Prazno Glaviçe	GM	Prazno Glaviçe	GM
----	----	----	----	Prazno Glaviçe	GM
Predostişe nd. Treklene	GM	Predostişe nd. Breklene	GM	Predostişe nd. Breklene	GM
Preslop	GM	Preslop	GM	Preslop	GM
Presniçe?	GM	----	----	----	----
Puçival	GM	----	----	----	----
Radubojde	GM	Radibojde	GM	Radibojde	GM
Rayançe	GM	Rayançe	GM	Rayançe	GM
Raykolofça	GM	Rayçolofça nd. İsveti Nikola	GM	Rayçolofça nd. İsveti Nikola	GM
----	----	Selişnidol	M+GM	Selişnidol	GM
Sredne Koritene	GM	Sredne Koritene	GM	Sredne Koritene	GM
Şuşiçe	GM	Şuşiçe	GM	Şuşiçe	GM
Şibkoviçe	GM	Şibkofça	GM	Şibkofça	GM
Toplidol	GM	----	----	----	----
Uninçe	GM	Uninçe	GM	Usinci	GM
Uşi	M+GM	Uşi	M+GM	Uşi	M+GM
Vilçaniçe	GM	Vilçaniçe	GM	Vilçaniçe	GM
----	----	----	----	Vilçaniçe	GM
Vidrar	GM	Vidrar	GM	Vidrar	GM
Vladkofça	GM	Vladkoviçe	GM	Vladkofça nd. Gorna Sine	GM
Yanbeşor (Banişor)	M+GM	Yanbeşor (Banişor)	GM	Yanbeşor	GM
Yanofça	GM	Yanofça	GM	Yanofça	GM
Yasikodol	GM	Yasikodol	GM	Yasikodol	GM
Yelihovdol	GM	Yelihovdol	GM	Yelihovdol	GM
Zemene	GM	----	----	----	----
K:114, M:1, GM:107, M+GM:6		K:114, M:1, GM:99, M+GM:14		K:113, M:1, GM:97, M+GM:15	

M: Müslüman, GM: Gayrimüslim, nd.: nam-ı diğer

Çizelge 5/1. 1519 TARİHİNDE ILICA KAZASI MANASTIRLARI TASARRUF DURUMU

1519 (Mufassal Defter)				1519 (İcmal Defter)	
Manastır Adı	Aziz/Keşiş/Rahip/Ruhban Adı	Nahiye	Manastır Konumu	Hasıl	Hasıl
Bogoslavçe (İspas) ¹	----	Sirişnik	Yanbeşor (Banişor) k. ne tabi olarak gösterilmiştir.	200	200
(yok) ²	----	Radomir	Yağılınçe k. içinde gösterilmiştir.	30	30
Varvara ³	----	Dupniçe	Banya k. ve Saparova k. içinde kaydedilmiştir.	41+60	30+----
İsveti Dimitri ⁴	----	Dupniçe	Saparova k. içinde kaydedilmiştir.	40	40
İsveti Dimitri ⁵	----	Radomir	Klenovnik k. içinde kaydedilmiştir.	77	77
İsveti Nikola ⁶	----	Radomir	Hrankofça k. içinde kaydedilmiştir.	100	100
İsveti Nikola ⁷	----	Ilcea	Çervenyanı k. içinde kaydedilmiştir.	----	----
İsveti Nikola ⁸	----	Sirişnik	Prazno Glav k. içinde kaydedilmiştir.	450	450
Bogradıçe (Bogorodıçe) ⁹	----	Ilcea	İskakaviçe k. içinde kaydedilmiştir.	120	----
Bogorodıçe ¹⁰	Keşiş 1 hane	Ilcea	Tavaliçe k.	50	50
Preobrajen ¹¹	Keşiş 1 nefer	Ilcea	Tavaliçe k.	150	150

¹ BOA. MAD.d. 170, vr.22a; BOA. TT.d. 74, s.4.

² BOA. MAD.d. 170, vr.75b; BOA. TT.d. 74, s.4. (Radomir'e bağlı Yanbeşor köyünde "Manastır Keşişlik" adında 30 akçelik bir vergi alınmıştır.) (Bu manastırın adı 1572 tarihli defterde "Manastır-ı İspas" olarak geçmektedir. TKG. KK. TT.d. 88, vr.205a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.570.)

³ BOA. MAD.d. 170, vr.100a, 101a. (1519 tarihli defterde Dupniçe'ye bağlı Bana (Banya) köyünde kaydedilen manastıra 41 akçe yazılmış, diğer sayfada ise Saparova köyünde 60 akçe yazılmıştır.) (Defterin icmal kaydında ise sadece Bana köyüne kaydedilen manastır için 30 akçe yazılmıştır. BOA. TT.d. 74, s.14.)

⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.101a; BOA. TT.d. 74, s.14.

⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.114b; BOA. TT.d. 74, s.16.

⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.116a; BOA. TT.d. 74, s.16.

⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.328a. (Bu manastırın vergi tutarı ayrı yazılmayıp, "hasil maa manastır İsveti Nikola 8577" şeklinde kaydedilmiştir.)

⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.334b; BOA. TT.d. 74, s.130.

⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.351a.

¹⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.353a; BOA. TT.d. 74, s.139.

¹¹ BOA. MAD.d. 170, vr.353a; BOA. TT.d. 74, s.139.

Bogoslavçe ¹²	----	Sirişnik	Belova k.	290	290
Bogoslavçe ¹³	----	Radomir	Hrankoŭça k.	100	100
İsveti Petka ¹⁴	----	Dupniçe	Kirebikal k. içinde kaydedilmiştir.	25	----
İsveti Nikola ¹⁵	----	Sirişnik	İstanoŭça k.	300	300
Bogoslavçe ¹⁶	Keşiş Bogdan İstaneç?	Sirişnik	Boroviņe k.	50	50
İsveti Nikola ¹⁷	----	Goma Krayište	Goma Vrabça k.?	100	100
İsveti Nikola ¹⁸	----	Sirişnik	İpçilne İstene k.?	200	200
Bogorodiçe ¹⁹	Kaluger (Rahip) Kravine?	Goma Krayište	Zemene k.	210	----
Bogorodiçe ²⁰	----	Goma Krayište	Predoştiçe köyüne dâhildir.	20	----
Petriç ²¹	----	Goma Krayište	Predoştiçe k.	167	----
İsveti Otaç (Ofça) Kostandin ²²	----	Ilcea	Eğridere (Eğridere Palankası) tabi Ilcea	muaf	muaf
İsveti Otaç ²³	----	Ilcea	Rilye keferesine yakın	muaf	muaf
			Toplam	2.780	2.167

k.: karye/köy

¹² BOA. MAD.d. 170, vr.360b; BOA. TT.d. 74, s.143. (Bu köy 1519 tarihli defterde “*Lipatiç nd. Dragovini Kladiçe*” köyünün kayıtları arasında gösterilmiştir. Ancak admin geçtiği yerde “*Manastir Bogoslavçe tabi Sirişnik*” yazılıdır. BOA. MAD.d. 170, vr.360b.) (1572 tarihli defterde ise bu manastır Sirişnik nahiyesine bağlı Belova köyünün vakımlarında kaydedilmiştir.)

¹³ BOA. MAD.d. 170, vr.389a; BOA. TT.d. 74, s.159. (Bu manastırın hasılı Dupniçe nahiyesindeki Novasilani köyüne kaydedilmiştir. Ancak manastır isminin “*Manastir Bogoslavçe der nezdi karye-i Hrankoŭça tabi Radomir*” şeklinde geçmesinden manastırın Radomir’e bağlı Hrankoŭça köyü yakınında olduğu anlaşılmaktadır.)

¹⁴ BOA. MAD.d. 170, vr.390a.

¹⁵ BOA. MAD.d. 170, vr.405b; BOA. TT.d. 74, s.169. (Bu manastırın İstanoŭça da olduğu 1572 tarihli defterde de kaydedilmiştir. TKG. KK. TT.d. 88, vr.249b; Sokoloski, *Turski Dokumenti ...*, Tom V, Kniga I, s.678.)

¹⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.418b; BOA. TT.d. 74, s.177.

¹⁷ BOA. MAD.d. 170, vr.420b; BOA. TT.d. 74, s.178.

¹⁸ BOA. MAD.d. 170, vr.420b; BOA. TT.d. 74, s.178.

¹⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.422a; BOA. TT.d. 74, s.179.

²⁰ BOA. MAD.d. 170, vr.423a; BOA. TT.d. 74, s.179.

²¹ BOA. MAD.d. 170, vr.423a; BOA. TT.d. 74, s.179.

²² BOA. MAD.d. 170, vr.556b.

²³ BOA. MAD.d. 170, vr.556b.

Çizelge 5/2. 1550 TARİHİNDE İLİCA KAZASI MANASTIRLARI TASARRUF DURUMU

1550 (Mufassal Defter)			1550 (İcmal Defter)		
Manastır Adı	Azız/Keşiş/Rahip/Ruhban Adı	Nahiye	Manastırın Konumu	Hasıl	Hasıl
Arhangel ¹	Ruhban İstale Priselec	İlica	Goranofça k.	110	----
İsveti Nikola ²	----	İlica	Cervenyani k.	20	----
İsveti Ofça ³	----	İlica	Eğridere	342	----
Bogorodice ⁴	Keşiş Radarin?	İlica	Zemene k.	107	----
İsveti Dimitri ⁵	Keşiş Pop Kovo (Kojo)	İlica	Banya mz. Graniçe k.	312	312
Obrdam (Preobrajen) ⁶	----	İlica	Tavaliçe k	200	200
Bogorodice ⁷	----	İlica	Tavaliçe k.	50	----
Bogoslaife ⁸	----	İslavište	Gorna Kratova k.	147	142
Azapada ⁹	Ruhban Dodonik?	Dupniçe	Banya k. içinde kaydedilmiştir.	60	----
Vavara? (Vavara) ¹⁰	----	Dupniçe	Banya k. içinde kaydedilmiştir.	41	----
Gradine? ¹¹	Rahib (Kaluger) Yovan, Rahib (Kaluger) Arsen?	Dupniçe	Boboşeva k. de	71	----
İsveti Olaç ¹²	Keşiş Zlatan	Dupniçe	İskime k. içinde kaydedilmiştir.	40	----
İsveti Dimitri ¹³	----	Dupniçe	Saparova k. içinde kaydedilmiştir.	40	----
Arhangel ¹⁴	Keşiş Yaven?, Keşiş Milko?, Keşiş Yovan, Keşiş Bako?, Keşiş Mirkov?, Keşiş Mares?	Dupniçe	Padeş k.	235	235
İsveti Nikola ¹⁵	----	Dupniçe	Gorna Vrbovnik k. içinde kaydedilmiştir.	111	----
Bogoslav ¹⁶	----	İlica	Gorna Kratova k.	100	----

¹ BOA. TT.d. 267, s.4. Bu manastırın ruhban İstale Priselec, bal, meyve ve bostan öşrü için 80 akçe, 1 taşlı ve kendi mülkü olan su değirmeni için ise 30 akçe veriyordu; Goranofça köyü Baş Melek Aziz Michael Kilisesi duvar resimleri için bkz. Svetozar Angelov, "Stenopisite na tsirkvata Sv. Arhangel Mikhail kraji" s. Goranovtsi, Kyustendilsko (novi dannii)", *Problemi na Izkustvoto*, S. Mai 2015, Institut za Izsledvane na Izkustvata pri Bülgarska Akademiya na Naukite, Sofiya 2015.

² BOA. TT.d. 267, s.44.

³ BOA. TT.d. 267, s.68. (Ayrıca İsveti Ofça keşişleri İslavište nahiyesi Gaber köyünde işledikleri çayır için 10 akçe vergi vermişlerdir.)

⁴ BOA. TT.d. 267, s.73. (Bu manastırın keşişi Radarin?, bal, meyve ve şıra için toplam 107 akçe vergi vermektedir.)

⁵ BOA. TT.d. 267, s.91; BOA. TT.d. 269, s.136. (Keşiş Pop Kovo, İlica nahiyesinde olup Graniçe ve Borindol köylerine yakın olan Banya mezrasında 7 kit'a tarla, 1 kit'a çayır, 1 kit'a bağ ve meyve ağaçlarından gelir elde etmekteydi. Bunlar için için 312 akçe vergi vermektedir.)

⁶ BOA. TT.d. 267, s.94; BOA. TT.d. 269, s.85.

⁷ BOA. TT.d. 267, s.94.

⁸ BOA. TT.d. 267, s.94; BOA. TT.d. 269, s.104.

⁹ BOA. TT.d. 267, s.190.

¹⁰ BOA. TT.d. 267, s.190.

¹¹ BOA. TT.d. 267, s.222.

¹² BOA. TT.d. 267, s.230.

¹³ BOA. TT.d. 267, s.240.

¹⁴ BOA. TT.d. 267, s.250-251; BOA. TT.d. 269, s.36.

¹⁵ BOA. TT.d. 267, s.272. "Manastır İsveti Nikola mezkur karyenin ekinliğidir. Hariçden dahi ziraat iderler."

İsveti Petka ¹⁷ Arhangel ¹⁸	----	Kişiy Rayke?	Dupniçe Radomir	Kirebikal k. içinde kaydedilmiştir. Radomir nfs. de gayrimüslimler arasında kaydedilmiştir.	25 50	----
Bogorodıçel ¹⁹	----		Radomir	Gorna Dikaniye k. içinde kaydedilmiştir.	30	----
İsveti Dimitir ²⁰	----		Radomir	Keltobek k. içinde kaydedilmiştir.	85	----
İsveti Nikola ²¹	----		Radomir	Beluvode k. içinde kaydedilmiştir.	34	----
İsveti Nikola ²²	Keşiş Rakabin?		Radomir	Timofça k. içinde kaydedilmiştir.	40	----
İsveti Petka ²³	----		Sirişnik	İvranya İstene k. içinde kaydedilmiştir.	30	----
Bogoslav ²⁴	----		Sirişnik	Belova k.	----	----
Bogorodıçel ²⁵	----		----	... k. vergisi diğer adı Breklene olan Predoştıçe köyüne dahildir.	25	----
Oıça ²⁶	----		Gorna Krayište	Diğer adı Breklene olan Predoştıçe k. içinde kaydedilmiştir.	66	66
İsveti Nikola ²⁷	----		Sirişnik	İstanofça k.	184	----
İsveti Nikola ²⁸	Keşiş Yosif		Sirişnik	Jabyani k.	180	180
İsveti Nikola ²⁹	----		Gorna Krayište	Gorna Virançe k.	110	110
İsveti Nikola ³⁰	Keşiş Brens?		Ilıca	İvrança (Ilıca'da) k.	50	----
			Toplam		2.895	1.245

k.: Karye/köy

¹⁶ BOA. TT.d. 267, s.286. "Bu manastır İslavişte'de bulunan Bogoslavçe manastırı ile aynıdır. Dupniçe nahiyesi Novasil köyü vergi hasılı içinde görülmektedir.

¹⁷ BOA. TT.d. 267, s.302.

¹⁸ BOA. TT.d. 267, s.325.

¹⁹ BOA. TT.d. 267, s.348.

²⁰ BOA. TT.d. 267, s.350.

²¹ BOA. TT.d. 267, s.356.

²² BOA. TT.d. 267, s.369.

²³ BOA. TT.d. 267, s.378.

²⁴ BOA. TT.d. 267, s.392.

²⁵ BOA. TT.d. 267, s.397.

²⁶ BOA. TT.d. 267, s.397. (Bu manastır icmal defterde Bistriçe manastırı olarak kaydedilmiştir. Hasılı yine burada da 66 akcedir. BOA. TT.d. 269, s.159.)

²⁷ BOA. TT.d. 267, s.424.

²⁸ BOA. TT.d. 267, s.449; BOA. TT.d. 269, s.178. (Bu manastır keşişleri Sirişnik'e tabi Peştıra köyünde meyvecilikle uğraşmışlar ve bunlardan 50 akçe öştür vermişlerdir.

BOA. TT.d. 267, s.428.)

²⁹ BOA. TT.d. 267, s.455; BOA. TT.d. 269, s.142. (Burası mufassal defterde mezra, icmal defterde ise manastır olarak kaydedilmiştir

³⁰ BOA. TT.d. 267, s.462.

Çizelge 5/3. 1572 TARİHİNDE İLİCA KAZASI MANASTIRLARI TASARRUF DURUMU

1572 (Mufassal Defter)			1572 (İcmal Defter)		
Manastır Adı	Aziz/Keşiş/Rahip/Ruhban Adı	Nahiye	Manastırın Konumu	Hasıl	Hasıl
Obrdam (Preobrajen) ³¹	----	İlica	Tavaliçe k.	400	400
Bogoslaifçe (Bogoslavci) ³²	----	İslavişte	Gorna Kratova k.	247	247
İsveti Olıça (Sveti Ovci) veya (Sveti Otec) ³³	----	İlica	Eğridere	----	600
Arhangel ³⁴	Ruhban İstale Priselec	İlica	Goranoŭca k.	----	----
...	----	----	----	80	----
İsveti Dimitri (Sveti Dimitri) ³⁶	Keşiş Pop Koyo (Kojo)	İlica	Banya mz. Granıçe k.	400	400
Bogorodıçe (Bogorodica) ³⁷	----	İlica	Tavaliçe k.	150	----
İsveti Nikola (Sveti Nikola) ³⁸	----	İlica	Vakseva k.	167	----
İsveti Nikola (Sveti Nikola) ³⁹	----	İlica	Çervenıani k.	40	----
Bogorodıçe (Bogorodica) ⁴⁰	Keşiş Radarin? ölmüştü	İlica	Zemene k.	71	----
İsveti Nikola (Sveti Nikola) ⁴¹	----	İlica	Tirsine k.	46	----
Varvara ⁴²	----	Dupniçe	Banya k. İçinde kaydedilmiştir.	60	----
Azlapads ⁴³	Ruhban Dodonik?	Dupniçe	Banya k. İçinde kaydedilmiştir.	40	----
İsveti Dimitri (Sveti Dimitri) ⁴⁴	----	Dupniçe	Saparova k. İçinde kaydedilmiştir.	104	----

³¹ TKG. KK. TT.d. 88, Poz No: 6/1, vr. 47b; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.28, 252; BOA. TT.d. 523, s.33.

³² TKG. KK. TT.d. 88, Poz No: 6/2, vr. 58a; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.30, 183; BOA. TT.d. 523, s.107. (1572 tarihli mufassal defterde bu manastırın Gorna Kratova köyü yakınlarında olduğu kaydedilmiştir. TKG. KK. TT.d. 88, vr. 58a.) (Aynı tarihli icmal defter de ise Gurubanoŭca köyünde olduğu kaydedilmiştir. BOA. TT.d. 523, s. 107.)

³³ TKG. KK. TT.d. 88, Poz No: 6/2, vr. 58b; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.30, 183; BOA. TT.d. 523, s.57. (Bu manastır keşişleri, İslavişte nahiyesi Çerevidol köyünde 2 taşlı ve Murad'a ait su değirmenini işletmektedirler. Bu değirmenden 60 akçe vergi alınmaktadır. TKG. KK. TT.d. 88, vr. 80a; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.242. Eğridere= Makedonca Kriva Palanka'dır.)

³⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 1a; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.33.

³⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 7a; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.47; TKG. KK. TT.d. 88, vr. 6a-7a. (Bu manastır, İlica nahiyesinde diğer adı İslo Koşniçe olan Değirmenderesi köyünde Pertev Paşa hasırları arasında kaydedilmiştir.)

³⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 15b; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.68. (2 kıta tarla, 1 kıta çayır, 1 kıta bağ ve 4 meyve ağacı kaydedilmiştir. Üzüm, meyve ve diğerleri hariç zahirelerin hasılı 400 akçe olarak yazılmıştır.); BOA. TT.d. 523, s.8.

³⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 20a; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.81. (Bu manastır Petre ismiyle ünlenmiş Pareşnik köyü hesapları içinde kaydedilmiştir. Zahirelerin hasılı 150 akçe olarak gösterilmiştir.)

³⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 25b; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.95.

³⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 26b; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.97.

⁴⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 45b; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.146. (Bu manastırın hasılı bal ve meyve dâhil 71 akçedir.)

⁴¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 52a; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.164.

⁴² TKG. KK. TT.d. 88, vr. 117b; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.345.

⁴³ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 117b; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.346.

⁴⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr. 142b; Sokoloski, *Turski Dokumenti* ..., Tom V, Kniga I, s.68.

Arhangel ⁴⁵	Keşiş Açakalı? (Makarî?), Keşiş İstefan, Keşiş Bakoci, Keşiş Mladen, Keşiş Yakob	Dupniçe	Rosoman mz. Padeş k.	507	507
İsveti Otaç (Sveti Otaç) ⁴⁶	Keşiş Zlatan	Dupniçe	İskirme k. içinde kaydedilmiştir.	150	----
İsveti Troyca? diğer adı Tuhodol (Sveti Trojca?) ⁴⁷	----	Ilca	Çervenyani k., Sipoşana k.	105	----
İsveti Otaç (Sveti Otaç) ⁴⁸	----	Dupniçe	Şivoçil mz. Male Kuça k. içinde kaydedilmiştir.	150	----
İsveti Otaç (Sveti Otaç) ⁴⁹	----	Dupniçe	Gir Duman mz. Drenova k.	61	----
Bogoslav ⁵⁰	----	Ilca	Gorna Kratova k.	100	----
İsveti Nikola (Sveti Nikola) ⁵¹	----	Dupniçe	Gorna Vrbovnik k. içinde kaydedilmiştir.	401	----
İsveti Petka (Sveti Petka) ⁵²	----	Dupniçe	Kirebikal k. içinde kaydedilmiştir.	25	----
Arhangel ⁵³	Keşiş Rayke?	Radomir	Radomir nfs. de gayrimüslimler arasında kaydedilmiştir.	100	----
İspas (Spas) ⁵⁴	----	Radomir	Yağılınçe k. içinde kaydedilmiştir.	130	----
Bogorodiçe (Bogorodica) ⁵⁵	----	Radomir	Gorna Dikaniye k. içinde kaydedilmiştir.	35	----
İsveti Dimitri (Sveti Dimitri) ⁵⁶	----	Radomir	Klenovnik k. içinde kaydedilmiştir.	100	----
İsveti Nikola (Sveti Nikola) ⁵⁷	----	Radomir	Beluvode k. içinde kaydedilmiştir.	135	----

⁴⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.115b, 149a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.337, 424; BOA. TT.d. 523, s.18. (Rosoman mezarında bulunan bu manastırın vergi tutarı 507 akçe olarak kaydedilmiştir. Bunun haricinde 50 akçe zemin mukataası bulunmaktadır. Manastır keşişleri vergilerini Padeş köyüne vermektedirler. TKG. KK. TT.d. 88, vr.149a.) (Ayrıca Dupniçe nahiyesi Padeş köyünde bu manastıra ait 1 taşlı 30 akçe vergi veren bir su değirmeni vardır. TKG. KK. TT.d. 88, vr.148b.) (Ayrıca Arhangel manastırı Dobronova mezarı üzerinde de ziraat yapıları ve 157 akçe öşür verirdi. Buranın haslatı da yine Padeş köyünde toplanmaktaydı. TKG. KK. TT.d. 88, vr.149a.) (Dupniçe nahiyesine bağlı Krupnik köyünde bulunan 2 taşlı su değirmeni Arhangel manastırı keşişlerinin işlettiği ve bunun için 60 akçe vergi verdikleri kaydedilmiştir. TKG. KK. TT.d. 88, vr.168b.)

⁴⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.158a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.445.

⁴⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.159b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.448. (Bu manastır Ilca nahiyesine tabi Çervenyani ve Sipoşana köylerine yakındır ve bu köylerin halkı öşürlerini Dupniçe nahiyesi Topolnice köyüne verirdi.) (Ayrıca bu manastır keşişlerine ait 25 akçe vergi veren bir baştine vardır.)

⁴⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.160a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.451.

⁴⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.169b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.477.

⁵⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.172b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.484. (Bu manastır İslavişte de bulunan Bogoslaçe manastırı ile muhtemelen aynıdır. Dupniçe nahiyesi Novasil köyü vergi hasılı içinde görülmektedir.)

⁵¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.174b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.490. "*Manastır İsveti Nikola, mezkur karyenin ekinliğidir. Haricden dahi ziraat iderler.*"

⁵² TKG. KK. TT.d. 88, vr.180b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.506.

⁵³ TKG. KK. TT.d. 88, vr.199a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.558.

⁵⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr.205a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.570. (Defterde "*Manastır-ı İspas der nezdi karye-i mezbure*" şeklinde geçmesinden Radomir'e tabi Yağılınçe köyü yakınlığında olduğu anlaşılmaktadır.)

⁵⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.211b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.583.

⁵⁶ TKG. KK. TT.d. 88, vr.221a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.604.

İsveti Nikola (Sveti Nikola) ⁵⁸	Keşiş Rakabın?	Radomir	Tırnoçça k. içinde kaydedilmiştir.	60	----
Olça (Otec) ⁵⁹	---	Gorna Kravište	Predostiče k. içinde kaydedilmiştir.	66	66
İsveti Nikola (Sveti Nikola) ⁶⁰	Keşiş Brens?	Iltea	İvrança (Iltea'da) k.	250	250
İsveti Nikola (Sveti Nikola) ⁶¹	Keşiş Yosif	Sirişnik	Jabyani k.	295	295
İsveti Nikola (Sveti Nikola) ⁶²	---	Sirişnik	İstanovec k.	200	----
Bogorodice (Bogorodica) ⁶³	----	----	... k. vergisi Predostiče köyüne dâhildir.	89	----
İsveti Petka (Sveta Petka) ⁶⁴	---	Sirişnik	İvranya İstene k. içinde kaydedilmiştir.	30	----
Bogoslav (Bogostov) ⁶⁵	---	Sirişnik	Belova k.	35	----
		Toplam		4.829	2.765

k.: karye/köy, mz.: mezra

⁵⁷ TKG. KK. TT.d. 88, vr.229a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.623.

⁵⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.233b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.634.

⁵⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.236a, 256b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.645, 695; BOA. TT.d. 523, s.71.

⁶⁰ TKG. KK. TT.d. 88, vr.236b, 273a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.646, 733; BOA. TT.d. 523, s.74. (Bu manastırın İvrança köyü yakınlığında olduğu kaydedilmiştir, fakat Sirişnik'e tabi İsmirovdol köyündeki Derviş tumarına zamime olduğu için Sirişnik içinde yazılmıştır.)

⁶¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.236b, 287b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.647, 768; BOA. TT.d. 523, s.80. (Bu manastır keşişleri Sirişnik'e tabi Peştera köyünde meyvecilikle uğraşmışlar ve bunun için 50 akçe öşür vermişlerdir. TKG. KK. TT.d. 88, vr.245b.)

⁶² TKG. KK. TT.d. 88, vr.249b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.678.

⁶³ TKG. KK. TT.d. 88, vr.256a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.694.

⁶⁴ TKG. KK. TT.d. 88, vr.259b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.724.

⁶⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.274a; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.735.

Çizelge 5/4. XVI. YÜZYILDA ILICA MANASTIRLARINDA KEŞİŞLERİN TASARRUF DURUMU

1519			1550			1572				
Tasarruf Eden	Tasarruf Yeri (Nahiye/köy/mezra)	Tasarruf Türü	Tasarruf Eden	Tasarruf Yeri (Nahiye/köy/mezra)	Tasarruf Türü	Tasarruf Hasılı	Tasarruf Eden	Tasarruf Yeri (Nahiye/köy/mezra)	Tasarruf Türü	Tasarruf Hasılı
Keşiş ⁶⁶	Ilıca/Banya mz.	32 meyve ağacı, 7 klt'a tarla, 1 klt'a çayır	Keşiş Melam. ⁶⁷	İslavişte/Konobniçe	1 bağ	400	Rahip Dayko ⁶⁸	İslavişte/Dubrovniça	1 bab değirmen, 1 bab kebe	45
Eğridere keşişleri ⁶⁹	İslavişte/Dubrovniça	3 bab değirmen	Keşişler ⁷⁰	İslavişte Nh. Dubrovniça	1 bab değirmen, 1 bab kebe, ⁷¹ çayır	60	Pop Yovan ⁷²	Ilıca/Goranofça	1 bab değirmen, 1 bab değirmen	60
Eğridere keşişleri ⁷³	İslavişte/İpsaça	8 bab değirmen	Rilye (Rila) keşişleri ⁷⁴	Dubniçe/İstavidol nd. İstarçova	4 bab değirmen	120	Pop İstoyan ⁷⁵	Ilıca/Ziliniçe	1 bab değirmen	30
Keşişler ⁷⁶	İslavişte/İstramaş	şıra, meyve, 1 bab değirmen, Vlavıçe ⁷⁷	Ofça Mn. keşişi Brnov ⁷⁸	Ilıca/Apsarca	2 bab değirmeni	60	İsveti Dimitri Mn. keşişi Pop Koyo ⁷⁹	Ilıca/Graniçe/Banya mz.	2 klt'a tarla, 1 klt'a çayır, 1 klt'a bağ ve meyve ağacı	400
----	----	----	Keşişler ⁸⁰	Kamaniçe/İstramaş	1 bablı değirmen, gendum ve mahlut	70	Pop İslavdine ⁸¹	Dubniçe/Kirvidol (Mirvidol)	1 bab değirmen	30
----	----	----	Keşişler ⁸²	İslavişte/Kiselice	1 bablı	30	Pop. Rale,	Dubniçe/İsmolbeva	3 bab harap	----

⁶⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.329a; BOA. TT.d. 74, s.127.

⁶⁷ BOA. TT.d. 267, s.102.

⁶⁸ TKG. KK. TT.d. 88, vr.78b.

⁶⁹ BOA. MAD.d. 170, vr.334b-335a.

⁷⁰ BOA. TT.d. 267, s.122.

⁷¹ **Kebe:** Belgelerde Vlavıçe adıyla da geçen "Kebe" kumaş işleyen değirmendir. Ayrıntılı bilgi için değirmenler kısmına bkz.

⁷² TKG. KK. TT.d. 88, vr.1b.

⁷³ BOA. MAD.d. 170, vr.344b.

⁷⁴ BOA. TT.d. 267, s.296.

⁷⁵ TKG. KK. TT.d. 88, vr.9b.

⁷⁶ BOA. MAD.d. 170, vr.423b.

⁷⁷ **Resm-i Vlavıçe:** Kebe değirmenleri olarak da bilinen ve kumaş işleyen Vlavıçe'den alınan vergidir. Vlavıçe için değirmenler kısmına bkz.

⁷⁸ BOA. TT.d. 267, s.68.

⁷⁹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.15b; Sokoloski, Turski Dokumenti ..., Tom V, Kniga I, s.68.

⁸⁰ BOA. TT.d. 267, s.93.

⁸¹ TKG. KK. TT.d. 88, vr.119a.

----	----	----	----	----	değirmen	----	Mihayil ⁸³	Dubniçe/ Leskova	değirmen	15
----	----	----	----	----	----	----	Pop Peyo ⁸⁴	Dubniçe/ Leskova	1 bab değirmen	15
----	----	----	----	----	----	----	..., İstefan, Pop Istoyan ⁸⁵	Dubniçe/ Leskova	3 bab harap değirmen	----
----	----	----	----	----	----	----	Pop Brodan ⁸⁶	Dubniçe/ Gorna Pokrovnik	2 bab değirmen	60
----	----	----	----	----	----	----	Pop ⁸⁷	Radomir/ Dolna Dikan	1 bab değirmen	15
----	----	----	----	----	----	----	Dimitri Pop ⁸⁸	Sirişnik/ Pojiçe	1 bab değirmen	30
----	----	----	----	----	----	----	Pop Radober ⁸⁹	Gorna Krayişte/ Gorna Uyne	1 bab değirmen	30
----	----	----	----	----	----	----	Marko Pop Mala ⁹⁰	Sirişnik/ Koşeva	1 bab değirmen	15
----	----	----	----	----	----	----	Pop ⁹¹	Sirişnik/ Leva Reka	1 bab değirmen	15
----	----	----	----	----	----	----	Pop Rasko ⁹²	Sirişnik/ Dolna Glogofça	1 bab değirmen	30
----	----	----	----	----	----	----	----	----	Toplam	775
----	----	----	----	----	----	----	720	----	Toplam	775

82 BOA. TT.d. 267, s.134.

83 TKG. KK. TT.d. 88, vr.153a.

84 TKG. KK. TT.d. 88, vr.171b.

85 TKG. KK. TT.d. 88, vr.171b.

86 TKG. KK. TT.d. 88, vr.184a.

87 TKG. KK. TT.d. 88, vr.214b.

88 TKG. KK. TT.d. 88, vr.244a.

89 TKG. KK. TT.d. 88, vr.252a.

90 TKG. KK. TT.d. 88, vr.267a.

91 TKG. KK. TT.d. 88, vr.276b.

92 TKG. KK. TT.d. 88, vr.15b.

Çizelge 6/1. 1519 TARİHLİ MUFASSAL TAHRİR DEFTERİNE (BOA. MAD.170) GÖRE İLİCA'DA MÜSLÜMAN NÜFUS DURUMU

Varak	Nahiye	Köy İsmi	Yerleşim Türü	Dirlik Sahibi	Dirlik Türü	Müslim hane	gitt/22 akçe adedi	nim gitt/11 akçe adedi	müccred	6 akçe adedi	9 akçe adedi (benak)	gitt resmi	muaf hane
20b	İlica	Goranofça nd. Donofça?	K	Padişah	H	9			1			175	
21b	İlica	İstordelava nd. Çovan	K	Padişah	H	3						34	
71a-72b	İlica	Nefs-i İlica ve Mahalleleri	Nfs.	Mirliva-i Köstendil Mehmed Beg	H	293			60				
73b	İlica	Koluşa	K	Mirliva-i Köstendil Mehmed Beg	H	1						11	
73b	İlica	İzlo Koşniçe nd. Değirmenderesi	K	Mirliva-i Köstendil Mehmed Beg	H	2						yok	
89a	İlica	Nehimava	K	Timur Beg Ali el-Cümdi	Z	7						132	
320b	İlica	Pelatik	K	Kara Ahmed Ser-asker Voynugan-ı İstabl-ı Amire	T	13	4	4	2	2		150	
322a	İlica	Ereniye-i zir	K	Mustafa vl. Yusuf	T	2	1				1	31	
323b	İlica	Nikolicevçe	K	Karaman b. Karagöz ve Derviş b. Ahmed	T	4	3	1				55	
325b	İlica	İskimani	K	Mustafa vl. Yusuf	T	5	3	1				66	
328b	İlica	Katrişte-i Bala	K	Mustafa	T	2						33	
329a	İlica	Katrişte-i zir	K	Mustafa	T	4	4					88	
329a	İlica	Zilimçe	K	Prinzir?	T	1						yok	
334a	İlica	Kirebeştçe-i zir	K	Hamza Sofya-i	T	3	3					66	
335a	İlica	Perpol	K	Mustafa ve Kurd veledan Satılmış	T	5	1			1	2	65	
336a	İlica	Kulavızlı	K	Ali vl. Piri	T	2		2				22	
337b	İlica	Çetirci	K	Hüseyn Yeniçeri	T	9	4			6	3	127	
338a	İlica	Graştçe-i Bala	K	Ali ve Hüseyn ve Hasan evladı Veli ve diğer Hasan ve Hüseyn veledan Ahmed	T	8	8					176	
339b	İlica	Trumohar	K	Karaca-i Sirozi	T	1						22	
340b	İlica	Graştçe-i zir	K	Ahmed Yeniçeri	T	3	2			1		50	
341b	İlica	Bersin	K	Yeniçeri Mehmed	T	3	3					66	
344 (m)b	İlica	İstamiko	K	Kaya vl. Mustafa	T	5	2	2	1			88	
346b	İlica	Solvani	K	Garuban Hamza	T	7						122	
351a	İlica	İskakaviçe	K	Yeniçeri İbrahim	T	6	3	2				110	
353a	İlica	Tavaliçe	K	Zeydi? vl. Musa ve Hasan vl. Yusuf ve Dummuş vl. Murad	T	3	1	2				44	
353b	İlica	Radolofça	K	Murad Ser-asker Voynugan İlica ve Maleşova	T	3	1	2				44	
354b	İlica	Sinor	K	Turgut vl. Bali	T	6		1		4	1	47	
357a	İlica	Grañiçe	K	Mahmud vl. Mehmed Beg İhtimani? ve Hacı vl. Taviçe? ve Ali vl. Ramazan	T	2	1				1	31	
357b	İlica	Kirebiştçe-i Bala	K	Yeniçeri Hamza	T	5	3			2		78	
358a	İlica	Konova	K	Çeribaşı Rüstem vl. Devlethan	T	10	8					166	
359b	İlica	Nevestina nd. Köprü	K	Mehmed el-Kâtip vl. Yusuf	T	2	2					44	
372b	İlica	Sipoşana	K	Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Âli	T	3	3					66	

372b	İlica	Şuşkova	K	Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Âli	T	13				5			100
487b	İlica	Bağrençe	K	Mülk-i Süleyman Paşa	T	41	21	11		2	6		670
488b	İlica	Jabokird	K	Mülk-i Mamak Beg	T	16	7		4				154
88a	Kamanıçe	Çeşnova	K	Timur Beg Ali el-Cüdi	Z	1							22
353b	Kamanıçe	Dolna Sela	K	... vl. Solak İskender	T	2					1		9
97b	İslavişte	Konobniçe	K	Güntüşler? Beg	Z	3							yok
331a	İslavişte	Çimovyye-i Brzeg?	K	İbrahim	T	2	2						44
338a	İslavişte	Çüdiñçe	K	Burak	T	1							yok
344a	İslavişte	İpsaça	K	Hüseyn b. Resuç ve Muharrem b. Ahmed ve Hasan Şubası	T	5							44
344	İslavişte	Dranoıça?	K	Divâne İlyas	T	7							110
(m)a													
344	İslavişte	Uzgurova	K	Yeniçeri Kasım ve Avis vl. Ali	T	6	4	1					110
(m)b													
345a	İslavişte	Lilpaç (Lilpaç)	K	Yeniçeri Kasım ve Avis vl. Ali	T	2	2						44
48a	Dupniçe	Gradeva	K	Abdülselam Beg Defterdar Dergâh-ı Âli	H	5							39
91b	Dupniçe	Padeş	K	Ayas Beg	Z	1							
93b	Dupniçe	Derzibahşiogulları	K	İsa Beg Miralay der İiva-i Köstendil	Z	26			2				425
94a	Dupniçe	İskime	K	İsa Beg Miralay der İiva-i Köstendil	Z	2							44
94b	Dupniçe	Devebağrdan nd. İvoç?	K	İsa Beg Miralay der İiva-i Köstendil	Z	1							yok
96a	Dupniçe	Bistriçe nd. Hamza Beyli	K	Mehmed	Z	31			8				578
98b	Dupniçe	Nefs-i Dupniçe	K	Mustafa Beg Miriliva-i Müsellemen Kızılcıca	Z	42							94
99b	Dupniçe	Bana	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	10							44
101a	Dupniçe	Çoçli	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	2							31
101a	Dupniçe	Rilve	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	3							34
108a	Dupniçe	Balanova	K	Hızır Çelebi Kâtiban Defter Dergâh-ı Âli	Z	1							
322b	Dupniçe	Orahoviçe	K	Yusuf vl. Hıdır	T	4							28
322b	Dupniçe	Banya-i Bala	K	Mustafa vl. Karagöz Yeniçeri ve Receb vl. Mehmed	T	11	1	8	1	1	1	141	
343a	Dupniçe	Sarular	K	Yusuf Divâne	T	42			5				621
352a	Dupniçe	Ratray nd. Sofular	K	Mustafa	T	11	8	3	4	1	1	218	
355b	Dupniçe	Bistriçe nam (diğer) Samohran	K	Piri vl. Avis	T	13	6	2		1	1	163	
373b	Dupniçe	Uranova	K	İlyas	T	3		2		1		28	
375a	Dupniçe	Lisıya	K	Atfi?	T	3	3		1				66
375b	Dupniçe	Dolna Virbovnik	K	Hıdır merdüm Mehmed vl. Karlı	T	2	1		1	1		18	
377a	Dupniçe	Kamenik	K	Ramazan vl. Mehmed	T	3	1					22	
377b	Dupniçe	Resnoıça (Resulçe)	K	Hasan vl. Çakır	T	30	14	3	7	3		368	
378a	Dupniçe	Karaman Obası (Karahana Obası)	K	Ahmed b. Güzel Ali	T	42	18	12	5		3	588	
379a	Dupniçe	Selişte	K	Hürem merdüm Mustafa Paşa ve İbrahim Subası	T	14	10	3	2			253	
380a	Dupniçe	Bobovdol	K	Yusuf vl. Mikail	T	1							yok
381a	Dupniçe	Poromin	K	Mustafa vl. Azmir ve Saraç Mahmud	T	2	2					44	
381b	Dupniçe	Şilkova?	K	Mustafa vl. Azmir ve Saraç Mahmud	T	3	3					66	
382b	Dupniçe	Krayniçe	K	Kemal	T	27	9	8	14	1	3	297	
383a	Dupniçe	Babine-i Akdaz an İvaçe-i Fuça-i Bala	K	Kemal	T	1	1					22	
384b	Dupniçe	İslatine	K	İskender b. Durak?	T	16	3	13	12	1	3	263	

386a	Dupniçe	Babine	K	Mahmud ve ... merdüm .Avis Beg	T	3							33
386b	Dupniçe	Bisriçe	K	Bayram Topçu	T	1	1						22
387a	Dupniçe	Krupnik	K	Bayram Topçu	T	1		1					9
387b	Dupniçe	Osinova	K	Nasuh merdüm merhum Sinan Paşa	T	10	8	1					187
388b	Dupniçe	Novasilani	K	Çanık ...	T	7	2	3					86
389a	Dupniçe	Vulkova	K	Mahmud ... Ahmed Paşa ve Nasuh	T	3	2	1	1				55
389b	Dupniçe	Kirebikal	K	Eyne Beg	T	2	1	1					33
390b	Dupniçe	Ahi Obası	K	Yakub b. Evrenos	T	37	18	9	12	2	6		563
391a	Dupniçe	Kremenik	K	Mahmud	T	1			1				9
391a	Dupniçe	Kozniçe	K	Hızır vl. Ali	T	12	3	4	1	4	1		144
26a	Pürtilü	Nehr-i der âbi Pürtilü	Nh.	Padişah	H	21 nf.							
26b	Pürtilü	Nehr-i der âbi Yavuzca Suyu	Nh.	Padişah	H	25 nf.							
122b	Pürtilü	Nahiye-i Pürtilü	Nh.	Zeamet-i Yörükkan Ofçabolu ve Pürtilü Karaman Ağa merdüm Davud Paşa	Z	52 Y.							
161b	Pürtilü	Uzuncaini	K	Zeamet-i Yörükkan Ofçabolu ve Pürtilü Karaman Ağa merdüm Davud Paşa	Z	1 Y.							
162a	Pürtilü	Cemaat-i Hacı Ali	K	Zeamet-i Yörükkan Ofçabolu ve Pürtilü Karaman Ağa merdüm Davud Paşa	Z	1 Y.							
102b	Karasu	İstob	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	13		3		3			199
370b	Karasu	İsmoļçeva	K	Balı ve ... kethüda-i Mustafa Beg b. Davud Paşa ve Mehmed vl. Ali	T	7	3	3	7				108
373a	Karasu	Dragodan	K	Çavuş Mehmed	T	3	3						66
81b	Radomir	Kondofori	K	Hürem Beg b. İskender Paşa	Z	1							22
86a	Radomir	Nefs-i Radomir	Nfs.	Timur Beg Ali el-Cümdi	Z	50			10				
111a	Radomir	Musa Bevlü	K	İskender Trabzoni	Z	56			17				704
111b	Radomir	Kırnol	K	İskender Trabzoni	Z	1							yok
393b	Radomir	Medven	K	Paşa Yiğit	T	2				2			22
394a	Radomir	İzvor	K	Doğancabaşı Mustafa	T	14	8	4	4	2			238
397a	Radomir	Virba	K	Solak İskender	T	9	7	2	2				176
104b	Piyaniçe	Dolna İzvegri	K	Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Z	2							44
105b	Piyaniçe	Paniçar	K	Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Z	7							88
327a	Piyaniçe	Kopilofça	K	Yusuf Mehter	T	3							44
342a	Piyaniçe	Çareva Sole	K	Yusuf Yenciçi	T	7	3	2		2	1		97
349b	Piyaniçe	Virçi	K	Yusuf vl. İsa? Balı ve Yoldaş	T	1			1				11
361a	Piyaniçe	Tişan	K	Mehmed ...	T	1	1						22
362a	Piyaniçe	İstamir	K	Yusuf el-Kâtıp	T	5	1	2	1				53
366b	Piyaniçe	Kamenitçe	K	Mustafa b. Kaya	T	2		2					22
368a	Piyaniçe	Grad	K	Yusuf ve Mustafa Ustrumca-i	T	2	2						44
22a	Sirişnik	Yanbeşor (Banişor)	K	Padişah	H	3			1				50
334b	Sirişnik	Lojani	K	Hamza Sofya-i	T	2	2						44
400a	Sirişnik	İsko Kavyaniçe	K	Satılmış	T	2	2						44
406b	Sirişnik	Dolna Vrabça	K	İsa vl. İsmail	T	2	2						44
408b	Sirişnik	Gabrovdol	K	Cafer	T	1	1						22
410b	G.Krayişte	Uşi	K	Mustafa vl. Hamza	T	1	1						22
412a	Sirişnik	Petre	K	Nasuh vl. Hacı Mehmed	T	1							yok

420a	Sirışnik	Nefs-i Sirışnik	Nfs.	Camib-i eJ-Cüнди	T	2	1	22
				Toplam		1.160	196	11.360
						Nefer: 46	30	42
						Yörük:		
						54		1

b.: bin, H: Haş, K: Köy/karye, M: Mahalle, nd.: nam-i diğeri, nf.: Nefer, Nfs.: Nefs, Nh.: Nehir, T: Tımar, vl.: Veled, Y.: Yörük, Z: Zeamet

Çizelge 6/2. 1519 TARİHLİ MUFASSAL TAHRİR DEFTERİNE (BOA. MAD.170) GÖRE İLİCA'DA GAYRİMÜSLİM NÜFUS DURUMU

Varak	Nahiye	Köy İsmi	Yer Türü	Dir. Türü	gebr hane	müctered	muaf hane	bive	ispence	başlıne
					Dir. Sahibi					
20b	İlica	Goranofça nd. Donofça?	K	Padışah	H 45	17			1.550	3
21a	İlica	Çuyesova	K	Padışah	H 11	14		1	631	
21a	İlica	İstrofça	K	Padışah	H 61	6			1.561	3
21b	İlica	İstordelava nd. Çovan	K	Padışah	H 29				725	1
73a	İlica	Nefs-i İlica Cemaati-i Gebran	M	Mirlivai Köstendil Mehmed Beg	H 47	6		8	1.373	4
73b	İlica	Koluşa	K	Mirlivai Köstendil Mehmed Beg	H 43			4	1.099	2
73b	İlica	İzlo Koşniçe nd. Değirmenderesi	K	Mirlivai Köstendil Mehmed Beg	H 119	15		5	3.380	11
74b	İlica	Gramajdani	K	Mirlivai Köstendil Mehmed Beg	H 14	3			425	2
74b	İlica	Guçofça	K	Mirlivai Köstendil Mehmed Beg	H 41	4			1.125	3
88b	İlica	Virtesova (Virneştova)	K	Timur Beg Ali el-Cüнді	Z 21	2		3	593	2
89a	İlica	Bresniçe	K	Timur Beg Ali el-Cüнді	Z 7				175	1
320b	İlica	Pelatik	K	Kara Ahmed Sar-asker Voynugan-ı İstabl-ı Âmire	T 89	12		2	2.537	4
321a	İlica	İsmoigne	K	Mehmed vl. Karagöz	T 33	6		2	987	
321b	İlica	Tirsine	K	Yakub	T 20	4		2	612	4
322a	İlica	Eremiye-i zir	K	Mustafa vl. Yusuf	T 44	8		4	1.324	5
323b	İlica	Nikolçeve	K	Karaman b. Karagöz ve Derviş b. Ahmed	T 21	9		4	774	5
323b	İlica	Eremiye-i Bala	K	Kasım b. Resul	T 60	11		2	1.787	6
324a	İlica	Leska-i zir	K	Kasım b. Resul	T 15	4			475	
324a	İlica	İsraçin	K	Yusuf vl. Hamza Kırkır-a-i?	T 74	1			746	
324b	İlica	Uzem	K	Yusuf vl. Hamza Kırkır-a-i?	T 29			1	296	
325a	İlica	Kırkır-a	K	Yusuf vl. Hamza Kırkır-a-i?	T 35			2	362	
325b	İlica	İskirmani	K	Mustafa vl. Yusuf	T 23	5			700	3
327b	İlica	Çevriçe Belane	K	Yusuf ve Mürsel veledan İshak	T 34	8			1.050	2
327b	İlica	Çervenyani	K	Mustafa	T 48	20		3	1.718	3
328b	İlica	Katıştıe-i Bala	K	Mustafa	T 16	5			525	5
329a	İlica	Katıştıe-i zir	K	Mustafa	T 24	3			675	7
329a	İlica	Ziliniçe	K	Prinzir?	T 16	8			600	3
329b	İlica	Mazaraçeva	K	Salih vl. Emir	T 29	7		1	906	4
329b	İlica	Vakseva	K	Hıdır vl. Mustafa	T 35	9		3	1.118	2
330b	İlica	Dojdoviçe	K	Hıdır ve Yararlı	T 49	27			1.900	
334a	İlica	Kirebeştıe-i zir	K	Hamza Sofya-i	T 61	9		3	1.768	3
335a	İlica	Perpol	K	Mustafa ve Kürd veledan Satılmış	T 33	5			950	1
335b	İlica	Timovlog	K	Hasan merdüm Bali Beg	T 40	8			1.200	6
336a	İlica	Resne	K	Hasan merdüm Bali Beg	T -	-	-	-	1.600	-
336a	İlica	İvrança	K	Ali vl. Piri	T 33	9		3	438	
336b	İlica	Gurbine	K	Mustafa vl. Resul?	T 27	8		2	887	1
337b	İlica	Çetirei	K	Hüseyn Yeniçeri	T 28	12		1	1.006	2
338a	İlica	Graştıe-i Bala	K	Ali ve Hüseyn ve Hasan evladı Veli ve diğer Hasan ve Hüseyn veledan Ahmed	T 56	9		2	1.637	9
338b	İlica	Gabraşova	K	Yakub ve Mustafa veledan Ahmed	T 36	7		3	1.093	

339b	İlca	Trumohar	K	Karaca-ı Sirozi	T	129	19	8	3.748	4
340a	İlca	Koritene	K	Ahmed Yeniçeri	T	47	4	2	1.287	6
340b	İlca	Graştıçe-i zir	K	Ahmed Yeniçeri	T	23		1	581	1
340b	İlca	Rijdavıçe (Rizdavıçe)	K	Sekban Mehmed	T	83	18	12	2.597	4
341a	İlca	Nesovirtne	K	Sekban Mehmed	T	2			50	
341b	İlca	Bersin	K	Yeniçeri Mehmed	T	61	11	9	1.854	11
342b	İlca	İlaliçe	K	Hızır merdüm Sinan Paşa	T	23			575	
344b	İlca	Dilçeva	K	Seydi vl. Yakub	T	49	15		1.600	1
344	İlca	İstamiko	K	Kaya vl. Mustafa	T	27	6	1	831	1
346a	İlca	Vabova	K	Ali vl. Hıdır	T	20	3		575	2
346b	İlca	Solyani	K	Garuban Hamza	T	58	20	1	1.956	11
347a	İlca	Borindol	K	Garuban Hamza	T	17	4	1	531	4
347b	İlca	Gospodine Polye	K	Hıdır ve İlyas veledan Timur	T	27	6	2	837	1
348a	İlca	Konyov	K	Atlu	T	35	4		975	1
350a	İlca	Dragoviştıçe	K	Mehmed vl. Murad	T	10	3		325	1
351a	İlca	İskakaviçe	K	Yeniçeri İbrahim	T	43	24		1.675	1
351a	İlca	Debela Glava (Vila Glava)	K	Yeniçeri İbrahim	T	3	1		100	
351b	İlca	Hodivjev nd. Radıçeçe	K	Yeniçeri İbrahim	T	3	1		100	
351b	İlca	Bunova	K	Mustafa	T	37	8		1.125	1
353b	İlca	Radolfoça	K	Murad Ser-asker Voynugan İlca ve Maleşova	T	14	7		550	4
354a	İlca	Lozne	K	Mustafa vl. Hamza	T	60	10	4	1.774	5
354b	İlca	Sinor	K	Turgut vl. Bali	T	76	13	9	2.279	15
355b	İlca	Dolmino	K	Piri vl. Avis	T	26		1	656	
357a	İlca	Grañıçe	K	Mahmud vl. Mehmed Beg İhtimami? ve Hacı vl. Tavıçe? ve Ali vl. Ramazan	T	54	13	4	1.699	1
357b	İlca	Kirebiştıçe-i Bala	K	Yeniçeri Hamza	T	45	8	3	1.343	2
358a	İlca	Konova	K	Çeribaşı Rüstem vl. Devlethan	T	96	17	6	2.807	10
359b	İlca	Nevestina nd. Köprü	K	Mehmed el-Kâtip vl. Yusuf	T	46	8	1	1.356	3
372b	İlca	Sipoşana	K	Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	T	8			200	7
372b	İlca	Şuşkova	K	Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	T	11	5	2	412	
485a	İlca	Bogoslavee nd. Pınarbaşı	K	Vakıf-ı Sultan Murad Han (II. Murad)	V	18		18	-	
487b	İlca	Bagreñçe	K	Mülk-ı Süleyman Paşa	M	66	13	2	1.987	1
488b	İlca	Jabokurd	K	Mülk-ı Mamak Beg	M	9	1	2	237	3
87b	Kamanıçe	İvanofça nd. Lumnıçe	K	Timur Beg Ali el-Cümdi	Z	5	2	1	181	1
88a	Kamanıçe	Çereşnova	K	Timur Beg Ali el-Cümdi	Z	20	4		600	
333b	Kamanıçe	Pokolniçe-i Bala	K	Ramazan ve Yusuf	T	34	13	3	1.193	
336b	Kamanıçe	Leska	K	Cafer vl. Musa	T	13	1	2	362	
347b	Kamanıçe	Dolna Pekolna?	K	Hasan	T	21	8	1	731	2
350a	Kamanıçe	Lumnıçe	K	Timur vl. Mustafa	T	43	6		1.225	
352b	Kamanıçe	İskakaviçe	K	Cafer vl. İskender	T	24	6		750	
353b	Kamanıçe	Dolna Sela	K	... vl. Solak İskender	T	41	13	4	1.374	4
356b	Kamanıçe	Gurubanofça	K	Derviş vl. Seydi	T	8	4		300	
404b	Kamanıçe	İstariğol	K	Ali vl. Yavaşbaşı Yusuf ve Mehmed b. Kasım	T	7		1	181	
409b	Kamanıçe	Hranıçe	K	Ali vl. Evrenos	T	37	6	5	1.105	1
87b	İslavişte	Zelvine (Zeravine)	K	Timur Beg Ali el-Cümdi	Z	3			75	
88a	İslavişte	Çerevidol	K	Timur Beg Ali el-Cümdi	Z	9			225	

88a	İslavişte	Lipye	K	Timur Beg Ali el-Cüнді	Z	21			525
88b	İslavişte	Kırlatçe	K	Timur Beg Ali el-Cüнді	Z	20			200
97b	İslavişte	Konobniçe	K	Gümüñler? Beg	Z	121			3.025
223b	İslavişte	Proşçani	K	Murad vl. Saltuk	T	7			175
326a	İslavişte	Kristovdol	K	Mehmed	T	13	6		475
326a	İslavişte	Lika	K	Mehmed	T	14		1	356
328a	İslavişte	Ginofça	K	Hamza	T	44	3	3	1.193
328b	İslavişte	Petroniçe	K	Hamza	T	2			50
330a	İslavişte	İstanca	K	Hıdır vl. Mustafa	T	7			175
330a	İslavişte	Oşçani	K	Ali vl. Solak Mustafa	T	24		4	624
330a	İslavişte	Zeravine	K	Şahin? vl. Emir	T	14	2	1	406
331a	İslavişte	Çimoyve-i Brzeg?	K	İbrahim	T	25	1		631
332a	İslavişte	Gaber	K	İskender	T	21	2	2	587
332a	İslavişte	İskirlava	K	İskender	T	12			120
332b	İslavişte	Drenova	K	İsmail vl. Kızıl Murad	T	43	12	4	1.399
334b	İslavişte	Dubrovniça	K	İsa	T	37	9	2	1.162
337a	İslavişte	Hrankofça	K	Mahmud ve Timurhan ve Avis	T	56	11	5	1.705
337a	İslavişte	Katufik	K	Mahmud ve Timurhan ve Avis	T	5			125
338a	İslavişte	Çüdiñçe	K	Burak	T	15	17	2	812
339a	İslavişte	Sedlarçı	K	Orhan	T	12			300
339a	İslavişte	Gırlani	K	Orhan	T	4			100
343a	İslavişte	Gradiç	K	Solak Hamza	T	42		1	1.056
343b	İslavişte	Gırdani	K	Solak Hamza	T	17			425
343b	İslavişte	Kiseliçe	K	Solak Hamza	T	27	4	1	781
344a	İslavişte	İpsaça	K	Hüseyn b. Resuç ve Muharrem b. Ahmed ve Hasan Subaşı	T	77	13	5	2.280
344 (m)a	İslavişte	Perperniçe-i zir	K	Hüseyn vl. Mustafa	T	16			400
344 (m)a	İslavişte	Dranofça?	K	Divâne İlyas	T	40	13	2	1.337
344 (m)b	İslavişte	Uzgurova	K	Yeniçeri Kasım ve Avis vl. Ali	T	46	5	4	1.299
345a	İslavişte	Lilpaç	K	Yeniçeri Kasım ve Avis vl. Ali	T	57	8	3	1.643
345b	İslavişte	Dabila	K	Hacı Yusuf ve Yağvedi? Hasan	T	117			2.925
346b	İslavişte	Loposniça	K	Mustafa vl. Dündar?	T	20	3		575
348a	İslavişte	Tołmina	K	Abdulkerim el-Sarraç Çavuş	T	67	25	2	2.312
348b	İslavişte	Jedilova	K	Abdulkerim el-Sarraç Çavuş	T	33			825
349a	İslavişte	Kratova-i zir	K	Abdulkerim el-Sarraç Çavuş	T	13		2	337
349a	İslavişte	İvraştıçe?	K	İlyas ve Hasan ve Hüseyn ve ... evlad-ı Ali	T	56		3	1.418
349b	İslavişte	Gulñçe	K	İlyas ve Hasan ve Hüseyn ve ... evlad-ı Ali	T	7			175
350b	İslavişte	İsveti Pefka?	K	Hıdır	T	15	2	4	449
351b	İslavişte	Radubojde	K	Piri vl. Mustafa	T	22		1	556
352a	İslavişte	Kınu-Gerçi	K	Şah Melik	T	28	3	2	787
355a	İslavişte	Odirne	K	... Geldi?	T	8	4		300
355a	İslavişte	Mala Çirtorya	K	... Geldi?	T	13			325
355b	İslavişte	Metijova	K	Hasan vl. Mehmed	T	29			290
356a	İslavişte	Oglut (Oglun)	K	Hasan vl. Mehmed	T	13	3		400

356a	İslavişte	İriçe	K	Derviş vl. Seydi	T	17	13	2	762	2
356b	İslavişte	Mojdivyak	K	Divane Kâtip Mehmed	T	51	7	3	1.468	2
358a	İslavişte	Militiniçe	K	İlyas vl. Dündar ve Mehmed vl. Solak ve Süleyman vl. Yusuf	T	63	7	3	1.768	1
359a	İslavişte	Petraliçe	K	Mehter Yusuf ve Ömer Çelebi vl. Solak Hasan ve Mehmed vl. Solak ... Çavuşbaşı an çavuşan-ı mirmiran	T	160		7	4.042	
360a	İslavişte	Poderjikon	K	(boş)	T	38			380	
423b	İslavişte	İstramaş	K	...	T	27	5	1	806	
48a	Dupniçe	Gradeva	K	Abdülselam Beg Defterdar Dergâh-ı Âli	H	300	41		8.545	10
49b	Dupniçe	Belçin	K	Abdülselam Beg Defterdar Dergâh-ı Âli	H	73	33	5	2.680	
50a	Dupniçe	Boboseva	K	Abdülselam Beg Defterdar Dergâh-ı Âli	H	170	28	12	5.042	4
51a	Dupniçe	Goma Logodaj	K	Muhiddin Beg Defterdar Hezane-i Amire	H	185	7	10	4.860	6
90b	Dupniçe	Çervene-Breg nd. Saruyar	K	Avas Beg	Z	137	13	5	3.780	8
91b	Dupniçe	Padeş	K	Avas Beg	Z	194	22	6	5.436	3
92b	Dupniçe	Plajiva	K	Avas Beg	Z	24	6		750	3
92b	Dupniçe	Male Fuça (Male Kuça)	K	Avas Beg	Z	31	3	1	856	1
93a	Dupniçe	Marulova	K	İsa Beg Miralay der İvâ-i Köstendil	Z	146	20	2	4.162	1
94a	Dupniçe	İskirne	K	İsa Beg Miralay der İvâ-i Köstendil	Z	52	6	1	1.456	1
94a	Dupniçe	Anborani	K	İsa Beg Miralay der İvâ-i Köstendil	Z	42	13	1	1.381	1
94b	Dupniçe	Devebağrdan nd. İvoç?	K	İsa Beg Miralay der İvâ-i Köstendil	Z	26		2	272	
95a	Dupniçe	Drenova	K	Mehmed	Z	201	24	9	5.679	
96a	Dupniçe	Bistriçe nd. Hamza Beyli	K	Mehmed	Z	8			200	1
96a	Dupniçe	Hofova	K	Mehmed	Z	6	2		200	1
96b	Dupniçe	Leskova	K	Gümüsler? Beg	Z	226	26	10	6.360	
98b	Dupniçe	Nefs-i Dupniçe	Nfs.	Mustafa Beg mirİvâ-i Mütelleman Kızılca	Z	141	9	11	3.816	15
99b	Dupniçe	Bana	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	163		1	8	4.123
100a	Dupniçe	Saparova	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	134		5	3.380	
101a	Dupniçe (tabi Bana)	Yazıkofça	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	17	1		450	
101a	Dupniçe	Çoçli	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	17			425	1
101a	Dupniçe	Rilye	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	133	25	10	4.010	1
103a	Dupniçe	Novgrad nd. Belanov	K	Sinan b. Mustafa Kethüda-i hazret-i Karaman Paşa ve Piri vl. Bali	Z	170	28	8	4.998	
108a	Dupniçe	Balanova	K	Hızır Çelebi Kâtiban Defter Dergâh-ı Âli	Z	69	17	6	2.186	2
116a	Dupniçe	Sokolçeva	K	İlyas Bosna	Z	2	1	2	87	
322b	Dupniçe	Orahoviçe	K	Yusuf vl. Hidir	T	24	3	2	687	1
325a	Dupniçe	İsvetol nd. Hacı Lala	K	Yusuf vl. Hamza Kırktra-i?	T	26			260	
352a	Dupniçe	Çirvişte	K	Mustafa	T	8	5		325	
355b	Dupniçe	Bistriçe nam (diğer) Samohran	K	Piri vl. Avis	T	11	2		325	
371a	Dupniçe	Topolniçe	K	Yusuf ve Ali Braderan?	T	28	5	2	837	1
371a	Dupniçe	Jelezniçe (Zelezniçe)	K	Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Âli	T	199	31	9	5.804	
373a	Dupniçe	Kraşeva	K	Çavuş Mehmed	T	44	5	2	1.237	
373b	Dupniçe	Uranova	K	İlyas	T	136	12	9	3.754	2
374b	Dupniçe	İstarçova nd. İstaridol ve nd. Yaraktov	K	İlyas	T	9	2		275	
374b	Dupniçe	Milamova	K	Yusuf vl. Hasan	T	73	9	8	2.098	
375a	Dupniçe	Lisiya	K	Alif?	T	25	2	1	681	2
375a	Dupniçe	Goma Vrbovnik	K	Mustafa biraderi Hüdaverdi	T	46	11	2	1.437	4

375b	Dupniçe	Dolna Vrbovnik	K	Hüdr merdüm Mehmed vl. Karl	T	45	13	4	1.474	4
376a	Dupniçe	Ofçar	K	Kätip Turhan	T	35	7	6	1.086	6
376b	Dupniçe	Mirvidol	K	Ali Yeniçeri	T	83	24	2	2.687	8
377a	Dupniçe	Kamenik	K	Ramazan vl. Mehmed	T	64	7	6	1.811	6
377b	Dupniçe	Resnoŭça (Resulçe)	K	Hasan vl. Çakar	T	52	8	6	1.536	2
378a	Dupniçe	Dokatiçeva	K	Hasan vl. Çakar	T	4			100	
378b	Dupniçe	Dyakova	K	Mehter Veli	T	46	10	4	1.424	4
379a	Dupniçe	Selişte	K	Hürrem merdüm Mustafa Paşa ve İbrahim Subaşı	T	205	22	10	5.735	1
380a	Dupniçe	Bobovdol	K	Yusuf vl. Mikail	T	64	6	4	1.774	1
380b	Dupniçe	Gabrova	K	Mustafa vl. Azmir	T	68	9	4	1.949	4
381a	Dupniçe	Poromin	K	Mustafa vl. Azmir ve Saraç Mahmud	T	43		3	1.093	1
381b	Dupniçe	Babine-i Küçük	K	Mustafa vl. Azmir ve Saraç Mahmud	T	12	1	2	337	1
381b	Dupniçe	Fuçâ-i Bala (Küça)	K	Burak b. Ali ve Yusuf b. ... Çavuş ve Eynehan vl. Solak Kasım	T	49	5	2	1.362	1
382a	Dupniçe	Sinor	K	... vl. Musa	T	26	5	2	787	1
382b	Dupniçe	Krayniçe	K	Kemal	T	65	18	3	2.093	1
383a	Dupniçe	Babine-i Akdaz an karye-i Fuça-i Bala	K	Kemal	T	7	1		200	
383b	Dupniçe	Polatova	K	Çavuş Yusuf vl. Çavuş Mehmed	T	56	8	3	1.618	3
384a	Dupniçe	Dolna Logodaz	K	Çavuş Yusuf vl. Çavuş Mehmed	T	48	5	3	1.343	3
384b	Dupniçe	İslatine	K	İskender b. Durak?	T	22	2	1	606	1
385a	Dupniçe	Dolna Kozniçe	K	İskender b. Durak?	T	43	22		650	
385a	Dupniçe	Şuşiçe	K	Şah Melik vl. Devletiñhan	T	59	5	3	1.618	
385b	Dupniçe	Lihotiçe (Liçoniçe)	K	Mahmud ve ... merdüm Avis Beg	T	48	7	8	1.423	1
386a	Dupniçe	Babine	K	Mahmud ve ... merdüm Avis Beg	T	7	2		225	1
386a	Dupniçe	Pastre	K	Eyneddin	T	38	6	7	1.142	1
386b	Dupniçe	Bişriçe	K	Bayram Topçu	T	67	6	7	1.867	7
387a	Dupniçe	Krupnik	K	Bayram Topçu	T	131	11	11	3.616	2
387b	Dupniçe	Osinova	K	Nasuh merdüm merhum Sinan Paşa	T	61	7	6	1.736	6
388a	Dupniçe	Pastuh	K	Turgud b. Burak	T	34	9		1.075	1
388b	Dupniçe	Hırsova	K	Mustafa	T	27		1	681	1
388b	Dupniçe	Novasilani	K	Çanık ...	T	65	7	9	1.854	9
389a	Dupniçe	Vulkova	K	Mahmud ... Ahmed Paşa ve Nasuh	T	48	3	5	1.305	2
389b	Dupniçe	Kirebikal	K	Eyne Beg	T	27	2	2	737	1
390b	Dupniçe	Virçova	K	Mahmud	T	8	2		250	2
391a	Dupniçe	Kremenik	K	Mahmud	T	26	15	3	1.025	2
391a	Dupniçe	Kozniçe	K	Hızır vl. Ali	T	1	1		50	
391b	Dupniçe	Kirçine (Kirçinliçe)	K	Hızır vl. Ali	T	21		2	537	
391b	Dupniçe	Osiçofça	K	Budak ve Hüseyin veledan Çavuş nefer? mezkûr Hüseyin Praniçe? Budak	T	14	5		475	
391b	Dupniçe	Resne-i Bala	K	Budak ve Hüseyin veledan Çavuş nefer? mezkûr Hüseyin Praniçe? Budak	T	20	3	1	581	1
392a	Dupniçe	Resne-i zir	K	Budak ve Hüseyin veledan Çavuş nefer? mezkûr Hüseyin Praniçe? Budak	T	6	1		175	
370b	Karasu	İsmoŭçeva	K	Bali ve ... Kethüda-i Mustafa Beg b. Davud Paşa ve Mehmed vl. Ali	T	84	6	7	2.292	1
373a	Karasu	Dragodan	K	Çavuş Mehmed	T	45	6	9	1.329	9
383a	Karasu	Pokrovnik	K	Kurd ...e-i	T	106	18	9	3.154	1
390a	Karasu	Dilboçiçe	K	Dede Bali vl. ...	T	21	2	2	587	
392a	Karasu	Toroskova	K	Piri vl. ...	T	18	2		500	
75a	Radomir	Yagliniçe	K	Mirliva-i Köstendil Mehmed Beg	H	98	43	16	3.621	

81b	Radomir	Kondofori	K	Hürrem Beg b. İskender Paşa	Z	92			6	2.336	1
82a	Radomir	Cinofça	K	Hürrem Beg b. İskender Paşa	Z	84			4	2.124	4
85a	Radomir	İstiredne Durugan	K	Hürrem Beg b. İskender Paşa	Z	152	30		14	4.634	2
86a	Radomir	Nefs-i Radomir	Nfs.	Timur Beg Ali el-Cümdi	Z	120	19		10	3.535	9
102a	Radomir	Dolna Rakofça	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	59	12		7	1.817	1
102b	Radomir	Belganiçe	K	Mahmud Beg b. Davud Paşa	Z	9	2			275	
108b	Radomir	Dren (Vrana)	K	Hasan b. Firoz Beg	Z	134	25		12	4.047	3
109b	Radomir	Dolna Dukan	K	Hasan b. Firoz Beg	Z	125	29		12	3.922	6
110b	Radomir	Gorna Durugan	K	Hasan b. Firoz Beg	Z	67	9		6	1.936	1
110b	Radomir	Kosturiçe	K	Hasan b. Firoz Beg	Z	7	2			225	
111b	Radomir	Krnol	K	İskender Trabzoni	Z	57	11		2	1.712	
111b	Radomir	Şatorova	K	İskender Trabzoni	Z	30	8		3	968	1
112a	Radomir	Forolöj	K	İskender Trabzoni	Z	128	21		8	3.773	3
112b	Radomir	Kopreva	K	İskender Trabzoni	Z	4				100	
113a	Radomir	Červen Mogile	K	Hidir ... Pivale	Z	155	20		7	4.417	6
114a	Radomir	Klenovik maa İsveti Nikola	K	Hidir ... Pivale	Z	57	8		7	1.667	2
114b	Radomir	İplana nd. Poçirniçe	K	İlyas Bosna	Z	89	23		15	2.890	5
115a	Radomir	Bihor	K	İlyas Bosna	Z	63	12		4	1.899	2
116a	Radomir	Hrankofça	K	İlyas Bosna	Z	3				75	
360b	Radomir	Ljipatiç nd. Dragovin-i Kladiçe	K	(boş)	T	8				80	
362b	Radomir	Turnofça	K	Yusufl el-Kâtip	T	12	10			550	4
392b	Radomir	Nekovanyçe	K	Mustafa merdüm Mahmud ...	T	44	5		1	1.231	1
392b	Radomir	Şavama	K	Mustafa merdüm Mahmud ...	T	14				350	
393a	Radomir	Sedlarçi	K	Tur Ali vl. Hamza	T	21	5			650	6
393a	Radomir	Arbanaş	K	Tur Ali vl. Hamza	T	8	1			225	
393a	Radomir	Doykofça	K	Tur Ali vl. Hamza	T	11	1			300	
393b	Radomir	Medven	K	Paşa Yiğit	T	17	5		2	562	4
393b	Radomir	Leskofça-i Bala	K	Mustafa merdüm ... Karlı	T	53	9		4	1.574	1
394a	Radomir	Gorna Rakoviçe	K	Ömer	T	23	14		5	955	4
394a	Radomir	Oslofça	K	Ömer	T	8	5		1	331	1
394b	Radomir	Rahovlat	K	Karaman	T	21	3		2	612	2
395a	Radomir	Köpaniçe	K	Nasuh Yeniçeri	T	12	4			400	1
395a	Radomir	Rayçe-i Bala	K	Ali vl. Tur Beg	T	12	2		1	356	
395a	Radomir	Paskaç	K	Ali vl. Tur Beg	T	53	8		4	1.549	1
395b	Radomir	Rişoviçe nd. Cinofça	K	Ali vl. Tur Beg	T	6	1		1	181	
395b	Radomir	Dugan Bala	K	Hasan Kethüda merdüm Hasan Paşa	T	48	8		5	1.430	1
396a	Radomir	Jedne	K	Hasan Kethüda merdüm Hasan Paşa	T	47	6		5	1.355	1
396b	Radomir	Pripovj	K	Hasan Kethüda merdüm Hasan Paşa	T	3			1	81	1
396b	Radomir	Dabelitug	K	Sekban İsmail	T	76	13		8	2.273	5
397a	Radomir	Virba	K	Solak İskender	T	112	19		15	3.365	7
397b	Radomir	Prazarçi	K	Solak İskender	T	10	3		3	343	1
398a	Radomir	Pirbotnik	K	Korkmaz el-Cümdi Ser-asker Sipahiyan vilayet-i Ilca	T	56	15		3	1.793	3
398b	Radomir	İplaniçiçe	K	Kasım merdüm Mustafa Beg	T	6				150	1
398b	Radomir	Provaleniçe	K	Kasım merdüm Mustafa Beg	T	58	13		3	1.793	
399a	Radomir	Jrişa	K	Hızır vl. Ahmed	T	56	10		2	1.662	1
399b	Radomir	Selişindol	K	Bekir vl. Hamza	T	17	5		1	581	1

399b	Radomir	Lopojet	K	Hızır vl. Süleyman	T	38	3	1	1.031	2
400a	Radomir	Beladeva	K	Satılmış	T	38	3	2	1.037	5
400a	Radomir	Izlataci	K	Ramazan vl. Hamza ...	T	22	3	1	631	2
400b	Radomir	Oşofça	K	Bahadır Bosna?	T	18	1	2	487	2
400b	Radomir	Uğlarçı	K	Bahadır Bosna?	T	11	3	1	356	2
401a	Radomir	Kasiling	K	Mahmud ve Ahmed ve Ali veledan Yunus	T	31	7	1	956	2
401a	Radomir	Baborad	K	Bali biraderi Hamza	T	9	1		250	
401b	Radomir	Çoklova	K	Ahmed b. Azmir?	T	41	6		1.175	
401b	Radomir	Kırcofça	K	Ahmed b. Azmir?	T	20	4		600	1
402b	Radomir	İsveti Nikola ...	K	Çihangir	T	14	2		400	2
402b	Radomir	Gabreşoviçe	K	Çihangir	T	2			50	1
402b	Radomir	Dolna Goloviçe	K	Süleyman vl. Süleyman	T	16	1	2	437	
403a	Radomir	Gorna Brest	K	... vl. Mustafa	T	21	3	1	606	
403a	Radomir	Rikaçofça?	K	Mahmud	T	10	7		425	
403a	Radomir	Belut	K	Oruç vl. Yusuf	T	4	3	1	181	2
403b	Radomir	Gorna Uyne	K	Ali vl. Satılmış	T	22	6	1	706	1
403b	Radomir	Brankofça	K	Ali vl. Satılmış	T	6	1		175	1
404a	Radomir	Muksul	K	Musa vl. Doğançı	T	12	4	1	406	
404a	Radomir	Çerişnova	K	İdris vl. Aslıcan?	T	23	3		650	2
409a	Radomir	Dolna Rayçe	K	Bayezid vl. Hidir	T	11	1	3	318	
104a	Piyaniçe	Çepremnik	K	Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Z	173	30	12	5.147	12
104b	Piyaniçe	Dolna İzvegrı	K	Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Z	84	5	2	2.237	7
105a	Piyaniçe	Gorna Lukoviçe	K	Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Z	82	7	2	2.237	1
105b	Piyaniçe	Paniçar	K	Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Z	189	19	15	5.290	
107a	Piyaniçe	Yılhova	K	Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Z	26	1	1	681	
107a	Piyaniçe	İstımnik	K	Hızır Çelebi Kâtiban Defter Dergâh-ı âli	Z	200	40	13	6.078	8
321a	Piyaniçe	Çirkvineş-i zir	K	Mehmed vl. Karagöz	T	75	9	2	2.112	2
326b	Piyaniçe	Gavrilani	K	Habib? Bazdar	T	9	1		250	
326b	Piyaniçe	İliya	K	Habib? Bazdar	T	80		1	2.006	
327a	Piyaniçe	Kopilofça	K	Yusuf Mehter	T	46	3	2	1.237	2
331b	Piyaniçe	Çırvarıçe	K	Halil? vl. Mahmud	T	28	1		725	
332a	Piyaniçe	Tavaliçe	K	Mustafa Ilıca-i	T	70	5	5	1.905	2
333a	Piyaniçe	Vetrine	K	Osman	T	58	4	2	1.562	2
333a	Piyaniçe	Maçoç	K	Osman	T	13	3	1	406	1
336a	Piyaniçe	Oçpal	K	Ali vl. Piri	T	5			125	
337b	Piyaniçe	Bogorodiçe	K	Hüsevin Yeniçeri	T	18			450	
342a	Piyaniçe	Çareva-Sele	K	Yusuf Yeniçeri	T	62	2	2	1.612	5
342a	Piyaniçe	Selnik	K	Yusuf Yeniçeri	T	33	5		950	1
349b	Piyaniçe	Virçi	K	Yusuf vl. İsa? Bali ve Yoldaş	T	45	3	1	1.206	2
360b	Piyaniçe	İsmerdeş	K	Nasuh ve Yusuf veledan Atiçe	T	46	6	2	1.312	
361a	Piyaniçe	Tışan	K	Mehmed ...	T	37	3	3	1.018	
361a	Piyaniçe	Lukoviçe-i zir	K	Ali merdüm merthum Osman	T	26	2	1	706	
361b	Piyaniçe	Brlög	K	Piri vl. Tatar	T	43	5	1	1.206	
362a	Piyaniçe	Kostındol	K	Piri vl. Tatar	T	9		2	237	
362a	Piyaniçe	İstamir	K	Yusuf el-Kâtip	T	39	1		1.000	2
362a	Piyaniçe	Leşniçe	K	Yusuf el-Kâtip	T	12		1	306	

362b	Piyaniçe	İzvegre-i Bala	K	Yusuf el-Kâtip	T	22	1			575	1
362b	Piyaniçe	Kiselçe	K	Osman vl. Mehmed	T	30	2		1	806	3
363a	Piyaniçe	Razloşniçe	K	Cihanşah	T	43	3			1.150	
363b	Piyaniçe	Viratıslavça	K	Piri ve Hüseyin	T	57	3			1.500	
363b	Piyaniçe	Ocipal	K	Kürd vl. Haçî Hasan	T	27	2		2	737	
364a	Piyaniçe	Suşçe	K	Yusuf ve Safa? Murad	T	58	3		4	1.549	9
364b	Piyaniçe	Mileşiçe (Belşiçe)	K	... Bevvab Mustafa Paşa	T	36	3		2	987	4
365a	Piyaniçe	Kalimançe	K	Ahmed b. Yusuf ve ... ve Mustafa ve Yusuf	T	130	8		4	3.474	2
365b	Piyaniçe	Çirkvineç-i Bala	K	Ahmed b. Yusuf ve ... ve Mustafa ve Yusuf	T	19	1			500	
365b	Piyaniçe	Koşova	K	Kaya vl. Kırçıl Ali ve İsa vl. Tur Ali	T	1				25	
366a	Piyaniçe	Kopaniçe?	K	Kaya vl. Kırçıl Ali ve İsa vl. Tur Ali	T	62	6		2	1.712	1
366a	Piyaniçe	Çerani	K	Mustafa vl. Yeniçeri	T	49				1.225	
366b	Piyaniçe	Kameniçe	K	Mustafa b. Kaya	T	70	4		3	1.868	2
367a	Piyaniçe	Trebotivişte	K	Zağarçı Kemal	T	210	19		15	5.815	6
368a	Piyaniçe	Grad	K	Yusuf ve Mustafa Ustrumca-i	T	227	24		11	6.341	4
369a	Piyaniçe	Gabrova	K	Burak	T	93	4		7	2.467	2
370a	Piyaniçe	Draçe	K	Arnavud Hıdır	T	40	2			1.050	
370a	Piyaniçe	Dobrovdol	K	Piri vl. Derviş Ali	T	16	1			425	2
380a	Piyaniçe	Glaviçe?	K	Hürrem merdüm Mustafa Paşa ve İbrahim Subaşı	T	9				225	
422b	Piyaniçe	Gurlani	K	Mehmed vl. Piri el-Karaman	T	17	2		1	481	
22a	Sirişnik	Koşareva	K	Pağışah	H	4				100	
22a	Sirişnik	Yanbeşor (Banişor)	K	Pağışah	H	120	9		8	3.273	
87a	G.Kravışte	Pojtiçe	K	Timur Beg Ali el-Cüнді	Z	65	15		2	2.012	
87b	G.Kravışte	Milofça	K	Timur Beg Ali el-Cüнді	Z	8	4		2	312	
89a	Sirişnik	Prestop	K	Timur Beg Ali el-Cüнді	Z	7	2			225	
97b	G.Kravışte	İsveti Nikola nd. Poçimoviçe	K	Gümüşler? Beg	Z	18	1			475	
113a	Sirişnik	Kalişte	K	İskender Trabzoni	Z	44	6		3	1.268	
115b	Sirişnik	Kosaca	K	İlyas Bosna	Z	30	9		2	987	1
323a	Sirişnik	Apsarca	K	Mustafa vl. Karagöz Yeniçeri ve Receb vl. Mehmed	T	48	3		2	1.287	
323a	Sirişnik	Leska	K	Mustafa vl. Karagöz Yeniçeri ve Receb vl. Mehmed	T	4			1	106	
325b	G.Kravışte	Izlogost	K	Mustafa vl. Yusuf	T	30	8			950	
327a	Sirişnik	Novasilani	K	Yusuf Mehter	T	7	2			225	
330b	Sirişnik	İvranya İstene	K	Hamza vl. Davud	T	22	6		3	718	
334a	Sirişnik	Prazno-Glav	K	Hamza Sofya-i	T	33	4			925	
334b	Sirişnik	Lojani	K	Hamza Sofya-i	T	16	3			475	1
352b	G.Kravışte	Toplidol	K	Şah Melik	T	6				150	
379a	Sirişnik	Dolha Leskofça nd. Arbanas	K	Mehter Veli	T	4				100	2
394b	G.Kravışte	Izvor-i diğeri	K	Doğancibaşı Mustafa	T	7	2			225	2
402a	G.Kravışte	Dolha Uyne	K	Hüseyin vl. Veli	T	25	2			675	4
404a	G.Kravışte	Divlene	K	Ali vl. Yayaabaşı Yusuf ve Mehmed b. Kasım	T	56	9		3	1.643	4
404b	G.Kravışte	Leşeççe	K	Ali vl. Yayaabaşı Yusuf ve Mehmed b. Kasım	T	31	3		1	856	
405a	G.Kravışte	Minkofça	K	Mahmud vl. Yusuf	T	15	3			450	
405a	G.Kravışte	İsveti Nikola nd. Rayçolofça	K	Mahmud vl. Yusuf	T	6				150	
405b	Sirişnik	İstanoçça	K	Mahmud ... Avis Beg	T	34	10		2	1.112	2
405b	Sirişnik	Golojne	K	Mahmud ... Avis Beg	T	4	4		1	206	
405b	Sirişnik	Presniçe?	K	Mahmud ... Avis Beg	T	3	3			75	

406a	G. Kravjiste	Izlogost ...	K	Mehmed vl. Mustafa	T	20	3		575	1
406a	G. Kravjiste	Gorna Lubata	K	Mahmud b. Ali Celebi	T	15	4		475	
406a	G. Kravjiste	Dobrotinice	K	Mahmud b. Ali Celebi	T	10	3	1	331	
406b	Sirishnik	Dolna Vrabca	K	Isa vl. Ismail	T	9	2		275	1
406b	Sirishnik	Radubojde	K	Bali b. Devlethan ve Eynehan b. Kaya	T	30	2	2	812	1
407a	Sirishnik	Ipcline Istene	K	Emir vl. Rüstem	T	30	3	3	843	2
407a	Sirishnik	Odranice	K	Mehmed ve Mustafa veledan Ramazan	T	63	10	1	1.831	3
407b	Sirishnik	Dolna Ihmelne	K	Hobvar? ve Hüdaverdî	T	30	25	1	1.381	1
408a	Sirishnik	Šibkoviçe	K	Hobvar? ve Hüdaverdî	T	80	10	1	456	
408a	Sirishnik	Kalotince	K	Musa vl. Noraldin?	T	15	2	1	431	
408a	Sirishnik	Altumaniçe	K	Musa vl. Noraldin?	T	4	4		80	
408b	Sirishnik	Hranince	K	Eyne Beg vl. Asahan	T	18	3	2	537	4
408b	Sirishnik	Gorna Iskirme	K	Cafer	T	19	3	1	556	
408b	Sirishnik	Gabrovdol	K	Cafer	T	5	1	3	168	
409a	Sirishnik	Vidrar	K	Turan?	T	19	4		575	
409b	Sirishnik	Gorna Ihmelne	K	İshak vl. Mahmud	T	22	7	2	737	
410a	Sirishnik	Relatišniçe	K	Receb vl. Tohtamış ve Mustafa	T	69	5	2	1.862	3
410b	Sirishnik	Raykoloŭca	K	Mehmed Kırış?	T	60	5	5	1.625	5
410b	G. Kravjiste	Uşi	K	Mustafa vl. Hamza	T	55	10	4	1.649	
411a	G. Kravjiste	Gorna Riparçe	K	Mustafa vl. Hamza	T	4		1	106	
411a	Sirishnik	Dolna Sekirna	K	Karagöz	T	25	4	1	731	
411b	G. Kravjiste	Dolna Riparçe	K	İsa Bali	T	6	2	1	206	
411b	G. Kravjiste	Suşiçe	K	İsa Bali	T	13	4	1	431	
412a	Sirishnik	Gorna Kobile	K	Nasuh vl. Hacı Mehmed	T	10	2	1	306	
412a	Sirishnik	Petre	K	Nasuh vl. Hacı Mehmed	T	46	11		1.425	
412b	G. Kravjiste	Penkofça	K	Yusuŭf ve Ramazan veledan Mustafa	T	45	8	3	1.343	
412b	G. Kravjiste	Belova	K	Kaya ve Yusuŭf veledan Ali	T	19	2		525	1
413a	G. Kravjiste	Mali Brest (Balı Brest)	K	Mehmed vl. Mustafa	T	9	2		275	
413a	G. Kravjiste	Vladkofça	K	Mehmed vl. Mustafa	T	18	6		600	
413b	Sirishnik	Berendi	K	İskender	T	27	4		775	
413b	Sirishnik	Yanofça	K	İskender	T	13	2	1	381	
413b	Sirishnik	Dolna Lika (Dılka Luka)	K	Nezir ve Mehmed veledan Yakub	T	26	3		2.175	
414a	G. Kravjiste	Dolna Lubata	K	Karagöz	T	31	10	1	1.031	2
414a	G. Kravjiste	Umiņçe	K	Karagöz	T	4			100	
414b	G. Kravjiste	Yelhovdol	K	Mustafa merdüm Mahmud Beg	T	49	8	2	1.437	
414b	G. Kravjiste	Milofça	K	Mustafa merdüm Mahmud Beg	T	19	4		575	
415a	G. Kravjiste	Sredne Koritene	K	Mustafa merdüm Mahmud Beg	T	4	4	1	206	
415a	G. Kravjiste	Gorna Çeste	K	Uzun Mehmed	T	29	6	3	893	
415b	G. Kravjiste	Dolna Çeste	K	Uzun Mehmed	T	8	2	2	262	
415b	G. Kravjiste	Milkofça	K	Hüseyn vl. Kertek İsa	T	33	13	2	1.156	
415b	G. Kravjiste	Avlamine?	K	Hüseyn vl. Kertek İsa	T	1			25	
415b	G. Kravjiste	Puçival	K	Hüseyn vl. Kertek İsa	T	2			50	
416a	G. Kravjiste	Gorna Yerestiça	K	Hüseyn vl. Kertek İsa	T	10			250	
416a	Kravjiste-i Bala	Dolna Koritene	K	İsa Bali b. Afif?	T	19	6	1	631	1
416a	G. Kravjiste	İzldol	K	İsa Bali b. Afif?	T	1			25	
416a	Sirishnik	Rayançe	K	Mustafa	T	19	3		550	

416b	Sirışnik	Vilçaniçe	K	Nasuh b. İsmail	T	20	1	1	531		
416b	Sirışnik	Jabyani	K	Mehmed vl. Kasım	T	16	3	1	481		
417a	Sirışnik	Gorna Vrabça	K	Yusuf vl. İsa ve Malkoç vl. İvaz	T	40	9	2	1.237	2	
417a	G.Kravışte	Kiselçe	K	Köpek	T	27	5		800		
417b	G.Kravışte	Berbilofça	K	Köpek	T	17	8		625	2	
417b	Sirışnik	İrçavtok	K	Kurd	T	11	2		325	1	
418a	Sirışnik	Govaçoşça	K	Kurd	T	8	2		250		
418a	Sirışnik	Bodine nd. Kanlıdol	K	Avis?	T	14	1		375		
418a	Sirışnik	Gorna Goloviçe	K	Avis?	T	13	1	1	381		
418b	Sirışnik	Boroviçe	K	Seyfi vl. İlvaz	T	15	4		475	2	
418b	Sirışnik	İvlaci Tolçi	K	Mehmed vl. Yeniçeri Mustafa ve Hüseyin vl. Ali	T	50	5	3	1.393	2	
419a	Sirışnik	Leva Reka	K	Mehmed vl. Yeniçeri Mustafa ve Hüseyin vl. Ali	T	20	4		600		
419a	Sirışnik	Gorna Bobova	K	Ahmed ve Mehmed veledan Murad	T	8	8		400	1	
419b	Sirışnik	Balmuşineci	K	Ahmed ve Mehmed veledan Murad	T	5		1	131	1	
419b	Sirışnik	İsmirivdol	K	İskender vl. Hıdır	T	15	2	1	431	1	
419b	Sirışnik	Murtine	K	İskender vl. Hıdır	T	16	3		475		
420a	Sirışnik	Nefs-i Sirışnik	Nfs.	Canib-i el-Cümdi	T	55	7		1.550	4	
420a	Sirışnik	Kovaçoşça	K	Canib-i el-Cümdi	T	55	7		1.550	4	
420b	G.Kravışte	Kosava	K	Mehmed vl. Mustafa	T	6	1		175		
421a	G.Kravışte	Draginçe nd. Gurubniçe	K	Seydi	T	62	11	4	1.849	1	
421a	G.Kravışte	Gorna Koritene	K	Seydi	T	25	7	1	806	1	
421b	G.Kravışte	Polatsnsko (Boltesinko)	K	Hamza vl. Mehmed	T	16	2		450		
421b	G.Kravışte	Yasikodol	K	...	T	31	16	1	1.181	4	
421b	G.Kravışte	Zemene	K	...	T	15	2		475		
422a	G.Kravışte	Dolna Kobile	K	Mehmed vl. Piri el-Karaman	T	55	7	3	1.568	3	
422b	G.Kravışte	Predoshtçe nd. Treklene	K	Mehmed el-Sarraç	T	39	6	1	1.131		
423a	G.Kravışte	Dolna İline?	K	Mehmed an ... Paşa	T	67	6	3	1.843	5	
423b	G.Kravışte	İzvor	K	Sinan ve Yova Kuş? Mustafa Beg	T	18		1	456	1	
424a	G.Kravışte	Metohiye	K	Sinan ve Yova Kuş? Mustafa Beg	T	14	5		475		
424a	Sirışnik	Dolna Bobova	K	Mustafa Hayyat?	T	20	3	1	581		
424b	Sirışnik	Desislavçe	K	Mustafa Hayyat?	T	35	5	6	1.036		
424b	Sirışnik	Paniçar	K	Hamza b. Ali	T	50	10		1.500	1	
425a	G.Kravışte	Dobrovdol	K	Mustafa	T	13	5	2	462	2	
					Toplam	17.907	2.694	19	973	515.393	632

b.: bin, H: Has, K: Köy/karye, M: Mahalle, nd.: nam-ı diğer, nf.: Nefer, Nfs.: Nefs, Nh.: Nehir, T: Timar, vl.: Veled, Y.: Yörük, Z: Zeamet

Çizelge 7/1. 1550 TARİHLİ MUFASSAL TAHRİR DEFTERİNE (BOA. TT. d. 267) GÖRE İLİCA'DA MÜSLÜMAN NÜFUS DURUMU

Sayfa	Nahiye	Köy İsmi	Ver. Türü	Dir. Sahibi	Müslim hane	gft	nim gft	mücerred	bennak	resim	muaf	eşkincl	yamak
3	İlica	Goranofça	K	Padişah	H 12	8	2	1	2	236			
5	İlica	İstrofça	K	Padişah	H 2				2	22			
6	İlica	İstiradlova nd. Sopot	K	Padişah	H 5	1		1	3	61			
18	İlica	Değirmenderesi nd. İslo Košnice	K	Hızır Paşa	H 1				1	11			
21- 26	İlica	Nefs-i İlica ve Mahalleleri	Nfs.	Mestih Beg	H 385			64					
27	İlica	Sovolyani	K	Ali b. Sinan Şikari?	Z 13	5	1		2	143			
28	İlica	Kopitofça	K	Ali b. Sinan Şikari?	Z 13	6		2		144			
30	İlica	Perpol	K	Ali b. Sinan Şikari?	Z 12	5		3		128			
32	İlica	Gorna Eremiye	K	Mustafa Ser-bevvabin Ahmed Paşa	T 2	2				44			
33	İlica	Tavaliçe	K	Ahmed Emir-i Ahur Bali Beg (ve) Süleyman b. Mustafa	T 2	1		1		28			
34	İlica	Jelniçe	K	Ishak Kethüda-i Mahmud Çelebi Defterdar	T 8	3		3		77			
35	İlica	Pelatik	K	Ali ve ... merdüm Hüstre Paşa	T 17	14		3		359			
37	İlica	Dolna Eremiye	K	Ferruh e-Kâtip merdüm Rüstem Paşa	T 4	1	1	1	2	55			
38	İlica	Turnovlog	K	Ferruh e-Kâtip merdüm Rüstem Paşa	T 14	7	2	1	1	193			
39	İlica	Dolna Krebeştiçe	K	Sekban Mehmed	T 7	2	3			77			
40	İlica	Köprü nd. Nevestindol	K	Saltuk Çavuş an Çavuşan-ı Mirmiran Rum-ili	T 4	3		3	1	95			
41	İlica	Radlofça (Adonofça)	K	Kâtip Derviş an Kâtipan Mirmiran-ı Rum-ili	T 7	5	1	3	1	150			
43	İlica	Çervenani	K	Mahmud merdüm Rüstem Paşa	T 1				1	11			
44	İlica	Lilyaç (Lilpaç)	K	Saraç Ali	T 12	10		5		255			
45	İlica	Tirsine(Tosna)	K	Sefer b. Ali	T 2	1				22			
48	İlica	İskimani	K	Mustafa b. Hüseyin	T 8	7				154			
50	İlica	Çetrci	K	Ahmed Hersek	T 11	7		1	1	149			
54	İlica	Uzgurova	K	Laçın ve ... merdüm Süleyman Paşa	T 5	5		5		140			
56	İlica	Gorna Krebeştiçe	K	Hüseyin ve Yusuf b. İskender	T 12	6		3	2	172			
59	İlica	Trumohar (Trumodar)	K	Hasan Yengiçi ve Timur b. Dursun ve Hasan b. Mustafa	T 10				1	11			
63	İlica	Nikoliçeve	K	Piri b. Mehmed	T 4	3			1	83			
64	İlica	Dilçeva	K	Hasan	T 1	1				22			
65	İlica	Graniçe	K	Bayram b. Hasan	T 8	5		1	2	138			
66	İlica	İpsaça maa Guşu kesen?	K	Mustafa b. Mehmed ve Mustafa b. İlyas	T 17	6		4	2	199			
69	İlica	Gorna Katrişte	K	Süleyman ve İbrahim veledan İskender	T 4	3		3	3	92			
70	İlica	Dolna Katrişte	K	Süleyman ve İbrahim veledan İskender	T 9	6			2	144			
71	İlica	İsteniko	K	Hüseyin b. Ali (ve) ... b. Piri	T 19	6		1	1	149			
74	İlica	İskakaviçe	K	Froz b. Mustafa ve Piri b. İbrahim ve Ali b. Piri	T 12	9			3	231			
75	İlica	Şuşkofça	K	Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	T 20	15		4	4	398			
80	İlica	Konova (Kondava)	K	Hasan b. Çavuş Ahmed biraderi	T 16	15		4		376			
83	İlica	Sipoşana	K	Hasan b. Çavuş Ahmed biraderi	T 4				2	22			
83	İlica	Bersin (Bersil)	K	... Çavuş an Çavuşan Mirmiran-ı Rum-ili	T 10	8	1	5		217			

85	İlica	Gorna Graštica	K	Solak Ali Belgradi	T	6	5				1	121	
87	İlica	Borindol	K	Çavuş Mehmed	T	5	1	1			1	50	
90	İlica	Dolna Graštica (Dolna Gradisnica)	K	Ahmed b. Mahmud	T	10	5				1	121	
92	İlica	Nehtinova	K	Ahmed Paşa ... Ali Bali?	H	7	7				2	177	
101	İslavište	Konobniçe	K	Ismail Çavuş Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	T	4	3				2	78	
115	İslavište	İsveti Petka?	K	Bali b. Davud	T	8	6				1	160	
125	İslavište	Otorositiçe	K	Hasan b. Eymir ve Kurd b. Nasuh ve İsa	T	1	1					22	
188	Dupniçe	Bana	K	Padişah	H	9	2	2			5	121	
193	Dupniçe	Balanova	K	Padişah	H	2	1				1	33	
195	Dupniçe	Vulkova	K	Padişah	H	4	1				3	40	
196	Dupniçe	Bobovdol	K	Padişah	H	1						22	
202	Dupniçe	Dragodan	K	Padişah	H	7	6	1			4	167	
208	Dupniçe	Nefs-i Dupniçe	Nİf.	İbrahim Paşa ...	H	82					10		
218	Dupniçe	Boboseva	K	İbrahim Paşa	H	1	1					22	
222	Dupniçe	Kravniçe	K	Mirliiva-i Köstendil	H	37	11	12			3	524	
229	Dupniçe	İskirine	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	2	1	1				36	
241	Dupniçe	Sarıyar nd. Çervene Breg	K	Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	Z	4	2	1			1	66	
246	Dupniçe	İrilye	K	Kasım Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	Z	7	1				1	94	
259	Dupniçe	Kamanik	K	Rüstem b. Davud	T	1	1					22	
262	Dupniçe	Resnoŭca (Resulçe)	K	Hasan Kethüda-i Ali Paşa	T	54	14	19			9	733	
265	Dupniçe	İslatine	K	Musa Çavuş an Çavuşan-ı Mirmiran-ı Rum-ili	T	22	5	9			3	304	1
267	Dupniçe	İsmoŭçova	K	İskender Çavuş	T	10	8				8	246	
270	Dupniçe	Gorna Vrbovnik	K	Mehmed b. Ali ve Murad b. Ali ve Ahmed b. Hüseyin	T	1	1				1	6	
274	Dupniçe	Sarular nd. Tekür pınarı	K	Bekir b. Hasan	T	68 9 Y.	48 9 Y.				17	1.365	2
278	Dupniçe	Polatova	K	Solak Ali	T	1	1					22	
280	Dupniçe	Ali obası	K	Süleyman	T	29	8	15			4	2	388
281	Dupniçe	Ali obası-i Küçük	K	Süleyman	T	31	11	13			3	5	459
281	Dupniçe	Çiklova	K	Süleyman	T	6	5					110	
285	Dupniçe	Novasil	K	Yeniçeri İskender ...	T	5	4				3	1	117
286	Dupniçe	Gorna Babine	K	Mehmed b. Bali	T	3	2	1			1	61	
287	Dupniçe	Babine-i diğer der nezdü Koça (Fuca)	K	Mehmed b. Bali	T	3	3				1	72	
287	Dupniçe	Babine-i diğer	K	Mehmed b. Bali	T	14	11	2			4	1	299
288	Dupniçe	Kraşova (Krayeva)	K	... b. Mustafa ve Hüseyin b. Ali	T	1	1				2	44	
289	Dupniçe	Lihotiçe	K	Amavud Hüseyin merdüm ... Paşa	T	2					1	2	28
293	Dupniçe	Karaman obası (Karahhan obası) nd.	K	Süleyman ve Ali veledan Eynehan	T	48	37	1			12	10	1.021
296	Dupniçe	Sofular	K	Hıdır b. Solak Ali	T	19	16				6	2	410
297	Dupniçe	Hamza Beyli nd. Bistriçe	K	Veled b. Mehmed	T	49	22	15			14	9	832
303	Dupniçe	Kurçine	K	Süleyman b. Kaya	T	1	1					22	
303	Dupniçe	Gabreşova	K	Piri b. Hacı Bayram ve Mustafa b. Yakub ve Murad b. Turhan	T	1	1					22	
304	Dupniçe	Çoçli	K	Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	T	2						2	22
305	Dupniçe	Bistriçe-i Küçük nd. Samohran	K	Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	T	25	8	6			5	7	369

305	Dupniçe	Uzuncalar	K	Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	T	Y.	11		4	7	232	4	7
308	Dupniçe	Mursallı	K	Hıdır b. Bayezid	T	6 4 58 Y.	4 50 Y.		1 18 Y.	2 7 Y.	116 696 Y.	7	47
309	Dupniçe	Sinor nd. Kozniçe	K	Abdullah b. Yeniçeri İskender	T	4	3		4	2	112		
313	Dupniçe	Dolna Virbovnik	K	Pervin ve Solak İbrahim Hersekli	T	1	1				22		
316	Dupniçe	Orahoviçe	K	Mustafa Ser-bevvabin Ahmed Paşa	T	2	2		2		56		
317	Dupniçe	Plajeva	K	Karaman?	T				1		6		
318	Dupniçe	Hacı Ali obası nd. Derzibaşı	K	Mehmed b. Sinan	T	Y. 43	34	2	9	6	883	5	26
318	Dupniçe	Topal Ali nd. Göklemezli	K	Zaim Veli Beg ve Yusuf Cümdi ve Mehmed b. Sinan	T	Y. 22	17	1	6	2	230	2	8
319	Dupniçe	Karamanlu	K	Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	T	Y. 4	4		5		63		1
224	Pürtlü	Marulova	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	5	4		1		99		
204	Cuma	Poromin	K	Padişah	H	20 nf.							
204	Cuma	Üstob	K	Padişah	H	13 nf.							
204	Cuma	Baraklı (Berath) nd. Çavlı	K	Padişah	H	4 nf.							
204	Cuma	İriye	K	Padişah	H	1 nf.							
204	Dubniçe	Nefs-i Dupniçe	Nfs.	Padişah	H	2 nf.							
204	Dubniçe	Uzunçalı	K	Padişah	H	2 nf.							
205	Cuma	Nefs-i Cumabazarı	Nfs.	Padişah	H	6 nf.							
205	Pürtlü	Marulova	K	Padişah	H	2 nf.							
205	Dubniçe	Cemaat-i Bekirler nd. Mindol	C	Padişah	H	15 nf.							
205	Cuma	Cemaat-i Kurd-Bali	C	Padişah	H	6 nf.							
205	Dubniçe	Cemaat-i Eyeciler	C	Padişah	H	7 nf.							
213	Cuma	Goma Logodaz	K	İbrahim Paşa ...	H	3			2	1	23		
226	Cuma	Nefs-i Cumabazarı	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	6 28 Y.	3 11 Y.	5 Y.	5 Y.	2 6 Y.	88 202 Y.	5	17
227	Cuma	Davud obası	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	9	6	1	4		167	2	9
227	Cuma	Hisarlı obası	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	Y.	4		4		60		3
228	Cuma	Oruç obası	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	2 17 Y.	2 9 Y.	2 Y.	2 Y.	3 Y.	44 144 Y.	2	11
228	Cuma	Hasan obası	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	4 6 Y.	4 6 Y.				88 66 Y.	1	2
228	Cuma	Kurd Bali	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	3 13 Y.	2 5 Y.		1 Y.	8 Y.	44 111 Y.		9
229	Cuma	Mansur Obası	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	9	8		1		91		
229	Cuma	Eyerci Ali	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	12	11		1	1	141		7
230	Cuma	Devebağrdan	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z		1	1			36		
232	Cuma	Osenova	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	24	16		4	7	443		
234	Cuma	Selişte	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	18	9	7	2		287		
236	Cuma	Karacalar	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	20	15		2	2	364	1	7
236	Cuma	Karaca Ahmedlü	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	9 Y.	7		1		140	1	2
236	Cuma	Divane Hamza	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	4 4 Y.	4 4 Y.				136		
237	Cuma	Abdiogulları	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	12	8	3	3	1	121		

237	Cuma	Derzibaşoğulları	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	34	26		9	5	681		1
237	Cuma	Ömer Obası	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	7	4		3	2	69		6
238	Cuma	Seydi Obası	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	19	12		2	6	186		9
238	Cuma	Koca Halid	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	16	14		1	1	177		9
238	Cuma	Kızılcalar	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	12	11		1		135		1
244	Cuma	Froloj	K	Hayreddin Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Z	5	3		1	1	77		
248	Cuma	Padeş	K	Ali Üsküp	Z	7	3		1	2	94		
252	Cuma	İstob (İsitob)	K	Ali Üsküp	Z	14	8		6	4	276		1
252	Cuma	Gradeva	K	Çavuş Hayreddin an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli ve İsa b. Timur ber-vech-i tınar	Z	8	5		2	3	145		
291	Cuma	Doğancılar	K	Çavuş Hasan an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli nam karyeleri Paşa Saneâğındadır	Z	7	6		4		84		5
291	Cuma	Dilküter	K	Çavuş Hasan an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli nam karyeleri Paşa Saneâğındadır	Z	1	11		2 Y.	1	12		8
						15 Y.	Y.			2 Y.	140 Y.		
292	Cuma	Kulağuzlu nd. Umur obası	K	Ali Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli nam karyeleri Paşa Saneâğındadır	Z	9	5		7	3	197		14
						21 Y.	20 Y.		4 Y.	1 Y.	155 Y.		
292	Cuma	Taşkesen	K	Ali Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli nam karyeleri Paşa Saneâğındadır	Z	14	13		8	1	186		12
257	Cuma	Drenova	K	Kâtip Mehmed ve Osman b. İbrahim ve Ali b. Sipahizade	T	1	1				22		
272	Cuma	Leskova	K	Hasan b. Asakır?	T	1	1				22		
275	Cuma	Poromin	K	Hıdır b. İvaz	T	3	2		1	1	61		
277	Cuma	Lisiya	K	İskender b. Mustafa	T	7	7		2		144		2
280	Cuma	Osman Fakih	K	Murad b. Evrenos	T	24 Y.	21		8	2	258		13
283	Cuma	Uranova	K	Ahmed biraderi ...-i Sinan Kethüda ve Süleyman b. Abdullah	T	2	2				44		
294	Cuma	Süleymanlı	K	Süleyman b. Mehmed	T	5	4		1	1	377		19
						32 Y.	28 Y.		5 Y.	3 Y.			
297	Cuma	Tekye köyü	K	Hıdır b. Solak Ali	T	Y.	2		3	2	43		4
298	Cuma	Rahmanlı	K	Veled b. Mehmed	T	11 Y.	7		1	4	135		5
299	Cuma	Moştançe	K	Hüseyin b. Hasan	T	8	5		1	3	236		8
						9 Y.	6 Y.		1 Y.	2 Y.			
300	Cuma	Bahşayış nd. Baçınlu	K	Hüseyin b. Hasan	T	5	5		1	1 Y.	116		6
						8 Y.	6 Y.		5 Y.		93 Y.		
305	Cuma	Segit obası	K	Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	T	6	2		3	1	88		6
						11 Y.	10 Y.				120 Y.		
306	Cuma	Bistriçe	K	Mahmud	T	2	2		1		50		
307	Cuma	Küçük-Mütsel obası	K	Mahmud	T	12 Y.	10			2	132		5
308	Cuma	Hacı Halil nd. Asilcalar	K	Ali b. Hasan	T	23 Y.	17		6	5	270		18
310	Cuma	Aydın obası nd. Ömeroğulları	K	Hıdır b. Mustafa	T	46 Y.	29		4	5	426		18
312	Cuma	Kırklar	K	Ali b. Mustafa	T	21 Y.	17		3	3	215		12
312	Cuma	Paşa Yiğit	K	Cafer	T	8 Y.	6		1	2	81		3
314	Cuma	Eyneller nd. Osman obası	K	Cafer	T	8 Y.	5			3	78		3
314	Cuma	Suşçe	K	Ali Sekban	Z	2	2				44		
315	Cuma	Mehmedli Zaviye-i İbrahim	K	Cafer	T	8 Y.	7			1	87		3

461	Sirışnik	Pelatince	K	Hasan b. Kemal	T	16	7	6	3	223		
					Toplam	2.045	830	418	268	24.276	2	44
						470	373	98	81	5.809		35
						Y.	Y.	Y.	Y.	Y.		Y.
						Y.	Y.	Y.	Y.	Y.		Y.
						Y.	Y.	Y.	Y.	Y.		Y.

b.: bin, H: Has, K: Köy/karye, M: Mahalle, nd.: nam-ı diğer, nf.: Nefer, Nfs.: Nefs, Nh.: Nehir, T: Timar, vl.: Veled, Y.: Yörük, Z: Zeamet

Çizelge 7/2. 1550 TARİHLİ MUFASSAL TAHRİR DEFTERİNE (BOA. TT. d. 267) GÖRE İLİCA'DA GAYRİMÜSLİM NÜFUS DURUMU

Sayfa	Nahiye	Köy İsmi	Ver. Türü	Dtr. Türü	gebr hane	mücerred	bive	ispence	başfinc	muaf
3	İlica	Goranofça	K	Padışah	H	57	24	2.025	3	
4	İlica	Koseva	K	Padışah	H	28	7	875		
5	İlica	İstrolfça	K	Padışah	H	65	15	2.006		
6	İlica	İstiradlova nd. Sopot	K	Padışah	H	40	3	1.075		
18	İlica	Değirmenderesi nd. İslo	K	Hızır Paşa	H	121	19	3.336	24	
		Koşniçe								
19	İlica	Kolusa	K	Hızır Paşa	H	43	20	1.587	5	
21	İlica	Nefs-i İlica	Nfs.	Mesih Beg	H	64	9	1.885	6	
27	İlica	Sovolyani	K	Ali b. Sinan Şikari?	Z	75	24	2.475	16	
28	İlica	Koplofça	K	Ali b. Sinan Şikari?	Z	44	31	6.905	24	
30	İlica	Perpol	K	Ali b. Sinan Şikari?	Z	36	21	1.425	7	
31	İlica	Virtsova	K	Ali b. Sinan Şikari?	Z	31	5	912	7	
31	İlica	Nesovirne (Tesovirne)	K	Ali b. Sinan Şikari?	Z	2		50		
32	İlica	Gorna Eremye	K	Mustafa Ser-bevvabin Ahmed Paşa	T	56	24	2.006	15	
33	İlica	Dolina Leska	K	Mustafa Ser-bevvabin Ahmed Paşa	T	16	8	600		
33	İlica	Tavaliçe	K	Ahmed Emir-i Ahur Bali Beg (ve) Süleyman b. Mustafa	T	59	20	1.999	11	
34	İlica	Jelniçe	K	İshak Kethida-i Mahmud Çelebi Defterdar	T	19	8	625	6	
35	İlica	Pelatik	K	Ali ve ... ve ... merdüm Hüseyin Paşa	T	83	38	3.043	14	
37	İlica	Dolina Eremye	K	Ferruh el-Kâtip merdüm Rüstem Paşa	T	37	32	1.737	9	
38	İlica	Timovlog	K	Ferruh el-Kâtip merdüm Rüstem Paşa	T	27	5	925		
39	İlica	Dolina Krebeştiçe	K	Sekban Mehmed	T	56	20	1.930	7	
40	İlica	Köprü nd. Nevestindol	K	Saltuk Çavuş an Çavuşan-ı Mirmiran Rum-ili	T	31	24	1.381	6	
41	İlica	Radlofça (Adonofça)	K	Kâtip Derviş an Kâtilban Mirmiran-ı Rum-ili	T	54	19	1.843	10	
43	İlica	Çervenyanı	K	Mahmud merdüm Rüstem Paşa	T	62	22	2.118	4	
44	İlica	Lijvaç (Lilpaç)	K	Saraç Ali	T	38	29	1.943	6	
45	İlica	Tirsine (Tosna)	K	Sefer b. Ali	T	20	13	847	5	
46	İlica	İrjdaviçe	K	Moralı Mahmud ve Derviş b. Mustafa ve İbrahim b. Ali	T	80	46	3.156	9	
47	İlica	Gospodine Polye	K	Hasan ve Oruç veledan Kasım	T	27	13	1.012	2	
48	İlica	İskirmani	K	Mustafa b. Hüseyin	T	26	7	825	5	
49	İlica	Anborani	K	Mehmed b. Mustafa	T	49	24	1.861	7	
50	İlica	Çetirci	K	Ahmed Hesek	T	36	12	1.200	9	
51	İlica	Lozne	K	Solak Ahmed	T	78	25	2.587	23	
53	İlica	Kırçofça	K	Ahmed b. İskender Yeniçeri	T	31	21	1.312	5	
53	İlica	Bresniçe	K	Ahmed b. İskender Yeniçeri	T	7	3	250	4	
54	İlica	Uzgurova	K	Laçın ve ... merdüm Süleyman Paşa	T	48	7	1.375	9	
55	İlica	Dragoviştiçe	K	Timur b. Kılıçık	T	11	4	375	3	
56	İlica	Gorna Krebeştiçe	K	Hüseyin ve Yusuf b. İskender	T	48	18	1.668	14	

57	İlca	Vakseva	K	Yusuf b. Hıdır	T	31	30	3	1.543	5
58	İlca	İsmoılıçne	K	Hızır	T	26	22	2	1.212	
59	İlca	Vabova	K	(silik) Mahmud b. Piri	T	13	13	1	656	3
59	İlca	Trumohar (Trumodar)	K	Hasan Yeniçeri ve Timur b. Dursun ve Hasan b. Mustafa	T	80	25	5	3.655	8
61	İlca	Lalıne	K	İlyas b. Mustafa ve Ahmed b. Solak Davud	T	40	23		1.575	1
62	İlca	Dojdoviçe	K	Süleyman b. Yeniçeri Hızır ve Bayezid b. Mustafa	T	27	19		1.150	1
63	İlca	Zeravine	K	Mehmed b. Cafer Bali	T	11	8	1	481	
63	İlca	Nikoliçevçe	K	Piri b. Mehmed	T	16	9		625	9
64	İlca	Dilçeva	K	Hasan	T	35	20		1.375	4
65	İlca	Kalulık	K	Hasan	T	7	1	2	212	
65	İlca	Graniçe	K	Bayram b. Hasan	T	60	23	7	2.117	7
66	İlca	İpsaça maa Güşu kesen?	K	Mustafa b. Mehmed ve Mustafa b. İlyas	T	77	36	5	2.855	15
68	İlca	Bunova	K	Hıdır b. Mahmud	T	36	13		1.125	4
69	İlca	Gorna Katriste	K	Süleyman ve İbrahim veledan İskender	T	14	3	1	431	6
70	İlca	Dolna Katriste	K	Süleyman ve İbrahim veledan İskender	T	30	8	2	962	8
71	İlca	Sinor	K	Yusuf b. Hıdır	T	36	10		1.150	5
71	İlca	İsteniko	K	Hüseyin b. Ali (ve) ... b. Piri	T	15	12		675	7
73	İlca	Zemene	K	İsa b. İlyas	T	37	9	1	1.156	6
74	İlca	İskakaviçe	K	Firoz b. Mustafa ve Piri b. İbrahim ve Ali b. Piri	T	43	15		1.450	3
75	İlca	Şuşkofça	K	Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	T	2	2		50	2
76	İlca	İvlas Gradişte	K	Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	T	18	3		525	
76	İlca	Mazararç	K	Yusuf b. Yeniçeri Mustafa ve Abdullah b. Hamza	T	26	8		850	8
77	İlca	Gradişte	K	Hüseyin b. Solak Hasan	T	18	10	2	712	1
78	İlca	Gurbine	K	Türmol? b. İsa	T	19	15		850	2
79	İlca	Timofça nd. Drenova	K	Musa b. Piri	T	52	17	4	1.749	
79	İlca	Konyov (Krnıyov)	K	Mehmed b. Yusuf	T	25	14	2	987	3
80	İlca	Konova (Kondava)	K	Hasan b. Çavuş Ahmed biraderi	T	128	37	2	4.161	17
82	İlca	Şuşkofça	K	Hasan b. Çavuş Ahmed biraderi	T	18		2	500	2
83	İlca	Siposana	K	Hasan b. Çavuş Ahmed biraderi	T	15			375	6
83	İlca	Bersin (Bersil)	K	... Çavuş an Çavuşan Mirmiran-ı Rum-ili	T	75	34	3	2.743	23
85	İlca	Gorna Graştıçe	K	Solak Ali Belgradi	T	97	14	5	2.855	12
86	İlca	Gramajdani	K	Kâtip Mehmed	T	10	11	1	531	3
87	İlca	Gırlana	K	İbrahim b. Mustafa	T	8	6	1	356	2
87	İlca	Borindol	K	Çavuş Mehmed	T	14	2		400	7
88	İlca	Dolmino	K	Gatavmin? Korkmaz el-Cüнді	T	7	4		275	
89	İlca	Mazararç nd. Delvine?	K	Mehmed b. Mahmud	T	8	3		275	1
89	İlca	Riparçe	K	Kâtip Mustafa an Kâtipan Mirmiran-ı Defter-i Rum-ili	T	10	3	1	331	
90	İlca	İvrança	K	Musa b. Mahmud	T	14	7		290	
90	İlca	Dolna Graştıçe (Dolna Gradiştıça)	K	Ahmed b. Mahmud	T	20	8	1	712	4
91	İlca	Novasil nd. Koprstıçe?	K	Mehmed Çavuş	T	22	16		380	
91	İlca	Vetoniçe	K	Cafer	T	15	2		170	
92	İlca	Paralova	K	Ahmed Paşa ... Ali Bali?	H	8	6		350	
7	Kamanıçe	Hrabiniçe	K	Pağışah	H	22	7		725	1
7	Kamanıçe	Dolna Sela	K	Pağışah	H	27	7		850	6
8	Kamanıçe	Hırsova nd. Çakanova	K	Pağışah	H	23	9		800	1

9	Kamanîçe	İskakaviçe	K	Padışah	H	24	25		1.225	1
10	Kamanîçe	Timofça nd. Drenofça	K	Padışah	H	47	16	1	1.581	4
72	Kamanîçe	Gurbanofça	K	Mahmud b. Mustafa	T	9	4		325	3
75	Kamanîçe	Hranîçe?	K	Hasan b. Pir Ali	T	9	6		375	
77	Kamanîçe	Gorna Pekolnîçe	K	Hıdır b. Kasım ...	T	30	22		1.300	2
11	İslavişte	Hrankofça	K	Padışah	H	51	24	3	1.893	
96	İslavişte	İstiraçın	K	Mehmed b. Hüseyin Kethüda	T	138	64		2.030	
98	İslavişte	Metajova	K	İbrahim b. Mustafa	T	40	5		450	
98	İslavişte	Oglut	K	İbrahim b. Mustafa	T	25	6	1	781	3
99	İslavişte	Vopila	K	Süleyman bevvab	T	109	51	3	4.018	17
101	İslavişte	Konobnîçe	K	İsmail Çavuş Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	T	107	25	4	3.324	5
102	İslavişte	Petrilçe	K	Mustafa b. Ali Beg ve Mustafa b. Mehmed timar hissesi	Z/T	176	70	17	6.252	6
105	İslavişte	Poderjikon	K	Musa b. Mahmud	T	40	7		470	7
106	İslavişte	Golema Çirtorya	K	Musa b. Mahmud	T	25	15	1	1.006	
106	İslavişte	Tesnîdol nd. İzglova	K	Musa b. Mahmud	T	10	8		180	
107	İslavişte	Dolna Dilboçiçe	K	Musa b. Mahmud	T	8	5		325	1
107	İslavişte	Başteva	K	Musa b. Mahmud	T	12	3	1	156	
107	İslavişte	Gimofça	K	Musa b. Şah Melik	T	49	20	3	1.743	3
108	İslavişte	Gradiç	K	Timur b. Ahmed	T	40	19	3	1.493	6
109	İslavişte	Gaber	K	Cafer	T	19	6	1	631	
110	İslavişte	Krlatiçe	K	Cafer	T	40	15		550	
111	İslavişte	Perpeniçe	K	Hasan b. Ali	T	12	9	2	537	3
111	İslavişte	Lopoşniça	K	Hasan b. Mustafa	T	30	14	5	1.130	2
112	İslavişte	Gorna Dilboçiçe	K	Mahmud b. Mustafa	T	5	4	1	231	3
113	İslavişte	Mojdivyak	K	Eyne Gazi b. İskender	T	33	17	4	1.274	
113	İslavişte	Grajđani	K	Mahmud b. Mehmed	T	10	7	1	431	7
114	İslavişte	Çerevidol	K	Mustafa b. Halil	T	17	10	2	687	2
115	İslavişte	İsveti Peika?	K	Bali b. Davud	T	13	10	1	581	3
115	İslavişte	Tlamina-ı Gorna	K	Mehmed b. İskender	T	36	14		1.250	7
116	İslavişte	Lipye	K	Bahiyar b. Ali	T	10	7	1	431	1
117	İslavişte	Gorna Odrine	K	Cafer b. Yeniçeri İlyas ve İskender b. Yusuf	T	19	9	2	712	1
117	İslavişte	Mala Çirtorya	K	Cafer b. Yeniçeri İlyas ve İskender b. Yusuf	T	27	7	1	856	
118	İslavişte	Dolna Lomniçe	K	Mehmed b. Mahmud	T	21	35	1	1.406	2
119	İslavişte	Kristovdol	K	Mehmed	T	25	5	1	756	1
120	İslavişte	Lika	K	Turhan	T	16	6		550	3
120	İslavişte	Çerşnova	K	Ali b. Turhan	T	15	3		450	
121	İslavişte	Brezniçe	K	Ali b. Turhan	T	4	2		150	
121	İslavişte	Kutu Gerçi nd. Kalu Gerçe	K	İlyas b. Evrenos	T	23	3		650	1
122	İslavişte	Dubrovniça	K	Murad	T	31	17	2	1.212	5
122	İslavişte	Mflutiniçe	K	Karaman ve Kasım b. Eyne Beg	T	63	25	5	2.105	10
124	İslavişte	Çeroviçe	K	... ve Mehmed	T	32	19		1.275	5
124	İslavişte	Çüdiniçe	K	İbrahim b. Nasuh	T	13	10		575	1
125	İslavişte	Otoroşniçe	K	Hasan b. Eymir ve Kurd b. Nasuh ve İsa	T	70	21	6	2.311	5
126	İslavişte	Radibojde	K	Malkoç b. Avaz	T	16	8	1	606	2
127	İslavişte	Jedilova	K	Mehmed b. Yeniçeri Mustafa	T	25	25	1	1.256	5
128	İslavişte	Oşiçani	K	Piri Ahmed	T	27	12	1	981	1

129	İslavişte	Radibojde	K	Eyne Beg b. Hamza	T	17	8	1	631	4
129	İslavişte	Dolina Pekolnice	K	Murad b. İsa	T	21	18		975	2
130	İslavişte	Dolina Kratova nd. Bogarin	K	Ali	T	4	3		175	3
130	İslavişte	Dolina Ilamina	K	Korkud b. Saraç Yusuf	T	31	16		1.175	4
131	İslavişte	Kirkra (Kirkova)	K	Mehmed b. Mustafa	T	40	4		440	
132	İslavişte	Sedlarçi	K	Murad Ali b. Firozhan?	T	15	7	1	556	5
133	İslavişte	İspatança	K	Yusuf	T	6	2		200	
133	İslavişte	Gulinçe	K	Hasan	T	11	5		400	1
133	İslavişte	Petroiçe	K	Hasan	T	3	2	1	131	
134	İslavişte	Kiselice	K	Süleyman	T	9	11		475	1
135	İslavişte	İvanofoça nd. Lumniçe	K	Mustafa b. Hüseyin ve Mehmed b. Hıdır Bali	T	11	6	1	431	2
135	İslavişte	Uzem	K	İskender Çavuş an Çavuşan Dergâh-ı âli ve İlyas b. Ali	T	20	2		220	
188	Dupniçe	Bana	K	Padişah	H	189	31	5	5.530	3
191	Dupniçe	Dolina Pokrovnik	K	Padişah	H	46	21	2	1.687	2
192	Dupniçe	Mirvidol	K	Padişah	H	122	8	4	3.274	9
193	Dupniçe	Balanova	K	Padişah	H	111	15	6	3.186	7
195	Dupniçe	Vulkova	K	Padişah	H	54	15	2	1.737	4
196	Dupniçe	Bobovdol	K	Padişah	H	75	20	2	2.387	3
201	Dupniçe	Pastuh	K	Padişah	H	67	15	2	2.062	4
202	Dupniçe	Dragodan	K	Padişah	H	51	7	4	1.474	2
206	Dupniçe	Nevgrad nd. Belane	K	Ahmed Paşa...	H	154	35	8	4.773	7
208	Dupniçe	Nefs-i Dupniçe	Nfs.	İbrahim Paşa ...	H	150	41	5	4.805	21
217	Dupniçe	Belçin	K	İbrahim Paşa	H	100	30		3.250	
218	Dupniçe	Boboşeva	K	İbrahim Paşa	H	245	43	14	7.284	3
221	Dupniçe	Osikofça	K	İbrahim Paşa	H	23	5		700	
222	Dupniçe	Kravniçe	K	Mirliva-i Köstendil	H	80	28	4	2.699	9
229	Dupniçe	İskirine	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	65	23	1	2.206	2
239	Dupniçe	Saparova	K	Veli Beg nam Zeameti Paşa Sancagındadır	Z	130	53	6	4.605	
241	Dupniçe	Saruvar nd. Çervene Breg	K	Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Z	157	40	7	4.967	16
243	Dupniçe	Male Fuça (Male Kuça)	K	Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Z	46	10	2	1.412	2
245	Dupniçe	Şatrova	K	Hayreddin Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Z	50	8	3	1.468	2
246	Dupniçe	İrilye	K	Kasım Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Z	167	24		4.525	2
251	Dupniçe	Babine-i Küçük	K	Ali Eşkiüp	Z	15	11		650	3
256	Dupniçe	Oğçar	K	İshak Çavuş an Çavuşan Mirmiran-ı Rum-ili	T	51	19		1.750	6
259	Dupniçe	Kamanik	K	Rüstem b. Davud	T	53	13	3	1.675	5
261	Dupniçe	Korkine nd. Grazar	K	Ahmed b. Mahmud	T	63	10	2	1.838	8
262	Dupniçe	Resnofça (Resulçe)	K	Hasan Kethüda-i Ali Paşa	T	60	12	3	1.818	5
264	Dupniçe	Dyakova	K	Saraç ... Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Mirmiran-ı Rum-ili	T	64	19		2.075	4
265	Dupniçe	İslatine	K	Musa Çavuş an Çavuşan-ı Mirmiran-ı Rum-ili	T	25	14		975	3
266	Dupniçe	Dolina Kozniçe	K	Musa Çavuş an Çavuşan-ı Mirmiran-ı Rum-ili	T	57	30		875	
267	Dupniçe	İsmoļçova	K	İskender Çavuş	T	95	29	5	2.130	13
269	Dupniçe	Bodino nd. Kanlıdol	K	İskender Çavuş	T	208	10		950	
270	Dupniçe	Milamova	K	Solak Hüseyin Belgradi	T	81	4	16	2.449	3
270	Dupniçe	Gorna Vırbovnik	K	Mehmed b. Ali ve Murad b. Ali ve Ahmed b. Hüseyin	T	50	3	11	1.543	8
278	Dupniçe	Polatova	K	Solak Ali	T	56	11	1	1.681	4
282	Dupniçe	Topolnice	K	Halil	T	40	11		1.275	2

283	Dupniçe	Virçova	K	Halil	T	10	4	1	356	1
285	Dupniçe	Novasil	K	Yeniçeri İskender ...	T	66	14	2	2.012	3
286	Dupniçe	Gorna Babine	K	Mehmed b. Bali	T	12	6		450	1
287	Dupniçe	Babine-i diğer der nezdi Koşa (Fuça)	K	Mehmed b. Bali	T	3	1		100	
288	Dupniçe	İsvetol nd. Haçi Lala	K	Mustafa b. Bali	T	20	2		220	
288	Dupniçe	Kraşova (Kraveva)	K	... b. Mustafa ve Hüseyin b. Ali	T	42	20		1.550	2
289	Dupniçe	Lihotiçe	K	Amavud Hüseyin merdüm ... Paşa	T	70	11	5	2.055	
291	Dupniçe	Yazıkofça	K	Çavuş Hasan an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli nam karyeleri Paşa Saucagındadır	Z	20	9		725	4
295	Dupniçe	Gorna Fuça (Kuça)	K	Yusuf b. Hüseyin ve Osman b. Haçi İsa	T	60	9	1	1.756	3
296	Dupniçe	İstariğol nd. İstarçova	K	Hıdır b. Solak Ali	T	15	8		575	1
297	Dupniçe	Hamza Beyli nd. Bistriçe	K	Veled b. Mehmed	T	7	2		225	
298	Dupniçe	Hotova	K	Veled b. Mehmed	T	5			125	
300	Dupniçe	Pastre	K	Mehmed b. Kurd	T	40	11	1	1.281	2
301	Dupniçe	Kremnik	K	Ebubekir b. ...	T	30	8	2	962	9
302	Dupniçe	Krebikal	K	Mahmud b. Musa	T	25	8		825	2
303	Dupniçe	Karçine	K	Süleyman b. Kaya	T	23	3		650	4
303	Dupniçe	Gabreşova	K	Piri b. Haçi Bayram ve Mustafa b. Yakub ve Murad b. Turhan	T	43	9		1.300	
304	Dupniçe	Çoşli	K	Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	T	9			225	
309	Dupniçe	Sinor nd. Kozniçe	K	Abdullah b. Yeniçeri İskender	T	10	4		350	
313	Dupniçe	Dolna Virbovnik	K	Pervin ve Solak İbrahim Hesekli	T	56	20	3	1.918	12
315	Dupniçe	İsveti Petri nd. Novasil	K	Şerif Çavuş	T	20	6	1	656	
316	Dupniçe	Orahoviçe	K	Mustafa Ser-bevvabin Ahmed Paşa	T	38	10	1200	1	
317	Dupniçe	Plajeva	K	Karaman?	T	26	10	906	6	1
224	Pürtlü	Marulova	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	135	29	3	4.118	
198	Cuma	Jelezniçe	K	Pağişah	H	250	42	5	7.355	1
213	Cuma	Gorna Logodaz	K	İbrahim Paşa ...	H	190	14	5	5.130	9
230	Cuma	Devebağardan	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	18	20		380	
231	Cuma	Gorna Pokrovnik	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	40	13	2	1.337	3
232	Cuma	Hirsova	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	25	5		750	
232	Cuma	Osenova	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	48	15	2	1.581	4
234	Cuma	Selişte	K	Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Z	150	26	6	4.405	3
244	Cuma	Froloj	K	Hayreddin Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Z	120	16		3.400	3
248	Cuma	Padeş	K	Ali Üsküp	Z	158	18		4.400	27
252	Cuma	Gradeva	K	Çavuş Hayreddin an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli ve İsa b. Timur ber-vech-i timar	Z	350	32	22	9.682	6
257	Cuma	Drenova	K	Kâtip Mehmed ve Osman b. İbrahim ve Ali b. Siphahzade	T	160	26	8	4.698	
267	Cuma	Çervište	K	Yusuf el-Kâtip	T	20	9		725	
272	Cuma	Leskova	K	Hasan b. Asakir?	T	180	23	2	5.087	2
275	Cuma	Poromin	K	Hıdır b. İvaz	T	32	5		925	
276	Cuma	Dilboiçe	K	Kurd b. Hızır	T	26	6		775	
277	Cuma	Lisiya	K	İskender b. Mustafa	T	33	7	2	1.012	2
278	Cuma	Dolna Logodaj	K	Solak Ali	T	47	8	1399	7	4
279	Cuma	Dolna Resine	K	Murad b. Evrenos	T	12	4		400	
283	Cuma	Uranova	K	Ahmed biraderi ...-i Sinan Kethüda ve Süleyman b. Abdullah	T	128	22	4	3.799	7
299	Cuma	Gorna Resne	K	Ali b. Burak?	T	22	7		725	
306	Cuma	Bistriçe	K	Mahmud	T	59	14	1	1.831	1

311	Cuma	Gabrova	K	Solak İbrahim	T	48	13	2	1.537	6
314	Cuma	Suşice	K	Ali Sekban	Z	60	12	2	1.812	
315	Cuma	Dokatiçeva	K	Ferruh el-Kâtip Rüstem Paşa	T	4	2		150	
12	Radomir	Jituşa (Jenbuştra)	K	Padişah	H	90	18	4	2.724	2
14	Radomir	Przovaliçe	K	Padişah	H	80	11	5	2.305	9
15	Radomir	Çerven Mogile	K	Padişah	H	180	29	13	5.803	8
322	Radomir	Nefs-i Radomir	Nfs.	Mesih Beg	H	150	59	14	5.309	29
325	Radomir	Dolna Rakofça	K	Veli Beg	Z	60	26	5	2.180	3
326	Radomir	Dren	K	Karaman? Kethüda-i Hüseyin Paşa müteveffa-i Mirmiran-ı Rum-ili	Z	160	50	5	5.280	7
328	Radomir	Dolna Dikan	K	Karaman? Kethüda-i Hüseyin Paşa müteveffa-i Mirmiran-ı Rum-ili	Z	150	31	4	4.549	8
330	Radomir	Gorna Durgan	K	Karaman? Kethüda-i Hüseyin Paşa müteveffa-i Mirmiran-ı Rum-ili	Z	64	7	2	1.787	1
331	Radomir	Yaglinçe	K	Hızır ...-i Mirmiran-ı Rum-ili	Z	130	47	6	4.461	5
333	Radomir	Pocirniçe	K	Hızır ...-i Mirmiran-ı Rum-ili	Z	105	32	7	3.467	34
334	Radomir	Debelilug	K	Hızır ...-i Mirmiran-ı Rum-ili	Z	100	46	5	3.680	3
336	Radomir	Sredne Durgan	K	Cündihan ...	Z	200	55	14	6.459	11
339	Radomir	Çukolça	K	Cündihan ...	Z	54	28	2	2.062	5
340	Radomir	Kondofori	K	Durak Beg	Z	90	41	8	3.323	3
341	Radomir	Bihor	K	Durak Beg	Z	81	34	3	2.893	4
342	Radomir	Kirmol	K	Hayreddin Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Z	67	20	2	2.187	
344	Radomir	Musa Beylütü	K	Hayreddin Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Z	4			100	
345	Radomir	İzvor	K	Mehmed b. Sinan	T	2	2		125	1
346	Radomir	Gorna Rakofça	K	Çavuş Mehmed an Çavuşan-ı Mirmiran-ı Rum-ili	T	35	19	3	1.368	4
346	Radomir	Oslofça	K	Çavuş Mehmed an Çavuşan-ı Mirmiran-ı Rum-ili	T	16	10	4	674	
347	Radomir	Gorna Dikaniye	K	Hızır Solak Ser-asker	T	70	29	6	2.531	2
348	Radomir	Jedne	K	Hızır Solak Ser-asker	T	70	21	6	2.311	
350	Radomir	Kelobek (Klenovik)	K	Kemal b. Mehmed	T	67	20	6	2.211	6
351	Radomir	Ruhovlat	K	İlyas b. Ali	T	30	11	2	1.037	2
351	Radomir	Gorna Ravançe	K	Hasan	T	20	7	1	681	
352	Radomir	Paskaç	K	Hasan	T	88	18	4	2.674	7
353	Radomir	Cinofça nd. Visofça	K	Hasan	T	5	3		200	1
353	Radomir	Piribotnik	K	Hüdaverdi	T	70	20	3	2.268	11
355	Radomir	Kopaniçe	K	Saruhan b. Hamza	T	12	2	2	362	2
355	Radomir	Kisilug	K	Rüstem b. Hüseyin	T	35	7	2	1.062	
356	Radomir	Beluvode	K	... ve Budak veledan Ali	T	45	19	3	1.618	11
357	Radomir	Virbe	K	Solak Hamza ve Ahmed	T	145	30	11	4.441	25
359	Radomir	Prazarca	K	Solak Hamza ve Ahmed	T	15	6	1	531	4
359	Radomir	Lopojet	K	Mahmud b. Yeniçeri Karagöz	T	40	11	1	1.281	6
360	Radomir	Medven	K	Murad b. İbrahim	T	30	10	2	1.012	6
361	Radomir	Sedlarçi	K	Murad	T	30	7		925	7
362	Radomir	Oşofça	K	Mehmed b. Mahmud	T	28	5	2	837	2
362	Radomir	Pripoy	K	Mehmed b. Mahmud	T	4	2		150	1
363	Radomir	Uglarçi	K	Kasım b. Iskender	T	8	6		350	3
363	Radomir	Çoklova	K	Cafer	T	48	6	1	1.356	10
364	Radomir	Nekovançe	K	Ali b. Yeniçeri Mahmud	T	68	20	2	2.212	5
365	Radomir	Şavarna	K	Piri ...	T	10	1		275	3
365	Radomir	Arbanaş nd. Dolna Lekofça	K	Çerav? b. Ali	T	10	6	1	406	2

366	Radomir	Doykocfa	K	Çerav? b. Ali	T	15	10		625	1
366	Radomir	Izlatarci	K	Ramazan b. Hamza	T	28	10	2	962	5
367	Radomir	Gorna Leskofca	K	Mehmed	T	65	18	4	2.099	5
368	Radomir	Dolna Rayçe	K	Ömer b. Hidir	T	25	4	1	731	1
369	Radomir	Timofca	K	Ahmed b. Yeniçeri Ali	T	10	7		425	8
369	Radomir	Dolna Leskofca	K	Ali b. Mustafa	T	4	1		125	2
370	Radomir	Baboraç	K	Ramazan b. Mustafa	T	8	2		250	2
370	Radomir	Belçaniçe	K	Veli Beg	Z	14	3	1	431	1
371	Radomir	Dragovin-i Kladiçe	K	Mustafa b. Kemal	T	25	16		1.025	
371	Radomir	Kirçofca	K	Pervin	T	20	4	1	606	6
372	Radomir	Novasil nd. Keliçofca	K	Mehmed b. Hızır Bali	T	8	2	2	262	2
372	Radomir	Kosturçe	K	Ahmed b. Iskender Yeniçeri	T	16	4	2	512	
373	Radomir	Hranofca	K	Doğancı	T	1	1		50	
138	Piyaniçe	Çernnik (Çeprennik)	K	Ali Ser-sekban	Z	114	50	8	4.148	19
140	Piyaniçe	Dolna Izvegri	K	Ali Ser-sekban	Z	55	34	3	2.243	9
141	Piyaniçe	Gorna Lukoviçe	K	Ali Ser-sekban	Z	67	34	3	2.543	2
142	Piyaniçe	Paniçar	K	Ali Ser-sekban	Z	147	57	5	5.130	32
144	Piyaniçe	Çeravariçe	K	Ali Ser-sekban	Z	12	19	1	781	
145	Piyaniçe	Dolakeçe?	K	Ali Ser-sekban	Z	65	50	7	2.917	1
146	Piyaniçe	Istimmik	K	Yusuf Hamdi? Miralay livası Köstendil	Z	184	59	11	6.141	7
149	Piyaniçe	Kamenije	K	Yusuf Hamdi? Miralay livası Köstendil	Z	79	25	5	2.630	4
150	Piyaniçe	Razloşniçe	K	Yusuf Hamdi? Miralay livası Köstendil	Z	46	10	2	1.412	3
151	Piyaniçe	Glagofca	K	Sinan Kethüde-i Ayas Paşa	Z	15	4		475	
152	Piyaniçe	Vetrine	K	Avaz	T	63	12	3	1.893	4
153	Piyaniçe	Çareva Sele (Çareva Bile)	K	Piyale merdüm Ahmed Paşa	T	68	20	2	2.212	10
154	Piyaniçe	Selnik	K	Piyale merdüm Ahmed Paşa	T	48	10	2	1.462	2
155	Piyaniçe	Oğipal	K	Piyale merdüm Ahmed Paşa	T	41	16	3	1.443	
156	Piyaniçe	İliye	K	Hersekli Yeniçeri Ali	T	52	8	1	1.506	6
157	Piyaniçe	Gırlani	K	Ömer b. Piri	T	60	11	2	1.787	1
158	Piyaniçe	Tişan	K	Hamza b. Mustafa	T	55	23	2	1.962	
159	Piyaniçe	İsmerdeşniçe	K	Mursalı? merdüm ... Beg Ser-asker Ilıca	T	57	27		2.100	1
160	Piyaniçe	Beşiçe	K	Yusuf b. Mustafa	T	32	14	12	1.162	4
161	Piyaniçe	Brlög	K	Mehmed b. Sinan	T	50	8	4	1.474	2
162	Piyaniçe	Tribovişte	K	Solak Hasan	T	131	28	16	4.071	15
163	Piyaniçe	Bogorodiçe	K	Mustafa	T	30	4	2	862	1
164	Piyaniçe	Virçi	K	Şehsuvar b. Bali ve Oruç b. Evrenos	T	57	28	4	2.149	9
165	Piyaniçe	Maçofca	K	Ahmed b. Kâtip Yusuf	T	17	5		550	3
166	Piyaniçe	Dolna Çirkvineç	K	Murad b. Hamza	T	88	27	4	2.899	4
167	Piyaniçe	Kiselije	K	Malkoç b. Yusuf ve Ahmed b. Mehmed	T	44	13	2	1.437	3
168	Piyaniçe	Dolna Lukoviçe	K	Mehmed b. Kapucu Hasan	T	35	18	2	1.337	
169	Piyaniçe	Yilhova	K	Cafer b. Hasan	T	25	7	2	812	
170	Piyaniçe	Gavrilani	K	Ali b. Aves?	T	12	5		425	1
170	Piyaniçe	Koşova	K	Arslan b. Hidir	T	8	7	7	381	2
171	Piyaniçe	Kalimançe	K	Çavuş Yakub an Çavuşan Dergâh-ı âli ve Hüseyin ... Ahmed Beg	T	158	21	9	4.529	3
173	Piyaniçe	Gabrova	K	Mustafa b. Mehmed ve İsa b. Mehmed ve Mehmed	T	107	30	5	3.455	3
174	Piyaniçe	Suşiçe	K	Bali b. Ahmed ve Bali b. Ali ve Nasuh b. Mustafa	T	57	10	4	1.699	1

176	Piyaniçe	Kosoviçe Mahalle-i Bazdaran	K	Yusuf b. İsa	T	26	7	825	
176	Piyaniçe	Grad	K	Mustafa b. Musa ve Ahmed b. Davud ve Murad b. Çavuş ve Bali b. Doğançer Hüseyn ve ... b. Eyne Beg ve Derviş b. Çavuş ve Mustafa b. Ali	T	144	52	4.948	6
179	Piyaniçe	Dirafçe (Diramçe)	K	Pervin?	T	54	9	1.605	1
180	Piyaniçe	Çeraniçe	K	Mustafa b. Mehmed	T	36	7	1.078	
180	Piyaniçe	Çirkvine-i-Bala	K	Bali b. Ali	T	20	6	661	5
181	Piyaniçe	Dobridol	K	Kerim b. Belgradlu Kasım	T	15	7	562	5
182	Piyaniçe	Viratıslafça	K	Oruç Çavuş	T	63	30	2.343	
183	Piyaniçe	Kostindol	K	Kâtip Mehmed	T	8	3	287	
183	Piyaniçe	Kosoviçe	K	Solak İbrahim	T	51	11	1.526	5
184	Piyaniçe	Istamir	K	Kâtip Yusuf	T	50	18	1.712	4
185	Piyaniçe	Lesniçe	K	Kâtip Yusuf	T	12	3	375	1
186	Piyaniçe	Gorna Izvegri	K	Kâtip Yusuf	T	24	4	706	3
375	Sirışnik	Radniçe nd. Modnova?	K	Padışah	H	8	2	250	1
375	Sirışnik	Yanbeşor (Banişor)	K	İbrahim Paşa ...	H	59	26	2.149	
376	G.Krayişte	Dolna Sekima	K	Çavuş Mustafa an Çavuşan-ı Mirmiran-ı Rum-ili	T	30	14	1.112	6
377	Sirışnik	İvranya İstene	K	Gatavinin? Korkmaz el-Cümdi	T	25	15	1.018	
378	Sirışnik	Poletensko	K	Ali b. Mahmud Karamani	T	36	20	1.400	9
379	Sirışnik	Leçeçe	K	Ali b. Mahmud Karamani	T	10	11	525	4
380	Sirışnik	Dolna Koritene	K	Mehmed b. Mustafa	T	32	10	1.056	2
381	Sirışnik	Yelihovdol	K	Mesih el-Cümdi	T	68	24	2.324	5
382	Sirışnik	Bistriçe	K	Mesih el-Cümdi	T	5	2	175	
382	Sirışnik	Prazno Glaviçe	K	Mehmed	T	28	8	918	2
383	Sirışnik	Gorna İlmelne	K	Mahmud	T	31	11	1.081	
384	Sirışnik	İvlaci Tolçi	K	Hüseyn b. Ali ve Budak b. Yakub	T	54	20	1.862	14
385	Sirışnik	Leva Reka	K	Hüseyn b. Ali ve Budak b. Yakub	T	25	25	1.256	
386	Sirışnik	Radibojde	K	Mustafa b. Hıdır	T	42	20	1.568	3
387	Sirışnik	Dolna Kobile	K	Mustafa b. Hıdır	T	23	3	650	1
388	Sirışnik	Paniçar nd. Koşareva	K	Kâtip Mustafa an Kâtiban-ı Mirmiran-ı Rum-ili	T	40	18	1.468	4
389	Sirışnik	Gorna Brest	K	Mehmed b. Çavuş Dursun	T	13	13	650	
390	Sirışnik	Divlene	K	Mustafa Asakir	T	60	19	1.993	16
391	G.Krayişte	Gorna Virafçe	K	Hasan merdüm Bali Paşa	T	40	4	1.118	5
392	Sirışnik	Belova	K	Abdullah b. İsa	T	30	16	1.156	9
393	Sirışnik	İçavitok	K	Doğançer Kaya	T	18	7	637	2
394	Sirışnik	Guruñçe	K	Doğançer Kaya	T	15	7	550	
394	G.Krayişte	İzlogost (İzlogost-ı diğer)	K	Mehmed b. Mustafa	T	16	3	475	3
394	Sirışnik	Yanoşça	K	Ferhad?	T	13	4	425	4
395	Sirışnik	Metohiye	K	Musa b. Solak Ali	T	10	4	350	4
396	G.Krayişte	Predotışçe nd. Breklene	K	Yeniçeri İlyas Herseki	T	62	24	2.162	9
398	G.Krayişte	Unineç	K	Yeniçeri İlyas Herseki	T	4		100	3
398	Sirışnik	Kosaca	K	... b. Cafer	T	30	18	1.218	4
399	Sirışnik	Nefs-i Sirışnik	Nfis.	Yeniçeri Mehmed İltca ve Mehmed b. Musa	T	70	28	2.480	13
401	Sirışnik	Desislafçe	K	Mehmed b. İvaz ve Sefer b. Mustafa	T	38	6	1.112	2
402	Sirışnik	Dolna Bobova	K	Mehmed b. Ali	T	20	8	712	1
403	Sirışnik	Kovaçofça	K	Mahmud b. Ali	T	12	7	493	3

404	Sirışnik	Odraniçe	K	İbrahim Çulcu, Ali Kapucu Hıdır	T	90	16	2	2.662	
405	Sirışnik	Murine	K	Mehmed b. Hasan	T	22	10	2	812	5
406	Sirışnik	Kalotine	K	Mustafa b. Mahmud ve Seydi b. Ali	T	27	10	2	937	3
407	Sirışnik	Dobridol	K	Ali b. Mehmed	T	21	15		900	4
408	Sirışnik	Penkofça	K	Ramazan b. Mustafa ve Sermin? b. Ali	T	75	30	7	2.667	2
409	Sirışnik	Ravaneçe	K	Bali b. İsa ve Ramazan b. Mehmed	T	43	11	3	1.368	3
410	Sirışnik	Dilka Luka	K	Hüseyn b. İskender ve Kurd b. Ali	T	30	13	2	1.087	5
411	Sirışnik	Apsarca	K	Eynehan ve Mahmud	T	60	15	4	1.899	3
412	G.Kravişte	Dolna Uyne	K	Kılıç ... Ali	T	24	7		775	9
413	Sirışnik	Gorna Kobile	K	Ali b. Mustafa	T	6	7		325	1
414	Sirışnik	Kosava	K	Divâne Mustafa	T	51	28		1.975	6
415	Sirışnik	Dolna İlmelne	K	Evrenos ve Mehmed	T	58	21	5	2.005	5
416	Sirışnik	Dolna Lisine	K	Evrenos el-mezbur (Mehmed)	T	7	4		275	
417	Sirışnik	Şibkofça	K	Mehmed b. Koçi Yusuf	T	12	7		475	2
418	Sirışnik	Selişnidol	K	Şah veled?	T	18	6	1	606	1
418	Sirışnik	Vıdrar	K	Hasan b. Divâne Aves	T	31	20	5	1.305	4
419	Sirışnik	Poçiçe	K	Salih b. Mustafa	T	85	44		1.290	
421	G.Kravişte	Gorna Uyne	K	Ali b. Cafer	T	23	17		1.000	4
422	Sirışnik	Dolna Glogoviçe	K	Ali b. Kurd	T	30	13	1	1.081	3
422	Sirışnik	Plateşiçe	K	Mehmed b. Mustafa ve diğer Mehmed b. Mustafa ve Durmuş b. Mehmed	T	75	30	6	2.661	4
424	Sirışnik	İstanofoça	K	Kurd Ali b. Ahmed	T	30	13	1	1.081	
425	G.Kravişte	Vladkoviçe	K	Hüseyn b. Sekban Mehmed	T	8	15		825	4
425	G.Kravişte	İzvor	K	Mehmed b. Süleyman Ağa ve Yoldaş b. Eynehan	T	38	13	2	1.287	5
426	G.Kravişte	İzvor-İ Küçük	K	Mehmed b. Süleyman Ağa ve Yoldaş b. Eynehan	T	9	4		325	2
427	G.Kravişte	Dayanofça	K	Mehmed b. Süleyman Ağa ve Yoldaş b. Eynehan	T	8	3		275	2
427	Sirışnik	Peştera	K	Mehmed b. Yusuf ve Mustafa b. Nasuh maa hisse-i Durak b. Eymir?	T	49	20	4	1.749	3
429	Sirışnik	Gorna Bobova	K	Yusuf b. İskender	T	20	7	2	687	3
430	Sirışnik	Jabyani	K	Mustafa b. İskender	T	30	13	5	1.105	
431	Sirışnik	Golojiçe	K	Mustafa b. İskender	T	15	9		600	
431	Sirışnik	Posta Brestiçe	K	Mustafa b. İskender	T	4	1		125	1
432	Sirışnik	Gorna Sekima	K	Hasan b. İlyas	T	30	18	2	1.212	
433	G.Kravişte	Vilçaniçe	K	Mehmed b. Saraç Kaya	T	8	3		275	2
433	Sirışnik	Raykolofoça nd. İsveti Nikola	K	Mehmed b. Nasuh	T	67	24	5	2.305	7
435	Sirışnik	İzlidol nd. Arkaçova	K	Hızır b. Hamza	T	6	5		275	1
436	G.Kravişte	Dolna Virafçe	K	İbrahim b. Saksoncu Yusuf	T	10	2	2	312	3
436	Sirışnik	Mile Komiçe	K	İbrahim b. Saksoncu Yusuf	T	28	4		800	1
437	Sirışnik	Dolna Bela nd. Bostigrad	K	Ali b. Mustafa	T	41	7	1	706	
438	Sirışnik	Gorna Lubata	K	Osman b. Mehmed	T	10	6		400	1
438	Sirışnik	Muksul	K	Osman b. Mehmed	T	9	3		300	
439	G.Kravişte	Dobroniçe	K	Aves b. Mustafa	T	7	7		350	
439	G.Kravişte	Kiseliçe	K	Derviş b. Yusuf	T	20	9	2	737	
440	Sirışnik	Lojani	K	Hayati b. Hamza	T	23	7	2	762	5
441	Sirışnik	İsveti Nikola	K	Mehmed b. Mustafa	T	19	3		550	4
442	Sirışnik	Dolna Lubata	K	Bayezid b. Mehmed	T	15	13		700	2
442	Sirışnik	Hraninçe	K	Mehmed b. Cündi Abdulllah Hüseyn b. Bayezid	T	32	10	3	1.068	
443	Sirışnik	İsmirovdol	K	Hüsvrev b. Mustafa İlca	T	20	6	2	662	1

444	Sirışnik	Hinkofça	K	Hıdır b. Bali	T	15	9		600			
444	G.Kravişte	Uşi	K	Mahmud b. İsa	T	38	24	1	1.556		5	
445	G.Kravişte	Berbilofça	K	Eymir b. Köpek	T	25	8	1	831		2	
446	G.Kravişte	Rayçolofça nd. İsveti Nikola	K	Mustafa b. ...	T	4	3		175		3	
446	Sirışnik	Gorna Bresniçe	K	Cafer b. Tur Ali	T	8	2		250		1	
447	Sirışnik	Dolna Çeste	K	Cafer b. Tur Ali	T	3			75		3	
447	Sirışnik	Debela Glava	K	Durak	T	5		3	200			
447	Sirışnik	Kalişte	K	Mehmed b. Yusuf	T	60	34	5	2.380		3	
448	Sirışnik	Sredne Koritene	K	Malkoç	T	12	6	1	456			
449	Sirışnik	Boroviņçe	K	Yunus b. Evrenos	T	6	2		200		2	
449	Sirışnik	Milofça	K	Cemiş merdüm Hüseyin Beg	T	11	11	2	562		1	
450	G.Kravişte	Gorna Çeste	K	Solak Süleyman	T	12	14		650		8	
450	G.Kravişte	Belut	K	Çavuş Mehmed an Çavuşan Mirmiran Rum-ili	T	6	6		300		1	
451	G.Kravişte	Gabreşofça	K	Hayreddin Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Z	4			100		2	
451	Sirışnik	Balmuşinci	K	Abdullah b. Hamza	T	5	4	1	231		2	
452	G.Kravişte	Mali Brest	K	Çavuş Mehmed an Çavuşan Mirmiran Rum-ili	T	9	7		400		2	
452	G.Kravişte	İrjani	K	Mehmed	T	4	1		125			
452	Sirışnik	Berendi	K	İshak Çavuş an Çavuşan Mirmiran Rum-ili	T	25	4		725			
453	Sirışnik	Gabrovdol	K	Hasan b. Pir Ali	T	8	2		250		4	
453	G.Kravişte	Brankofça	K	Musa b. Mahmud	T	8	2		250		1	
454	G.Kravişte	Gorna Riparçe	K	Kâtip Derviş an Kâtiban Mirmiran-ı Defter-i Rum-ili	T	2	1	1	81		1	
454	Sirışnik	İsveti Nikola	K	Kâtip Derviş an Kâtiban Mirmiran-ı Defter-i Rum-ili	T	1	1		50			
455	Sirışnik	Preslop	K	Murad b. Hamza	T	8	5		325		4	
455	G.Kravişte	Gorniçe nd. Dragiņçe	K	Çavuş Mehmed an Çavuşan Mirmiran Rum-ili	T	15	14		725			
456	G.Kravişte	Gorna Koritene	K	Çavuş Mehmed an Çavuşan Mirmiran Rum-ili	T	21	10	2	787		1	
456	G.Kravişte	Dolna Riparçe	K	Mehmed b. Hızır Bali	T	12	5		425			
456	G.Kravişte	Şuşiçe	K	Mehmed b. Hızır Bali	T	14	13		675		2	
457	Sirışnik	İzlogoşt	K	Mustafa b. Hüseyin	T	31	15		1.150		4	
458	Sirışnik	Yasikodol	K	İsa b. İlyas	T	25	14	2	987		5	
458	G.Kravişte	Kozidol	K	Derviş b. Mustafa	T	11	7		440		1	
459	G.Kravişte	Çerişnova	K	Solak Ali	T	20	5		625		4	
459	G.Kravişte	Milofça	K	Sekban Mehmed	T	7	9		400		3	
459	Sirışnik	İpçilne İstene	K	Mesih ve İshak Çavuş an Çavuşan Mirmiran Rum-ili	T	50	18		1.718		9	
460	Sirışnik	Gorna Glogoviçe	K	İlyas b. Ali	T	11	2	1	331			
461	Sirışnik	Pelatinçe	K	Hasan b. Kemal	T	8			200			
				Toplam		19.096	6.161	4.399	622.441		1.677	5

b.: bin, H: Has, K: Köy/karye, M: Mahalle, nd.: nam-ı diğer, nf.: Nefer, Nfs.: Nefs, Nh.: Nehir, T: Tımar, vl.: Veled, Y.: Yörük, Z.: Zeamet

Çizelge 8/1. 1572 TARİHLİ MUFASSAL TAHRİR DEFTERİNE (TKG. TT. d. 88) GÖRE İLİCA'DA MÜSLÜMAN NÜFUS DURUMU

Varak	Nahiye	Köy İsmi	Yer. Türü	Dir. Sahibi	Müslm hane	gitt	nim gitt	mücerred	benak	resim
Poz No:7	İlica	Goranofça	K	Padişah	H 10	10		3		238
2a	İlica	Ustrofça	K	Padişah	H 1				1	11
2b	İlica	İstirlanova nd. Çovan	K	Padişah	H 4	3		3	1	95
7b	İlica	Bersin	K	Hassa-i hazreti Perfev Paşa	H 23	13	1	5	9	426
9a	İlica	Ziliniçe	K	Hassa-i hazreti Perfev Paşa	H 7	4		3	2	139
10a	İlica	Nefs-i İlica ve Mahalleleri	Nfs.	Miriya Yunus Bey	H 628	523		91		yok
15b	İlica	Borindol	K	Miralay Ferhad	Z 6	3	1		2	99
16a	İlica	Konova	K	Abdi vl. Kasım Beg müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z 19	13		1	5	347
18b	İlica	Lilpaç (Lilyaç)	K	Cafer müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z 21	14		3	7	403
19b	İlica	Nehtinova	K	Cafer müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z 12	8		3	2	216
20a	İlica	Radlofça	K	Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	Z 11	4	6	1		154
21a	İlica	Sovolyani (Sorolyani)	K	Hüseyn Çavuş Dergâh-ı âli	Z 15	7			4	198
22a	İlica	Tavaliçe	K	Hasan Miralay İlyas-ı Köstendil	Z 2	1				22
22b	İlica	Dolna Gradiştica	K	Hasan Miralay İlyas-ı Köstendil	Z 18	5		1	3	149
23b	İlica	Gorna Eremiye	K	Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Z 2	2		2		56
24a	İlica	Dolna Eremiye	K	Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Z 4	3			1	77
25a	İlica	Vakseva	K	Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Z 1	1				22
26a	İlica	Çervenyanı	K	Sancag? Kethüda	Z 1	1				22
26b	İlica	Gorna Gradiştica	K	Hasan müsterek	Z 15	6	3		2	187
28a	İlica	Dolna Krebeştice	K	Rıdvan Kethüda	T 7	3				66
29a	İlica	Perivol (Pertol)	K	Ahmed b. Abdi b. Kasım Beg	T 13	8				176
30a	İlica	Dilçeva	K	Eynehan Bosna	T 1	1				22
30b	İlica	Apsarca	K	Mustafa b. İlyas müsterek	T 16	13		1	3	325
					I muaf					
34a	İlica	Sipoşana	K	Ferhad	T 4	2			1	55
34b	İlica	Trumohar	K	Salih b. Nasuh Kethüda müsterek	T 10	5		2	1	133
35b	İlica	Lalinçe	K	Süleyman Solak	T 1			3	1	29
37a	İlica	Graştica	K	Mahmud b. Ahmed Beg müsterek	T 3	2				44
39a	İlica	İskakaviçe	K	Ali-i Mora	T 13	9		3	4	260
40a	İlica	Kopilofça	K	Musa Çavuş Mirmiran Rum-ili	T 12	8		3	1	205
41b	İlica	Nikoliçevçe	K	Baba Ali	T 8	7		4	1	189
42a	İlica	Gorna Krebeştice	K	İskender b. Abdullah müsterek	T 9	7		3		172
43b	İlica	Çetirci	K	Ferhad Bosna müsterek	T 26	15	1	4	4	409
44a	İlica	Pelanik	K	Mehmed İlica müsterek	T 19	12		2	1	287
45b	İlica	Mazaraç	K	Mehmed Kethüda-i Hızır Paşa	T 1	1				22
47a	İlica	Gorna Katrişte	K	Ali merdüm Mahmud Beg	T 8	4			2	110
47b	İlica	Uzgurva	K	Laçın voyvoda müsterek	T 7	5	1	1		127
50a	İlica	Dolna Katrişte	K	Osman b. Hacı Yusuf müsterek	T 11	8			2	198

51b	Ilica	Tirsine	K	Mehmed b. Hamza müsterek	T	2	2					44
52a	Ilica	Şuşkofça	K	Mustafa b. Kasım	T	23	18	6			2	454
53a	Ilica	Tırnovlog	K	Bavram b. Hasan müsterek	T	16	4	3			2	143
54b	Ilica	Isterniko	K	Çoban? müsterek	T	19	7	3			1	193
55b	Ilica	Köprüü nd. Nevestindol	K	Hasan Solak Ohri	T	3	3					66
56a	Ilica	İskirmani	K	İbrahim Çavuş mirmiran	T	9	5	2			1	138
	Ilica	Bagreçe ⁹³	K	Merhum Süleyman Beg İmaret Vakfi	V	-	20	17			2	649
	Ilica	Jabokird ⁹⁴	K	Mamak Beg Mülkü	V	-	13	1			2	353
3b	Kamanıçe	Dolna Sela	K	Padişah	H	7	3					66
4a	Kamanıçe	Hırsova nd. Çakanova	K	Padişah	H	2	1					22
5a	Kamanıçe	Tırnofça nd. Drenofça	K	Padişah	H	19	13	1			5	347
65a	İslavişte	Konopniçe	K	Ramazan Ohri müsterek	T	4	2	2			1	67
69a	İslavişte	Golema Çirtorya	K	Pervane	T	1	1					22
71b	İslavişte	Dolna Lomniçe	K	Durak müsterek	T	1	1					22
72a	İslavişte	İsveti Pelka	K	Hasan müsterek	T	7	7					154
83a	İslavişte	Otoroşniçe	K	Mehmed	T	3	3					66
116b	Dupniçe	Bana	K	Padişah	H		12	2			10	402
119a	Dupniçe	Balanova (Palatovo)	K	Padişah	H		2				2	66
120a	Dupniçe	Vulkova	K	Padişah	H		1				2	44
120b	Dupniçe	Bobovdol	K	Padişah	H		1					22
122a	Dupniçe	Dragodan	K	Padişah	H		6				2	154
124a	Dupniçe	Nefs-i Dubniçe	Nfs.	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H	179	24	44				792
126a	Dupniçe	Resofça	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H		18	17			11	704
127b	Dupniçe	Sarıyar nd. Çervene-Breg	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H		1	1			2	55
128b	Dupniçe	Milamova	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H		1				1	39
130a	Dupniçe	Ali obası	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H		5	10			17	413
130a	Dupniçe	Ali obası-i Küçük	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H		5	6			17	369
131a	Dupniçe	Bistriçe-i Küçük nd. Samohran	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H		5	4			11	275
133b	Dupniçe	Marulova	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		9				11	264
136a	Dupniçe	Hasan obası	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		4					88
							6 Y.					72 Y.
136a	Dupniçe	Mansur obası	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		8				1	187
136b	Dupniçe	Eyerci Ali	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	11	1			1	149
136b	Dupniçe	Osenova	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		15	9			3	568
137a	Dupniçe	Selişte	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		16	2			7	438
138b	Dupniçe	Karacalar	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	20				2	252
138b	Dupniçe	Divâne Hamza	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		5				2 Y.	110
							5 Y.					83 Y.
139a	Dupniçe	Abdiogulları	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		9				3	227
139a	Dupniçe	Derzi Bahşiogulları	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		16	1 Y.			9 Y.	352
							4 Y.					119 Y.
139b	Dupniçe	Ömer Obası	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	4					59
139b	Dupniçe	Sendel Obası	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	20				5	325

⁹³ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397a.

⁹⁴ TKG. KK. TT.d. 89, vr.397a.

140a	Dupniçe	Koca Halid	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	17		3	237
140a	Dupniçe	Kızılcalar	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	9	1		130
140a	Dupniçe	Kırklar	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	18		1	233
140b	Dupniçe	Suşçe	K	Süleyman Kethüda-i Timarha-i Vilayet-i Cezair	Z		2		2	56
141a	Dupniçe	Saparova	K	Derviş b. Piri Paşa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		1			22
142b	Dupniçe	Topal Ali nd. Göklenezli	K	Derviş b. Piri Paşa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	22		5	264
143a	Dupniçe	Gorna Logodaz	K	Mahmud müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z				1	67
146a	Dupniçe	Froloj	K	Mustafa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		4		2	93
147b	Dupniçe	Padeş	K	Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Z		7		2	166
149b	Dupniçe	İstob	K	Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Z		9		6	278
149b	Dupniçe	Gradeva	K	Abdulvasih Çavuş Dergâh-ı âli	Z		6		7	196
151b	Dupniçe	Kulağuzlu nd. Umrubası	K	Abdulvasih Çavuş Dergâh-ı âli	Z		7	2	4	253
152a	Dupniçe	İsmolçeva	K	İskender ve Abdulvasih Çavuş	Z		22 Y.	1 Y.	10 Y.	275 Y.
155a	Dupniçe	İrilye (İsmoñiçe karyesi ile birlikte otururlar)	K	Kasım Çavuş Dergâh-ı âli	Z		12		6	311
157b	Dupniçe	İskirne	K	Ferhad Çavuş Dergâh-ı âli	Z		2		2	66
160a	Dupniçe	Male Kuça (Male Fuca)	K	Derviş Kâtip Defter-i Rum-ili	Z		1			44
160b	Dupniçe	İslatine	K	Sancağ Kethüda	Z		13	7	6	559
161b	Dupniçe	Halidler	K	Ali	Z		18		7	249
162a	Dupniçe	Seğit obası	K	Süleyman Solak	T		3		3 Y.	66
162a	Dupniçe	Paşa Yiğit	K	Mehmed	T	Y.	12 Y.			144 Y.
162b	Dupniçe	Tekye köyü	K	Hasan b. Ali	T	Y.	6			72
163b	Dupniçe	Mehmedli	K	Ahmed b. Musa	T	Y.	3		1	42
163b	Dupniçe	Süleymanlı	K	Mahmud b. Mustafa ve İlyas b. Murad	T		6		1	78
164a	Dupniçe	Kranıçe	K	Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	T		14		4	332
165a	Dupniçe	Gabrova	K	Ferhad Çavuş Mirmiran Rum-ili	T		22 Y.			270 Y.
166a	Dupniçe	Dolha Vrbovnik	K	Ferhad Çavuş Mirmiran Rum-ili	T		13	14	6	710
166b	Dupniçe	Bistriçe	K	Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	T		11 Y.		6 Y.	150 Y.
167a	Dupniçe	Küçük Mürsel Obası	K	Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	T		2		1	61
167b	Dupniçe	Poromin	K	Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	T		3		2	78
168a	Dupniçe	Krupnik	K	Mustafa Çavuş Mirmiran Rum-ili	T		1	10 Y.	3 Y.	22
169a	Dupniçe	Kamanik	K	Rüstem Çavuş Mirmiran Rum-ili	T		1	12	4	310
170b	Dupniçe	Leskova	K	Mehmed Çavuş Mirmiran Rum-ili maa müsterek	T		1	4 Y.		22
171b	Dupniçe	Novasil	K	Hüseyin b. Abdullab	T		2		2	48 Y.
172b	Dupniçe	Sarular nd. Tekür Pınarı	K	Karaca Kethüda ve Mehmed b. Hürrem	T		4		6	66
173a	Dupniçe	Uranova	K	Amavud Mustafa ve Bulgar Mustafa ve gayri (Ali b. Derviş)	T		4		1	124
174a	Dupniçe	Gorna Vrbovnik	K	Ahmed Çavuş Mirmiran Rum-ili	T		43	5 Y.	13	1.181
175a	Dupniçe	Drenova	K	Mustafa ve Mehmed ve gayri (Ayas b. Yusuf)	T		14 Y.		1	192 Y.
176a	Dupniçe	Sinor nd. Kozniçe	K	Mehmed b. Yusuf	T		4		2	94
							6		2	177

176b	Dupniçe	Sofular	K	Ali b. Süleyman	T		15	2	15	8	530
177a	Dupniçe	Orahoviçe	K	Mansur b. Cündi Uzgur maa müşterek	T		2 Y.		3	1	73 24 Y.
177b	Dupniçe	Hamza beyli nd. Bistriçe	K	Musa b. Yusuf	T		21 5 Y.	12	21 3 Y.	27	1017 42 Y.
179a	Dupniçe	Gabreşova	K	Bosna Musa merdüm ...ci Mehmed Bey	T		1			2	44
180b	Dupniçe	Plajeva	K	Halil b. Yahya Ağa	T		1				22
181a	Dupniçe	Gorna Babine	K	Yusuf b. İskender maa gavri	T		2	4	4	1	79
181b	Dupniçe	Babine-i diğer der nezdî Fuça (Koça)	K	Yusuf b. İskender el-amezbur maa müşterek	T		3		1		72
181b	Dupniçe	Babine-i diğer	K	Yusuf b. İskender el-amezbur maa müşterek	T		12	2	4	3	343
182a	Dupniçe	Dolna Logodaz	K	Mehmed b. Hasan	T		1				22
182b	Dupniçe	Osman Fakih	K	Ali b. Mehmed ve Rüstem b. Mustafa	T	Y.	24		3		306
183a	Dupniçe	Uzuncalar	K	Ali b. Mehmed ve Rüstem b. Mustafa	T		1 14 Y.		2	1	28 168 Y.
183b	Dupniçe	Kıraşeva	K	Hürrem b. Mehmed ve Murad b. Piri	T		2				44
185a	Dupniçe	Lisiya	K	Nasuh	T		4 4 Y.		2	1 Y.	88 54 Y.
185b	Dupniçe	Moştançe	K	Mehmed b. Hürrem	T		8 8 Y.		3 6 Y.	3	227 102 Y.
186a	Dupniçe	Mursallı	K	Halil	T		4	1	2	3	139
187a	Dupniçe	Aydın obası nd. Ömer oğulları	K	Cafer b. Mehmed	T		61 Y.	3 Y.	10 Y.	11 Y.	798 Y.
187b	Dupniçe	Karaman Obası	K	Mahmud b. Yeniçeri Karagöz ve Hüseyin b. Ahmed	T		3 44 Y.	2	20 Y.	10 Y.	88 543 Y. 814 266 Y.
188a	Dupniçe	Gorna Koznik	K	Bali b. Timur	T		14	2	7	6	438
189a	Dupniçe	Hacı Halil nd. Aslhanlar	K	Mehmed b. Mustafa	T		1 19 Y.		4		22 228 Y.
189a	Dupniçe	Taşkesen	K	Hasan b. Eyne Beg	T		1 13 Y.		9	3	109 156 Y.
189b	Dupniçe	Dilktüler	K	Hasan b. Eyne Beg	T		1 13 Y.		4 Y.	1 2 Y.	33 192 Y.
189b	Dupniçe	Karamanlu	K	Hasan b. Eyne Beg	T	Y.	4		1		54
190a	Dupniçe	Bahşayış nd. Baçinlu	K	Derviş b. Hüsvrev	T		5 6 Y.	1 Y.	2	6	188 90 Y.
190a	Dupniçe	Rahmanlı	K	Derviş b. Hüsvrev	T		1 7 Y.		1	1	39 89 Y.
190b	Dupniçe	Eyneller	K	Derviş b. Hüsvrev	T		1 3 Y.		1	2	50 36 Y.
190b	Dupniçe	Çıklova	K	Hüseyin b. Eyne Beg	T		6	5	2		184
191a	Dupniçe	Simidli	K	İbrahim b. Ahmed	T		2 26 Y.	1 Y.	2 Y.	1 Y.	44 324 Y.
192a	Dupniçe	Eyneller nd. Kara Osman obası	K	Mehmed	T	Y.	5				60
192a	Dupniçe	Hacı Ali obası nd. Derzibaşı	K	Kâtip Kivan?	T		17 24 Y.		9 Y.	4	418 288 Y.

Dupniçe	Boboşeva ⁹⁵	K	İsmihan Sultan Müllü	V	-	1	-	-	1	33
134b	Cuma	Nfs./K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		3	11 Y.	4	7	167
135a	Cumabazarı	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		10 Y.	3 Y.	3 Y.	5 Y.	216 Y.
135b	Cumabazarı	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		6 Y.	1 Y.	1 Y.	1	11
135b	Cumabazarı	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	6	1 Y.	1	1 Y.	83 Y.
136a	Cumabazarı	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		13 Y.			1 Y.	44
138b	Cuma	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z		2		1	1	61
195a	Radomir	K	Mezid müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	Y.	6 Y.	5 Y.	1		102 Y.
197	Radomir	Nfs.	Padışah	H	5	8			1	102
203a	Radomir	K	Yunus Beg Miriiva-i Köstendil	H	116	59	26			yok
204a	Radomir	K	Derviş b. Piri Paşa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	2	2				22
208b	Radomir	K	İlyas Çavuş Dergâh-ı âli	Z	2	1				22
210b	Radomir	K	Mustafa	Z	2	2				44
215b	Radomir	K	Mustafa Kethüda-i sabık Çakırcıyan	Z	17	6			3	165
218a	Radomir	K	Derviş Kâtip Difter-i Rum-ili	Z	100	50	7	42	36	1.815
219b	Radomir	K	İpekli İlyas	Z	31	13		2	4	342
223a	Radomir	K	Şikrad? biraderi Alaaddin Efendi	Z	5	2		2	2	78
223b	Radomir	K	Ferhad	T	3	1		1	2	50
226a	Radomir	K	... Çavuş Dergâh-ı âli	T	3	3		2		78
230b	Radomir	K	Kâtip Kıvanç	T	33	23	2	17	8	718
234a	Radomir	K	İlcalı Rüstem b. Yusuf maa müsterek	T	4	4	3			106
91a	Piyaniçe	K	Ali b. İbrahim	T	4	4	1			94
92b	Piyaniçe	K	Hüseyin Çavuş Dergâh-ı âli	Z	3	2		1		50
93a	Piyaniçe	K	Süleyman Müteveffa-i Mirman Rum-ili	Z	3	2			1	55
95b	Piyaniçe	K	Kâtip Hidir an Kâtiban Divân-ı âli	Z	1	1				22
96b	Piyaniçe	K	Timur Hersek maa müsterek	T	5	1		1	1	39
98a	Piyaniçe	K	Bevvab Ramazan müsterek	Z	16	9		5	1	239
99a	Piyaniçe	K	Pervane-i Ohri müsterek	T	5	2			2	66
99b	Piyaniçe	K	İlcalı Mehmed b. Abdullah	T	2	2		3		62
100a	Piyaniçe	K	Hasan Ohri Solak	T						69
100b	Piyaniçe	K	Hasan Ohri Solak	T	3	2				210
104a	Piyaniçe	K	Mahmud birader Hüseyin, Mehmed Paşa	T	18	5		2	8	106
104b	Piyaniçe	K	Delvneli Abdi müsterek	T	7	1		3	6	161
106a	Piyaniçe	K	Bosna Yahya müsterek	T	9	5		3	3	66
106b	Piyaniçe	K	Ali	T	4	3			2	122
107a	Piyaniçe	K	Ahmed Dimetoka müsterek	T	1	1			2	22
109a	Piyaniçe	K	Mustafa Çavuş	T	12	2			1	35
112a	Piyaniçe	K	Ali b. Üveys ve Mustafa b. Hasan Çavuş	T	1	1				22
112b	Piyaniçe	K	Mehmed ve Kurd veledan Kâtip Yusuf ber-vech-i iştirak	T	5	3		1		72
238a	Sirişnik	Nfs.	Yunus Beg Miriiva-i Köstendil	H	19	2		1	5	105

⁹⁵ TKG. KK. TT.d. 89, vr.421a.

244b	Sirışnik	Lojani	K	Kerim müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	4	2	3	2	84	
245a	Sirışnik	Peştera	K	Kerim müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	7		1	3	39	
247b	Sirışnik	İpçilne İstene	K	Mustafa Kethüda-i Çakırcıyan sabık	Z	2	2			22	
259a	G.Krayışte	Izvor	K	Yeniçeri Mehmed Sofya maa müşterek	T	4			1	11	
269b	Sirışnik	Berendi	K	Kurd	T	8	4	2		111	
270a	G.Krayışte	Gorna Virançe	K	Mustafa b. Ramazan maa müşterek	T	1	1			22	
273a	Sirışnik	İsko Kayaniçe	K	Derviş	T	1	1	2		34	
277b	Sirışnik	Gabrodol	K	Stileyman merdüm Pertev Paşa	T	6	3	2	1	89	
278a	Sirışnik	Pelatince	K	Hüsevin Çavuş degâh-ı âli	T	18	9	10	7	335	
279a	G.Krayışte	Çerişnova	K	Kemal b. Eyme Beg	T	2	1			22	
279b	G.Krayışte	Dolha Sekirna	K	Murad b. İbrahim maa müşterek	T	1	1	4		46	
281b	G.Krayışte	Uşi	K	İsa b. Ramazan maa müşterek	T	4	2	3	2	84	
282a	Sirışnik	Kovakofça	K	Hüsevin b. Davud	T	6	2	2		131	
282b	Sirışnik	Kalotince	K	Receb maa müşterek	T	3	3	2		78	
293b	G.Krayışte	Dolha Virançe	K	Kurd b. Hamza	T	6	3		2	88	
				Toplam		1.784	1.627 580 Y.	186 26 Y.	520 117 Y.	424 52 Y.	31.811 7.883 Y.

b.: bin, H: Has, K: Köy/karye, M: Mahalle, nd.: nam-ı diğer, nf.: Nefer, Nfs.: Nefs, Nh.: Nehir, T: Tımar, vl.: Veled, Y.: Yörük, Z: Zeamet

Çizelge 8/2. 1572 TARİHLİ MUFASSAL TAHRİR DEFTERİNE (TKG. TT. d. 88) GÖRE İLİCA'DA GAYRİMÜSLİM NÜFUS DURUMU

Varak	Nahiye	Köy İsmi	Yer. Türü	Dir. Sahibi	Dir. Türü	gebr hane	mücerred	biye	ispence	başlıne
Poz No:7	İlica	Goranofça	K	Padişah	H	98	38	2	3.462	2
1b	İlica	Koşeva	K	Padişah	H	28	28		1.400	1
2a	İlica	Ustrofça	K	Padişah	H	41	28		1.725	
2b	İlica	İstirlanova nd. Çovan	K	Padişah	H	35	21		1.400	
6a	İlica	Değirmenderesi nd. İslö Koşmiçe	K	Hassa-i hazreti Pertev Paşa	H	111	32	5	4.155	22
7a	İlica	Koluşa	K	Hassa-i hazreti Pertev Paşa	H	50	18		1.825	5
7b	İlica	Bersin	K	Hassa-i hazreti Pertev Paşa	H	102	43	2	3.637	25
9a	İlica	Zilimiçe	K	Hassa-i hazreti Pertev Paşa	H	32	19	2	1.287	6
10a	İlica	Nefs-i İlica	Nfs.	Mirlıva Yunus Bey	H	78	28	14	2.834	5
15a	İlica	Novasil nd. Kobreştice?	K	Miralay Ferhad	Z	37	26		1.020	
15b	İlica	Borindol	K	Miralay Ferhad	Z	10	3		500	7
16a	İlica	Riparçe	K	Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa ve müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	10	4		350	
16a	İlica	Konova	K	Abdi vl. Kasım Beg müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	140	108	1	6.631	17
17b	İlica	Vırtešo	K	Abdi vl. Kasım Beg müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	42	15	1	1.606	7
18a	İlica	Dragoviştice	K	Abdi vl. Kasım Beg müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	11	8		500	1
18b	İlica	Vetoniçe	K	Behlül Ağa-i Gureban Rum-ili ve müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	24	13		925	
18b	İlica	Lilpaç (Lilyaç)	K	Cafar müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	65	22		2.175	4
19b	İlica	Nehtinova	K	Cafar müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	3	3		150	
20a	İlica	Paraşnik (Peşter dimekle maruf)	K	Abdurasım Çavuş Dergâh-ı âli	Z	14	11		625	
20a	İlica	Radolofça	K	Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	Z	70	31		2.800	11
21a	İlica	Sovoljani (Sorolvani)	K	Hüseyn Çavuş Dergâh-ı âli	Z	84	74		4.425	19
22a	İlica	Tavaliçe	K	Hasan Miralay İiva-i Köstendil	Z	70	16	5	2.430	10
22b	İlica	Dolna Gradiştica	K	Hasan Miralay İiva-i Köstendil	Z	15	8		750	7
23a	İlica	Gramajdani	K	Hasan Miralay İiva-i Köstendil	Z	22	6		775	3
23b	İlica	Gorna Eremiye	K	Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Z	59	21		2.321	13
24a	İlica	Dolna Eremiye	K	Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Z	875	800		1.900	9
25a	İlica	Vakseva	K	Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Z	44	39	2	2.187	4
25b	İlica	Dolna Leska	K	Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Z	18	10		700	
26a	İlica	Çervenjani	K	Sancag? Kethüda	Z	84	40		3.200	4
26b	İlica	Gorna Gradiştica	K	Hasan müsterek	Z	70	54	4	3.424	12
27b	İlica	Gurubanofça	K	Ali	Z	11	10	2	612	3
28a	İlica	Dolna Krebeştice	K	Rıdvan Kethüda	T	60	40	3	2.668	6
29a	İlica	Perivol (Perol)	K	Ahmed b. Abdi b. Kasım Beg	T	49	41	4	2.449	7
29b	İlica	Sinor	K	Eynehan Bosna	T	30	27		1.550	125
30a	İlica	Driçeva	K	Eynehan Bosna	T	35	29		1.700	4
30b	İlica	Apsarca	K	Mustafa b. İlyas müsterek	T	70	55	2	3.462	13

31b	İlica	İrijdaviça (Rizdaviçe)	K	Hersak müsterek	T	91	69	2	4.287	11
32b	İlica	Lozne	K	Mehmed	T	98	41	3	4.068	23
34a	İlica	Şuşkoŭça	K	Ferhad	T	24	16		1.050	2
34a	İlica	Sipošana	K	Ferhad	T	5	4		325	4
34b	İlica	Trumohar	K	Salih b. Nasuh Kethüda müsterek	T	105	61	1	4.331	7
35b	İlica	Lainçe	K	Süleyman Solak	T	62	24		2.200	2
36a	İlica	Anborani	K	Yahya b. Mustafa	T	56	50	4	2.724	7
37a	İlica	Graştiça	K	Mahmud b. Ahmed Beg müsterek	T	70	47	3	3.093	6
37b	İlica	Bunova	K	Kurd b. Mustafa müsterek	T	28	22		1.325	3
38a	İlica	Dojdoviçe	K	Piri b. Ali müsterek	T	40	26	1	1.681	1
38b	İlica	Koynov	K	Yunus ve ... Mehmed ve gayrihi	T	34	29		1.625	2
39a	İlica	İskakaviçe	K	Ali-i Mora	T	49	34		2.150	3
40a	İlica	Kopiloŭça	K	Musa Çavuş Mirmiran Rum-ili	T	56	35	6	2.911	24
41a	İlica	Gorna Bekolniçe	K	Bali b. Kaplan müsterek	T	49	32		2.075	2
41b	İlica	Nikoliçeveçe	K	Baba Ali	T	12	14		875	9
42a	İlica	Gorna Krebeştiçe	K	İskender b. Abdullah müsterek	T	50	35	2	2.362	9
43a	İlica	Parlova	K	Mehmed b. Ali müsterek	T	28	22		1.250	
43b	İlica	Çetirci	K	Ferhad Bosna müsterek	T	35	19		1.525	7
44a	İlica	Pelanik	K	Mehmed İlica müsterek	T	71	55		3.475	13
45a	İlica	Zemene	K	Mustafa Çavuş mirmiran	T	35	14		1.325	4
45b	İlica	Mazaraç	K	Mehmed Kethüda-i Hızır Paşa	T	20	17	2	987	2
46a	İlica	Mazaraç nd. Delvine	K	Mehmed Kethüda-i Hızır Paşa	T	9	3	1	306	
46b	İlica	Gırbine	K	Mehmed b. Cafer	T	41	17		1.475	1
46b	İlica	Bresniçe	K	Ali merdüm Mahmud Beg	T	10	11		650	5
47a	İlica	Gorna Katrişte	K	Ali merdüm Mahmud Beg	T	14	12		800	6
47b	İlica	Uzğurva	K	Laçin voyvoda müsterek	T	42	33		2.100	9
48b	İlica	İsmoliçne	K	Mustafa b. Mehmed müsterek	T	40	39		2.000	
49a	İlica	Zeravine	K	Mahmud b. Mehmed	T	20	15		875	
49b	İlica	Gırçofça	K	Halil müsterek	T	38	23	3	1.768	9
50a	İlica	Dolna Katrişte	K	Osman b. Hacı Yusuf müsterek	T	30	23		1.500	7
50b	İlica	Yahova	K	Süleyman ve Musa b. Cündi Ali	T	28	25		1.400	3
51a	İlica	Timofça nd. Drenova	K	Musa b. Piri müsterek	T	70	38		2.700	
51b	İlica	Tirsine	K	Mehmed b. Hamza müsterek	T	26	14		1.000	6
52a	İlica	Şuşkoŭça	K	Mustafa b. Kasım	T	2			50	2
52b	İlica	İvrança	K	Hüseyn b. Ahmed	T	35	19		540	
53a	İlica	Timovlog	K	Bayram b. Hasan müsterek	T	25	13		1.075	5
53b	İlica	Gorna Leska	K	Hasan b. Ahmed	T	21	17		950	
54a	İlica	Gradışte	K	Abdi b. Cündihan müsterek	T	21	14		900	1
54b	İlica	İsteniko	K	Çoban? müsterek	T	14	6		650	6
55a	İlica	İvlas Gradışte	K	Seydi b. Mahmud müsterek	T	33	4		925	
55a	İlica	Gospodine Polye	K	Mahmud b. Bali ve Ali	T	30	26		1.425	1
55b	İlica	Köprü nd. Nevestindol	K	Hasan Solak Ohri	T	35	30		1.750	5
56a	İlica	İskirmani	K	İbrahim Çavuş mirmiran	T	24	20		1.225	5
57a	İlica	Kalulik	K	Mehmed b. Sinan Beg	T	14	6		500	
57a	İlica	İstramaş	K	Mehmed b. Sinan Beg	T	12	3		150	
57b	İlica	Gırlana	K	İbrahim merdüm merhum Mehmed Paşa	T	18	14		825	1

57b	İlica	İstaridol	K	Hürrem b. Mehmed	T	14	17	-	800	1
	İlica	Bogoslavçe nd. Pınarbaşı ⁹⁶	K	Sultan Murad Han (II. Murad) Vakfı	V	-	-	-	-	-
	İlica	Bagreç ⁹⁷	K	Merhum Süleyman Beg İmaret Vakfı	V	84	44	-	3.600	16
	İlica	Jabokurd ⁹⁸	K	Mamak Beg Mülkü	V	7	1	-	250	2
3a	Kamaniçe	Hrabiniçe	K	Padişah	H	30	12		1.050	
3b	Kamaniçe	Dolna Sela	K	Padişah	H	21	15		900	5
4a	Kamaniçe	Hrsova nd. Çakanova	K	Padişah	H	34	21		1.371	1
4b	Kamaniçe	İskakaviçe	K	Padişah	H	28	33		1.525	2
5a	Kamaniçe	Tirnoفا nd. Drenofça	K	Padişah	H	42	41	3	2.075	5
53b	Kamaniçe	Hirniçe (Hrabiniçe?)	K	Ahmed b. Timurhan	T	12	2		350	
60b	İslavişte	Dolgidol	K	Padişah	H	17	11		700	
61a	İslavişte	Kiselçe	K	Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa Müteveffa-i Dergah-ı âli	Z	14	7		525	
61a	İslavişte	Vopila	K	Behlül Ağa-i Gureban Rum-ili	Z	140	42	2	4.987	17
62a	İslavişte	Petraliçe	K	Mehmed Kethüda-i Hüseyin Paşa mimiran Rumili	Z	130	111		6.250	9
63b	İslavişte	Hrankofça	K	Mehmed Kethüda-i Hüseyin Paşa mimiran Rumili	Z	49	33		2.050	
64a	İslavişte	Perperniçe	K	Mehmed Kethüda-i Hüseyin Paşa mimiran Rumili	Z	14	9		650	3
64b	İslavişte	İvanofça nd. Lumniçe	K	Rıdvan Kethüda	T	17	11		700	
65a	İslavişte	Ljpye (Ljibe)	K	Abdi b. Mehmed	T	20	12	1	831	1
65a	İslavişte	Konopniçe	K	Ramazan Ohri müsterek	T	124	68		4.950	6
66b	İslavişte	Poderjikon	K	Kırçovalı Hamza	T	50	13	2	642	
67a	İslavişte	Tesnidol nd. Irganova	K	Kırçovalı Hamza	T	15	5	1	506	
67a	İslavişte	Lika	K	Kırçovalı Hamza	T	28	17		1.225	2
67b	İslavişte	Çeroviçe	K	Kırçovalı Hamza	T	45	23		1.825	5
68a	İslavişte	Oglun	K	İbrahim merdüm merhum Mehmed Paşa	T	40	25		1.700	3
68b	İslavişte	Metajova	K	İbrahim merdüm merhum Mehmed Paşa	T	42	21		630	
69a	İslavişte	Golema Çirtorya	K	Pervane	T	30	21		1.275	
69b	İslavişte	Dolna Dilboçiçe	K	Pervane	T	10	9		500	1
69b	İslavişte	Başteva	K	Pervane	T	14	10	1	246	
70a	İslavişte	Kristovdol	K	Pervane	T	33	30		1.575	
70a	İslavişte	Tlamina-i Gorna	K	Kivan? merdüm Mahmud Beg	T	42	42	2	2.262	6
71a	İslavişte	Gradıçe	K	İbrahim b. Mehmed müsterek	T	49	30		2.075	4
71b	İslavişte	Dolna Lomniçe	K	Durak müsterek	T	35	21		1.475	3
72a	İslavişte	İsveti Petka	K	Hasan müsterek	T	10	8		525	3
72a	İslavişte	Milituniçe	K	Mustafa Çavuş Mirmiran müsterek	T	65	35	3	2.768	10
73a	İslavişte	Kırkara (Kırkova)	K	Mehmed	T	40	28		680	
73b	İslavişte	Mojdivyak	K	Hasan merdüm Mahmud Paşa	T	50	36		2.150	
74a	İslavişte	Ginofça	K	Piram b. Hasan ve İlyas b. Bali	T	49	33		2.125	3
74b	İslavişte	Kırlatiçe	K	Hasan b. Abdullah	T	52	35	1	876	
75a	İslavişte	Radibojde	K	Ali b. Budak	T	20	15		950	3
75b	İslavişte	Soşovçe	K	Ali b. Budak	T	11	4		400	1

⁹⁶ TKG. KK. TT. d. 89, vr.395b.

⁹⁷ TKG. KK. TT. d. 89, vr.397a.

⁹⁸ TKG. KK. TT. d. 89, vr.397a.

76a	İslavişte	Çerşnova	K	Hürrem b. Mehmed	T	14	15	725	
76a	İslavişte	Jedilova	K	Osman b. İsa	T	42	27	1.868	5
76b	İslavişte	Ljpošniçe	K	Ahmed b. İskender müsterek	T	23	20	1.106	1
77a	İslavişte	Gulince	K	Hasan	T	16	16	825	1
77b	İslavişte	Oşiçani	K	Hüsevin	T	28	27	1.400	1
78a	İslavişte	Dobroniçe	K	Piri Ali ve Mustafa b. Eyme Beg	T	35	29	1.600	2
78b	İslavişte	Gaberova	K	İbrahim b. Kasım	T	24	20	1.106	1
79a	İslavişte	Dolna Tlamina	K	Hidir b. İlyas ve Şah veled	T	42	31	1.900	3
79b	İslavişte	Dolna Radibojde	K	Bali müsterek	T	21	12	875	2
79b	İslavişte	Çerevidol	K	Timur b. Hasan	T	28	14	1.075	1
80a	İslavişte	Mala Çirtorya	K	Mehmed b. Yeniçeri Musa ve Rüstem b. Kara Hamza	T	32	30	1.550	
80b	İslavişte	Sedlarçı	K	Ali müsterek	T	17	14	900	5
81a	İslavişte	Gorna Dıboçiçe	K	Süleyman b. Yusuf	T	6	5	356	3
81a	İslavişte	Gorna Odrine	K	Kurd müsterek	T	26	18	1.200	
81b	İslavişte	Çüdiñçe	K	Osman b. Şehsuvar müsterek	T	8	10	562	4
82a	İslavişte	Grajdamı	K	Ali	T	11	10	700	7
82b	İslavişte	İspatanca	K	Yoldaş	T	9	7	404	
82b	İslavişte	Dolna Pekolniçe	K	Mustafa b. Mehmed müsterek	T	28	21	1.281	2
83a	İslavişte	Otoroñiçe	K	Mehmed	T	61	55	3.000	4
83b	İslavişte	Kıtu-Gerçi nd. Kalu-Gerçe	K	Ali	Z	25	17	1.050	
84a	İslavişte	İstraçin	K	Mustafa der gahı-ı ali	T	168	54	2.220	
85a	İslavişte	Uzema	K	Rüstem b. Yakub	T	30	16	460	
116b	Dupniçe	Bana	K	Padişah	H	105	73	4.550	4
117b	Dupniçe	Dolna Pokrovnik	K	Padişah	H	42	37	1.725	2
118a	Dupniçe	Kirvidol	K	Padişah	H	77	53	2.495	10
119a	Dupniçe	Balanova (Palatovo)	K	Padişah	H	91	52	3.756	7
120a	Dupniçe	Vulkova	K	Padişah	H	28	19	1.287	4
120b	Dupniçe	Bobovdol	K	Padişah	H	56	37	2.048	3
121b	Dupniçe	Pastuh	K	Padişah	H	67	37	2.668	2
122a	Dupniçe	Dragodan	K	Padişah	H	50	27	1.943	
122b	Dupniçe	Poromin	K	Padişah	H	16 nf.			
123a	Dupniçe	Ustob	K	Padişah	H	14 nf.			
123a	Dupniçe	Baraklı nd. Çavlı	K	Padişah	H	2 nf.			
123a	Dupniçe	Nefs-i Dubniçe	Nfs.	Padişah	H	1 nf.			
123a	Dupniçe	Uzunca	K	Padişah	H	41 nf.			
123a	Dupniçe	Nefs-i Cumabazarı	Nfs.	Padişah	H	14 nf.			
123b	Dupniçe	Marulova	K	Padişah	H	1 nf.			
123b	Dupniçe	Cemaat-i Bekirler nd. Mindol	C	Padişah	H	16 nf.			
123b	Dupniçe	Cemaat-i Kurd Bali	C	Padişah	H	5 nf.			
123b	Dupniçe	Nefs-i Dubniçe	Nfs.	Padişah	H	37 nf.			
124a	Dupniçe	Nefs-i Dubniçe	Nfs.	Veziir-i azam Mehmed Paşa	H	160	41	5.025	8
126a	Dupniçe	Resofça	K	Veziir-i azam Mehmed Paşa	H	40	35	2.018	5
127b	Dupniçe	Sarıyar nd. Çervene-Breg	K	Veziir-i azam Mehmed Paşa	H	87	83	4.700	18
128b	Dupniçe	Milamova	K	Veziir-i azam Mehmed Paşa	H	90	20	2.825	
129b	Dupniçe	Korkine nd. Grad	K	Veziir-i azam Mehmed Paşa	H	48	20	1.850	6

130b	Dupniçe	Hotova	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H	14	2	425	1
130b	Dupniçe	İstariğol nd. İstarçova	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H	8	2	256	1
131a	Dupniçe	Bistriçe-i Küçük nd. Samolhran	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H	3	1	100	
131b	Dupniçe	Hacı Lala nd. Apostol	K	Vezir-i âzam Mehmed Paşa	H	10	10	200	
132a	Dupniçe	Dyakova	K	Hüsrev Beg	Z	91	31	3.125	3
133a	Dupniçe	Belçin	K	Hüsrev Beg	Z	100	35	3.375	1
133b	Dupniçe	Manulova	K	Hızır müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	119	44	4.075	
136b	Dupniçe	Osenova	K	Hızır müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	49	13	1.550	2
137a	Dupniçe	Selişte	K	Hızır müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	130	70	5.000	2
140b	Dupniçe	Suşçe	K	Süleyman Kethüda-i Timarha-i Vilavet-i Cezair	Z	72	12	2.112	
141a	Dupniçe	Saparova	K	Derviş b. Piri Paşa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	180	96	6.966	
143a	Dupniçe	Giorna Logodaz	K	Mahmud müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	134	97	5.983	8
145b	Dupniçe	Şatrova	K	Mustafa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	49	43	2.374	2
146a	Dupniçe	Proloj	K	Mustafa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	100	42	3.568	
147a	Dupniçe	Bodine nd. Kanlıdol	K	Mustafa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	28	21	1.350	5
147b	Dupniçe	Padeş	K	Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Z	70	56	3.274	4
148b	Dupniçe	Babine-i Küçük	K	Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Z	24	9	825	
149b	Dupniçe	Gradeva	K	Abdülvasih Çavuş Dergâh-ı âli müsterek	Z	231	111	8.612	2
152a	Dupniçe	İsmoļçeva	K	İskender ve Abdülvasih Çavuş	Z	96	61	4.150	9
153a	Dupniçe	Toroskova	K	Abdülvasih Çavuş ve Mehmed b. Abdi	Z	14	12	650	
153b	Dupniçe	Nevograd nd. Belane	K	Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	Z	151	100	6.498	7
155a	Dupniçe	İriye (İsmoņiçe karyesi ile birlikte otururlar)	K	Kasım Çavuş Dergâh-ı âli	Z	140	82	5.600	2
156a	Dupniçe	Lihotiçe (Liçoņiçe)	K		T	63	30	2.325	
157a	Dupniçe	Yazıkofça	K	Kasım Çavuş Dergâh-ı âli	Z	25	5	862	4
157a	Dupniçe	İsveti Petri nd. Novasil	K	Yahşi Çavuş Dergâh-ı âli	Z	17	15	818	
157b	Dupniçe	İskirne	K	Ferhad Çavuş Dergâh-ı âli	Z	70	40	2.812	2
158a	Dupniçe	Devebağrdan	K	Ferhad Çavuş Dergâh-ı âli	Z	28	20	480	
158b	Dupniçe	Hırsova	K	Ferhad Çavuş Dergâh-ı âli	Z	34	8	1.081	1
159a	Dupniçe	Topolniçe	K	Derviş Kâtip Defteri-i Rum-ili	Z	42	26	1.731	1
159a	Dupniçe	Virçova	K	Derviş Kâtip Defteri-i Rum-ili	Z	14	4	506	2
160a	Dupniçe	Male Kuça (Male Fuça)	K	Derviş Kâtip Defteri-i Rum-ili	Z	42	23	1.643	1
160b	Dupniçe	İslatine	K	Sancağı Kethüda	Z	25	19	1.175	3
161a	Dupniçe	Dolna Kozniçe	K	Sancağı Kethüda	Z	66	26	920	
163a	Dupniçe	Pastre	K	Hasan ve Musa	T	28	13	1.050	1
164a	Dupniçe	Kraniçe	K	Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	T	80	47	3.399	8
165a	Dupniçe	Gabrova	K	Ferhad Çavuş Mirmiran Rum-ili	T	50	26	1.950	2
166a	Dupniçe	Dolna Virbovnik	K	Ferhad Çavuş Mirmiran Rum-ili	T	50	40	2.543	11
166b	Dupniçe	Bistriçe	K	Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	T	34	24	1.462	1
167b	Dupniçe	Poromin	K	Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	T	20	16	1.000	4
168a	Dupniçe	Krupnik	K	Mustafa Çavuş Mirmiran Rum-ili maa müsterek	T	46	41	2.250	3
169a	Dupniçe	Kamanik	K	Rüstem Çavuş Mirmiran Rum-ili	T	56	8	1.725	5
169b	Dupniçe	Giorna Fuça	K	Hidır Çavuş Mirmiran Rum-ili	T	70	51	2.130	3
170b	Dupniçe	Leskova	K	Mehmed Çavuş Mirmiran Rum-ili maa müsterek	T	154	89	6.155	2
171b	Dupniçe	Novasil	K	Hüseyn b. Abdullah	T	67	51	3.037	3
173a	Dupniçe	Uranova	K	Arnavud Mustafa ve Bulgar Mustafa ve gayri (Ali b. Derviş)	T	63	50	2.912	3

174a	Dupniçe	Gorna Virbovnik	K	Ahmed Çavuş Mirmiran Rum-ili	T	38	22	3	1.743	9
174b	Dupniçe	Polatova (Bolanova)	K	Ali maa müsterek	T	35	22	3	1.443	6
175a	Dupniçe	Drenova	K	Mustafa ve Mehmed ve gayri (Ayas b. Yusuf)	T	119	66	4	4.649	
176a	Dupniçe	Sinor nd. Kozniçe	K	Mehmed b. Yusuf	T	14	14		700	
177a	Dupniçe	Orahoviçe	K	Mansur b. Cündi Uzgur maa müsterek	T	40	32	3	1.843	1
177b	Dupniçe	Hamza beyli nd. Bistriçe	K	Musa b. Yusuf	T	14	3		425	
178b	Dupniçe	Cerviște	K	Ihtiyar? b. Solak Ali	T	24	23		1.175	
179a	Dupniçe	Gabreșova	K	Bosna Musa merdüm ...ci Mehmed Bey	T	49	41	1	2.256	
179b	Dupniçe	Kremenik	K	Ali b. Derviş	T	20	16	2	1.087	7
180a	Dupniçe	Dokatiçeva	K	Hüsrev b. Abdullah	T	12	8		500	
180a	Dupniçe	Kirebikal	K	Halil vl. Yahya Ağa	T	24	8		825	1
180b	Dupniçe	Plajeva	K	Halil b. Yahya Ağa	T	34	20		1.500	6
181a	Dupniçe	Gorna Babine	K	Yusuf b. İskender maa gayri	T	14	11		650	1
181b	Dupniçe	Babine-i diğer der nezdi Fuça (Koça)	K	Yusuf b. İskender el-mezbur maa müsterek	T	2	2	2	125	1
182a	Dupniçe	Dolna Logodaz	K	Mehmed b. Hasan	T	36	17	2	1.337	8
183a	Dupniçe	Çoçli	K	Ali b. Mehmed ve Rüstem b. Mustafa	T	8	4		300	
183b	Dupniçe	Krașeva	K	Hürrem b. Mehmed ve Murad b. Piri	T	27	19	2	1.162	
184a	Dupniçe	Gorna Pokrovnik	K	Ahmed Kâtip Defter Dergâh-ı âli	T	40	20		1.575	3
184b	Dupniçe	Dilboviçe	K	Kurd b. Hızır maa müsterek	T	39	13		1.300	
185a	Dupniçe	Lisiva	K	Nasuh	T	34	26		1.500	
186b	Dupniçe	Ofçar	K	Hasan ve Rüstem veledan İshak Çavuş ve Mustafa	T	50	33		2.225	6
188a	Dupniçe	Gorna Koznik	K	Bali b. Timur	T	5	4		225	
188b	Dupniçe	Kırçine	K	Mustafa b. Kurd ve Ali b. Derviş	T	20	13		925	4
190b	Dupniçe	Gorna Resine	K	İbrahim b. Üveys ve Süleyman b. Cündi	T	22	21		1.075	
191b	Dupniçe	Dolna Resine	K	Mehmed b. Murad	T	18	7		625	
		Boboșeva ⁹⁹	K	İsmihan Sultan Mülkü	V	317	154		11.775	
						12 mf. Kıpti			300 Kıpti İspençesi	
134b	Cuma	Nefs-i Cumabazarı	Nfs./K	Hızır müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	4	2		150	
194b	Radomir	Provaliçe	K	Padişah	H	63	58	5	3.280	9
195a	Radomir	Çerven Mogile	K	Padişah	H	189	101	10	7.510	8
197	Radomir	Nefs-i Radomir	Nfs.	Yunus Beg Mirliya-i Köstendil	H	154	91	1	6.831	28
199b	Radomir	Jedne	K	Yunus Beg Mirliya-i Köstendil	H	105	63	3	4.243	1
200b	Radomir	Paskaç	K	Ali Beg Mir Liva-i Üsküp	H	94	62	3	3.918	7
201a	Radomir	Gorna Rakofça	K	Ferhad Miralay	Z	42	25	3	1.818	5
201b	Radomir	Osloviçe	K	Ferhad Miralay	Z	28	33	2	1.537	
202a	Radomir	Dolna Rakofça	K	Derviş b. Piri Paşa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	64	53	3	3.043	4
203a	Radomir	Baļçaniçe	K	Derviş b. Piri Paşa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	18	17	1	881	1
203a	Radomir	Jituşa	K	Mustafa müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	66	60		3.200	2
204a	Radomir	Yagüliçe	K	İlyas Çavuş Dergâh-ı âli	Z	182	56	7	6.142	6
205b	Radomir	Poçirniçe (Plana)	K	İlyas Çavuş Dergâh-ı âli	Z	120	74	7	5.717	33
206b	Radomir	Sredne Durugan	K	Mustafa	Z	280	125	14	10.459	10
208b	Radomir	Çukofça	K	Mustafa	Z	80	37		3.050	5
209b	Radomir	Bihor	K	Mustafa Kethüda-i sabık Çakırcıyan	Z	99	63	4	4.250	4

⁹⁹ TKG. KK. TT.d. 89, vr.421a.

210b	Radomir	Gorna Dikaniye	K	Mustafa Kethüda-i sabık Çakırcıyan	Z	80	68	4	3.794	2
211b	Radomir	Gorna Leskofça	K	Mustafa	Z	70	42	3	2.843	1
212b	Radomir	Pazarçqa	K	Mustafa	Z	21	10		850	3
212b	Radomir	Çoklova	K	Mustafa	Z	42	39	5	2.305	10
213b	Radomir	Dolna Dikan	K	Kâtip Hüseyin an Kâtıban Divân-ı Hümâyün	Z	159	89		6.450	10
215a	Radomir	Gorna Durugan	K	Kâtip Hüseyin an Kâtıban Divân-ı Hümâyün	Z	70	21	2	2.337	2
215b	Radomir	Musa beyli	K	Derviş Kâtip defter Rum-ili	Z	28	14		1.050	
216a	Radomir	Dragovin-i Kladiçe	K	Derviş Kâtip defter Rum-ili	Z	28	14		1.050	
216b	Radomir	Dren	K	Mehmed	Z	168	105	2	6.982	6
218a	Radomir	Virbe	K	İpekli İlyas	Z	100	89		5.300	23
219b	Radomir	Kondofori	K	Şikrad? biraderi Alaaddin Efendi	Z	100	92	7	4.917	3
220b	Radomir	Keltobek	K	Şikrad?	Z	70	68	4	3.624	6
221b	Radomir	Gorna Rayançe	K	Eynehan Bosna	T	30	21	4	1.299	
221b	Radomir	Novasil nd. Keliçoğça	K	Mahmud b. Mehmed	T	20	10		800	2
222a	Radomir	Kosturiçe	K	Halil maa müsterek	T	21	9	2	762	
222b	Radomir	Kirçoğça	K	İlcali Mehmed b. Abdullah	T	28	23		1.425	6
223a	Radomir	Kirnel	K	Ferhad	T	63	35	2	2.462	
223b	Radomir	Piribotnik	K	... Çavuş Dergâh-ı âli	T	67	49	3	3.168	10
224b	Radomir	Baboraç	K	Piri b. Bali	T	8	4		425	5
225a	Radomir	Debelilug	K	Derviş Çavuş Mirmiran Rum-ili maa müsterek	T	104	74	7	4.567	3
226a	Radomir	İzvor	K	Kâtip Kıvanç?	T	3	1		100	
226b	Radomir	Çinoğça nd. Visoğça	K	Hüseyin maa müsterek	T	12	9		525	1
226b	Radomir	Nekovañçe	K	Mahmud b. Ali ve Süleyman	T	70	70	7	3.667	5
227b	Radomir	Doykoğça	K	Hüseyin b. Kapucu Hüseyin Çavuş	T	28	25	1	1.356	1
228a	Radomir	Arbanas nd. Dolna Leskofça	K	Hüseyin b. Kapucu Hüseyin Çavuş	T	27	21		1.250	2
228b	Radomir	Beluvode	K	Kâtip Mehmed müsterek	T	50	35	3	2.393	10
229a	Radomir	Kasilug	K	Hasan	T	42	26	2	1.712	
229b	Radomir	Oşoğça	K	Şehsuvar müsterek	T	40	20		1.550	2
230a	Radomir	Pripoj	K	Şehsuvar müsterek	T	6	4		275	1
230b	Radomir	Medven	K	İlcalı Rüstem b. Yusuf maa müsterek	T	35	33		1.800	4
231a	Radomir	Ruhovlat	K	Hüseyin b. Murad	T	35	20	4	1.474	3
231b	Radomir	Sedlarçi	K	Mustafa b. İskender maa müsterek	T	35	28		1.700	5
232a	Radomir	Kopaniçe	K	Saruhan b. Hamza	T	28	25	1	1.381	2
232b	Radomir	Dolna Rayçe	K	Omer b. Bayezid	T	8	7		400	1
233a	Radomir	İzlatarei	K	Ali b. Kasım	T	10	4		350	
233b	Radomir	Tirnoğça	K	İbrahim b. Hasan	T	28	16	2	1.337	9
234a	Radomir	Dolna Leskofça nd. Arbanas	K	Mehmed b. Mustafa	T	15	19		900	2
234a	Radomir	Uglarçi	K	Ali b. İbrahim	T	9	3		300	1
234b	Radomir	Şavama	K	Tole-Tolçi?	T	14	7		700	3
235a	Radomir	Hranofça	K	Ali Bazdar	T	2	2		100	
235a	Radomir	Lopojet	K	İlyas Emin?	Z	40	30	1	1.906	6
87a	Piyaniçe	Orahova Brda nd. Novasil (Orahovo Brdo nd. Novo Selo)	K	Pağişah	H	35	17		1.130	
87b	Piyaniçe	Glagofça	K	Bedir müteveffa-i Dergâh-ı âli	Z	21	13		850	
88a	Piyaniçe	Çernik	K	Süleyman Kethüda-i Timarha-i Vilayeti-i Cezayir	Z	108	73		4.925	16
89a	Piyaniçe	Vratistafça	K	Mehmed Çavuş Dergâh-ı âli müsterek	Z	100	39	2	3.512	1

90a	Piyaniçe	İstimmik	K	Hüsrev Çavuş Dergâh-ı âli	Z	161	130	1	7.481	8
91a	Piyaniçe	Kamenitçe	K	Hüsrev Çavuş Dergâh-ı âli	Z	80	59	1	3.581	4
92a	Piyaniçe	Razloşniçe	K	Hüsrev Çavuş Dergâh-ı âli	Z	50	40	2	2.337	3
92b	Piyaniçe	Tişan	K	Süleyman Müteveffa-i Mirmiran Rum-ili	Z	42	29		1.775	
93a	Piyaniçe	Çerani	K	Kâtip Hidir an Kâtiban Divân-ı âli	Z	45	20		1.625	
93b	Piyaniçe	İlye	K	Ali	Z	42	27	2	1.737	5
94a	Piyaniçe	Belşiniçe	K	Ali	Z	28	30	2	1.462	
94b	Piyaniçe	Dolna Izvegri	K	Hidir	Z	56	59		2.975	4
95b	Piyaniçe	Gabrova	K	Timur Hersed maa müsterek	T	35	21		1.450	2
96a	Piyaniçe	Çeravariçe	K	Cafer ve Derviş b. İsa	T	28	22		1.250	
96b	Piyaniçe	Grad	K	Bevvab Ramazan müsterek	Z	154	113	4	6.824	5
98a	Piyaniçe	Trebovişte	K	Pervane-i Ohri müsterek	T	126	69		5.025	6
99a	Piyaniçe	Dırafçe	K	İlcalı Mehmed b. Abdullah	T	40	31		1.775	
99b	Piyaniçe	Kosofça	K	Hasan Ohri Solak	T	35	24		1.475	
100a	Piyaniçe	Kosoviçe	K	Hasan Ohri Solak	T	39	21		1.600	4
100b	Piyaniçe	Çareva Sele (Tsarevo Selo)	K	Mahmud birader Hüseyin, Mehmed Paşa	T	50	27		2.025	4
101b	Piyaniçe	Selnik	K	Mahmud birader Hüseyin, Mehmed Paşa (Vezir-i âzam)	T	42	16		1.475	1
102a	Piyaniçe	Gırlani	K	Kivan? Çavuş Mirmiran Rum-ili	T	65	50		2.875	1
102b	Piyaniçe	Dolanice	K	Mehmed b. Mustafa	T	90	52		3.600	2
103b	Piyaniçe	Dolna Çirkvineç	K	Delinelü Abdi müsterek	T	80	40	2	3.087	3
104a	Piyaniçe	Yılhova	K	Delinelü Abdi müsterek	T	25	15	1	1.006	
104b	Piyaniçe	Kalimançe	K	Bosna Yahya müsterek	T	139	81	6	5.636	4
106a	Piyaniçe	Gorna Lukoviçe	K	Ali	T	63	42		2.700	3
106b	Piyaniçe	Paniçar	K	Ahmed Dimetoka müsterek	T	140	47		5.450	31
107a	Piyaniçe	İsmerdeşniçe	K	Mustafa Çavuş	T	49	40		3.250	1
108a	Piyaniçe	Brlag	K	Mehmed b. Sinan	T	40	34		1.900	2
109a	Piyaniçe	Virçi	K	Mustafa b. Mehmed müsterek	T	63	40	3	2.768	7
109b	Piyaniçe	Suşiçe	K	Hasan b. Ali maa müsterek	T	21	8	2	762	1
110a	Piyaniçe	Kostindol	K	Yoldaş	T	7	6		325	
110b	Piyaniçe	Dolna Lukoviçe	K	Mehmed b. Kuvucu (Kapuci) Hamza	T	42	28	5	1.780	
111a	Piyaniçe	Leşniçe	K	Hüseyin maa müsterek	T	28	23	1	1.306	1
111b	Piyaniçe	Bogorodiçe	K	Bayram maa müsterek	T	28	21		1.225	
112a	Piyaniçe	Oçipal	K	Ali b. Üveys ve Mustafa b. Hasan Çavuş	T	42	34		1.900	1
112b	Piyaniçe	İstanimir	K	Mehmed ve Kurd veledan Kâtip Yusuf ber-veeh-i iştrak	T	30	25	2	1.462	3
113a	Piyaniçe	Vetrine	K	Hızır b. Murad maa müsterek	T	49	38		2.200	1
113b	Piyaniçe	Gavrilani	K	Oruç b. Yusuf	T	2	1		75	
113b	Piyaniçe	Kiselice	K	Ahmed b. Mehmed ve Kasım b. Murad	T	35	42		2.000	3
114a	Piyaniçe	Kolşova	K	Bali b. Mustafa	T	11	9	1	506	3
114b	Piyaniçe	Maçoçva	K	Süleyman b. İbrahim maa müsterek	T	18	10		750	2
115a	Piyaniçe	Çirkvineç-i Bala	K	Ahmed merdüm Ahmed Beg	T	7	5		375	3
237a	G.Kravışte	Novasil nd. Suha Lubata	K	Padişah	H	15	13	1	706	
237a	G.Kravışte	Novasil nd. Arzane Gradışte	K	Padişah	H	12	16		700	
238a	Sirişnik	Nefs-i Sirişnik (karve)	Nfs.	Yunus Beg Mirliiva-i Köstendil	H	63	30	2	2.637	12
239a	Sirişnik	Penkofça	K	Yunus Beg Mirliiva-i Köstendil	H	98	77	2	4.387	

240a	Sirişnik	Jabyani	K	Yunus Beg Mirliya-i Köstendil	H	49	29	1	1.956	
240b	G.Kravışte	İzvor-i Kitükük	K	Yunus Beg Mirliya-i Köstendil	H	21	28	1	1.281	2
241a	G.Kravışte	Belut	K	Ferhad Miralay canib-i ... an Liva-i Paşa	Z	14	11		625	
241a	G.Kravışte	Mali Brest	K	Ferhad Miralay	Z	28	18		1.175	1
241b	G.Kravışte	Gomiçe nd. Dragiçiniçe	K	Ferhad Miralay	Z	49	52	1	2.531	
242a	G.Kravışte	Goma Korifene	K	Ferhad Miralay	Z	35	19		1.375	1
242b	Sirişnik	Paniçar nd. Koşareva	K	Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa	Z	46	40	2	2.212	4
243a	Sirişnik	Pojiçe	K	Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa	Z	105	67		1.720	
244a	Sirişnik	Luçefee	K	Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa	Z	15	6		625	4
244b	Sirişnik	Lojani	K	Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa	Z	40	28	1	1.831	5
245a	Sirişnik	Peştera	K	Kerim müteveffa-i Dergâh-i âli	Z	63	49	2	2.887	3
246a	Sirişnik	İvlaci Tolçi	K	Rıdvan müteveffa-i Dergâh-i âli	Z	70	59	3	3.493	10
246b	G.Kravışte	İzloğışt	K	Mehmed Çavuş Dergâh-i âli	Z	22	14	1	931	1
247a	Sirişnik	İzloğışt-i diğer	K	Mehmed Çavuş Dergâh-i âli	Z	35	16	3	1.368	3
247b	Sirişnik	İpçilne İstene	K	Mustafa Kethüda-i Çakırcıyan sabık	Z	60	50	3	2.993	9
248b	Sirişnik	Odraniçe	K	Mustafa maa müsterek	Z	112	65	3	4.443	
248b	Sirişnik	İstanoŭça	K	Mustafa emezbur maa ...	Z	49	53	3	2.568	
250a	Sirişnik	Dolna Kobile	K	İlyas Emin?	Z	30	26		1.425	1
250b	G.Kravışte	Miloŭça	K	Mehmed	Z	16	11	1	756	3
250b	Sirişnik	İsveti Nikola	K	Rıdvan Kethüda	T	2	2		100	
251a	Sirişnik	Mile Kominçe	K	Eynehan Bosna	T	42	27		1.750	1
251b	G.Kravışte	Goma Uyne	K	Mehmed b. Mahmud maa ...	T	49	33	2	2.162	4
252a	Sirişnik	Dobridol	K	Baba Ali	T	40	23		1.675	4
252b	Sirişnik	Yasikodol	K	Mustafa Çavuş Mirmiran Rum-İli	T	24	25	1	1.356	5
253a	G.Kravışte	Dolna Riparçe	K	Mahmud b. Mehmet	T	20	12		800	
253b	G.Kravışte	Vilçaniçe	K	Stülyman Dede maa müsterek	T	28	32	2	1.587	3
254a	G.Kravışte	Bravkofça	K	Pervane	T	10	10		525	1
254a	G.Kravışte	Gabreşofça	K	Mustafa Çavuş	T	5	5		300	2
254b	Sirişnik	Radineçfee nd. Hodiva	K	Ferhad	T	14	9		575	2
254b	Sirişnik	Golojiye	K	Ferhad	T	29	14	1	1.081	
255b	G.Kravışte	Predoştıçe nd. Breklene	K	İbrahim Çavuş Mirmiran Rum-İli	T	70	45	2	3.062	7
256b	G.Kravışte	Usinci	K	İbrahim Çavuş Mirmiran Rum-İli	T	7	3		250	2
256b	Sirişnik	Yanbeşor	K	Solak Mehmed b. Yusuf	T	105	63		4.200	
257b	G.Kravışte	Şuşıçe	K	Solak Mehmed b. Yusuf	T	28	21	1	1.281	2
258a	Sirişnik	Divlene	K	Hüseyin b. Abdullah	T	60	48		3.075	15
258b	G.Kravışte	Dayakofça	K	Hüseyin b. Abdullah	T	35	31	1	1.706	2
259a	G.Kravışte	İzvor	K	Yeniçeri Mehmed Sofya maa müsterek	T	52	47	2	2.612	5
260a	Sirişnik	Kalişte	K	Hızır Yeniçeri	T	60	52	5	2.905	3
260b	Sirişnik	Goma İlmelne	K	Ali maa müsterek	T	63	49	2	2.812	
261b	Sirişnik	Yelihovdol	K	Hamza	T	63	56	2	3.112	5
262a	Sirişnik	Pusta Bresniçe	K	Hamza	T	6	5		300	1
262b	Sirişnik	Goma Lubata	K	Mustafa b. Turhan maa müsterek	T	42	25	2	1.712	1
263a	Sirişnik	Poletensko	K	Mustafa Bazdar? maa müsterek	T	70	74	2	3.812	8
264a	Sirişnik	Radibojde	K	Mustafa	T	49	35		2.100	
264b	Sirişnik	İrçavitok	K	Mehmed maa müsterek	T	35	28	1	1.606	1
265a	Sirişnik	Guruçiniçe	K	Mehmed	T	35	29	3	1.618	

265b	Sirişnik	Kosaca	K	Kivan? Ser-... Pertev Paşa	T	42	35	2	2.037	4
266a	Sirişnik	Koşeva	K	Mustafa b. Abdullah maa müşterek	T	62	59	4	3.149	4
267a	Sirişnik	Raykoloŭca nd. İsveti Nikola	K	Mustafa b. İskender	T	84	36	3	3.643	5
268a	Sirişnik	Rayançe	K	Ramazan b. Karagöz	T	45	38	2	2.137	2
268b	Sirişnik	Dolna Koritene	K	Ferhad Yeniçeri Samakovi	T	42	42	2	2.150	2
269a	Sirişnik	İvranya İstene	K	Kurd maa müşterek	T	35	35	1	1.756	
269b	Sirişnik	Berendi	K	Kurd	T	28	25		1.325	
270a	G. Kravişte	Gorna Virançe	K	Mustafa b. Ramazan maa müşterek	T	56	34		2.350	4
270b	Sirişnik	Dolna Lubata	K	Mahmud b. Cündi Hanum?	T	49	31	1	2.006	
271b	G. Kravişte	Vladkoŭca nd. Gorna Sine	K	Budak maa ...	T	63	15		2.075	5
272a	Sirişnik	Prazno Glaviçe	K	Ahmed maa müşterek	T	50	41	2	2.387	4
272b	Sirişnik	İsmirovdol	K	Derviş	T	28	28	2	1.462	2
273b	Sirişnik	Belova	K	Ahmed b. Yusuf maa müşterek	T	49	42	3	2.518	9
274a	Sirişnik	Dolna İlmelne	K	Mahmud b. Hüdaverdi maa müşterek	T	80	70	2	3.887	5
275a	Sirişnik	İrjani	K	Mahmud b. Hüdaverdi ve Piri	T	7	8		375	
275a	Sirişnik	Gorna Glogoviçe	K	Rüstem b. Yakub	T	21	20	3	1.043	
275b	G. Kravişte	Berbilofça	K	Boldaş (Yoldaş) ve Yusuf b. Hasan	T	41	31	1	1.856	2
276a	Sirişnik	Leva Reka	K	Mustafa maa müşterek	T	45	36	2	2.037	
277a	Sirişnik	Desislaŭçe	K	Sefer b. Mustafa maa ...	T	80	40	2	3.062	2
277b	Sirişnik	Gäbrodol	K	Süleyman merdüm Pertev Paşa	T	10	10		625	5
278a	Sirişnik	Pelatince	K	Hüseyn Çavuş degäh-i âli	T	2	2		200	4
278a	G. Kravişte	Gorna Riparçe	K	Hüseyn Çavuş degäh-i âli	T	6	4		250	
278b	Sirişnik	Balmuşinci	K	Hüseyn Çavuş degäh-i âli	T	14	19	2	912	3
279a	G. Kravişte	Çerişnova	K	Kemal b. Eyne Beg	T	22	23	2	1.237	4
279b	G. Kravişte	Dolna Sekima	K	Murad b. İbrahim maa müşterek	T	28	18	3	1.318	6
280a	Sirişnik	Dolna Bela nd. Bosilgrad	K	Ali b. Cafer maa müşterek	T	35	28	4	1.599	
280b	Sirişnik	İsveti Nikola	K	Ali b. Atlı ve diğer Ali	T	28	21		1.325	4
281a	Sirişnik	Yanoŭca	K	Eyneddin b. Karagöz maa müşterek	T	28	31		1.550	3
281b	G. Kravişte	Uşi	K	İsa b. Ramazan maa müşterek	T	52	35	4	2.324	5
282a	Sirişnik	Kovakolŭca	K	Hüseyn b. Davud	T	28	22		1.250	
282b	Sirişnik	Kalotince	K	Receb maa müşterek	T	49	25	3	1.918	2
283b	Sirişnik	Dolna Glogofça	K	Ali b. Mehmed maa müşterek	T	49	35	1	2.181	3
284a	Sirişnik	Plaşniçe	K	Mehmed b. Fakih maa ...	T	73	53	6	3.261	3
284b	G. Kravişte	Dolna Uyne	K	Mehmed b. Süleyman maa müşterek	T	28	17		1.300	7
285a	Sirişnik	Apsarça	K	Firoz maa müşterek	T	21	14	1	881	
285b	Sirişnik	Murine	K	Yahya b. Hasan maa müşterek	T	42	41	1	2.206	5
286a	Sirişnik	Gorna Kobile	K	Yahya b. Hasan el-mezbur ve gayri?	T	20	14		875	1
286b	Sirişnik	Milofça	K	Hasan maa müşterek	T	28	19	1	1.206	1
287a	Sirişnik	Borofçe	K	Mustafa b. Hidir	T	8	6	1	406	2
287a	Sirişnik	Altuman	K	Mustafa b. Hidir	T				100	4
287b	Sirişnik	İfraninçe	K	Mahmud b. Abdullah maa müşterek	T	56	42	3	2.468	
288a	Sirişnik	Dolna Lesne	K	Ahmed b. Mahmud	T	21	31		1.300	
288b	G. Kravişte	Rayçolofça nd. İsveti Nikola	K	Yahya	T	8	6	1	431	3
289a	Sirişnik	Bistriçe	K	Ahmed b. Davud	T	12	9		525	
289a	Sirişnik	Gorna Bresniçe	K	Murad b. Turhan	T	10	8		500	2
289b	Sirişnik	Dolna Bobova	K	Bahadır b. Mahmud ve Murad b. Turhan	T	35	23		1.475	1

290a	G. Kravište	Kozidol	K	Ahmed b. Cündi Mahmud maa müşterek	T	33	27	1.525	1
290b	Sirişnik	Prazno Glaviče	K	Yoldaş b. Eyne Beg	T	50	41	2.387	4
291a	Sirişnik	Selişnidol	K	Musa b. Mahmud	T	4		175	
291a	Sirişnik	Vidrar	K	Yusuf b. Mehmed maa müşterek	T	56	47	2.681	4
292a	Sirişnik	Gorna Brest	K	Yusuf b. Mustafa maa müşterek	T	40	29	1.725	
292b	Sirişnik	Dilka Luka	K	Mustafa b. Hasan maa müşterek	T	49	18	1.775	4
293a	Sirişnik	Preslop	K	Ali b. Ramazan	T	18	12	837	3
293b	G. Kravište	Dolna Viraniče	K	Kurd b. Hamza	T	21	15	950	2
294a	G. Kravište	Vilçaniče	K	Süleyman Dede maa müşterek	T	28	32	1.587	3
294b	Sirişnik	Şibkočca	K	Mahmud b. Ali maa müşterek	T	21	20	1.075	2
295a	Sirişnik	Gorna Sekima	K	Ferhad maa müşterek	T	18	18	950	2
295a	Sirişnik	Gorna Bobova	K	Halil maa müşterek	T	42	35	2.012	3
296a	Sirişnik	Metohiye	K	Seydi	T	21	14	981	4
296b	Sirişnik	Sredne Koritene	K	Şehsuvar b. Mehmed	T	21	19	1.012	
297a	Sirişnik	Muksul	K	Ali merdüm Ferhad Paşa	T	37	16	1.325	
297b	G. Kravište	Kiseliče	K	Hürrem	T	35	26	1.531	
298a	G. Kravište	Gorna Çeste	K	Bali	T	28	25	1.450	5
				Toplam		21.466	14.042	869.446	1.644
						147 nf. Çeltikçi			
						12 nf. Kipti			

b.: bin, H: Has, K: Köy/karye, M: Mahalle, nd.: nam-ı diğer, nf.: Nefer, Nfs.: Nefs, Nh.: Nehir, T: Timar, vl.: Veled, Y.: Yörük, Z: Zeamet

Çizelge 9. XVI. YÜZYILDA ILICA KAZASINDA PADİŞAH HASLARI

1519				1550				1572			
Nahiye	Köy/Mezra	Defter	Hesaplanan	Nahiye	Köy/Mezra	Defter	Hesaplanan	Nahiye	Köy/Mezra	Defter	Hesaplanan
Ilıca	Goranofça nd. Donofça?	11.036	11.036	Ilıca	Goranofça	14.093	13.995	Ilıca	Goranofça	19.593	18.708
Ilıca	Çuşeşova	1.600	1.600	Ilıca	Koşava	4.508	4.458	Ilıca	Koşava	6.308	8.655
Ilıca	İstrofça	6.935	6.935	Ilıca	İstrofça	7.001	7.001	Ilıca	Ustrofça	7.851	7.851
Ilıca	İstordelava nd. Çovan	1.853	1.847	Ilıca	İstirdolva nd. Sopot	4.761	4.761	Ilıca	İstirlanova nd. Çolan	6.188	6.188
Sirişnik	Koşareva	480	480	----	----	----	----	----	----	----	----
Sirişnik	Mezra-1 Yanofça	100	100	----	----	----	----	----	----	----	----
Sirişnik	Mezra-1 Busniçe	100	100	----	----	----	----	----	----	----	----
Sirişnik	Yanbeşor (Banişor)	8.242	8.242	----	----	----	----	----	----	----	----
Sirişnik	Manastır-1 Bogoslavçe	200	200	----	----	----	----	----	----	----	----
Pürtlü	Pürtlü ve Yavuzca nehirleri (gelik geliri)	25.818	25.918	Kamaniçe	Hrabiniçe	2.657	2.657	Kamaniçe	Hrabiniçe	3.359	3.359
----	----	----	----	Kamaniçe	Dolna Sela	4.701	4.721	Kamaniçe	Dolna Sela	5.676	5.676
----	----	----	----	Kamaniçe	Hırsova nd. Çakanova	3.133	3.123	Kamaniçe	Hırsova nd. Çakanova	4.180	4.180
----	----	----	----	Kamaniçe	İskakaviçe	4.864	4.864	Kamaniçe	İskakaviçe	5.699	5.649
----	----	----	----	Kamaniçe	Tirnofça nd. Drenofça	6.990	7.099	Kamaniçe	Tirnofça nd. Drenofça	11.729	11.803
----	----	----	----	İslavişte	Hrankofça	5.700	5.598	----	----	----	----
----	----	----	----	----	----	----	----	İslavişte	Dolgidol	2.572	2.572
----	----	----	----	Dubniçe	Bana	26.897	26.776	Dubniçe	Bana	41.605	41.615
----	----	----	----	Dubniçe	Dolna Pokrovnik	2.700	2.700	Dubniçe	Dolna Pokrovnik	7.117	7.117
----	----	----	----	Dubniçe	Mirvidol	6.500	6.500	Dubniçe	Kırvidol	12.820	12.820
----	----	----	----	Dubniçe	Balanova	7.250	7.261	Dubniçe	Balanova	16.917	16.917
----	----	----	----	Dubniçe	Vulkova	8.450	8.450	Dubniçe	Vulkova	10.315	10.599
----	----	----	----	Dubniçe	Bobovdol	5.945	5.926	Dubniçe	Bobovdol	12.820	13.820
----	----	----	----	Dubniçe	Pastuh	9.775	9.793	Dubniçe	Pastuh	14.990	14.990
----	----	----	----	Dubniçe	Dragodan	7.996	8.296	Dubniçe	Dragodan	12.034	10.284
----	----	----	----	Cuma	Zelezniçe	15.173	15.042	Dubniçe	Jelejniçe	5.180	5.180
----	----	----	----	Radomir	Jituşa (Jenbuşa)	8.531	8.536	----	----	----	----
----	----	----	----	Radomir	Przovaliçe	7.091	7.136	Radomir	Przovaliçe	7.200	7.200
----	----	----	----	Radomir	Çerven Mogile	22.729	22.739	Radomir	Çerven Mogile	23.500	23.500
----	----	----	----	----	----	----	----	Piyaniçe	Orahova Brda nd. Novasil	1.000	1.000
----	----	----	----	Sirişnik	Radniçe nd. Modnova?	1.074	1.074	----	----	----	----
----	----	----	----	----	----	----	----	G.Kravişte	Novasil nd. Suha Lubata	1.771	1.771
----	----	----	----	----	----	----	----	G.Kravişte	Novasil nd. Arzane	1.487	1.487

----	----	----	----	Cuma	Bıstırçe ve Yavuzca nehirleri (çeltik geliri)	17.061	17.061	17.061	Cuma	Gradıste	21.648	21.648
----	----	56.364	56.458	----	Toplam	205.580	205.567	----	----	Toplam	263.559	264.589
----	----	Defter	Hesaplanan	----	Nahiye	Defter	Hesaplanan	----	----	Nahiye	Defter	Hesaplanan
----	----	21.424	21.418	----	İlica	30.363	30.215	----	----	İlica	39.940	41.402
----	----	25.818	25.918	----	Cuma	32.234	32.103	----	----	G.Kravıste	3.258	3.258
----	----	----	----	----	Dubniçe	75.513	75.702	----	----	Dubniçe	155.446	154.990
----	----	----	----	----	İslavište	5.700	5.598	----	----	İslavište	2.572	2.572
----	----	----	----	----	Kamanıçe	22.345	22.464	----	----	Kamanıçe	30.643	30.667
----	----	----	----	----	Radomir	38.351	38.411	----	----	Pıvanıçe	1.000	1.000
----	----	9.122	9.122	----	Sirişnik	1.074	1.074	----	----	Radomir	30.700	30.700
----	----	56.364	56.458	----	Toplam	205.580	205.567	----	----	Toplam	263.559	264.589

Çizelge 10/1. 1519'DA ILICA KAZASI'NDA DEVLET ADAMLARI HASLARI

Tasarruf Eden	Nahiye	Köy/Nefs	Haslatı-Akçe	
			Defter	Hesaplanan
Abdüsselam Beg Defterdar Dergâh-ı âli	Dubniçe	Gradeva	21.125	21.140
Abdüsselam Beg Defterdar Dergâh-ı âli	Dubniçe	Belçin	9.003	9.043
Abdüsselam Beg Defterdar Dergâh-ı âli	Dubniçe	Boboseva	13.318	13.318
Muhiddin Beg Defterdar Hezane-i Amire	Dubniçe	Gorna Logodaj	13.982	13.982
Mirliiva-i Kostendil Mehmed Beg	Ilıca	Nefs-i Ilıca	36.423	36.423
Mirliiva-i Kostendil Mehmed Beg	Ilıca	Koluşa	5.642	5.642
Mirliiva-i Kostendil Mehmed Beg	Ilıca	İzlo Koşniçe nd. Değirmenderesi	17.623	17.623
Mirliiva-i Kostendil Mehmed Beg	Ilıca	Gramajdani	1.639	1.639
Mirliiva-i Kostendil Mehmed Beg	Ilıca	Girçolça	3.361	3.441
Mirliiva-i Kostendil Mehmed Beg	Radomir	Yagulinçe	15.060	15.060
		Toplam	137.176	137.311
		Nahiye	Defter	Hesaplanan
		Dubniçe	57.428	57.483
		Ilıca	64.688	64.768
		Radomir	15.060	15.060
		Toplam	137.176	137.311

Çizelge 10/2. 1550'DE ILICA KAZASI'NDA DEVLET ADAMLARI HASLARI

Tasarruf Eden	Nahiye	Köy/Nefs	Haslatı-Akçe	
			Defter	Hesaplanan
Veziriazam Hızır Paşa	Ilıca	Değirmenderesi nd. İslo Koşniçe	13.960	13.515
Veziriazam Hızır Paşa	Ilıca	Koluşa	4.235	4.230
Mırlıva-i Köstendil Mesih Beg	Ilıca	Nefs-i Ilıca	52.509	52.509
Ahmed Paşa	Ilıca	Paralova	849	849
Ahmed Paşa	Ilıca	Nehinova	935	925
Ahmed Paşa	Dubniçe	Nevagrad nd. Belane	15.963	15.881
İbrahim Paşa	Dubniçe	Nefs-i Dubniçe	24.623	24.722
İbrahim Paşa	Cuma	Gorna Logodaz	20.096	20.014
İbrahim Paşa	Dubniçe	Belçin	10.000	10.070
İbrahim Paşa	Dubniçe	Boboşeva	7.306	7.306
İbrahim Paşa	Dubniçe	Ostikoçça	11.464	11.464
Mırlıva-i Köstendil Mesih Beg	Dubniçe	Krayniçe	14.366	14.417
Mırlıva-i Köstendil Mesih Beg	Radomir	Nefs-i Radomir	37.723	37.925
Veziriazam Hızır Paşa	Radomir	Sazlık ve göl, Poçimiçe, Belçaniçe, Baboraç, Nekovance ve Rakolça	3.600	3.600
İbrahim Paşa ...	Sirişnik	Yanbeşor (Banişor)	5.274	5.274
	Toplam		222.903	222.701
	Nahiye		Defter	Hesaplanan
	Cuma		20.096	20.014
	Dubniçe		83.722	83.860
	Ilıca		72.488	72.028
	Radomir		41.323	41.525
	Sirişnik		5.274	5.274
	Toplam		222.903	222.701

Çizelge 10/3. 1572'DE ILICA KAZASI'NDA DEVLET ADAMLARI HASLARI

Tasarruf Eden	Nahiye	Köy/Nefs	Haslatı-Akçe		Hesaplanan
			Defter		
Pertev Paşa	Ilıca	Değirmenderesi nd. İslö Koşniçe	13.960		13.960
Pertev Paşa	Ilıca	Koluşa	4.235		4.235
Pertev Paşa	Ilıca	Bersin	11.742		11.763
Pertev Paşa	Ilıca	Ziliniçe	4.740		4.345
Pertev Paşa	Ilıca	Mezra-i Radgoriçe der nezdî karve-i Ziliniçe	300		300
Pertev Paşa	Ilıca	Mezra-i Karlofça (Karlovo)	95		95
Yunus Beg Mirliiva-i Köstendil	Ilıca	Nefs-i Ilıca	81.000		81.100
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Nefs-i Dubniçe	14.000		14.000
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Resoľça	3.984		3.252
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Sarıyar nd. Çervene Breg	8.000		8.065
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Milamova	6.000		6.054
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Korkine nd. Grad	3.000		2.964
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Ahi Obası	400		488
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Ahi Obası-Küçük	600		600
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Hotova	800		798
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	İstaridol nd. İstarçova	500		527
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Bistriçe-i Küçük nd. Samohran	5.000		598
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Hacı Lala nd. Apostol	700		636
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Mezra-i Bistridol der nezdî derbend Hacı Lala	100		100
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Mezra-i Bodiyas? der nezdî derbend Hacı Lala	100		100
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Mezra-i Suban?	100		100
Vezir-i âzam Mehmed Paşa	Dubniçe	Mezra-i Sokolçova?	200		200
Pertev Paşa	Radomir	Sazlık ve göl der mekan karye-i Pojirmiče, Belçani, Baboraç, Nekovaņe ve Rakoviçe	3.600		3.600
Yunus Beg Mirliiva-i Köstendil	Radomir	Nefs-i Radomir	40.300		44.582
Yunus Beg Mirliiva-i Köstendil	Radomir	Jedne	7.000		7.000
Ali Beg Mirliiva-i Üsküp	Radomir	Paskaç	5.556		5.556
Yunus Beg Mirliiva-i Köstendil	Sirişnik	Nefs-i Sirişnik	6.000		6.000
Yunus Beg Mirliiva-i Köstendil	Sirişnik	Penkoľça	6.000		5.970
Yunus Beg Mirliiva-i Köstendil	Sirişnik	Jabyani	3.000		3.010
Yunus Beg Mirliiva-i Köstendil	G.Krayište	İzvor-i Küçük	1.800		1.801
		Toplam	232.812		231.799
		Nahiye	Defter		Hesaplanan
		Dubniçe	43.484		38.282
		G.Krayište	1.800		1.801
		Ilıca	116.072		115.798
		Radomir	56.456		60.738
		Toplam	217.812		216.619

Çizelge 11/1. 1519'DA ILICA KAZASI ZEAMET TOPRAKLARI

Tasarruf Eden	Nahiye	Köy/Nefs/Mezra	Haslatı-Akçe	
			Defter	Hesaplanan
Hürrem Beg b. İskender Paşa	Radomir	Kondofori	8.071	8.171
Hürrem Beg b. İskender Paşa	Radomir	Cinofoça	7.616	7.616
Hürrem Beg b. İskender Paşa	Radomir	İstiredne Durugan	17.198	17.198
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Radomir	Nefs-i Radomir	35.136	35.136
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Gorna Kravişte	Pojışe	5.582	5.582
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Gorna Kravişte	Milofça	1.647	1.647
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Kamaniçe	İvanofça tabi nd. Lumniçe	1.164	1.164
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	İslavişte	Zelvine (Zeravine)	1.002	906
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	İslavişte	Çerevidol	1.933	1.933
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	İslavişte	Lipye	1.985	1.985
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	İslavişte	Merza-i Kökendol	50	50
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Kamaniçe	Çereşnova	3.893	3.843
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Kamaniçe	Mezra-i Yebav?	100	100
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	İslavişte	Krlatiçe	710	710
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Ilıca	Virtşova (Vimeştova)	3.859	3.859
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Ilıca	Bresniçe	1.730	1.730
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Ilıca	Nehtinova	1.109	1.109
Timur Beg Aliü'î-Cümdi	Sirişnik	Preslop	1.059	1.059
Ayas Beg	Dubniçe	Çervene Breg nd. Saruyar	13.310	13.310
Ayas Beg	Dubniçe	Padeş	16.697	16.697
Ayas Beg	Dubniçe	Mezra-i İstomal? Mali	50	50
Ayas Beg	Dubniçe	Mezra-i ... Mali	180	180
Ayas Beg	Dubniçe	Mezra-i Preşova Mali	50	50
Ayas Beg	Dubniçe	Mezra-i Çorava Mali	150	150
Ayas Beg	Dubniçe	Plajiva	4.220	4.220
Ayas Beg	Dubniçe	Mezra-i Suşiçe Mali?	150	150
Ayas Beg	Dubniçe	Mezra-i Badeva Mali?	150	150
Ayas Beg	Dubniçe	Mezra-i Koşeva Mali?	420	420
Ayas Beg	Dubniçe	Male Fuça (Male Kuça)	4.645	4.645
İsa Beg Miralay der livai Köstendil	Dubniçe	Marulova	11.484	11.484
İsa Beg Miralay der livai Köstendil	Dubniçe	Derzbahşiğulları	2.195	2.195
İsa Beg Miralay der livai Köstendil	Dubniçe	İskime	5.859	5.861
İsa Beg Miralay der livai Köstendil	Dubniçe	Anborani	6.384	6.384
İsa Beg Miralay der livai Köstendil	Dubniçe	Devebağırdan nd. İvoç?	1.028	1.028
Mehmed	Dubniçe	Drenova	12.914	12.737
Mehmed	Dubniçe	Bistriçe nd. Hamzabeyli	3.690	3.690
Mehmed	Dubniçe	Hotova	451	451
Gümüşler? Beg	Dubniçe	Leskova	15.757	15.757

Gümüşler? Beg	Gorna Kravişte	İsveti Nikola nd. Poćimoviće	1.850	1.850
Gümüşler? Beg	Islavişte	Konobniće	19.096	19.096
Mustafa Beg mirliiva-i Müselleman Kızılcı	Dubniće	Nefs-i Dubniće	26.661	26.661
Mahmud Beg b. Davud Paşa	Dubniće	Bana	28.566	28.566
Mahmud Beg b. Davud Paşa	Dubniće	Saparova	17.829	17.829
Mahmud Beg b. Davud Paşa	Bana (k. Dub. n.)	Yazıkoşça	1.510	1.510
Mahmud Beg b. Davud Paşa	Dubniće	Çoçli	2.666	2.666
Mahmud Beg b. Davud Paşa	Dubniće	Rilye	14.847	14.847
Mahmud Beg b. Davud Paşa	Radomir	Dolna Rakoşça	8.853	8.853
Mahmud Beg b. Davud Paşa	Karasu	İstob	550	550
Mahmud Beg b. Davud Paşa	Radomir	Belćaniće	2.086	2.086
Sinan b. Mustafa Kethüda-i Hazret-i Karaman Paşa ve Piri vl. Bali	Dubniće	Novgrad nd. Belanov	18.624	18.624
Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Piyaniće	Çepremnik	12.023	12.123
Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Piyaniće	Dolna İzveçri	9.303	9.303
Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Piyaniće	Gorna Lukoviće	6.902	6.902
Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Piyaniće	Panićar	13.918	13.918
Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Piyaniće	Mezra-i İsmoloş	350	350
Kasım Beg b. Karlı Mehmed Beg	Piyaniće	Yılhova	1.924	1.924
Hızır Çelebi Kâtiban Defter Dergâh-ı âli	Piyaniće	İstimnik	9.881	9.881
Hızır Çelebi Kâtiban Defter Dergâh-ı âli	Dubniće	Balanova	6.899	7.024
Hasan b. Firoz Beg	Radomir	Dren (Vrana)	13.834	13.834
Hasan b. Firoz Beg	Radomir	Dolna Dukan	13.193	13.193
Hasan b. Firoz Beg	Radomir	Gorna Durugan	6.492	6.492
Hasan b. Firoz Beg	Radomir	Kosturiće	566	536
İskender Trabzoni	Radomir	Musa Beylü	6.950	7.050
İskender Trabzoni	Radomir	Kirrol	4.944	4.944
İskender Trabzoni	Radomir	şatorova	3.528	3.519
İskender Trabzoni	Radomir	Foroloji	10.424	10.430
İskender Trabzoni	Radomir	Kopreva	330	330
İskender Trabzoni	Sirişnik	Kalişte	3.898	3.898
Hidır ... Piyale	Radomir	Çerven Mogile	21.488	21.489
Hidır ... Piyale	Radomir	Klenovik maa İsveti Nikola	7.935	7.935
Hidır ... Piyale	Radomir	Manastr İsveti Dimitri	77	77
İlyas Bosna	Radomir	İplana nd. Poćimiće	13.647	13.647
İlyas Bosna	Radomir	Bihor	9.586	9.586
İlyas Bosna	Sirişnik	Kosaca	5.368	5.368
İlyas Bosna	Dubniće	Sokoľeva	761	761
İlyas Bosna	Radomir	Hrankoşça	573	573
İlyas Bosna	Radomir	Manastr İsveti Nikola	100	100
Yörükcan Oľçabolı ve Pürülü Karaman Ağa merdüm Davud Paşa	Pürülü	Nahiye-i Pürülü	3.992	3.992
	Pürülü	Cemaat-i Hacı Ali	100	100

Toplam	542.290	542.362
Nahiyeler	Defter	Hesaplanan
Dubniçe	218.147	218.097
Gorna Krayište	9.079	9.079
Ilıca	6.698	6.698
İslavište	24.776	24.680
Kamanıçe	5.157	5.107
Karasu	550	550
Pıyanıçe	54.301	54.401
Pürtlü	4.092	4.092
Radomir	209.165	209.333
Sirişnik	10.325	10.325
Toplam	542.290	542.362

Çizelge 11/2. 1550'DE İLİCA KAZASI ZEAMET TOPRAKLARI

Tasarruf Eden	Nahiye	Köy/Nefs/Mezra	Haslatı-Akçe	
			Defter	Hesaplanan
Ali sipah? Şikâri	İlica	Sovolyani	9.417	9.417
Ali sipah? Şikâri	İlica	Kopilofça	7.236	7.236
Ali sipah? Şikâri	İlica	Perpol	8.422	8.422
Ali sipah? Şikâri	İlica	Virtşova	3.735	3.735
Ali sipah? Şikâri	İlica	Nesovirtne (Tesovirtne)	393	393
Mustafa b. Ali Beg ve hisse-i Mustafa b. Mehmed ber-vech-i timar	İslavişte	Petraliçe	21.581	21.516
Ali Ser-sekban	Pıvaniçe	Çermnik (Çepremnik)	12.508	12.508
Ali Ser-sekban	Pıvaniçe	Dolna İzvegni	7.974	8.032
Ali Ser-sekban	Pıvaniçe	Gorna Lukoviçe	9.288	9.648
Ali Ser-sekban	Pıvaniçe	Paniçar	15.041	14.938
Ali Ser-sekban	Pıvaniçe	Mezra-i İsmoloş	210	210
Ali Ser-sekban	Pıvaniçe	Çeravariçe	2.954	2.959
Ali Ser-sekban	Pıvaniçe	Dolakçe?	8.132	8.082
Yusuf Hamdi? Miralay İiva-i Köstendil	Pıvaniçe	İstimmik	12.921	12.921
Yusuf Hamdi? Miralay İiva-i Köstendil	Pıvaniçe	Kamenik	9.220	9.230
Yusuf Hamdi? Miralay İiva-i Köstendil	Pıvaniçe	Razloşniçe	3.754	3.754
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Pıvaniçe	Gılagofça	1.083	1.088
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Pürflü	Marulova	10.721	10.653
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Nefs-i Cumabazarı	4.194	4.352
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Davud Obası	759	744
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Hisarlu Obası	309	309
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Oruç Obası	617	613
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Hasan Obası	556	556
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Kurd Bali	932	982
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Mansur Obası	258	258
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Eyerci Ali	719	719
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Dubniçe	İskirne	6.311	6.366
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Devebağrdan	1.204	1.206
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Gorna Pokrovnik	3.646	3.736
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Hırsova	2.862	2.866
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Osenova	4.944	5.010
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Selişte	16.439	16.409
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Karacalar	1.327	1.327
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Karaca Ahmedlü	678	678
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Divâne Hamza	710	730
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Abdiğulları	121	121
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Derzibaşioğulları	2.313	2.313
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Ömer Obası	369	369

Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Seydi Obası	1.083	1.083
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Koca Halid	1.169	1.170
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Cuma	Kızılcalar	551	558
Veli Beg nam zeameti Paşa Sanağındadır	Dubniçe	Saparova	21.958	21.958
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Dubniçe	Sarıyar nd. Çervene Breg	16.348	16.430
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Dubniçe	Male Fuça (Male Kuça)	4.981	4.981
Hayreddin Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Cuma	Froloj	10.797	10.797
Hayreddin Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Dubniçe	Şatrova	5.198	5.198
Çavuş Hayreddin an çavuşan-ı Dergâh-ı âli ve İsa b. Timur	Cuma	Gradeva	31.739	31.751
Kasım Çavuş an çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Dubniçe	İriyle	19.385	19.385
Ali Üsküp	Cuma	Padeş	15.133	15.082
Ali Üsküp	Cuma	Mezra-i Sene Males? ile Logodaz Maneşova?	230	230
Ali Üsküp	Cuma	Manastr Armanik?	235	235
Ali Üsküp	Dubniçe	Mezra-i Minoc?	120	120
Ali Üsküp	Dubniçe	Mezra-i Osoman?	120	120
Ali Üsküp	Cuma	Mezra-i Boreva?	40	40
Ali Üsküp	Cuma	İstob (İsitob)	2.041	2.048
Ali Üsküp	Dubniçe	Babine-i Küçük	1.909	1.909
Çavuş Hasan an çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Dubniçe	Yazıkoşça	2.460	2.460
Çavuş Hasan an çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Cuma	Doğancılar	440	440
Çavuş Hasan an çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Cuma	Dilküter	590	523
Ali Çavuş an çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Cuma	Kulağuzlu nd. Umur Obası	2.280	2.285
Ali Çavuş an çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Cuma	Taşkesen	892	880
Ali Çavuş an çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Cuma	Mezra-i Dobridol	220	220
Ali Çavuş an çavuşan-ı Dergâh-ı âli	Cuma	Suşişçe	7.941	7.941
Ali Sekban	Cuma	Dolna Rakofça	7.057	7.047
Veli Beg	Radomir	Dren	15.383	15.383
Karaman? Kethüda-i Hüsvre Paşa müteveffâ-i Mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Dolna Dikan	14.997	14.993
Karaman? Kethüda-i Hüsvre Paşa müteveffâ-i Mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Gorna Durugan	5.032	5.032
Hıdır ...e-i Mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Yaglinçe	16.023	16.033
Hıdır ...e-i Mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Poçırniçe	11.862	11.812
Hıdır ...e-i Mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Debelilug	9.266	10.420
Hıdır ...e-i Mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Mezra-i Dusmatiče (Kusmatiče)	750	750
Cündihan ...	Radomir	Sredne Durugan	21.403	21.398
Cündihan ...	Radomir	Çukofça	9.045	8.985
Durak Beg	Radomir	Kondofori	10.519	10.519
Durak Beg	Radomir	Bihor	10.904	10.904
Hayreddin Çavuş	Radomir	Kirrol	6.720	6.720
Hayreddin Çavuş	Radomir	Musabeylü	10.064	10.064
Veli Beg	Radomir	Belçaniçe	1.627	1.627
Hayreddin Çavuş	Gorna Kravişte	Gabreşofça	963	963

	Toplam	493.333	494.920
	Nahiye	Defter	Hesaplanan
	Cuma	118.338	118.581
	Dubniçe	78.790	78.927
	Gorna Kravişte	963	963
	Iltea	29.203	29.223
	Islavişte	21.581	21.516
	Piyaniçe	83.085	83.370
	Pürdlü	10.721	10.653
	Radomir	150.652	151.687
	Toplam	493.333	494.920

Çizelge 11/3. 1554 TARİHLİ ZEAMET VE TİMAR DEFTERİNE (BOA. MAD.d. 68) GÖRE İLİCA KAZASI ZEAMET TOPRAKLARI

Tasarruf Eden	Nahiye İsmi	Köy İsmi	Hasıl
Sinan Kethüda-i Ayas Paşa	Dubniçe	Marulova	91.346
Ali Sekbanbaşı	Piyaniçe	Çernova	70.000
Ferhad Kethüda-i Hüstre Paşa	Radomir	Dren	40.000
Hamza b. ...	Radomir	...	37.400
Yusuf Miralay	Piyaniçe	İstinnik	26.791
Ali ... Niğbolu	Dubniçe	Padeş	22.222
Hızır	İlca	Petraliçe	25.000
Mustafa Bosna	Radomir	Dolna Drogan	37.000
Mehmed	Radomir	Gorna Rakoviçe	20.000
Ali b. Bali Ser-sekban	Piyaniçe	Çirvenik?	70.000
Hızır	Radomir	Yağlınçe	38.000
Aliüddeve b. Durak	Radomir	Bihor ve gayrisi	20.000
Mustafa Ser-bevvabin Ahmed Paşa	İlca	Gorna Eremitiye	20.000
Piyale Ser-bevvabin Ahmed Paşa	Piyaniçe	Çareva Bile	20.000
Hızır	Radomir	Yağlınçe	38.000
		Toplam	575.759
		Nahiye	
		İlca	45.000
		Piyaniçe	186.791
		Dubniçe	113.568
		Radomir	230.400
		TOPLAM	575.759

Çizelge 11/4. 1572'DE ILICA KAZASI ZEAMET TOPRAKLARI

Tasarruf Eden	Nahiye	Köy/Nefs/Mezra	Haslatı-Akçe	
			Defter	Hesaplanan
Ferhad Miralay Canib-i ...	Ilıca	Novasil nd. Dobrişniçe	1.500	1.500
Ferhad Miralay Canib-i ...	Ilıca	Mezra-i Basino? der nezdi karye-i Graniçe	400	400
Ferhad Miralay Canib-i ...	Ilıca	Borindol	2.200	2.218,5
Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Rıparçe	513	513
Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Mezra-i Yaylak? der nezdi karye-i Zemene tabi Ilıca	1.650	1.650
Abdi vl. Kasım Beg müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Konova	26.918	26.917
Abdi vl. Kasım Beg müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Vırteşo	6.580	6.580
Abdi vl. Kasım Beg müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Dragoviştiçe	6.000	6.010
Behlül Ağa-i Gureban Rum-ili müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Vetoniçe	4.500	4.530
Cafer müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Lilpaç (Lilyaç)	6.600	6.600
Cafer müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Nehinova	2.100	2.100
Cafer müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Mezra-i Mazaraç der kurb-ı karye-i Lilpaç	300	300
Cafer müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Ilıca	Mezra-i İspetanova der nezdi karye-i Lilpaç	2.000	2.000
Abdulrasim Çavuş Dergâh-ı âli	Ilıca	Paraşnik Peştera (Petre) dimekle marufdur	1.689	1.689
Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	Ilıca	Radolofça	11.588	11.588
Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	Ilıca	Mezra-i Pelatiçe	202	205
Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	Ilıca	Mezra-i Milkofça	210	220
Hüseyin Çavuş Dergâh-ı âli	Ilıca	Sovolyani (Sorolyani)	14.407	14.397
Hasan Miralay İlyava-i Köstendil	Ilıca	Tavaliçe	15.000	15.010
Miralay el-mezbur	Ilıca	Dolna Gradıştiça	4.000	4.400
Miralay el-mezbur	Ilıca	Gramajdani	2.000	1.966
Mahmud Ser-müteferrikan-ı mirmiran Rum-ili	Ilıca	Mezra-i Graştiçe	187	187
Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Ilıca	Gorna Eremye	4.400	4.400
Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Ilıca	Dolna Eremye	5.210	5.200
Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Ilıca	Vakseva	6.000	6.050
Süleyman müteferrika-i mirmiran Rum-ili	Ilıca	Dolna Leska	1.554	1.559
Sancag? Kethüda	Ilıca	Çervenyani	12.000	12.200
Hasan maa ...	Ilıca	Gorna Gradıştiça	23.000	22.010
Ali	Ilıca	Gurubanofoça	2.300	2.300
Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	İslavişte	Kiseliçe	1.000	1.000
Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	İslavişte	Mezra-i Dedine?	----	----
Behlül Ağa-i Gureban-ı Rum-ili	İslavişte	Vopila	18.000	18.000
Mehmed Kethüda-i Hüseyin Paşa mirmiran Rum-ili	İslavişte	Petraliçe	21.281	21.281
Mehmed Kethüda-i Hüseyin Paşa mirmiran Rum-ili	İslavişte	Hrankofça	5.249	5.249
Mehmed Kethüda-i Hüseyin Paşa mirmiran Rum-ili	İslavişte	Perperniçe	2.000	1.980
Ali	İslavişte	Kutu Gerçi nd. Kalu Gerçe	4.000	4.000
Bedir müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Piyaniçe	Glagofça	1.200	1.200
Süleyman Kethüda-i Timarha-i Vilayet-i Cezayir	Piyaniçe	Çermnik	13.972	13.972

Mehmed Çavuş Dergâh-ı âli	Pıyanıçe	Vratıslafça	8.169	8.169
Hüsrev Çavuş Dergâh-ı âli	Pıyanıçe	İstimmik	13.100	13.010
Hüsrev Çavuş Dergâh-ı âli	Pıyanıçe	Kamenıçe	9.330	9.371
Hüsrev Çavuş Dergâh-ı âli	Pıyanıçe	Razloşniçe	4.479	4.479
Süleyman müteveffâ-i Mirmiran Rum-ili	Pıyanıçe	Tişan	4.200	4.200
Kâtip Hıdır an Kâtiban Divân-ı âli	Pıyanıçe	Çerani	3.343	3.343
Ali	Pıyanıçe	İliye	5.000	5.000
Ali	Pıyanıçe	Belşiniçe	5.146	5.151
Hıdır	Pıyanıçe	Dolna İzveçri	4.700	4.914
Hıdır	Pıyanıçe	Mezra-i Ralinçe	300	300
Hüsrev Beg	Dubniçe	Dyakova	20.000	19.950
Hüsrev Beg	Dubniçe	Belçin	10.000	9.960
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Marulova	12.029	12.027
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Cuma	Nefs-i Cumabazarı	4.200	4.410
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Cumabazarı	David Obası	744	744
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Cumabazarı	Hisarlı Obası	230	230
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Cumabazarı	Oruç Obası	650	640
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Cumabazarı	Kurd Bali	930	930
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Hasan Obası	824	824
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Mansur Obası	250	260
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Eyerci Ali	700	700
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Osenova	5.000	5.000
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Selişte	12.000	12.006
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Karacalar	1.500	1.500
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Cuma	Karaca Ahmedlü	695	695
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Divâne Hamza	900	900
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Abdiğulları	130	227
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Derzibahşiğulları	2.300	2.354
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Ömer Obası	300	305
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Sendel Obası	1.100	1.100
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Koca Halid	1.200	1.204
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Kızılcalar	400	389
Hızır müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Kırklar	3.000	3.100
Süleyman Kethüda-i Timarha-i Vilayet-i Cezayir	Dubniçe	Suşiçe	12.159	12.259
Derviş b. Piri Paşa müveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Saparova	25.000	25.004
Derviş b. Piri Paşa müveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Topal Ali nd. Göktemezli	1.678	1.678
Abdi b. Kasım Beg	Dubniçe	Mezra-i Dobridol	580	585
Mahmud müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Gorna Logodaz	19.096	18.921
Mustafa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Şatrova	5.200	4.875
Mustafa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Froloj	9.105	9.005
Mustafa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Dubniçe	Bodine nd. Kanlıdol	2.433	2.441

Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Padeş	12.000	11.900
Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Babine-i Küçük	3.139	3.139
Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Manastır Arhangel	507	557
Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Mezra-i Mtoka?	230	240
Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Mezra-i Dobronova	157	157
Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Mezra-i Rosoman?	120	120
Sinan Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	İstob	2.438	2.439
Abdulvasih Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Gradeva	26.000	26.010
Abdulvasih Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Kulağuzlu nd. Umur Obası	2.280	2.483
İskender maa hisse-i Abdulvasih Çavuş el-mezbur	Dubniçe	İsmolçeva	30.738	30.778
Abdulvasih Çavuş ve Mehmed b. Abdi	Dubniçe	Toroskova	5.379	5.381
Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Neva grad nd. Belane	18.033	19.023
Kasım Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	İrilye	24.493	24.495
Kasım Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Yazıkoçça	2.500	2.510
Yahşi Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	İsveti Petri nd. Novasil	1.160	1.160
Ferhad Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	İskirne	6.311	6.411
Ferhad Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Devebağrdan	1.204	1.234
Ferhad Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Hırsova	2.862	2.861
Derviş Kâtip Defter-i Rum-ili	Dubniçe	Topolniçe	5.220	5.220
Derviş Kâtip Defter-i Rum-ili	Dubniçe	Virçova	1.697	1.697
Derviş Kâtip Defter-i Rum-ili	Dubniçe	Male Kuça (Male Fuça)	5.000	4.990
Sancağı Kethüda	Dubniçe	İslatine	5.722	5.727
Sancağı Kethüda	Dubniçe	Dolna Kozniçe	3.121	3.121
Ali	Dubniçe	Halidler	1.239	1.212
Ferhad Miralay canib-i ...	Radomir	Gorna Rakofça	4.500	4.560
Ferhad Miralay canib-i ...	Radomir	Osloviçe	3.000	3.000
Derviş b. Piri Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Radomir	Dolna Rakofça	7.257	7.257
Derviş b. Piri Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Radomir	Belçaniçe	1.627	1.627
Mustafa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Radomir	Jituşa	8.000	7.767
İlyas Çavuş Dergâh-ı âli	Radomir	Yagilniçe	16.125	16.035
İlyas Çavuş Dergâh-ı âli	Radomir	Poçirniçe (Plana)	14.691	14.491
Mustafa	Radomir	Sredne Durugan	30.992	31.002
Mustafa	Radomir	Çukofça	15.740	15.750
Mustafa Kethüda-i sâbık Çakırcıyan	Radomir	Bihor	14.343	14.419
Mustafa Kethüda-i sâbık Çakırcıyan	Radomir	Gorna Dikaniye	10.658	10.778
Mustafa	Radomir	Gorna Leskofça	10.518	10.704
Mustafa	Radomir	Pazarça	2.600	2.635
Mustafa	Radomir	Çoklova	7.100	7.601
Kâtip Hüseyin an Kâtipan Divân-ı Hümâyün	Radomir	Dolna Dikan	16.248	16.148
Kâtip Hüseyin an Kâtipan Divân-ı Hümâyün	Radomir	Gorna Durugan	5.282	5.282
Derviş Kâtip defter Rum-ili	Radomir	Musa Beylü	8.564	8.564

Derviş Kâtip defter Rum-ili	Radomir	Dragovini-Kladice	2.000	2.000
Mehmed	Radomir	Dren	20.500	20.530
İpekli İlyas	Radomir	Virbe	18.322	18.347
Alaaddin Efendi	Radomir	Kondofori	15.111	14.735
Alaaddin Efendi	Radomir	Keltobek	3.245	3.185
İlyas	Radomir	Lopojet	4.400	4.400
Ferhad Miralay canib-i ... an Liva-i Paşa	G.Krayişte	Belut	1.000	1.000
Ferhad Miralay canib-i ... an Liva-i Paşa	G.Krayişte	Malb Brest	2.200	2.325
Ferhad Miralay canib-i ... an Liva-i Paşa	G.Krayişte	Gorniče nd. Dragičiniče	6.500	6.500
Ferhad Miralay canib-i ... an Liva-i Paşa	G.Krayişte	Gorna Koritene	3.000	3.000
Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Sirişnik	Paniçar nd. Košareva	3.000	3.000
Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Sirişnik	Pojtje	4.746	4.716
Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Sirişnik	Lucefca	1.000	1.000
Sinan Ser-bevvabin Mehmed Paşa müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Sirişnik	Mezra-i Golema-Krayişte?	50	50
Kerim müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Sirişnik	Lojani	4.025	4.025
Kerim müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Sirişnik	Peštera	8.979	8.994
Ridvan müteveffâ-i Dergâh-ı âli	Sirişnik	İvlaci Tolči	6.000	6.000
Mehmed Çavuş Dergâh-ı âli	G.Krayişte	İzlogošt	4.400	4.400
Mehmed Çavuş Dergâh-ı âli	Sirişnik	İzlogošt-i diđer	2.002	2.002
Mustafa Kethüda-i Çakırcıyan sâbık	Sirişnik	İpçilne İstene	5.999	5.999
Mustafa maa müşterek	Sirişnik	Odraniče	8.298	8.298
Mustafa maa müşterek	Sirişnik	İstanoŕca	6.892	6.892
Mustafa maa müşterek	Sirişnik	Mezra-i İsveti-Nikola der nezdi Gorna Virafçe	290	290
İlyas	Sirişnik	Dolna Kobile	2.500	2.500
Mehmed	G.Krayişte	Milofca	1.000	1.000
		Toplam	918.064	919.214,5
		Nahiye	Defter	Hesaplanan
		Cuma	7.449	7.649
		Dubniče	308.434	309.439
		G.Krayişte	18.100	18.225
		Ilca	165.008	164.699,5
		İslavište	51.530	51.510
		Pivaniče	72.939	73.109
		Radomir	240.823	240.817
		Sirişnik	53.781	53.766
		Toplam	918.064	919.214,5

Çizelge 12. 1519'DA İLİCA KAZASITİMAR TOPRAKLARI

Tasarıf Eden	Nahiye	Köy/Nefs/Mezra	Hasılat-Akçe	
			Defter	Hesaplanan
Kara Ahmed Ser-asker Voynugan-ı İstabl-ı Amire	İlica	Pelatik	12.007	12.007
Mehmed vl. Karagöz	İlica	İsmoğlıne	4.672	4.672
Yakub	İlica	Tirsine	2.457	2.447
Mustafa vl. Yusuf	İlica	Eremiye-i zir	4.645	4.647
Mustafa vl. Yusuf	İlica	Mezra-i İspetanova	476	466
Karaman b. Karagöz ve Derviş b. Ahmed	İlica	Nikoliçevçe	4.480	4.477
Kasım b. Resul	İlica	Eremiye-i Bala	5.385	5.385
Kasım b. Resul	İlica	Leska-i zir	1.690	1.690
Yusuf vl. Hamza Kırkırı-i	İlica	İstraşın	2.378	2.378
Yusuf vl. Hamza Kırkırı-i	İlica	Uzem	932	932
Yusuf vl. Hamza Kırkırı-i	İlica	Kırkırı	1.274	1.274
Mustafa vl. Yusuf	İlica	İskirmani	3.715	3.715
Yusuf ve Mürsel veledan İshak	İlica	Çervice Belane	3.657	3.627
Mustafa	İlica	Çervenyanı	8.577	8.577
Mustafa	İlica	Katıştı-e-i Bala	2.873	2.873
Mustafa	İlica	Katıştı-e-i zir	2.469	2.479
Mustafa	İlica	Mezra-i Banyı	270	270
Prinzir?	İlica	Ziliniçe	4.253	4.253
Salih vl. Emir	İlica	Mazaraceva	3.326	3.326
Hıdır vl. Mustafa	İlica	Vakseva	4.561	4.561
Hıdır ve Yararlı	İlica	Dojdoviçe	5.000	5.000
Hamza Sofya-i	İlica	Kirebeştice-i zir	8.127	8.141
Mustafa ve Kurd veledan Satılmış	İlica	Perpol	5.630	5.630
Hasan merdüm Bali Beg	İlica	Timovlog	4.525	4.525
Hasan merdüm Bali Beg	İlica	Resne	1.600	1.600
Ali vl. Piri	İlica	İvranga	1.848	1.848
Ali vl. Piri	İlica	Kulavzlı	1.153	1.153
Mustafa vl. Resul?	İlica	Gırbine	2.937	2.937
Hüseyn Yeniçeri	İlica	Çetirei	5.690	5.697
Ali ve Hüseyn ve Hasan evladı Veli ve diğer Hasan ve Hüseyn veledan Ahmed	İlica	Graştıçei Bala	12.156	12.156
Yakub ve Mustafa veledan Ahmed	İlica	Gabrşova	5.655	5.908,5
Karaca-i Sirozi	İlica	Trumohar	15.066	15.066
Ahmed Yeniçeri	İlica	Koritene	7.447	7.507
Ahmed Yeniçeri	İlica	Graştıçei zir	3.053	3.053
Sekban Mehmed	İlica	Rijdaviçe (Rizdaviçe)	1.5015	1.5015
Sekban Mehmed	İlica	Nesovirtne	485	485
Yeniçeri Mehmed	İlica	Bersin	10.550	10.526
Hızır merdüm Sinan Paşa	İlica	Lalinçe	3.626	3.626
Seydi vl. Yakub	İlica	Dilçeva	5.490	5.515
Kaya vl. Mustafa	İlica	İstaniko	4.839	4.839
Yeniçeri Kasım ve Avis vl. Ali	İlica	Uzgrova	8.468	8.468
Yeniçeri Kasım ve Avis vl. Ali	İlica	Lilpaç (Lilpaç)	6.385	6.452

Ali vl. Hıdır	İlca	Vabova	2.063	2.063	2.063
Garuban Hamza	İlca	Solyani	9.942	9.942	9.982
Garuban Hamza	İlca	Borindol	4.007	4.007	4.007
Garuban Hamza	İlca	Mezra-i Masoli	100	100	100
Hıdır ve İlyas veledan Timur	İlca	Gospodine Polye	3.061	3.061	3.061
Allu	İlca	Konyov	2.545	2.545	2.545
Mehmed vl. Murad	İlca	Dragoviştice	2.119	2.119	2.119
Yeniçeri İbrahim	İlca	İskakaviçe	7.840	7.840	7.800
Yeniçeri İbrahim	İlca	Debela Glava (Vila Glava)	363	363	458
Yeniçeri İbrahim	İlca	Hodivjev nd. Radiçelçe	464	464	464
Mustafa	İlca	Bunova	3.675	3.675	3.675
Zeydi? vl. Musa ve Hasan vl. Yusuf ve Durmuş vl. Murad	İlca	Tavalje	8.435	8.435	8.435
Zeydi? vl. Musa ve Hasan vl. Yusuf ve Durmuş vl. Murad	İlca	Mezra-i Melnik?	311	311	305
Zeydi? vl. Musa ve Hasan vl. Yusuf ve Durmuş vl. Murad	İlca	Manastir Bogorodice	50	50	50
Murad Ser-asker Voynugan-ı İlca ve Maleşova	İlca	Manastir Pravrajine?	150	150	150
Mustafa vl. Hamza	İlca	Radolofça	7.803	7.803	7.803
Mustafa vl. Hamza	İlca	Lozne	9.786	9.786	9.787
Turgut vl. Bali	İlca	Mezra-i Mirbodol	224	224	224
Piri vl. Avis	İlca	Sinor	1.804	1.804	1.804
Mahmud vl. Mehmed Beg İhtimani ve Hacı vl. Taviçe? ve Ali vl.	İlca	Dumiono?	2.288	2.288	2.288
Ramazan	İlca	Graniçe	11.518	11.518	11.518
Yeniçeri Hamza	İlca	Kirebiştice-i Bala	9.187	9.187	9.216
Çeribaşı Rüstem vl. Devlethan	İlca	Konova	12.292	12.212	12.212
Mehmed eî-Kâtip vl. Yusuf	İlca	Nevestina nd. Köprü	4.583	4.583	4.583
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	İlca	Sipoşana	2.117	2.117	2.117
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	İlca	Şuşkova	1.215	1.215	1.215
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	İlca	Mezra-i Berkova	1.273	1.273	1.273
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	İlca	Mezra-i Aslavice	100	100	100
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	İlca	Mezra-i Maçoava?	200	200	200
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	İlca	Mezra-i Urmene?	100	100	100
Ramazan ve Yusuf	Kamanıçe	Toplam	318.457	318.457	318.857,5
Cafer vl. Musa	Kamanıçe	Pokolniçe-i Bala	4.580	4.580	4.580
Hasan	Kamanıçe	Leska	1.352	1.352	1.352
Timur vl. Mustafa	Kamanıçe	Dolina Pekolna?	3.176	3.176	3.176
Cafer vl. İskender	Kamanıçe	Lumnice	2.250	2.250	2.250
... vl. Solak İskender	Kamanıçe	İskakaviçe	3.137	3.137	3.137
... vl. Solak İskender	Kamanıçe	Dolina Sela	3.440	3.440	3.405
Derviş vl. Seydi	Kamanıçe	Mezra-i Virodol	600	600	600
Derviş vl. Seydi	Kamanıçe	Gurubanofça	846	846	846
Ali vl. Yayabaşı Yusuf ve Mehmed b. Kasım	Kamanıçe	Mezra-i Radliçe	886	886	886
Ali vl. Evrenos	Kamanıçe	İstariğol	250	250	250
Bali ve ... kethüda-i Mustafa Beg b. Davud Paşa ve Mehmed vl. Ali	Kamanıçe	Hraninçe	2.551	2.551	2.551
Çavuş Mehmed	Karasa	Toplam	23.068	23.068	23.033
	Karasa	İsmolçeva	9.068	9.068	9.131
	Karasa	Dragodan	6.211	6.211	6.279

Kurd ...e-i	Karasu	Pokrovnik	6.715	6.794
Dede Ball vl. ...	Karasu	Dilboçice	1.495	1.495
Piri vl. ...	Karasu	Toroskova	1.200	1.200
		Toplam	24.689	24.899
Murad vl. Saltuk	İslavište	Proščani der Eğridere	273	273
Yusuf vl. Hamza Kirkura-i	İslavište	Mezra-i Obrnofoča?	159	159
Yusuf vl. Hamza Kirkura-i	İslavište	Mezra-i Dren	171	171
Mehmed	İslavište	Kristovdol	2.197	2.197
Mehmed	İslavište	Lika	1.198	1.198
Hamza	İslavište	Ginofoča	3.759	3.759
Hamza	İslavište	Petroniče	328	328
Hidir vl. Mustafa	İslavište	İstanca	636	636
Ali vl. Solak Mustafa	İslavište	Oşiçani	2.550	2.550
Şahin? vl. Emir	İslavište	Zeravine	2.697	2.697
Şahin? vl. Emir	İslavište	Mezra-i Boçova?	100	100
İbrahim	İslavište	Çimovye-i Brzeg?	2.197	2.197
İbrahim	İslavište	Mezra-i Vaboniçe	360	360
İskender	İslavište	Gaber	1.729	1.729
İskender	İslavište	İskrlava	464	464
İsmail vl. Kızıl Murad	İslavište	Drenova	4.000	4.000
İsa	İslavište	Dubrovniča	3.319	3.319
Mahmud ve Timurhan ve Avis	İslavište	Hrankofça	8.559	8.559
Mahmud ve Timurhan ve Avis	İslavište	Kalulik	904	904
Burak	İslavište	Çüdinçe	2.204	2.194
Burak	İslavište	Mezra-i Çimera	170	170
Orhan	İslavište	Sedlarçi	1.502	1.502
Orhan	İslavište	Gırlani	329	329
Solak Hamza	İslavište	Gradiç	9.177	9.177
Solak Hamza	İslavište	Grajđani	2.021	2.071
Solak Hamza	İslavište	Kiseliçe	3.738	3.738
Solak Hamza	İslavište	Mezra-i Drene	100	100
Hüseyin b. Resuç ve Muharrem b. Ahmed ve Hasan Subaşı	İslavište	İpsaça	21.447	21.447
Hüseyin vl. Mustafa	İslavište	Perpemiçe-i zir	2.107	2.107
Divâne İlyas	İslavište	Dranofça?	7.500	7.500
Hacı Yusuf ve Yağyedi? Hasan	İslavište	Dabila	12.791	12.791
Mustafa vl. Dündar?	İslavište	Lopoşniça	2.829	2.829
Abdulkerim el-Sarraç Çavuş	İslavište	Tolimina	4.199	4.199
Abdulkerim el-Sarraç Çavuş	İslavište	Jediłova	3.599	3.599
Abdulkerim el-Sarraç Çavuş	İslavište	Kratova-i zir	1.294	1.294
Abdulkerim el-Sarraç Çavuş	İslavište	Mezra-i Susuç	172	172
İlyas ve Hasan ve Hüseyin ve ... evlad-ı Ali	İslavište	İvraşiçe?	7.537	7.537
İlyas ve Hasan ve Hüseyin ve ... evlad-ı Ali	İslavište	Gulince	1.005	1.005
Hidir	İslavište	İsveti Petka?	2.299	2.299
Piri vl. Mustafa	İslavište	Radubojde	2.015	2.015
Şah Melik	İslavište	Kutu Gerçi	3.875	3.875
... Geldi?	İslavište	Odrine	1.292	1.292

... Geldi?'	İslavişte	Mala Çirtorya	2.349	2.349
Hasan vl. Mehmed	İslavişte	Mefjova	983	983
Hasan vl. Mehmed	İslavişte	Oglut (Oglun)	1.228	1.228
Hasan vl. Mehmed	İslavişte	Mezra-i Bradoviçe	150	150
Derviş vl. Seydi	İslavişte	İrjiçe	1.665	1.665
Divâne Kâtip Mehmed	İslavişte	Mojdivyak	6.618	6.618
Divâne Kâtip Mehmed	İslavişte	Mezra-i Bramniçe	100	100
İlyas vl. Dündar ve Mehmed vl. Solak ve Süleyman vl. Yusuf	İslavişte	Militimçe	7.963	7.963
Mehter Yusuf ve Ömer Çelebi vl. Solak Hasan ve Mehmed vl. Solak	İslavişte	Petraliçe	17.444	16.444
... Çavuşbaşı an çavuşarı-ı mürmiran (bos)				
Dede Bali vl. ...	İslavişte	Poderjikon	1.083	1.083
İdris vl. Asilcan?	İslavişte	Mezra-i Damiş (Damiş)	457	457
...	İslavişte	Soçdol Mali İzragit?	150	150
...	İslavişte	İstramaş	3.848	3.848
...	İslavişte	an hası-ı Keşişan	910	910
Yusuf vl. Hidir	Dubniçe	Toplam	173.750	172.690
Mustafa vl. Karagöz Yeniçeri ve Receb vl. Mehmed	Dubniçe	Orahoviçe	2.548	2.548
Yusuf vl. Hamza Kırkırı-i	Dubniçe	Banya-i Bala	1.157	1.157
Yusuf vl. Hamza Kırkırı-i	Dubniçe	İsvetol nd. Haer Lala	828	828
Yusuf vl. Hamza Kırkırı-i	Dubniçe	Mezra-i Derzidol	300	300
Yusuf Divâne	Dubniçe	Mezra-i Leskaviçe	139	139
Mustafa	Dubniçe	Sarular	4.000	4.000
Piri vl. Avis	Dubniçe	Çirvişte	789	789
Yusuf ve Ali Biraderan?	Dubniçe	Ratray nd. Sofular	840	840
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	Dubniçe	Bistriçe nd. Samohran	1.420	1.564
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	Dubniçe	Topolniçe	3.625	3.615
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	Dubniçe	Jelezniçe (Zelezniçe)	18.832	18.832
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	Dubniçe	Mezra-i Gabrişiçe?	100	100
Mustafa Çavuş an Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	Dubniçe	Mezra-i Gorna Derdofça	100	100
Çavuş Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Bobovdol	110	110
Çavuş Mehmed	Dubniçe	Kraşeva	4.199	4.259
Çavuş Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Levadeka	250	250
Çavuş Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Dobrovdol	20	20
Çavuş Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Bobriçe	20	20
Çavuş Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Buranova	30	30
Çavuş Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Deblanov	200	200
İlyas	Dubniçe	Üranova	11.045	11.045
Yusuf vl. Hasan	Dubniçe	İstarçova nd. İstaridol ve nd. YaraktoV	1.149	1.149
Afi?'	Dubniçe	Milamova	9.056	9.213
Afi?'	Dubniçe	Lisiya	2.415	2.415
Mustafa biraderi Hüdaverdi	Dubniçe	Mezra-i Prava	150	150
Hidir merdüm Mehmed vl. Karl	Dubniçe	Gorna Virbovnik	6.345	6.351
Kâtip Turhan	Dubniçe	Dolna Virbovnik	7.195	7.195
Ali Yeniçeri	Dubniçe	Oğçar	8.500	8.500
Ramazan vl. Mehmed	Dubniçe	Mirvidol	13.000	13.000
	Dubniçe	Kamenik	5.355	5.355

Hasan vl. Çakır	Dubniçe	Resnoça (Resulçe)	5.326	5.326
Hasan vl. Çakır	Dubniçe	Dokafçeva	220	220
Ahmed b. Güzel Ali	Dubniçe	Karaman Obası (Karahhan Obası)	3.767	3.767
Mehter Veli	Dubniçe	Dyakova	8.763	8.763
Hürem merdüm Mustafa Paşa ve İbrahim Subaşı	Dubniçe	Selişte	12.436	12.411
Yusuf vl. Mikail	Dubniçe	Bobovdol	6.874	6.874
Yusuf vl. Mikail	Dubniçe	Mezra-i Sovolvani	50	50
Yusuf vl. Mikail	Dubniçe	Mezra-i Nikofça	50	50
Yusuf vl. Mikail	Dubniçe	Mezra-i Visofça	50	50
Yusuf vl. Mikail	Dubniçe	Gabrova	5.118	5.118
Yusuf vl. Mikail	Dubniçe	Poromin	3.731	3.756
Yusuf vl. Mikail	Dubniçe	Şilkova?	1.234	1.234
Yusuf vl. Mikail	Dubniçe	Babine-i Küçük	2.164	2.164
Yusuf vl. Mikail	Dubniçe	Mezra-i Movdiç	200	200
Burak b. Ali ve Yusuf b. ... Çavuş ve Eynehan vl. Solak Kasım	Dubniçe	Fuçça-i Bala (Kuçça)	11.519	11.518
... vl. Musa	Dubniçe	Sinor	3.696	3.696
Kemal	Dubniçe	Krayniçe	10.850	10.850
Kemal	Dubniçe	Babine-i Akdaz an karye-i Fuçça-i Bala	1.311	1.311
Çavuş Yusuf vl. Çavuş Mehmed	Dubniçe	Polatova	5.899	5.899
Çavuş Yusuf vl. Çavuş Mehmed	Dubniçe	Dolna Logodaz	3.500	3.500
Çavuş Yusuf vl. Çavuş Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Raşniçe	400	400
İskender b. Durak?	Dubniçe	İslatine	3.890	3.890
İskender b. Durak?	Dubniçe	Dolna Kozniçe	1.664	1.664
İskender b. Durak?	Dubniçe	Mezra-i Kozniçe maa mezra-i Kozniçe-i Gişova	1.026	1.026
Şah Melik vl. Devletiçhan	Dubniçe	Şuşiçe	6.749	6.749
Mahmud ve ... merdüm Avis Beg	Dubniçe	Lihotiçe (Liçoniçe)	4.567	4.567
Mahmud ve ... merdüm Avis Beg	Dubniçe	Babine	1.308	1.308
Eyneddin	Dubniçe	Pastre	3.593	3.598
Bayram Topçu	Dubniçe	Bistriçe	5.246	5.246
Bayram Topçu	Dubniçe	Krupnik	11.082	11.082
Nasuh merdüm merhum Sinan Paşa	Dubniçe	Osinova	5.381	5.381
Nasuh merdüm merhum Sinan Paşa	Dubniçe	Mezra-i Miroslav	95	95
Nasuh merdüm merhum Sinan Paşa	Dubniçe	Mezra-i Dosheva?	100	100
Turgud b. Burak	Dubniçe	Pastuh	5.000	5.000
Mustafa	Dubniçe	Hirsova	2.504	2.504
Çanık ...	Dubniçe	Novasilani	9.926	9.924
Mahmud ... Ahmed Paşa ve Nasuh	Dubniçe	Vulkova	9.971	9.971
Eyne Beg	Dubniçe	Kirebikal	4.392	4.392
Yakub b. Evrenos	Dubniçe	Ahi Obası	5.800	5.800
Mahmud	Dubniçe	Virçova	2.344	2.344
Mahmud	Dubniçe	Kremenik	5.167	5.158
Hızır vl. Ali	Dubniçe	Kozniçe	959	959
Hızır vl. Ali	Dubniçe	Kırçine (Kırçinliçe)	1.130	1.130
Budak ve Hüseyin veledan Çavuş nefer? mezkür Hüseyin Praniçe?	Dubniçe	Osikofça	2.116	2.104
Budak ve Hüseyin veledan Çavuş nefer? mezkür Hüseyin Praniçe?	Dubniçe	Resne-i Bala	2.086	2.086

Budak	Dubniçe	Resne-i zir	390	390
Budak ve Hüseyin veledan Çavuş nefer? mezkür Hüseyin Praniçe?				
Budak				
Mehmed vl. Karagöz	Piyaniçe	Toplam	287.361	287.699
Mehmed vl. Karagöz	Piyaniçe	Çirkvineç-i zir	5.595	5.595
Habib? Bazdar	Piyaniçe	Mezra-i Kodyanova	250	250
Habib? Bazdar	Piyaniçe	Gavrlani	857	857
Yusuf Mehter	Piyaniçe	İliya	6.266	6.266
Hali? vl. Mahnud	Piyaniçe	Koplofa	6.691	6.691
Mustafa Ilca-i	Piyaniçe	Çirvariçe	2.539	2.539
Osman	Piyaniçe	Tavaliçe	7.197	7.197
Osman	Piyaniçe	Vetrine	2.645	2.645
Ali vl. Piri	Piyaniçe	Maçoç	928	928
Hüseyin Yeniçeri	Piyaniçe	Oçupal	174	174
Yusuf Yeniçeri	Piyaniçe	Bogorodiçe	3.310	3.329
Yusuf Yeniçeri	Piyaniçe	Çareva Sele	6.185	6.185
Yusuf Yeniçeri	Piyaniçe	Selnik	4.831	431
Yusuf vl. İsa? Bali ve Yoldaş	Piyaniçe	Virçi	5.707	5.707
(boş)	Piyaniçe	Mezra-i Verniçe	200	200
Nasuh ve Yusuf veledan Afiçe	Piyaniçe	İsmerdeş	5.003	5.294
Mehmed ...	Piyaniçe	Tişan	2.245	2.245
Ali merdüm merhum Osman	Piyaniçe	Lukoviçe-i zir	2.329	2.329
Piri vl. Tatar	Piyaniçe	Brlög	245	245
Piri vl. Tatar	Piyaniçe	Kostindol	643	643
Yusuf el-Kâtip	Piyaniçe	İstamir	2.777	2.777
Yusuf el-Kâtip	Piyaniçe	Leşniçe	1.082	1.082
Yusuf el-Kâtip	Piyaniçe	İzvegre-i Bala	760	760
Osman vl. Mehmed	Piyaniçe	Kiselçe	2.532	2.532
Cihanşah	Piyaniçe	Razloşniçe	2.082	2.082
Piri ve Hüseyin	Piyaniçe	Viratıslavça	4.465	4.465
Kurd vl. Hacı Hasan	Piyaniçe	Oçupal	3.007	3.007
Yusuf ve Sefa? Murad	Piyaniçe	Suşiçe	6.402	6.402
... Bevvab Mustafa Paşa	Piyaniçe	Mileştice (Belşiçe)	2.884	2.884
... Bevvab Mustafa Paşa	Piyaniçe	Mezra-i Aglavıçe?	200	200
Ahmed b. Yusuf ve ... ve Mustafa ve Yusuf	Piyaniçe	Kalimançe	9.759	9.759
Ahmed b. Yusuf ve ... ve Mustafa ve Yusuf	Piyaniçe	Çirkvineç-i Bala	1.166	1.166
Kaya vl. Kirçil Ali ve İsa vl. Tur Ali	Piyaniçe	Koşova	1.032	1.032
Kaya vl. Kirçil Ali ve İsa vl. Tur Ali	Piyaniçe	Kopaniçe	3.884	3.884
Mustafa vl. Yeniçeri	Piyaniçe	Çerani	2.000	2.000
Mustafa vl. Yeniçeri	Piyaniçe	Mezra-i Nikolani	100	100
Mustafa b. Kaya	Piyaniçe	Kamenice	7.831	7.831
Zağareci Kemal	Piyaniçe	Trebotivışte	16.105	16.105
Yusuf ve Mustafa Ustrumca-i	Piyaniçe	Grad	21.566	21.566
Burak	Piyaniçe	Gabrova	7.076	7.096
Arnavud Hıdır	Piyaniçe	Drafçe	6.231	6.231
Piri vl. Derviş Ali	Piyaniçe	Dobrovdol	1.678	1.678

Hürrem merdüm Mustafa Paşa ve İbrahim Subaşı	Piyanıçe	Gıavıçe	381	391
Mehmed vl. Piri el-Karaman	Pıyanıçe	Gırlanı	3.493	3.493
(boş)	Radomir	Toplam	172.333	168.273
Yusuf el-Kâtip	Radomir	Lipatiç nd. Dragovin-i Kladiçe	254	254
Çanık ...	Radomir	Timofça	1.872	1.872
Mustafa merdüm Mahmud ...	Radomir	Manastir Nikoslafçe der nezdı karve-i Hrankofça	100	100
Mustafa merdüm Mahmud ...	Radomir	Nekovançe	5.837	5.837
Tur Ali vl. Hamza	Radomir	Şavarna	940	940
Tur Ali vl. Hamza	Radomir	Sedlarçi	3.726	3.701
Tur Ali vl. Hamza	Radomir	Arbanaş	902	902
Paşa Yiğit	Radomir	Doykofça	1.262	1.216
Mustafa merdüm Hatun? Karlı	Radomir	Medven	2.317	2.317
Ömer	Radomir	Leskofça-i Bala	6.533	6.533
Ömer	Radomir	Gorna Rakoviçe	4.395	4.395
Doğancıbaşı Mustafa	Radomir	Osofça	1.170	1.145
Karaman	Radomir	İzvor	4.668	4.668
Nasuh Yeniçeri	Radomir	Rahovlat	4.115	4.105
Ali vl. Tur Beg	Radomir	Kopaniçe	1.300	1.300
Ali vl. Tur Beg	Radomir	Rayçe-i Bala	2.110	2.110
Ali vl. Tur Beg	Radomir	Paskaç	2.895	2.895
Hasan Kethüda merdüm Hasan Paşa	Radomir	Rişoviçe nd. Cimofça	785	785
Hasan Kethüda merdüm Hasan Paşa	Radomir	Dugan Bala	6.400	6.400
Hasan Kethüda merdüm Hasan Paşa	Radomir	Jedne	5.786	5.886
Sekban İsmail	Radomir	Pripyo	1.351	1.351
Solak İskender	Radomir	Debeliug	7.354	7.364
Korkmaz el-Cüdi Serasker Sipahiyan vilayeti- Ilıca	Radomir	Virba	14.738	14.738
Kasım merdüm Mustafa Beg	Radomir	Prazarçi	2.262	1.862
Hızır vl. Ahmed	Radomir	Piribotnik	8.126	8.126
Bekir vl. Hamza	Radomir	İplaniniçe	780	820
Hızır vl. Süleyman	Radomir	Provaleniçe	4.135	4.135
Satılmış	Radomir	Jitusa	5.608	5.708
Ramazan vl. Hamza ...	Radomir	Selişidol	2.174	2.199
Bahadır Bosna?	Radomir	Lopojet	3.135	3.135
Bahadır Bosna?	Radomir	Beladeva	2.650	2.650
Mahmud ve Ahmed ve Ali veledan Yunus	Radomir	İzlataci	2.234	2.234
Bali biraderi Hamza	Radomir	Oşofça	2.685	2.685
Ahmed b. Azmir?	Radomir	Uglarçi	1.608	1.592
Ahmed b. Azmir?	Radomir	Kasılıg	4.703	4.703
Bayezid vl. Hidir	Radomir	Babrad	1.257	1.257
Mustafa vl. Yusuf	Radomir	Çoklova	4.527	4.527
Şah Melik	Radomir	Kırçofça	2.088	2.108
	Radomir	Dolna Rayçe	1.501	1.501
	Radomir	Mezra-i Çirmenik	300	300
	G.Krayişte	Toplam	130.583	130.556
	G.Krayişte	İzlogost	2.420	2.420
	G.Krayişte	Toplıdol	455	455

Doğancıbaşı Mustafa	G. Krayište	İzvor-i diğer	1.632	1.632
Hüseyn vl. Veli	G. Krayište	Dolna Uyne	2.355	2.355
Cihangir	G. Krayište	İsveti Nikola ...	1.433	1.418
Cihangir	G. Krayište	Gabreşoviçe	901	946
Süleyman vl. Süleyman	G. Krayište	Dolna Goloviçe	1.929	1.929
... vl. Mustafa	G. Krayište	Gorna Brest	1.819	1.719
Mahmud	G. Krayište	Rikaçoŭça?	2.129	2.129
Oruç vl. Yusuf	G. Krayište	Belut	1.299	1.299
Ali vl. Satılmış	G. Krayište	Gorna Uyne	2.646	2.646
Ali vl. Satılmış	G. Krayište	Brankofça	452	452
Musa vl. Doğanç	G. Krayište	Muksul	1.115	1.115
İdris vl. Aslıcan?	G. Krayište	Çerşnova	1.683	1.683
Ali vl. Yavabası Yusuf ve Mehmed b. Kasım	G. Krayište	Divlene	4.956	4.821
Ali vl. Yavabası Yusuf ve Mehmed b. Kasım	G. Krayište	Lefçeŭçe	1.939	1.939
Mahmud vl. Yusuf	G. Krayište	Minkofça	1.293	1.318
Mahmud vl. Yusuf	G. Krayište	İsveti Nikola nd. Rayçolofça	1.155	1.155
Mahmud vl. Yusuf	G. Krayište	Mezrai-Solafçe	450	450
Mehmed vl. Mustafa	G. Krayište	İzlogost ...	1.894	1.894
Mahmud b. Ali Çelebi	G. Krayište	Gorna Lubata	1.406	1.406
Mahmud b. Ali Çelebi	G. Krayište	Dobrotiniçe	1.228	1.228
Mustafa vl. Hamza	G. Krayište	Uşi	4.325	4.325
Mustafa vl. Hamza	G. Krayište	Gorna Riparçe	675	675
İsa Bali	G. Krayište	Dolna Riparçe	574	574
İsa Bali	G. Krayište	Suşiçe	1.719	1.719
İsa Bali	G. Krayište	Mezrai-Vladova	70	70
Yusuf ve Ramazan veledan Mustafa	G. Krayište	Penkofça	4.078	4.078
Kaya ve Yusuf veledan Ali	G. Krayište	Belova	2.335	2.335
Mehmed vl. Mustafa	G. Krayište	Mali-Brest (Balt-Brest)	774	774
Mehmed vl. Mustafa	G. Krayište	Vladkofça	2.835	2.835
Karagöz	G. Krayište	Dolna Lubata	2.617	2.617
Karagöz	G. Krayište	Uninçe	683	683
Mustafa merdüm Mahmud Beg	G. Krayište	Yelihovdol	4.238	4.238
Mustafa merdüm Mahmud Beg	G. Krayište	Milofça	2.343	2.343
Mustafa merdüm Mahmud Beg	G. Krayište	Sredne Koritene	525	525
Uzun Mehmed	G. Krayište	Gorna Çeste	4.002	4.002
Uzun Mehmed	G. Krayište	Dolna Çeste	899	899
Hüseyn vl. Kertek İsa	G. Krayište	Milkofça	3.810	4.060
Hüseyn vl. Kertek İsa	G. Krayište	Ulamine	75	75
Hüseyn vl. Kertek İsa	G. Krayište	Puçıval	100	100
Hüseyn vl. Kertek İsa	G. Krayište	Gorna Yereştiça	449	449
İsa Bali b. Afî?	G. Krayište	Dolna Koritene	1.916	1.916
İsa Bali b. Afî?	G. Krayište	İzlidol	90	90
Köpek	G. Krayište	Kiseliçe	2.658	2.658
Köpek	G. Krayište	Berbilofça	1.568	1.568
Mehmed vl. Mustafa	G. Krayište	Kosava	4.779	4.879
Seydi	G. Krayište	Draginiçe nd. Çitubniçe	3.771	3.771

Seydi	G. Krayişte	Gorna Koritene	1.875	1.875
Hamza vl. Mehmed	G. Krayişte	Poletensko (Boleşinko)	4.157	4.157
...	G. Krayişte	Yasikodol	1.376	1.401
...	G. Krayişte	Zemene	4.998	4.998
Mehmed vl. Piri el-Karaman	G. Krayişte	Dolna Kobile	2.111	2.111
Mehmed el-Sarraç	G. Krayişte	Predoštiçe nd. Treklene	7.750	7.705
Mehmed an ... Paşa	G. Krayişte	Dolna Ilsime?	4.681	4.681
Sinan ve Yova Kuş? Mustafa Beg	G. Krayişte	Izvor	8.286	8.286
Sinan ve Yova Kuş? Mustafa Beg	G. Krayişte	Metohiye	2.926	2.926
Mustafa	G. Krayişte	Dobrovdol	2.018	2.018
		Toplam	128.675	128.825
Mustafa vl. Karagöz Yeniçeri ve Receb vl. Mehmed	Sirişnik	Apsarca	3.655	3.615
Mustafa vl. Karagöz Yeniçeri ve Receb vl. Mehmed	Sirişnik	Leska	460	460
Yusuf Mehter	Sirişnik	Novasilani	813	813
Hamza vl. Davud	Sirişnik	Ivranya Istene	2.931	2.931
Hamza Sofya-i	Sirişnik	Prazno Glav	4.870	4.970
Hamza Sofya-i	Sirişnik	Manastir İsveti Nikola	450	450
Hamza Sofya-i	Sirişnik	Lojani	1.553	1.553
(boş)	Sirişnik	Manastir Bogoslavçe	290	290
Mehter Veli	Sirişnik	Dolna Leskofça nd. Arbanas	150	150
Satılmış	Sirişnik	İsko Kavanıçe	372	372
Mahmud ... Avis Beg	Sirişnik	İstanofça	4.239	4.239
Mahmud ... Avis Beg	Sirişnik	Manastir-İsveti Nikola tabi karve-i İstanofça	300	300
Mahmud ... Avis Beg	Sirişnik	Golojne	1.209	1.209
Mahmud ... Avis Beg	Sirişnik	Presniçe?	252	252
İsa vl. İsmail	Sirişnik	Dolna Vrabça	1.610	1.610
Bali b. Devlethan ve Eynehan b. Kaya	Sirişnik	Radubojde	5.360	5.360
Emir vl. Rüstem	Sirişnik	İpçilne İstene	3.160	3.260
Mehmed ve Mustafa veledan Ramazan	Sirişnik	Odraniçe	3.121	3.121
Hobyar? ve Hüdaverdi	Sirişnik	Dolna İhmelne	3.190	3.190
Hobyar? ve Hüdaverdi	Sirişnik	Şibkoviçe	1.674	1.674
Musa vl. Noraldin?	Sirişnik	Kalotince	2.146	2.146
Musa vl. Noraldin?	Sirişnik	Altumaniçe	254	254
Eyne Beg vl. Asahan	Sirişnik	Hraninçe	2.065	2.151
Cafer	Sirişnik	Gorna İskirne	1.656	1.656
Cafer	Sirişnik	Gabrovdol	981	987
Turan?	Sirişnik	Vidrar	1.469	1.469
İshak vl. Mahmud	Sirişnik	Gorna İhmelne	2.881	2.887
Receb vl. Tohtamış ve Mustafa	Sirişnik	Pelatişniçe	6.802	6.802
Receb vl. Tohtamış ve Mustafa	Sirişnik	Mezra-i Çimov glog	100	100
Mehmed Kırnış?	Sirişnik	Raykoloftça	200	200
Mehmed Kırnış?	Sirişnik	Mezra-i Milanofça	250	250
Karagöz	Sirişnik	Dolna Sekirna	1.800	1.800
Nasuh vl. Hacı Mehmed	Sirişnik	Gorna Kobile	1.072	1.072
Nasuh vl. Hacı Mehmed	Sirişnik	Petre	4.823	4.823
İskender	Sirişnik	Berendi	3.210	3.210

İskender	Sirışnik	Yanoŧça	1.651	1.651
Nezir ve Mehmed veledan Yakub	Sirışnik	Dilna Luka (Dilka Luka)	2.474	2.474
Mustafa	Sirışnik	Ravaneçe	2.107	2.107
Nasuh b. İsmail	Sirışnik	Vilçaniçe	2.507	2.507
Mehmed vl. Kasım	Sirışnik	Jabyani	1.784	1.784
Yusuŧ vl. İsa ve Malkoç vl. İvaz	Sirışnik	Gorna Vrabça	4.485	4.485
Kurd	Sirışnik	İrçavitok	1.028	1.028
Kurd	Sirışnik	Govaçoŧça	1.690	1.690
Avis?	Sirışnik	Bodine nd. Kaniğol	1.524	1.524
Avis?	Sirışnik	Gorna Goloviçe	1.435	1.435
Seyfi vl. İlyas	Sirışnik	Boroviçe	2.247	2.247
Mehmed vl. Yeniçeri Mustafa ve Hüseyin vl. Ali	Sirışnik	İvlavi Tolçi	3.694	3.694
Mehmed vl. Yeniçeri Mustafa ve Hüseyin vl. Ali	Sirışnik	Leva Reka	1.753	1.753
Ahmed ve Mehmed veledan Murad	Sirışnik	Gorna Bobova	1.542	1.542
Ahmed ve Mehmed veledan Murad	Sirışnik	Balmuşinci	443	443
Ahmed ve Mehmed veledan Murad	Sirışnik	Mezra-i Hiryak	105	105
İskender vl. Hıdır	Sirışnik	İsmirıvdol	1.375	1.375
İskender vl. Hıdır	Sirışnik	Murtine	1.425	1.425
İskender vl. Hıdır	Sirışnik	Mezra-i Gabroviçe	600	600
Canib-i el-Cüñdi	Sirışnik	Nefs-i Sirışnik	8.230	8.230
Canib-i el-Cüñdi	Sirışnik	Kovaçoŧça	1.466	1.466
Canib-i el-Cüñdi	Sirışnik	Manastir İsveti Nikola an ikdaz Gorna Vrabça?	100	100
Canib-i el-Cüñdi	Sirışnik	Manastir İsveti Nikola an ikdaz İpçilne İstene	200	200
Canib-i el-Cüñdi	Sirışnik	Mezra-i Sayan?	22	22
Mustafa Hayyat?	Sirışnik	Dolna Bobova	1.171	1.171
Mustafa Hayyat?	Sirışnik	Desislavçe	4.443	4.443
Hamza b. Ali	Sirışnik	Paniçar	4.192	4.192
		Toplam	123.061	123.319
		İlica	318.457	318.857,5
		Kamanıçe	23.068	23.033
		Karasu	24.689	24.899
		İslavişte	173.750	172.690
		Dubniçe	287.361	287.699
		Piyaniçe	172.333	168.273
		Radomir	130.583	130.356
		G. Kravişte	128.675	128.825
		Sirışnik	123.061	123.319
		TOPLAM	1.381.977	1.377.951,5

Çizelge 13. 1550'DE İLİCA KAZASI TİMAR TOPRAKLARI

Tasarıf Eden	Nahiye	Köy/Nefs/Mezra	Haslatlar-Akçe Defter	Hesaplanan
Mustafa Ser-bevvabin Hazret-i Ahmed Paşa	İlica	Gorna Eremitiye	4.404	4.404
Mustafa Ser-bevvabin Hazret-i Ahmed Paşa	İlica	Dolna Leska	2.228	2.228
Ahmed Emir-i Ahur Bali Beg Süleyman b. Mustafa	İlica	Tavaliçe	10.739	10.739
İshak Kethüda-i Mahmud Çelebi Defterdar	İlica	Jelniçe	5.130	5.080
Ali ve ... ve ... merdüm Hüsv Paşa	İlica	Pelatik	13.439	13.440
... el-Kâtip merdüm Rüstem Paşa	İlica	Dolna Eremitiye	5.101	5.102
... el-Kâtip merdüm Rüstem Paşa	İlica	Mezra-i İspetanova ve Nehtinova	342	342
... el-Kâtip merdüm Rüstem Paşa	İlica	Timovlog	4.553	4.555
Sekban Mehmed	İlica	Dolna Krebeştiçe	7.074	7.074,5
Saluk Çavuş an Çavuşan-ı Mirmiran Rum-ili	İlica	Köprü nd. Nevestindol	5.331	5.336
Kâtip Derviş an Kâtipan Mirmiran-ı Rum-ili	İlica	Radlofça (Adonofça)	8.120	8.130,5
Kâtip Derviş an Kâtipan Mirmiran-ı Rum-ili	İlica	Mezra-i Milaniçe?	202	202
Kâtip Derviş an Kâtipan Mirmiran-ı Rum-ili	İlica	Mezra-i Milsolça?	210	210
Mahmud merdüm hazret-i Rüstem Paşa	İlica	Çervenani	8.318	8.337
Saraç Ali	İlica	Lilyaç (Lilpaç)	5.534	5.533
Sefer b. Ali	İlica	Tirsine (Tosna)	3.513	3.503,5
Moralı Mahmud ve Derviş b. Mustafa ve İbrahim b. Ali	İlica	İrđaviçe	15.047	15.047
Hasan ve Oruç veledan Kasım	İlica	Gospodine Polye	3.516	3.516
Mustafa b. Hüseyin	İlica	İskirani	4.360	4.369
Mehmed b. Mustafa	İlica	Anborani	8.513	8.513
Ahmed Hersek	İlica	Çetirci	6.602	6.602
Ahmed Hersek	İlica	Mezra-i Yamin?	1.927	2.684
Solak Ahmed	İlica	Lozne	11.803	11.783
Ahmed b. İskender Yeniçeri	İlica	Kırçofça	3.246	3.206
Süleyman b. Mustafa Çavuş	İlica	Bresniçe	1.541	1.541
Laçin ve ... merdüm Süleyman Paşa	İlica	Uzgurova	3.861	3.861
Timur b. Küçük	İlica	Dragoviştiçe	2.980	2.980
Hüseyin ve Yusuf b. İskender	İlica	Gorna Krebeştiçe	9.626	9.626
Yusuf b. Hıdır	İlica	Vakseva	5.224	5.213
Hızır	İlica	İsmoligne	4.330	4.240
(silik) Mahmud b. Piri	İlica	Vabova	2.573	2.573
(silik) Mahmud b. Piri	İlica	Mezra-i Balçova?	107	107
Hasan Yeniçeri ve Timur b. Dursun ve Hasan b. Mustafa	İlica	Trumohar (Trumodar)	13.783	13.783
İlyas b. Mustafa ve Ahmed b. Solak Davud	İlica	Laliniçe	5.409	5.399
Süleyman b. Yeniçeri Hızır ve Bayezid b. Mustafa	İlica	Dojdoviçe	4.632	4.632
Mehmed b. Cafer Bali	İlica	Zeravine	1.648	1.648
Piri b. Mehmed	İlica	Nikolçıyçe	4.406	4.606
Hasan	İlica	Dilçeva	5.245	5.245
Zeamet-i Hamza b. Ali Beg	İlica	Kalulik	1.056	1.056
Bayram b. Hasan	İlica	Graniçe	14.175	14.175
Mustafa b. Mehmed ve Mustafa b. İlyas	İlica	İpsaça maa Guşukesen?	18.138	17.278
Hıdır b. Mahmud	İlica	Bunova	3.626	3.616
Süleyman ve İbrahim veledan İskender	İlica	Gorna Katrişte	3.954	3.954

Süleyman ve İbrahim veledan İskender	İlca	Dolna Katriste	3.787	3.790
Yusuf b. Hıdır	İlca	Sinor	3.631	3.631
Hüsevin b. Ali ve ... b. Piri	İlca	İstniko	4.672	4.647
İsa b. İlyas	İlca	Zemene	5.323	5.324
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	İlca	Şuşkofça	1.844	1.834
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	İlca	İvlas Gradışte	1.973	1.973
Yusuf b. Yeniçeri Mustafa ve Abdullah b. Hamza	İlca	Mazaraç	4.325	4.321
Hüsevin b. Solak Hasan	İlca	Gradışte	2.388	2.449
Turmol? b. İsa	İlca	Girbine	3.438	3.438
Musa b. Piri	İlca	Timofça nd. Drenova	4.169	4.124
Mehmed b. Yusuf	İlca	Konyov (Krimyov)	5.136	5.239
Hasan b. Çavuş Ahmed biraderi	İlca	Konova (Kondava)	14.452	14.452
Hasan b. Çavuş Ahmed biraderi	İlca	Şuşkofça	1.735	1.807
Hasan b. Çavuş Ahmed biraderi	İlca	Sipoşana	950	950
... Çavuş an Çavuşan Mirmiran-ı Rum-ili	İlca	Bersin (Bersil)	11.742	11.734
Solak Ali Belgradi	İlca	Gorna Graştiçe	12.794	12.850
Kâtip Mehmed	İlca	Gramajdani	1.509	1.509
İbrahim b. Mustafa	İlca	Girlana	1.120	1.120
Çavuş Mehmed	İlca	Borindol	1.515	1.436,5
... Korkmaz el-Cüнді	İlca	Dolmeno?	1.090	1.090
Mehmed b. Mahmud	İlca	Mazaraç nd. Delvine?	1.154	1.164
Kâtip Mustafa an Kâtiban Mirmiran-ı Defter-i Rum-ili	İlca	Riparçe	677	641
Musa b. Mahmud	İlca	İvrança	764	764
Ahmed b. Mahmud	İlca	Dolna Graştiçe (Dolna Gradışniça)	3.491	3.566
Mehmed Çavuş	İlca	Novasil derbend nd. Koprëştice?	910	910
Mehmed Çavuş	İlca	Mezra-i Banya der nezdî karye-i Granitçe ve Borindol tabii İlca	312	312
Cafer	İlca	Vetoniçe	1.050	1.050
		Toplam	341.517	341.655
Mahmud b. Mustafa	Kamaniçe	Gurbanofça	1.731	1.847
Firoz b. Mustafa ve Piri b. İbrahim ve Ali b. Piri	Kamaniçe	İskakaviçe	7.296	7.721
Hasan b. Pir Ali	Kamaniçe	Hrabiniçe?	1.456	1.456
Hıdır b. Kasım Voyvoda	Kamaniçe	Gorna Pekolniçe	4.017	4.017
Hüsevin b. Bayezid	Kamaniçe	Gorna Leska (Gorna Beska)	1.101	1.101
... b. Hüsevin	Kamaniçe	İstariğol mezralar ve manastırlar	9.338	9.338
İshak Kethüda-i Mahmud Çelebi Defterdar	Kamaniçe	İstramaş	1.526	1.526
		Toplam	26.465	27.006
Mehmed b. Hüsevin Kethüda	İslavište	İstraçin	6.523	6.533
İbrahim b. Mustafa	İslavište	Metajova	1.765	1.765
İbrahim b. Mustafa	İslavište	Oglut	2.083	1.920
Süleyman bevvab	İslavište	Vopila	13.290	13.290
İsmail Çavuş Çavuşan-ı Dergâh-ı Ali	İslavište	Konobniçe	15.329	15.329
Musa b. Mahmud	İslavište	Poderjikon	1.845	1.835
Musa b. Mahmud	İslavište	Golema Çirtorya	2.551	2.579
Musa b. Mahmud	İslavište	Tesnidol nd. Izgljova	572	612
Musa b. Mahmud	İslavište	Dolna Dilboçiçe	825	825
Musa b. Mahmud	İslavište	Başteva	546	546

Musa b. Şah Melik	İslavişte	Ginoçca	6.634	6.633
Timur b. Ahmed	İslavişte	Gradiç	7.124	7.123
Câfer	İslavişte	Gaber	1.970	1.970
Câfer	İslavişte	Krlatiçe	1.820	1.820
Hasan b. Ali	İslavişte	Perpemiçe	1.992	1.987
Hasan b. Mustafa	İslavişte	Lopoşniça	4.435	5.435
Mahmud b. Mustafa	İslavişte	Gorna Dilboğiçe	836	736
Eyne Gazi b. İskender	İslavişte	Mojdivyak	5.698	5.700
Mahmud b. Mehmed	İslavişte	Grajđani	2.355	2.373
Mustafa b. Halil	İslavişte	Çerevidol	2.181	2.219
Bali b. Davud	İslavişte	İsveti Petka	2.277	2.277
Mehmed b. İskender	İslavişte	Tlamina-i Gorna	3.304	3.933
Bahtiyar b. Ali	İslavişte	Lipye	2.279	2.279
Bahtiyar b. Ali	İslavişte	Mezra-i Gorna Lipye nd. Boksidol?	230	230
Câfer b. Yeniçeri İlyas ve İskender b. Yusuf	İslavişte	Gorna Odrine	2.260	2.294
Câfer b. Yeniçeri İlyas ve İskender b. Yusuf	İslavişte	Mala Çirtorya	2.503	2.515
Mehmed b. Mahmud	İslavişte	Dolna Lomniçe	3.222	3.197
Mehmed	İslavişte	Kristovdol	2.822	2.747
Turhan	İslavişte	Lika	2.012	2.002
Ali b. Turhan	İslavişte	Çereşnova	1.810	1.810
Ali b. Turhan	İslavişte	Brezniçe	230	230
İlyas b. Evrenos	İslavişte	Kutu Gerçi nd. Kalu Gerçe	2.679	2.654
Murad	İslavişte	Dubrovniça	3.639	3.635
Karaman ve Kasım b. Eyne Beg	İslavişte	Milutiçiçe	8.244	8.244
... ve Mehmed	İslavişte	Çeroviçe	4.798	4.798
İbrahim b. Nasuh	İslavişte	Çüdnice	3.064	3.064
Hasan b. Eymir ve Kurd b. Nasuh ve İsa	İslavişte	Otoroşiçe	11.147	11.147
Malkoç b. Avas	İslavişte	Radibojde	2.744	2.644
Mehmed b. Yeniçeri Mustafa	İslavişte	Jedilova	3.328	3.318
Piri Ahmed	İslavişte	Oşiçani	3.223	3.223
Eyne Beg b. Hamza	İslavişte	Radibojde	3.290	3.290
Murad b. İsa	İslavişte	Dolna Pekolniçe	3.268	3.233
Ali	İslavişte	Dolna Kratova nd. Bogarin	1.962	1.967
Korkud b. Saraç Yusuf	İslavişte	Dolna Tlamina	3.301	3.301
Mehmed b. Mustafa	İslavişte	Kırkır (Kırkova)	1.820	1.820
Mehmed b. Mustafa	İslavişte	Mezra-i Dren	140	140
Murad Ali b. Timurhan?	İslavişte	Sedlarçi	2.200	2.230
Yusuf	İslavişte	İşpatanča	959	959
Hasan	İslavişte	Gulniçe	1.979	1.969
Hasan	İslavişte	Petrofiçe	703	703
Hasan	İslavişte	Mezra-i Sosoca	575	575
Hasan	İslavişte	Mezra-i Radoliçe	907	917
Hasan	İslavişte	Mezra-i Podilofça	200	200
Süleyman	İslavişte	Kiseliçe	1.142	1.103
Süleyman	İslavişte	Mezra-i Kudmanova?	95	95
Süleyman	İslavişte	Mezra-i Gorna Tlamina	145	145

Mustafa b. Halil ve Mehmed b. Hızır Bali	İslavişte	İvanofca,nd. Lumnice	1.601	1.601
İskender Çavuş an Çavuşan Dergâh-ı Âli ve İlyas b. Ali	İslavişte	Uzem	1.240	1.240
Cemşid merdüm Hüseyin	İslavişte	Bokovani	598	598
Avaz	Piyaniçe	Toplam	173.314	173.557
Piyale merdüm Ahmed Paşa	Piyaniçe	Vetrine	4.999	4.999
Piyale merdüm Ahmed Paşa	Piyaniçe	Çareva Sele (Çareva Bile)	6.366	5.966
Piyale merdüm Ahmed Paşa	Piyaniçe	Selnik	3.108	2.711
Hersekli Yeniçeri Ali	Piyaniçe	Oçipal	5.019	4.999
Ömer b. Piri	Piyaniçe	İliye	6.468	6.472
Hamza b. Mustafa	Piyaniçe	Gırlani	5.798	5.798
Mursalli? merdüm ... Beg Ser-asker Ilca	Piyaniçe	Tişan	3.894	3.894
Yusuf b. Mustafa	Piyaniçe	İsmerdeşniçe	6.807	6.795
Mehmed b. Sinan	Piyaniçe	Belşiçe	3.638	3.638
Solak Hasan	Piyaniçe	Brlög	3.892	3.892
Mustafa	Piyaniçe	Tribovişte	16.299	15.764
Mustafa	Piyaniçe	Bogorodiçe	3.020	2.907
Şehsuvar b. Bali ve Oruç b. Evrenos	Piyaniçe	Mezra-i Belamir	1.20	1.20
Ahmed b. Kâtip Yusuf	Piyaniçe	Virçi	7.658	7.658
Murad b. Hamza	Piyaniçe	Maçoŋca	1.681	1.753
Malkoç b. Yusuf ve Ahmed b. Mehmed	Piyaniçe	Dolna Çirkvineç	9.372	9.372
Mehmed b. Kapucu Hasan	Piyaniçe	Kiselçe	4.479	4.479
Çâfer b. Hasan	Piyaniçe	Dolna Lukoviçe	3.653	3.652
Ali b. Aves?	Piyaniçe	Yilhova	2.604	2.604
Arslan b. Hidir	Piyaniçe	Gavrilani	1.820	1.820
Çavuş Yakub an Çavuşan Dergâh-ı Âli ve Hüseyin ... Ahmed Beg	Piyaniçe	Kolşova	1.579	1.579
Mustafa b. Mehmed ve İsa b. Mehmed ve Mehmed	Piyaniçe	Kalimançe	12.955	12.859
Bali b. Ahmed ve Bali b. Ali ve Nasuh b. Mustafa	Piyaniçe	Gabrova	1.0485	10.485
Yusuf b. İsa	Piyaniçe	Suşiçe	7.544	7.544
Mustafa b. Musa ve Ahmed b. Davud ve Murad b. Çavuş ve Bali b. Doğançı Hüseyin ve ... b. Eyne Beg ve Derviş b. Çavuş ve Mustafa b. Ali	Piyaniçe	Kosoviçe Mahalle-i Bazdaran	3.445	3.445
Pervin?	Piyaniçe	Grad	19.790	19.784
Mustafa b. Mehmed	Piyaniçe	Diraŋçe (Diramçe)	5.474	5.484
Bali b. Ali	Piyaniçe	Çeraniçe	3.343	3.334
Kerim b. Belgradlu Kasım	Piyaniçe	Çirkvineç-i Bala	3.198	3.203
Kerim b. Belgradlu Kasım	Piyaniçe	Dobridol	2.809	2.806
Derviş	Piyaniçe	Mezra-i Prepernik?	150	150
Oruç Çavuş	Piyaniçe	Bağ-ı Sinan	2.000	2.000
Kâtip Mehmed	Piyaniçe	Viratislaŋca	5.909	5.899
Solak İbrahim	Piyaniçe	Kostindol	752	752
Kâtip Yusuf	Piyaniçe	Kosoviçe	4.861	4.825
Kâtip Yusuf	Piyaniçe	İstamir	3.654	3.624
Kâtip Yusuf	Piyaniçe	Leşniçe	1.499	1.488
Kâtip Yusuf	Piyaniçe	Gorna Izvegri	1.721	1.724
Kâtip Yusuf	Piyaniçe	Mezra-i Pojive?	881	828
Kâtip Yusuf	Piyaniçe	Mezra-i Nikola	1.097	1.097

	Toplam	193.841	192.203
İshak Çavuş an çavuşan mirmiran-ı Rum-ili	Dubniçe	4.834	4.834
Rüstem b. Davud	Dubniçe	5.366	5.327
Rüstem b. Davud	Dubniçe	740	740
Ahmed b. Mahmud	Dubniçe	7.346	7.347
Ahmed b. Mahmud	Dubniçe	873	873
Hasan Kethüda-ı Ali Paşa	Dubniçe	7.171	7.180
Saraç ... Mustafa Çavuş an çavuşan-ı mirmiran-ı Rum-ili	Dubniçe	11.375	11.362
Musa Çavuş an çavuşan-ı mirmiran-ı Rum-ili	Dubniçe	5.124	6.323
Musa Çavuş an çavuşan-ı mirmiran-ı Rum-ili	Dubniçe	2.189	2.169
İskender Çavuş	Dubniçe	10.414	9.290
İskender Çavuş	Dubniçe	2.433	2.433
Solak Hüseyin Belgradi	Dubniçe	13.386	14.211
Mehmed b. Ali ve Murad b. Ali ve Ahmed b. Hüseyin	Dubniçe	6.710	6.706
Bekir b. Hasan	Dubniçe	5.949	5.949
Solak Ali	Dubniçe	7.307	7.307
Süleyman	Dubniçe	1.881	1.878
Süleyman	Dubniçe	3.030	3.000
Süleyman	Dubniçe	282	282
Halil	Dubniçe	5.211	5.211
Halil	Dubniçe	1.692	1.692
Yeniçeri İskender ...	Dubniçe	9.158	9.158
Mehmed b. Bali	Dubniçe	2.187	2.121
Mehmed b. Bali	Dubniçe	1.625	1.621
Mehmed b. Bali	Dubniçe	1.525	1.525
Mustafa b. Bali	Dubniçe	2.165	2.085
Mustafa b. Bali	Dubniçe	195	195
Mustafa b. Bali	Dubniçe	210	210
... b. Mustafa ve Hüseyin b. Ali	Dubniçe	7.372	7.362
Amavud Hüseyin mertüm ... Paşa	Dubniçe	7.046	7.097
Süleyman ve Ali velsan Eynehan	Dubniçe	5.215	5.215
Yusuf b. Hüseyin ve Osman b. Hacı İsa	Dubniçe	9.238	9.239
Hıdır b. Solak Ali	Dubniçe	1.904	1.848
Hıdır b. Solak Ali	Dubniçe	1.362	1.362
Hıdır b. Solak Ali	Dubniçe	207	207
Veled b. Mehmed	Dubniçe	3.969	3.955
Veled b. Mehmed	Dubniçe	664	638
Veled b. Mehmed	Dubniçe	567	407
Mehmed b. Kurd	Dubniçe	4.115	4.105
Ebubekir b. ...	Dubniçe	3.342	3.299
Mahmud b. Musa	Dubniçe	2.783	2.783
Mahmud b. Musa	Dubniçe	345	345
Süleyman b. ...	Dubniçe	3.570	3.572
Piri b. Hacı Bayram ve Mustafa b. Yakub ve Murad b. Turhan	Dubniçe	7.482	7.482
Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	Dubniçe	2.850	2.810
Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	Dubniçe	464	464

Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	Dubniçe	Bistriçe-i Küçük nd. Samohran	1.816	1.728
Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	Dubniçe	Uzunclar	1.341	1.343
Süleyman Beg Müslüman ve Ali b. Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Gorna Derageva	315	315
Hüdr b. Bayezid	Dubniçe	Mursalli	2.261	2.257
Abdullah b. Yeniçeri İskender	Dubniçe	Sinor nd. Kozniçe	2.727	2.727
Pervin ve Solak İbrahim Hershkili	Dubniçe	Dolna Virbovnik	6.606	6.606
Serif Çavuş (Karve-i Raççe der Nahıye-i Memlik)	Dubniçe	İsveti Petri nd. Novasil	1.162	1.182
Mustafa Ser-bevvabin Ahmed Paşa	Dubniçe	Orahoviçe	3.903	3.772
Karaman?	Dubniçe	Plajeva	2.528	2.558
Mehmed b. Sinan	Dubniçe	Hacı Ali Obası nd. Derzibaşı	1.817	2.223
Zaim Veli Beg ve Yusuf Cündi ve Mehmed b. Sinan	Dubniçe	Topal Ali nd. Göklemezli	1.678	1.668
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	Dubniçe	Karamanlu	412	412
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	Dubniçe	Mezra-i Oslava	95	95
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	Dubniçe	Mezra-i Kertençova?	95	95
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	Dubniçe	Mezra-i Koça	810	810
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	Dubniçe	Mezra-i Glavişte	541	540
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	Dubniçe	Mezra-i Yelhodol	800	800
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	Dubniçe	Mezra-i Köhne Kozniçe	965	965
Rüstem ve Bayezid veledan Mustafa	Dubniçe	Mezra-i Beçin?	200	200
...	Dubniçe	...	6.000	6.000
Kâtip Mehmed ve Osman b. İbrahim ve Ali b. Sıpahizade	Cuma	Toplam	218.945	219.537
Yusuuf el-kâtip	Cuma	Drenova	14.401	14.465
Hasan b. Asakir?	Cuma	Çevişte	1.936	1.937
Hüdr b. İvaz	Cuma	Leskova	14.667	14.635
Kurd b. Hızır	Cuma	Poromin	3.911	3.837
İskender b. Mustafa	Cuma	Dilboçiçe	2.298	2.298
Solak Ali	Cuma	Lisiya	3.390	3.390
Murad b. Evrenos	Cuma	Dolna Logodaj	4.265	4.265
Murad b. Evrenos	Cuma	Dolna Resine	1.086	1.089
Ahmed biraderii Sinan Kethüda ve Süleyman b. Abdulllah	Cuma	Osman Fakih	1.100	1.225
Süleyman b. Mehmed	Cuma	Üranova	12.887	12.886
Ali b. Burak?	Cuma	Süleymanlı	2.241	2.241
Hüsevin b. Hasan	Cuma	Gorna Resne	2.906	2.876
Mahmud	Cuma	Moştançe	964	955
Mahmud	Cuma	Bahşaviş nd. Baçinlu	918	918
Ali b. Hasan	Cuma	Bistriçe	7.081	7.084
Hüdr b. Mustafa	Cuma	Küçük Mürsel Obası	788	788
Solak İbrahim	Cuma	Hacı Halil nd. Asilcılar	1.382	1.372
Ali b. Mustafa	Cuma	Aydın Obası nd. Ömeroğulları	2.424	2.424
Cafer	Cuma	Gabrova	5.059	5.059
Cafer	Cuma	Kırklar	1.606	1.648
Cafer	Cuma	Paşa Yigit	500	500
Ferruh el-Kâtip Rüstem Paşa	Cuma	Mehmedli	500	500
	Cuma	Eymeller nd. Osman Obası	400	401
	Cuma	Dokatiçeva	697	697
	Cuma	Toplam	87.407	87.490

Mehmed b. Sinan	Radomir	Izvor	3.686	4.286
Çavuş Mehmed an çavuşan-ı Mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Gorna Rakofça	3.097	3.122
Çavuş Mehmed an çavuşan-ı Mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Oslofça	1.107	1.107
Hızır Solak Ser-asker	Radomir	Gorna Dikaniye	7.995	8.025
Hızır Solak Ser-asker	Radomir	Jedne	6.840	6.840
Kemal b. Mehmed	Radomir	Keltobek (Klenovik)	7.889	7.864
Ilyas b. Ali	Radomir	Ruhovlat	3.628	3.645
Hasan	Radomir	Gorna Ravançe	2.095	2.095
Hasan	Radomir	Paskaç	5.457	5.407
Hasan	Radomir	Cimofça nd. Visofça	1.679	1.995
Hüdaverdi	Radomir	Piribotnik	7.823	7.824
Saruhan b. Hamza	Radomir	Kopaniçe	2.472	2.364
Rüstem b. Hüseyin	Radomir	Kisilug	4.847	4.847
... ve Budak valedan Ali	Radomir	Beluvode	4.685	4.876
Solak Hamza ve Ahmed	Radomir	Manastir Isveti Nikola hariç ez-defler tabi mim	34	34
Solak Hamza ve Ahmed	Radomir	Virbe	17.555	17.540
Mahmud b. Yeniçeri Karagöz	Radomir	Prazarca	2.584	2.584
Murad b. İbrahim	Radomir	Lopojet	3.575	3.585
Murad	Radomir	Medven	4.125	4.125
Mehmed b. Mahmud	Radomir	Sedlarci	4.220	4.220
Mehmed b. Mahmud	Radomir	Oşofça	2.994	2.994
Kasım b. İskender	Radomir	Pripoy	1.024	1.024
Cafer	Radomir	Uglarçi	1.980	1.892,5
Ali b. Yeniçeri Mahmud	Radomir	Çoklova	4.784	4.784
Piri ...	Radomir	Nekovançe	7.939	7.939
Çerav? b. Ali	Radomir	Şavarna	893	898,5
Çerav? b. Ali	Radomir	Arbaş nd. Dolna Lekofça	1.297	1.307
Ramazan b. Hamza	Radomir	Doykofça	1.438	1.438
Mehmed	Radomir	İzlatarci	2.664	2.664
Ömer b. Hidir	Radomir	Gorna Leskofça	7.608	7.383
Ahmed b. Yeniçeri Ali	Radomir	Dolna Rayçe	2.132	2.132
Ali b. Mustafa	Radomir	Mezra-i Çirmenik	490	450
Ramazan b. Mustafa	Radomir	Timoşça	2.323	2.336
Ramazan b. Mustafa	Radomir	Dolna Leskofça	1.255	1.255
Mustafa b. Kemal	Radomir	Babaraç	1.506	1.506
Mustafa b. Kemal	Radomir	Merza-i Tatar?	492	496
Pervin	Radomir	Dragovin-ı Kladiçe	1.785	1.785
Mehmed b. Hızır Bali	Radomir	Mezra-i Dimofça	150	150
Ahmed b. İskender Yeniçeri	Radomir	Kirçofça	1.916	1.926
Doğancı	Radomir	Novasil nd. Keliçofça	617	620
Çavuş Mustafa an çavuşan-ı mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Kosturiçe	1.298	1.298,5
Çavuş Mustafa an çavuşan-ı mirmiran-ı Rum-ili	Radomir	Hranofça	2.125	2.135
Hasan merdüm Bali Paşa	Radomir	Toplam	144.103	144.798,5
	G.Krayişte	Dolna Sakırna	3.327	3.327
	G.Krayişte	Mezra-i Kolsime?	300	300
	G.Krayişte	Gorna Virafçe	4.111	4.041

Mehmed b. Mustafa	G. Krayışte	Izlogost	1.356	1.361
Yeniçeri İlyas	G. Krayışte	Predostıce nd. Breklene	6.386	6.407
Yeniçeri İlyas	G. Krayışte	Manastır Adınçe?	66	66
Yeniçeri İlyas	G. Krayışte	Unınçe	443	443
Kılıç ... Ali	G. Krayışte	Dolna Uyne	3.988	3.988
Ali b. Cafër	G. Krayışte	Gorna Uyne	3.114	3.104
Hüseyn b. Sekban Mehmed	G. Krayışte	Vladkoviçe	2.924	2.924
Mehmed b. Süleyman Ağa ve Yoldaş b. Eynehan	G. Krayışte	Izvor	7.114	7.145
Mehmed b. Süleyman Ağa ve Yoldaş b. Eynehan	G. Krayışte	Izvor-ı Küçük	1.773	1.982
Mehmed b. Süleyman Ağa ve Yoldaş b. Eynehan	G. Krayışte	Davanofça	1.167	1.367
Mehmed b. Saraç Kaya	G. Krayışte	Vılçanıçe	2.763	2.618
İbrahim b. Saksıncu Yusuf	G. Krayışte	Dolna Virafçe	1.437	1.437
Aves b. Mustafa	G. Krayışte	Dobronınçe	1.721	1.686
Mehmed b. Mustafa	G. Krayışte	Mezra-ı Sevadinçe?	500	500
Derviş b. Yusuf	G. Krayışte	Kiseliçe	3.285	3.291
Mahmud b. İsa	G. Krayışte	Uşi	3.908	3.909
Eymir b. Köpek	G. Krayışte	Berbilofça	3.831	3.911
Mustafa b. ...	G. Krayışte	Rayçolofça nd. İsveti Nikola	1.316	1.406
Solak Süleyman	G. Krayışte	Gorna Çeste	2.005	2.005
Çavuş Mehmed an Çavuşan Mirmiran-ı Rum-ili	G. Krayışte	Belut	545	545
Çavuş Mehmed an Çavuşan Mirmiran-ı Rum-ili	G. Krayışte	Mali Brest	1.158	1.159
Mehmed	G. Krayışte	İriani	569	669
Musa b. Mahmud	G. Krayışte	Brankofça	900	899
Kâtip Derviş an Kâtiban Mirmiran-ı Defter-i Rum-ili	G. Krayışte	Gorna Riparçe	413	413
Çavuş Mehmed an Çavuşan Mirmiran-ı Rum-ili	G. Krayışte	Gornıçe nd. Dragıynçe	1.834	1.780
Çavuş Mehmed an Çavuşan Mirmiran-ı Rum-ili	G. Krayışte	Gorna Koritene	1.804	1.744
Mehmed b. Hızır Bali	G. Krayışte	Dolna Riparçe	725	725
Mehmed b. Hızır Bali	G. Krayışte	Şuşıçe	1.415	1.415
Derviş b. Mustafa	G. Krayışte	Kozıdol	2.115	2.105
Solak Ali	G. Krayışte	Çerısnova	2.047	2.047
Sekban Mehmed	G. Krayışte	Milofça	1.129	1.149
		Toplam	71.489	71.868
Gatavmin? Korkmaz el-Cüнди	Sırısnık	İvranya İstene	3.465	3.405
Ali b. Mahmud Karamani	Sırısnık	Poletensko	5.078	5.079
Ali b. Mahmud Karamani	Sırısnık	Leçefçe	1.528	1.528
Mehmed b. Mustafa	Sırısnık	Dolna Koritene	4.280	4.280
Müşlim el-Cüнди	Sırısnık	Yelıhovdol	6.098	6.098
Müşlim el-Cüнди	Sırısnık	Bıstrıçe	648	634
Mehmed	Sırısnık	Prazno Glaviçe	4.988	5.054
Mahmud	Sırısnık	Gorna İhmelne	3.758	3.046
Hüseyn b. Ali ve Budak b. Yakub	Sırısnık	İvlaci Tolçı	4.741	4.746
Hüseyn b. Ali ve Budak b. Yakub	Sırısnık	Leva Reka	2.705	2.705
Mustafa b. Hidir	Sırısnık	Radıbojde	5.024	5.024
Mustafa b. Hidir	Sırısnık	Dolna Kobıle	2.083	2.083
Katib Mustafa an katibân-ı mirmiran-ı Rum-ili	Sırısnık	Panıçar nd. Koşareva	4.995	4.995
Mehmed b. Çavuş Dursun	Sırısnık	Gorna Brest	1.929	1.929

Mustafa Asakir	Sırışnik	Divlene	5.048	5.080
Abdullah b. İsa	Sırışnik	Belova	3.543	3.546
Doğançı Kaya	Sırışnik	İrçavitok	1.629	1.629
Doğançı Kaya	Sırışnik	Guruñçe	2.437	2.337
Ferhad?	Sırışnik	Yanofça	1.935	1.983
Musa b. Solak Ali	Sırışnik	Metohiye	1.953	1.953
... b. Cafer	Sırışnik	Kosaca	4.774	4.774
Yeniçeri Mehmed İlica ve Mehmed b. Musa	Sırışnik	Nefs-i Sırışnik	10.324	10.281
Mehmed b. İvaz ve Sefer b. Mustafa	Sırışnik	Desislafçe	4.693	4.663
Mehmed b. Ali	Sırışnik	Dolna Bobova	1.604	1.634
Mahmud b. Ali	Sırışnik	Kovaçofoça	2.008	2.020
İbrahim ve Ali Kapucu Hıdır	Sırışnik	Odraniçe	3.784	3.784
Mehmed b. Hasan	Sırışnik	Murine	3.773	3.771
Mustafa b. Mahmud ve Seydi b. Ali	Sırışnik	Kalotince	3.808	3.793
Ali b. Mehmed	Sırışnik	Dobridol	2.767	2.767
Ramazan b. Mustafa ve Sermin? b. Ali	Sırışnik	Penkofça	5.130	5.144
Bali b. İsa ve Ramazan b. Mehmed	Sırışnik	Rayançe	3.813	3.813
Hüseyn b. İskender ve Kurd b. Ali	Sırışnik	Dilka Luka	3.583	3.583
Eynehan ve Mahmud	Sırışnik	Apsarca	6.072	6.072
Ali b. Mustafa	Sırışnik	Gorna Kobile	1.254	1.254
Ali b. Mustafa	Sırışnik	Mezra-i Rakesniçe?	280	285
Divâne Mustafa	Sırışnik	Kosava	5.695	5.695
Evrenos ve Mehmed	Sırışnik	Dolna İhmelne	5.094	5.094
Evrenos el-mezbur	Sırışnik	Dolna Lisine	946	936
Mehmed b. Koçi Yusuf	Sırışnik	Şibkofça	1.989	1.989
Şah veled?	Sırışnik	Selişidol	3.335	3.335
Hasan b. Divâne Aves	Sırışnik	Vidrar	2.116	2.126
Salih b. Mustafa	Sırışnik	Pojçe	5.786	5.786
Ali b. Kurd	Sırışnik	Dolna Glogoviçe	2.789	2.799
Mehmed b. Mustafa ve diğer Mehmed b. Mustafa ve Durmuş b. Mehmed	Sırışnik	Plateşniçe	7.395	7.395
Kurd Ali b. Ahmed	Sırışnik	İstanofça	3.550	3.753
Mehmed b. Yusuf ve Mustafa b. Nasuh maa hisse-i Durak b. Eymir?	Sırışnik	Peştera	6.927	6.922
Yusuf b. İskender	Sırışnik	Gorna Bobova	2.194	1.949
Mustafa b. İskender	Sırışnik	Jabyani	2.735	2.765
Mustafa b. İskender	Sırışnik	Mezra-i Polyan?	424	424
Mustafa b. İskender	Sırışnik	Golojiye	2.080	2.080
Mustafa b. İskender	Sırışnik	Posta Prestiçe	511	516
Hasan b. İlyas	Sırışnik	Gorna Sekirna	2.259	2.249
Mehmed b. Nasuh	Sırışnik	Raykolofoça nd. İsveti Nikola	6.338	6.338
Hızır b. Hamza	Sırışnik	İzlidol nd. Arkaçova	1.260	1.260
Hızır b. Hamza	Sırışnik	İstoyan?	443	443
İbrahim b. Saksoncu Yusuf	Sırışnik	Mile Komiñçe	1.694	1.689
Ali b. Mustafa	Sırışnik	Dolna Bela nd. Bosli grad	3.293	3.293
Osman b. Mehmed	Sırışnik	Gorna Lubata	1.548	1.538
Osman b. Mehmed	Sırışnik	Muksul	1.190	1.185

Hayati b. Hamza	Sırışnik	Lojani	2.842	2.938
Mehmed b. Mustafa	Sırışnik	İsveti Nikola	3.407	3.947
Bayezid b. Mehmed	Sırışnik	Dolina Lubata	2.636	2.626
Mehmed b. Cümdi Abdullah ve Hüseyin b. Bayezid	Sırışnik	Hraninçe	3.285	3.255
Hürev b. Mustafa Ilca	Sırışnik	İsmirovdol	2.548	2.544
Hidir b. Bali	Sırışnik	Hinkofça	1.782	1.782
Cafer b. Tur Ali	Sırışnik	Gorna Bresniçe	1.500	1.550
Cafer b. Tur Ali	Sırışnik	Dolina Çeste	663	663
Durak	Sırışnik	Dehela Glava	739	737
Mehmed b. Yusuf	Sırışnik	Kalište	5.252	5.252
Mehmed b. Yusuf	Sırışnik	Mezra-i Seskofça	235	235
Malkoç	Sırışnik	Sredne Koritene	1.110	1.110
Malkoç	Sırışnik	Manastir İsveti Nikola	180	190
Malkoç	Sırışnik	Mezra-i ...	285	285
Yumus b. Evrenos	Sırışnik	Borovinçe	1.500	1.460
Cemişid merdüm Hüseyin Beg	Sırışnik	Milofça	1.733	1.733
Cemişid merdüm Hüseyin Beg	Sırışnik	Mezra-i Paskallı	95	95
Katıp Derviş an Kâtıban Mirmiran-ı Defter-i Rum-ili	Sırışnik	Mezra-i İsveti Nikola	189	189
Abdullah b. Hamza	Sırışnik	Balmuşinci	866	866
İshak Çavuş an Çavuşan Mirmiran-ı Rum-ili	Sırışnik	Berendi	2.815	2.815
Hasan b. Pir Ali	Sırışnik	Gabrovdol	1.351	1.379
Murad b. Hamza	Sırışnik	Preslop	1.111	1.163
Murad b. Hamza	Sırışnik	Mezra-i İsveti Nikola	110	110
Mustafa b. Hüseyin	Sırışnik	İzlogost	4.357	4.357
İsa b. İlyas	Sırışnik	Yasikodol	2.387	2.387
Müşlim	Sırışnik	İpçilne İstene	3.571	3.571
İlyas b. Ali	Sırışnik	Gorna Glogoviçe	1.084	1.069
Hızır b. Bayezid	Sırışnik	Mezra-i Gabroniçe	600	600
Solak Hasan	Sırışnik	İsko Kavaninçe	98	98
Hasan b. Kemal	Sırışnik	Pelatince	1.199	1.199
	Sırışnik	Mezra-i Oqvine?	450	450
	Sırışnik	Manastir İsveti Nikola	50	50
	Sırışnik	Mezra-i Golema Çiresne?	300	300
	Sırışnik	Mezra-i Vladkofça	50	50
	Sırışnik	Mezra-i Milanofça	200	200
		Toplam	247.703	247.586
		Ilca	341.517	341.655
		Kamaninçe	26.465	27.006
		İslavište	173.314	173.557
		Pivaninçe	193.841	192.203
		Dubniçe	218.945	219.537
		Cuma	87.407	87.490
		Radomir	144.103	144.798,5
		G.Kravište	71.489	71.868
		Sırışnik	247.703	247.586
		TOPLAM	1.503.784	1.505.700,5

Çizelge 14. 1554 TARİHLİ ZEAMET VE TİMAR DEFTERİNE (BOA. MAD.d. 68) GÖRE İLİCA KAZASI TİMAR TOPRAKLARI

Tasarruf Eden	Nahiye İsmi	Köy/Merkez İsmi	Hasıl
Mehmed Sekban	İlca	Grebeşiçe	10.000
Musa b. Piri	İlca	Turnova	5.999
Derviş Mustafa	İlca	İjdiviçe	6.000
Yeniçeri Ahmed Harsak	İlca	Çetirci	9.000
Ali	İlca	Pelanik	6.547
Ali merdüm Mehmed Beg	İlca	Tavaliçe?	6.598
Ahmed b. Solak Davud	İlca	Lalınçe	3.000
İsa b. İlyas	İlca	Zemene	9.000
İbrahim b. Receb	İlca	Gorna ve Dolna Katrişte	3.667
Hasan b. Hüseyin	İlca	İsteniko	2.500
Hüseyin	İlca	Gorna Graşiçe	5.999
Mehmed b. Hamza	İlca	Tirsine	4.000
Ali b. Hamza	İlca	İskaçe	6.000
Yeniçeri Hızır	İlca	İskirmani	9.000
Yeniçeri Yusuf	İlca	Konova	9.000
Aves b. Yusuf	İlca	Vakseva	3.000
Hasan b. Mustafa	İlca	Dolçeva	5.999
Piri b. İbrahim	İlca	İskakaviçe	2.667
Mahmud b. Mehmed	İlca	Trumohar	3.000
Ahmed b. İskender	İlca	Girçoç	5.000
Froz b. Ramazan	İlca	İskakaviçe	3.000
Bayram b. Hasan	İlca	Lalınçe	5.999
Timur b. Tursun	İlca	Trumohar	3.500
Hasan b. Pir Ali	İlca	Hrabniçe	3.000
Hızır b. Mahmud	İlca	Bunova	3.495
İbrahim b. Ali	İlca	İjdiviçe	4.631
Piri b. Mehmed	İlca	Nikolifevçe	5.000
Laçin	İlca	Uzgurova	68.000
Mehmed b. Mustafa	İlca	İsoram	11.175
Yusuf b. Mustafa	İlca	Mazaraç	5.000
İlyas b. Süleyman	İlca	Dojdiviçe	2.481
Hasan b. Kasım	İlca	Gospodine Polye	3.000
Oruç b. Kasım	İlca	Gospodine Polye	3.000
Murad b. Hüseyin	İlca	...	3.000
Piri b. Ali	İlca	Gradişte	2.266
Samir? b. Piri	İlca	İstavko	3.000
...	İlca	Köprü nd.	10.942
Mahmud	İlca	Çirvenyan	6.846
Cafer	İlca	Dolna Eremiye	6.000
Koçi	İlca	Dolna Eremiye	5.999
Saraç Ali	İlca	Lilpaç	6.600
Murad b. Hamza	İlca	Bersin	5.500

Mehmed b. Yeniçeri Ali	İlca	Gorna Pekoniçe	5.000
Kivan	İlca	Tavaliçe	7.000
Kurd b. ... el-Cüнди	İlca	Vetoniçe	3.000
Kâtip Derviş	İlca	Radolofça	10.800
Mehmed Çavuş Muhzirbaşı	İlca	İsmolniçe	11.295
		Toplam	324.505
Kava b. Turhan	İslavişte	Lika	3.367
Mehmed b. Hızır	İslavişte	Dolna Tlamina	3.434
Bali b. Davud	İslavişte	İsveti Nikola?	4.414
Mustafa b. Hüseyin	İslavişte	Dolna Lomniçe	5.000
Durmuş b. İbrahim	İslavişte	Çereşnova	3.000
Derviş	İslavişte	Gimofça	6.000
Koçi Süleyman	İslavişte	Lumniçe	16.500
Mehmed b. İskender	İslavişte	Gorna Tlamina	2.500
Mahmud b. Hızır	İslavişte	Otoroşniçe	3.000
Eyne Beg b. Hamza	İslavişte	Radivojide	4.680
Mustafa b. İbrahim	İslavişte	Dolna Brkoŭça	4.500
Kurd b. Orhan	İslavişte	Sedlarçı	2.199
Ekdir?	İslavişte	Odime	3.000
Kurd b. Rekoç?	İslavişte	Otoroşniçe	3.000
Mahmud b. Bali	İslavişte	Gorna Dilboçiçe	3.016
Cafer b. Yeniçeri İlyas	İslavişte	Odime	3.000
Sefer? ve merdüm Kâtip Mehmed	İslavişte	İspanca	3.000
Eyne Gazi b. İskender	İslavişte	Mojdivvyak	6.000
Mehmed	İslavişte	Kristovdol	3.395
Mustafa b. Mehmed	İslavişte	Petraliçe	3.733
Mahmud b. Selim	İslavişte	Çerevidol	3.225
Pir Ahmed	İslavişte	İstraçin	6.963
İlyas b. Evrenos	İslavişte	Kutigerçi	3.057
Mustafa b. Ahmed	İslavişte	Oşçani	3.000
Hasan?	İslavişte	Gulniçe	3.644
Süleyman b. Hızır	İslavişte	Dobrotiniçe?	3.101
Hızır b. Yakub	İslavişte	Preŭliçe?	2.500
Mahmud b. Mustafa	İslavişte	Milutiniçe	2.661
Hüseyin b. Mahmud	İslavişte	Gorna Pekolniçe	3.000
Cafer Çavuş	İslavişte	Şehri- viran	6.935
		Toplam	124.824
Karamanlu Gırci?	Piyaniçe	Vetrine	5.765
Yeniçeri Ali	Piyaniçe	İliye	9.000
Mustafa b. Musa	Piyaniçe	Grad	3.000
Mehmed b. Suci? Hamza	Piyaniçe	Dolna Lukoviçe	3.194
Solak Hasan	Piyaniçe	Preboloşne	16.500
Mustafa b. Mehmed	Piyaniçe	Virçi	4.400
Ahmed b. Mehmed	Piyaniçe	Kiselice	3.000
Nevezad?	Piyaniçe	Gabrova	4.000
Şeref b. Eyne Beg	Piyaniçe	Grad Çesne	3.000

Torbacı Hüseyin	Piyaniçe	Dıraççe	10.450
Mustafa b. Turhan	Piyaniçe	Suşçe	3.000
Hasan b. Hamza	Piyaniçe	İstrofça	9.000
Oruç b. Evrenos	Piyaniçe	Virçi	3.000
Hasan b. Mahmud	Piyaniçe	Gabrova	3.000
Mehmed b. Hüseyin	Piyaniçe	Goma Çirkvineç	5.538
Mustafa b. Mehmed	Piyaniçe	Cera	5.999
Bali b. Hüseyin	Piyaniçe	Grad Çesne	3.000
Murad b. Çavuş	Piyaniçe	Grad Çesne	3.000
Bali b. Ali	Piyaniçe	Suşçe	2.022
Ali b. Aves	Piyaniçe	Gavrilani	2.220
Ibrahim b. Mustafa	Piyaniçe	Dobridol	3.000
... b. Hızır	Piyaniçe	Golşova	3.000
Hasan b.	Piyaniçe	... ve gayri	3.898
Mustafa b. Mehmed	Piyaniçe	Gabrova	3.000
Derviş b. Çavuş	Piyaniçe	Grad Çesne	2.043
Bali b. Ahmed	Piyaniçe	Suşçe	3.000
Sarı Yusuf	Piyaniçe	Kosoviçe	4.565
Mahmud	Piyaniçe	Bogorodiçe	5.999
İskender Çavuş	Piyaniçe	Çareva Bile	14.000
		Toplam	144.593
Solak Ali	Dubniçe	Bolanova	15.000
Mahmud	Dubniçe	Bistriçe	8.346
... İskender	Dubniçe	Novasil	9.000
Hızır b. Ali	Dubniçe	İstare	6.500
Hasan b. Kemal	Dubniçe	Lisiya	16.978
Murad b. İsa	Dubniçe	Moştançe	3.441
Yusuf b. Hüseyin	Dubniçe	Goma Kuça	5.000
Süleyman b. Kaya	Dubniçe	Katrişte	3.940
Süleyman b. Eynehan	Dubniçe	Karaman Obası	3.000
Mustafa b. Yakub	Dubniçe	Oranova	4.597
Abdi b. İskender	Dubniçe	Sinor nd. Kozniçe	3.000
Ali b. Hasan	Dubniçe	Hacı Halil	3.000
Mehmed b. Murad	Dubniçe	Dolna Resime	2.186
Ahmed b. Kâtip Yusuf	Dubniçe	Çervişte	3.000
Kurd b. Kâtip Yusuf	Dubniçe	Çervişte	3.000
Murad b. Turhan	Dubniçe	Gabreşova	3.000
Hızır b. Bavezid	Dubniçe	Mursallu	3.080
Budak b. Yusuf	Dubniçe	Kraşova	3.000
Ali	Dubniçe	Oranova	6.887
Süleyman b. Abdullah	Dubniçe	Çoçli an gayri	3.000
Abdi b. Tur. Ali	Dubniçe	Gabreşova	3.000
Mehmed	Dubniçe	Lisine	4.000
İlyas b. İshak	Dubniçe	Toroskova	3.000
Ali b. Mehmed	Dubniçe	Drenova	2.100
Ali b. Evrenos	Dubniçe	Krupnik	4.000

Kasım b. Ahmed	Dubniçe	Krupnik	3.000
Mustafa b. Eyne Beg	Dubniçe	Krupnik	3.207
Hüdaverdi	Dubniçe	Gabrova	13.000
Yusuif b. Iskender	Dubniçe	Bana	5.999
Mustafa b. Ali	Dubniçe	Pastre	3.000
Murad b. Ali	Dubniçe	Gorna Virbovnik	2.530
İsa b. Yunus	Dubniçe	Gorna Virbovnik	3.000
Piri b. Hacı Bayram	Dubniçe	Gabreşova	2.000
Derya b. Mehmed	Dubniçe	Gorna Kozniçe	4.599
Hızır b. Koçi	Dubniçe	Poromin	4.390
Ali b. Süleyman	Dubniçe	İstaridol	4.500
Hüseyn Solak	Dubniçe	Milamolav	15.000
İbrahim b. Mustafa	Dubniçe	Sinor	3.359
İbrahim b. Mustafa	Dubniçe	Krupnik	3.000
İsa b. Timur	Dubniçe	Graçeva	6.309
Ali b. Yusuf	Dubniçe	Karaman Obası	3.000
Sinan b. Mahmud	Dubniçe	... ve gayri	2.748
Mehmed	Dubniçe	Krayniçe ...	5.999
İshak Çavuş	Dubniçe	Ofçar ...	9.400
... Çavuş	Dubniçe	İslatine	7.558
İbrahim b. ... Beg	Dubniçe	Krupnik	3.000
Süleyman b. Ali	Dubniçe	Rilye	3.000
Ali b. merdüm Ali Paşa	Dubniçe	Drenova	9.292
Cafer	Dubniçe	İstoniçe	6.000
Ali b. Iskender	Dubniçe	Kırklar	3.000
Ali	Radomir	Toplam	254.945
Kasım b. Iskender	Radomir	Medven	5.000
Mehmed b. Mahmud	Radomir	Uğlarçe	4.000
Ali b. Mahmud	Radomir	Virbe	6.000
Budak b. Ali	Radomir	Nekovançe	9.000
Bali b. Ramazan	Radomir	Beladeva	2.095
Ali b. Mustafa	Radomir	Lopojet	4.495
Bali b. Yusuf	Radomir	Dolna Leskofça	3.000
... b. Ali	Radomir	Rahovlat	5.999
Saruban b. Hamza	Radomir	Arbanas	3.000
Ramazan b. Mehmed	Radomir	Kopaniçe	3.000
Kurd b. Kaya	Radomir	Çoklova	4.400
Ömer b. Bayezid	Radomir	Keltobek	3.172
Mehmed b. Mahmud	Radomir	Dolna Rayçe	3.000
Rüstem b. Hasan	Radomir	Oşofça	4.234
Mustafa b. Iskender	Radomir	Gorna Banıçe?	8.600
Mehmed b. Hızır	Radomir	Sedlarçi	4.000
Mehmed b. Mustafa	Radomir	Gorna Leskofça	6.558
Mustafa b. Kemal	Sirişnik	Toplam	79.553
	Sirişnik	Dolna Kritene	6.050
	Sirişnik	Divlene	8.910

Divâne Veli	Sirışnik	Murine	5.999
Hüseyin b. Hasan	Sirışnik	Goma Sekirma	2.237
Ali b. Hızır	Sirışnik	Odraniçe	2.286
Hızır b. İlyas	Sirışnik	Kalişte	9.000
Hüseyin b. İskender	Sirışnik	Goma İhmeline	3.000
Ali b. Mustafa	Sirışnik	Dolna ...niçe?	3.300
Ramazan b. Mustafa	Sirışnik	Dolna İhmeline	5.999
Hüsrev b. Mehmed	Sirışnik	Desislavçe	3.000
Hüseyin b. Bayezid	Sirışnik	...	3.000
Divâne Hamza	Sirışnik	Raykoloftça	6.000
Kirci? b. Burak	Sirışnik	İvlaci Tobci	3.944
Divâne Mustafa	Sirışnik	Kosava	5.999
Bayezid b. Mustafa	Sirışnik	Drilka Luka	4.000
Hızır b. Hamza	Sirışnik	İlidol	3.000
Bayezid b. Mehmed	Sirışnik	Dolna Lubata	3.500
Ali b. Mahmud	Sirışnik	İsveti Nikola	2.558
Saraç Yusuf	Sirışnik	İvranya İstene	5.136
Mustafa b. Yusuf	Sirışnik	Penkofça	3.000
Ramazan b. Mustafa	Sirışnik	Nikofça	2.445
Sefer b. Mustafa	Sirışnik	Desislavçe	4.000
Bali b. İsa	Sirışnik	Rayançe	2.900
Yusuf b. İskender	Sirışnik	Bobova	2.214
Kur Ali b. Ahmed	Sirışnik	İstanoftça	3.770
Mehmed b. Mustafa	Sirışnik	Plaşniçe	2.393
Hasan merdüm Bali Paşa	Sirışnik	Goma Vırabça	5.000
Süleyman b. Mehmed	Sirışnik	Berendi?	4.000
Deviş b. Hızır	Sirışnik	Sredne Koritene	5.999
Durmuş b. Mehmed	Sirışnik	Plaşniçe	3.000
Osman b. Mehmed	Sirışnik	Lubata	4.000
Mehmed	Sirışnik	Prazno Glava	5.000
...	Sirışnik	Selişnidol	2.708
Hasan b. Eyne Beg	Sirışnik	Dolna ...	3.000
Piri b. Ali	Sirışnik	Apsarca	5.000
Mehmed b. Kaya	Sirışnik	Volçanitee?	3.000
Mahmud b. Ali	Sirışnik	Kovaçoç	3.000
Mehmed b. Ali	Sirışnik	Bobova	2.000
Mustafa b. Davud	Sirışnik	Kosaca?	5.999
Mehmed b. Koçi Yusuf	Sirışnik	Şibkofça	2.500
Piri b. Doğançı Kaya	Sirışnik	Arkaviçe?	2.250
Ali b. Doğançı Kaya	Sirışnik	Arkaviçe?	2.250
Mahmud b. Mehmed	Sirışnik	Apsarca?	2.500
Turak b. ...	Sirışnik	Debela Glava	3.000
Sefer b. Bali	Sirışnik	Kalotince	3.000
Sefer b. Mehmed	Sirışnik	İsmirovdol	3.000
Musa b. Timur	Sirışnik	Borofça	3.000
Hızır b. Resuç	Sirışnik	İvlasnofça	2.600

Osman b. Solak Süleyman	Sırışnik	Dolna Lukaviçe	3.000
Derviş b. ...	Sırışnik	Boran?	3.000
Mehmed b. Mustafa	Sırışnik	Paniçar Kopareva	5.999
Mustafa b. Osman	Sırışnik	Kalotince	3.000
Murad b. İbrahim	Sırışnik	Nefs-i Sırışnik	5.999
Mustafa b. Resuç	Sırışnik	Bistre?	3.000
Hasan b. Ahmed	Sırışnik	Gorna Kobile	2.848
Bilal b. Abdi	Sırışnik	...dol	6.800
Ali b. Kaya	Sırışnik	...ofça	3.000
Mehmed b. Abdi Cümdi	Sırışnik	Kaliniçe Borofça	2.477
Divâne Hamza Cümdi	Sırışnik	Raykofça?	6.000
		Toplam	228.569
Ali b. Mehmed	G. Krayişte	Dobridol	3.000
Mehmed b. ...	G. Krayişte	İzvor	3.000
Mehmed b. Mustafa	G. Krayişte	İzlogost	2.272
İbrahim b. Yusuf	G. Krayişte	Dolna Virabça	3.000
Mehmed b. Davud	G. Krayişte	Dolna Uyne	3.104
Aves b. Mustafa	G. Krayişte	Dobromince	2.559
Derviş b. Yusuf	G. Krayişte	Kiseliçe	4.000
Timur b. Ramazan	G. Krayişte	Uşi	5.999
Mustafa b. Hızır	G. Krayişte	Dolna Kobile	6.599
Mustafa Çavuş	G. Krayişte	Dolna Sekima	9.716
		Toplam	43.249
		İlica	324.505
		İslavişte	124.824
		Pivaniçe	144.593
		Dubniçe	254.945
		Radomir	79.553
		Sırışnik	228.569
		G. Krayişte	43.249
		TOPLAM	1.200.238

Çizelge 15. 1572'DE İLİCA KAZASI TİMAR TOPRAKLARI

Tasarıf Eden	Nahiye	Nefs/Köy/Mezra	Haslatlar-Akçe	
			Defter	Hesaplanan
Rıdvan Kethüda	İlica	Dolna Krebeştiçe	9.954	9.634
Ahmed b. Abdi b. Kasım Beg	İlica	Perivol (Perfol)	15.000	15.099
Ahmed b. Abdi el-mezbur	İlica	Mezra-i Grynıçe nd. Kone	2.000	2.000
Eynehan Bosna	İlica	Sinor	6.800	6.795
Eynehan Bosna	İlica	Dilçeva	5.245	5.245
Mustafa b. İlyas maa ...	İlica	İpsarca?	19.000	19.590
Timur Hersek maa ...	İlica	İrjıdaviça (Rizdaviçe)	15.047	14.607
Mehmed	İlica	Lozne	13.251	13.251
Mehmed	İlica	Mezra-i Orpüsa?	443	443
Ferhad	İlica	Şuşkofça	3.500	3.500
Ferhad	İlica	Sipoşana	1.500	1.500
Salih b. Nasuh Kethüda maa ...	İlica	Trumohar	13.000	13.010
Süleyman Solak	İlica	Lalinçe	9.000	8.990
... b. Mustafa	İlica	Anborani	10.000	10.010
Mahmud b. Ahmed Beg maa ...	İlica	Graştıça	18.000	18.000
Kurd b. Mustafa maa ...	İlica	Bunova	4.156	4.151
Piri b. Ali maa ...	İlica	Dojdoviçe	4.977	4.762
Yunus ve ... Mehmed ve gayrihi	İlica	Kovnov	6.894	6.830
Ali-i Mora	İlica	İskakaviçe	13.000	12.997
Musa Çavuş Mirmiran Rum-ili	İlica	Koplofça	10.000	10.011
Ali İlica	İlica	Kosorino	465	465
Ali İlica	İlica	Dolmeno	1.151	1.151
Ali İlica	İlica	Mezra-i Selnik	1.450	1.450
Bali b. Kaplan maa ...	İlica	Gorna Bekolniçe	6.000	6.100
Baba Ali	İlica	Nikoliçeve	4.500	4.500
İskender b. Abdullah maa ...	İlica	Gorna Krebeştiçe	10.093	10.093
Mehmed b. Ali maa ...	İlica	Parlova	2.484	2.489
Ferhad Bosna maa ...	İlica	Çetirci	9.230	9.285
Ferhad Bosna maa Mustafa b. İbrahim	İlica	Mezra-i Bamin	2.867	2.867
Mehmed İlica maa ...	İlica	Pelanik	17.316	17.316
Mustafa Çavuş mirmiran	İlica	Zemene	4.000	4.048
Mehmed Kethüda-i Hzır Paşa	İlica	Mazaraç	4.345	4.342
Mehmed Kethüda-i Hzır Paşa	İlica	Mazaraç nd. Delvine	1.724	1.664
Mehmed b. Cafer	İlica	Gırbine	6.000	5.800
Ali merdüm Mahmud Beg	İlica	Bresniçe	2.000	2.000
Ali merdüm Mahmud Beg	İlica	Gorna Katrışte	6.000	6.000
Ali merdüm Mahmud Beg ve hisse-i Osman b. Hacı Yusuf	İlica	Manastır Obrzam? der nezdi karye-i Tavalıçe tabi İlica	400	400
Laçın ... maa ...	İlica	Uzğurva	6.600	6.600
Mustafa b. Mehmed maa ...	İlica	İsmoliçne	7.698	7.698
Mahmud b. Mehmed	İlica	Zeravine	2.700	2.700
Halil maa ...	İlica	Gırçofça	5.754	5.754
Osman b. Hacı Yusuf maa ...	İlica	Dolna Katrışte	6.000	6.000

Süleyman ve Musa b. Cündi, Ali	İlca	Vabova	4.562	4.562	4.562
Süleyman ve Musa b. Cündi, Ali	İlca	Mezra-i Belçova	215	215	215
Musa b. Piri maa ...	İlca	Timofça nd. Drenova	8.500	8.500	8.600
Mehmed b. Hamza maa ...	İlca	Tirsine	4.280	4.273	4.273
Mustafa b. Kasım	İlca	Şuşkofça	3.000	3.000	3.000
Hüseyn b. Ahmed	İlca	İvrança	3.000	3.000	3.000
Bayram b. Hasan maa ...	İlca	Timovlog	533	530	5.300
Hasan b. Ahmed	İlca	Gorna Leska	2.809	2.809	2.809
Abdi b. Cündihan maa ...	İlca	Gradişte	3.025	3.025	3.025
Hasan b. İlyas	İlca	Mezra-i Vârince? der nezdî karye-i Dilçeva	800	800	800
Sobyar? maa ...	İlca	İsteniko	5.744	5.744	5.744
Seydi b. Mahmud maa ...	İlca	İvlas Gradişte	3.216	3.211	3.211
Mahmud b. Bali ve Ali	İlca	Gospodine Polve	3.934	3.934	3.934
Hasan Solak Ohri	İlca	Köprü nd. Nevestindol	6.000	6.000	6.000
Ibrahim Çavuş mimiran	İlca	İskimani	4.870	4.880	4.880
Mehmed b. Sinan Beg	İlca	Kalulik	1.200	1.225	1.225
Mehmed b. Sinan Beg	İlca	İstramaş	1.000	1.000	1.000
Ibrahim merdüm merhum Mehmed Paşa	İlca	Gırlana	1.972	1.972	1.972
Hürrem b. Mehmed	İlca	İstaridol	1.305	1.305	1.305,5
Mustafa	İlca	Mezra-i Radomir der nezdî karye-i Trumohar	600	600	600
Abdi b. Mehmed	İlca	Mezra-i Çereşnoفا der nezdî karye-i Gurubanoفا	202	202	202
Hamza b. Hüseyn	İlca	Mezra-i Delvine der nezdî karye-i Mazarac	360	360	360
Abdi b. Mehmed	İlca	Serasesan der nefs-i İlca (Baş bekçilerin koruma gelirleridir.)	2.274	2.274	2.274
Abdi Delvine maa ...	İlca	İhtisab ve ihzar der nefs-i İlca (İlca Belediye ve mahkeme ücretleri)	6.100	6.100	6.100
Rıdvan Kethüda	İlca	Mezra-i Kudmanova der nezdî karye-i İsmoliqne	500	500	500
...	İlca	Manastir İsveti Olça der Eğridere	---	---	---
Ahmed b. Timurhan	Kamanıçe	Toplam	359.545	364.038,5	364.038,5
		Hırçınıçe (Hrabiniçe?)	1.456	1.456	1.456
		Toplam	1.456	1.456	1.456
Rıdvan Kethüda	İslavişte	İvanofça nd. Lumniçe	1.961	1.961	1.961
Ali İlca	İslavişte	Mezra-i Çeme ab der nezdî karye-i Petraliçe	450	450	450
Abdi b. Mehmed	İslavişte	Lipve (Libe)	3.263	3.264	3.264
Ramazan Ohri maa ...	İslavişte	Konopniçe	24.298	24.298	24.298
Kırçovalı Hamza	İslavişte	Poderikon	4.000	4.090	4.090
Kırçovalı Hamza	İslavişte	Tesnidol nd. İrganova	1.600	1.600	1.600
Kırçovalı Hamza	İslavişte	Mezra-i Gorna Lipve nd.	435	435	435
Kırçovalı Hamza	İslavişte	Lika	3.140	3.100	3.100
Kırçovalı Hamza	İslavişte	Brezniçe	230	230	230
Kırçovalı Hamza	İslavişte	Mezra-i Milçindol der nezdî karye-i Çereşnova	225	225	225
Kırçovalı Hamza	İslavişte	Çetoviçe	8.075	8.075	8.075
Ibrahim merdüm merhum Mehmed Paşa	İslavişte	Oglun	3.686	3.686	3.686
Ibrahim merdüm merhum Mehmed Paşa	İslavişte	Metajova	2.285	2.285	2.285
Pervane	İslavişte	Golema Çirtorya	2.600	2.600	2.600
Pervane	İslavişte	Dojna Dilboçiçe	850	850	855

Pervane	İslavişte	Başteva	580	580
Pervane	İslavişte	Kristovdol	3.845	3.845
Kivan? merdüm Mahmud Beg	İslavişte	Tlamina-i Gorna	7.607	7.607
Ibrahim b. Mehmed maa ...	İslavişte	Gradiçe	10.232	10.262
Durak maa ...	İslavişte	Dolna Lomniçe	4.284	4.284
Hasan maa ...	İslavişte	İsveti Petka	2.993	3.093
Mustafa Çavuş Mirmiran maa ...	İslavişte	Milutiçe	12.000	12.002
Mehmed	İslavişte	Kirkra (Kirkova)	3.647	3.647
Mehmed	İslavişte	Mezra-i Dren der nezdî Kirkra	303	305
Hasan merdüm Mahmud Paşa	İslavişte	Moğivvak	6.000	6.002
Piram b. Hasan ve İlyas b. Bali	İslavişte	Ginoçfa	9.000	9.000
Hasan b. Abdullah	İslavişte	Kirlatiçe	3.416	3.416
Ali b. Budak	İslavişte	Radibojde	3.760	3.760
Ali b. Budak	İslavişte	Soşovçe	1.240	1.240
Hürem b. Mehmed	İslavişte	Çereşnova	2.581	2.581
Osman b. İsa	İslavişte	Jedilova	5.728	5.628
Ahmed b. İskender maa ...	İslavişte	Liposniçe	4.730	4.740
Hasan	İslavişte	Gulitiçe	2.943	2.943
Hasan	İslavişte	Petroniçe	703	703
Hüseyin	İslavişte	Oşçani	3.422	3.422
Piri Ali ve Mustafa b. Eyne Beg	İslavişte	Dobroniçe	5.000	5.000
Ibrahim b. Kasım	İslavişte	Gaberova	3.000	3.000
Hidir b. İlyas ve Şah veled	İslavişte	Dolna Tlamina	5.000	5.000
Bali maa ...	İslavişte	Dolna Radibojde	4.900	4.900
Timur b. Hasan	İslavişte	Çerevidol	2.616	2.616
Timur ve Kasım el-mezbur	İslavişte	Mezra-i Gorna Tlamina	254	255
Mehmed b. Yeniçeri Musa ve Rüstem b. Kara Hamza	İslavişte	Mala Çirtorva	4.000	3.931
Ali maa ...	İslavişte	Sedlarçı	3.232	3.232
Süleyman b. Yusuf	İslavişte	Gorna Dilboçiçe	1.491	1.491
Kurd maa ...	İslavişte	Gorna Odrine	3.533	3.533
Osman b. Şehsuvar maa ...	İslavişte	Çüdiçe	3.200	3.204
Ali	İslavişte	Grajđani	2.525	2.620
Poldes? (Yoldaş)	İslavişte	İşpatanca	1.315	1.319
Mustafa b. Mehmed maa ...	İslavişte	Dolna Pekolniçe	3.879	3.859
Mehmed	İslavişte	Otorosniçe	18.000	18.000
Mustafa der gah-i âli	İslavişte	İstraçin	11.000	11.000
Boldaş b. Ali	İslavişte	Mezra-i Radniçe	907	892
Rüstem b. Yakub	İslavişte	Uzema	1.815	1.815
Hasan b. Yunus	İslavişte	Bukoyani	600	600
Seydi b. Ahmed	İslavişte	Mezra-i Gramada	495	500
Seydi b. Ahmed	İslavişte	Mezra-i İstara Petraliçe	212	212
Abdi b. Mehmed	İslavişte	Mezra-i Damiş der nezdî karye-i Gurubanofça	270	270
Abdi b. Mehmed	İslavişte	Manastir Bogoslavçe der nezdî Gorna Kratova	247	247

		Toplam	223.596	223.710
Timur Hersek maa ...	Piyaniçe	Gabrova	6.000	6.000
Cafer ve Derviş b. İsa	Piyaniçe	Çeravariçe	3.703	3.703
Zemati-i Bevvab Ramazan maa ...	Piyaniçe	Grad	21.603	21.603
Pervane-i Ohri maa ...	Piyaniçe	Trebovište	22.940	23.000
İlcalı Mehmed b. Abdullah	Piyaniçe	Diraçe	7.500	7.500
Hasan Ohri Solak	Piyaniçe	Kosofça	4.000	4.005
Hasan Ohri Solak	Piyaniçe	Kosoviçe	3.000	3.005
Mahmud birader Hüseyin, Mehmed Paşa (Vezir-i âzam)	Piyaniçe	Çareva Seie (Bile) maa ...	6.966	6.962
Mahmud birader Hüseyin, Mehmed Paşa (Vezir-i âzam)	Piyaniçe	Selnik	3.208	3.220
Mahmud birader Hüseyin, Mehmed Paşa (Vezir-i âzam)	Piyaniçe	Mezra-i Borine	1.239	1.239
Mahmud birader Hüseyin, Mehmed Paşa (Vezir-i âzam)	Piyaniçe	Mezra-i Nikola der nezdî Ocipal	480	480
Kivan Çavuş Mirmiran Rum-ili	Piyaniçe	Grilani	10.300	10.300
Mehmed b. Mustafa	Piyaniçe	Dolaniçe	9.000	9.010
Delvineli Abdi maa ...	Piyaniçe	Dolna Çirkvineç	8.353	8.353
Delvineli Abdi maa ...	Piyaniçe	Yilhova	7.000	7.000
Bosna Yahya maa ...	Piyaniçe	Kalimançe	16.815	16.797
Ali	Piyaniçe	Gorna Lukoviçe	7.999	7.999
Ahmed Dimetoka maa ...	Piyaniçe	Paniçar	18.538	18.533
Mustafa Çavuş	Piyaniçe	İsmerdesniçe	6.000	6.000
Mehmed b. Sinan	Piyaniçe	Brlog	6.000	6.000
Mehmed b. Sinan	Piyaniçe	Mezra-i İsmoloş	295	295
Mustafa b. Mehmed maa ...	Piyaniçe	Virçi	8.808	8.788
Hasan b. Ali maa müsterek	Piyaniçe	Suşiçe	5.000	5.002
Yoldaş	Piyaniçe	Kostindol	841	841
Ahmed b. Musa	Piyaniçe	Dobridol	1.795	1.795
Mehmed Kuyucu (Kapuci) Hamza	Piyaniçe	Dolna Lukoviçe	3.653	3.653
Hüseyin maa müsterek	Piyaniçe	Lesniçe	4.366	4.366
Bayram maa müsterek	Piyaniçe	Bogorodiçe	5.200	5.175
Bayram ve Ahmed b. Mehmed el-mezburan	Piyaniçe	Mezra-i Blato	800	800
Ali b. Üveys ve Mustafa b. Hasan Çavuş	Piyaniçe	Ocipal	6.000	6.000
Mehmed ve Kurd veledan Kâtip Yusuf'ber-vech-i iştirak	Piyaniçe	Istanimir	4.313	4.310
Mehmed ve Kurd veledan Kâtip Yusuf'ber-vech-i iştirak	Piyaniçe	Gorna Izvegri	1.687	1.687
Hızır b. Murad maa ...	Piyaniçe	Vetrine	5.000	5.000
Oruç b. Yusuf	Piyaniçe	Gavrilani	1.100	1.100
Ahmed b. Mehmed ve Kasım b. Murad	Piyaniçe	Kiseşiçe	5.600	5.600
Bali b. Mustafa	Piyaniçe	Kolşova	2.825	2.825
Süleyman b. İbrahim maa müsterek	Piyaniçe	Maçofça	1.921	1.921
Süleyman el-mezbur ve Mahmut	Piyaniçe	Mezra-i Nikola Bali	1.213	1.213
Ahmed merdüm Ahmed Beg	Piyaniçe	Çirkvineçi Bala	2.000	2.000
Süleyman Çeribaşı	Piyaniçe	Srebrenik	200	200

		Toplam	233.408	233.280
Derviş ve Hüseyin b. Mustafa Çavuş ve Kasım Çavuş Dergâh-ı el-mezbur	Dubniçe	Lihotiçe (Liçoniçe)	9.155	9.155
Süleyman Solak	Dubniçe	Segit Obası	853	863
Abdi b. Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Köhne Kozniçe	1.062	1.062
Mehmed	Dubniçe	Mezra-i Glavişte	900	600
Mehmed	Dubniçe	Paşa Yiğit	550	550
Hasan b. Ali	Dubniçe	Tekye köyü	250	250
Hasan b. Ali	Dubniçe	Mezra-i Krişheva der nezdi karye-i Osenova	430	430
Hasan b. Ali	Dubniçe	Mezra-i Kistina	230	230
Hasan b. Ali	Dubniçe	Mezra-i Çurova? der nezdi Padeş	40	40
Hasan b. Ali	Dubniçe	Mezra-i Oslava der nezdi karye-i Osenova	95	95
Hasan ve Musa	Dubniçe	Pastre	4.230	4.230
Ahmed b. Musa el-nezbur	Dubniçe	Mehmedli	750	750
Mahmud b. Mustafa ve İlyas b. Murad	Dubniçe	Süleymanlı	5.000	4.999
Mustafa Çavuş Dergâh-ı âli	Dubniçe	Kraniçe	14.366	14.405
Ferhad Çavuş Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Gabrova	6.500	6.203
Ferhad Çavuş Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Dolna Virbovnik	9.738	9.938
Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Bistriçe	7.081	7.021
Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Küçük Mürsel Obası	788	788
Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Poromin	4.510	4.510
Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Doğancılar	420	420
Süleyman Kâtip defter Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Mezra-i Belçin	200	200
Mustafa Çavuş Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Krupnik	15.000	15.000
Rüstem Çavuş Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Kamanik	9.821	9.821
Rüstem Çavuş Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Mezra-i Belova der nezdi karye-i Belarava	1.730	1.730
Hidir Çavuş Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Gorna Fuça	17.000	16.860
Mehmed Çavuş Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Leskova	21.000	21.000
Hüseyin b. Abdullah	Dubniçe	Novasil	9.665	9.591
Karaca Kethüda ve Mehmed b. Hürem	Dubniçe	Sarular nd. Tekürpınarı	9.246	9.244
Arnavud Mustafa ve Bulgar Mustafa ve gayri (Ali b. Derviş)	Dubniçe	Uranova	17.000	20.104
Ahmed Çavuş Mirmiran Rum-ili	Dubniçe	Gorna Virbovnik	7.700	7.700
Ali maa müsterek	Dubniçe	Polatova (Bolanova)	7.803	7.781
Mustafa ve Mehmed ve gayri (Ayas b. Yusuf)	Dubniçe	Drenova	17.096	17.137
Mehmed b. Yusuf	Dubniçe	Sinor nd. Kozniçe	6.000	6.001
Ali b. Süleyman	Dubniçe	Sofular	3.000	3.000
Mansur b. Cüdi Uzgur maa müsterek	Dubniçe	Orahoviçe	9.000	9.001
Musa b. Yusuf	Dubniçe	Hamzabeyli nd. Bistriçe	6.000	6.005

İhtiyar? b. Solak Ali	Dubniçe	Çervişte	6.000	6.000
Bosna Musa merdüm ...ci Mehmed Bey	Dubniçe	Gabreşova	6.000	6.100
Ali b. Derviş	Dubniçe	Kremenik	2.955	2.955
Ali b. Derviş	Dubniçe	Mezra-i Yelhoodol	444	444
Hüsrev b. Abdullah	Dubniçe	Dokatiçeva	3.500	3.500
Halil vl. Yahya Ağa	Dubniçe	Kirebikal	2.783	2.783
Halil vl. Yahya Ağa	Dubniçe	Plajeva	2.516	2.516
Bulgar İskender maa gayri	Dubniçe	Gorna Babine	4.300	4.295
Bulgar İskender	Dubniçe	Babine-i diğer der nezdi Fuça (Koça)	1.768	2.768
Bulgar İskender	Dubniçe	Babine-i diğer	1.702	1.702
Mehmed b. Hasan	Dubniçe	Dolna Logodaz	5.074	5.074
Ali b. Mehmed ve Rüstem b. Mustafa	Dubniçe	Osman Fakih	1.571	1.571
Ali b. Mehmed ve Rüstem b. Mustafa	Dubniçe	Çoçli	3.933	3.933
Ali b. Mehmed ve Rüstem b. Mustafa	Dubniçe	Uzuncalar	1.849	1.849
Ali b. Mehmed ve Rüstem b. Mustafa	Dubniçe	Mezra-i Gorna Draçova?	414	415
Hürrem b. Mehmed ve Murad b. Piri	Dubniçe	Kraşeva	7.372	7.372
Ahmed Kâtip Defter Dergâh-ı âli	Dubniçe	Gorna Pokrovnik	4.094	4.085
Kurd b. Hızır	Dubniçe	Dilboçiçe	6.000	5.900
Nasuh	Dubniçe	Lisiya	4.924	4.924
Mehmed b. Hürrem	Dubniçe	Moştançe	964	964
Halil	Dubniçe	Mursallı	3.021	2.921
Hasan ve Rüstem veledan İshak Çavuş ve Mustafa	Dubniçe	Ofçar	8.279	8.379
Cafer b. Mehmed	Dubniçe	Aydın Obası nd. Ömeroğulları	3.000	2.895
Mahmud b. Yeniçeri Karagöz ve Hüseyin b. Ahmed	Dubniçe	Karaman Obası	6.000	6.000
Bali b. Timur	Dubniçe	Gorna Koznik	5.605	5.625
Mustafa b. Kurd ve Ali b. Derviş	Dubniçe	Kırçine	5.000	5.000
Mustafa b. Kurd ve Ali b. Derviş ve İbrahim b. Ahmed	Dubniçe	Mezra-i Kuça Kırçine ve İslatine	2.000	2.002
Mehmed b. Mustafa	Dubniçe	Hacı Halil nd. Aslanhanlar	2.439	2.325
Hasan b. Eyne Beg	Dubniçe	Taşkesen	1.429	1.429
Hasan b. Eyne Beg	Dubniçe	Dilküler	770	794
Hasan b. Eyne Beg	Dubniçe	Karamanlı	445	445
Derviş b. Hüsrev	Dubniçe	Batşayış nd. Baçimli	1.329	1.319
Derviş b. Hüsrev	Dubniçe	Rahmanlı	835	935
Derviş b. Hüsrev	Dubniçe	Eyneller	458	458
Hüseyin b. Eyne Beg	Dubniçe	Çıklova	800	790
İbrahim b. Üveys ve Süleyman b. Cündi	Dubniçe	Gorna Resine	5.047	5.047
İbrahim b. Ahmed	Dubniçe	Hamidli	1.441	1.439
Mehmed b. Murad	Dubniçe	Dolna Resine	2.114	2.094
Mehmed	Dubniçe	Eyneller nd. Kara Osman Obası	600	600

Kâtip Kıvanç?	Dubniçe	Hacı Ali Obası nd. DerziBaşı	2.000	1.985
Solak Osman	Dubniçe	Mezra-i Ojeşne	1.000	1.000
		Toplam	345.984	349.346
Eynehan Bosna	Radomir	Gorna Rayançe	3.245	3.185
Mahmud b. Mehmed	Radomir	Novasil nd. Keliçoğça	2.037	2.037
Halil maa müşterek	Radomir	Kosturiçe	1.571	1.571
İlcahı Mehmed b. Abdullah	Radomir	Kiriçoğça	3.511	3.511
Ferhad	Radomir	Kırmol	6.720	6.720
... Çavuş Dergâh-î âli	Radomir	Piribotnik	8.500	8.500
Piri b. Bali	Radomir	Baboraç	830	830
Derviş Çavuş Mirmiran Rum-ili	Radomir	Debellug	9.834	9.834
Derviş Çavuş Mirmiran Rum-ili	Radomir	Mezra-i Kusmatıçe	800	800
Kâtip Kıvanç?	Radomir	İzvor	5.000	5.000
Kâtip Kıvanç?	Radomir	Mezra-i Tatar der nezdi karye-i İzvor	550	550
Hüsevin	Radomir	Çinoğça nd. Visofoğa	1.700	1.660
Mahmud b. Ali ve Süleyman	Radomir	Nekovañçe	9.942	9.942
Hüsevin b. Kapucu Hüsevin Çavuş	Radomir	Doykoğça	2.900	2.900
Hüsevin b. Kapucu Hüsevin Çavuş	Radomir	Arbanaş nd. Dolna Leskoğça	3.100	3.100
Kâtip Mehmed	Radomir	Beluvode	8.664	8.664
Hasan	Radomir	Kaslug	7.463	7.463
Şehsuvar maa müşterek	Radomir	Oşoğça	5.107	5.107
Şehsuvar maa müşterek	Radomir	Pripyo	1.240	1.240
İlcahı Rüstem b. Yusuf maa müşterek	Radomir	Medven	5.946	6.306
Hüsevin b. Murad	Radomir	Ruhovlat	4.500	4.500
Mustafa b. Iskender maa müşterek	Radomir	Sedlarçi	5.320	5.320
Saruhan b. Hamza	Radomir	Kopaniçe	5.000	5.000
Ömer b. Bayezid	Radomir	Dolna Rayçe	2.132	2.132
Ömer b. Bayezid	Radomir	Mezra-i Çirmenik	1.512	1.512
Ali b. Kasım	Radomir	İzlatarei	2.664	2.664
İbrahim b. Hasan	Radomir	Timofça	4.476	4.465
Mehmed b. Mustafa	Radomir	Dolna Leskoğça nd. Arbanaş	2.348	2.348
Ali b. İbrahim	Radomir	Uglarçi	2.333	2.333
Piri b. Cündi Hanum?	Radomir	İhtisab ve ihzar nefs-i Radomir	900	900
Tole-Tolçi?	Radomir	Şavarna	1.693	1.693
Ali Bazdar	Radomir	Hranofça	1.545	1.544
		Toplam	123.083	123.341
Mehmed b. Mahmud	G.Krayişte	Gorna Uyne	5.500	5.601
Mahmud b. Mehmed	G.Krayişte	Dolna Ripançe	1.200	1.200
Süleyman Dede maa müşterek	G.Krayişte	Vilçaniçe	3.632	3.632

Pervane	G. Krayište	Braykofça	900	900
Mustafâ Çavuş	G. Krayište	Gabreşofça	963	963
Ali maa müşterek	G. Krayište	Dobroniçe	3.000	3.000
İbrahim Çavuş Mirmiran Rum-ili	G. Krayište	Predostişe nd. Breklene	6.100	6.100
İbrahim Çavuş Mirmiran Rum-ili	G. Krayište	Mezra-i Şibkovei tabi Predostişe	600	600
İbrahim Çavuş Mirmiran Rum-ili	G. Krayište	Manastr Ofça	66	66
İbrahim Çavuş Mirmiran Rum-ili	G. Krayište	Osince	450	450
Solak Mehmed b. Yusuf	G. Krayište	Suşice	3.000	3.000
Hüseyin b. Abdullah	G. Krayište	Dayakofça	4.000	4.000
Yeniçeri Mehmed Sofya maa müşterek	G. Krayište	İzvor	10.321	10.321
Mustafâ b. Ramazan maa müşterek	G. Krayište	Gorna Virançe	5.845	5.845
Budak	G. Krayište	Vladkofça nd. Gorna Sine	9.000	9.000
Boldaş (Yoldaş) ve Yusuf b. Hasan ber-vech-i iştirak	G. Krayište	Berbilofça	5.169	5.194
Boldaş (Yoldaş) ve Yusuf b. Hasan ber-vech-i iştirak	G. Krayište	İzlidol nd. Arkaçova	1.489	1.489
Hüseyin Çavuş degâh-i âli	G. Krayište	Gorna Riparçe	889	889
Kemal b. Eyme Beg	G. Krayište	Çerşnova	6.000	6.000
Murad b. İbrahim maa müşterek	G. Krayište	Dolna Sekima	5.000	5.006
Murad b. İbrahim ve Sefer b. Yunus ber-vech-i iştirak	G. Krayište	Mezra-i Boysetne? Yasikodol	380	380
İsa b. Ramazan maa müşterek	G. Krayište	Uşi	5.500	5.540
Mehmed b. Süleyman	G. Krayište	Dolna Uyne	4.815	4.815
Yahya	G. Krayište	Raygolofça nd. İsveti Nikola	1.700	1.706
Ahmed b. Cüdi Mahmud maa müşterek	G. Krayište	Kozidol	3.553	3.528
Kürd b. Hamza	G. Krayište	Dolna Viraniçe	2.370	2.330
Süleyman Dede maa müşterek	G. Krayište	Vilçaniçe	3.632	3.756
Yusuf b. Hüseyin	G. Krayište	Dolna Çeste	673	673
Hürrem	G. Krayište	Kiseliçe	3.921	3.901
Bali	G. Krayište	Gorna Çeste	3.235	3.235
		Toplam	102.903	103.120
Ridvan Kethüda	Sirişnik	İsveti Nikola der nezdi karye-i İabyani	596	596
Eynehan Bosna	Sirişnik	Mile Komiçe	2.520	2.520
Timur Hersek	Sirişnik	Mezra-i Rakıştec	589	589
Baba Ali	Sirişnik	Dobridol	3.756	3.756
Mustafâ Çavuş Mirmiran Rum-ili	Sirişnik	Yasikodol	2.785	2.785
Ferhad	Sirişnik	Radniçeçe nd. Hodiva	1.480	1.480
Ferhad	Sirişnik	Golojiye	1.800	1.825
Kâtip Mehmed	Sirişnik	Mezra-i Polyani	424	424
Ali b. Mehmed	Sirişnik	Mezra-i Slim?	385	385
Solak Mehmed b. Yusuf	Sirişnik	Yanbeşor	12.000	12.000
Hüseyin b. Abdullah	Sirişnik	Divlene	8.000	7.900

Hızır Yeniçeri	Sırsnik	Kalište	7.425	7.425
Ali maa müsterek	Sırsnik	Gorna Ihmelne	7.500	7.500
Hamza	Sırsnik	Yelihovdol	5.000	5.000
Hamza	Sırsnik	Pusta Bresniçe	875	874
Hamza	Sırsnik	Mezra-i Solakçe	500	500
Mustafa b. Turhan maa müsterek	Sırsnik	Gorna Lubata	5.215	5.215
Hamza	Sırsnik	Hinkofça	1.785	1.785
Mustafa maa müsterek	Sırsnik	Poletensko	10.239	10.245
Mustafa	Sırsnik	Radibojde	6.362	6.362
Mehmed maa müsterek	Sırsnik	İçavitok	4.097	4.097
Mehmed maa müsterek	Sırsnik	Guruinçe	3.791	3.791
Kivan? Ser-çaşnigiran-ı Pertev Paşa	Sırsnik	Kosaca	6.000	6.000
Mustafa b. Abdullah maa müsterek	Sırsnik	Koşava	7.882	7.942
Mustafa b. Iskender	Sırsnik	Raykolofoça nd. İsveti Nikola	7.000	6.901
Ramazan Karagöz	Sırsnik	Rayançe	4.679	4.699
Ferhad Yeniçeri Samakovi	Sırsnik	Dolna Koritene	5.790	5.790
Kürd maa müsterek	Sırsnik	İvranya İstene	5.071	5.121
Kürd maa müsterek	Sırsnik	Berendi	6.000	6.000
Mahmud b. Cündi Hanum?	Sırsnik	Dolna Lubata	5.502	5.508
Ahmed maa müsterek	Sırsnik	Prazno Glaviçe	7.170	7.200
Derviş	Sırsnik	İsmirovdol	3.600	3.625
Derviş	Sırsnik	İsko Kayançe	236	241
Derviş	Sırsnik	Manastır İsveti Nikola der nezdı İvraniçe	250	250
Ahmed b. Yusuf maa müsterek	Sırsnik	Belova	6.816	6.821
Mahmud b. Hüdaverdi maa müsterek	Sırsnik	Dolna Ihmelne	7.492	7.522
Mahmud b. Hüdaverdi maa müsterek	Sırsnik	İrjani	1.060	1.070
Rüstem b. Yakub	Sırsnik	Gorna Glogoviçe	2.135	2.135
Mustafa maa müsterek	Sırsnik	Leva Reka	5.415	5.415
Serfer b. Mustafa	Sırsnik	Desislafçe	8.726	8.726
Süleyman merdüm Pertev Paşa	Sırsnik	Gabrodol	2.105	2.235
Hüseyin Çavuş degâh-ı âli	Sırsnik	Pelatinçe	1.421	1.430
Hüseyin Çavuş degâh-ı âli	Sırsnik	Balmuşinci	1.000	1.196
Ali b. Cafer maa müsterek	Sırsnik	Dolna Beland. Bosilgrad	4.629	4.689
Ali b. Atlı ve diğer Ali	Sırsnik	İsveti Nikola	4.463	4.363
Eyneddin b. Karagöz maa müsterek	Sırsnik	Yanofoça	3.200	3.200
Hüseyin b. Davud	Sırsnik	Kovakofça	3.000	3.000
Receb maa müsterek	Sırsnik	Kalotince	6.000	6.324
Ali b. Mehmed maa müsterek	Sırsnik	Dolna Glogofça	4.179	4.279
Mehmed b. Fakih	Sırsnik	Plasniçe	8.200	8.100

Firoz maa müşterek	Sirişnik	Apsarca	6.000	6.000
Habib? b. Hasan maa müşterek	Sirişnik	Murine	6.000	6.000
Habib? b. Hasan maa müşterek	Sirişnik	Gorna Kobile	2.000	2.000
Hasan maa müşterek	Sirişnik	Miloča	3.517	3.417
Mustafa b. Hidir	Sirişnik	Boroča	1.708	1.728
Mustafa b. Hidir	Sirişnik	Altunan	600	600
Mustafa b. Hidir	Sirişnik	Manastir Isveti Nikola der nezdi karye-i Jabyani	295	285
Mustafa b. Hidir	Sirişnik	Mezra-i Paskal der nezdi Radibojde	205	205
Mahmud b. Abdullah maa müşterek	Sirişnik	Hramniçe	5.676	5.675
Ahmed b. Mahmud	Sirişnik	Dolna Lesne	2.721	2.723
Ahmed b. Davud	Sirişnik	Bistriçe	2.665	2.766
Mehmed b. Pervane	Sirişnik	Debela Glava	776	776
Murad b. Turhan	Sirişnik	Gorna Bresniçe	1.820	1.820
Bahadır b. Mahmud ve Murad b. Turhan el-mezbur	Sirişnik	Dolna Bobova	2.663	2.666
Yoldaş b. ... Beg	Sirişnik	Prazno Glaviçe	7.170	7.170
Musa b. Mahmud	Sirişnik	Selişnidol	2.500	2.485
Yusuf b. Mehmed maa müşterek	Sirişnik	Vidrar	3.646	3.665
Yusuf b. Mustafa maa müşterek	Sirişnik	Gorna Brest	3.753	3.753
Mustafa b. Hasan maa müşterek	Sirişnik	Dilka Luka	4.485	4.485
Ali b. Ramazan	Sirişnik	Preslop	2.374	2.565
Mahmud b. Ali maa müşterek	Sirişnik	Şibkofça	2.616	2.616
Ferhad maa müşterek	Sirişnik	Gorna Sekima	4.300	4.300
Halil maa müşterek	Sirişnik	Gorna Bobova	3.954	3.969
Seydi	Sirişnik	Metohiye	2.862	2.971
Şehsuvar b. Mehmed	Sirişnik	Sredne Koritene	2.000	2.000
Mehmed oğlu Mustafa	Sirişnik	Mezra-i Gabroniçe der nezdi Glogoviçe	600	600
Kurd b. Nasuh	Sirişnik	Mezra-i Uçune?	350	350
Ali merdüm Ferhad Paşa	Sirişnik	Muksul	2.685	2.685
		Toplam	296.086	297.111
		Ilca	359.545	364.038,5
		Kamanıçe	1.456	1.456
		Islavişte	223.596	223.710
		Pivaniçe	233.408	233.280
		Dubniçe	345.984	349.346
		Radomir	123.083	123.341
		G. Kravişte	102.903	103.120
		Sirişnik	296.086	297.111
		TOPLAM	1.686.061	1.695.402,5

Vesika 2/2. 1526'da Köstendil Kazalarından Alınan Nüzül Bedelleri (BOA. MAD.d. 499, s.202.)

۲۰۲

№	Adı	Bedeli
۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۲۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۳۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۴۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۵۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۶۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۷۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۸۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۱	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۲	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۳	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۴	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۵	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۶	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۷	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۸	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۹۹	قوتی ای کتیب	۱۰۰
۱۰۰	قوتی ای کتیب	۱۰۰

Vesika 3/1. 1572'de Halil Paşa İmaret ve Mescidi ile Haraççı Kara Mehmed Medresesi Evkâfları Gelir-Giderleri (TKG. KK. TT.d. 89, vr.397b.)

Handwritten Ottoman tax and revenue records (Vesika) from 1572, detailing the income and expenses of the Halil Paşa Imaret and Mescidi, and the Kara Mehmed Medresesi. The document is organized into sections separated by horizontal lines, with various entries and numerical figures in Ottoman script.

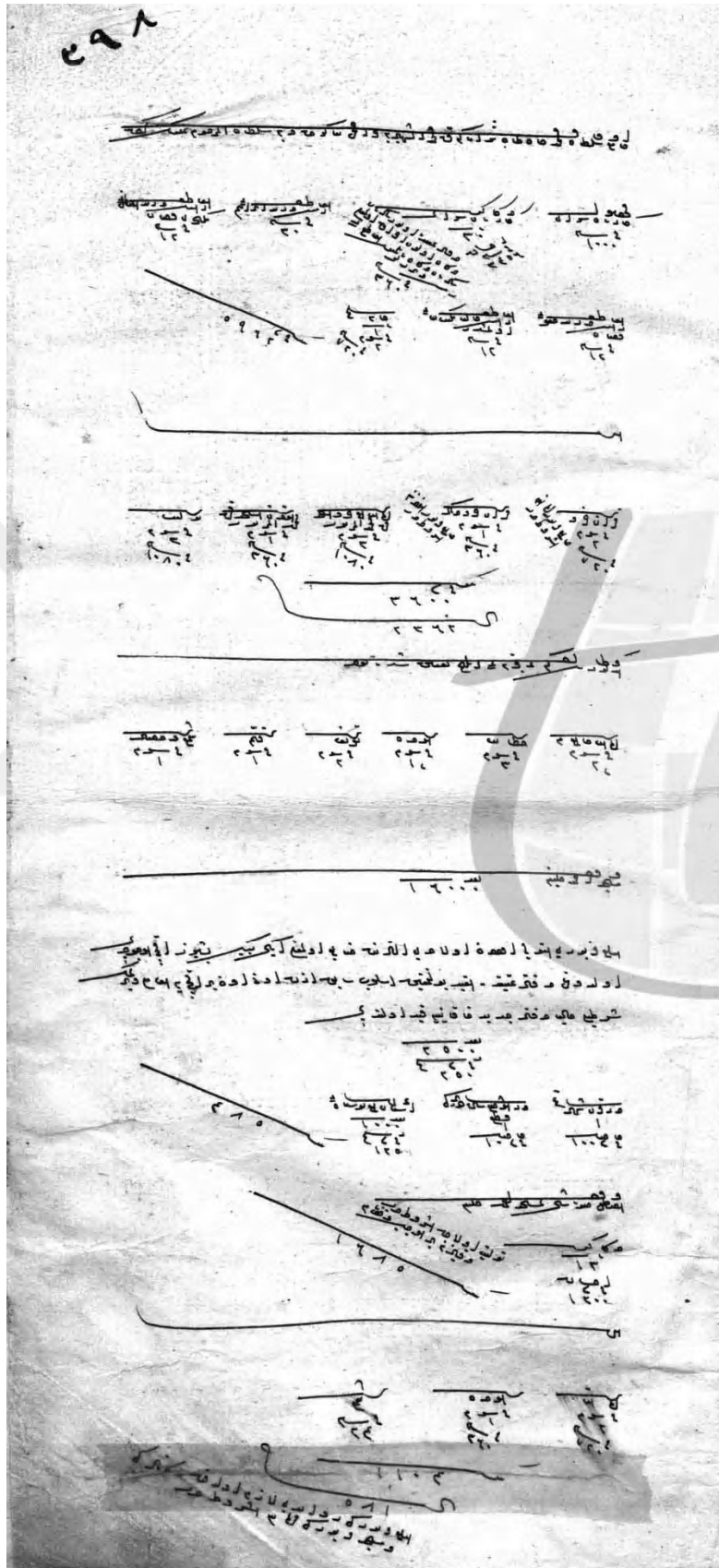
The document is divided into several sections by horizontal lines. The top section contains a header and several lines of text with numbers. The middle section contains a large table of entries with numbers. The bottom section contains more text and numbers.

Key entries and numbers visible in the document include:

- Top section: ۲۰۰۹۱, ۸۳۵۰, ۱۰۱۶۳
- Middle section: ۱۷۲۳, ۱۶۷۲۳
- Bottom section: ۹۶۹۰

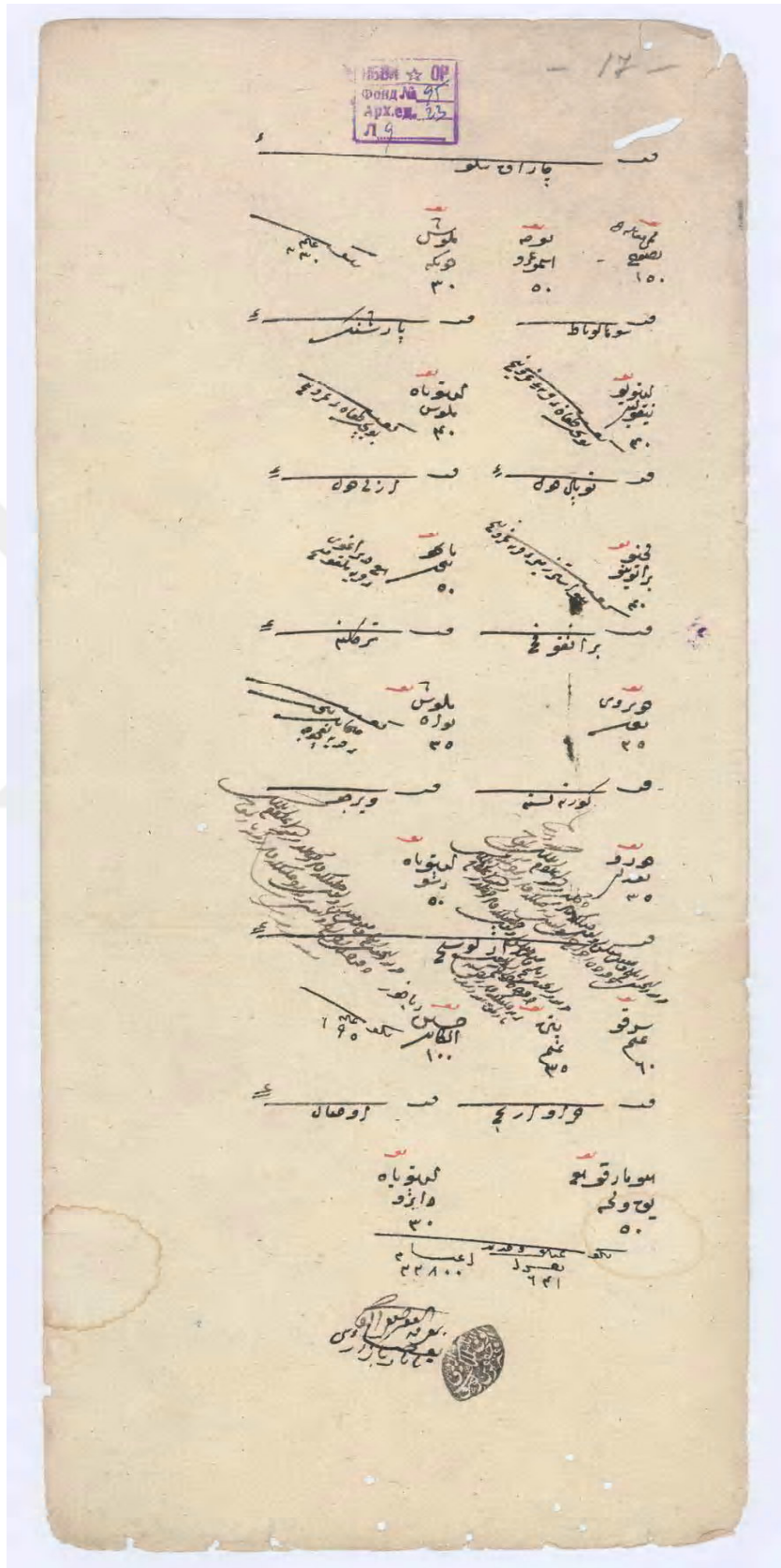
Vesika 3/2. 1572'de Sultan Mehmed Han Camisi ve Ahmed Fakih Mescidi Vakıfları Gelir-Giderleri

(TKG. KK. TT.d. 89, vr.398a.)

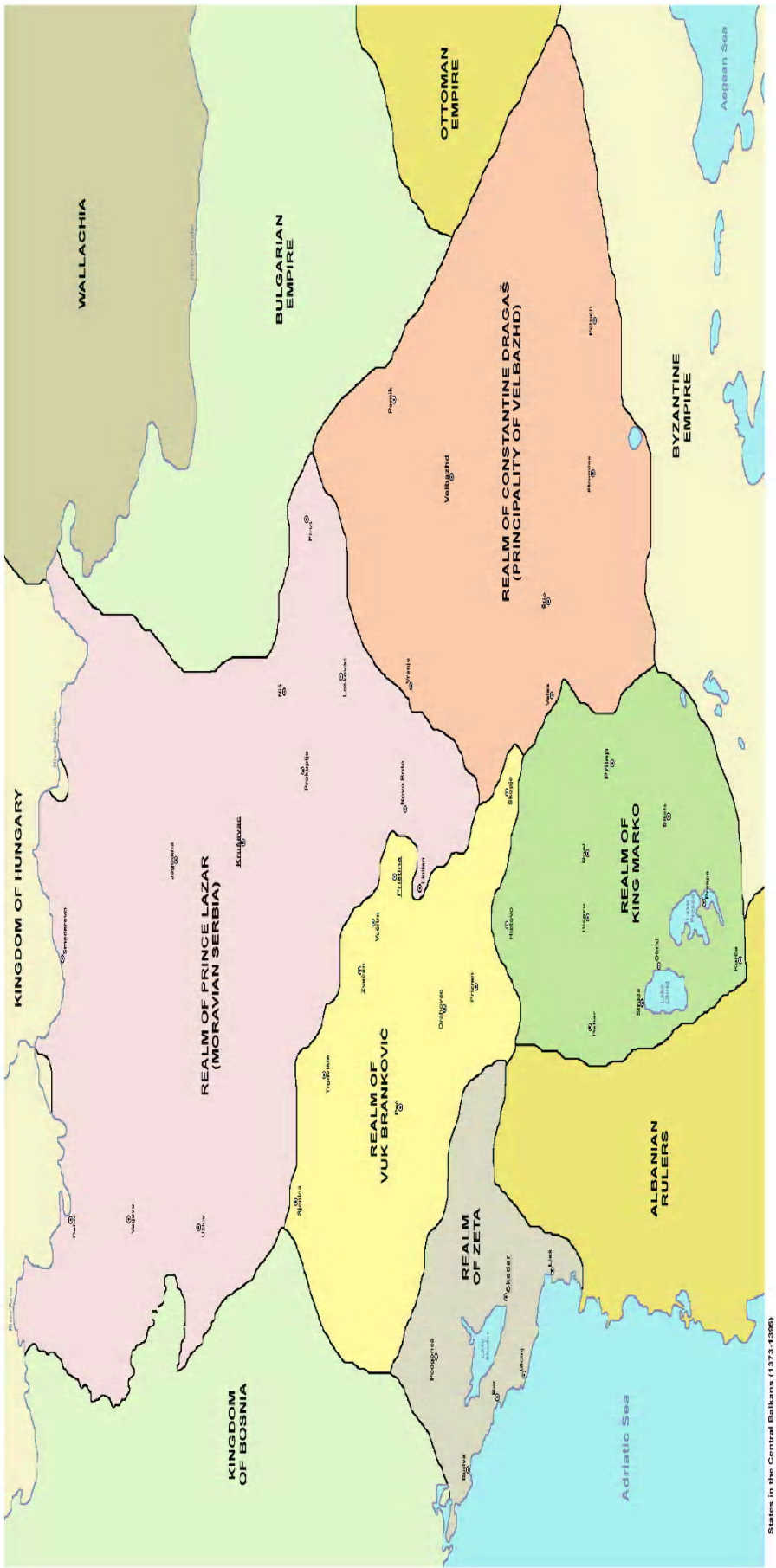
Vesika 6/2. 1576 Tarihli Celepkeşan Defteri'ne Göre Ilıca'da Koyun Sayıları

(NBKM. Ф95/23, s.17.)

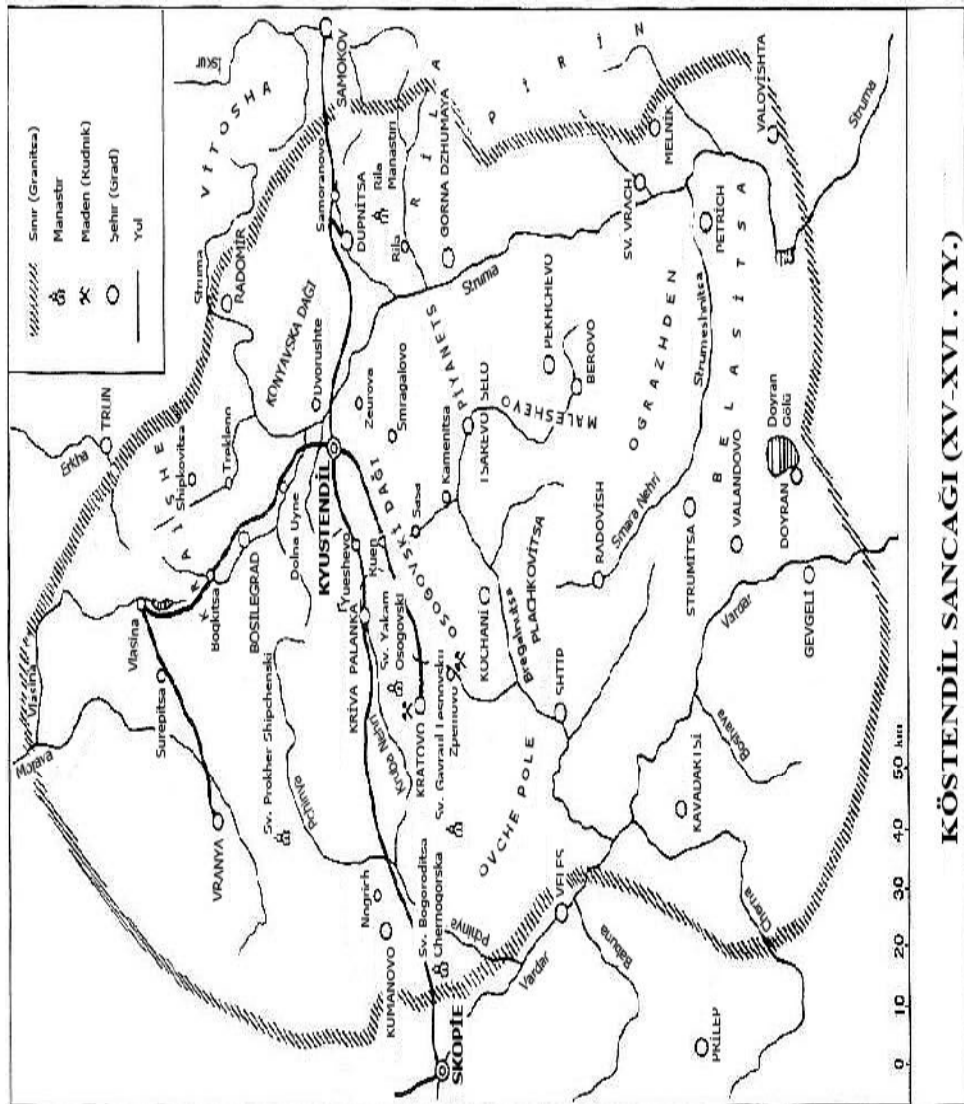
Ek 3: HARİTALAR

Harita 1. Velbazhd (Velbujd) Prenslığı ve diğer Balkan Devletleri (1373-1395)¹

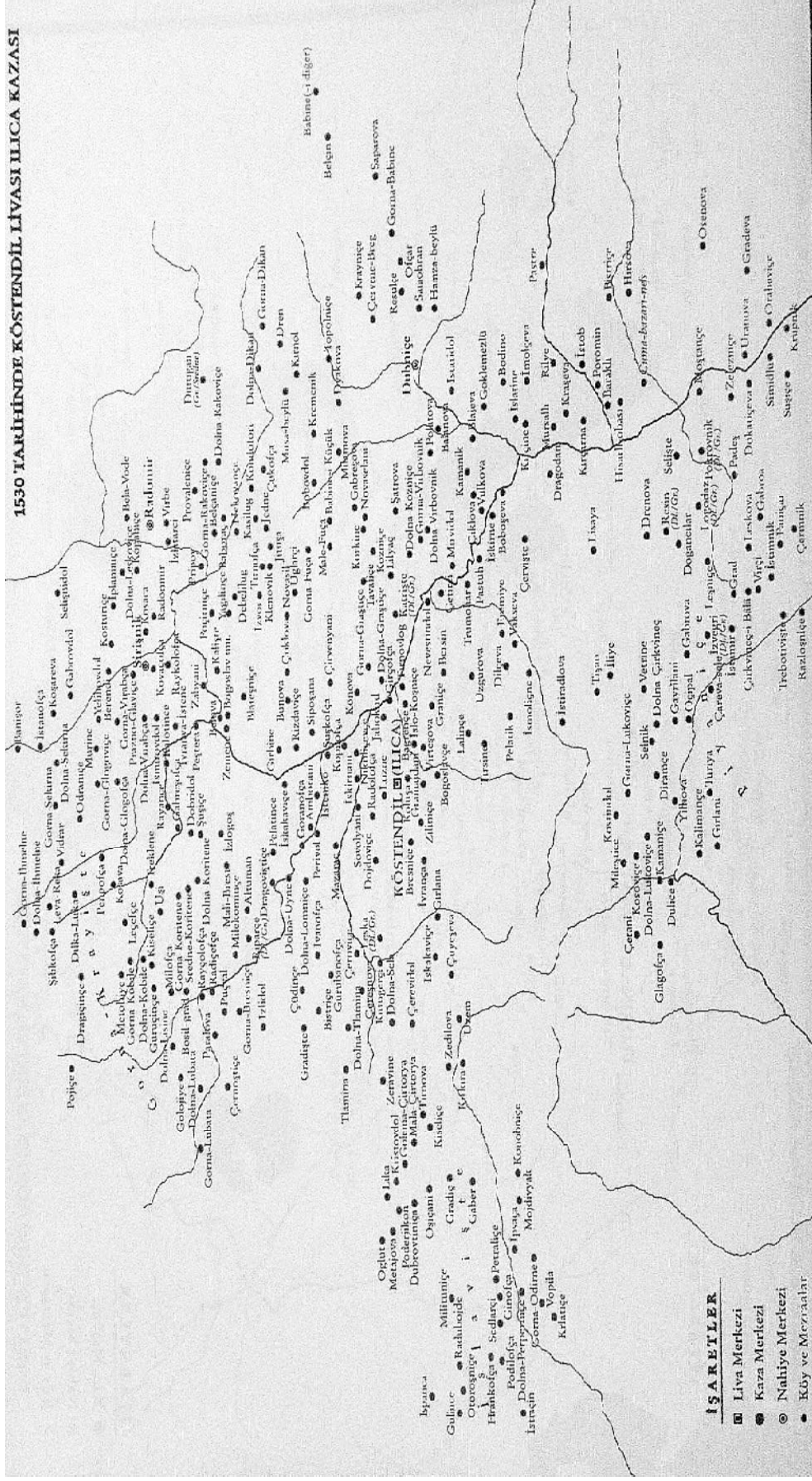

¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Konstantin_Draga%C5%A1 (15.11.2016)

Harita 2. XV-XVI. Yüzyıl Köstendil Sancığı²

² Matanov, s.6. Harita üzerindeki Kriil harfleri Latin harflerine çevrilmiştir.

Harita 4. 1530'da Ilıca Kazası ve Nahiyelerine Tabi Köyler⁴

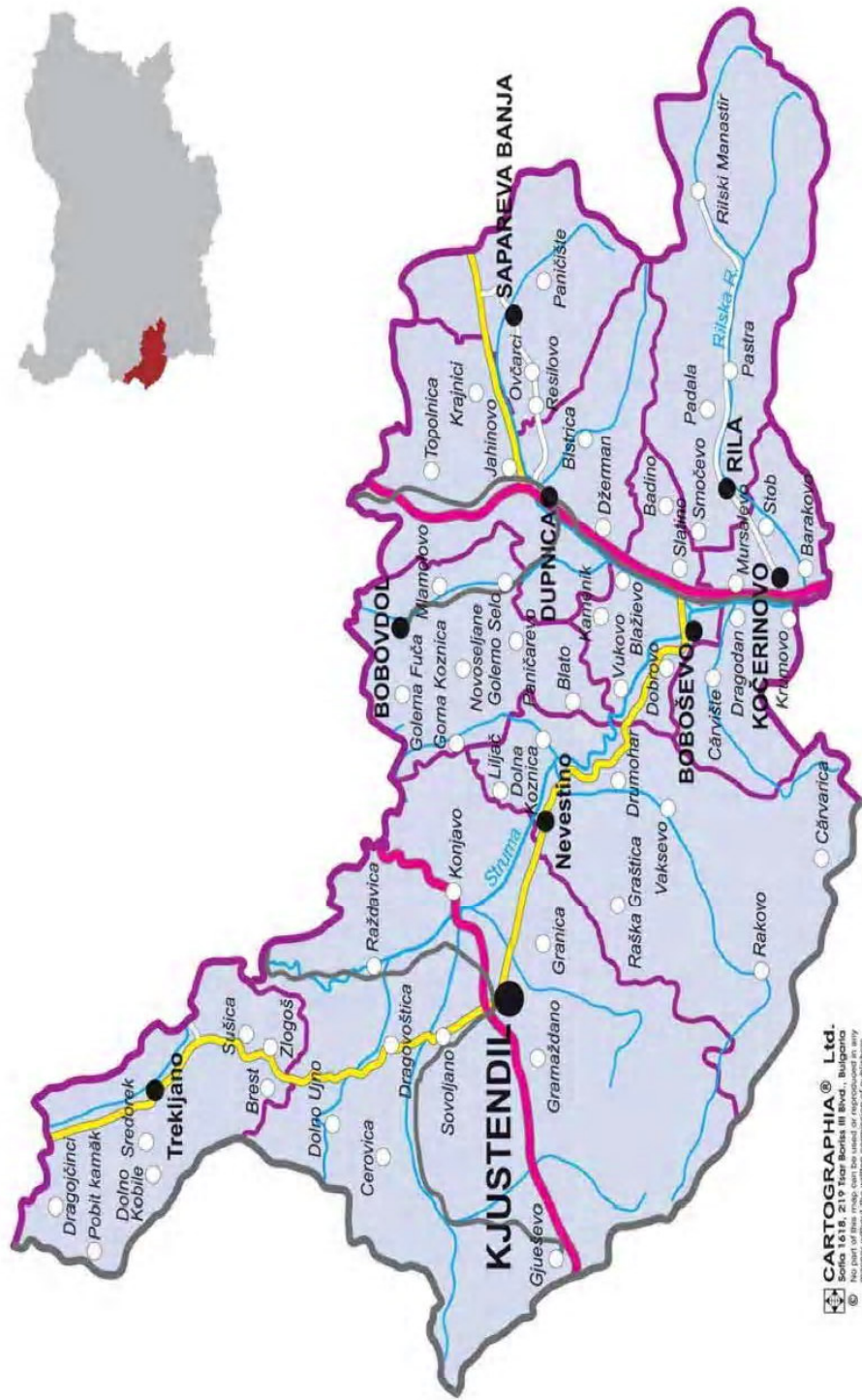
⁴ 167 Numaralı ... I, s. 148.

Harita 5. Günümüzde Bulgaristan ve Şehirleri⁵

⁵ [https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6stendil_\(id\)/media/File:Regions_of_Bulgaria_Map_tr.png](https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6stendil_(id)/media/File:Regions_of_Bulgaria_Map_tr.png) (02.10.2015)

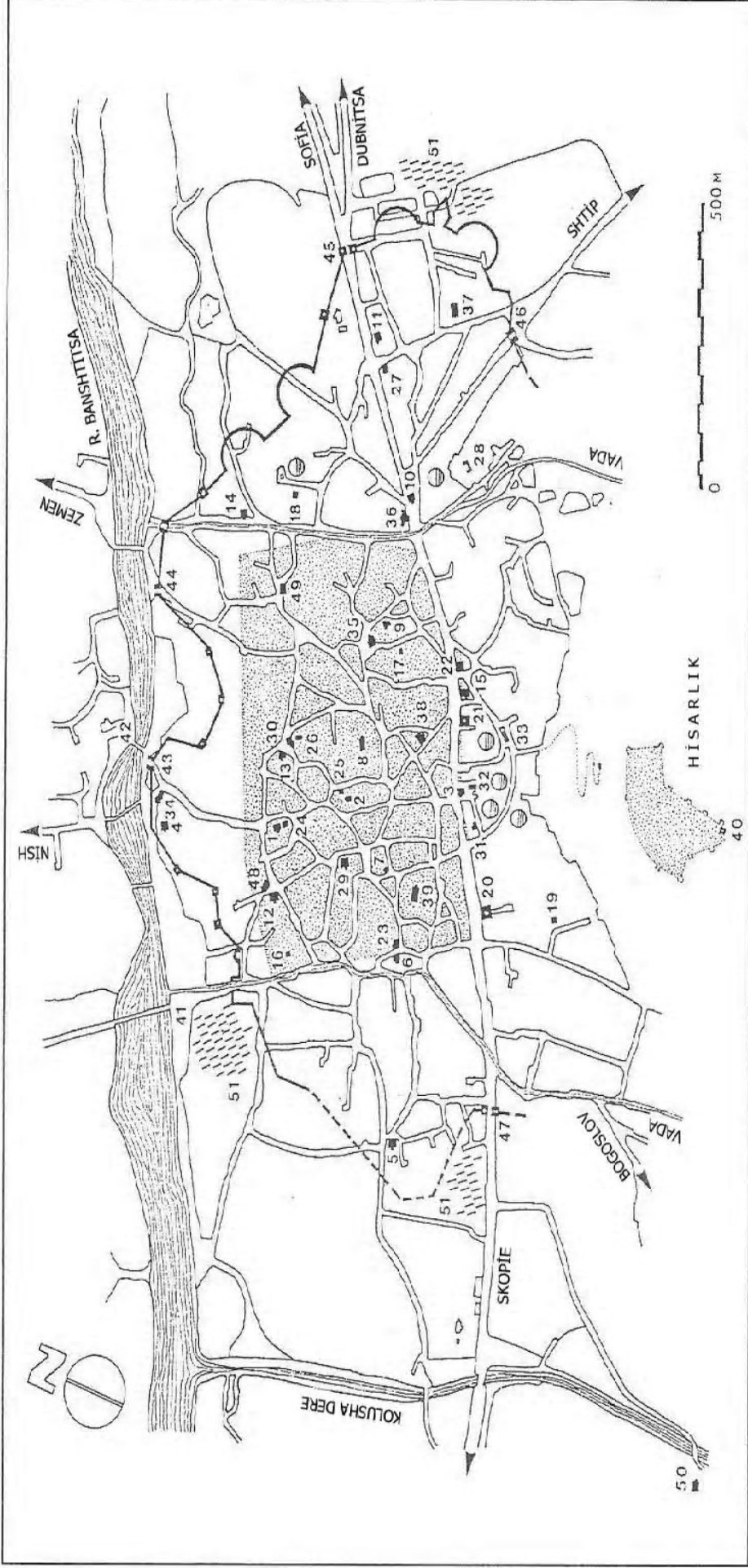
Harita 6. Günümüzde Köstendil ve Bağlı Yerleşim Birimleri⁶

⁶ <http://www.kn.government.bg/index.php/2012-08-21-11-01-15> (02.10.2015)

Ek 4: KROKİ

Kroki. XIII-XIX. Yüzyıllarda Köstendil Şehir Merkezi Mimarî Eserleri⁷

⁷ Dobrina Zheleva ve Yulii Fürkov, *Istoriya na Bŭlgarskoto Gradoustroi* – stvo vek XIX-XX, (Ed. Valentin Trayanov), Sofia 2009, s.263; Fürkov, s.174. Harita üzerindeki Kiril harfleri Latin harflerine çevrilmiştir.

Krokide gösterilen mimari eserler: 1. Hacı Mehmed Ağa İbn-i Çelebi Ağa (Bulgar Cami), 2. Murad Çelebi Cami (XV.yy.), 3. Fatih Mehmed Camisi (Şadırvan Camisi), 4. Sinan Alaybeyi Cami, 5. Aydın Camisi (Kırım Savaşı sonrası Çerkez Camisi 1851-1853), 6. Müderris Baba (Şeyh Ali Efendi) Tekke Camii, 7. Feodal Ortaçağ Kulesinden dönüştürülmüş Saat Kulesi (1665), 8. Süleyman Paşa (İmaret) Cami-1489, 9. Ahmed Bey (İncili-Hristiyan) Cami (1575), 10. İshak Paşa Cami, 11. Halil Paşa (Çerkez) Camii, 12. Çukur Mescidi, 13. Kaya Bey Cami, 14. İlanluk (Siyah) Cami, 15. Hacı Ferhad (Tabakhane) Cami, 16. Savunma Kulesi, 17. Pirkova (Cephane) Kulesi (XIV.yy.), 18. Saray Kulesi, 19. Kırmızı Kule, 20. Develhan (1606), 21. Taşhanı, 22. Deri (Tabakhane) Hamı, 23. Müderris Baba (Şeyh Ali Efendi) Tekkesi, 24. Bulgar Tekke Camii, 25. Murad Çelebi Tekke Camii, 26. Derviş Tekkesi, 27. İstanbul Kapı (Şeyh Bayadin) Mescidi, 28. Namazgâh, 29. Hasan Efendi (Saat) Cami, 30. Derviş Banyası (1566), 31. Çapan Banyası, 32. Pazar Banyası, 33. Şaban Banyası (1840), 34. Alay (Asker) Banyası, 35. Çifte Banyası (1489), 36. Hacı Dünder Banyası, 37. Cin Hamamı, 38. Sinagog (XVI.yy.), 39. İsveti Nikola Kilisesi (XIII.yy.) (XV-XVI.yy.'a ait Hristiyan mezarları vardır), 40. Ortaçağ Kale Kulesi, 41. Büyük Köprü, 42. Taş Köprü, 43. Niş Kapısı, 44. Zemensko'ya giden Kule Kapısı, 45. İstanbul Kapısı, 46. Sınır Kapısı, 47. Palaneçka (Varoş Kapısı), 48. Çukur Banyası (1580), 49. Hamid Baba Mescidi ve Tekkesi, 50. İsveti Georgi Metropolit Kilisesi (Koluşa'da) (İçinde erken dönem Hristiyan mezarları vardır), 51. Müslüman Mezarlığı, 44, 45, 46, 47 Köstendil Güçlendirilmiş Kale Duvarları (XVII-XIX.yy.).

Ek 5: RESİMLER

Resim 1. Günümüzde Rila Manastırı¹

Resim 2. XVII. Yüzyılda Köstendil ve Kalesi²

¹ www.google.com.tr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Rila+Monastery (04.06.2016)

² Hollandalı Ressam Jacobus Harreweijn'e ait resim. Zheleva ve Fürkov, s.264; Fürkov, s.172.

Resim 3. Günümüzde Köstendil Kalesi (Hisarlık)³

Resim 4/1. Ahmed Bey Camii (Dış Görünüm)⁴

³ <http://bnr.bg/en/post/100194707/cognitive-vacation-in-kyustendil> (04.06.2016)

⁴ <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ahmed.Bey.Kyustendil.10.JPG> (04.06.2016)

Resim 4/2. Ahmed Bey Camii (Dış Görünüm)⁵

Resim 4/3. Ahmed Bey Camii (İç Görünüm)⁶

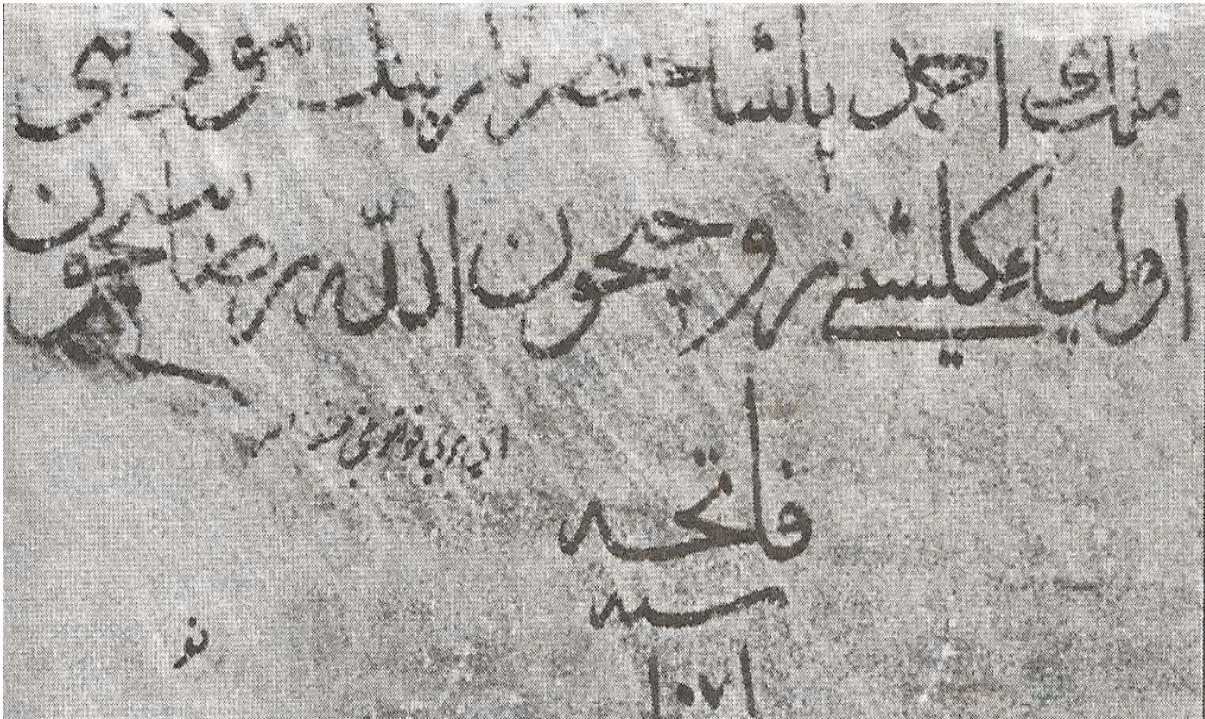
⁵ Samuel D. Gruber, *Selected Muslim Historic Monuments and Sites in Bulgaria*, Syracuse University, Washington 2010, s.35.

⁶ Samuel D. Gruber, *Selected ...*, s.36.

Resim 4/4. Ahmed Bey Camii ve Roma Bazilikası Temellerinden Görünüm⁷

Resim 4/5. Ahmed Bey Camii Kitabesi⁸

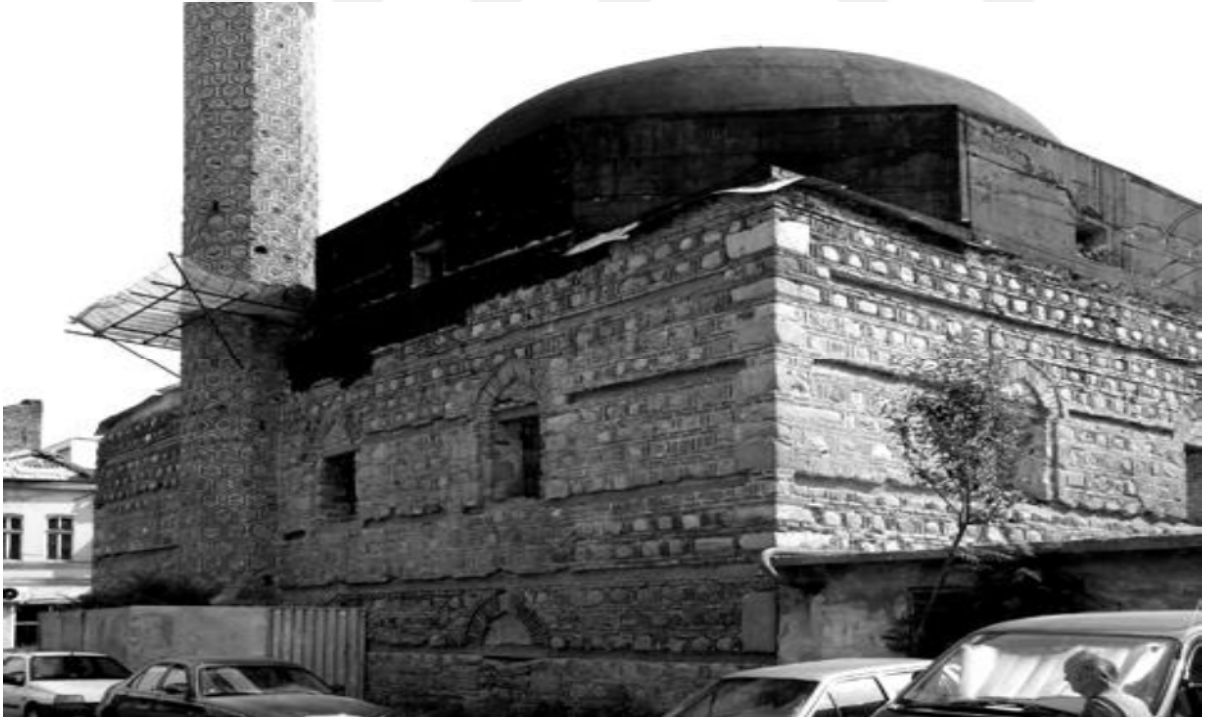
⁷ <http://digital-culture.eu/bg/material-assets/kyustendil/kyustendil-municipality> (15.08.2016)

⁸ Fürkoy, s.171; <http://www.oahb.org/category/kyustendil/> (30.04.2016)

Resim 5/1. Fatih Sultan Mehmed Camii (Ön ve Yan Görünüm)⁹

Resim 5/2. Fatih Sultan Mehmed Camii (Arkadan Görünüm)¹⁰

⁹ Samuel D. Gruber, *Selected ...*, s.34.

¹⁰ <http://www.oahb.org/category/kyustendil/> (30.04.2016)

Resim 5/3. Fatih Sultan Mehmed Camii Harap Minaresi¹¹

Resim 6/1. Derviş Banya (Hamam) Önden Görünüm¹²

¹¹ <http://www.oahb.org/category/kyustendil/> (30.04.2016)

¹² Machiel Kiel Arşivi

Resim 6/2. Derviş Banya (Hamam) Arkadan Görünüm¹³

Resim 6/3. Derviş Banya (Hamam) Giriş Kapısı Üzerindeki Tarih¹⁴

¹³ Machiel Kiel Arşivi

¹⁴ Machiel Kiel Arşivi

Resim 7/1. Çifte Banya (Hamam) Önden Görünüm¹⁵

Resim 7/2. Çifte Banya (Hamam) Yan Görünümü¹⁶

¹⁵ <http://digital-culture.eu/bg/material-assets/kyustendil/kyustendil-municipality> (15.08.2016)

¹⁶ <http://digital-culture.eu/bg/material-assets/kyustendil/kyustendil-municipality> (15.08.2016)

Resim 7/3. Çifte Banya (Hamam) Arkadan Görünüm¹⁷

Resim 8. Dubniçe, Köprü ve Eski Camii¹⁸

¹⁷ <http://digital-culture.eu/bg/material-assets/kyustendil/kyustendil-municipality> (15.08.2016)

¹⁸ Machiel Kiel Arşivi

Resim 9. Günümüzde İshak Paşa Köprüsü¹⁹

Resim 10. Günümüzde K stendil²⁰

¹⁹ Dimana Trankova, Anthony Georgieff, Hristo Matanov, *A Guide to Ottoman Bulgaria*, Sofia 2011, s.141.

²⁰ <http://www.kn.government.bg/index.php/2012-08-21-11-01-15> (02.10.2015)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Musa SEZER

Uyruğu: Türkiye (TC)

Doğum Tarihi ve Yeri: 1 Aralık 1978, Kayseri

Medeni Durumu: Bekâr

e-mail: musasezer38@hotmail.com

Yazışma Adresi: Gesi-Fatih Mh. Günsazak Cd. Hazal Ap. No: 58/27

Melikgazi/KAYSERİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri	2008
Lisans	Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kütahya	2005
Lise	Melikgazi Şeker Lisesi, Kayseri	1999

YABANCI DİL

Almanca